

Begroting 2020

Home

Pagina 1

De gemeente Rotterdam presenteert op deze website de Begroting 2020. In de Voorjaarsnota zijn de beleidsvoornemens, de bijbehorende activiteiten en de benodigde middelen voor de periode 2019 tot en met 2023 bepaald. In de Begroting wordt dit verder uitgewerkt. Ook wordt gerapporteerd over de voortgang van het lopende begrotingsjaar.

In de [leeswijzer](#) wordt de opbouw van deze website toegelicht.

Hoofdpijnen

Pagina 2

Hoofdpijnen

Bestuurlijke hoofdpijnen

Collegebeleid

Collegetargets

Financiële hoofdpijnen

Infographic

Leeswijzer

Raadsbehandeling

Bestuurlijke hoofdpijnen

Pagina 3

Bestuurlijke hoofdpijnen

Begroting 2020: #samendoorpakken is samen doen!

Met trots presenteren we de begroting voor 2020. Na een constructief debat over de Voorjaarsnota, zijn de plannen voor het komende jaar concreet uitgewerkt in de begroting 2020. De focus ligt op het uitvoeren van plannen die we in ons eerste bestuursjaar hebben gemaakt. Aan alleen beleid heeft niemand wat. Aan samen de schouders eronder zetten, samen doen en zichtbare, tastbare resultaten en verbeteringen wel. Met deze begroting laten we zien hoe we onze ambities vertalen in concrete plannen en het hiervoor benodigde budget. We

gaan in op actuele ontwikkelingen in de afgelopen maanden, presenteren concrete plannen voor het komende jaar en we staan stil bij een aantal toezeggingen die in het debat over de Voorjaarsnota zijn gedaan.

Energietransitie

De energietransitie staat hoog op onze agenda. In de Voorjaarsnota is daarom 68,2 miljoen gereserveerd voor de energietransitie. Daarmee gaan we in 2020 concreet investeren in de stad en de haven om de omslag te maken naar nieuwe energie voor Rotterdam! Er is 58,7 miljoen euro beschikbaar voor uitvoeringskosten en subsidies binnen gemeentelijke programma's en projecten op het gebied van de energietransitie. Daarnaast komt er een revoluerend Energietransitiefonds, waaruit inwoners geld kunnen lenen om bijvoorbeeld zonnepanelen aan te schaffen. Hier is 9,5 miljoen euro voor beschikbaar.

In 2020 investeren we onder andere concreet in een fieldlab elektrificatie (2,5 miljoen euro), een walstroomvoorziening voor de Landtong Rozenburg (2,0 miljoen euro), het aansluiten van woningen in Reyerdijk op het warmtenet (8 ton), diverse verkeerseperimenten om de lucht in onze stad schoner te krijgen (2 miljoen euro), waste to chemicals (1 miljoen euro) en het stimuleren van energiecoöperaties. Daarnaast creëren we een gunstige voedingsbodem in Rotterdam voor ondernemers om te ondernemen in de nieuwe economie, specifiek op het terrein van energie, circulair en digitaal. Ook vervangen we versneld alle openbare verlichting door LED-verlichting. In de periode 2020 tot en met 2024 is hier 8,35 miljoen euro voor beschikbaar. Vanaf 2025 worden de kosten van de investering structureel gedekt door lagere onderhouds- en vervangingskosten en door lagere energiekosten.

Concreet aan de slag met de drie doorbraken

Het gaat goed met Rotterdam. Dat zien en dat horen we in de stad. Er wordt volop gebouwd en er zijn steeds meer mensen aan het werk, de Coolsingel krijgt steeds meer gezicht en de Hoekse Lijn gaat op 30 september rijden. Het Rijk stelt geld beschikbaar voor een onderzoek naar een nieuwe oeververbinding. En niet te vergeten: Rotterdam is in 2020 gaststad van het Eurovisie Songfestival, de grootste live TV-show van de wereld. Het biedt ons een prachtige kans om samen met alle Rotterdammers onze stad nog steviger op de internationale kaart te zetten. Meer Rotterdammers zien hun toekomst in de stad met vertrouwen tegemoet. Rotterdam bruist, leeft, vernieuwt en onderneemt. Tegelijk staat Rotterdam voor allerlei uitdagingen. Zo zijn er nog altijd Rotterdammers die geen passende baan kunnen vinden. Zijn er kinderen die opgroeien in armoede. Voelen mensen zich soms onveilig op straat. Kunnen burens elkaar soms letterlijk niet verstaan. En kunnen Rotterdammers steeds moeilijker een (volgend) huis vinden dat past bij hun wensen en portemonnee. Er is veel werk aan de winkel. Daarom werken we ook in 2020 aan de drie doorbraken van ons college. De toekomst van Rotterdam en de Rotterdammers staat daarbij voorop.

Kansen voor alle Rotterdammers – een generatie zonder achterstanden

Voor iedere Rotterdammer dezelfde kansen: daar werken we aan. Dat betekent dat we voor allerlei groepen en op allerlei vlakken concrete stappen zetten.

Doorbreken van vicieuze cirkel van armoede

Minder mensen en gezinnen die te kampen hebben met armoede en schulden: dat is een van de speerpunten van ons college. In 2020 gaan we door met de pilot Intensieve gezinsaanpak. In deze aanpak begeleiden we 500 gezinnen langere tijd en intensief om te werken aan een goede thuissituatie en een duurzame aanpak van armoede. We zien dat mensen schulden en geldzorgen niet als vanzelf delen met anderen. Daarom komt er een campagne die ervoor zorgt dat schulden en geldzorgen bespreekbaar worden gemaakt en wijst op de mogelijkheden om hier iets aan te doen of gebruik te maken van de regelingen die er zijn. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar jongeren. Een concrete maatregel komt er voor jongeren met schulden die niet in staat zijn hun schulden af te lossen. Zij kunnen in aanmerking komen voor een maatwerk-aanpak via het perspectief-pact: de jongeren doen iets voor de stad en hun eigen ontwikkeling in ruil voor het aflossen van hun schulden. Om te onderzoeken hoe we het best armoede duurzaam en blijvend aan kunnen pakken, stellen we een Leerstoel Armoede bij een Rotterdamse Hogeschool of Universiteit in.

Werk is essentieel

Om blijvend uit armoede weg te komen is werk essentieel. Daarom willen we meer Rotterdammers met een bijstandsuitkering aan duurzaam en toekomstbestendig werk helpen. Samen met werkgevers en onderwijs continueren wij daarom de gezamenlijke aanpak met het Leerwerkakkoord om Rotterdammers (werknemers, werkzoekenden en scholieren / studenten) toe te leiden naar duurzaam en toekomstbestendig werk. Dit aan de hand van de drie pijlers: van school naar werk, van werk naar werk en (weer) aan het werk. Voor 2020 is drie miljoen euro vrijgemaakt om de interventies en instrumenten van de tot dan toe gesloten deelakkoorden te implementeren zoals van de deel-LeerWerkAkkoorden Haven, MKB, Energietransitie (gebouwde omgeving).

Het aantal Rotterdammers met een uitkering daalt. Er wordt meer aandacht besteed aan de persoon achter de werkzoekende. Zo kunnen er duurzame matches gemaakt worden met de vraag van werkgevers. Het contact met de Rotterdamse werkzoekende is vriendelijk en begrijpelijk. Er worden diverse maatregelen uitgewerkt zoals het begrijpelijker maken van brieven.

Toegankelijke zorg en ondersteuning voor iedereen die dat nodig heeft

Het gaat niet iedereen altijd voor de wind. Rotterdammers die zorg en ondersteuning nodig hebben, kunnen hier ook op rekenen. Dat is ook in 2020 het uitgangspunt. Daarom is de zorg dichtbij Rotterdammers georganiseerd en toegankelijk voor iedereen. Veel mensen kloppen aan voor zorg, ondersteuning en jeugdhulp. De gemeente financiert de zorg met geld van het Rijk. In de praktijk blijkt dat deze bijdrage structureel te laag is om de zorg te financieren. Na intensieve gesprekken met het Rijk is er voor 2020 en 2021 wel extra geld vrijgemaakt voor de taken die vallen onder de Jeugdwet. Wij willen meer grip krijgen op de toekomstige kostenontwikkeling in de zorg.

In 2020 wordt daarom een bestuursopdracht uitgevoerd waarin deze kosten ook op de langere termijn in kaart worden gebracht en wat de effecten van bijvoorbeeld demografische ontwikkelingen en nieuwe verdeelmodellen op de zorgkosten zijn.

Voorkomen is beter dan genezen

Om zorg te voorkomen zetten we in 2020 concrete stappen om gezonde keuzes en gezond gedrag te stimuleren. De maatregelen hiervoor volgen uit het Rotterdams Preventieakkoord dat eind 2019 met allerlei partijen uit de stad wordt ondertekend.

Eén op de vijf Rotterdammers is in 2035 ouder dan 65. De komende jaren investeren we 13 miljoen euro in het programma 'Rotterdam, ouder en wijzer'. Een belangrijk onderdeel van dit plan is de realisatie van zes ouderenhubs: centrale ouderenvoorzieningen waar wonen, welzijn en zorg slim en dichtbij worden georganiseerd.

Ook de mantelzorgers, die essentiële hulp bieden aan – vaak – hun naasten, willen we makkelijkere en betere ondersteuning bieden. In 2020 start het Mantelzorgsteunpunt: Rotterdamse mantelzorgers kunnen voortaan 24 uur per dag terecht bij een telefonische ingang voor hulp, advies en een luisterend oor.

Rotterdam wil daarnaast meer maatwerk en zorg voor daklozen en andere kwetsbare Rotterdammers die niet zelfstandig kunnen wonen en leven. Een voorbeeld van meer maatwerk is de omschakeling van 'slaapzalen' naar 'slaapkamers' in de nachtopvang.

NPRZ

Het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (2011-2031) is volop in uitvoering. De aanpak van de verouderde woningvoorraad is in veel wijken op stoom en de uitbreiding van 10 extra lesuren in het basisonderwijs is een feit. Daarnaast verwacht het college in de eerste helft van 2020 de uitkomsten van een haalbaarheidsstudie met betrekking tot de komst van een – grootschalige en voor iedereen toegankelijke – cultuurcampus, waarin onderwijs en cultuur samenkomen.

Wonen in een wereldstad: een thuis voor alle Rotterdammers

Voor iedereen een passend huis

Alle Rotterdammers moeten een passend huis kunnen vinden in onze stad. Dat betekent vooral dat we moeten bouwen, bouwen en bouwen. De ambities zijn hoog: 18.000 woningen in vier jaar tijd. Woningen voor Rotterdammers met een middeninkomen zoals verpleegkundigen, leraren en politieagenten, hebben prioriteit.

Een bereikbare stad

De bereikbaarheid van de stad is voor ons een belangrijke opgave. In 2020 voeren we de Rotterdamse Mobiliteitsaanpak uit: samen met partners ontwikkelen, testen en realiseren we nieuwe vormen van vervoer. Samen met inwoners en bezoekers testen we hoe we mobiliteit in kunnen zetten om de verblijfskwaliteit te verhogen en de luchtkwaliteit te verbeteren.

Ontspannen samenleving

Met het actieprogramma 'Relax' werkt de stad hard aan een ontspannen samenleving. Er gaat geen week voorbij zonder dat de acceptatie van diversiteit of het gebrek daaraan, volop in de actualiteit is. Het afgelopen jaar stond daarom in het teken van het omzetten van woorden in daden. Naast alle bestaande projecten en subsidies zijn nieuwe aanbestedingen gericht op dialogen in de stad, diversiteit en inclusie in het onderwijs, deskundigheidsbevordering en gezinsmigranten afgerond. De activiteiten hiervan starten vanaf januari 2020.

Handhaving en veiligheid

Het is wel zo prettig wonen in een wereldstad als iedereen zich aan de regels houdt. Dit is niet vanzelfsprekend. Daarom houden we de handhaving in de stad op niveau: er komt 3,7 miljoen euro structureel beschikbaar voor 50 extra fte handhaving. Dit is, gezien de ontwikkeling en de groei van de stad, nodig. De handhavers worden onder ander ingezet om naastplaatsingen bij afvalcontainers tegen te gaan.

Ook gaan we door met het aanpakken van ondermijnende criminaliteit. De beschikbare middelen hiervoor worden onder andere gebruikt om onze medewerkers te trainen om ondermijning te herkennen. Ook het melden van vermoedens van ondermijnende criminaliteit wordt eenvoudiger gemaakt.

Een belangrijk aandachtspunt binnen de aanpak van ondermijning is de aanpak van drugscriminaliteit. In 2019 verscheen het rapport 'Drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven: aard en aanpak van het fenomeen'. In 2020 komt er op basis van dit onderzoek een uitvoeringsagenda.

Dit jaar is het alleen nog toegestaan om vuurwerk af te steken in de door ons aangewezen gebieden. Hiermee wordt benadrukt dat het afsteken van consumentenvuurwerk gepaard gaat met risico's en leidt tot incidenten schade en letsel. Ook organiseren we als pilot drie professionele vuurwerkshows als alternatief voor het afsteken van consumentenvuurwerk.

Het project dat in 2019 is gestart om meer oog te hebben voor de veiligheid van islamitische instellingen wordt ook in 2020 voortgezet. Concreet bieden we schouwen aan om de fysieke veiligheid te verbeteren en met regelmaat veiligheidstrainingen voor de besturen van de instellingen.

Doorpakken in de buitenruimte

De Coolsingel krijgt steeds meer de uitstraling die deze boulevard zou moeten hebben. Later dit jaar verplaatsen de werkzaamheden zich naar de andere kant van de Coolsingel. Tijd om door te pakken en concrete plannen uit

te werken voor Schouwburgplein, Maashaven, Hofbogen, Alexandrium en Westblaak-Coolsingel-Hofplein. Samen met inwoners en ondernemers gaan we aan deze plannen werken. In 2020 is hier eenmalig 3,7 miljoen euro voor beschikbaar. Ook wordt in 2020 besloten of en wanneer deze plannen uitgevoerd worden.

Verenigingen en cultuur

De stad moet, in deze tijd van groei, aantrekkelijk blijven voor inwoners, ondernemers en bezoekers. Dat bereiken we door te werken aan een aantrekkelijk en uniek cultureel aanbod, levendige wijken en een bruisend stadscentrum.

Het verenigingsleven in Rotterdam krijgt een impuls. In 2020 trekken we vier miljoen euro uit voor het vernieuwen van het verenigingsleven. Met onder meer e-sports, urban sports, flexibele lidmaatschappen en multifunctioneel gebruik van accommodaties willen we sport-, scouting- en speeltuinverenigingen helpen om vitaal en aantrekkelijk te blijven en hun essentiële rol in de Rotterdamse samenleving vast te houden.

Alle Rotterdamse leerlingen moeten de kans krijgen om hun talenten te ontwikkelen. Ook willen we het cultuuronderwijs in Rotterdam duurzamer en structureler vormgeven. Daarom verdubbelen we het aantal cultuurcoaches in 2020: van 13 naar 29,5 FTE. Dit betekent dat er vanaf 2020 jaarlijks ruim 1 miljoen euro beschikbaar is voor de cultuurcoaches. De belangrijkste opdracht voor deze coaches is het versterken van de samenwerking tussen onderwijs en cultuur en het verhogen van gelijke kansen voor iedereen.

Nieuwe energie, nieuwe economie en schone lucht

In 2020 starten we concreet met de uitvoering van de energietransitie. We maken hiervoor geld vrij, maar doen ook een beroep op geld vanuit het Rijk. Dit geld zetten we in om de eerste stappen te zetten naar aardgasvrije wijken, samen met partners in de stad.

Met een economie in transitie zijn het spannende tijden voor ondernemers, groot en klein. Afgelopen jaar hebben we ons voorbereid op een mogelijk harde Brexit met onder andere een bufferparkeerplaats in Hoek van Holland. De Brexit hangt nog steeds in de lucht en wij zien dit ook als kans om bedrijven die een vestiging op het vasteland van Europa zoeken naar Rotterdam te halen. Het MKB is de banenmotor van Rotterdam en moet dat ook blijven.

Het gebruik van data wordt steeds dominant in de wijze waarop producten, diensten en voorzieningen worden ontwikkeld en aangeboden. Digitalisering biedt grote economische kansen en roept ook vragen op over het belang van deze voorzieningen en de mogelijkheden voor burgers en ondernemers. Samen met onze partners werken we aan een digitaliseringsstrategie voor Rotterdam. Onze stad heeft de potentie om innovatie-hoofdstad van Nederland te worden. De komst van de Mobility City Campus en het innovatieprogramma van de luchthaven (RHIA) passen hier perfect bij. De grote innovatiekansen liggen er vooral bij cleantech, mobiliteits- en gezondheidszorginnovaties. Daarnaast zetten we extra in op het binnenhalen van bedrijven die passen bij de Roadmap Next Economy: digitaal, duurzaam en circulair. Zo ontstaat er nieuwe werkgelegenheid. We etaleren en positioneren de stad door het aantrekken van grote internationale events over deze onderwerpen en met het huisvesten van het internationale Global Center on Adaptation in een 'Floating office' als bijzondere trekpleister.

Schone lucht is belangrijk voor iedereen. Het draagt bij aan de gezondheid en het maakt daarnaast een stad aantrekkelijk om te leven. Om de luchtkwaliteit in Rotterdam te verbeteren zet het stadsbestuur zeventien maatregelen in, waaronder de inzet van elektrische bussen, het stimuleren van fietsgebruik en de aanleg van walstroom voor zeeschepen. Hiermee zorgen we ervoor dat er in 2020 geen straten meer zijn waar de Europese normen voor luchtkwaliteit worden overschreden en de lucht over vier jaar in de hele stad schoner is.

Tot slot

Zoals gezegd: het gaat dus goed met Rotterdam. En tegelijk is er ongelooflijk veel werk aan de winkel om te zorgen dat zoveel mogelijk mensen profiteren van onze bloei. We willen alle kansen die we zien ook echt pakken. Dat vraagt om investeren, keuzes en lef. Om samenwerking met inwoners, allerlei bedrijven, organisaties, zorgverleners, onderwijsinstellingen en andere overheden. Alleen door samen op te trekken en constant te werken aan draagvlak kunnen we de doorbraken realiseren die nodig zijn voor Rotterdam. Wij bouwen ook in 2020 met nieuwe energie aan de stad van morgen!

Collegebeleid

Pagina 4

Collegebeleid: Met nieuwe energie bouwen aan de stad van morgen

Meer Rotterdammers zien hun toekomst in de stad met vertrouwen tegemoet. Rotterdam bruist, leeft, vernieuwt en onderneemt. Rotterdam is de stad waar h t gebeurt en waar je moet zijn. Ondernemers - groot en klein -, scholen, culturele instellingen, de haven, allerlei maatschappelijke organisaties, vorige stadsbesturen maar bovenal de Rotterdammers zelf, hebben dit samen door hard werken voor elkaar gekregen. Met dit gegroeid vertrouwen en met het enthousiasme, de trots, en de energie in de stad willen wij samen met de Rotterdammers, de komende vier jaar de stad verder brengen. Om te zorgen dat zoveel mogelijk Rotterdammers vertrouwen krijgen in de toekomst en Rotterdam in allerlei opzichten kan blijven doorgroeien, zijn op verschillende vraagstukken en uitdagingen in de stad doorbraken nodig. Wij zijn bijzonder trots en gemotiveerd dat wij de komende vier jaar de stad en de Rotterdammers daarbij mogen dienen. Zodat we als Rotterdammers fijn kunnen leven in een wereldstad, iedereen in Rotterdam kansen krijgt en benut en de energietransitie het vliegwiel is voor onze nieuwe economie.

Uitdagingen die vragen om doorbraken

Hoe goed het ook gaat met Rotterdam, het dagelijks leven van nog te veel inwoners wordt beheerst door zorgen en problemen. Rotterdammers die geen passende baan kunnen vinden  n houden. Rotterdammers die met schulden kampen en er niet in slagen die zelf aan te pakken. Kinderen die in armoede opgroeien en niet mee kunnen doen met feestjes of het schoolreisje. Mensen zich soms onveilig voelen op straat. Buren die elkaar letterlijk niet kunnen verstaan, elkaar niet kennen en langs elkaar heen leven. Rotterdammers die, door de

woningmarkt en het woningaanbod, steeds moeilijker een (volgend) huis kunnen vinden dat past bij hun wensen en portemonnee.

De metamorfose die de stad -vooral de binnenstad en de Kop van Zuid- de afgelopen jaren heeft ondergaan, is indrukwekkend. Op sociaal gebied willen we, in samenhang met de economische en fysieke ontwikkeling van de stad, de komende jaren een been bijtrekken. Buurten, straten, pleinen en parken kunnen nog schoner, groener en veiliger. Ook daar pakken we de komende vier jaar stevig op door.

De Ver-van-mijn-bed-show gaat niet langer op wanneer we kijken naar wereldwijde ontwikkelingen. Ook Rotterdam staat, zeker als stad met de grootste haven van Europa, voor grote uitdagingen als het gaat om het Klimaatakkoord van Parijs en het verduurzamen van de economie (energietransitie en klimaatadaptatie). Ook de invloed van ICT-ontwikkelingen (robotisering en digitalisering) op de economie en samenleving (zorg, veiligheid) en de Brexit vragen om actie. Als we de uitdagingen en de vraagstukken die voortkomen uit deze ontwikkelingen niet samen oppakken, leggen we een forse hypotheek op de toekomst van Rotterdam en de Rotterdammers. Bovendien bieden deze ontwikkelingen de stad en Rotterdammers enorme kansen. Die kansen samen benutten is de inzet van ons beleid en plannen.

Energietransitie als vliegwiel

De energietransitie zien wij als een belangrijk vliegwiel om de stad verder te brengen. De komende vier jaar willen we fors investeren, ruim 150 miljoen euro, in de energietransitie. In de begroting van 2020, zoals afgesproken in het coalitieakkoord, komen we met een meerjarig financieringsvoorstel en een concrete uitwerking van onze inzet in de energietransitie. De transitie biedt kansen voor nieuwe bedrijvigheid, nieuwe banen, nieuw onderwijs, nieuwe vormen van mobiliteit, nieuwe vormen van bouwen en nieuwe vormen van samenleven. Het benutten van die kansen is goed voor Rotterdam en alle Rotterdammers. Om dit vliegwiel optimaal te laten werken, maken we de komende vier jaar keuzes, samen met de stad. We proberen uit, onderzoeken, durven en investeren, nodigen anderen uit om in kansrijke projecten te investeren. Voor Rotterdam van morgen, overmorgen en ver daarna.

De komende vier jaar is niet alleen een feestje van de kansen. We houden oog voor de onzekerheden die al deze ontwikkelingen voor de Rotterdammers met zich meebrengen. Wat gebeurt er straks met mijn energierekening? Kan ik straks mijn woonlasten nog betalen? Is mijn opleiding straks nog wel relevant? Het zijn vragen en zorgen die we de komende jaren ook gaan beantwoorden zodat het benutten van al die kansen niet voor een (nieuwe) tweedeling in de samenleving zorgt.

Ambities, vertrouwen en draagvlak

De komende vier jaar zetten wij bewust hoog in. Onze ambities op het gebied van bijvoorbeeld de woningbouw en het verminderen van Rotterdammers die afhankelijk zijn van de bijstand zijn fors en betekenen hard en onorthodox werken voor ons en onze partners.

Rotterdammers rekenen op ons en wij rekenen op de Rotterdammers. Dat betekent dat we allemaal de kansen pakken die worden geboden, dat we samen aan de stad bouwen en dat iedereen zich natuurlijk aan de afspraken

en de wet houdt. Tegelijk hebben we ook oor voor elkaars zorgen en problemen. De Rotterdamse toon is soms wat bot en altijd direct, maar wel met respect voor de ander.

Het vertrouwen dat ons door de Rotterdammers is gegeven, is kostbaar. De komende vier jaar willen we dat vertrouwen waarmaken. Onze ambities en plannen moeten op draagvlak kunnen rekenen in de stad. Regelmatig gaan wij de stad, de wijken en buurten in, om te kijken en horen wat er speelt, te leren, te luisteren en in gesprek te gaan met bewoners, ondernemers en allerlei organisaties. We willen de Rotterdammers ontmoeten van Hoek van Holland tot Ommoord, van Overschie tot IJsselmonde, van Rozenburg tot Hillegersberg. We zoeken de Rotterdammers op aan keukentafels, wijktafels en bestuurstafels. En natuurlijk in de raadszaal om met de gemeenteraad het gesprek te voeren. **Ons doel is dat Rotterdammers aan het einde van onze collegeperiode, vinden dat ze meer worden betrokken in het meedenken of meebeslissen over maatregelen in hun leefomgeving.**

Er is veel werk aan de winkel en in deze begroting beschrijven we onze eerste stappen. Komende periode werken we samen met onze partners, de stad en de gemeenteraad, deze stappen verder uit. We gaan door met wat goed werkt en stoppen met wat niet werkt. De toekomst van Rotterdam en de Rotterdammers staat daarbij altijd voorop.

Fijn wonen in een wereldstad, nu en in de toekomst

Iedereen die dat wil, moet een huis kunnen vinden dat past bij zijn of haar wensen, levensfase en portemonnee in Rotterdam. Op dit moment is die woning er voor veel mensen nog niet. Tegelijk weten we dat de Rotterdamse bevolking de komende jaren fors zal groeien en dus de vraag naar woningen zal toenemen. Bouwen en ontwikkelen, dát is wat ons de komende jaren te doen staat. Woningen voor middeninkomens hebben daarbij onze prioriteit. **In deze collegeperiode starten we met de bouw van 18.000 woningen**, evenwichtig verspreid over Rotterdam en voor alle Rotterdammers, van sociale huurwoning tot topsegment, van "gewoon rijtjeshuis" tot speciale woning voor ouderen en mensen met een beperking. Nieuwe en bestaande woningen maken we zoveel mogelijk energiezuinig en duurzaam. In samenwerking met het Waterschap en Hoogheemraadschap, ontwikkelen we in 2019 een Deltaplan (grond)water waarmee droge voeten zo veel mogelijk gegarandeerd blijven. **In Rotterdam stijgt het aantal woningen, appartementgebouwen, kantoren, schoolgebouwen en andere panden, die geen (verhoogde kans op) wateroverlast bij hevige regenval hebben, van 88% naar 90%.**

Fijn wonen en leven betekent óók een prettige, groene en veilige wijk met voldoende goede scholen, zorg, winkels, cultuur, een goede bereikbaarheid en ruimte om buiten te spelen en sporten. In de plannen voor een groeiend Rotterdam zorgen we dat deze factoren steeds goed in balans zijn. De nieuwe Omgevingswet benutten we optimaal om plannen samen met de stad te ontwikkelen. We werken aan een groener Rotterdam: **in 2022 hebben we 200.000 vierkante meter meer groen gerealiseerd.**

Steeds meer toeristen uit binnen- en buitenland ontdekken Rotterdam als bruisende stad. Die toename draagt bij aan de ontwikkeling van de hele stad, maar mag de woonbeleving van Rotterdammers en de bereikbaarheid, niet negatief beïnvloeden. Wij nemen het voortouw om hier, samen met de toeristische sector, plannen voor te maken. Evenementen vinden verspreid over de hele stad plaats. Kunst en cultuur is er voor alle Rotterdammers.

Rotterdammers houden zich aan de beginselen van onze rechtstaat

De diversiteit is de kracht van onze stad, maar schuurt ook nog. Een keerzijde van die kracht is namelijk dat spanningen elders in de wereld voelbaar en aanwezig zijn in onze buurten en straten. Veel Rotterdammers maken zich zorgen over allerlei vraagstukken en uitdagingen waar onze open samenleving ons elke dag voor stelt. Onze rechtstaat en grondwet maken ons allemaal gelijk en geven ons de kaders hoe we elke dag met deze vraagstukken om moeten gaan. Zodat we ons allemaal vrij, veilig en thuis voelen in onze stad. Dat begint met je houden aan de wet en daarop als overheid goed toezien. Daarnaast vraagt dat om nieuwsgierigheid naar elkaar, met respect voor elkaars gewoontes.

Een veilige wijk, buurt en straat, zijn randvoorwaarden om fijn te wonen en leven. **Ons doel is dat het veiligheidsniveau in 2022 is gestegen ten opzichte van 2018**; de Veiligheidsindex heeft dan een gemiddelde score hoger dan 108. Kwetsbare wijken kunnen daarbij rekenen op extra en een gerichte aanpak om overlast en veroorzakers daarvan krachtig aan te pakken. Het uitbreiden van cameratoezicht is van belang voor veilige wijken. Het aanpakken van ondermijnende criminaliteit heeft onze extra aandacht. Rotterdammers hebben een groot hart voor hun stad en voor hun wijk. Afgelopen jaren hebben veel bewoners hun wijk samen mooier, groener, gezelliger en prettiger gemaakt met allerlei geweldige initiatieven. Deze kracht van bewoners koesteren en ondersteunen wij.

Kansen voor iedereen met taal, goed onderwijs, werk en minder armoede

Rotterdam moet kansen bieden voor iedereen. Afkomst, huidskleur en levensovertuiging mogen er niet toe doen, voor de kansen in het leven. We gaan respectvol met elkaar om, in een ontspannen samenleving. Wat ons hetzelfde maakt, is dat we niet hetzelfde zijn. Hoe verschillend we ook zijn, we delen deze stad als ons thuis. En aan 'thuis' draagt iedereen zijn of haar steentje bij en geldt 'afpraak is afspraak'. Dat begint ermee dat iedereen de Nederlandse taal beheerst. **In deze collegeperiode worden minimaal 19.000 taaltrajecten aan laaggeletterde Rotterdammers afgerond**, te beginnen met bijna 4.000 in 2019. Want elkaar verstaan is de eerste sleutel naar samenleven. Nieuwkomers helpen we aan een goede start: **80% van alle Rotterdamse statushouders met een bijstandsuitkering is binnen 6 maanden na toekenning van de uitkering gestart met een inburgeringstraject**. Het verbeteren van de taalbeheersing is de eerste stap naar een betere positie op de arbeidsmarkt, een eerste stap uit de achterstand, helpt de samenleving te begrijpen en daarin zelf de weg te vinden.

Een bijstandsuitkering kan (tijdelijk) nodig zijn. Tegelijkertijd willen we dat iedereen meedoet. Met meer maatwerk en een passende bejegening, ondersteunen we werkzoekenden. Ons doel is dat het aantal Rotterdamse huishoudens in de bijstand substantieel daalt. **In 2021 willen we dat het aantal bijstandsuitkeringen daalt naar 30.000**. In 2019 sluiten we een Leer-Werkakkoord met het bedrijfsleven, het Havenbedrijf, de zorgsector, praktijkonderwijs, voorgezet onderwijs, hbo en mbo. Samen zetten we in op werk voor Rotterdamse schoolverlaters en werkzoekenden en voldoende afstudeerders die met een vakdiploma de arbeidsmarkt op gaan.

Jonge Rotterdammers moeten een goede start kunnen maken: wij staan voor kansengelijkheid voor alle kinderen en daarvoor is goed onderwijs noodzakelijk. De leerresultaten van Rotterdamse leerlingen zijn de afgelopen jaren flink vooruit gegaan, maar (ook daar) zijn we nog niet waar we willen zijn. Samen met het onderwijsveld nemen

we de volgende stap om te zorgen dat **meer kinderen en jongeren een hoger onderwijsniveau bereiken**. Met voorscholen, basisscholen, middelbare scholen en mbo's en natuurlijk de leerlingen zelf, werken we hieraan. Goed onderwijs met voldoende en goede leerkrachten, daar gaan wij voor. Met opgestroopte mouwen pakken we het lerarentekort aan.

In onze stad leeft 1 op de 4 kinderen in armoede. Dat doet pijn en is onacceptabel. Armoede staat de ontwikkeling van talenten van kinderen in de weg. Dat is niet goed voor de kinderen zelf en niet goed voor Rotterdam, want we hebben alle talenten hard nodig. Onze ambitie is dat het aantal kinderen dat in armoede opgroeit daalt in deze college periode, van 1 op 4 naar 1 op 6. Samen met onze partners presenteren wij in 2019 een Deltaplan om Rotterdammers te helpen met hun schulden aan te pakken en te voorkomen. **Voor het einde van deze collegeperiode is voor 15.000 Rotterdammers met financiële problemen een individueel ondersteuningsplan opgesteld.**

Jonge en oude Rotterdammers die een steuntje in de rug nodig hebben in de vorm van hulp thuis of professionele begeleiding, krijgen die. Zeker kwetsbare kinderen en jongeren, juist zij verdienen hulp bij een goede start. Zo gewoon mogelijk opgroeien ondanks problemen, bij ouders of verzorger, vrienden, school, buurt en sportclub, helpt daarbij. Als er jeugdhulp nodig is, gebeurt dat zoveel mogelijk in de thuissituatie, in plaats van een instelling. **Ons doel is een daling van 10% jeugdigen in instellingen in 2022.**

Rotterdam is een stad voor jong én oud. Het aantal ouderen zal de komende jaren fors toenemen, in 2035 is 1 op de 5 Rotterdammers ouder dan 65 jaar. Om daar goed op voorbereid te zijn en ouderen een goede oude dag te bieden, met goede zorg, een geschikte woning en een veilige leefomgeving met sociale contacten, ontwikkelen we in 2019 samen met onze partners, specialisten en ouderen zelf een Masterplan 'Ouder en Wijzer'. Afgelopen vier jaar heeft Rotterdam het voortouw genomen in de strijd tegen eenzaamheid en in het bijzonder in de strijd tegen eenzaamheid onder ouderen. **We zetten die strijd deze collegeperiode met dezelfde inzet voort en willen een daling van 3%punt in het aantal ouderen (65+) in eenzaamheid realiseren.**

Elkaar ontmoeten is belangrijk voor alle Rotterdammers. Verenigingen zijn daarbij onmisbaar als plek om samen te sporten, te spelen en te ontdekken. Deze clubs, die draaien op vrijwilligers, staan echter op dit moment voor uitdagingen op het gebied van financiën, de kwaliteit van hun accommodatie en voorzieningen en soms ook dalende ledenaantallen. Dit maakt het nodig om samen met verenigingen een Actieplan voor Verenigingen te ontwikkelen zodat zij ook in de toekomst een levendige en plezierige 'thuisbasis' voor heel veel Rotterdammers kunnen zijn.

Energietransitie en nieuwe economie hand in hand

Een duurzaam, energiezuinig, klimaatbestendig Rotterdam met schone lucht, een bloeiende economie, kansen voor iedereen en betaalbaar voor iedereen. Dat is wat wij voor ogen hebben. De energietransitie biedt volop kansen om de stad en de haven duurzaam en toekomstbestendig te maken. De komende jaren gaan we met onze partners onze economie vernieuwen om daarmee een nog aantrekkelijkere vestigingsplaats voor (inter)nationale bedrijven te worden. We trekken hierin nauw op met het Havenbedrijf en onderschrijven de ambitie de meest innovatieve haven te zijn én blijven door een leidende rol te pakken bij het vormgeven van een nieuwe, duurzame economie.

Die vernieuwing van de economie vraagt ook om constante investeringen in ons onderwijs zodat alle Rotterdammers, jong en oud, in deze wereld vol uitdagingen zelf hun toekomst kunnen bepalen. De stad heeft ieders talenten nodig en wij zullen met ons beleid iedereen uitdagen hun talent optimaal tot wasdom te laten komen. Die kansen willen we nu én samen benutten. In 2019 sluiten we wat ons betreft het Rotterdamse Energie- en klimaatakkoord: Bedrijven, corporaties, woningeigenaren, energiebedrijven, het Havenbedrijf, de gemeente en allerlei andere partners maken hierin concrete afspraken hoe we de komende jaren samen aan de duurzame stad van vandaag en morgen werken. Rotterdam gaat volop aan de slag om invulling te geven aan het klimaatakkoord van Parijs. **De stijging van de CO2-uitstoot wordt in deze collegeperiode omgebogen naar een dalende trend die leidt tot 49% CO2-reductie in 2030, gemeten t.o.v. het jaar 1990.**

In 2019 presenteren we een slim verkeerscirculatieplan, dat voor het einde van de collegeperiode operationeel moet zijn en zo zorgt voor betere bereikbaarheid en schonere lucht. **Ons doel met al deze maatregelen is schone lucht voor alle Rotterdammers. Vanaf 2020 zijn er geen straten meer waar de Europese gezondheidsnorm voor NO2 wordt overschreden. Ook na 2020 blijven we werken aan het verder verbeteren van de luchtkwaliteit.**

Met het onderhoud en de ontwikkeling van het gemeentelijk vastgoed zoals kantoren, scholen en sportlocaties verduurzamen we ons vastgoed (waar mogelijk). En alle bijdragen van Rotterdammers doen er toe; afval scheiden, elektrisch rijden of je huis isoleren, we maken het zo gemakkelijk mogelijk met voldoende containers, laadpalen en advies op maat.

Onze lokale economie ontwikkelt zich naar een nieuwe economie. De regionale Roadmap Next Economy is daarbij de leidraad. De komende periode werken we deze uit in een stedelijke agenda. MKB is de grootste banenmotor van Rotterdam. Deze ondernemers stimuleren en ondersteunen we bij hun transformatie naar de nieuwe economie. Samen ontwikkelen we een scan die MKB-ers helpt hun onderneming klaar te maken voor de nieuwe economie. Startups stimuleren en faciliteren we. Daarnaast werken we aan meer mogelijkheden voor ondernemers zich te vestigen in buurten en wijken, onderzoeken we hoe regelgeving minder in de weg kan staan bij het ondernemen en helpen we onderlinge samenwerking te bevorderen.

Een goede gemeentelijke organisatie en duurzame financiën

In de afgelopen jaren is de organisatie flink gekrompen. Hiermee werd een bezuinigingsdoelstelling gehaald. Met de groei van de economie en de komst van nieuwe taken voor de gemeente, onder andere in het sociaal domein, groeit ook de organisatie weer. Het komende jaar maken we een analyse van die groei en maken we afspraken voor het beter voorspellen en beheersen ervan. Meer aandacht voor een goede match tussen mens en taak moet leiden tot minder ziekteverzuim en minder ervaren werkdruk. We benutten de mogelijkheid van nieuwe instroom voor het vergroten van de inclusiviteit en kwaliteit van onze organisatie. Tevens investeren we in de kwaliteit van onze dienstverlening. Daarbij benutten we nieuwe digitale en technologische mogelijkheden. De stad en de Rotterdammers zijn altijd het vertrekpunt voor het werk van de gemeente.

Onze ambities voor en met de stad, kunnen we alleen realiseren met een duurzame en gezonde financiële huishouding. Daarom zorgen wij voor voldoende weerstandsvermogen om financiële risico's op te vangen en voor een sluitende structurele meerjarenbegroting. We blijven nu én op de lange termijn duurzaam investeren in

Rotterdam en zoeken zoveel mogelijk partners die dat ook willen doen om een toekomstbestendige stad voor alle Rotterdammers te realiseren.

Stap voor stap, samen naar doorbraken

Het gaat dus goed met Rotterdam. En tegelijk is er ongelooflijk veel werk aan de winkel om te zorgen dat zo veel mogelijk mensen profiteren van onze bloei. Rotterdam - Zuid krijgt de komende jaren onze volle aandacht met het programma Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). Hiermee zetten we in op verdere verbetering van het onderwijs op Zuid, het ondersteunen van werkzoekenden en het verminderen van het aantal mensen in de bijstand, voor meer cultuur-aanbod en het verbeteren van de woningvoorraad, zodat sociale stijgers ook op Zuid blijven wonen. Deze impuls verdient Zuid. We willen alle kansen die de huidige ontwikkelingen ons bieden nu echt pakken. Dat vraagt om investeringen, keuzes en lef. Om samenwerking van het stadsbestuur met allerlei bedrijven, organisaties, zorgverleners, het onderwijsveld, het Havenbedrijf, het Rijk en andere overheden. Alleen door samen op te trekken en constant aan draagvlak te werken, kunnen we de doorbraken realiseren die nodig zijn. Komende maanden gaan we dan ook in gesprek, maken we afspraken en plannen en sluiten we waar dat kan akkoorden met iedereen die Rotterdam verder wil brengen. Om samen, met nieuwe energie, te bouwen aan de stad van morgen.

Collegetargets

Pagina 5

Collegetargets

Collegetargets 2018 – 2022

De targets van dit college zijn:

Energietransitie en economie gaan hand in hand

1. De stijging van de CO2-uitstoot wordt in deze collegeperiode omgebogen naar een dalende trend die leidt tot 49% CO2-reductie in 2030, gemeten t.o.v. het jaar 1990

2. Vanaf 2020 zijn er geen straten meer waar de Europese gezondheidsnorm voor NO2 wordt overschreden. Ook na 2020 blijven we werken aan het verder verbeteren van de luchtkwaliteit.

Kansen voor iedereen met goed onderwijs, werk en taal

3. Minder Rotterdammers in de bijstand: in deze collegeperiode (eind 2021) daalt het aantal bijstandsuitkeringen in Rotterdam naar 30.000.

4. 80% Van alle Rotterdamse statushouders met een bijstandsuitkering is binnen 6 maanden na toekenning van de uitkering gestart met een inburgeringstraject. Samen met aanvullende maatregelen gericht op arbeidstoeleiding, zoals beschreven in de Rotterdamse Aanpak Statushouders 2018-2022, leidt dit tot een daling van het aantal bijstandsuitkeringen voor statushouders van 1.950 naar 1.540.

5. Voor 15.000 Rotterdammers met financiële problemen is een individueel ondersteuningsplan opgesteld.

6. Meer kinderen/jongeren bereiken in deze collegeperiode een hoger onderwijsniveau:

- Het percentage 3-jarige doelgroep-peuters dat gebruik maakt van het extra aanbod 'spelen en leren' blijft minimaal gelijk (89%)
- De score op de referentieniveaus in het primair onderwijs stijgt: Het aantal Rotterdamse basisschoolleerlingen op het streefniveau van de referentieniveaus stijgt in 2021 naar het landelijk gemiddelde van 2017; dat wil zeggen:
  - voor taal: stijging van 54,9% naar 56,9%
  - voor lezen: stijging van 60,9% naar 67,4%
  - voor rekenen: stijging van 34,8% naar 37,8%
- Het percentage leerlingen in het derde leerjaar van het vo dat zit op het niveau van het advies van de basisschool of hoger stijgt van 77% in 2017 naar 80% in 2021
- Het aandeel Rotterdammers dat de beroepsbegeleidende leerweg volgt aan een Rotterdamse mbo-instelling stijgt van 13,5% in 2017 naar 18,0% in 2021. Voor 15.000 Rotterdammers met financiële problemen is een individueel ondersteuningsplan opgesteld.

7. De eenzaamheid onder ouderen (65+) daalt 3% punt van 53% in 2017 tot 50% in 2021.

8. 19.000 Afgeronde taaltrajecten voor laaggeletterde Rotterdammers

9. Van 2018 naar 2021 wordt ingezet op een daling van 10% jeugdigen in instellingen.

Fijn wonen in een wereldstad, nu en in de toekomst

10. Stijging van het percentage panden dat geen verhoogde kans op wateroverlast bij hevige regen heeft van 88% naar 90%.

11. 20 hectare groen erbij in 2022 t.o.v. 2018.

12. Binnen 4 jaar start bouw van 18.000 nieuwe woningen.

13. Veiligheid

- Het veiligheidsniveau van Rotterdam is in 2022 omhoog gegaan ten opzichte van 2018; de Veiligheidsindex binnen het wijkprofiel heeft daneen gemiddelde score hoger dan 108
- De gemiddelde score van de 18 wijken die in 2018 lager dan 100 scoren op de Veiligheidsindex, moet in 2022 zijn verbeterd.

- De 5 laagst scorende wijken op de Veiligheidsindex van 2018 (Tarwewijk, Hillesluis, Bloemhof, Carnisse, Oude Westen) laten in 2022 een stijging van 5 punten op de Veiligheidsindex binnen het wijkprofiel zien.

14a. Significant meer Rotterdammers vinden aan het einde van deze collegeperiode dat ze meer worden betrokken in het meedenken over maatregelen in hun leefomgeving dan aan het begin van deze collegeperiode.

14b. Significant meer Rotterdammers vinden aan het einde van deze collegeperiode dat ze meer worden betrokken in het meebeslissen over maatregelen in hun leefomgeving dan aan het begin van deze collegeperiode.

Financiële hoofdlijnen

Pagina 6

Financiële hoofdlijnen

Financieel beeld

Het financieel meerjarenbeeld van deze begroting is ten opzichte van de Voorjaarsnota vrijwel onveranderd. Ook houden we in de begroting vast aan de door de raad vastgestelde begrotingskaders van de Voorjaarsnota. Dit betekent dat er geen nieuwe beleidsvoorstellen in de vorm van intensiveringen of bezuinigingen worden gedaan. Wel zijn de verschillende opgaven vanuit de Voorjaarsnota in deze begroting meerjarig verder uitgewerkt. Bijvoorbeeld rond de energietransitie, de logiesbelasting en het terugdraaien van de intensiveringen vanaf 2023. Verder hebben we een aantal onderwerpen geactualiseerd zoals het Gemeentefonds, de OZB-inkomsten en het risico van het Warmtebedrijf.

Onderbesteding 2019

Op dit moment weten we dat de middelen van een aantal posten waarvoor geld was begroot in 2019 niet meer wordt of kan worden uitgegeven in 2019. Dit geld komt incidenteel beschikbaar. We kiezen ervoor om bij de Voorjaarsnota van 2020 een afweging te maken hoe we hiermee omgaan. Uitgangspunt is dat het incidenteel beschikbare geld dat in 2019 niet kan worden uitgegeven, er niet voor moet zorgen dat bepaalde beleidsdoelen niet worden gehaald.

Dekking van het Eurovisie Songfestival

We kiezen ervoor om het Eurovisie Songfestival dat in 2020 plaatsvindt in Rotterdam te betalen met het incidentele geld dat door onderbesteding in 2019 beschikbaar komt. Ook wordt een deel betaald uit het evenementenbudget. Het voordeel is dat er op deze manier geen ombuigingsmaatregelen nodig zijn. Ook gaat de dekking van het Eurovisie Songfestival niet ten koste van specifieke budgetten voor het realiseren van belangrijke beleidsdoelen in 2019 zoals het bestrijden van armoede en het schoon en veilig houden van de stad. We zien of andere partijen een bijdrage kunnen leveren en daarmee de gemeentelijke bijdrage kunnen verlagen.

Markttarieven, logiesbelasting en stelposten

Een aantal maatregelen die in de Voorjaarsnota waren opgenomen, worden op een andere manier gedekt. Dit geldt voor het meer kostendekkend maken van de markttarieven en het onderzoek naar de meeropbrengsten logiesbelasting. De geraamde opbrengsten voor 2020 worden nu incidenteel gedekt. Ook zijn de stelposten die nog open stonden verder in deze begroting ingevuld.

Ontwikkeling gemeentelijke woonlasten in 2020

De tarieven van leges en rechten stijgen in 2020 maximaal met 1,5% (CPI-trend). Uitzonderingen hierop zijn de afvalstoffenheffing en het basistarief rioolheffing. De door het Rijk opgelegde afvalstoffenbelasting worden doorberekend in de tarieven. Over het basistarief rioolheffing zijn in 2015, bij de behandeling van het Gemeentelijk Rioleringsplan 4, in de raad afspraken gemaakt. De gemiddelde OZB-aanslag voor een eigenaar/bewoner blijft ten opzichte van 2019 gelijk. Dit ondanks de gemiddelde waardeverhoging van de woningen met 16%. De gemiddelde woonlasten (afvalstoffenheffing, rioolheffing en gemiddelde OZB-aanslag eigenaar/bewoner) stijgen hierdoor in 2020 voor een éénpersoonshuishouden met € 19,30 (2,9%), voor een tweepersoonshuishouden € 26,50 (3,7%) en voor een drie- of meerpersoonshuishouden met € 30,10 (4,0%) ten opzichte van 2019.

Een solide financieel beeld

Deze begroting laat een solide financieel beeld zien. Het weerstandsvermogen komt in alle jaren boven de 1,00 uit. Met solide financieel beleid zorgen we ervoor dat Rotterdam ook de komende jaren financieel gezond blijft.

Infographic

Pagina 7

Infographic

Leeswijzer

Pagina 8

Leeswijzer

[Opbouw website](#)[Opbouw pagina](#) [programma's en taakvelden](#)[Soorten van financiële bijstellingen](#)[Functionaliteiten website](#)[Overig](#)[Overzicht commissies en taakvelden](#)

Opbouw website

Het onderdeel Hoofdpijnen bevat de [bestuurlijke](#) en [financiële](#) hoofdpijnen van de Begroting. In het onderdeel [Paragrafen](#) is informatie te vinden over enkele overstijgende onderwerpen, waaronder de paragrafen [Bedrijfsvoering](#), [Lokale Heffingen](#) en [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#). Nieuw in deze paragraaf zijn de onderdelen [Energietransitie](#) en [NPRZ](#) (voorheen opgenomen bij Wijken). In het onderdeel [Financiën](#) vindt u o.a. de [financiële kengetallen](#) en de [geprognosticeerde balans](#).

Op de pagina [Samenvatting bijstellingen](#) worden de financiële bijstellingen van deze begroting gepresenteerd. Hier is een totaaloverzicht van alle bijstellingen opgenomen waarbij via links wordt verwezen naar het betreffende taakveld.

Opbouw pagina programma's en taakvelden

De opbouw van de pagina's van de beleidsprogramma's is grotendeels hetzelfde als bij de eerdere P&C-producten. Daar waar van toepassing is de toelichting op het meerjarige verloop van de baten, lasten en reserves geactualiseerd. Met betrekking tot de tabel met baten en lasten wordt opgemerkt dat de cijfers in de kolom 'realisatie 2018' bij enkele programma's niet aansluiten bij de jaarstukken 2018. Dit vanwege de gewijzigde programma- en taakveldindeling die vanaf begrotingsjaar 2019 is ingevoerd.

De pagina's voor de taakvelden hebben eenzelfde opbouw. Hieronder worden enkele aandachtspunten en opmerkingen meegegeven.

Ontwikkelingen en voortgang: De toelichting op de ontwikkelingen en voortgang is gebaseerd op de doelen zoals die in de Begroting 2019 zijn benoemd. Indien gewenst kan via de button '*ga naar vorig P&C-product*' naar deze websitepagina's worden gegaan. Om direct naar de financiële bijstellingen te gaan kan de button '*naar overzicht baten en lasten*' worden gebruikt (te vinden rechtsboven bij de grafische weergave van de baten en lasten).

Wat willen we bereiken & Wat gaan we er voor doen: Aanpassingen van doelen (ten opzichte van de Voorjaarsnota 2019) zijn cursief weergegeven.

Effect- en prestatie-indicatoren: Voor zover relevant en bekend zijn de indicatoren geactualiseerd.

Overzicht baten en lasten: In dit overzicht is een nieuwe button 'Vergelijk saldo' toegevoegd. Via deze button wordt een tabel getoond waarin het saldo wordt gepresenteerd vanuit de eerdere P&C websites.

Financiële bijstellingen: In de tabel met financiële bijstellingen zijn de bijstellingen weergegeven t.o.v. de Voorjaarsnota 2019.

Omschrijving taakveld: hier wordt nadere (achtergrond)informatie gegeven over het taakveld. Dit deel is veelal ongewijzigd gebleven ten opzichte van de begroting.

Beleidskaders en richtlijnen: hier zijn (via hyperlinks) de relevante beleidskaders en richtlijnen opgenomen.

Soorten van financiële bijstellingen

In deze begroting worden verschillende categorieën van financiële bijstellingen onderscheiden, namelijk:

- onvermijdelijke ramingsbijstellingen; begrotingswijzigingen ten aanzien van bestaand beleid als gevolg van exogene factoren
- reserves: toevoegingen, onttrekkingen en vrijval van bestemmingsreserves
- taakmutaties: begrotingswijzigingen als gevolg van wijzigingen in het Gemeentefonds
- kasschuiven: bijstellingen door overheveling van budgetten naar volgende begrotingsjaren
- technische mutaties: deze zijn technisch van aard zijn en hebben geen beleidsmatige impact

In de tabellen met bijstellingen worden de effecten op het saldo van baten en lasten van het betreffende taakveld gepresenteerd. Negatieve bedragen (met “-“ teken) hebben een negatief effect op het saldo. Het gaat dan (per saldo) om hogere lasten of lagere baten. Positieve bedragen hebben een positief effect op het saldo. Het gaat dan (per saldo) om lagere lasten of hogere baten.

Bij de bijstellingen op reserves geldt dat deze in de regel als neutraal worden gepresenteerd (dus geen effect op het saldo). Hogere lasten zorgen namelijk voor een hogere onttrekking aan een reserve of andersom. In de reserves ontstaan alleen effecten op het exploitatiesaldo in het geval van vrijval (er staat dan geen hogere last tegenover) of toevoegingen aan reserves (reserveren van middelen voor de toekomst).

Bij taakmutaties zijn de baten vanuit het Gemeentefonds opgenomen in het taakveld [Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds](#) (programma Algemene Middelen). De lasten zijn te vinden in de verschillende taakvelden.

Op concernniveau zijn de taakmutaties, kasschuiven en technische mutaties saldoneutraal.

Alle bedragen in deze website zijn in 1000-tallen weergegeven, tenzij expliciet anders is aangegeven. Door de weergave in 1000-tallen kan het zijn dat de totalen een (minimale) afwijking tonen.

Functionaliteiten website

Notitiefunctie

Met deze functionaliteit is het mogelijk om aantekeningen te maken op de webpagina's. Deze functie is alleen beschikbaar voor raadsleden en fractiemedewerkers.

Mijn Boekwerk

Voorheen was het alleen mogelijk om hele webpagina's toe te voegen aan Mijn boekwerk. Het is vanaf nu ook mogelijk om alleen bepaalde onderdelen van een pagina toe te voegen. Hierdoor kan bijvoorbeeld alleen de onderdelen 'Ontwikkelingen en voortgang' of 'Financiële bijstellingen' van meerdere taakvelden toevoegen aan Mijn boekwerk en desgewenst omzetten naar een PDF.

Overig

Taakveld Overhead - Activering Overhead

In deze begroting is binnen het programma Overhead een nieuw taakveld ingevoerd. Dit is gedaan voor een zuivere presentatie van de lasten voor overhead. In dit taakveld wordt de dekking op overhead opgenomen voor geactiveerde uren bij investeringsprojecten. Deze dekking wordt (met terugwerkende kracht) vanaf begrotingsjaar 2019 gepresenteerd op het nieuwe taakveld. Deze wijziging heeft geen effect op het saldo van baten en lasten, het betreft een verschuiving tussen taakvelden.

Overzicht commissies en taakvelden

Commissie	Programma	Taakvelden
BWB	Beheer van de stad	Overige baten en lasten - Vervoer & Materieel
	Beheer van de stad	Openbare orde en veiligheid - Niet gesprongen explosieven WOII
	Beheer van de stad	Verkeer en vervoer - Beheer
	Beheer van de stad	Cultureel erfgoed - Archeologie
	Beheer van de stad	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer
	Beheer van de stad	Riolering
	Beheer van de stad	Afval - Grondstoffen
	Beheer van de stad	Milieubeheer - Beheer
	Beheer van de stad	Begraafplaatsen en crematoria
	Beheer van de stad	Ruimtelijke Ordening - Beheer
	Cultuur, sport en recreatie	Musea - Cultuur
	Cultuur, sport en recreatie	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME
	Onderwijs	Onderwijshuisvesting
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Beheer overige gebouwen en gronden
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Cultureel erfgoed - Monumenten
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Wonen en bouwen
	Openbare orde en veiligheid	Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten
EDEM	Algemene middelen	Economische promotie - Opbrengsten Logiesbelasting
	Beheer van de stad	Afval - Grondstoffen
	Economische Zaken	Economische ontwikkeling

	Economische Zaken	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen - Economie
	Economische Zaken	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen - Markten
	Economische Zaken	Economische promotie
	Openbare orde en veiligheid	Verkeer en vervoer - Bereikbaarheid
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving
	Verkeer en Vervoer	Parkeerbelasting
	Verkeer en Vervoer	Verkeer en vervoer - Ontwikkeling
	Verkeer en Vervoer	Parkeren
	Verkeer en Vervoer	Openbaar vervoer
MPOF	Algemene middelen	Treasury
	Algemene middelen	OZB woningen
	Algemene middelen	OZB niet-woningen
	Algemene middelen	Belastingen overig
	Algemene middelen	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds
	Algemene middelen	Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen
	Algemene middelen	Venootschapsbelasting (VpB)
	Beheer van de stad	Verkeer en vervoer - Beheer
	Bestuur en dienstverlening	Burgerzaken
	Overhead	Overhead - Concernondersteuning
	Overhead	Overhead - Audit & Control
	Overhead	Overhead - Clusterondersteuning
	Overhead	Overige baten en lasten - Van Werk Naar Werk / VOIL
	Overhead	Overige baten en lasten - Verzekeringen
	Overhead	Overhead - Activering Overhead
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Wonen en bouwen
	Verkeer en Vervoer	Verkeer en vervoer - Ontwikkeling
VB	Bestuur en dienstverlening	Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman
	Bestuur en dienstverlening	Bestuur - College
	Bestuur en dienstverlening	Bestuur - Gebieden en Bewonersparticipatie
	Maatschappelijke Ondersteuning	Samenkracht en burgerparticipatie

	Openbare orde en veiligheid	Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht
	Openbare orde en veiligheid	Openbare orde en veiligheid - Veiligheid
	Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Wonen en bouwen
	Openbare orde en veiligheid	Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten
WIISA	Maatschappelijke Ondersteuning	Samenkracht en burgerparticipatie
	Maatschappelijke Ondersteuning	Inkomensregelingen - Participatie en armoedebestrijding
	Maatschappelijke Ondersteuning	Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk
	Maatschappelijke Ondersteuning	Maatwerkdienstverlening 18+ - Schulddienstverlening
	Werk en inkomen	Inkomensregelingen - Inkomen
	Werk en inkomen	Begeleide participatie
	Werk en inkomen	Arbeidsparticipatie - Werk
ZOCS	Bestuur en dienstverlening	Musea - Stadsarchief
	Cultuur, sport en recreatie	Sportbeleid en activering
	Cultuur, sport en recreatie	Sportaccommodaties
	Cultuur, sport en recreatie	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
	Cultuur, sport en recreatie	Musea - Cultuur
	Cultuur, sport en recreatie	Media
	Cultuur, sport en recreatie	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME
	Maatschappelijke Ondersteuning	Onderwijsbeleid en leerlingzaken - Taal volwassenen
	Maatschappelijke Ondersteuning	Samenkracht en burgerparticipatie
	Onderwijs	Onderwijshuisvesting
	Onderwijs	Onderwijsbeleid en leerlingzaken
	Volksgesondheid en zorg	Wijkteams en Wmo-loketten
	Volksgesondheid en zorg	Maatwerkvoorziening (Wmo)
	Volksgesondheid en zorg	Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo
	Volksgesondheid en zorg	Maatwerkdienstverlening 18-
	Volksgesondheid en zorg	Geëscaleerde zorg 18-
	Volksgesondheid en zorg	Volksgesondheid

Enkele taakvelden komen terug in meerdere commissies.

Raadsbehandeling

Raadsbehandeling

Raadsbehandeling

De Begroting 2020 is in de raadsvergadering van [7 november 2019](#) vastgesteld.

Raadsvoorstellen

Begroting 2020

[Hier](#) vindt u het ondertekende raadsbesluit behorende bij de Begroting 2020.

Belastingverordeningen 2020

Via deze [link](#) vindt u de ondertekende raadsbesluiten voor alle belastingverordeningen 2020.

Moties en amendementen

Hier vindt u een overzicht met de [ingediende \(en aangenomen\) moties en amendementen](#). De moties en amendementen zelf kunt u vinden via deze [link](#).

Programma's

Programma's

Algemene middelen

Beheer van de stad

Bestuur en dienstverlening

Baten: € 2.221.931

Baten: € 252.252

Baten: € 10.353

Lasten: € 52.949

Lasten: € 373.246

Lasten: € 73.801

[Treasury](#)

[Overige baten en lasten - Vervoer & Materieel](#)

[Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman](#)

[OZB Woningen](#)

[Openbare orde en veiligheid - Niet gesprongen explosieven WOII](#)

[Bestuur - College](#)

[OZB niet-woningen](#)

[Verkeer en vervoer - Beheer](#)

[Bestuur - Gebieden en bewonersparticipatie](#)

[Belastingen overig](#)

[Cultureel erfgoed - Archeologie](#)

[Burgerzaken](#)

[Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds](#)

[Openbaar groen en \(openlucht\) recreatie - Beheer](#)

[Musea - Stadsarchief](#)

[Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen](#)

[Riolering](#)

[Venootschapsbelasting \(Vpb\)](#)

[Afval - Grondstoffen](#)

[Economische promotie -](#)

[Milieubeheer - Nazorg bodemsanering en beheer](#)

[Opbrengsten Logiesbelasting](#)

[Begraafplaatsen en crematoria](#)

[Ruimtelijke Ordening - Beheer](#)

Cultuur, sport en recreatie

Economische Zaken

Maatschappelijke Ondersteuning

Baten: € 6.190

Baten: € 9.637

Baten: € 11.216

Lasten: € 234.801

Lasten: € 34.173

Lasten: € 199.661

[Sportbeleid en activering](#)

[Economische ontwikkeling](#)

[Onderwijsbeleid en leerlingzaken - Taal volwassenen](#)

[Sportaccommodaties](#)

[Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen- Economie](#)

[Samenkracht en burgerparticipatie](#)

[Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie](#)

[Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen- Markten](#)

[Inkomensregelingen - Participatie en armoedebestrijding](#)

[Musea - Cultuur](#)

[Economische promotie](#)

[Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk](#)

[Media](#)

[Openbaar groen en \(openlucht\) recreatie - NME](#)

[Maatwerkdienstverlening 18+ - Schulddienstverlening](#)

Onderwijs

Openbare orde en veiligheid

Overhead

Baten: € 69.020

Baten: € 7.790

Baten: € 15.696

Lasten: € 206.964

Lasten: € 149.733

Lasten: € 453.521

Onderwijshuisvesting

Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten

Overhead - Concernondersteuning

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht

Overhead - Clusterondersteuning

Openbare orde en veiligheid - Veiligheid

Overhead - Audits en Control

Verkeer en vervoer - Bereikbaarheid

Overige baten en lasten - Van Werk Naar Werk / VOIL

Overige baten en lasten - Verzekering

Overhead - Activering Overhead

Stedelijke inrichting en ontwikkeling

Verkeer en Vervoer

Volksgezondheid en zorg

Baten: € 393.645

Baten: € 191.394

Baten: € 48.934

Lasten: € 465.346

Lasten: € 154.022

Lasten: € 659.774

Beheer overige gebouwen en gronden

Parkeerbelasting

Wijkteams en Wmo-loketten

Cultureel erfgoed - Monumenten

Verkeer en vervoer - Ontwikkeling

Maatwerkvoorziening (Wmo)

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap

Parkeren

Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo

Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving

Openbaar vervoer

Maatwerkdienstverlening 18-

Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling

Geëscaleerde zorg 18+

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Geëscaleerde zorg 18-

Wonen en bouwen

Volksgezondheid

Werk en inkomen

Baten: € 529.212

Lasten: € 709.278

[Arbeidsparticipatie - Werk](#)

[Begeleide participatie](#)

[Inkomensregelingen - Inkomen](#)

Algemene middelen

Pagina 11

Algemene middelen

Algemene dekkingsmiddelen levert een bijdrage aan de manier waarop het college werkt aan structureel houdbare gemeentefinanciën

TAAKVELD 1

Treasury

Tot dit taakveld behoren de activiteiten van de gemeente voor de treasury-functie en het beheer van deelnemingen en van verbonden partijen

TAAKVELD 2

OZB Woningen

Dit taakveld bevat de onroerend zaakbelasting (OZB) op het eigendom van woningen

TAAKVELD 3

OZB niet-woningen

Dit taakveld bevat de onroerend zaakbelasting (OZB) op het eigendom en het gebruik door bedrijven van onroerende zaken anders dan woningen

TAAKVELD 4

Belastingen overig

Dit taakveld bevat de roerend zaakbelasting (RZB) op het eigendom en het gebruik van roerende zaken en de precario- en reclamebelasting

TAAKVELD 5

Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds

Tot het taakveld Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds behoren de uitkeringen uit het gemeentefonds

TAAKVELD 6

Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen

Binnen het taakveld Overige baten en lasten - Beheer Algemene Middelen geeft de gemeente invulling aan een sluitende begroting met een gezond meerjarenperspectief

TAAKVELD 7

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Op dit taakveld boekt de gemeente de raming van het te betalen bedrag vennootschapsbelasting als last

TAAKVELD 8

Economische promotie - Opbrengsten Logiesbelasting

Dit taakveld bevat de logiesbelasting en de daarbij behorende uitvoeringskosten voor onder andere de heffing, inning en het afhandelen van bezwaar en beroep

Omschrijving programma

Het programma Algemene middelen levert een bijdrage aan de manier waarop het college werkt aan structureel houdbare gemeentefinanciën. Dit programma gaat in op de volgende zaken:

- een sluitende begroting en meerjarenraming
- een gedegen beheer van deelnemingen en verbonden partijen
- een weerstandsvermogen van minimaal 1,0, waarbij het weerstandsvermogen is geënt op de financiële risico's
- een stabiel beleid voor de gemeentelijke woonlasten en algemene belastingen
- een gedegen treasury-functie en financieringsbeleid

- zorgen voor voldoende en gedegen financiële ruimte om investeringen mogelijk te maken, om samen met andere partijen te kunnen werken aan de toekomst van de stad

Het programma Algemene middelen omvat:

- de uitkeringen uit het gemeentefonds
- de opbrengsten van de algemene belastingen
- de opbrengsten uit deelnemingen
- het treasury-resultaat
- concernbrede bestemmingsreserves
- concernbrede stelposten
- te betalen bedragen vennootschapsbelasting
- de post onvoorzien

Het programma Algemene middelen is, anders dan de overige programma's van deze begroting, relatief beleidsarm te noemen en wijkt in opzet en inhoud hiervan af. In hoofdstuk 1 Financiële Beschouwingen en in de paragrafen [Lokale heffingen](#), [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#), [Verbonden partijen](#) en [Financiering](#) zijn de inhoudelijke doelstellingen, indicatoren en kengetallen opgenomen.

Voor het programma Algemene middelen gelden de volgende indicatoren en kengetallen:

- gemeentelijke woonlasten (één- en meerpersoonshuishouden)
- gemiddelde WOZ-waarde woningen
- weerstandsvermogen
- structurele exploitatieruimte
- solvabiliteitsrisico
- EMU-saldo (vorderingensaldo)
- kasgeldlimitet
- renterisiconorm
- netto schuldquote

BBV-indicatoren

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht gemeenten om een aantal door het Rijk voorgeschreven beleidsindicatoren in hun begroting op te nemen. Dit is verplicht gesteld om de onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten te vergroten. Alle gemeenten moeten gebruik maken van dezelfde bronnen en peildata. Via de website van [Waarstaatjegemeente](#) is vergelijking met andere gemeenten mogelijk. Voor het overzicht Algemene dekkingsmiddelen zijn de indicatoren 'gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden' en 'gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden' van toepassing, waarbij gemeentelijke woonlasten bestaan uit het totaal van de aanslag onroerend zaakbelasting (OZB)eigenaar woningen, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. De grootte van het huishouden heeft alleen invloed op de hoogte van het tarief afvalstoffenheffing.

Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Realisatie 2018	€ 672,61	COELO
	Prognose 2019	€ 670,01	
	Prognose 2020	€ 691,20	
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Realisatie 2018	€ 716,91	COELO
	Prognose 2019	€ 744,11	
	Prognose 2020	€ 774,90	
Gemiddelde WOZ waarde woningen 2018	Nederland	€ 230.000	CBS
	Rotterdam	€ 166.000	

Toelichting BBV-indicatoren

Bij de Voorjaarsnota 2019 is besloten de tarieven van leges en rechten in principe met maximaal de CPI-trend (1,5%) ten opzichte van 2019 te laten stijgen.

Een uitzondering hierop zijn de tarieven afvalstoffenheffing. Met ingang van 2019 kent Rotterdam naast het tarief afvalstoffenheffing voor een eenpersoonshuishouden dan ook een tarief voor een tweepersoons- en een tarief voor een drie- of meerpersoonshuishouden. Bij de Voorjaarsnota 2019 is besloten om vanaf 2020 de, door het Rijk opgelegde, belasting op het verwerken van restafval (de afvalstoffenbelasting) op te nemen in de tarieven afvalstoffenheffing. Een andere uitzondering is het basistarief rioolheffing.

Bij de vaststelling van het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP4) in 2015 is besloten dat het tarief jaarlijks met € 5,00 en de CPI-trend stijgt. Ondanks de gemiddelde waardeverhoging van woningen met 16%, wordt verder voorgesteld de gemiddelde OZB-aanslag voor een eigenaar/bewoner ten opzichte van 2019 gelijk te houden. De gemeentelijke woonlasten (dat wil zeggen de som van afvalstoffenheffing, rioolheffing en gemiddelde OZB-aanslag eigenaar/bewoner) stijgen hierdoor in 2020 voor een eenpersoonshuishouden met € 19,30 (2,88%), voor een tweepersoonshuishouden met € 26,50 (3,68%) en voor een drie- of meerpersoonshouden met € 30,10 (4,04%) ten opzichte van 2019.

Voor 2020 wordt het kwijtscheldingspercentage verhoogd van 75% naar 76,5%. Hiermee leidt de stijging van de tarieven afvalstoffenheffing in 2020 niet tot een lastenverzwaring voor Rotterdammers, die voor kwijtschelding in aanmerking komen (zie voor een nadere toelichting de [paragraaf Lokale Heffingen](#)).

De gemiddelde WOZ-waarde van woningen in 2018 ligt in Rotterdam (€ 166.000) onder het landelijke gemiddelde (€ 230.000). In Rotterdam is sinds 2017 weer sprake van een stijging van de gemiddelde WOZ-waarde van woningen. Wanneer deze stijging de komende jaren relatief hoger is dan in de rest van Nederland zal de indicator dichter naar het landelijk gemiddelde groeien. Deze indicator is landelijk verplicht en betreft geen streefwaarde waar de gemeente Rotterdam op stuurde.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat er bij programmabegrotingen een programmaplan hoort dat naast de verschillende programmakosten een overzicht bevat van de kosten voor overhead, het bedrag voor te betalen vennootschapsbelastingen, het bedrag voor onvoorzien en een overzicht van algemene dekkingsmiddelen.

Het [programma Overhead](#) bevat een overzicht van de kosten voor overhead, de te betalen vennootschapsbelastingen worden verantwoord op het [taakveld Vennootschapsbelasting](#) en het bedrag onvoorzien op het [taakveld Overige baten en lasten – Beheer algemene middelen](#). De algemene dekkingsmiddelen onderscheiden zich van de andere dekkingsmiddelen doordat de gemeente deze middelen vrij kan aanwenden.

In het overzicht van baten en lasten omvat de volgende algemene dekkingsmiddelen.

Algemene dekkingsmiddelen	Jaarrekening 2018	Begroting 2019 (1)	Begroting 2020
Lokale heffingen	278.105	284.952	292.126
Algemene uitkeringen gemeentefonds	1.646.908	1.720.129	1.782.611
Dividend	112.000	144.674	108.784
Saldo financieringsfunctie	-33.198	-31.784	-36.294
Totaal	2.003.815	2.117.971	2.147.265

(1) Stand na voorjaarsnota 2019 / eerste herziening 2019

Lokale heffingen

Tot de algemene dekkingsmiddelen worden ook de baten uit heffingen van de algemene belastingen gerekend. Anders dan bij bestemmingsheffingen is de besteding van de baten uit heffing van deze algemene belastingen niet gebonden. Tot de algemene belastingen behoren de onroerendzaakbelasting (OZB), de roerendzaakbelasting, de logiesbelasting en de reclame- en precariobelasting. Dit is exclusief de baten uit de bestemmingsheffingen, zoals de afval- en rioolheffing, bedrijfsreinigingsrecht en leges omgevingsvergunningen, en de inkomsten uit parkeren. In de paragraaf [Lokale heffingen](#) is een toelichting opgenomen. In onderstaande tabel zijn betreffende baten opgenomen.

Lokale heffingen	Jaarrekening 2018	Begroting 2019 (1)	Begroting 2020	Programma
Onroerendzaakbelasting (1) (2)	244.779	249.126	254.027	Algemene middelen
Logiesbelasting (3)	6.602	10.885	11.988	Algemene middelen
Hondenbelasting (3)	20	0	0	Algemene middelen
Reclame- en precariobelasting	26.579	24.816	26.111	Algemene middelen
Totaal	278.105	284.952	292.126	

(1) Stand na Voorjaarsnota 2019 / 1e Herziening 2019

(2) inclusief intragemeentelijke aanslagen OZB

(3) deze heffingen worden, op grond van het BBV, tezamen met de inkomsten uit de rioolheffing in het [Overzicht van baten en lasten](#) verantwoord onder Belastingen

Algemene uitkeringen gemeentefonds

Dit betreft het totaal van de verschillende soorten uitkeringen uit het gemeentefonds: de integratie-uitkeringen (waaronder het Sociaal Domein), de decentralisatie-uitkeringen en de algemene uitkering. Deze baten worden verantwoord op het programma Algemene middelen en op het [taakveld Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds](#).

Dividend

De dividenden die de gemeente van deelnemingen ontvangt, behoren eveneens tot de algemene dekkingsmiddelen. Deze dividenden worden verantwoord op de programma's Algemene middelen, [Overhead](#) en [Bestuur en Dienstverlening](#).

Dividend	Jaarrekening 2018	Begroting 2019 (1)	Begroting 2020	Programma
Bank Nederlandse Gemeenten NV	814	916	500	Algemene middelen
BV Gemeenschappelijk bezit Evides	8.959	8.250	8.750	Algemene middelen
Eneco Holding NV	20.121	21.548	17.102	Algemene middelen
Stedin Holding NV	8.882	14.460	9.829	Algemene middelen
Havenbedrijf Rotterdam NV	67.033	68.374	69.703	Algemene middelen
Royal Schiphol NV	3.308	2.585	2.750	Algemene middelen
Erasmus MC Biomedical Fund	22	41	0	Algemene middelen
Sportbedrijf	n.v.t.	0	150	Algemene middelen
RET	0	27.500	0	Algemene middelen
Multidiensten	1.000	1.000	0	Bestuur en dienstverlening
Multi Employment Rotterdam BV (MER)	1.337	0	0	Overhead
SSC Flex	484	0	0	Overhead
Totaal	112.000	144.674	108.784	

(1) Stand na Voorjaarsnota 2019 / 1e Herziening 2019

Saldo financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie betreft het saldo van de betaalde rente over de leningen, rekening-courant en de ontvangen rente over uitzettingen. De baten worden verantwoord binnen de betreffende programma's, met name Algemene middelen en Stedelijke inrichting en ontwikkeling.

Saldo financieringsfunctie	Jaarrekening 2018	Begroting 2019 (1)	Begroting 2020
Baten	7.822	7.165	6.938

Lasten	41.020	38.949	43.232
Saldo	-33.198	-31.784	-36.294

(1) Stand na Voorjaarsnota 2019 / 1e Herziening 2019

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Algemene middelen	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	2.055.431	2.160.393	2.196.880	2.194.556	2.150.835	2.166.331
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.646.935	1.720.129	1.782.611	1.776.572	1.746.401	1.762.661
Belastingen	251.361	255.401	266.138	268.395	269.403	269.403
Dividenden	109.139	144.141	108.785	111.387	110.901	110.739
Financieringsbaten	9.373	8.586	6.373	5.829	5.262	4.663
Overige opbrengsten derden	34.876	32.861	33.691	33.090	19.584	19.579
Overige baten	3.747	-724	-718	-717	-716	-714
Lasten exclusief reserves	31.710	7.631	12.962	5.820	8.474	12.302
Apparaatlasten	13.491	15.115	15.493	15.395	15.352	15.352
Inhuur	1.640	708	487	487	487	487
Overige apparaatlasten	302	541	531	531	531	531
Personeel	11.548	13.866	14.475	14.377	14.335	14.335
Interne resultaat	-6.251	-12.029	-12.240	-11.850	-11.850	-11.850
Interne resultaat	-6.251	-12.029	-12.240	-11.850	-11.850	-11.850
Programmalasten	24.470	4.545	9.708	2.276	4.972	8.800
Financieringslasten	41.000	38.228	43.232	60.017	63.803	67.281
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	5.649	9.924	9.394	-7.588	-7.568	-7.231
Kapitaallasten	-34.286	-55.205	-53.915	-57.248	-58.358	-58.345
Overige programmalasten	8.204	7.695	7.095	7.095	7.095	7.095
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	3.903	3.903	3.903	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	2.023.721	2.152.762	2.183.918	2.188.736	2.142.361	2.154.029

Vennootschapsbelasting	728	800	800	800	800	800
Saldo voor reserveringen	2.022.993	2.151.962	2.183.118	2.187.936	2.141.561	2.153.229
Reserves	-42.552	-21.773	-14.136	-51.377	-43.482	-125.091
Onttrekking reserves	1.141	21.605	9.863	143	7.290	-333
Toevoeging reserves	144.395	68.965	39.188	68.572	68.072	142.058
Vrijval Reserves	100.702	25.586	15.188	17.053	17.300	17.300
Saldo	1.980.441	2.130.189	2.168.982	2.136.559	2.098.079	2.028.138

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	2.053.318	2.027.745	2.030.654	2.028.155	2.028.155
Omissie 2019	2.053.146	2.027.648	2.030.557	2.028.058	2.028.058
Voorjaarsnota 2019	2.094.612	2.102.669	2.092.966	2.100.331	2.097.657
Begroting 2020	2.130.189	2.168.982	2.136.559	2.098.079	2.028.138

Baten

De baten bestaan uit de belastingopbrengsten, bijdrage rijk en medeoverheden (onder andere het gemeentefonds), dividenden en financieringsbaten over verstrekte leningen en garanties.

Lasten

De apparaatlasten zijn voornamelijk uitgaven voor de uitvoering van het proces belastingheffing. De twee grootste posten onder de programmalasten bestaan uit de financieringslasten over extern aangetrokken geldleningen en de kapitaallasten waaronder de interne verrekening van de omslagrente plaatsvindt. Verder zijn de belangrijkste posten onder 'overige programmalasten' de ingeschatte risico's voor verstrekte leningen en garanties en concernbrede stelposten. De concernbrede stelposten zijn bedoeld om de nog over de programma's te verdelen taakstellingen en trendcorrecties op te vangen.

Reserves

De reserves die onder het programma Algemene middelen zijn opgenomen, zijn een aantal concernbrede reserves. Het gaat hoofdzakelijk om de Algemene reserve, Kredietrisicoreserve, het Investeringsfonds Rotterdam (IFR) en de bestemmingsreserve Taakmutaties.

Meerjarig verloop

Het saldo van baten en lasten laat tussen 2019 en 2023 een licht dalend verloop zien. Dit komt hoofdzakelijk door dalende verwachte baten zoals rijksmiddelen, dividenden en lagere financieringsbaten uit verstrekte leningen en garanties. Hiertegenover staan licht stijgende baten uit belastingheffingen. Verder wordt het meerjarige saldo aanzienlijk beïnvloed door diverse stelposten naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2019 die vooralsnog centraal zijn verwerkt en nog nader uit te werken bij de Voorjaarsnota 2020.

Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds

Pagina 12

Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds

Dit taakveld bevat de uitkeringen uit het gemeentefonds zoals de algemene uitkering, integratie-uitkeringen en decentralisatie-uitkeringen

Ontwikkelingen en voortgang

De belangrijkste uitgangspunten en ontwikkelingen bij het gemeentefonds zijn de volgende. De Begroting 2020 is gebaseerd op de meicirculaire gemeentefonds 2019. In de meicirculaire is de omvang van het gemeentefonds reeds neerwaarts bijgesteld. Dat hing onder meer samen met onderbestedingen bij de rijksuitgaven waarover het Centraal PlanBureau (CPB) reeds in het Centraal Economisch Plan (CEP) berichtte. In de voorjaarsnota was hier reeds gedeeltelijk op geanticipeerd. In deze Begroting 2020 wordt de verdere aansluiting gemaakt. De bestendige gedragslijn is dat de septembercirculaire 2019 in de Voorjaarsnota 2020 wordt verwerkt.

Het CPB heeft in de CEP- raming maart 2019 aangegeven dat het Rijk te maken heeft met onderbestedingen. Door de koppeling van het gemeentefonds met de rijksuitgaven is hiervoor in 2019 en 2020 jaarlijks € 4 mln gereserveerd. Uiterlijk in de meicirculaire gemeentefonds van het jaar t+1 is de omvang van een eventuele onderbesteding bij het Rijk opgenomen.

Gemeenten kunnen hun betaalde btw verhalen op het BTW-compensatiefonds (BCF). Hiervoor is een financieel plafond ingebouwd. Als gemeenten minder declareren dan het plafond, stort het Rijk de overgebleven ruimte in het gemeentefonds. Declareren gemeenten meer dan het plafond, dan wordt meer uitgenomen uit het gemeentefonds. Jaarlijks maakt het Rijk bij de septembercirculaire een nieuwe inschatting. De hoogte van de definitieve onder- of overbesteding neemt het Rijk op in de meicirculaire van het daarop volgende jaar. Op basis van realisatiecijfers over het jaar 2018 is de onderbesteding voor Rotterdam voor de jaren 2019 en verder ingeschat op € 2,4 mln. Dit is verwerkt in de begroting.

Op 28 juni 2019 hebben vakbonden een principeakkoord gesloten met de VNG over een nieuwe cao Gemeenten 2019-2020. Voordat het cao-akkoord definitief wordt, moet eerst de achterban instemmen. Op 17 september jl. is deze cao bekrachtigd. De financiële effecten voor 2019 en 2020 kunnen door de geleidelijke ophoging van de cao-lonen binnen de gereserveerde indexatie voor 2019 respectievelijk 2020 worden opgevangen. In 2019 is hiervoor 1,95% van de loonsom beschikbaar; voor 2020: 3,5%. Voor 2020 resteert 0,31% van de loonsom voor eventuele wijzigingen van werkgeverspremies. Vooralnog is onzeker of deze ruimte toereikend is voor eventuele wijzigingen in de werkgeverspremies. De pensioenpremie 2020 is uiterlijk eind 2019 bekend.

In juni 2018 heeft de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer gemeld te werken aan een herziening van het totale gemeentefonds per 2021. Met deze herziening van het gemeentefonds wordt onder meer beoogd om de vastgestelde knelpunten in de verdeling van de middelen voor het sociaal domein op te lossen. De afgelopen maanden hebben diverse voorbereidende onderzoeken plaatsgevonden en eind maart 2019 zijn de daadwerkelijke verdeelonderzoeken van start gegaan. Daarmee is een volgende fase in de herziening ingegaan. Het is de bedoeling om de nieuwe verdeelmodellen in 2021 in te voeren. Dat betekent dat de uitkomsten van het verdeelonderzoek in de meicirculaire van 2020 worden gepubliceerd. Afronding van de herijking is vooralsnog voorzien voor eind 2019.

Nadere informatie over de risico's bij het BTW-compensatiefonds, het principeakkoord cao Gemeenten 2019/2020 en de herijking van het gemeentefonds zijn opgenomen in de [paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	1.646.908	1.720.129	1.782.611	1.776.572	1.746.401	1.762.661
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.646.908	1.720.129	1.782.611	1.776.572	1.746.401	1.762.661
Lasten exclusief reserves	5	7	7	7	7	7
Programmalasten	5	7	7	7	7	7
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	5	7	7	7	7	7
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	1.646.904	1.720.122	1.782.604	1.776.565	1.746.394	1.762.654
Saldo voor reserveringen	1.646.904	1.720.122	1.782.604	1.776.565	1.746.394	1.762.654
Saldo	1.646.904	1.720.122	1.782.604	1.776.565	1.746.394	1.762.654

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	1.660.116	1.677.276	1.676.492	1.694.373	1.694.373
Omissie 2019	1.660.116	1.677.276	1.676.492	1.694.373	1.694.373
Voorjaarsnota 2019	1.674.728	1.724.727	1.733.576	1.753.072	1.757.186
Begroting 2020	1.720.122	1.782.604	1.776.565	1.746.394	1.762.654

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	1.674.728	1.724.727	1.733.576	1.753.072	1.757.186	
Bijstellingen Begroting 2020						
Actualisatie gemeentefonds						
Actualisatie gemeentefonds	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	3.037	8.393	3.236	-12.017	-208
Actualisatie taakmutaties gemeentefonds	Taakmutaties	42.357	49.485	39.753	5.339	5.676
Begroting na wijzigingen		1.720.122	1.782.604	1.776.565	1.746.394	1.762.654

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie gemeentefonds

De omvang van de algemene uitkering uit het gemeentefonds ontwikkelt zich volgens een normeringssystematiek. De normeringssystematiek houdt in dat het gemeentefonds als het ware meebeweegt met een groot gedeelte van de rijksuitgaven, volgens het principe 'samen de trap op en samen de trap af'. Op deze manier bepaalt het Rijk het jaarlijkse groeipercentage (het accres) van het gemeentefonds. Vooruitlopend op de meicirculaire 2019 zijn in de voorjaarsnota Rotterdam voor het gemeentefonds inschattingen gemaakt voor onder andere dalende loon- en prijsontwikkelingen (LPO), onderbestedingen bij het Rijk en een onderbeste-ding bij het BTW-compensatiefonds (BCF).

Na het opstellen van de Voorjaarsnota 2019 is op 31 mei 2019 de meicirculaire gemeentefonds 2019 gepubliceerd. De circulaire is een vertaling van de voorjaarsnota van het Rijk voor gemeenten. Voor 2018 is landelijk sprake van een € 148 mln lager accres dan bij de september- en decembercirculaire 2018 werd voorzien (€ 9 mln voor Rotterdam). Het lagere accres is het gevolg van onderbestedingen bij het Rijk. Het gemeentefonds is vanaf 2019 neerwaarts bijgesteld indien geen rekening wordt gehouden met aanvullende middelen voor Jeugdhulp en dergelijke. De belangrijkste verklaringen hierbij zijn het bijstellen van loon- en prijsontwikkelingen én een neerwaartse bijstelling van de onderbesteding van het BTW-compensatiefonds (BCF). Dankzij de inzet van vele vertegenwoordigers van gemeenten en de Vereniging van Nederlands Gemeenten (VNG) is voor de

periode 2019 tot en met 2021 landelijk € 1 mld beschikbaar gesteld voor de tekorten in de jeugdzorg. Voor Rotterdam is de bijdrage Jeugdhulp € 49,4 mln. Dit is voor deze begrotingsperiode in totaal € 8 mln hoger dan waarmee in Voorjaarsnota 2019 rekening is gehouden.

Actualisatie taakmutaties gemeentefonds

Gedrags-lijn in Rotterdam is dat taakmutaties (en mutaties in decentralisatie en integratie-uitkeringen) in principe worden ingezet voor het doel waarvoor deze beschikbaar worden gesteld (dan wel worden gekort) alhoewel deze middelen in principe vrij besteedbaar zijn. Hierbij is rekening gehouden met in Voorjaarsnota 2019 gemaakte afspraken over ambities en daarbij behorende budgetten. Belangrijkste wijzigingen in 2019 zijn aanvullende bedragen voor suppletie-uitkering bommenregeling (€ 2,07 mln), indexatie van het budget Wet sociale werkvoorziening (taakveld begeleide participatie: € 1,92 mln) en maatschappelijke begeleiding (1,11 mln). Vanaf 2020 is de belangrijkste wijziging de verhoging van het budget Voogdij/18+ (€ 4,68 mln). Daarnaast zijn de middelen van de regiodeal NPRZ als decentralisatie-uitkering bij het gemeentefonds opgenomen: € 33,25 mln in 2019, € 40,75 mln in 2020 en € 32 mln in 2021. Deze bedragen komen in de plaats van de separate rijksbijdragen bij diverse taakvelden. Bijbehorende budgetten(lasten) van taakmutaties en toelichtingen zijn opgenomen bij desbetreffende taakvelden.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Wet- en regelgeving

- [Financiële-verhoudingswet](#)
- [Circulaires uitkering Gemeentefonds](#)

Omschrijving taakveld

Tot het taakveld Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds behoren de uitkeringen uit het gemeentefonds. Het gemeentefonds is de grootste inkomstenbron voor gemeenten. De ontwikkeling van het gemeentefonds bepaalt in belangrijke mate onze financiële ruimte. Gemeenten kunnen zelfstandig beleid voeren met het geld dat het Rijk beschikbaar stelt uit het gemeentefonds. Gemeenten moeten echter wel de hen wettelijk opgedragen taken bekostigen met het geld dat zij uit het gemeentefonds ontvangen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de uitvoering van de Jeugdzorg en het verstrekken van bijstandsuitkeringen.

Drie keer per jaar informeert het Rijk de gemeenten met een circulaire over het gemeentefonds:

- in mei/juni op basis van de Voorjaarsnota van het Rijk
- in september op basis van de Miljoenennota van het Rijk
- in december op basis van de Najaarsnota van het Rijk

Belastingen overig

Dit taakveld bevat de roerend zaakbelasting (RZB) op het eigendom en het gebruik van roerende zaken en de precario- en reclamebelasting

Ontwikkelingen en voortgang

In de voorjaarsnota is bepaald dat de reclamebelasting in het havengebied weer wordt ingevoerd.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Belastingen overig	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	37.642	32.930	33.790	33.194	19.694	19.694
Bijdragen rijk en medeoverheden	27	0	0	0	0	0
Belastingen	161	120	122	122	122	122
Overige opbrengsten derden	34.842	32.810	33.668	33.072	19.572	19.572
Overige baten	2.611	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	11.704	-321	-2.439	-2.280	-2.535	-2.199
Apparaatlasten	12.546	6.121	6.274	6.234	6.217	6.217
Inhuur	1.615	287	197	197	197	197
Overige apparaatlasten	272	219	215	215	215	215
Personeel	10.658	5.615	5.862	5.822	5.805	5.805
Interne resultaat	-6.314	-12.039	-12.250	-11.860	-11.860	-11.860
Interne resultaat	-6.314	-12.039	-12.250	-11.860	-11.860	-11.860
Programmalasten	5.472	5.597	3.537	3.346	3.109	3.445
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.831	1.902	1.470	1.749	1.786	2.147
Kapitaallasten	1.924	2.106	1.079	608	334	309
Overige programmalasten	1.717	1.588	989	989	989	989
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0

Saldo voor vpb en reserveringen	25.938	33.252	36.229	35.474	22.229	21.893
Saldo voor reserveringen	25.938	33.252	36.229	35.474	22.229	21.893
Saldo	25.938	33.252	36.229	35.474	22.229	21.893

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	34.309	34.430	34.198	20.696	20.696
Omissie 2019	34.252	34.403	34.171	20.669	20.669
Voorjaarsnota 2019	34.054	35.028	34.675	21.199	21.185
Begroting 2020	33.252	36.229	35.474	22.229	21.893

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		34.054	35.028	34.675	21.199	21.185
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Bijstelling invorderingsrente	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	-874	0	0	0	0
Meeropbrengsten precariobelasting	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	750	0	0	0
Kasschuif taakstelling 2019 en 2020	Kasschuiven	-224	-202	132	294	0
Herallocatie bijdrage Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting	Technische wijzigingen	281	498	476	528	500
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	15	155	192	208	208
Begroting na wijzigingen		33.252	36.229	35.474	22.229	21.893

Toelichting financiële bijstellingen

Bijstelling invorderingsrente

Vanwege het afsluiten van langdurige bezwaarprocedures wordt in 2019 een hogere invorderingsrente verwacht.

Meeropbrengsten precariobelasting

In 2020 worden incidenteel hogere opbrengsten uit de precariobelasting geraamd. Onderzocht wordt of deze hogere opbrengst een structureel karakter heeft.

Kasschuif taakstelling 2019 en 2020

De vrijgekomen budgetten van de lagere kapitaalslasten van 2021 en 2022 worden ingezet als dekking voor de invulling van de taakstellingen Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting in 2019 en 2020.

Herallocatie bijdrage Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting

Bij de Voorjaarsnota 2019 is een meerjarige bijdrage geleverd voor de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijdrage wordt gedekt uit het vrijgekomen budget van de lagere kapitaallasten 2021 en 2022. Per saldo leidt dit voor het taakveld Belastingen Overig tot een begrotingsbijstelling € 281 in 2019, oplopend tot € 500 in 2023.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen.

Omschrijving taakveld

Dit taakveld bevat de roerend zaakbelasting (RZB) op het eigendom en het gebruik van roerende zaken en de precario- en reclamebelasting. De uitvoeringskosten bevatten onder andere het taxeren en waarderen van roerende zaken, de heffing en inning van de belastingsoorten en het afhandelen van bezwaar en beroep.

Voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen van deze belastingsoorten verwijzen wij u naar paragraaf [Lokale heffingen](#).

Economische promotie - Opbrengsten Logiesbelasting

Economische promotie - Opbrengsten Logiesbelasting

Dit taakveld bevat de logiesbelasting en de daarbij behorende uitvoeringskosten voor onder andere de heffing, inning en het afhandelen van bezwaar en beroep

Ontwikkelingen en voortgang

De verwachte opbrengsten uit de logiesbelasting zijn, ten opzichte van de meerjarenbegroting, aanzienlijk hoger. Rotterdam wordt steeds populairder en dit zien we al enkele jaren in een forse stijging van het aantal overnachtingen (waarover logiesbelasting betaald wordt). Daarnaast registreren ook steeds meer Airbnb-aanbieders de verhuurde overnachtingen, wat ook een positieve invloed heeft op de geraamde opbrengsten uit de logiesbelasting.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Economische promotie - Opbrengsten	Realisatie	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
Logiesbelasting	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	6.602	10.855	11.988	13.746	14.753	14.753
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Belastingen	6.602	10.855	11.988	13.746	14.753	14.753
Overige opbrengsten derden	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	0	303	311	309	308	308
Apparaatlasten	0	303	311	309	308	308
Inhuur	0	14	10	10	10	10
Overige apparaatlasten	0	11	11	11	11	11
Personeel	0	278	290	288	287	287
Interne resultaat	0	0	0	0	0	0
Interne resultaat	0	0	0	0	0	0
Programmalasten	0	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	6.602	10.552	11.677	13.436	14.445	14.445
Saldo voor reserveringen	6.602	10.552	11.677	13.436	14.445	14.445
Saldo	6.602	10.552	11.677	13.436	14.445	14.445

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	8.055	8.555	9.055	9.555	9.555
Omissie 2019	8.052	8.553	9.053	9.553	9.553
Voorjaarsnota 2019	10.552	12.428	13.435	14.443	14.443
Begroting 2020	10.552	11.677	13.436	14.445	14.445

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019	10.552	12.428	13.435	14.443	14.443
Bijstellingen Begroting 2020					
Terugdraaien meeropbrengsten logiesbelasting 2020					
Diverse bijstellingen					
Begroting na wijzigingen	10.552	11.677	13.436	14.445	14.445

Toelichting financiële bijstellingen

Terugdraaien meeropbrengsten logiesbelasting 2020

De in de voorjaarsnota geraamde meeropbrengst van € 750 wordt voor 2020 niet op dit taakveld gerealiseerd. Deze opbrengst wordt in 2020 nu gevonden in een incidentele hogere opbrengst van de precariobelasting (zie het [taakveld Belastingen overig](#)), waarbij nog onderzocht wordt of dit mogelijk een structureel hogere opbrengst is. Voor wat betreft de structurele invulling (van de geraamde meeropbrengst) zoeken we naar een passende oplossing vanaf 2021.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse mutaties van geringe omvang die niet nader worden toegelicht.

Omschrijving taakveld

Dit taakveld bevat de logiesbelasting en de daarbij behorende uitvoeringskosten voor onder andere de heffing, inning en het afhandelen van bezwaar en beroep. Voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen van deze belastingsoort verwijzen wij u naar paragraaf [Lokale heffingen](#).

Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen

Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen

Binnen het taakveld Overige baten en lasten - Beheer Algemene Middelen geeft de gemeente invulling aan een sluitende begroting met een gezond meerjarenperspectief. Dit taakveld bevat de Algemene Reserve, bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam, bestemmingsreserve taakmutaties Gemeentefonds, concernbrede stelposten en de post onvoorzien

Ontwikkelingen en voortgang

Eén van de uitgangspunten van het door ons gevoerde financieel beleid is dat het weerstandsvermogen minimaal 1,0 bedraagt.

Hiervoor wordt verwezen naar de paragraaf [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#). Omwille van een sluitend financieel meerjarenbeeld is op dit taakveld bij de Voorjaarsnota 2019 een aantal centrale stelposten opgevoerd, en kasschuiven verwerkt en tot een meerjarenreeks van toevoegingen en onttrekkingen aan de Algemene reserve besloten. In deze begroting wordt een aanvullende kasschuif voorgesteld om de investeringsbijdrage aan het project Hoekse Lijn mogelijk te maken. Bij de Voorjaarsnota 2019 is besloten om financiële ruimte voor een nieuw college te creëren, door alle voorgenomen [intensiveringen](#) uit de Begroting 2019 vanaf het jaar 2023 terug te draaien en als centrale stelpost ad € 83 mln te verwerken op dit taakveld. Voorgesteld wordt deze stelpost volledig te verwerken naar de taakvelden conform de oorspronkelijke verdeling uit de Begroting 2019. De vrijval van de vrijgekomen ruimte op dit taakveld wordt vervolgens toegevoegd aan de Algemene reserve. Deze voorstellen worden nader toegelicht bij "de financiële bijstellingen" op dit taakveld.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten	Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves		0	0	0	0	0	0
Overige baten		0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves		5.784	8.429	7.154	-12.187	-12.180	-12.180
Programmalasten		5.784	8.429	7.154	-12.187	-12.180	-12.180
Inkopen en uitbestede werkzaamheden		1.853	4.517	3.251	-12.187	-12.180	-12.180
Kapitaallasten		28	8	0	0	0	0
Overige programmalasten		0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten		3.903	3.903	3.903	0	0	0

Saldo voor vpb en reserveringen	-5.784	-8.429	-7.154	12.187	12.180	12.180
Saldo voor reserveringen	-5.784	-8.429	-7.154	12.187	12.180	12.180
Reserves	-12.630	30.692	6.864	-32.734	-25.839	-108.327
Onttrekking reserves	0	21.605	9.863	143	7.290	-333
Toevoeging reserves	113.332	16.500	18.188	49.930	50.430	125.294
Vrijval Reserves	100.702	25.586	15.188	17.053	17.300	17.300
Saldo	-18.414	22.263	-290	-20.547	-13.659	-96.147

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	23.200	-23.682	-15.633	-21.919	-21.919
Omissie 2019	23.200	-23.682	-15.633	-21.919	-21.919
Voorjaarsnota 2019	30.744	-12.227	-21.918	-20.003	-26.616
Begroting 2020	22.263	-290	-20.547	-13.659	-96.147

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019		30.744	-12.227	-21.918	-20.003	-26.616
Bijstellingen begroting 2020	Categorie					
Dekking rubberinfill kunstgras	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	425	553	800	800
Vrijval intensiveringen coalitie-akkoord	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	69.657
Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds Bodem	Reserves	9.026	8.986	0	0	0
Verrekening Algemene Reserve	Reserves	-17.507	2.526	818	5.544	-63.184
Terugdraaien intensiveringen Coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	-76.805
Begroting na wijzigingen		22.263	-290	-20.547	-13.659	-96.147

Toelichting financiële bijstellingen

Dekking rubberinfill kunstgras

Conform het, bij de Voorjaarsnota 2019 vastgestelde, investeringsvoorstel 2020 is besloten om vanuit Investeringsfonds Rotterdam (IFR) dekking te verlenen voor rubberinfill kunstgrasvelden.

Vrijval intensiveringen coalitie-akkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het Coalitieakkoord voor de jaarschijf 2023 ad € 83,7 mln terug te draaien om financiële ruimte voor een nieuw college te creëren. Een deel van de intensiveringen is incidenteel gedekt door onttrekkingen uit reserves. Daarnaast is op voorhand € 6 mln ingezet om de reeks concernbrede stelposten (oplopend van € 2 mln naar € 6 mln) uit het Coalitieakkoord van het structurele karakter te ontdoen. Met deze bijstelling wordt dit besluit uit de voorjaarsnota budgettair verwerkt. Het bedrag aan vrij beschikbare ruimte voor het nieuwe college bedraagt € 69,7 mln. Dit bedrag is voor 2023 toegevoegd aan de Algemene reserve.

Terugdraaien intensiveringen Coalitieakkoord

De vrij beschikbare ruimte voor het nieuwe college is in de voorjaarsnota als centrale stelpost in dit het taakveld verwerkt. In deze begroting wordt de stelpost weer verdeeld (als technische bijstelling) naar de verschillende taakvelden. Hiervan is op voorhand € 6 mln ingezet om de reeks concernbrede stelposten (oplopend van € 2 mln naar € 6 mln) uit het Coalitieakkoord van het structurele karakter te ontdoen. Hierbij wordt uitgegaan van de oorspronkelijke intensiveringen zoals die in de begroting 2019 zijn verwerkt.

Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds Bodem

Vanuit bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds wordt voor de jaren 2019 en 2020 € 9 mln toegevoegd aan de bestemmingsreserve Bodem op het [taakveld Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving](#). Op concernniveau heeft dit een saldoneutraal effect.

Verrekening Algemene Reserve

Voor een sluitende meerjarenbegroting wordt het geraamde saldo verrekend met de Algemene reserve. Voor jaarschijf 2023 is niet alleen sprake van de toevoeging als gevolg van het terugdraaien van de intensivering Coalitieakkoord, maar ook van een geraamd exploitatieresultaat 2023.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Wet- en regelgeving

- [Besluit Begroten en Verantwoorden provincies en gemeenten 2016](#)
- [Financiële Verhoudingswet](#)

Beleidskaders

- [Verordening Financiën Rotterdam 2013](#)

Omschrijving taakveld

Dit taakveld bevat de Algemene Reserve, bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam, bestemmingsreserve Taakmutaties gemeentefonds, concernbrede stelposten en de post onvoorzien.

De Algemene reserve behoort tot het weerstandsvermogen, dat middelen omvat die de gemeente vrij kan inzetten om het begrotingsbeeld sluitend te houden en om onvoorzien financiële risico's af te dekken. Het onderdeel [Reserves](#) bevat het meerjarig verloop van deze reserve.

In het coalitieakkoord is als uitgangspunt opgenomen dat er gestuurd wordt op een weerstandsvermogen van minimaal 1,0. Daarbij is het weerstandsvermogen geënt op de financiële risico's. Verwezen wordt naar de paragraaf [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#)

Het IFR (Investeringsfonds Rotterdam) is een bestemmingsreserve. De gelden in deze reserve zijn bedoeld om in het kader van de meerjarige investeringsplanning concernbrede investeringsprojecten te kunnen dekken.

Het BBV schrijft voor dat de begroting een post onvoorzien bevat, zonder hiervoor een maximale of minimale hoogte voor te schrijven. Rotterdam heeft in 2017 de hoogte van dit bedrag structureel begroot op € 600. Dit komt neer op € 1,00 per inwoner.

OZB niet-woningen

Pagina 16

OZB niet-woningen

Dit taakveld bevat de onroerend zaakbelasting (OZB) op het eigendom en het gebruik door bedrijven van onroerende zaken anders dan woningen

Ontwikkelingen en voortgang

De nieuwe ontwikkelingen worden toegelicht onder het kopje "Toelichting financiële bijstellingen".

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten OZB niet-woningen	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	185.678	181.852	190.515	190.515	190.515	190.515
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Belastingen	183.152	181.852	190.515	190.515	190.515	190.515
Overige opbrengsten derden	0	0	0	0	0	0
Overige baten	2.526	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	6.795	9.652	9.765	9.737	9.725	9.725
Apparaatlasten	945	4.351	4.464	4.436	4.423	4.423
Inhuur	25	196	128	128	128	128
Overige apparaatlasten	30	153	150	150	150	150
Personeel	890	4.002	4.187	4.158	4.146	4.146
Interne resultaat	63	4	4	4	4	4
Interne resultaat	63	4	4	4	4	4
Programmalasten	5.787	5.297	5.297	5.297	5.297	5.297
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	17	0	0	0	0	0
Kapitaallasten	0	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	5.770	5.297	5.297	5.297	5.297	5.297
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	178.883	172.200	180.750	180.779	180.791	180.791
Saldo voor reserveringen	178.883	172.200	180.750	180.779	180.791	180.791
Saldo	178.883	172.200	180.750	180.779	180.791	180.791

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	176.699	177.847	177.847	177.847	177.847
Omissie 2019	176.645	177.812	177.812	177.812	177.812
Voorjaarsnota 2019	176.901	180.766	180.766	180.766	180.766
Begroting 2020	172.200	180.750	180.779	180.791	180.791

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	176.901	180.766	180.766	180.766	180.766
Bijstellingen Begroting 2020					
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Bijstelling onroerend zaakbelasting	Ramingsbijstelling onvermijdelijk	-4.701	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	0	-16	13	25
Begroting na wijzigingen		172.200	180.750	180.779	180.791

Toelichting financiële bijstellingen

Bijstelling onroerend zaakbelasting (OZB)

De landelijke afspraken uit het klimaatakkoord (onderdeel van het Nederlandse klimaatbeleid) hebben gevolgen voor de waardeontwikkeling van het havenindustriële complex in Rotterdam. In 2019 leidt dit per saldo tot € 4,7 mln minder OZB-opbrengsten.

Diverse bijstellingen

Dit betreft mutaties van geringe omvang die niet nader worden toegelicht.

Omschrijving taakveld

Dit taakveld bevat de onroerend zaakbelasting (OZB) op het eigendom en het gebruik door bedrijven van onroerende zaken anders dan woningen. De uitvoeringskosten bevatten onder andere het taxeren en waarderen van niet-woningen, de heffing en inning van de OZB en het afhandelen van bezwaar en beroep. Voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen van deze belastingsoort verwijzen wij u naar paragraaf [Lokale heffingen](#).

OZB Woningen

Pagina 17

OZB Woningen

Dit taakveld bevat de onroerend zaakbelasting (OZB) op het eigendom van woningen

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder 'wat willen we bereiken' en 'wat gaan we daarvoor doen' zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of de inspanningen.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten OZB woningen	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	61.445	62.574	63.512	64.012	64.012	64.012
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Belastingen	61.445	62.574	63.512	64.012	64.012	64.012
Overige opbrengsten derden	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	0	4.346	4.449	4.422	4.409	4.409
Apparaatlasten	0	4.340	4.444	4.416	4.404	4.404
Inhuur	0	211	152	152	152	152
Overige apparaatlasten	0	159	155	155	155	155
Personeel	0	3.971	4.136	4.109	4.096	4.096
Interne resultaat	0	5	5	5	5	5
Interne resultaat	0	5	5	5	5	5
Programmalasten	0	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	61.445	58.228	59.063	59.591	59.603	59.603
Saldo voor reserveringen	61.445	58.228	59.063	59.591	59.603	59.603
Saldo	61.445	58.228	59.063	59.591	59.603	59.603

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
------------------------------	------	------	------	------	------

Begroting 2019	58.287	58.287	58.287	58.287	58.287
Omissie 2019	58.230	58.253	58.253	58.253	58.253
Voorjaarsnota 2019	58.235	59.075	59.575	59.575	59.575
Begroting 2020	58.228	59.063	59.591	59.603	59.603

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	58.235	59.075	59.575	59.575	59.575	
Bijstellingen Begroting 2020						
	Categorie					
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-7	-12	16	28	28
Begroting na wijzigingen		58.228	59.063	59.591	59.603	59.603

Toelichting financiële bijstellingen

Diverse bijstellingen

Dit betreft mutaties van geringe omvang die niet nader worden toegelicht.

Omschrijving taakveld

Dit taakveld bevat de onroerend zaakbelasting (OZB) op het eigendom van woningen. De uitvoeringskosten bevatten onder andere het taxeren en waarderen van woningen, de heffing en inning van de OZB en het afhandelen van bezwaar en beroep. Voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen van deze belastingsoort verwijzen wij u naar paragraaf [Lokale heffingen](#).

Treasury

Pagina 18

Treasury

Dit taakveld betreft de activiteiten van de gemeente voor de treasury-functie en het beheer van deelnemingen en van verbonden partijen. Op dit taakveld verantwoordt het college de rentelasten voor aangetrokken gelden, de ontvangsten uit doorbelaste omslagrente, de ontvangsten op verstrekte leningen en garanties, de ontvangen dividenden uit deelnemingen en de kosten voor juridisch advisering

Ontwikkelingen en voortgang

In de deelnemingenportefuille loopt momenteel het verkooptraject Eneco. De gemeenteraad wordt hierover periodiek geïnformeerd. Vooruitlopend op de verkoop van Eneco wordt de leningenportefuille meer flexibel gemaakt. Dit gebeurt door aflossingen op bestaande leningen te herfinancieren met leningen met looptijden van 1 tot 2 jaar. Hierdoor vervallen er meer aflossingen in de komende jaren waar de inzet van een eventuele verkoopopbrengst van Eneco voor ingezet kan worden.

Bij het opstellen van deze begroting kent het omvangrijke en complexe dossier Warmtebedrijf een grote onzekerheid. De raad heeft het college gevraagd dit najaar een aantal scenario's voor het vervolgproces voor te leggen. Daarmee ontstaat, naast verdragingskosten in de uitvoering, in 2019 een risico op extra verdragingskosten. Dit verhoogde risico door verdragingskosten wordt voorzien in de kredietrisicoreserve, die daartoe toereikend is. Voor de jaren 2020 en verder wordt in de begroting voor nu geen verdere verhoging van dit risico meegenomen. Een goede inschatting hiervan is pas te maken na besluitvorming over het vervolg, zoals dit najaar voorzien. De nog onbekende gevolgen van dit besluit worden verwerkt bij Voorjaarsnota 2020.

De Jaarstukken 2018 van de verschillende deelnemingen zijn recentelijk vastgesteld. Dit heeft geleid tot in totaal hogere dividendopbrengsten in 2019 over boekjaar 2018 dan begroot. Deze hogere opbrengsten zijn grotendeels verwerkt in de Voorjaarsnota 2019. In de [paragraaf verbonden partijen](#) is nadere informatie opgenomen over de ontwikkelingen, risico's en financiën van de verschillende deelnemingen.

Het renteomslagstelsel is geregeld in de gemeentelijke regelgeving. Dit stelsel houdt in dat de vermogenskosten aan de gemeentelijke producten worden doorberekend op basis van de boekwaarde van de onderliggende investeringen. De rente die hiervoor wordt gehanteerd, is de omslagrente. Deze rente wordt jaarlijks vastgesteld op basis van richtlijnen van de commissie BBV. Voor 2019 is deze omslagrente vastgesteld op 2,25%; voor 2020 wordt de omslagrente verlaagd naar 2,0%. Bij de Voorjaarsnota 2019 zijn deze rente-effecten centraal verwerkt op dit taakveld. Bij de Begroting 2020 wordt dit verder uitgewerkt bij de desbetreffende taakvelden.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Treasury	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	117.155	152.053	114.462	116.516	115.459	114.695
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Dividenden	109.139	144.141	108.785	111.387	110.901	110.739
Financieringsbaten	9.373	8.586	6.373	5.829	5.262	4.663
Overige opbrengsten derden	33	51	23	18	12	7
Overige baten	-1.389	-724	-718	-717	-716	-714
Lasten exclusief reserves	7.422	-14.784	-6.286	5.813	8.740	12.231
Apparaatlasten	0	0	0	0	0	0

Inhuur	0	0	0	0	0	0
Overige apparaatslasten	0	0	0	0	0	0
Personeel	0	0	0	0	0	0
Interne resultaat	0	0	0	0	0	0
Interne resultaat	0	0	0	0	0	0
Programmalasten	7.422	-14.784	-6.286	5.813	8.740	12.231
Financieringslasten	41.000	38.228	43.232	60.017	63.803	67.281
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.943	3.498	4.666	2.843	2.819	2.795
Kapitaallasten	-36.238	-57.320	-54.994	-57.856	-58.692	-58.654
Overige programmalasten	717	810	810	810	810	810
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	109.733	166.838	120.749	110.703	106.719	102.463
Saldo voor reserveringen	109.733	166.838	120.749	110.703	106.719	102.463
Reserves	-29.922	-52.465	-21.000	-18.643	-17.642	-16.764
Onttrekking reserves	1.141	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	31.063	52.465	21.000	18.643	17.642	16.764
Saldo	79.811	114.373	99.749	92.060	89.077	85.699

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	93.452	95.832	91.208	90.117	90.117
Omissie 2019	93.452	95.832	91.208	90.117	90.117
Voorjaarsnota 2019	110.198	103.673	93.656	92.079	91.917
Begroting 2020	114.373	99.749	92.060	89.077	85.699

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2020	2021	2022	2023

Voorjaarsnota 2019		110.198	103.673	93.656	92.079	91.917
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Actualisatie omslagrente	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	1.227	1.540	2.408	308	-3.894
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	-1.202	-1.522	400	453	875
Aanpassing meerjarig dividend deelnemingen	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	517	137	137	137	137
Financieringsbaten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	792	0	0	0	0
Vergoeding bijdrage aan Bank Nederlandse Gemeenten inzake deelneming	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	-1.400	-1.400	0	0	0
Verlenging borgstelling Warmtebedrijf Rotterdam	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	1.328	1.770	0	0	0
Afwaardering voormalige deelneming WTC-Beurs	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	3.000	0	0	0	0
Verlaging omslagrente en bespaarde rente Investeringsfonds Rotterdam	Reserves	-87	-524	265	1.051	1.698
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	-3.925	-4.807	-4.952	-5.033
Begroting na wijzigingen		114.373	99.749	92.060	89.077	85.699

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie omslagrente

Vanwege de verlaging van de marktrente wordt met ingang van het boekjaar 2020 de omslagrente verlaagd van 2,25% naar 2,0%. Deze verlaging wordt doorberekend in de kostprijsdekkende huren die de gemeente bij derden in rekening brengt en in de leningen aan derden tegen omslagrente. De verlaging wordt daarmee aan derden gegund en verklaart grotendeels dit nadeel voor de gemeente. Daarnaast is deze mutatie het gevolg van een aanpassing van de annuïtaire afschrijvingen van commercieel vastgoed door verlaging van de omslagrente.

Actualisatie kapitaallasten

Het betreft de effecten als gevolg van volumemutaties door de actualisatie, na Voorjaarsnota 2019, van de investeringen en mutaties van de reserves en voorzieningen.

Aanpassing meerjarig dividend deelnemingen

Conform meerjarige afspraak met het gemeentelijke deelneming Sportbedrijf ontvangt de gemeente, met ingang van 2019, dividend. Deze ontvangt het Sportbedrijf als prestatievergoeding via [taakveld Sportaccommodaties](#). Daarnaast wordt, omwille van liquiditeitsmanagement, structureel € 38 minder dividend door de gemeentelijke deelneming Havenbedrijf Rotterdam geraamd. In 2019 is door deelneming Evides € 354 meer dividend over 2018 ontvangen dan geraamd. Deze extra bate was nog niet bekend bij het opstellen van de Voorjaarsnota 2019.

Financieringsbaten

Dit betreft het aantrekken van een nieuwe lening. Vanwege de huidige negatieve rentestand zijn de financieringsbaten € 792 hoger dan geraamd.

Vergoeding bijdrage aan Bank Nederlandse Gemeenten inzake deelneming

Op 7 februari 2019 heeft de gemeenteraad besloten om de rente die het Warmtebedrijf aan de Bank Nederlandse Gemeenten verschuldigd is voor 2019 en 2020 te vergoeden. Deze bijdragen waren niet in de Voorjaarsnota 2019 verwerkt.

Verlenging borgstelling Warmtebedrijf Rotterdam

In de Voorjaarsnota 2019 is uitgegaan van een investeringsbesluit in 2019 voor de aanleg van de Leiding over Oost door het Warmtebedrijf. Bij dit investeringsbesluit zou er door de gemeente € 118 mln aan kapitaal definitief aan Warmtebedrijf toegekend worden en zal het Warmtebedrijf haar huidige lening onder borgstelling bij de Bank Nederlandse Gemeenten aflossen. De borgstelling komt hiermee te vervallen. Inmiddels is de planning van het investeringsbesluit vertraagd. Dit betekent dat de lening en de borgstelling tot die tijd zullen doorlopen en de kapitaalstorting pas op een later moment zal plaatsvinden. De reeds, bij de Voorjaarsnota 2019, begrote kapitaallasten voor 2019 en de eerste helft van 2020 vallen daarmee vrij.

Afwaardering voormalige deelneming WTC-Beurs

Bij de Voorjaarsnota 2019 is rekening gehouden met de afwaardering van de voormalige deelneming Beurs Rotterdam NV (Beurs) in 2019 voor een bedrag van € 3 mln. Op dit moment is duidelijk dat afwikkeling niet in het boekjaar 2019 zal plaatsvinden. Hierdoor ontstaat een onvermijdelijke onderbesteding van € 3 mln, welke vrijvalt in het algemeen beeld.

Verlaging omslagrente en bespaarde rente Investeringsfonds Rotterdam

Dit betreft de verlaging van de onttrekkingen aan het Investeringsfonds Rotterdam (IFR) vanwege verlaging van de omslagrente van 2,25% naar 2,0%. Tegelijkertijd is ook de bespaarde rente die wordt toegevoegd aan het IFR verlaagd van 2,25% naar 2,0%.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2,0% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)). Deze mutaties worden op betreffende taakvelden tegengeboekt en zijn daarmee concernbreed budgettair neutraal.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Wet- en regelgeving

- [Financiële Verhoudingswet](#)
- [Wet Financiering decentrale overheden \(Fido\)](#)

Beleidskaders

- [Treasurystatuut Rotterdam 2015](#)
- [Verordening Financiën Rotterdam 2013](#)
- [Verordening leningverstrekking en garantieverlening Rotterdam 2014](#)

Omschrijving taakveld

Dit taakveld betreft de activiteiten van de gemeente voor de treasury-functie, het beheer van deelnemingen en van verbonden partijen. Op dit taakveld verantwoordt het college de rentelasten voor aangetrokken gelden, de ontvangsten uit doorbelaste omslagrente, de ontvangsten op verstrekte leningen en garanties, de ontvangen dividenden uit deelnemingen en de kosten voor juridisch advisering.

Vennootschapsbelasting (VpB)

Pagina 19

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Op dit taakveld boekt de gemeente de raming van het te betalen bedrag vennootschapsbelasting als last

Ontwikkelingen en voortgang

De Rijksbelastingdienst heeft de gemeente Rotterdam vragen gesteld over een aantal gemeentelijke activiteiten waarvoor nu geen Vpb-plicht bestaat. Dit zijn het beschikbaar stellen van ruimte voor reclame-uitingen en over de verhuur van brandstofverkooppunten. De gemeente neemt hierbij het standpunt in dat geen sprake is van Vpb-plichtige ondernemersactiviteiten, maar van vermogensbeheer. De Rijksbelastingdienst heeft op dit moment hierover nog geen definitief standpunt ingenomen. In dit lopende boekjaar, naar verwachting bij 10-Maandsbrief 2019, wordt dat standpunt verwacht in de vorm van een aanslagoplegging over belastingjaar 2016. Dan zullen deze lasten over 2016, maar ook de, op grond van de aanslagoplegging 2016, verwachte lasten voor de periode 2017- 2019, voorzien worden. In afwachting hiervan wordt dit risico voorlopig in deze begroting als een niet kwantificeerbaar risico opgenomen in de [paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Vennootschapsbelasting (VpB)	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Vennootschapsbelasting	728	800	800	800	800	800
Saldo voor reserveringen	-728	-800	-800	-800	-800	-800
Saldo	-728	-800	-800	-800	-800	-800

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-800	-800	-800	-800	-800
Omissie 2019	-800	-800	-800	-800	-800
Voorjaarsnota 2019	-800	-800	-800	-800	-800
Begroting 2020	-800	-800	-800	-800	-800

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-800	-800	-800	-800	-800
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Begroting na wijzigingen	-800	-800	-800	-800	-800

Toelichting financiële bijstellingen

Niet van toepassing.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Wet- en regelgeving

- [Wet modernisering vpb-plicht overheidsbedrijven \(2016\)](#)

Omschrijving taakveld

Door de Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen (Vpb) zijn onder meer gemeenten met ingang van 2016 voor ondernemingsactiviteiten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Op dit taakveld boekt de gemeente de raming van het te betalen bedrag vennootschapsbelasting als last. Het gaat om het geraamde bedrag van de aanslag vennootschapsbelasting voor het betreffende begrotingsjaar of verantwoordingsjaar. Dit bedrag is de gemeente verschuldigd vanwege de fiscale winst die de gemeente per saldo realiseert op ondernemingsactiviteiten in het begrotingsjaar, na eventuele verrekening van fiscale verliezen uit eerdere begrotingsjaren. Hoewel op dit moment niet duidelijk is welke gemeentelijke activiteiten de Rijksbelastingdienst onder de bepalingen van het Vpb wil scharen, gaat de gemeente Rotterdam er momenteel van uit dat de activiteiten lease, bedrijfsreiniging, containerservice en verkoop restafval (deels) onder deze belastingplicht vallen. De totale lasten raamt de gemeente voor 2019 en volgende jaren op structureel € 800. De Vpb-belastingplicht wordt op de betreffende taakvelden waar deze ontstaat, nader toegelicht.

Beheer van de stad

Pagina 20

Beheer van de stad

Een schone, hele en veilige buitenruimte die de Rotterdammers en haar bezoekers optimaal kunnen benutten, waarbij wijkgestuurd werken, verduurzaming en circulariteit voorop staan. Dit met het oog op de opgaven van de stad rondom verdichting en klimaatadaptatie die een innovatieve aanpak vereisen

TAAKVELD 1

Overige baten en lasten - Vervoer & Materieel

Een duurzaam en goed werkend gemeentelijk wagenpark en circulaire inzamelmiddelen. Waarbij het noodzakelijk is om de emissie van schadelijke stoffen door uitstoot van de gemeentelijke (interne) mobiliteit in Rotterdam te voorkomen dan wel te verminderen ten behoeve van het klimaat en de gezondheid van de Rotterdammer. Rotterdam heeft bovendien een voorbeeldfunctie

TAAKVELD 2

Openbare orde en veiligheid - Niet gesprongen explosieven WOII

De gemeente maakt een veilig gebruik van de ondergrond mogelijk

TAAKVELD 3

Verkeer en vervoer - Beheer

Bewoners, ondernemers en bezoekers beleven de openbare ruimte als veilig en schoon en de Rotterdamse infrastructuur is optimaal beschikbaar. Bewoners zijn tevreden over het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Bij (her)inrichting, beheer en onderhoud van de boven- en ondergrondse infrastructuur wordt bijgedragen aan klimaat- en circulaire doelstellingen

TAAKVELD 4

Cultureel erfgoed - Archeologie

Het duurzaam behoud van het bodemarchief en het vertellen van het "archeologisch verhaal van de stad"

TAAKVELD 5

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer

Een mooie, diverse en uitnodigende openbare ruimte met een goed gespreid en toegankelijk recreatief aanbod houdt de stad gezond, leefbaar en aantrekkelijk in de verdichtende omgeving. Onze kenmerkende rivieren, parken, singels, plantsoenen, groen en recreatiegebieden hebben iedere Rotterdammer iets te bieden. Samen met bewoners en partners pakken we kansen die bijdragen aan een circulaire economie en uitdagingen rondom klimaatverandering

TAAKVELD 6

Riolering

Rotterdam, als grote stad in de delta, beheert en onderhoudt haar riolering en stedelijke watersysteem voortvarend om een gezonde en leefbare stad met droge voeten te blijven. Rotterdammers kunnen ondanks de al merkbare effecten van klimaatverandering daardoor vrij van gezondheidsrisico's dicht op elkaar leven. Ze houden droge voeten en de economische bedrijvigheid in de stad gaat tijdens en na hevige neerslag gewoon door. Samen met bewoners en partners pakken we kansen die bijdragen aan een circulaire economie en uitdagingen rondom klimaatverandering

TAAKVELD 7

Afval - Grondstoffen

De gebruikers van de stad in staat stellen om gescheiden en verantwoord afval als grondstof aan te bieden door professionele oplossingen in te zetten, passend bij het gebied

De Grondstoffennota en het programma Rotterdam Circulair worden separaat vastgesteld en bevatten aanvullende kaders en maatregelen voor de periode 2019-2022

TAAKVELD 8

Milieubeheer - Nazorg bodemsanering en beheer

Het verbeteren van de kwaliteit van de ondergrond (bodemsanering)

Het voorkomen, weren en bestrijden van overlast door plaagdieren

Het vergroten van bewustwording en kennis over dierenwelzijn en het uitvoeren van de Nota Dierenwelzijn

TAAKVELD 9

Begraafplaatsen en crematoria

Gemeentelijke begraafplaatsen en crematorium zijn voor iedereen veilig, beschikbaar en toegankelijk. Bezoekers zijn tevreden over de dienstverlening en het resultaat van de wijze waarop de gemeente deze (openbare ruimte) beheert en onderhoudt

De inrichting, beheer en onderhoud van de gemeentelijk begraafplaatsen en crematorium dragen bij aan Rotterdamse klimaat- en circulaire doelstellingen (weerbaarheid)

TAAKVELD 10

Ruimtelijke Ordening - Beheer

De gemeente zorgt ervoor dat relevante geografische informatie actueel, betrouwbaar en eenvoudig toegankelijk is voor alle werkprocessen

Het voldoen aan de wet Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT). Voor de gemeente is dit een wettelijke taak

Omschrijving programma

Het college staat voor een kwaliteit van de buitenruimte die enerzijds bijdraagt aan het fijn wonen en leven voor alle Rotterdammers en anderzijds bijdraagt aan een prettig verblijf van bezoekers in onze wereldstad. Het beheer

van de openbare ruimte is daarbij een stuwende kracht. Een functionele, aantrekkelijke en goed beheerde buitenruimte is:

- de motor achter sociale en economische ontwikkelingen
- een voorwaarde voor de verdichting van de stad en het bevorderen van circulariteit
- een kans voor het oplossen van effecten van klimaatverandering, het realiseren van de energietransitie en het stimuleren van de ecologische diversiteit binnen de stad
- een stimulans voor participatie van Rotterdammers, bezoekers en bedrijven
- een inspiratiebron voor innovaties, (datagestuurde) methoden en technieken

Wij doen dat met Slim Beheer: samen met de Rotterdammers in een samenhangende, duurzame gebiedsaanpak in Rotterdamse wijken. Wij stimuleren bewoners en bezoekers de openbare ruimte respectvol te gebruiken en treden op waar de regels en algemeen aanvaarde normen worden overtreden.

Daarbij zetten we in op:

- meer groen in plaats van steen. Dat maakt Rotterdam mooier en duurzamer en zorgt tegelijk voor wateropvang
- het met een inhaalslag goed onderhouden van onze kapitaalgoederen, zoals bruggen en wegen. Hiervoor is onlangs de nieuwe Nota Onderhoud Kapitaalgoederen Openbare Ruimte Rotterdam 2019-2022 aan de Raad aangeboden
- het geven van een vervolg aan de ambities zoals genoemd in het Urgentiedocument Rotterdams Weerwoord. Dit document is begin 2019 aangeboden aan en besproken met de Raad
- het gebruiken van zoveel mogelijk circulaire producten voor de inrichting, materiaalkeuze en het onderhoud van wegen, groen en water
- de vervanging van gemeentelijke voertuigen op natuurlijke momenten door emissieloze opvolgers voor de verbetering van de luchtkwaliteit
- de bevordering van afvalscheiding door enerzijds de afvalstoffenheffing beter aan te laten sluiten bij het principe “de vervuiler betaalt” en anderzijds het scheiden financieel aantrekkelijker te maken
- het plaatsen van sensoren in meer containers, zodat we straks in heel Rotterdam op tijd, duurzaam en slim het afval ophalen. Zo helpen we mee te voorkomen dat afval naast de containers komt te staan
- meer en strenger boetes uitdelen als afval naast de containers wordt gezet
- het inzetten van bestaande camera's voor de handhaving hierop
- het bieden van ondersteuning bij evenementen in de stad vanuit onze expertise

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	Streefwaarde 249 kg
		De streefwaarde is opgenomen in Grondstoffennota 2019-2022. Dit is de streefwaarde voor eind 2022. De realisatie is jaarlijks. Er zijn geen tussentijdse metingen.

/inw

per

jaar

Realisatie 296

kg

/inw*

(2018)

* Betreft het totaal ongescheiden restafval per inwoner per jaar (inclusief grof huishoudelijk restafval)

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Beheer van de stad	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	230.771	230.613	240.237	244.858	249.851	255.207
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.856	-1.239	240	240	240	240
Belastingen	70.328	73.652	76.736	80.450	84.730	89.566
Overige opbrengsten derden	160.396	160.045	164.900	165.783	166.472	166.968
Overige baten	-1.808	-1.845	-1.639	-1.615	-1.591	-1.567
Lasten exclusief reserves	342.571	357.991	366.664	374.387	382.640	384.329
Apparaatlasten	116.245	123.823	122.314	121.662	120.926	120.949
Inhuur	5.589	6.789	6.817	6.817	6.817	6.817
Overige apparaatlasten	3.210	5.008	-821	-915	-1.338	-1.314
Personeel	107.446	112.027	116.318	115.760	115.447	115.447
Interne resultaat	-19.525	-3.272	-4.032	-4.442	-4.442	-4.442
Interne resultaat	-19.525	-3.272	-4.032	-4.442	-4.442	-4.442
Programmalasten	245.851	237.440	248.382	257.166	266.156	267.821
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	153.258	150.158	158.896	153.319	155.998	149.686
Kapitaallasten	54.577	53.219	56.274	67.805	69.900	73.041
Overige programmalasten	34.967	33.106	33.100	35.930	40.147	44.983
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	317	0	0	0	0	0

Subsidies en inkomstenoverdrachten	2.733	957	112	112	112	112
Saldo voor vpb en reserveringen	-111.799	-127.378	-126.427	-129.529	-132.789	-129.122
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-111.799	-127.378	-126.427	-129.529	-132.789	-129.122
Reserves	-2.899	-1.726	5.433	6.196	4.932	5.992
Onttrekking reserves	5.101	8.223	12.015	6.196	4.932	5.992
Toevoeging reserves	8.000	9.968	6.582	0	0	0
Vrijval Reserves	0	19	0	0	0	0
Saldo	-114.699	-129.104	-120.994	-123.333	-127.857	-123.130

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-124.057	-123.635	-126.694	-132.705	-132.705
Omissie 2019	-125.239	-123.442	-126.506	-132.513	-132.513
Voorjaarsnota 2019	-129.091	-122.935	-125.847	-129.693	-131.792
Begroting 2020	-129.104	-120.994	-123.333	-127.857	-123.130

Baten

De baten omvatten vooral inkomsten uit lokale lasten. Deze zijn opgebouwd uit belastingen en opbrengsten derden. Onder belastingen valt de rioolheffing en opbrengsten derden bestaat uit de afvalstoffenheffing, bedrijfsreinigingsrecht, de lijkbezorgingsrechten, leges leidingen en de opbrengsten van het organisatieonderdeel Vervoer & Materieel.

Lasten

De lasten omvatten apparaat en programmalasten van de taakvelden die binnen het programma Beheer van de Stad vallen.

Reserves

Voor 2019 en verder zijn diverse reserves geactualiseerd met betrekking tot de begrote onttrekkingen. Deze worden per taakveld toegelicht.

Meerjarig verloop

In het programma Beheer van de Stad zien we meerjarig een aantal ontwikkelingen met betrekking tot de baten en lasten.

De belangrijkste mutaties aan de batenkant:

- er is sprake van meer baten vanuit de rioolheffing door een groei van het aantal aansluitingen en tariefafspraken die zijn gemaakt bij de vaststelling van het Gemeentelijk Rioleringsplan 4 (GRP4)
- daarnaast de toename in de bijdrage rijk en medeoverheden betreft een eenmalige bijdrage van waterschappen in het bestrijden van blauwalg in de Kralingse Plas

De belangrijkste mutaties aan de lastenkant komen voort vanuit het Coalitieakkoord 2018-2022:

- gedurende de collegeperiode 2019- 2022 is er meer geld beschikbaar voor het onderhoud van kapitaalgoederen
- daarnaast heeft er een verschuiving van middelen plaatsgevonden van exploitatie naar investeringen als gevolg van een nadere invulling van het stelsel in de uitgaven aan kapitaalgoederen met maatschappelijk nut
- tevens is er voor de collegeperiode 2019-2022 meer geld beschikbaar voor invulling van de energietransitie, waaronder het verduurzamen van het gemeentelijke wagenpark en de transitie naar een circulaire economie

Afval - Grondstoffen

Pagina 21

Afval - Grondstoffen

De gebruikers van de stad in staat stellen om gescheiden en verantwoord afval als grondstof aan te bieden, door professionele oplossingen in te zetten passend bij het gebied

De Grondstoffennota en het programma Rotterdam Circulair zijn separaat vastgesteld en bevatten aanvullende kaders en maatregelen voor de periode 2019-2022

Ontwikkelingen en voortgang

In 2019 is het ambitiesdocument '[Van Zooi naar Mooi](#)' aangeboden aan de raad. Het ambitiesdocument laat zien op welke manier we de komende jaren aan onze circulaire ambities werken. Voor het bereiken van onze ambities kiezen we twee aanvliegroutes. We verhogen het circulaire bewustzijn onder Rotterdammers en we vergroten de bedrijvigheid in de circulaire economie en de werkgelegenheid.

De Grondstoffennota 2019 - 2022 is door de raad vastgesteld in 2019. In 2019 zijn we begonnen met de uitvoering hiervan en zetten dat door in 2020 en verder. De doelstelling per eind 2022 is om de jaarlijkse hoeveelheid restmaterialen per inwoner terug te brengen tot 249 kilogram per inwoner.

Het programma Naastplaatsingen ("In de bak") is eveneens aangeboden aan de raad. De afgelopen vier jaar is het aantal bewoners dat overlast ervaart van naastplaatsingen gestegen. Het is tijd voor een nieuwe aanpak. Daarvoor zetten we gedragsbeïnvloeding in. De pakkans en het aantal boetes van overtreders gaat omhoog. Tevens hebben we aandacht voor onder andere voorlichting, en slim en tijdig legen van containers. We leveren bij onze interventies maatwerk.

Wat willen we bereiken

In 2050 wil Rotterdam een stad zonder afval zijn. Om dat te bereiken is het terugbrengen van de totale hoeveelheid afval en het scheiden van huishoudelijk afval van groot belang. In de Grondstoffennota en het programma Rotterdam Circulair zijn maatregelen opgenomen om dit te stimuleren.

Wat gaan we daar voor doen

- De gemeente zamelt gescheiden het huishoudelijk afval van Rotterdammers in. Het fijn huishoudelijk afval wordt ingezameld aan huis of nabij de huishoudens met huis- of wijkcontainers. Voor het grof huishoudelijk afval kunnen Rotterdammers gebruik maken van één van de milieuparken of een grofvuilafpraak maken.
- *In 2020 wordt verder gegaan met de invoering van gescheiden gft-inzameling in de kansrijke gebieden met laagbouwoningen. Ook in gestapelde bouw en hoogbouw wordt ingezet op verruiming van de mogelijkheden tot gescheiden gft-inzameling.*
- Nadrukkelijk aandacht besteden aan het terugdringen van voedselverspilling met communicatiecampagnes. Het restafval bestaat voor het veruit het grootste deel uit gft (38-40%). Het gft zelf bestaat voor een groot deel uit voedselresten.
- Meer wijkcontainers plaatsen voor gescheiden grondstoffen. Wijkcontainers zoveel mogelijk clusteren om inwoners eenvoudig op één plek alle gelegenheid te geven voor het gescheiden aanbieden van grondstoffen. De wijkcontainers zijn voorzien van een vulgraadsensor die het mogelijk maakt dynamische routes te rijden en alleen containers te ledigen die voor 80% of meer gevuld zijn. Op deze manier voorkomen we dat inwoners voor een volle container komen te staan.
- *Kunststofverpakkingsafval en drankenkartons wordt nagescheiden uit het restafval.*
- *Vorbereiding treffen voor de aanleg van een nieuw milieupark aan de Soesterbergstraat waar het circulair denken en handelen tot in de details is doorgevoerd. Verruiming van de openingstijden van de andere milieuparken wordt daarbij meegenomen.*
- Afvalscheiding als thema op scholen onder de aandacht brengen bij de jeugd en indien mogelijk ook afvalscheiding op scholen realiseren.
- *In 2019 is het ambitiesdocument "Van Zoi naar Mooi" aangeboden aan de raad. Hierin worden maatregelen benoemd waarmee Rotterdam de transitie naar de circulaire economie gaat maken. Rotterdam wil in 2050 een stad zonder afval zijn. Een belangrijk ijkjaar op weg daar naartoe is 2030. Circulair is dan de maatstaf en er is sprake van een halvering van het grondstoffengebruik.*

- De programmatische aanpak van Rotterdam Circulair wordt dicht bij de uitvoering georganiseerd, bij Grondstoffen. Hier worden ook de programmabudgetten verantwoord.
- Voor het bereiken van onze ambities kiezen we twee aanvliegeroutes. We verhogen het circulaire bewustzijn onder Rotterdammers en we vergroten de bedrijvigheid in de circulaire economie en werkgelegenheid.
- Naastplaatsingen vaker en strenger beboeten. Hiervoor ook onder meer bestaande camera's gebruiken zoals benoemd in het programma 'In de bak'.

Prestatie indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Naastplaatsingen*	Streefwaarde		N.t.b.	N.t.b.	N.t.b.	N.t.b.
	Realisatie					

* We starten in 2019 met monitoring van een nieuwe CROW indicator voor naastplaatsingen naast containers. De indicator zal na ontvangst van de nulmeting in oktober 2019 worden uitgewerkt. Het ambitiedocument is in Q1 van 2019 aan de raad verzonden. De CROW benchmark methodiek is een objectieve en onafhankelijke landelijke methodiek. In deze methodiek is een manier gevonden om de beeldkwaliteit van de buitenruimte op een eenduidige manier te meten en vergelijken. De CROW methodiek is een monitoringstool, net zoals de Rotterdamse productnormering.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Afval - Grondstoffen	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	99.398	100.466	105.884	106.034	105.669	105.304
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.314	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	98.084	100.466	105.884	106.034	105.669	105.304
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	74.353	80.841	83.934	82.512	82.782	81.047
Apparaatlasten	19.614	21.353	21.133	21.021	20.903	20.907
Inhuur	3.728	4.619	4.746	4.746	4.746	4.746
Overige apparaatlasten	445	727	-215	-229	-296	-293
Personeel	15.441	16.006	16.602	16.505	16.454	16.454
Interne resultaat	19.004	13.569	14.003	14.003	14.003	14.003
Interne resultaat	19.004	13.569	14.003	14.003	14.003	14.003
Programmalasten	35.734	45.919	48.797	47.488	47.876	46.137

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	28.576	39.549	42.473	41.327	41.938	40.312
Kapitaallasten	6.886	6.370	6.324	6.161	5.938	5.825
Overige programmalasten	146	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	126	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	25.045	19.624	21.950	23.522	22.886	24.256
Saldo voor reserveringen	25.045	19.624	21.950	23.522	22.886	24.256
Reserves	0	1.000	2.650	0	0	0
Onttrekking reserves	0	1.000	2.650	0	0	0
Saldo	25.045	20.624	24.600	23.522	22.886	24.256

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	28.862	28.472	27.711	27.381	27.381
Omissie 2019	26.384	26.180	25.414	25.089	25.089
Voorjaarsnota 2019	20.205	24.420	23.344	22.712	22.286
Begroting 2020	20.624	24.600	23.522	22.886	24.256

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	20.205	24.420	23.344	22.712	22.286	
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	
Bestemmingsreserve Energietransitie	Reserves	0	0	0	0	
Afvalstoffenbelasting veegvuil	Technische wijzigingen	250	250	250	250	
Invoering concernbrede opgave	Technische wijzigingen	152	0	0	0	
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	69	65	62	59

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	1.800
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	17	-138	-138	-138	-138
Begroting na wijzigingen		20.624	24.600	23.522	22.886	24.256

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van de bijstelling van de kredieten zijn de kapitaallasten aangepast.

Bestemmingsreserve Energietransitie

De bijstelling op de bestemmingsreserve betreft de toedeling van de energietransitiemiddelen voor de goedgekeurde projecten in 2019 en 2020. In de [paragraaf energietransitie](#) wordt de inzet van deze middelen in zijn geheel toegelicht.

Afvalstoffenbelasting veegvuil

In verband met de verhoging van de afvalstoffenbelasting is bij de Voorjaarsnota 2019 de begroting van taakveld Grondstoffen verhoogd met € 4 mln. Hiervan is € 250 voor taakveld Verkeer en Vervoer bestemd waar de verwerkingskosten van veegvuil terecht komen.

Invulling concernbrede opgave

De financiële dekking op de concernbrede opgave met betrekking tot de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting is aangepast. Voor dit taakveld betekent het een bijstelling van € 152.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering extra inzet economie. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Ambitiedocument 'Van Zooi naar Mooi' Rotterdam Circulair 2019-2023](#)
- [Afstoffenverordening](#)
- [Wet milieubeheer](#)
- [Landelijk Afvalbeheerplan 3](#)
- [Grondstoffennota 2019 - 2022](#)

Omschrijving taakveld

Het taakveld Grondstoffen omvat alle inspanningen die de gemeente verricht voor de gescheiden inzameling van grondstoffen, zowel bij huishoudens als bij bedrijven. De fysieke handelingen van het gescheiden inzamelen en afvoeren bij de desbetreffende verwerkingsbedrijven vallen onder dit taakveld, evenals de kosten voor de invordering van de afvalstoffenheffing en reinigingsrechten.

- afvalscheiding en recycling
- vuilophaal en afvoer
- vuilstort en verwerking
- baten afvalstoffenheffing en reinigingsrechten
- kosten van de heffing en invordering van de afvalstoffenheffing

Tot dit taakveld behoren niet:

- aanpak van zwerfvuil en veegdiensten

Zoals in het programma Beheer van de Stad is opgenomen, vormt de omvang van het huishoudelijk restafval per inwoner per jaar de indicator voor de prestaties op dit taakveld. Er vindt bij overheden net als binnen de bredere maatschappij een ontwikkeling plaats in de richting van een circulaire economie waarin afval niet meer bestaat. Op Europees, nationaal en lokaal niveau wordt beleid gepresenteerd dat hier naartoe werkt. Ook in Rotterdam is beleid hiertoe ontwikkeld in de vorm van het programma Rotterdam Circulair en specifiek ten aanzien van huishoudelijk afval de Grondstoffennota 2019-2022. Deze tendens leidt ertoe dat Rotterdammers bewuster met hun afval omgaan en naar verwachting minder grondstoffen in het restafval laten. Desondanks vormt de aantrekkende economie op de korte termijn een ontwikkeling die kan leiden tot een langzamere daling of zelfs kleine stijging van de omvang van het huishoudelijk restafval vanwege een stijging van de totale hoeveelheid afval.

Begraafplaatsen en crematoria

Gemeentelijke begraafplaatsen en crematorium zijn voor iedereen veilig, beschikbaar en toegankelijk. Bezoekers zijn tevreden over de dienstverlening en het resultaat van de wijze waarop de gemeente deze (openbare ruimte) beheert en onderhoudt

De inrichting, beheer en onderhoud van de gemeentelijk begraafplaatsen en crematorium dragen bij aan Rotterdamse klimaat- en circulaire doelstellingen (weerbaarheid)

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. In 2019 is de Taskforce begraven en cremieren gestart.

Wat willen we bereiken

- Gemeentelijke begraafplaatsen en crematorium zijn voor iedereen veilig, beschikbaar en toegankelijk. Bezoekers zijn tevreden over de dienstverlening en het resultaat van de wijze waarop de gemeente deze (openbare ruimte) beheert en onderhoudt.
- De inrichting, beheer en onderhoud van de gemeentelijk begraafplaatsen en crematorium dragen bij aan Rotterdamse klimaat- en circulaire doelstellingen (weerbaarheid).

Wat gaan we daar voor doen

- het verzorgen van de lijkbezorging
- beheer gedenkparken en het cultureel erfgoed
- verzorgen van een onderdeel in de crisesbeheersing
- verzorgen van herdenkingen
- faciliteren van de lijkschouw

Toelichting:

- De dienstverlening is binnen de wettelijke mogelijkheden van een gemeentelijke begraafplaats (en crematorium) “inclusief”. Dat betekent dat teraardebestelling en/of as verstrooiing voor alle gezindten en geloofsovertuigingen met bijbehorende rituelen mogelijk is. Gemiddeld vinden er ongeveer 3.000 uitvaarten

plaats. Er wordt blijvend gezocht naar mogelijkheden om de dienstverlening adequaat te houden, te verbeteren en aan te sluiten bij wensen, behoeften en trends in de samenleving (zoals bijvoorbeeld herdenkingsavonden/lichtjesavonden en het themavak natuurbegraven).

- Beheer en onderhoud van de gedenkparken en het cultureel erfgoed d.m.v. opstellen van een meerjarenonderhoudsplan c.q. jaarplan en het verrichten van het planmatig-, periodiek-, storings- en dagelijks- onderhoud.
- Voorbereid zijn op rampen en calamiteiten. Hiervoor wordt apart areaal beschikbaar gehouden voor begravingen. Voor de crisisbeheersing zijn medewerkers opgeleid en worden paraat gehouden.
- Op de diverse begraafplaatsen organiseren, verzorgen en houden van herdenkingsdiensten (o.a. 4 mei herdenkingen ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de 2e Wereldoorlog).

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Begraafplaatsen en crematoria	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	5.946	6.434	6.572	6.596	6.621	6.645
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	5.946	6.413	6.526	6.526	6.526	6.526
Overige baten	0	22	46	70	94	118
Lasten exclusief reserves	7.144	4.970	4.781	4.788	4.794	4.820
Apparaatlasten	0	2.338	2.211	2.191	2.170	2.171
Inhuur	0	7	7	7	7	7
Overige apparaatlasten	0	138	-24	-27	-39	-38
Personeel	0	2.193	2.228	2.211	2.202	2.202
Interne resultaat	3.419	-1.056	-1.078	-1.078	-1.078	-1.078
Interne resultaat	3.419	-1.056	-1.078	-1.078	-1.078	-1.078
Programmalasten	3.725	3.689	3.647	3.675	3.702	3.727
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.626	2.670	2.587	2.574	2.612	2.648
Kapitaallasten	690	656	698	738	727	717
Overige programmalasten	387	362	362	362	362	362
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	22	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-1.198	1.464	1.791	1.808	1.826	1.824

Saldo voor reserveringen	-1.198	1.464	1.791	1.808	1.826	1.824
Saldo	-1.198	1.464	1.791	1.808	1.826	1.824

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	1.801	1.794	1.790	1.789	1.789
Omissie 2019	2.011	2.036	2.032	2.031	2.031
Voorjaarsnota 2019	2.020	2.221	2.237	2.257	2.256
Begroting 2020	1.464	1.791	1.808	1.826	1.824

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	2.020	2.221	2.237	2.257	2.256
Bijstellingen Begroting 2020					
Actualisatie kapitaallasten					
Lijkbezorgingsrechten					
Doorbelasting overhead van projecten					
Verlaging omslagrente					
Diverse bijstellingen					
Begroting na wijzigingen	1.464	1.791	1.808	1.826	1.824

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van de bijstelling van de kredieten zijn de kapitaallasten aangepast.

Lijkbezorgingsrechten

Het gemiddelde van de gerealiseerde hoeveelheden in de jaren 2016 t/m 2018 vormt de basis voor de opbrengstraming van het belastingjaar 2020.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Wet op de lijkbezorging](#)
- [Verordening lijkbezorgingsrechten en beheerverordening en overige richtlijnen](#)

Omschrijving taakveld

Tot dit taakveld behoren gemeentelijke taken op het terrein van de lijkbezorging:

- begraafplaatsen en crematoria
- lijkschouw (het vaststellen dat de betrokkene is overleden)
- baten begraafplaatsrechten (via categorie 3.7)
- baten afkoopsommen grafrechten (via categorie 4.4.8)

Cultureel erfgoed - Archeologie

Pagina 23

Cultureel erfgoed - Archeologie

Het duurzaam behoud van het bodemarchief en het vertellen van het "archeologisch verhaal van de stad"

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Veiligstellen archeologisch erfgoed

Het veiligstellen van het archeologisch erfgoed en gemeentelijke monumenten in de bodem door

- tijdige toetsing van ruimtelijke (bouw)plannen
- inbreng van archeologie bij het opstellen van ruimtelijke (bouw)plannen

Duurzaam behoud van bodemarchief

Het documenteren en onderzoeken van waardevol archeologisch erfgoed dat door bodemingrepen definitief verloren dreigt te gaan

Het vertellen van het archeologisch verhaal van de stad

- Een bijdrage leveren aan de kennis over het verleden van Rotterdam door de uitvoering van archeologisch (veld)onderzoek
- De beleving en aantrekkelijkheid van de stad vergroten door het archeologisch verhaal te vertellen en te tonen aan scholieren, inwoners en toeristen

Wat gaan we daar voor doen

Veiligstellen archeologisch erfgoed

- Wettelijke taken en het gemeentelijk archeologiebeleid uitvoeren
- Archeologisch onderzoek uitvoeren (onder certificaat BRL SIKB 4000)
- Archeologische werkzaamheden soepel uitvoeren tijdens bouwprojecten (voorkomen bouwstagnatie door toevalsvondsten)

Duurzaam behoud van bodemarchief

- Archeologische documentatie en het gemeentelijk depot van bodemvondsten (Collectie Rotterdam) beheren
- Archeologische werkzaamheden soepel uitvoeren tijdens bouwprojecten (voorkomen bouwstagnatie door toevalsvondsten)

Het vertellen van het archeologisch verhaal van de stad

- Onderzoeksresultaten presenteren door middel van onderwijs, tentoonstellingen en publicaties
- Kennis- en kwaliteitsontwikkeling bevorderen
- Archeologische documentatie en het gemeentelijk depot van bodemvondsten (Collectie Rotterdam) beheren

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Cultureel erfgoed - Archeologie	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	326	199	206	206	206	206
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	331	199	206	206	206	206
Overige baten	-5	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	1.837	1.288	1.347	1.342	1.336	1.336
Apparaatlasten	0	1.028	1.109	1.104	1.099	1.099
Inhuur	0	2	2	2	2	2
Overige apparaatlasten	0	51	9	8	5	5
Personeel	0	975	1.099	1.094	1.092	1.092
Interne resultaat	1.746	-7	35	15	15	15
Interne resultaat	1.746	-7	35	15	15	15
Programmalasten	92	267	203	223	223	223
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	92	267	203	223	223	223
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-1.511	-1.089	-1.141	-1.135	-1.130	-1.130
Saldo voor reserveringen	-1.511	-1.089	-1.141	-1.135	-1.130	-1.130
Saldo	-1.511	-1.089	-1.141	-1.135	-1.130	-1.130

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-813	-813	-813	-813	-813
Omissie 2019	-912	-904	-904	-904	-904
Voorjaarsnota 2019	-1.064	-1.053	-1.048	-1.043	-1.043
Begroting 2020	-1.089	-1.141	-1.135	-1.130	-1.130

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-1.064	-1.053	-1.048	-1.043	-1.043
Bijstellingen Begroting 2020					
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-25	-87	-87	-87
Begroting na wijzigingen		-1.089	-1.135	-1.130	-1.130

Toelichting financiële bijstellingen

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Monumentenwet 1988/Wet op de archeologische monumentenzorg 2007 \(Wamz\)](#)
- [Erfgoedwet](#)
- [Wet algemene bepalingen omgevingsrecht \(Wabo\)](#)
- [Beleidsnota Archeologie Rotterdam](#)
- [Archeologieverordening Rotterdam](#)

Omschrijving taakveld

Het conserveren en voor publiek toegankelijk maken van cultureel erfgoed. Daarnaast is archeologie een wettelijke toetsingsonderdeel van het besluitvormingsproces bij ruimtelijke projecten. Het draagt bij aan een soepel verlopend bouwproces, waarbij verdichting (ook in de ondergrond) steeds vaker aan de orde is.

Milieubeheer - Nazorg bodemsanering en beheer

Het verbeteren van de kwaliteit van de ondergrond (bodemsanering)

Het voorkomen, weren en bestrijden van overlast door plaagdieren

Het vergroten van bewustwording en kennis over dierenwelzijn en het uitvoeren van de Nota Dierenwelzijn

Ontwikkelingen en voortgang

In 2019 is de nota Dierenwelzijn geactualiseerd. Hoewel het beleid op hoofdlijnen ongewijzigd blijft, heeft deze herziening wel geleid tot een aantal accentverschillen en nieuwe acties. Zo zetten we de komende jaren meer in op bewust huisdierbezit, evenementen in parken en een afwegingskader voor overlastgevende dieren. Daarnaast zijn het actieplan rattenoverlast, de chip je kat- actie en het plan van aanpak agressieve honden een vast onderdeel geworden van het dierenwelzijnsbeleid.

We constateren een toename van bepaalde overlastgevende dieren die moeilijk tot niet te bestrijden zijn. Tegelijkertijd worden er in de landelijk politiek discussies gevoerd over het gebruik van verschillende bestrijdingsmiddelen. De mogelijke risico's voor Rotterdam zijn op dit moment moeilijk in te schatten. De ontwikkelingen worden nadrukkelijk gevolgd en trekken daarbij op met andere gemeenten.

Wat willen we bereiken

Nazorg bodemsanering

Rotterdam verbetert de kwaliteit van de ondergrond waar dat kan zoveel mogelijk, zodat er meer gebruikstoepassingen ontstaan voor functies als ondergronds bouwen en verblijven of stadslandbouw.

Plaagdierbeheersing

Het uitgangspunt bij plaagdierenoverlast is allereerst de beheersing van de negatieve gevolgen en preventie. In tweede instantie wordt overgegaan tot bestrijding, met de wettelijke toegestane middelen. Door veel in te zetten op preventie en wering, ontstaan er minder plaagdieren en daaruit volgt dat er ook minder dieren gedood worden, met minder gebruik van chemische middelen. Dit is in lijn met het dierenwelzijnsbeleid.

Dierenwelzijn

Rotterdam kent een grote verscheidenheid aan inwoners én dieren. Er worden naar schatting zo'n 700.000 huisdieren gehouden in Rotterdam en daarnaast leven er diverse wilde dieren in onze stadsnatuur. Dierenwelzijn is een thema dat veel mensen na aan het hart ligt. Omdat de intrinsieke waarde van het dier meer en meer erkend

wordt, heeft dit in 2014 geleid tot het besluit van het toenmalige college om dierenwelzijnsbeleid op te stellen. Dat beleid richt zich op bewustwording m.b.t. huisdierenwelzijn maar ook stadsnatuur, het op een verantwoorde wijze van het omgaan met overlastgevende dieren en kennis delen met maatschappelijke partners.

De nota dierenwelzijn is geactualiseerd. Op hoofdlijnen wordt het beleid voortgezet, met een aantal accentverschuivingen ten opzichte van de eerste nota. Zo is er meer aandacht voor dieren en kwetsbare groepen en wordt er onderzoek gedaan naar een nieuw dierenasiel in Rotterdam. Aan betrokken partners is om inbreng gevraagd en met deze partijen wordt samengewerkt om uitvoering te geven aan de nota. Belangrijke partners zijn: Dierenbescherming, de Adviescommissie dierenwelzijn en stadsnatuur, politie regio Rijnmond, Stichting Zwerfkatten Rijnmond, Dibevo, Dierenvoedselbank, Stichting Natuurstad, Bureau Stadsnatuur en Diergaarde Blijdorp.

Wat gaan we daar voor doen

Nazorg bodemsanering

Bij functiewijziging van een nazorglocatie is het streven om de restverontreiniging te saneren en daarmee de beperkingen op het gebruik van de locatie op te heffen. Als sanering niet mogelijk is, adviseert de gemeente Rotterdam actief over het in stand houden van nazorgvoorzieningen en/of gebruikbeperkingen.

Plaagdierbeheersing

We pakken meldingen van Rotterdammers over plaagdieren adequaat op en komen met een aanvaardbare oplossing voor beperking of minimalisering van de overlast. Dit kan ook betekenen dat er ingezet moet worden op gedragsverandering van Rotterdammers met betrekking tot het schoonhouden van hun leefomgeving. We werken aan een strategie om verschillende doelgroepen goed aan te spreken over het onderwerp voedsel op straat en dieren voeren. Preventieve inzet is nodig om plaagdieren duurzaam te voorkomen en het ontstaan van de overlast te beperken. Het accent van plaagdierbeheersing ligt op beheersing ratten op de openbare weg en in woningen en bestrijding wespen in de openbare ruimte (wettelijke taken). Ook is er momenteel inzet op het bestrijden van mieren- en vliegenoverlast.

Dierenwelzijn

We continueren de acties uit de eerste nota dierenwelzijn en we blijven verbindingen leggen met partners. Met de herziening van de nota zijn nieuwe acties benoemd naast het voortzetten van bestaande activiteiten. Ook zal er aandacht blijven voor het vergroten van de samenhang en integraliteit bij beleidsterreinen die raken aan dierenwelzijn. Denk hierbij aan beleid m.b.t. natuurontwikkeling, groenbeheer, plaagdierbeheersing en evenementen.

Concrete acties zijn o.a.: het chippen van katten, onderzoek realisatie dierenasiel, het ondersteunen van de Stichting Zwerfkatten Rijnmond, het voortzetten van het meldpunt over agressieve honden, het organiseren van kennistafels, blijvend aandacht voor vegetarische gerechten in de bedrijfsrestaurants, het (laten) ontwikkelen van een keurmerk voor dierenwinkels en het opstellen van een afwegingskader aanpak overlastgevende dieren.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Milieubeheer - Nazorg bodemsanering en Beheer	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	483	485	492	492	492	492
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	483	485	492	492	492	492
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	1.769	1.856	1.886	1.886	1.885	1.885
Apparaatlasten	822	968	1.002	1.001	1.000	1.000
Inhuur	0	3	3	3	3	3
Overige apparaatlasten	61	36	31	31	30	30
Personeel	761	930	968	968	967	967
Interne resultaat	564	544	580	580	580	580
Interne resultaat	564	544	580	580	580	580
Programmalasten	383	344	304	304	304	304
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	343	331	291	291	291	291
Overige programmalasten	9	13	13	13	13	13
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	1	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	30	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-1.285	-1.370	-1.394	-1.394	-1.393	-1.393
Saldo voor reserveringen	-1.285	-1.370	-1.394	-1.394	-1.393	-1.393

Saldo	-1.285	-1.370	-1.394	-1.394	-1.393	-1.393
-------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-1.503	-1.503	-1.503	-1.503	-1.503
Omissie 2019	-1.526	-1.525	-1.525	-1.525	-1.525
Voorjaarsnota 2019	-1.557	-1.593	-1.593	-1.592	-1.592
Begroting 2020	-1.370	-1.394	-1.394	-1.393	-1.393

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-1.557	-1.593	-1.593	-1.592	-1.592
Bijstellingen Begroting 2020					
Doorbelasting overhead van projecten	188	205	205	205	205
Diverse bijstellingen	-1	-7	-7	-7	-7
Begroting na wijzigingen	-1.370	-1.394	-1.394	-1.393	-1.393

Toelichting financiële bijstellingen

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Landelijk

- [Wet op de publieke gezondheid](#)

- [Wettelijk Gebruiksvoorschrift toepassing rodenticiden \(Ctgb\)](#)
- [Handboek Integrated Pest Management](#)
- [Wet Dieren](#)
- [Besluit Houders van dieren](#)
- [Wet Bodembescherming](#)

Gemeentelijk

- [Nota Dierenwelzijn](#)
- [Actieplan Rattenoverlast](#)
- [Plan van aanpak agressieve honden](#)
- Beheerplan nazorg

Omschrijving taakveld

Tot dit taakveld behoren gemeentelijke taken ter bescherming van het milieu. Dit Rotterdamse taakveld heeft betrekking op de nazorg bodemsanering, plaagdierbeheersing en het dierenwelzijnsbeleid.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer Pagina 25

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer

Een mooie, diverse en uitnodigende openbare ruimte met een goed gespreid en toegankelijk recreatief aanbod houdt de stad gezond, leefbaar en aantrekkelijk in de verdichtende omgeving. Onze kenmerkende rivieren, parken, singels, plantsoenen, groen en recreatiegebieden hebben iedere Rotterdammer iets te bieden. Samen met bewoners en partners pakken we kansen die bijdragen aan een circulaire economie en uitdagingen rondom klimaatverandering

Ontwikkelingen en voortgang

Vanuit het taakveld dragen we bij aan de uitwerking van het programma Rotterdams Weerwoord.

Wat willen we bereiken

Een aantrekkelijke, veilige, duurzame en prettig leefbare stad voor iedereen

Door groen, parken, singels en verblijfs- en speelplekken beschikbaar en veilig te houden dragen we bij aan een prettige leefbare stad voor iedereen.

Ook willen we met ons aanbod aansluiten bij de behoefte van de Rotterdammers, om zo een aantrekkelijk en gezonde stad te zijn. Waarmee we het gebruik en de tevredenheid willen vergroten.

Een onderhoudbare stad die veilig en beschikbaar is voor gebruik

Door het ontwerp af te stemmen op het beheer en het beheer af te stemmen op het ontwerp. Ook willen we de materiaal- en ontwerpkeuzes afstemmen op het beoogde gebruik, zodat het langer veilig en beschikbaar blijft. Daarnaast om robuust groen te creëren, zodat we om kunnen gaan met bedreigingen, zoals ziekte, plagen en klimaatveranderingen.

Meer Rotterdammers in beweging: spelen, sporten, ontmoeten en recreëren

Door divers aanbod en voldoende aantrekkelijke plekken die aansluiten bij de behoefte van de Rotterdammers, conform de Integrale visie Kom op naar buiten!, willen we het gebruik van de plekken laten toenemen. Om zo de gezondheid en vitaliteit te stimuleren onder de Rotterdammers.

Rotterdam ontwikkelt zich door als een klimaat adaptieve deltastad

Een robuust en aaneengesloten groenvoorziening zorgt in samenhang met de oppervlaktewatersystemen mede voor klimaatadaptatie en vermindert hittestress. Ook zorgt aaneengesloten groen en waterbergingen voor opvang van extreme regenval. Parken, bomen en plantsoenen worden duurzaam onderhouden, waarbij diversiteit noodzakelijk is tegen ziekten en plagen.

Samenwerking met betrokken bewoners versterken in het groen en gedeeld eigenaarschap stimuleren

Bewoners werken steeds vaker met de gemeente samen. Dit willen we stimuleren door zelfbeheer in het groen te bevorderen en bewoners gedeeld "eigenaarschap" te geven. Met het programma Rotterdams Weerwoord motiveren we bewoners om hun eigen woning, tuin en straat klimaatbestendig in te richten. Op deze manier willen we bijdragen aan de medeverantwoordelijkheid, betrokkenheid en de gezondheid van de Rotterdammers. Hierbij werken we samen met de woningcorporaties en waterschappen.

Wat gaan we daar voor doen

Een aantrekkelijke, veilige, duurzame en prettig leefbare stad voor iedereen

Uitvoeren risico gestuurd beheer en onderhoud

- Uitvoeren van beheer- en onderhoudsplannen voor de assets openbaar groen, bomen, speelvoorzieningen en water, waarbij de balans tussen prestaties, risico's en kosten optimaal is afgewogen. Wet- en

regelgeving, veiligheid, beschikbaarheid, milieu- en gezondheid, kwaliteit leefomgeving, imago en weerbaarheid, zijn hierbij onze kernwaarden vanuit het Strategisch Assetmanagementplan Stadsbeheer.

- Door beheer en onderhoudswerkzaamheden in het groen zowel in tijd als zonering meer te differentiëren, voegen we ecologische waarde toe aan de stad.
- Bewust omgaan met onze logistieke stromen vanuit een circulaire gedachte, zoals die van de afvalstromen van groenafval en het bagger uit de singels.
- Samenwerken met verschillende partners in het onderhoud, waaronder met de Waterschappen in het baggerprogramma om de singels en watergangen op voldoende diepte te houden voor een goede doorstroming en om de waterkwaliteit op pijl te houden.

Een onderhoudbare stad die veilig en beschikbaar is voor gebruik

Inspecteren en schouwen

- Alle assets worden geïnspecteerd op afwijkingen en technische gebreken conform de Assetmanagementplannen. Dit doen we om de onderhoudsbehoefte te kunnen bepalen en beheer- en onderhoudsplannen op te stellen.
- Verder worden ieder jaar onveilige of dode bomen en plantsoenelementen geschouwd op inboetbehoefte en –noodzaak met de ambitie om een toekomstbestendig groen- en bomenbestand te krijgen, passend bij de functie.

Uitvoeren periodiek onderhoud

- Alle assets hebben een periodiek onderhoudsprogramma om de assets beschikbaar en veilig te houden in de stad.
- Deze raadsperiode wordt ook ingezet op het bosplantsoen en de bomen inboet om een deel van het achterstallig onderhoud weg te werken.

Uitvoeren projectmatig onderhoud

- Als assets technisch einde-levensduur zijn, vervangen we deze afgestemd op de behoefte van het gebied en de opgave.
- Bij speelprojecten hebben we oog voor de kinderen en volwassenen met een beperking. We richten de speel- en sportplekken bewust in op toegankelijkheid en samenspelen.
- Bij (her)inrichtingsprojecten komen waar mogelijk meer groenvoorzieningen en bomen bij, met extra aandacht voor ecologische diversiteit, toekomstbestendigheid, variatie en spreiding in de wijk en stad. Om hiermee ook bij te dragen aan de opgave voor de 20ha vergroening in de stad.

- Bij (her)inrichtingsprojecten kansen benutten voor extra klimaatadaptieve maatregelen, zoals waterbergingen. Dit doen we met name op plekken waar veel risicopanden aanwezig zijn. We verbinden groen en water waar dit mogelijk is. Ook houden we de watergang veilig door deze voldoende diep te houden en vervangen we de beschoeiingen, stuwen en duikers waar nodig.

Calamiteiten; ziekte, plagen en extensieve exoten

- Door veranderende weer- en klimaatomstandigheden zien we een toename aan calamiteiten in de stad. Hierbij valt te denken aan onder andere; de eikenprocessierups, essentaksterfte, Japanse duizendknoop, en stormschades.

Meer Rotterdammers in beweging: spelen, sporten, ontmoeten en recreëren

Met de Integrale visie Kom op naar buiten! staat het spel, sport, bewegen en ontmoeten in de openbare ruimte centraal. Hierin zijn meerdere ambities benoemd, waaronder:

Meer variatie, verblijf en vrije ruimte in de wijk

- Door bij vervangingsprojecten op speel- en sportplekken in te zetten op meer divers aanbod voor meerdere doelgroepen, verschillende spel- en sportactiviteiten en verschillende uitstralingen. Zodat plekken een eigen identiteit krijgen en meer aansluiten bij de verschillende behoeftes in de wijk. Waarbij het inzetten van flexibel en tijdelijk aanbod, zoals de producten "plug & play" en de "move-fit" kan voorzien in een steeds veranderende behoefte.

Behoeftegericht werken

- Door bewoners van jong tot oud, met en zonder beperking aan de voorkant te betrekken in de (jeugd) participatie om een goed gevoel te krijgen en aan te sluiten bij de behoefte in de wijk.

Monitoren van gebruiker

- Gebruik op verblijfsplekken willen we gaan meten voor beter inzicht in het huidige gebruik van bestaande speel- en sportplekken. Deze data gaan we gebruiken bij ontwerpvragestukken en programmering van het speel- en sportaanbod.

Rotterdam ontwikkelt zich door als een klimaat adaptieve deltatstad

Uitvoeringsprogramma Rotterdams Weerwoord opstellen

- Als aanvulling op grootschalige klimaatadaptieve projecten uit het programma Rotterdams Weerwoord, nemen we samen met de Rotterdammers en woningbouwcorporaties kleinschalige maatregelen op straatniveau, op openbaar en privaat terrein. Waarbij we kansen zien om tegelijkertijd de leefbaarheid in buurten en wijken te verbeteren, de biodiversiteit in de stad te vergroten en de betrokkenheid en actieve deelname van Rotterdammers aan de samenleving toe te laten nemen.

Ontwikkelen innovatieve klimaatadaptieve concepten

- Door gezamenlijk innovatieve oplossingen te ontwikkelen en te testen willen we een meer klimaat adaptieve stad. Zo zijn we in de voedseltuin al samen met particuliere initiatiefnemers een experiment gestart, de sponstuin. Hierin onderzoeken we de effecten op de vegetatie in verschillende bodemprofielen. Met als doel om passende vegetatie te hebben die goed bestand is tegen extreme droogte en natte periodes.

Gebruiken speel- en boomdepot

- Bomen die binnen een project niet hergebruikt kunnen worden, maar die kwalitatief nog goed zijn, gaan naar andere locaties in de stad of in laatste instantie naar het bomendepot. De bomen blijven daar totdat er een definitieve nieuwe locatie beschikbaar is.
- Daarnaast willen we inzetten in het hergebruik van materialen zoals speeltoestellen. Toestellen worden hergebruikt wanneer deze vervangen worden bij herinrichtingsprojecten, maar nog in goede staat zijn.
- Organisch afval krijgt een herbestemming, zoals boomstammen als meubilair, houtsnippers als verhardingsmateriaal voor wandelpaden of bladafval en bagger uit de singels als compost.

Bewuste keuze ondergronden

- Ondergronden op speel en sportvelden zoals gras, boomschors, zand dragen op een natuurlijke manier bij aan de wateropgave en tegen hittestress. Kunstgras kan op een kunstmatige manier in combinatie met kratten bijdragen aan het opvangen van water bij heftige regenbuien.
- Verbeteren van de standplaats en ondergronden voor groen en bomen stimuleert de groei en biedt betere kansen voor het groen om optimaal te ontwikkelen.
- Groen en bagger werkzaamheden worden aanbesteed met aandacht voor het onderwerp circulair

Samenwerking met betrokken bewoners versterken in het groen en gedeeld eigenaarschap stimuleren

Samenwerkingen met betrokken bewoners

- Faciliteren van vrijwilligersgroepen voor onderhoud in parken en het stimuleren en faciliteren van zelfbeheer groen. Door samen te werken met bewoners delen we het 'eigenaarschap' over het groen.
- Stimuleren bewoners om hun eigen tuinen en straten te vergroenen en bewust te maken van de positieve effecten hiervan met onder andere acties rondom 'tegel eruit, groen erin'. Ook wordt de tuincoach in de wijken ingezet.

Organiseren (kinder)participatiesessies bij projecten

- Rotterdammers zijn steeds meer betrokken bij ontwikkelingen in hun buurt. Dit willen we stimuleren door kinderen, jongeren en volwassenen de gelegenheid te geven om aan te geven waar zij behoefte aan hebben en wat zij graag zouden willen doen in de openbare ruimte.
- Gebruikmaken van de ontwikkelde kinderparticipatie toolbox bij verschillende projecten, bijvoorbeeld het speelplekje op de hoek van de straat of de sportplek in het park.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	768	31	13	13	13	13
Bijdragen rijk en medeoverheden	209	31	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	475	0	13	13	13	13
Overige baten	84	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	34.885	40.682	43.445	44.994	43.529	43.839
Apparaatlasten	28.406	5.367	5.468	5.441	5.412	5.413
Inhuur	71	9	10	10	10	10
Overige apparaatlasten	1.020	226	8	5	-12	-11
Personeel	27.315	5.132	5.450	5.427	5.414	5.414
Interne resultaat	-27.354	8.043	8.966	8.966	8.966	8.966
Interne resultaat	-27.354	8.043	8.966	8.966	8.966	8.966
Programmalasten	33.833	27.272	29.012	30.588	29.152	29.460
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	32.458	25.162	26.347	27.397	25.440	25.250
Kapitaallasten	972	1.584	2.156	2.682	3.202	3.701
Overige programmalasten	404	526	509	509	509	509

Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-34.118	-40.652	-43.432	-44.981	-43.516	-43.826
Saldo voor reserveringen	-34.118	-40.652	-43.432	-44.981	-43.516	-43.826
Reserves	715	-1.171	574	1.822	71	71
Onttrekking reserves	715	1.279	574	1.822	71	71
Toevoeging reserves	0	2.450	0	0	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-33.403	-41.823	-42.858	-43.159	-43.445	-43.755

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-49.339	-47.856	-47.853	-47.867	-47.867
Omissie 2019	-50.262	-48.740	-48.740	-48.740	-48.740
Voorjaarsnota 2019	-46.443	-46.267	-44.125	-44.417	-44.734
Begroting 2020	-41.823	-42.858	-43.159	-43.445	-43.755

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019		-46.443	-46.267	-44.125	-44.417	-44.734
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Voorziening Bomenfonds	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Blauwalg Kralingse Plas	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	1.050	0	0	0	0
Bestemmingsreserve IFR	Reserves	0	-3	-3	-3	-3
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	3.590	4.010	4.010	4.010	4.010
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	38	44	50	56
Rotterdams Weerwoord	Technische wijzigingen	0	2.450	0	0	0

Tijdverantwoording	Technische wijzigingen	0	-3.089	-3.089	-3.089	-3.089
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-30	3	4	4	5
Begroting na wijzigingen		-41.823	-42.858	-43.159	-43.445	-43.755

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van de bijstelling van de kredieten zijn de kapitaallasten aangepast.

Voorziening Bomenfonds

Voor het kappen van bomen in de Hooglandstraat (Restgebied Noord) wordt een bijdrage van € 24 ontvangen ter dekking van de herplantverplichting. Het bedrag wordt in 2019 niet besteed en wordt met deze wijziging aan de voorziening Bomenfonds toegevoegd.

Blauwalg Kralingse Plas

Ter dekking van de in 2019 verwachte kosten wordt in de begroting een onttrekking van € 700 begroot. Op het project blauwalg Kralingse Plas vindt er in 2019 een onderbesteding plaats, welk vrijvalt in het algemene beeld.

Bestemmingsreserve IFR

De omslagrente wordt met ingang van 2020 verlaagd van 2,25% naar 2%. Als gevolg hiervan worden de begrote onttrekking aan de bestemmingsreserve IFR ter dekking van de kapitaallasten vanaf 2020 geactualiseerd.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder [‘samenvatting bijstellingen’](#).

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Rotterdams Weerwoord

Voor de voorbereidingskosten is voor 2020 een budget toegekend van € 2,45 mln. Bij de 1e herziening is dit bedrag verantwoord onder taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie. Dit had taakveld Riolering moeten zijn. Met deze bijstelling wordt het budget naar de juiste taakveld gealloceerd.

Tijdverantwoording

Naar aanleiding van de werkelijke tijdverantwoording in 2018 en de geplande projecten voor 2020 worden de budgetten voor de tijdverantwoording geactualiseerd en tevens naar de juiste taakveld gealloceerd. Dit resulteert voor dit taakveld in een toename van € 3,1 mln aan budget. Op programma niveau is er sprake van een saldo neutrale wijziging.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Beheeraanpak openbaar groen](#)
- [Bomenstructuurvisie](#)
- [CROW beeldsystematiek 2017](#)
- [Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie](#)
- [Erfgoedagenda Rotterdam 2017-2020](#)
- [Erfgoedwet](#)
- [Handboek Openbare ruimte Rotterdamse Stijl](#)
- [Leidraad bestendig groenbeheer \(2018\)](#)
- [Leggers oppervlaktewatersystemen van HHSK](#)
- [Leggers oppervlaktewatersystemen van WSHD](#)
- [Leggers oppervlaktewatersystemen van HHD](#)
- [Natuurkaart Rotterdam](#)
- [Programma Kansrijke Wijken](#)
- [Programma Rivieroevers](#)
- [Rotterdam Staat van de Stad](#)
- [Rotterdams Weerwoord](#)
- [Rotterdamse Adaptatie Strategie](#)
- [Speelvisie Kom op naar buiten!](#)
- [Stadsvisie](#)
- [Strategisch Assetmanagementplan Stadsbeheer](#)
- [Verhaal van de stad](#)
- [Visie Openbare Ruimte Binnenstad Rotterdam](#)
- [\(Herijking\) Waterplan 2](#)
- [Wet algemene bepalingen omgevingsrecht \(Wabo\)](#)

- [Wet milieubeheer](#)
- [Wet Natuurbescherming](#)
- [Wet ruimtelijke ordening](#)

Omschrijving taakveld

Tot dit Rotterdamse taakveld behoren:

- natuurbescherming, onderhoud van bos, heide en overige natuurgebieden
- aanleg en onderhoud van openbaar groen inclusief het plaatsen en onderhouden van kunstwerken in de openbare ruimte
- aanleg en onderhoud van openbaar water: vijvers en kleine watergangen, waaronder het schoonhouden van sloten, onderhouden van taluds en beschoeiing
- aanleg en onderhoud van speelvoorzieningen

Openbare orde en veiligheid - Niet gesprongen explosieven WOII

Pagina 26

Openbare orde en veiligheid - Niet gesprongen explosieven WOII

De gemeente maakt een veilig gebruik van de ondergrond mogelijk

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Het openbaar toegankelijk maken van de "Bommenkaart Rotterdam" (mei 2019) maakt het voor iedereen nu mogelijk om zelf snel informatie te vinden over de mogelijke aanwezigheid van Niet Gesprongen Explosieven (NGE) in de ondergrond. Er zijn verder geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Er worden geen toevalsvondsten gedaan van NGE bij werkzaamheden in verdachte gebieden binnen de gemeente

Stakeholders van projecten in verdachte gebieden zijn op de hoogte van de mogelijke aanwezigheid van NGE en hebben voorzorgsmaatregelen genomen

Bij functiewijziging van een verdachte locatie is het streven om de risico's van NGE weg te nemen en daarmee de beperkingen op het gebruik van de verdachte locaties op te heffen

Gevonden NGE kunnen op een veilige manier binnen de gemeente worden vernietigd

Wat gaan we daar voor doen

Er worden geen toevalsvondsten gedaan van NGE bij werkzaamheden in verdachte gebieden binnen de gemeente

- De informatie over mogelijke NGE in de ondergrond van de gemeente is volledig en actueel.
- Verzoeken om informatie over NGE worden binnen de daarvoor geldende termijnen geleverd.

Stakeholders van projecten in verdachte gebieden zijn op de hoogte van de mogelijke aanwezigheid van NGE en hebben voorzorgsmaatregelen genomen

- Bij vergunningsprocedures wordt de aanvrager, indien noodzakelijk, geïnformeerd over de mogelijke aanwezigheid van NGE en de noodzakelijke vervolgacties.

Bij functiewijziging van een verdachte locatie is het streven om de risico's van NGE weg te nemen en daarmee de beperkingen op het gebruik van de verdachte locaties op te heffen

- De informatie over mogelijke NGE in de ondergrond van de gemeente is volledig en actueel.
- Indien mogelijk (techniek, planning, financiën) zal bij de uitvoering van projecten geprobeerd worden eventueel aanwezige NGE te ruimen ook als dit voor de realisatie van het project niet strikt noodzakelijk is (werk met werk maken).

Gevonden NGE kunnen op een veilige manier binnen de gemeente worden vernietigd

- Zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende "springlocaties" waar NGE gecontroleerd kunnen worden vernietigd.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Openbare orde en veiligheid - Niet gesprongen	Realisatie	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
explosieven WOII	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	-43	-1.545	876	876	876	876
Bijdragen rijk en medeoverheden	-43	-1.545	876	876	876	876
Lasten exclusief reserves	3.586	613	704	704	704	704
Interne resultaat	401	335	365	365	365	365
Interne resultaat	401	335	365	365	365	365
Programmalasten	3.185	278	339	339	339	339
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.514	278	339	339	339	339
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.671	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-3.629	-2.158	172	172	172	172

Saldo voor reserveringen	-3.629	-2.158	172	172	172	172
Saldo	-3.629	-2.158	172	172	172	172

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	2	-10	-10	-10	-10
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Knelpunt Bommenregeling	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	-245	0	0	0
Bommenregeling uitkering	Taakmutaties	-2.070	0	0	0
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	157	172	172	172
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-2	10	10	10
Begroting na wijzigingen		-2.158	172	172	172

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	2	2	2	2	2
Omissie 2019	2	2	2	2	2
Voorjaarsnota 2019	2	-10	-10	-10	-10
Begroting 2020	-2.158	172	172	172	172

Toelichting financiële bijstellingen

Knelpunt Bommenregeling

Dit betreft het knelpunt bommenregeling voor 2019 en bestaat onder andere uit de kosten van aankoop panden Cleas de Vrieselaan. Deze kosten komen niet in aanmerking voor vergoeding vanuit de bommenregeling.

Bommenregeling uitkering

In het kader van de bommenregeling is in de meicirculaire 2019 van het gemeentefonds aan de gemeente Rotterdam een suppletie-uitkering toegekend van 70% van de uitvoeringskosten. Hiervan heeft € 535 betrekking

op de door de gemeente gemaakte kosten en € 1,5 mln op declaraties van derden. Met deze bijstelling wordt de suppletie uitkering opgenomen in de begroting.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

[Arbeidsomstandighedenbesluit, artikel 4.10 lid 2 \(Staatsblad nr. 142, 7 maart 2006\)](#)

[Arbeidsomstandighedenregeling, artikel 4.17f \(Staatscourant nr. 4230, 16 maart 2012\)](#)

[Circulaire Vliegtuigberging \(Staatscourant nr. 54987, 19 oktober 2016\)](#)

[Beheer- en beleidsplan niet-gesprongen explosieven uit de Tweede Wereldoorlog 2010-2020 \(wordt geactualiseerd\)](#)

Omschrijving taakveld

Tot dit taakveld behoren alle gemeentelijke taken op het gebied van beleid, toezicht en ruiming van Niet Gesprongen Explosieven (NGE) uit WOII.

In 2020 wordt door het Rijk een landelijke kenniscentrum opgericht dat gemeenten gaat ondersteunen bij vragen rondom het opsporen en ruimen van NGE. Het kenniscentrum krijgt ook de opdracht een normenkader te ontwikkelen hoe om te gaan met NGE.

Overige baten en lasten - Vervoer en Materieel

Pagina 27

Overige baten en lasten - Vervoer & Materieel

Een duurzaam en goed werkend gemeentelijk wagenpark en circulaire inzamelmiddelen. Het is noodzakelijk om de emissie van schadelijke stoffen door uitstoot van de gemeentelijke (interne) mobiliteit in Rotterdam te voorkomen dan wel te verminderen ten behoeve van het klimaat en de gezondheid van de Rotterdammer. Rotterdam heeft bovendien een voorbeeldfunctie

Deze doelstelling is gekoppeld aan de programmadoelstelling: Een duurzaam, energiezuinig Rotterdam, met een betere luchtkwaliteit

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Het gehele gemeentelijke wagenpark is in 2030 emissieloos

- personenwagens zijn in 2023 emissieloos
- lichte bedrijfsvoertuigen zijn in 2025 emissieloos
- zware bedrijfsvoertuigen zijn in 2030 emissieloos

Wat gaan we daar voor doen

Het gehele gemeentelijke wagenpark is in 2030 emissieloos

- het aankopen en beheren van de gemeentelijke voertuigen en andere voertuigen van, met name, overheid gelieerde organisaties
- het voorkomen dan wel verminderen van emissie van schadelijke stoffen door uitstoot van de gemeentelijke mobiliteit in Rotterdam
- het onderhouden van de gemeentelijke inzamelmiddelen, waarbij circulariteit een belangrijk aspect vormt

De gemeente is verantwoordelijk voor een duurzame mobiliteitskeuze en faciliteert andere duurzame modaliteiten in samenhang met de energietransitie. De keuze voor een (werk)voertuig maakt de gemeente op basis van de grootste bedrijfszekerheid en de schoonste techniek met de meest schone componenten. Bij vergelijkbare alternatieven geven de laagste exploitatiekosten uiteraard de doorslag. Vervanging vindt plaats op natuurlijke momenten.

De ontwikkelingen op het vlak van emissieloze personenwagens gaan gestaag verder. Daarnaast is het van belang om de ontwikkelingen op het vlak van emissieloze (werk)voertuigen (lichte en zware bedrijfsvoertuigen) te volgen en in samenwerking met de markt emissieloze (werk)voertuigen te gaan ontwikkelen. Hiertoe gaan we in 2019 ca. 15 pilots met lichte en zware bedrijfsvoertuigen doen, denk daarbij aan emissieloze bestelbusjes, huisvuilophaalwagens, veegmachines e.d..

In het kader van de verduurzaming van met name het werk-werkverkeer ontwikkelt de gemeente concepten als de emissieloze (deel)auto en elektrische (deel)fietsen.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten	Overige baten en lasten - Vervoer & Materieel	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves		38.997	39.433	40.193	40.426	40.980	41.691
Bijdragen rijk en medeoverheden		-678	-636	-636	-636	-636	-636
Overige opbrengsten derden		42.591	43.569	43.079	43.312	43.866	44.577
Overige baten		-2.916	-3.500	-2.250	-2.250	-2.250	-2.250
Lasten exclusief reserves		28.400	29.573	31.098	29.760	30.259	30.972
Apparaatlasten		7.906	10.021	9.877	9.825	9.770	9.772
Inhuur		39	104	107	107	107	107
Overige apparaatlasten		164	462	24	17	-14	-12
Personeel		7.703	9.456	9.746	9.701	9.677	9.677
Interne resultaat		-38.202	-28.714	-28.571	-28.571	-28.571	-28.571
Interne resultaat		-38.202	-28.714	-28.571	-28.571	-28.571	-28.571
Programmalasten		58.696	48.266	49.792	48.506	49.060	49.771
Financieringslasten		0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden		30.130	20.311	21.256	19.707	19.628	19.627
Kapitaallasten		26.290	25.630	26.211	26.474	27.107	27.819
Overige programmalasten		2.276	2.325	2.325	2.325	2.325	2.325
Salariskosten WSW en WIW		0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen		10.597	9.860	9.095	10.666	10.720	10.719
Vennootschapsbelasting		0	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen		10.597	9.860	9.095	10.666	10.720	10.719
Reserves		0	1.440	1.860	340	340	340
Onttrekking reserves		0	1.440	1.860	340	340	340

Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
---------------------	---	---	---	---	---	---

Saldo	10.597	11.300	10.955	11.006	11.060	11.059
--------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	11.127	11.139	11.138	11.138	11.138
Omissie 2019	10.712	10.806	10.805	10.805	10.805
Voorjaarsnota 2019	10.867	10.942	10.993	11.048	11.046
Begroting 2020	11.300	10.955	11.006	11.060	11.059

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	10.867	10.942	10.993	11.048	11.046	
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	
Bestemmingsreserve Energietransitie	Reserve	0	0	0	0	
Invulling concernbrede opgaven	Technische wijzigingen	412	0	0	0	
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	21	13	13	13	
Begroting na wijzigingen		11.300	10.955	11.006	11.060	11.059

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van de bijstelling van het krediet voor 2019 zijn de kapitaallasten in de meerjarenbegroting geactualiseerd.

Bestemmingsreserve Energietransitie

De bijstelling op de bestemmingsreserve betreft de toedeling van de energietransitiemiddelen voor de goedgekeurde projecten in 2019 en 2020. In de [paragraaf energietransitie](#) wordt de inzet van deze middelen in zijn geheel toegelicht.

Invulling concernbrede opgaven

De financiële dekking op de concernbrede opgave met betrekking tot de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting is aangepast. Voor dit taakveld betekent het een bijstelling van € 412.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Parijsakkoord Klimaatconferentie Parijs 2015

In 2017 is de Rotterdamse Brandstofaanpak vastgesteld, een vertaling van de [nationale brandstofvisie](#) uit 2014. Momenteel wordt gewerkt aan een koersnota 0-emissievisie (stedelijke mobiliteit). Deze nota is de eerste stap in de uitwerking van de verduurzaming van mobiliteit ten aanzien van nul emissie mobiliteit.

De visie en de beschrijving en het programma zijn een nadere lokale uitwerking en invulling van het [nationale Klimaatakkoord](#). Deze visie dient als gemeentelijke input voor het Rotterdams Klimaat Akkoord en geeft richting en focus aan de keuze van activiteiten om het gemotoriseerde verkeer in Rotterdam versneld te verschonen. Na vaststelling van de visie door het College vindt de uitwerking in (adaptieve) strategieën en aanpak plaats in de loop van 2019.

Omschrijving taakveld

Tot dit taakveld behoort het resultaat van de activiteiten van Roteb Lease.

Riolering

Rotterdam, als grote stad in de delta, beheert en onderhoudt haar riolering en stedelijke watersysteem voortvarend om een gezonde en leefbare stad met droge voeten te blijven. Rotterdammers kunnen ondanks de al merkbare effecten van klimaatverandering daardoor vrij van gezondheidsrisico's dicht op elkaar leven. Ze houden droge voeten en de economische bedrijvigheid in de stad gaat tijdens en na hevige neerslag gewoon door. Samen met bewoners en partners pakken we kansen die bijdragen aan een circulaire economie en uitdagingen rondom klimaatverandering

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder "wat willen we bereiken" en "wat gaan we daarvoor doen" zijn nog actueel. De voorbereiding voor een nieuw Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP) wordt gestart.

Wat willen we bereiken

Gezonde en aantrekkelijke stad met een robuust stedelijk watersysteem

Het stedelijk watersysteem bestaat uit 3 componenten, die nauw met elkaar verweven zijn: de buitenruimte, de afvalwaterketen en het oppervlakte- en grondwatersysteem. Om een gezonde en aantrekkelijke stad met een robuust stedelijk watersysteem te bereiken zorgen we ervoor dat:

- De volksgezondheid en het milieu beschermd wordt door het doelmatig inzamelen en transporteren van stedelijk afvalwater.
- Wateroverlast wordt voorkomen door het doelmatig inzamelen, transporteren en verwerken van hemelwater.
- Structurele nadelige gevolgen van een hoge of lage grondwaterstand voorkomen of beperkt worden door doelmatige maatregelen in openbaar gebied.

Rotterdam ontwikkelt zich door als een klimaat adaptieve deltastad

Onze onder de zeespiegel gelegen stad blijft een aantrekkelijke en veilige plaats waarbij we zoveel mogelijk bestand zijn tegen extreme weersinvloeden en de sponswerking van de stad herstellen. Omdat slechts 40% van de stad openbare ruimte is, kunnen we deze veranderingen alleen realiseren met een langetermijnaanpak die we gezamenlijk en integraal met alle belanghebbenden moeten uitvoeren.

Wat gaan we daar voor doen

Gezonde en aantrekkelijke stad met een robuust stedelijk watersysteem

- De gemeentelijke riolering beheren en onderhouden zodanig (d.m.v. assetmanagement) dat deze robuust, betrouwbaar en klimaatbestendig is en blijft.
- Komende collegeperiode wordt een nieuw Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP) opgesteld.
- Alle assets binnen het stedelijk watersysteem, waaronder de riolering, gemalen, persleidingen en kolken, worden aan de hand van inspecties, risicoanalyses en (rendements)berekeningen gemonitord en gereinigd.
- De gebieden met een verhoogd risico voor grondwateronderlast krijgen prioriteit in het rioolvervangingsprogramma. Om grondwateroverlast na rioolvervangingsprojecten te voorkomen, wordt gelijktijdig drainage naar oppervlaktewater aangelegd in openbaar gebied.
- Rotterdam werkt in de afvalwaterketen (RoSA: Rotterdamse samenwerking in de Afvalwaterketen) aan het stedelijk watersysteem van de toekomst.
- Rotterdammers zijn steeds meer betrokken bij de openbare ruimte in hun straat of buurt. Dit willen we stimuleren door bij rioolvervangingsprojecten op voorhand samen te werken aan de plannen en bewoners gedeeld 'eigenaarschap' te geven over de te nemen klimaatmaatregelen.

Rotterdam ontwikkelt zich door als een klimaat adaptieve deltatstad

- Het aantal panden dat een verhoogde kans op wateroverlast bij hevige regen heeft moet omlaag. Om dit te monitoren wordt gebruik gemaakt van Bluelabel. Bluelabel vertaalt de impact van een heftige bui naar de gevolgen voor elk afzonderlijk pand en is vergelijkbaar met het energielabel van een woning. Gemeente Rotterdam is vanaf het begin betrokken bij deze ontwikkeling.
- Met het programma Rotterdams Weerwoord willen we een beweging in gang zetten om samen met de Rotterdammers de stad voor te bereiden op klimaatverandering. Als aanvulling op de grootschalige klimaatadaptieve projecten, nemen we samen met de Rotterdammers kleinschalige maatregelen op straatniveau, op openbaar en privaat terrein. Ook motiveren we vastgoedontwikkelaars, gebouweigenaren en woningcorporaties om klimaatadaptieve maatregelen te nemen (stimuleringsfonds). Waarbij we kansen zien om tegelijkertijd de leefbaarheid in buurten en wijken te verbeteren, biodiversiteit in de stad te vergroten en de betrokkenheid en actieve deelname van Rotterdammers aan de samenleving toe te laten nemen. Zo zorgen hevige neerslag, bodemdaling, droogte en hitte niet voor achteruitgang van de leefkwaliteit van onze stad.
- Samen met bewoners aanpassingen en verbeteringen bedenken en uitvoeren aan de riolering en buitenruimte om de veranderende omstandigheden, als gevolg van klimaatverandering en stedelijke ontwikkelingen, op te kunnen vangen.
- We stimuleren bewoners om hun eigen tuinen en straten te vergroenen en bewust te maken van de positieve effecten hiervan. Op deze manier werken we aan bewustwording op het gebied van het klimaatbestendig inrichten van tuinen en straten. Het programma Rotterdams Weerwoord biedt hiervoor onder andere klimaatbouwstenen en een stimuleringsfonds.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 10: Stijging van het percentage panden dat geen verhoogde kans op wateroverlast bij hevige regen heeft van 88% naar 90%.	Streefwaarde		88%	88%	89%	90%	90%
	Realisatie	88%					

Bron: Bluelabel (juli 2018), 12% van de panden heeft kans op overlast bij een hevige bui.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Riolering	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	71.751	74.442	77.389	81.103	85.383	90.219
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Belastingen	70.328	73.652	76.736	80.450	84.730	89.566
Overige opbrengsten derden	1.358	790	653	653	653	653
Overige baten	65	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	61.646	58.185	60.944	61.816	66.054	70.903
Apparaatlasten	0	0	0	0	0	0
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	0	0	0	0	0	0
Personeel	0	0	0	0	0	0
Interne resultaat	15.841	12.083	14.979	14.590	14.590	14.590
Interne resultaat	15.841	12.083	14.979	14.590	14.590	14.590
Programmalasten	45.805	46.102	45.964	47.226	51.464	56.313
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	8.708	10.791	9.525	7.219	7.346	7.485
Kapitaallasten	6.449	6.127	6.549	7.286	7.182	7.055
Overige programmalasten	30.647	29.184	29.891	32.721	36.937	41.773
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	10.105	16.257	16.445	19.287	19.329	19.316
Saldo voor reserveringen	10.105	16.257	16.445	19.287	19.329	19.316
Saldo	10.105	16.257	16.445	19.287	19.329	19.316

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
------------------------------	------	------	------	------	------

Begroting 2019	11.089	11.351	11.654	11.645	11.645
Omissie 2019	11.372	11.635	11.937	11.928	11.928
Voorjaarsnota 2019	11.722	12.769	13.134	13.188	13.188
Begroting 2020	16.257	16.445	19.287	19.329	19.316

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	11.722	12.769	13.134	13.188	13.188	
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	
Herallocatie budgetten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	
Rioolheffing	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	
Rotterdams Weerwoord	Technische wijzigingen	0	-2.450	0	0	
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	293	320	294	
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	4.535	5.889	5.889	5.889	
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	0	-56	-56	-55	
Begroting na wijzigingen		16.257	16.445	19.287	19.329	19.316

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van het bijstellen van de kredieten zijn de kapitaallasten aangepast.

Herallocatie budgetten

Met deze saldoneutrale bijstelling worden de budgetten binnen het taakveld geheralloceerd.

Rioolheffing

Op basis van de 8M-prognose van de Belastingdienst en de uitkomst van de woningvisie voor Rotterdam worden de te heffen eenheden voor de rioolheffing geactualiseerd. Daarnaast wordt ten gevolge van de besluitvorming bij de behandeling van het gemeentelijk rioleringsplan (GRP-4) de extra tariefstijging van € 5 voor 2023 en verder in de begroting verwerkt.

Rotterdams Weerwoord

Voor de voorbereidingskosten is voor 2020 een budget toegekend van € 2,45 mln. Bij de 1e herziening is dit bedrag verantwoord onder taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie. Dit had taakveld Riolering moeten zijn. Met deze bijstelling wordt het budget naar de juiste taakveld gealloceerd.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie](#)
- [Gemeentelijk rioleringsplan 2016- 2020](#)
- [Rotterdams Weerwoord](#)
- [Voortgangsrapportage GRP](#)
- [\(Herijking\) Waterplan 2](#)
- [Waterwet](#)

Omschrijving taakveld

We willen de volgende effecten in de stad bereiken:

- gezonde en aantrekkelijke stad met een robuust stedelijk watersysteem
- herstellen van sponswerking van de stad op zowel openbaar als privaat terrein
- voorkomen van ontwrichting door klimaatverandering

Tot dit taakveld behoren de gemeentelijke zorgplichten ten aanzien van afvalwater, hemelwater en grondwater:

- inzameling en verwerking van hemelwater
- inzameling en transport van huishoudelijk- en bedrijfsafvalwater
- voorkomen van grondwaterproblemen
- bestrijding verontreiniging oppervlaktewater
- baten rioolheffing via categorieën 2.2.1 (voor niet-woningen) en 2.2.2 (voor woningen)
- kosten van de heffing en invordering van de rioolheffing

Ruimtelijke Ordening - Beheer

Pagina 29

Ruimtelijke Ordening - Beheer

De gemeente zorgt ervoor dat relevante geografische informatie actueel, betrouwbaar en eenvoudig toegankelijk is voor alle werkprocessen

Het voldoen aan de wet Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT). Voor de gemeente is dit een wettelijke taak

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Het waarborgen van actuele en betrouwbare gegevens in de basis- en kernregistraties

Betrouwbare gegevens zijn van cruciaal belang voor gemeentelijke processen. Op basis van de gegevens in de registratie wordt bijvoorbeeld de stad onderhouden, kan iemand zich inschrijven op een adres, weten we hoe groen de stad en waar er kansen zijn voor vergroenen etc.

Het breed beschikbaar stellen van onze geografische informatie en deze informatie koppelen aan andere informatiebronnen van de gemeente of daarbuiten.

Een kaart met informatie kan vaak helpen om beter inzicht te krijgen in complexe opgaven in de stad. De potentie van geo-informatie op dat vlak is nog lang niet ten volle benut. Dat willen we graag veranderen.

Wat gaan we daar voor doen

Het waarborgen van actuele en betrouwbare gegevens in de basis- en kernregistraties

- Moderne technieken zoals scantechniek gebruiken om onze inwinning te moderniseren. Dit om meer gegevens in te winnen op een efficiëntere manier.
- Zorgen voor samenhang door middel van slimme koppelingen tussen de verschillende registraties. Daaruit wordt ons 3D-model opgebouwd. Landelijk draagt de gemeente actief bij aan het ontwikkelen van één objectenregistratie door onze ervaring met 3D in te brengen.
- Het toezicht houden op het gebruik van gegevens.

Het breed beschikbaar stellen van onze geografische informatie en deze informatie koppelen aan andere informatiebronnen van de gemeente of daarbuiten

- het adviseren over het gebruik van geografische gegevens
- adviseren over het aanschaffen van nieuwe software voor het raadplegen en gebruiken van geografische informatie

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Ruimtelijke Ordening - Beheer	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	187	180	198	198	198	198
Bijdragen rijk en medeoverheden	7	0	0	0	0	0

Overige opbrengsten derden	181	180	198	198	198	198
Lasten exclusief reserves	7.690	6.868	6.314	6.284	6.253	6.254
Apparaatlasten	0	5.943	5.730	5.699	5.668	5.669
Inhuur	0	177	11	11	11	11
Overige apparaatlasten	0	251	7	3	-15	-14
Personeel	0	5.515	5.712	5.686	5.672	5.672
Interne resultaat	5.824	-894	-956	-956	-956	-956
Interne resultaat	5.824	-894	-956	-956	-956	-956
Programmalasten	1.866	1.819	1.540	1.541	1.541	1.541
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.866	1.819	1.540	1.541	1.541	1.541
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-7.502	-6.688	-6.116	-6.086	-6.055	-6.056
Saldo voor reserveringen	-7.502	-6.688	-6.116	-6.086	-6.055	-6.056
Saldo	-7.502	-6.688	-6.116	-6.086	-6.055	-6.056

X

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-6.228	-5.909	-5.910	-5.911	-5.911
Omissie 2019	-6.119	-5.752	-5.753	-5.754	-5.754
Voorjaarsnota 2019	-6.132	-5.740	-5.710	-5.679	-5.680
Begroting 2020	-6.688	-6.116	-6.086	-6.055	-6.056

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-6.132	-5.740	-5.710	-5.679	-5.680
Bijstellingen Begroting 2020					
Doorbelasting overhead van projecten					
Technische wijzigingen	-489	-518	-518	-518	-518

Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-67	142	142	142	142
Begroting na wijzigingen		-6.688	-6.116	-6.086	-6.055	-6.055

Toelichting financiële bijstellingen

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Basisregistraties in het geo-informatiedomein](#)

Omschrijving taakveld

Tot dit taakveld behoren taken op grond van de Wet ruimtelijke ordening. In dit Rotterdamse taakveld Ruimtelijke ordening – Beheer gaat het om:

- de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT)
- de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG)

Informatie is het vertrekpunt voor bijna elke opgave die onze stad oppakt. Een voorbeeld daarvan is het tegengaan van de effecten van klimaatveranderingen. Dat doen we op basis van informatie: waar in de stad zijn er kansen om te vergroenen, waar is het risico op wateroverlast het grootst, welke daken zijn geschikt voor zonnepanelen of een groen dak, etc.

Verkeer en vervoer - Beheer

Pagina 30

Verkeer en vervoer - Beheer

Bewoners, ondernemers en bezoekers beleven de openbare ruimte als veilig en schoon en de Rotterdamse infrastructuur is optimaal beschikbaar. Bewoners zijn tevreden over het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Bij (her)inrichting, beheer en

onderhoud van de boven- en ondergrondse infrastructuur wordt bijgedragen aan klimaat- en circulaire doelstellingen

Ontwikkelingen en voortgang

De ontwikkelingen rond vernieuwde wetgeving en het in beheer nemen van een gerenoveerde Maastunnel vragen extra inzet voor het beheer, onderhoud en toezicht in de Maastunnel.

Wat willen we bereiken

Een beschikbare, bruikbare en comfortabele infrastructuur

Door slim beheer en onderhoud houden we de wegen, fiets- en voetpaden, straatmeubilair, openbare verlichtingen, civiele kunstwerken beschikbaar, bruikbaar en comfortabel voor de rotterdammers en bezoekers.

Een duurzame (ondergrondse) infrastructuur die veilig is

Beheren en onderhouden van de infrastructuur is niet alleen een doel om de buitenruimte veilig en netjes te houden, maar ook een middel om om de openbare ruimte toekomstbestendig te maken. De energietransitie kan niet zonder goed beheer van de ondergrond en regie op de werkzaamheden. De onder- en bovengrond komen hierbij samen.

Een schone buitenruimte

Als gevolg van verstedelijking, eisen van bewoners, toenemend toerisme en de 24 uurseconomie, wordt een continu en intensief beheer gevraagd. Het schoonniveau van de rotterdamse wijken bepaalt voor een groot deel de kwaliteit van het werk en de beleving en waardering die bewoners geven aan de inzet van onze medewerkers.

Een veilige buitenruimte

Bij een (grootschalig) incident is een snelle en doeltreffende afhandeling van belang. Afhankelijk van het "aandachtspunt" in de openbare ruimte wordt de inzet van de gemeente bepaald. Dit kan variëren van verwijderen van een accu of asbest na brand tot het plaatsen van roadblocks bij evenementen en ondersteuning bij dreigend hoog water.

Wat gaan we daar voor doen

Een beschikbare, bruikbare en comfortabele infrastructuur

- Beheer- en onderhoudsmaatregelen opstellen en uitvoeren die voortkomen uit diverse (verplichte) schouwen en inspecties, risico-inventarisaties, stabiliteitsmetingen, conditiemetingen, peilingen en deformatiemetingen, de toets constructieve veiligheid en overige specialistische inspecties.
- Uitvoeren van beheer- en onderhoudsplannen voor o.a. de assets wegen, openbare verlichting, civiele kunstwerken, kademuren en beeldende kunst, waarbij de balans tussen prestaties, risico's en kosten optimaal is afgewogen. Wet- en regelgeving, economie, veiligheid, beschikbaarheid, milieu- en gezondheid, kwaliteit leefomgeving, imago en weerbaarheid, zijn hierbij onze kernwaarden.
- Storingsonderhoud plegen aan verhardingen, civiele kunstwerken, openbare verlichtingen en straatmeubilair, in spoedeisende situaties, veiligstellen binnen 24 uur. Voor beweegbare bruggen geldt dat storingen verholpen worden binnen 2 uur. Overige, niet spoedeisende meldingen van gebruikers van de buitenruimte met inzet van serviceploegen oplossen of verhelpen.
- Werkzaamheden en projecten voortkomend uit einde levensduuronderhoud tijdig afstemmen met de omgeving en partners en zo mogelijk integraal uitvoeren, om overlast voor bewoners en gebruikers zo veel mogelijk te beperken en een bereikbare stad te zijn.
- Door het toepassen van de Rotterdamse Stijl werkt de gemeente aan uniformiteit. Er wordt gebruik gemaakt van duurzame materialen. Door aanleg van 'stil' asfalt zet de gemeente in op het verminderen van het aantal geluidgehinderden.
- Veelgebruikte looproutes worden voor ouderen en gehandicapten vaker geïnspecteerd en zo nodig hersteld.
- Fietspaden die nog van tegels zijn voorzien omvormen naar asfaltfietspaden (vanuit comfort voor de fietser). En de onderhoudsprogrammering van de fietspaden wordt verbeterd door naast de technische kwaliteit (visuele inspectie) ook periodiek het fietscomfort te meten.
- Groot onderhoud plegen aan wegen (voornamelijk trottoirs en fietspaden) waarvan de kwaliteit matig of onvoldoende is. Dit doen we op een circulaire manier, door hergebruik van materiaal.
- Onderhouden van de openbare verlichting en vervanging, waar nodig, door duurzame weersbestendige lichtmasten, voorzien van led en veilige elektrische installaties.
- Innovatieprojecten starten waarmee ingespeeld wordt op toekomstige trends en ontwikkelingen op het gebied van Smart City, mobiliteit, circulaire economie, energietransitie en de effecten van klimaatveranderingen.
- Een aantrekkelijke stad door het aanlichten van Rotterdamse iconen (beeldbepalende gebouwen of bruggen).
- Een beter bereikbare stad door het moderniseren van bruginstallaties naar een uniforme standaard, waarbij, waar mogelijk, lokaal bediende bruggen worden omgebouwd naar op afstand bediende bruggen.

Een duurzame (ondergrondse) infrastructuur die veilig is

- Zorgen dat de wegen bestand zijn tegen veranderde klimaatinvloeden zoals hitte en langdurige regenval. Voor de asfaltwegen betekent dit dat er gestudeerd wordt op koelen van asfalt of het toepassen van andere type mengsels (bv. lichter van kleur). Bij de elementverhardingen betekent dit onderhoud aan waterpasserende verharding.
- Om grootschalig hergebruik van bestratingsmaterialen en straatmeubilair mogelijk te maken wordt de mogelijkheid onderzocht om depots in te richten.
- Bij vervanging van conventionele verlichting kiest de gemeente voor energiezuinige ledverlichting met aandacht voor hergebruik en recycling van materialen.
- Indien het uitvoeringsplan voor de versnelde ombouw naar ledverlichting in 2019 is goedgekeurd, zal er in 2019 gestart worden met de uitvoering hiervan. Door de versnelde ombouw naar ledverlichting wordt er een bijdrage geleverd aan de energietransitie en de doelstelling "Schone Energie".
- Samen met andere partijen (bijv. Stedin en Evides) beheer afstemmen en vooruitkijken naar toekomstig gebruik van de ondergrond, afgestemd met bovengrondse activiteiten en ambities.
- Vergunningverlening en actueel houden van de leidingenverzamelkaart, om het gebruik van de ondergrond te reguleren en graafschade te voorkomen. Alle vergunde werkzaamheden vinden plaats onder toezicht van de gemeente. Bij calamiteiten aan leidingen wordt vanuit de gemeente geadviseerd aan leidingeigenaren en hulpdiensten. Hiervoor is een beschikbaarheidsdienst 24/7 inzetbaar.
- Strooien tijdens het gladheidseizoen, van 1 november tot 1 april. Ook Rotterdammers en kleine ondernemers en scholen kunnen meehelpen door de stoep voor hun huis, bedrijf of school begaanbaar te houden. Zo zorgen we samen voor een veilige omgeving. Op 14 locaties in Rotterdam kunnen bewoners in de periode oktober tot maart gratis strooizout afhalen om de stoep voor hun eigen deur te strooien.

Een schone buitenruimte

- *We voeren de actiepunten uit de nota Straatafval 2019 - 2022 uit met daarbij, naast onderstaande punten, onder meer aandacht voor assetmanagement, communicatie en educatie en waar nodig handhaving.*
- De stad reinigen door datagesturd *en beeldgericht* te werken. Dit stelt ons in staat op het juiste moment onze mensen en middelen kostenefficiënt in te zetten voor een optimaal resultaat. Zo kunnen we flexibel omgaan met situaties in de wijk en maken we schoon waar nodig *en volgen we het ritme van de stad*. Met als resultaat een betere dienstverlening aan de burgers van de stad.
- Inzetten op gedragsbeïnvloeding om goed om te gaan met afval via gerichte communicatie aan bewoners, bedrijven en bezoekers van de stad. Waar mogelijk stimuleren we initiatieven voor participatie en zelfbeheer bij het schoonhouden van de stad. *De ambitie is meer focus op het langetermijneffect van burgerparticipatie.*

Een veilige buitenruimte

- Het beschikbaar hebben van een calamiteitenplan en bijbehorende organisatie.
- Het plaatsen van statische en dynamische roadblocks, in overleg met Politie en VRR, afhankelijk van de omvang en locatie van een evenement.

Prestatie indicatoren		2018	2019*	2020	2021	2022	2023
Beeldkwaliteit Heel	Streefwaarde		90% niveau B of hoger	90% niveau B of hoger	90% niveau B of hoger	90% niveau B of hoger	90% niveau B of hoger
	Realisatie	N.v.t.	90% niveau B of hoger				
Beeldkwaliteit Schoon	Streefwaarde		90% niveau B of hoger	90% niveau B of hoger	90% niveau B of hoger	90% niveau B of hoger	90% niveau B of hoger
	Schoon	N.v.t.	90% niveau B of hoger				
Technische kwaliteit verharding	Streefwaarde		85% > niveau B	85% > niveau B	85% > niveau B	85% > niveau B	85% > niveau B
	Realisatie	88,4%** 92,6%***	85% > B				

* de realisatie betreft de gemiddelde meetresultaten van derde kwartaal 2018 tot en met tweede kwartaal 2019

** betreft wijkgebonden wegen

*** betreft hoofd- en verzamelwegen

Beeldsystematiek

In 2019 is de gemeente Rotterdam voor het monitoren van de kwaliteit van de openbare ruimte definitief overgestapt van de Rotterdamse productnormering naar de landelijke CROW Beeldsystematiek. Voor Schoon en Heel (wegen en groen) wordt de komende jaren gemeten conform de standaardset beeldmeetlatten en meetmethode uit de landelijke CROW Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte. Daarbij worden seizoensgebonden beeldmeetlatten één keer per jaar gemeten, andere indicatoren 4 keer per jaar. Ook ten aanzien van meetlocaties en gebiedsindeling wordt zoveel mogelijke aangesloten bij deze landelijke standaard. Hierdoor is het mogelijk om naast monitoring voor Rotterdam ook mee te doen aan landelijke benchmarks. Naast deze standaardset beeldmeetlatten wordt er ook een aantal extra beeldmeetlatten voor Rotterdam gemeten.

Prestatie

A+ = Zeer hoog, zo goed als nieuw, alles schoon

A = Hoog, goed onderhouden, nauwelijks vervuiling

B = Basis, voldoende onderhouden, wel wat op aan te merken

C = Laag, sober, achterstand in onderhoud, rommelig straatbeeld, behoorlijke vervuiling

D = Zeer laag, slecht onderhouden, flinke achterstanden

Prestatie-indicator

Als voorbeeld: De prestatie-indicator 90%/B voor Schoon geeft aan dat 90% van de metingen van de beeldmeetlatten behorend bij Schoon gemiddeld een B of hoger moeten scoren voor de hele stad. Deze gemiddelde scores worden, volgens afspraak op CBS-buurniveau twee keer per gepubliceerd op de gemeentelijk website.

Monitoring

Het is met deze methodiek mogelijk om, bij voldoende metingen, ook op beeldmeetlatniveau of gebiedstype te monitoren en te analyseren. Er wordt een ambitiedocument voor de monitoring voor Rotterdam opgesteld zodat benodigde inzet en onderhoud hierop kan worden afgestemd.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Verkeer en vervoer - Beheer	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	12.957	10.488	8.414	8.914	9.414	9.564
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.047	912	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	10.947	7.943	7.849	8.349	8.849	8.999
Overige baten	963	1.633	565	565	565	565
Lasten exclusief reserves	121.261	133.115	132.210	140.301	145.043	142.567
Apparaatlasten	59.497	76.804	75.784	75.380	74.903	74.919
Inhuur	1.752	1.870	1.933	1.933	1.933	1.933
Overige apparaatlasten	1.519	3.115	-661	-722	-997	-982
Personeel	56.227	71.820	74.512	74.170	73.968	73.968
Interne resultaat	-768	-7.174	-12.356	-12.356	-12.356	-12.356
Interne resultaat	-768	-7.174	-12.356	-12.356	-12.356	-12.356
Programmalasten	62.531	63.484	68.782	77.277	82.495	80.004
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	46.944	48.980	54.335	52.701	56.639	51.969
Kapitaallasten	13.290	12.851	14.336	24.464	25.744	27.923
Overige programmalasten	1.098	695	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0

Sociale uitkeringen	316	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	883	957	112	112	112	112
Saldo voor vpb en reserveringen	-108.304	-122.626	-123.796	-131.387	-135.628	-133.003
Saldo voor reserveringen	-108.304	-122.626	-123.796	-131.387	-135.628	-133.003
Reserves	-3.614	-2.995	348	4.033	4.521	5.581
Onttrekking reserves	4.386	4.504	6.930	4.033	4.521	5.581
Toevoeging reserves	8.000	7.518	6.582	0	0	0
Vrijval Reserves	0	19	0	0	0	0
Saldo	-111.917	-125.621	-123.448	-127.354	-131.108	-127.422

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-119.055	-120.311	-122.909	-128.565	-128.565
Omissie 2019	-116.901	-117.180	-119.775	-125.444	-125.444
Voorjaarsnota 2019	-118.711	-118.623	-123.070	-126.157	-127.509
Begroting 2020	-125.621	-123.448	-127.354	-131.108	-127.422

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-118.711	-118.623	-123.070	-126.157	-127.509
Bijstellingen Begroting 2020					
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0
Retributies	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0
Leges leidingen	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0
Bestemmingsreserve IFR	Reserves	0	-151	-147	-143
Bestemmingsreserve Energietransitie	Reserves	0	0	0	0
Project Bajonetstraat	Reserves	0	0	0	0
Onttrekking bestemmingsreserve IFR	Reserves	0	0	0	0

Bestemmingsreserve Maastunnel	Reserves	0	0	0	0	0
Nationaal Programma Zuid	Reserves	0	0	0	0	0
Schouburgplein	Reserves	0	0	0	0	0
Citylab010	Reserves	0	0	0	0	0
Beheer en Onderhoud Maastunnel	Reserves	0	0	0	0	0
Invulling concernebrede opgaven	Technische wijzigingen	-183	0	0	0	0
Apparaatslasten	Technische wijzigingen	172	695	637	631	631
Beheerorganisatie Maastunnel	Technische wijzigingen	227	687	687	0	0
Afvalstoffenbelasting veegvuil	Technische wijzigingen	-250	-250	-250	-250	-250
Tijdverantwoording	Technische wijzigingen	0	3.089	3089	3.089	3.089
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	-7.446	-9.750	-9.751	-9.751	-9.751
Projectkosten Levendige Stad	Technische wijzigingen	-250	0	0	0	0
Citylab010	Technische wijzigingen	613	0	0	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	5.000
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	520	1.116	1.138	1.199
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	207	335	335	335	335
Begroting na wijzigingen		-125.621	-123.448	-127.354	-131.108	-127.422

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van de bijstelling van de kredieten zijn de kapitaallasten aangepast.

Retributies

Op basis van de toegenomen aantallen retributies in 2018 worden de uitgaven en opbrengsten van retributies voor de jaren 2020 en verder geactualiseerd.

Leges leidingen

Door een aantal wijzigingen in de berekeningsmethodiek van de leges worden de tarieven 5,8% lager ten opzichte van de in de meerjarenraming 2020 opgenomen tarieven. Tevens dalen de lasten door een efficiëntere werkwijze, waardoor de kostendekking ongeveer gelijk blijft.

Bestemmingsreserve IFR

De omslagrente wordt met ingang van 2020 verlaagd van 2,25% naar 2%. Als gevolg hiervan worden de begrote onttrekking aan de bestemmingsreserve IFR ter dekking van de kapitaallasten vanaf 2020 geactualiseerd.

Bestemmingsreserve Energietransitie

De bijstelling op de bestemmingsreserve betreft de toedeling van de energietransitiemiddelen voor de goedgekeurde projecten in 2019 en 2020. In de [paragraaf energietransitie](#) wordt de inzet van deze middelen in zijn geheel toegelicht.

Project Bajonetstraat

Voor het project Bajonetstraat is een bijdrage toegezegd ten laste van de bestemmingsreserve ISV-3. Dit project is in 2018 door aanscherping van BBV regels inzake activeren van investeringen maatschappelijk nut omgezet van een exploitatieproject in een investeringsproject. Na activering zullen de kapitaallasten gedekt worden door een bijdrage uit de bestemmingsreserve IFR en niet meer uit de bestemmingsreserve ISV-3. Ter dekking van de bijdrage uit het IFR wordt de onttrekking uit ISV-3 toegevoegd aan het IFR. Doordat het project naar verwachting eind december technisch gereed is wordt de begrote onttrekking aan de bestemmingsreserve IFR in 2020 begroot.

Onttrekking bestemmingsreserve IFR

Als gevolg van de aangescherpte BBV regels inzake het activeren van investeringen maatschappelijke nut worden de kapitaallasten van de projecten Roel Langerakpark en Bajonetstraat en de onttrekkingen aan de bestemmingsreserve IFR ter dekking van de kapitaallasten in de begroting 2020 en verder verwerkt.

Bestemmingsreserve Maastunnel

In de 1e herziening is voor de niet activeerbare kosten van de Maastunnel een onttrekking begroot van € 1,6 mln. Deze worden op basis van de huidige inzichten bijgesteld naar € 1,3 mln.

Nationaal Programma Zuid

De begrote onttrekking voor 2019 is verhoogd met € 63 naar totaal € 540.

Citylab010

Dit betreft een onttrekking van € 19 voor Citylab010 projecten van voorgaande jaren die reeds tot uitvoering zijn gebracht.

Schouwburgplein

De reeds begrote onttrekking ter dekking van de kapitaallasten verbindingstunnel Schouwburgplein vanuit het IFR voor de jaren 2020 e.v. wordt met deze bijstelling geheralloceerd.

Beheer en onderhoud Maastunnel

Dit betreft een onttrekking van de bestemmingsreserve voor de noodzakelijke extra beheerskosten, vanuit wettelijke veiligheidseisen en eisen vanuit de monumentenzorg, van de Maastunnel.

Invulling concernbrede opgaven

De financiële dekking op de concernbrede opgave met betrekking tot de digitaliseringsagenda en concernhuisvesting is aangepast. Voor dit taakveld betekent het een bijstelling van - € 183.

Apparaatslasten

De bijstelling betreft voornamelijk een formatie wijziging vanaf 2020. Dit komt met name door extra capaciteit voor Maastunnel, Rotterdams Weerwoord, extra onderhoudsbudget en transitie.

Beheerorganisatie Maastunnel

Bij de Voorjaarsnota 2019 is voor de jaren 2019 t/m 2021 een budget toegekend. Met deze begrotingswijziging worden de bij de voorjaarsnota toegekende budgetten op de taakvelden gealloceerd en wordt voor 2019 en 2020 dekking geregeld door een onttrekking aan de bestemmingsreserve Stedelijke bereikbaarheid (waaronder Maastunnel) te begroten.

Afvalstoffenbelasting veegvuil

In verband met de verhoging van de afvalstoffenbelasting is bij de Voorjaarsnota 2019 de begroting van taakveld Grondstoffen verhoogd met € 4 mln. Hiervan is € 250 bestemd voor taakveld Verkeer en Vervoer waar de verwerkingskosten van veegvuil terecht komen.

Tijdverantwoording

Naar aanleiding van de werkelijke tijdverantwoording in 2018 en de geplande projecten voor 2020 worden de budgetten voor de tijdverantwoording geactualiseerd en tevens naar de juiste taakveld gealloceerd. Dit resulteert voor dit taakveld in een toename van € 3,1 mln aan budget. Op programma niveau is er sprake van een saldo neutrale wijziging.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder ['samenvatting bijstellingen'](#).

Projectkosten Levendige Stad

Bij de 1e herziening zijn (een deel van) de middelen van het project Levendige Stad terecht gekomen op het taakveld Verkeer en vervoer beheer. Deze middelen betreffen echter activiteiten van het taakveld Openbare orde en veiligheid. Met deze mutatie wordt dit herstelt.

Citylab010

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder ['samenvatting bijstellingen'](#).

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering maatschappelijk nut en inhaalslag nota kapitaalgoederen. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder ['samenvatting bijstellingen'](#).

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Lichtplan Rotterdam](#)
- [Nota onderhoud kapitaalgoederen openbare ruimte Rotterdam 2015-2018](#)
- [Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels \(Warvw\)](#)
- [NEN-normen civiele kunstwerken](#)
- [Constructieve Veiligheid van de Stadsbruggen](#)
- [Leidingenverordening Rotterdam](#)
- [Telecomverordening Rotterdam](#)
- [Handboek Leidingen](#)
- [Schaderegeling Ingravingen](#)
- [Nota Straatafval 2019 - 2022 'Gewoon schoon'](#)
- [Beleidsplan gladheidsbestrijding 2015-2020](#)
- [Beleidsplan hondenpoep](#)
- [Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden op verharding](#)

Omschrijving taakveld

Bij (her)inrichting, beheer en onderhoud van de boven- en ondergrondse infrastructuur, wordt bijgedragen aan klimaat- en circuliëre doelstellingen:

- een beschikbare, bruikbare en comfortabele infrastructuur
- een duurzame (ondergrondse) infrastructuur die veilig is
- een schone buitenruimte
- een veilige buitenruimte

Dit doen we door:

- aanleg, reconstructie en onderhoud van verharde openbare ruimte: wegen, pleinen, fietspaden, voetpaden en overige verhardingen
- civiel technische kunstwerken: inspectie, beheer en onderhoud (bruggen, tunnels spoorwegovergangen en dergelijke) waaronder begrepen infrastructuur ten behoeve van luchthavens
- verlichting wegen: aanleg, beheer en onderhoud
- gladheidsbestrijding: sneeuwruimen en strooien
- straatreiniging: schoonmaken en (toezien op) schoonhouden van de openbare ruimte van veeg-en zwerfafval

Bestuur en dienstverlening

Pagina 31

Bestuur en dienstverlening

Responsief en betrouwbaar openbaar bestuur

Doeltreffende en doelmatige organisatie van de gemeentelijke dienstverlening aan Rotterdamse burgers en ondernemers

Rotterdam wil een transparante, democratische overheid zijn met oog voor verleden, heden en toekomst

TAAKVELD 1

Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman

Een transparante en democratische volksvertegenwoordiging die kaders stelt, controleert, goed wordt ondersteund door de griffie en wordt gevoed door bevindingen van de rekenkamer en de ombudsman

TAAKVELD 2

Bestuur - College

Doeltreffende en doelmatige uitvoering van besluiten van de gemeenteraad en taken die voortvloeien uit wetten en regelingen van het Rijk en de provincie en tijdige en hoogwaardige verantwoording over de uitvoering. De gemeenteraad stelt als hoogste bestuursorgaan kaders vast die door het college van B en W worden uitgevoerd. Hierover legt het college verantwoording af, zodat de raad de naleving van de kaders kan controleren

TAAKVELD 3

Bestuur - Gebieden en bewonersparticipatie

Het vergroten van de betrokkenheid van bewoners, ondernemers en organisaties bij gemeentelijke beleidsbepaling en –uitvoering

TAAKVELD 4

Burgerzaken

We leveren passende dienstverlening voor alle Rotterdammers. Gekoppeld aan de programmadoelstelling: het organiseren van de gemeentelijke dienstverlening aan Rotterdamse burgers en ondernemers: mensgericht, regel arm, duidelijk en snel en zeker

De BRP geeft een accuraat beeld van de personen die in Rotterdam wonen. Gekoppeld aan de programmadoelstelling: het beheer van de basisregistratie personen (BRP)

Organiseren van rechtmatige, efficiënte en toegankelijke verkiezingen en referenda. Gekoppeld aan de programmadoelstelling: het organiseren van verkiezingen en referenda

TAAKVELD 5

Musea - Stadsarchief

Verwerving, beheer en beschikbaarstelling van archieven en collecties via digitale en fysieke kanalen

Toezicht op informatiebeheer gemeenten en deelnemende partijen

Bevorderen historisch besef in én over de stad

Omschrijving programma

Binnen het bestuurlijke stelsel vervullen de gemeenteraad, het college van B en W, de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités hun rol. De rekenkamer en ombudsman leveren een bijdrage aan de verbetering van het openbaar bestuur door kritisch mee te kijken op het door de gemeentelijke organisatie gevoerde beleid respectievelijk aanspreekbaar te zijn bij klachten over de gemeentelijke organisatie.

Onder dit programma valt daarnaast het organiseren van de gemeentelijke dienstverlening aan Rotterdamse burgers en ondernemers, het beheer van de basisregistratie personen (BRP), het organiseren van verkiezingen en referenda en het Stadsarchief.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Bestuur en dienstverlening	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	17.514	11.866	10.068	10.067	10.065	10.063
Bijdragen rijk en medeoverheden	381	248	160	160	160	160
Dividenden	1.000	1.000	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	14.690	9.894	9.190	9.190	9.190	9.190
Overige baten	1.443	724	718	717	716	714
Lasten exclusief reserves	75.186	76.426	72.342	71.546	71.344	70.687
Apparaatlasten	46.126	47.466	48.376	48.188	47.930	47.930
Inhuur	2.497	1.058	1.030	1.030	1.030	1.030
Overige apparaatlasten	2.475	2.011	2.077	2.077	2.059	2.059
Personeel	41.154	44.396	45.270	45.081	44.841	44.841
Interne resultaat	-277	-1.986	-2.124	-2.224	-2.224	-2.184
Interne resultaat	-277	-1.986	-2.124	-2.224	-2.224	-2.184

Programmalasten	29.336	30.947	26.090	25.582	25.638	24.941
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	19.963	18.586	14.586	14.205	14.277	13.621
Kapitaallasten	671	104	213	190	178	139
Overige programmalasten	2.590	2.007	1.609	1.608	1.607	1.605
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	6.113	10.249	9.681	9.578	9.577	9.577
Saldo voor vpb en reserveringen	-57.671	-64.560	-62.275	-61.479	-61.279	-60.624
Saldo voor reserveringen	-57.671	-64.560	-62.275	-61.479	-61.279	-60.624
Reserves	483	1.915	-1.174	-1.439	-1.439	-1.439
Onttrekking reserves	2.524	3.374	285	20	20	20
Toevoeging reserves	2.160	1.459	1.459	1.459	1.459	1.459
Vrijval Reserves	119	0	0	0	0	0
Saldo	-57.189	-62.645	-63.449	-62.918	-62.718	-62.063

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-57.837	-57.665	-57.645	-57.486	-57.486
Omissie 2019	-57.557	-57.432	-57.413	-57.257	-57.257
Voorjaarsnota 2019	-59.008	-63.003	-62.881	-62.668	-62.396
Begroting 2020	-62.645	-63.449	-62.918	-62.718	-62.063

Baten

De baten bestaan uit de opbrengsten van leges en rijksbijdragen voor burgerzakenproducten en producten van het stadsarchief. Vanaf 2019 zullen de legesopbrengsten door het verlengen van de geldigheidsduur van paspoorten lager zijn.

Lasten

De lasten bestaan voornamelijk uit personeelskosten. Ook zijn hier de vergoedingen aan de leden van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités en hun (vice-) voorzitters opgenomen. Daarnaast is er budget voor bewonersinitiatieven en verkiezingen. Ook de lasten van de externe accountant vallen onder dit programma.

Vanaf 2019 zullen legesaftachten aan het rijk als gevolg van het verlengen van de geldigheidsduur van de paspoorten minder zijn.

Reserves

In de periode 2019 zijn onttrekkingen begroot aan de bestemmingsreserve Gebiedscommissies, CityLab010 en bestemmingsreserve Investerings Rozenburg (BIR). Meerjarig worden de begrote kosten voor verkiezingen onttrokken aan de bestemmingsreserve Verkiezingen. Voor 2019 betreft dit de Provinciale Staten en Europese Verkiezingen, waarvoor kosten en onttrekkingen in de begroting zijn opgenomen. De toevoeging aan de bestemmingsreserve Verkiezingen betreft het jaarlijkse budget.

Meerjarig verloop

Het meerjarig verloop van dit programma laat een stabiel beeld zien.

Bestuur - College

Pagina 32

Bestuur - College

Doeltreffende en doelmatige uitvoering van besluiten van de gemeenteraad en taken die voortvloeien uit wetten en regelingen van het Rijk en de provincie en tijdige en hoogwaardige verantwoording over de uitvoering. De gemeenteraad stelt als hoogste bestuursorgaan kaders vast die door het college van B&W worden uitgevoerd. Hierover legt het college verantwoording af, zodat de raad de naleving van de kaders kan controleren

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder "wat willen we bereiken" en "wat gaan we daar voor doen" zijn actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Uitvoering in collegiaal bestuur

- eenheid van beleid wordt bevorderd door besluiten in gezamenlijkheid te nemen
- tijdige en kwalitatief hoogwaardige verantwoording over het uitvoeren van beleid

Wat gaan we daar voor doen

Uitvoering van besluiten en verantwoording

In de uitvoering van besluiten van de gemeenteraad en wetten en regelgeving heeft ieder collegelid een eigen portefeuille, waar hij of zij de verantwoordelijkheid voor draagt. Het college wordt bij haar werkzaamheden ondersteund door de ambtenaren van de gemeente. Zij is verantwoording schuldig aan de raad over het uitgevoerde beleid en neemt haar besluiten gezamenlijk, in 'collegiaal bestuur'.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Bestuur - College	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	1.147	724	718	717	716	714
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	4	0	0	0	0	0
Overige baten	1.143	724	718	717	716	714
Lasten exclusief reserves	5.311	5.218	5.263	5.262	5.098	5.096
Apparaatlasten	2.746	3.478	3.537	3.537	3.374	3.374
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	849	791	791	791	774	774
Personeel	1.898	2.687	2.746	2.746	2.600	2.600
Interne resultaat	11	9	9	9	9	9
Interne resultaat	11	9	9	9	9	9
Programmalasten	2.554	1.732	1.717	1.716	1.715	1.713
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	84	209	200	200	201	201
Overige programmalasten	2.461	1.523	1.517	1.516	1.514	1.512
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	9	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-4.164	-4.494	-4.544	-4.544	-4.382	-4.382
Saldo voor reserveringen	-4.164	-4.494	-4.544	-4.544	-4.382	-4.382
Reserves	-393	20	20	20	20	20

Onttrekking reserves	8	20	20	20	20	20
Toevoeging reserves	401	0	0	0	0	0
Saldo	-4.557	-4.474	-4.524	-4.524	-4.362	-4.362

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-4.631	-4.631	-4.631	-4.471	-4.471
Omissie 2019	-4.341	-4.341	-4.342	-4.184	-4.184
Voorjaarsnota 2019	-4.474	-4.524	-4.524	-4.362	-4.362
Begroting 2020	-4.474	-4.524	-4.524	-4.362	-4.362

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-4.474	-4.524	-4.524	-4.362	-4.362
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Verlaging omslagrente	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	0	0	0	0
Begroting na wijzigingen		-4.474	-4.524	-4.524	-4.362

Toelichting financiële bijstellingen

Verlaging omslagrente

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Er is een aantal technische bijstellingen gedaan in de begroting 2019 en 2020 en verder. De voornaamste bijstelling heeft betrekking op de samenvoeging van de voorziening pensioenen bestuurders en voorziening pensioenen gebieden. Dit is gedaan om in de administratieve verwerking een efficiencyvoordeel te behalen.

Omschrijving taakveld

Bestuur - Gebieden en bewonersparticipatie

Het vergroten van de betrokkenheid van bewoners, ondernemers en organisaties bij gemeentelijke beleidsbepaling en -uitvoering

Ontwikkelingen en voortgang

De gemeente heeft de ambitie om Rotterdammers meer en beter te betrekken bij ontwikkelingen en maatregelen die hun leefomgeving raken. Om het belang van deze ambitie te onderstrepen, is deze bij aantreden van het huidige college vertaald naar een collegetarget. Het realiseren van de ambitie stelt de gemeentelijke organisatie voor een forse veranderingsopgave. Het bewerkstelligen van verandering kost tijd en vergt uithoudingsvermogen. Het huidige gemeentebestuur wil een forse impuls geven aan deze verandering. Onlangs zijn de uitkomsten van de Omnibus Enquête 2019 beschikbaar gekomen. Op basis hiervan heeft het college zijn collegetarget van streefwaarden voorzien (zie tabel 'Effectindicatoren').

Door de veranderende rol van de samenleving moet ook de rol van de overheid mee veranderen. Dit heeft geleid tot de bestuurlijke opdracht Slagkracht in de wijk. Het doel van dit organisatiebrede traject is het vergroten van de slagvaardigheid in het aanpakken van problematiek in de wijk en snellere besluitvorming daarover. Het bewerkstelligen van intensievere integrale samenwerking binnen en buiten de gemeente staat hierbij centraal. We doen dit lerende wijs op basis van concrete casuïstiek en passen dit direct toe in de praktijk.

In de notitie "De Betrokken Stad" zijn de lijnen uitgezet voor een uitvoeringsprogramma voor participatie. Hierin worden onder meer de volgende onderwerpen besproken en samengebracht:

- Voor CityLab010-jaar is een stadsjury aangesteld, die de ingediende plannen van initiatiefnemers en sociaal ondernemers zal beoordelen.
- Mede op basis van een evaluatie van Right to Challenge wordt onderzocht hoe de samenwerking uitgebreid kan worden naar Right to Cooperate.
- Er wordt in samenwerking met de betreffende gebiedscommissies een ontwerp gemaakt voor een participatieplatform "In de kleine kernen" (Hoek van Holland, Rozenburg en Pernis). Dit platform moet naast fysieke participatiemogelijkheden ook een laagdrempelige digitale manier bieden aan bewoners om initiatieven die hen raken te kunnen delen. Het streven is om in 2020 met het platform te gaan experimenteren.

De wijkactieplannen voor 2020 worden gemaakt. Onlangs is een app ontwikkeld waarmee de voortgang van de uitvoering van de wijkactieplannen kan worden gevolgd.

De eerste tussenrapportage (de nulmeting van de Erasmus Universiteit Rotterdam) van het onderzoek naar de nieuwe bestuursvormen (wijkraden en wijkcomités) is opgeleverd. De (financiële) consequenties van de aanbevelingen worden in kaart gebracht en besproken ter besluitvorming.

Wat willen we bereiken

- Het vergroten van de betrokkenheid van bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties bij de gemeentelijke beleidsbepaling en –uitvoering.
- Betere aansluiting van het gemeentelijk beleid en de gemeentelijke activiteiten bij de vragen die leven in de wijk.

Wat gaan we daar voor doen

Uitvoeren van wijkagenda's en wijkactieplannen

- In de wijkagenda's, die onder regie van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités worden opgesteld, staan de doelen die het gemeentebestuur voor de afzonderlijke wijken nastreeft. De wijkagenda's geven daarmee in belangrijke mate richting aan de ontwikkeling van de wijken en daarmee aan de ontwikkeling van Rotterdam. Zij vormen een belangrijke basis voor de activiteiten die de gemeente per wijk onderneemt. De activiteiten worden in wijkactieplannen vastgelegd.

Advies vragen aan de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités

- Binnen het nieuwe bestuursmodel is een belangrijke rol weggelegd voor het adviesrecht van de gekozen en gelote vertegenwoordigers. Onderwerpen die de wijkagenda raken worden eerst voor een gevraagd advies voorgelegd aan de gebiedscommissie, de wijkraad of het wijkcomité.

Subsidiëren van bewonersinitiatieven

- Bewoners kunnen bij een gebiedscommissie, wijkraad of wijkcomité een initiatief voor de wijk indienen, waar zij subsidie voor kunnen aanvragen.

Stadsbreed inzetten van participatie-instrumenten

- Er zijn een aantal instrumenten die stadsbreed worden ingezet om structureel de initiatieven van (georganiseerde) bewoners te honoreren en te faciliteren. Bijvoorbeeld Right-to-Challenge, Right-to-Cooperate en CityLab010. Deze instrumenten worden in de komende collegeperiode verder ontwikkeld en in gebruik genomen.

Organiseren gebiedsconferenties

- In het eerste jaar van het college vindt in elk gebied een conferentie plaats waarbij het college kennis maakt met bekende en onbekende thema's uit het gebied. Zij ontmoeten belangrijke stakeholders en betrokken bewoners. We ontwikkelen een model waarbij ook bewoners en stakeholders bereikt worden die normaal gesproken hun stem en ideeën minder laten horen.

Regisseren van een integrale aanpak van problematiek in wijken

- In enkele gebieden, wijken en buurten wordt bestaande problematiek, samen met bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties, meerjarig en integraal aangepakt. Deze aanpak vindt plaats in de focuswijken Tarwewijk, Hillesluis, Bloemhof, Carnisse en Oude Westen, de kleine kernen Rozenburg, Hoek van Holland en Pernis, Middelland (Mooi, mooi Middelland), Bospolder-Tussendijken (BoTu 2028), Schiebroek-Zuid, Oud-Crooswijk en de Pupillenbuurt.

De stad vooraf betrekken bij gemeentelijk beleid en projecten

- Bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties tijdig en op een juiste wijze betrekken bij de ontwikkeling en uitvoering van gemeentelijke beleid en daaruit voortvloeiende projecten. Bijvoorbeeld bij het realiseren van de energietransitie en bij de vestiging van nieuwe instellingen voor opvang van kwetsbare inwoners.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 14a: Significant meer Rotterdammers vinden aan het einde van deze collegeperiode dat ze meer worden betrokken in het meedenken over maatregelen in hun leefomgeving dan aan het begin van deze collegeperiode	Streefwaarde	n.v.t.	n.v.t.	32%	35%	n.t.b.	n.t.b.
	Realisatie ¹	n.v.t.	30%				
Collegetarget 14b: Significant meer Rotterdammers vinden aan het einde van deze collegeperiode dat ze meer worden betrokken in het meebeslissen over maatregelen in hun leefomgeving dan aan het begin van deze collegeperiode	Streefwaarde	n.v.t.	n.v.t.	23%	25%	n.t.b.	n.t.b.
	Realisatie ¹	n.v.t.	21%				
¹ Bron: Omnibusenquête							

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mate waarin gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités een terugkoppeling ontvangen op door hen verstrekte adviezen	Streefwaarde	90%	90%	90%	90%	90%	90%
	Realisatie ¹	59%					
Voortgangsrapportages experiment wijkraden en wijkcomités	Streefmoment	n.v.t.	X	X	X	n.v.t.	n.v.t.
	Realisatie	n.v.t.	X				

¹ Bron: Gebiedsverslagen

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Bestuur - Gebieden en bewonersparticipatie	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023

Baten exclusief reserves	216	109	0	0	0	0
Bijdragen rijk en medeoverheden	25	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	191	109	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	19.288	23.575	23.244	22.804	22.772	22.172
Apparaatlasten	13.557	13.201	13.318	13.246	13.215	13.215
Inhuur	208	0	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	341	185	179	179	179	179
Personeel	13.008	13.016	13.139	13.067	13.036	13.036
Interne resultaat	32	11	11	11	11	11
Interne resultaat	32	11	11	11	11	11
Programmalasten	5.698	10.363	9.915	9.547	9.546	8.946
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.379	1.927	2.048	1.782	1.782	1.182
Overige programmalasten	1	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	4.319	8.436	7.867	7.765	7.763	7.763
Saldo voor vpb en reserveringen	-19.072	-23.466	-23.244	-22.804	-22.772	-22.172
Saldo voor reserveringen	-19.072	-23.466	-23.244	-22.804	-22.772	-22.172
Reserves	206	253	265	0	0	0
Onttrekking reserves	117	253	265	0	0	0
Vrijval Reserves	89	0	0	0	0	0
Saldo	-18.865	-23.213	-22.979	-22.804	-22.772	-22.172

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-19.108	-19.125	-19.122	-19.120	-19.120
Omissie 2019	-19.101	-19.118	-19.115	-19.114	-19.114
Voorjaarsnota 2019	-20.296	-22.729	-22.737	-22.710	-22.424
Begroting 2020	-23.213	-22.979	-22.804	-22.772	-22.172

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-20.296	-22.729	-22.737	-22.710	-22.424
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Bestemmingsreserve Gebiedscommissies	Reserve	0	0	0	0	0
Verschuiving budget Veerkrachtig Bospolder Tussendijken	Kasschuif	100	-100	0	0	0
Overheveling budget Citylab010	Technische wijzigingen	-2.885	0	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-132	-150	-67	-62	252
Begroting na wijzigingen		-23.213	-22.979	-22.804	-22.772	-22.172

Toelichting financiële bijstellingen

Bestemmingsreserve Gebiedscommissies

In 2019 wordt een kunstproject gerealiseerd in Rozenburg. De lasten worden gedekt door geld te onttrekken aan de bestemmingsreserve Gebiedscommissies. Hiertoe wordt de begroting zowel aan de baten- als de lastenzijde met €47 opgehoogd. De financiële bijstelling bedraagt daarmee per saldo 0.

Verschuiving budget Veerkrachtig Bospolder Tussendijken

Om de realisatie aan te laten sluiten met de begroting is een deel van het budget verschoven naar 2020.

Overheveling budget Citylab010

Bij Voorjaarsnota 2019 zijn de deelbudgetten voor de subsidieregeling CityLab010 met ingang van 2020 gebundeld tot één centraal budget. De bundeling maakt het mogelijk om voortaan subsidie-aanvragen integraal te beoordelen, zonder dat rekening hoeft te worden gehouden met de omvang van de deelbudgetten. Met deze begroting worden ook de deelbudgetten voor 2019 gebundeld.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

[Verordening op de gebiedscommissies, de bijbehorende bevoegdhedenlijst en het experimentenbesluit gekozen en gelote wijkraden.](#)

Omschrijving taakveld

Dit taakveld omvat de werkzaamheden van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomité's. Zij organiseren de betrokkenheid van inwoners en ondernemers bij de gemeentelijke besluiten over onderwerpen die hen aangaan. Zij subsidiëren ook kleinschalige initiatieven die inwoners en ondernemers nemen.

Het taakveld omvat ook de ontwikkeling en toepassing van instrumenten en werkwijzen, die tot meer betrokkenheid en participatie van inwoners en ondernemers leiden.

Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman Pagina 34

Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman

Een transparante en democratische volksvertegenwoordiging die kaders stelt, controleert, goed wordt ondersteund door de griffie en wordt gevoed door bevindingen van de rekenkamer en de ombudsman

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder "wat willen we bereiken" en "wat gaan we daar voor doen" zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Gemeenteraad

Kwalitatief hoogwaardige besluitvorming

Griffie

- verbeteren van de informatievoorziening aan de gemeenteraad en aan Rotterdammers en anderen betrokkenen

- optimale vergaderondersteuning voor de raad
- een betere zichtbaarheid van de raad

Rekenkamer

Onafhankelijk onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde beleid en op grond daarvan verstrekken van een onafhankelijk oordeel over het functioneren van het gemeentebestuur ten behoeve van de Rotterdamse burgers

Ombudsman

Bevorderen dat de gemeente luistert naar de stad, zodat haar inwoners zich gehoord en gezien voelen. Klachtenbehandeling leidt tot herstel van vertrouwen tussen burger en overheid en leren door de gemeente.

Wat gaan we daar voor doen

Gemeenteraad

Goede voorbereiding van raadsbesluiten door:

- verbeteren en transparant maken van het bestuurlijk besluitvormingsproces
- controleren van de gemeentelijke financiën
- betere ontsluiting van relevante informatie voor de besluitvorming

Ontwikkelingen

Toename fractiekosten en burgerleden (groter aantal fracties, en 7 commissies i.p.v. 6). Door de stijging van het aantal fracties van 10 naar 13 en door de afdoening van de motie “minimumbedrag voor eenmansfracties” zijn de jaarlijkse kosten voor fractieondersteuning gestegen. Door de toename van het aantal burgerleden zullen de kosten voor burgerleden iets toenemen.

Aanbesteding accountant: de gemeenteraad heeft op 21 maart een besluit genomen over de aanbesteding. De aanbesteding is voor de controlejaren 2019 - 2022 gegund aan het accountantskantoor PricewaterhouseCoopers (PwC). Naar aanleiding van deze aanbesteding is ook bekend wat de kosten vanaf de controle 2019 zullen zijn. De benodigde begrotingswijziging is bij deze voorjaarsnota (financieel) verwerkt.

Audit/onderzoek Feyenoord-City (en mogelijk andere majeure projecten): De commissie tot Onderzoek van de Rekening is namens de Raad belast met het laten uitvoeren van een onafhankelijke audit naar het financiële

belang van de gemeente in Feyenoord-city. Dit onderzoek zal extra geld kosten. Hiervoor is nog geen budget beschikbaar is.

Griffie

- efficiënter en effectiever inrichten van werkprocessen
- uitzendingen en (pers)voorlichting op orde, gasten van de raad ontvangen en waar nodig communicatietrajecten voor de raad vormgeven
- programma democratie en burgerschap opstellen met onderwijsveld en jongeren
- op basis van behoeftes van de raad activiteiten organiseren om kennis en informatie op te halen die ondersteunend zijn voor besluitvorming

Rekenkamer

De rekenkamer doet onafhankelijk onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur. De uitkomsten van de onderzoeken worden vastgelegd in rapporten en brieven en voor politieke behandeling aan de raad aangeboden. Rapporten en brieven van de rekenkamer zijn altijd openbaar. De rekenkamer kan ook toezicht houden, zoals dat is gebeurd bij de telling van de verkiezingsresultaten en bijeenkomsten organiseren over bepaalde thema's.

Ombudsman

De gemeentelijke ombudsman is onafhankelijk en is voor een periode van 6 jaar benoemd door de gemeenteraden van Rotterdam en de andere aangesloten gemeenten. Hij onderzoekt en beoordeelt klachten over gemeentelijke diensten, gemeenteambtenaren en bestuurders. De gemeentelijke ombudsman is er niet alleen voor burgers, maar ook voor bedrijven en maatschappelijke organisaties. De ombudsman probeert klachten zo veel mogelijk snel op te lossen. Als dat niet lukt, geeft hij aan de hand van de behoorlijkheidsvereisten een oordeel over het overheidsoptreden, vaak met aanbevelingen. Daarnaast verricht de ombudsman op eigen initiatief (grote) onderzoeken naar gemeentelijke afdelingen of structurele problemen binnen de gemeente. Ook beoordeelt de ombudsman, op grond van de Regeling Melding Vermoeden Misstand, in laatste instantie meldingen van Rotterdamse ambtenaren over integriteitsschendingen binnen de gemeente.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	763	490	373	373	373	373
Bijdragen rijk en medeoverheden	42	29	0	0	0	0

Overige opbrengsten derden	421	461	373	373	373	373
Overige baten	300	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	12.104	12.501	12.132	12.162	12.163	12.163
Apparaatlasten	7.104	7.358	7.537	7.567	7.567	7.567
Inhuur	299	176	133	133	133	133
Overige apparaatlasten	449	410	436	436	436	436
Personeel	6.356	6.771	6.968	6.998	6.998	6.998
Interne resultaat	444	478	478	478	478	478
Interne resultaat	444	478	478	478	478	478
Programmalasten	4.556	4.665	4.116	4.117	4.117	4.117
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.628	2.383	2.227	2.228	2.229	2.264
Kapitaallasten	38	36	35	35	34	0
Overige programmalasten	154	484	93	93	93	93
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.736	1.761	1.761	1.761	1.761	1.761
Saldo voor vpb en reserveringen	-11.340	-12.010	-11.758	-11.789	-11.790	-11.790
Saldo voor reserveringen	-11.340	-12.010	-11.758	-11.789	-11.790	-11.790
Reserves	-135	13	-130	-130	-130	-130
Onttrekking reserves	265	143	0	0	0	0
Toevoeging reserves	430	130	130	130	130	130
Vrijval Reserves	30	0	0	0	0	0
Saldo	-11.475	-11.997	-11.888	-11.919	-11.920	-11.920

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-11.330	-11.330	-11.331	-11.331	-11.331
Omissie 2019	-11.151	-11.143	-11.144	-11.144	-11.144
Voorjaarsnota 2019	-12.044	-11.919	-11.919	-11.920	-11.920
Begroting 2020	-11.997	-11.888	-11.919	-11.920	-11.920

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-12.044	-11.919	-11.919	-11.920	-11.920
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Bestemmingsreserve Commissiereizen	Reserves	5	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Voorlichting/communicatie verkiezingen	Reserves	0	0	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	42	31	0	0	0
Begroting na wijzigingen		-11.997	-11.888	-11.919	-11.920	-11.920

Toelichting financiële bijstellingen

Bestemmingsreserve Commissiereizen

De verwachte kosten voor commissiereizen worden deels onttrokken uit de bestemmingsreserve, de totale onttrekking betreft € 31.

Bestemmingsreserve Voorlichting/communicatie verkiezingen

Ten behoeve van de voorlichting en communicatie rondom het Europadebat is € 52 onttrokken aan de bestemmingsreserve.

Diverse bijstellingen

Er zijn diverse kleine wijzigingen binnen het taakveld.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Gemeentewet](#)
- [Reglement van orde gemeenteraad](#)
- [Verordening fractieondersteuning](#)
- [Verordening voorzieningen raadsleden](#)
- [Mandaatbesluit presidium en griffier](#)

Omschrijving taakveld

Elke vier jaar worden 45 raadsleden gekozen die samen de gemeenteraad vormen. De raad vertegenwoordigt de Rotterdammers, geeft de kaders voor het beleid in de stad en controleert het college. De raad kent met ingang van 29 maart 2018 13 raadsfracties die worden ondersteund door fractiebureaus. De raad wordt procesmatig en inhoudelijk ondersteund door de griffie en wordt gevoed door bevindingen van de rekenkamer en de ombudsman.

Burgerzaken

Pagina 35

Burgerzaken

We leveren passende dienstverlening voor alle Rotterdammers

De Basisregistratie Personen (BRP) geeft een accuraat beeld van de personen die in Rotterdam wonen

Organiseren van rechtmatige, efficiënte en toegankelijke verkiezingen en referenda

Ontwikkelingen en voortgang

Vaststelling Programma Dienstverlening 2019-2022

Het Programma Dienstverlening 2019-2022 is op 27 juni 2019 vastgesteld door de gemeenteraad. De komende vier jaar worden hiermee de ambitie en doelen voor de ontwikkeling van de dienstverlening verder voortgezet, passend bij de behoeften in de stad. Elk jaar worden er acties en inspanningen benoemd en opgepakt, die bijdragen aan makkelijke dienstverlening voor de Rotterdammers via alle voor de burger relevante kanalen én daarmee aan tevreden klanten.

Voldoen aan wettelijke normen inschrijving BRP

De groei van de stad door met name mensen uit het buitenland, zoals studenten en expats, zorgt voor steeds meer vraag naar specialistische burgerzakenproducten. Vanaf 2020 is een financiële bijstelling toegekend, deze wordt onder andere ingezet voor het structureel uitbreiden van baliecapaciteit, die noodzakelijk is voor deze dienstverlening. In 2019 is reeds ingezet op optimalisatie van werkprocessen en het breder opleiden van bestaande medewerkers.

Zelfevaluatie Basisregistratie Personen

Rotterdam behaalt al jaren goede resultaten op de jaarlijkse zelfevaluaties voor de Basisregistratie Personen (BRP), Paspoorten en Nederlandse Identiteitskaarten en Registratie Niet-Ingezetenen. Ook in 2020 heeft het

waarborgen van de kwaliteit van deze gegevens, die de basis vormen voor veel gemeentelijke processen, opnieuw hoge prioriteit.

Verkiezingen

Mede door de hogere opkomst en de uitbreiding van het aantal stembureaus zijn de uitgaven voor de verkiezingen van de Waterschappen en de Provinciale Staten op 20 maart 2019 en de verkiezing van het Europees Parlement op 23 mei 2019 hoger dan in de eerste instantie is begroot. De verkiezingen worden nader geëvalueerd en op basis hiervan wordt in het najaar gewerkt aan lange termijn kwaliteitsverbeteringen. Er wordt een meerjarenplanning en -begroting voorgesteld die onder meer in kaart brengt wat de gevolgen van de aanstaande nieuwe Kieswet zijn.

Wat willen we bereiken

- makkelijke dienstverlening voor de Rotterdammers via alle voor de burger relevante kanalen
- tevreden klanten
- een goed functionerende BRP (basisregistratie personen). De BRP beoogt een accuraat beeld te geven van de personen die in Rotterdam wonen en vormt daarmee een afspiegeling van de werkelijkheid. Een goed functionerende BRP is een randvoorwaarde voor een kwalitatief goede dienstverlening aan de burger en voor naleving en handhaving van regelgeving
- alle Rotterdammers die willen en mogen stemmen, kunnen dit ook rechtmatig en zelfstandig. Hierbij wordt de Kieswet toegepast en nageleefd om efficiënte, toegankelijke en rechtmatige verkiezingen te faciliteren

Wat gaan we daar voor doen

- ervoor zorgen dat vragen van de burger tijdig en kwalitatief voldoende worden beantwoord
- alle relevante kanalen doorontwikkelen via welke de Rotterdammers contact kunnen hebben met de gemeente
- continu werken aan een correcte BRP door middel van goede registratie, kwaliteitscontroles, fraudeonderzoeken en adresonderzoeken
- Actief bijdragen aan de ontwikkeling en verdere digitalisering van de BRP en de bijbehorende processen Burgerzaken via landelijke netwerken
- onderdelen van de Rotterdam wet uitvoeren, die te maken hebben met inschrijving onder voorwaarden (Bijvoorbeeld de huisvestingsvergunning (HVV))
- relatiebeheer met de stembureau locaties: vervangen en aanpassen indien nodig

Prestatie indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jaarlijks de wettelijk verplichte zelfevaluaties met goed gevolg afgerond hebben *	Streefwaarde	voldoende/ goed	voldoende/ goed	voldoende/ goed	voldoende/ goed	voldoende/ goed
	Realisatie					

Rechtmatige verkiezingen, geen hertelling	Streefwaarde	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
---	--------------	----	----	----	----	----

Realisatie	Ja	Ja
------------	----	----

* De zelfevaluaties betreffen de BRP (=Basisregistratie Personen), PNIK (= aanvraag- en uitgifteproces paspoorten en Nederlandse identiteitskaarten) en RNI (= Registratie niet-ingezetenen)

Servicenormen

Kanaal	Omschrijving algemene normen voor dienstverlening	Norm	T1 2019	T2 2019
Stadswinkel	1. U bent tevreden over onze dienstverlening	80% van de respondenten geeft 7	85%	86%
	2. U kunt gemakkelijk digitaal of telefonisch een afspraak met ons maken	80% van de respondenten geeft 7	86%	87%
	3. U kunt een afspraak maken op een van onze locaties: A. Hoek van Holland, Rozenburg en Hoogvliet: in 95% van de gevallen kan iemand binnen 5 werkdagen op afspraak terecht in <u>ieder</u> van deze drie winkels voor producten die in deze winkels geleverd worden.	95% binnen 5 werkdagen	77%	80%
14010	3. U kunt een afspraak maken op een van onze locaties: B. Centrum, IJsselmonde, Prins-Alexander en Feijenoord. in 95% van de gevallen kan iemand binnen 5 werkdagen op afspraak terecht <u>in ten minste één van deze vier</u> winkels.	95% binnen 5 werkdagen	61%	68%
	4. U wordt binnen 10 minuten geholpen op een locatie als u een afspraak heeft gemaakt	90% binnen 10 minuten	84%	85%
Digitaal	5. Als u ons belt, streven wij ernaar u direct een antwoord te geven.	80%	89%	88%
	6. Kunnen wij u niet direct antwoord geven dan wordt u uiterlijk de volgende werkdag voor 17.00 uur teruggebeld.	80%	75%	76%
Alle	7. Informatie over producten en diensten vindt u op onze website: hoe en waar u die kunt verkrijgen, wat de eventuele kosten zijn en wat de termijn van afhandeling is.	bij 90% van de producten en diensten	99%	100%
	8. U mag van ons online dienstverlening verwachten. Daar waar mogelijk bieden wij producten online aan.	80% digitaal aangeboden	69%	72%
	9. U ontvangt binnen de geldende afhandeltermijn een inhoudelijke reactie op uw publieksreactie (melding, (aan)vraag of klacht).	80%	84%	82%

* Deze servicenormen hebben betrekking op de balie voor burgerzaken & belasting producten

Toelichting servicenormen

De norm wordt niet gehaald voor de volgende servicenormen, deze worden daarom toegelicht:

- **Servicenormen 3:** De groei van de stad zorgt voor een toenemende vraag naar specialistische burgerzakenproducten. Het aantal medewerkers voor de uitvoering van frontoffice dienstverlening is als gevolg van bezuinigingen de afgelopen jaren verminderd. Inmiddels heeft dit een negatief effect op het kunnen leveren van goede, tijdige frontoffice dienstverlening. Het duurt langer om een afspraak te kunnen maken. De 'buitenlocaties' (norm 3A) scoren iets beter dan de 'centrumlocaties' (norm 3B), omdat de toeloop op die locaties lager is. De vraag om extra middelen ter verbetering van de dienstverlening is in de voorjaarnota deels toegekend, ingaand vanaf januari 2020.
- **Servicenorm 4:** er zijn naar verhouding meer afspraken voor specialistische burgerzakenproducten, zoals 1e vestiging uit het buitenland. Dit zijn veelal lange afspraken, die vanwege de complexiteit de meeste kans hebben om uit te lopen.
- **Servicenorm 6:** het terugbellen vanuit de tweede lijn gebeurt onvoldoende tijdig. In lijn met het Programma Dienstverlening wordt er bij afdelingen die kampen met een lage bereikbaarheid en een te lage terugbelscore ingezet op verbeteracties.
- **Servicenorm 8:** Aan de realisatie van deze norm wordt gewerkt door steeds meer diensten zaakgewijs digitaal aan te bieden.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Burgerzaken	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	14.969	10.069	8.669	8.669	8.669	8.669
Bijdragen rijk en medeoverheden	308	200	160	160	160	160
Dividenden	1.000	1.000	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	13.661	8.869	8.510	8.510	8.510	8.510
Lasten exclusief reserves	33.369	29.747	26.333	26.092	26.043	26.043
Apparaatlasten	18.852	18.930	19.512	19.394	19.342	19.342
Inhuur	1.919	855	898	898	898	898
Overige apparaatlasten	749	492	508	508	508	508
Personeel	16.184	17.583	18.106	17.988	17.937	17.937

Interne resultaat	-790	-2.483	-2.622	-2.722	-2.722	-2.682
Interne resultaat	-790	-2.483	-2.622	-2.722	-2.722	-2.682
Programmalasten	15.307	13.300	9.443	9.420	9.422	9.382
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	15.253	13.248	9.353	9.330	9.333	9.294
Kapitaallasten	0	0	38	37	37	36
Overige programmalasten	5	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	49	52	52	52	52	52
Saldo voor vpb en reserveringen	-18.400	-19.678	-17.664	-17.423	-17.373	-17.373
Saldo voor reserveringen	-18.400	-19.678	-17.664	-17.423	-17.373	-17.373
Reserves	805	1.629	-1.329	-1.329	-1.329	-1.329
Onttrekking reserves	2.134	2.958	0	0	0	0
Toevoeging reserves	1.329	1.329	1.329	1.329	1.329	1.329
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-17.595	-18.049	-18.993	-18.752	-18.702	-18.702

X

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-17.721	-17.731	-17.733	-17.735	-17.735
Omissie 2019	-17.895	-17.962	-17.964	-17.966	-17.966
Voorjaarsnota 2019	-17.125	-18.824	-18.712	-18.688	-18.702
Begroting 2020	-18.049	-18.993	-18.752	-18.702	-18.702

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019	-17.125	-18.824	-18.712	-18.688	-18.702
Bijstellingen Begroting 2020					
Categorie					

Actualisatie Begroting	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Verwerking bijdrage Waterschapsverkiezingen	Taakmutaties	-454	0	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-470	-169	-39	-14	0
Begroting na wijzigingen		-18.049	-18.993	-18.752	-18.702	-18.702

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie Begroting

De opbrengsten en afdrachten van de leges zijn als gevolg van de toenemende drukte in de stadswinkels in 2019 saldoneutraal opgehoogd.

Verwerking bijdrage Waterschapsverkiezingen

Bij de meicirculaire is de rijksbijdrage voor de Waterschapsverkiezingen 2019 vastgesteld op € 454. Deze bijstelling is verwerkt in de begroting 2019.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

[Goed geregeld voor de Rotterdammer](#)

Omschrijving taakveld

De gemeente biedt dienstverlening aan Rotterdamse burgers en ondernemers. Dat doet ze via diverse frontofficekanalen: fysiek (via locaties), telefonisch (via 14010), digitaal (via Rotterdam.nl) en schriftelijk. Kortom, we leveren passende dienstverlening voor elke Rotterdammer. De gemeente regisseert een eenvoudige en duidelijke dienstverlening vanuit de gemeentelijke organisatie. Dit gebeurt volgens het stedelijk kader 'De Rotterdamse Dienstverlening'. Daarnaast valt binnen dit taakveld het beheer van de basisregistratie personen (BRP) en het organiseren van verkiezingen en referenda.

Verwerving, beheer en beschikbaarstelling van archieven en collecties via digitale en fysieke kanalen

Toezicht op informatiebeheer gemeenten en deelnemende partijen

Bevorderen historisch besef in én over de stad

Ontwikkelingen en voortgang

Onderwerpen uit onze gedeelde geschiedenis kunnen uiteenlopende emoties oproepen; zogenoemd Beladen Erfgoed. Om het gesprek hierover te bevorderen, zijn er lessen over Beladen Erfgoed verzorgd op drie Rotterdamse scholen. Dit initiatief wordt verder uitgebreid.

Stadsarchief is in samenwerking met de Stichting Droom & Daad, Rotterdam Cruise Port en het Centraal Bureau voor Genealogie het project Passagierslijsten Holland Amerika Lijn gestart. Het doel is om middels crowdsourcing de passagierslijsten te digitaliseren en zo een schat aan informatie toegankelijk te maken voor genealogen en andere onderzoekers. Reeds 20% is gedigitaliseerd. Er werken vrijwilligers vanuit de hele wereld aan mee. De afgelopen maanden heeft het Stadsarchief samen met partijen een nieuwe website gebouwd. Vanaf september is de website live. Er is meer informatie beschikbaar en deze is makkelijker vindbaar voor bezoekers.

Wat willen we bereiken

- voldoen aan de archiefwet, archiefverordening, besluit informatiebeheer en instructie voor de gemeentearchivaris
- 24/7 toegang tot archieven en collecties
- groter bereik en gebruik van archieven en collecties
- een collectie waarin de diversiteit van de stad is vastgelegd

Wat gaan we daar voor doen

- archieven in goede geordende en toegankelijke staat brengen en houden
- digitale archieven opnemen in het e-depot
- archieven en collecties digitaliseren
- archieven en collecties van migranten en allochtone groepen verwerven
- inspecteren en inspectieverslagen uitbrengen aan colleges van B&W en besturen van deelnemende partijen

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bezoek studiezaal*	Streefwaarde	8.000	8.000	8.000	7.500	7.000	7.000
	Realisatie	6.830					

Bezoek website	Streefwaarde	715.000	750.000	785.000	825.000	865.000	905.000
	Realisatie	699.369					
Bezoek rotterdam.nl	Streefwaarde	15.000	15.750	16.500	17.300	18.000	18.750
	Realisatie	15.460					
Bezoek wiewaswie.nl	Streefwaarde	168.000	176.000	185.000	194.000	203.000	213.000
	Realisatie	171.605					
Bezoek archieven.nl	Streefwaarde	196.000	205.000	215.000	225.000	236.000	247.000
	Realisatie	176.292					

* Bezoek studiezaal zal afnemen naarmate er meer digitaal zal worden aangeboden. Bezoekcijfers website en de platforms zullen om dezelfde reden én door vernieuwing van de website van het Stadsarchief jaarlijks met naar schatting ca. 5% toenemen.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal ontsloten objecten en meters	Streefwaarde	3.000 + 250m	3.000 + 250m	3.000 + 250m	3.000 + 250m	3.000 + 250m	3.000 + 250m
	Realisatie	15.000 + 744m					
Toegankelijkheid overheidsarchieven	Streefwaarde	95%	95%	95%	95%	95%	95%
	Realisatie	97%					
Toegankelijkheid particuliere archieven/collecties	Streefwaarde	50%	55%	60%	65%	65%	65%
	Realisatie	50%					
Digitalisering archieven en collecties (meters)*	Streefwaarde	25m	25m				
	Realisatie	50m					
Digitalisering archieven en collecties (aantal digitale opnames)*	Streefwaarde			25.000	25.000	25.000	25.000
	Realisatie						
Bezoekerswaardering**	Streefwaarde		7,8		8,0		8,0
	Realisatie						

* De digitalisering van archieven en collecties laat zich zuiverder uitdrukken in aantal digitale opnames dan in meters.

** De bezoekerswaardering wordt tweejaarlijks gemeten. De bezoekers waardeerden het Stadsarchief in 2017 met een 7,4.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Musea - Stadsarchief	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	418	474	307	307	307	307
Bijdragen rijk en medeoverheden	5	20	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	413	454	307	307	307	307
Lasten exclusief reserves	5.114	5.385	5.371	5.226	5.269	5.214
Apparaatlasten	3.866	4.500	4.473	4.444	4.431	4.431
Inhuur	71	27	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	88	133	162	162	162	162
Personeel	3.708	4.340	4.311	4.282	4.269	4.269
Interne resultaat	26	0	-1	-1	-1	-1
Interne resultaat	26	0	-1	-1	-1	-1
Programmalasten	1.222	886	899	782	838	783
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	619	818	759	664	731	680
Kapitaallasten	633	68	140	118	107	103
Overige programmalasten	-30	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-4.696	-4.912	-5.064	-4.919	-4.962	-4.907
Saldo voor reserveringen	-4.696	-4.912	-5.064	-4.919	-4.962	-4.907
Saldo	-4.696	-4.912	-5.064	-4.919	-4.962	-4.907

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-5.047	-4.847	-4.828	-4.829	-4.829
Omissie 2019	-5.069	-4.868	-4.848	-4.849	-4.849
Voorjaarsnota 2019	-5.069	-5.007	-4.988	-4.988	-4.988
Begroting 2020	-4.912	-5.064	-4.919	-4.962	-4.907

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	-5.069	-5.007	-4.988	-4.988	-4.988	
Bijstellingen Begroting 2020						
	Categorie					
Verschuiving budget onderzoek Joods Rechtsherstel	Kasschuiven	153	-98	0	-55	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	5	40	69	81	81
Begroting na wijzigingen		-4.912	-5.064	-4.919	-4.962	-4.907

Toelichting financiële bijstellingen

Verschuiving budget onderzoek Joods Rechtsherstel

Voor 2018 is € 455 toegekend voor het Joods Rechtsherstel. In werkelijkheid vindt de uitvoering plaats over meerdere jaren. Om deze reden is het budget verdeeld over de jaren 2018 tot en met 2022.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen.

Omschrijving taakveld

Rotterdam wil voor zijn inwoners een transparante, democratische overheid zijn met oog voor verleden, heden en toekomst.

Deze doelstellingen zijn alle drie gekoppeld aan de programmadoelstelling: Rotterdam wil voor zijn inwoners een transparante, democratische overheid zijn met oog voor verleden, heden en toekomst.

Het doel van verwerving van particuliere archieven en collecties is om een representatief beeld te kunnen bieden van de geschiedenis van de stad Rotterdam, nu en in de toekomst. De afgelopen decennia is de samenstelling van de bevolking van Rotterdam sterk veranderd. Dit moet zich ook gaan vertalen in de collectie. Dit doet eveneens recht aan de toenemende aandacht voor diversiteit en de herkomst en geschiedenis van migranten in de stad.

Stimuleren van het culturele en sportieve klimaat en vergroten van de participatie van Rotterdammers op deze terreinen

Werken aan een optimaal vrijetijdsaanbod, een toonaangevend evenementenbeleid en een stevige voedingsbodem voor de creatieve industrie

Bijdragen aan een laagdrempelig aanbod van educatie, recreatie en participatie op het gebied van natuur en milieu door het betrekken van Rotterdammers bij duurzaamheid en door het bevorderen van een duurzame en gezonde levensstijl

TAAKVELD 1

Sportbeleid en activering

Sportprogrammering om meer Rotterdammers structureel een leven lang te laten bewegen of sporten met extra aandacht voor een aantal specifieke doelgroepen: kinderen in achterstandssituaties, ouderen en mensen met een beperking

Benutten kracht van sportevenementen en topsport

Vitale sportverenigingen en overige sportaanbieders en sportief ondernemerschap

Gezond opgroeien in je eigen buurt

TAAKVELD 2

Sportaccommodaties

Kwalitatief hoogwaardige, duurzame, goed toegankelijke en voldoende sportvoorzieningen (goed onderhouden, voldoen aan eisen van de tijd, capaciteit op orde)

Opstellen in eigendom van sportverenigingen zijn van voldoende kwalitatief niveau

Toegankelijke voorzieningen voor mensen met een beperking

Intensiever gebruik van sportvoorzieningen

Verduurzaming van de gemeentelijke voorzieningen en stimuleren van partners/verenigingen om dat ook te doen bij hun voorzieningen

TAAKVELD 3

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Optimale voorzieningen bieden voor de presentatie van een breed, artistiek hoogwaardig aanbod voor een divers publiek met ruimte voor nieuw talent

Cultuurmakers stimuleren en in staat stellen hun talent te ontwikkelen en zich te professionaliseren, opdat zij mede zorgdragen voor een breed, artistiek hoogwaardig aanbod voor een divers publiek

Bijdragen aan de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren opdat zij beschikken over de benodigde 21ste-eeuwse vaardigheden om volwaardig te kunnen participeren in de Rotterdamse samenleving

Ervoor zorgen dat Rotterdammers zo min mogelijk belemmeringen ondervinden als zij kunst en cultuur willen ervaren, beoefenen en beleven

De aantrekkelijkheid van Rotterdam voor bewoners, bedrijven en bezoekers verder ontwikkelen zodat de stad ook op langere termijn nationaal en internationaal interessant is als vestigingsplaats en toeristische trekpleister

TAAKVELD 4

Musea - Cultuur

Optimale voorzieningen bieden voor de presentatie van een breed, artistiek hoogwaardig aanbod voor een divers publiek met ruimte voor nieuw talent

Cultuurmakers stimuleren en in staat stellen hun talent te ontwikkelen en zich te professionaliseren, opdat zij mede zorgdragen voor een breed, artistiek hoogwaardig aanbod voor een divers publiek

Bijdragen aan de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren opdat zij beschikken over de benodigde 21ste-eeuwse vaardigheden om volwaardig te kunnen participeren in de Rotterdamse samenleving

Ervoor zorgen dat Rotterdammers zo min mogelijk belemmeringen ondervinden als zij kunst en cultuur willen ervaren, beoefenen en beleven

De aantrekkelijkheid van Rotterdam voor bewoners, bedrijven en bezoekers verder ontwikkelen zodat de stad ook op langere termijn nationaal en internationaal interessant is als vestigingsplaats en toeristische trekpleister

TAAKVELD 5

Media

Meer film-, tv- en mediaproducties afkomstig van Rotterdamse makers

Meer film-, tv- en mediaproducties die Rotterdam, het verhaal van de stad en haar bewoners tonen

Het ontwikkelen van nieuwe vormen van film-, tv- en mediaproducties

Het ontwikkelen van een toekomstbestendige mediasector die zich graag in Rotterdam vestigt, zich voor lange tijd aan de stad committeert en hier ook graag investeert

Betekenisvolle aandacht voor inclusiviteit en het perspectief van nieuwe generaties

Het ontwikkelen van een evaluatie-instrumentarium waarin de bovenstaande doelen zowel kwalitatief als kwantitatief gewogen kunnen worden, in samenwerking met (inter)nationale partijen, zoals het Nederlands Filmfonds, het IFFR, de NPO, Cinecrowd, etc.

Zorgen voor optimale toegankelijkheid van kennis, informatie, taal en cultuur door middel van ICT en een breed scala aan media, zoals boeken, video en audio

TAAKVELD 6

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME

Het bieden van een laagdrempelig aanbod van voorzieningen, educatie en expertise op gebied van natuur en milieu, waarbij ervaringsgericht leren centraal staat en met focus op de doelgroepen kinderen, jongeren en gezinnen

Groeninitiatieven vanuit de samenleving op het gebied van natuur- en milieueducatie

Vitale speeltuinen, verspreid over de stad welke een rol vervullen in de wijk en veilig spelen voor kinderen mogelijk maken

Vitale scoutingverenigingen met een attractief aanbod deskundige leiding

Omschrijving programma

Cultuur, Sport en Recreatie dragen bij aan talentontwikkeling, activering en verbinding. Ook dragen cultuur, sport en recreatie bij aan gezondheid, een aantrekkelijk vestigingsklimaat en betrokkenheid van bewoners bij de stad. Cultuur en Sport versterken via sportevenementen en culturele programma's de nationale en internationale profilering van Rotterdam.

Sport

Voor Sport leidt dat tot vier doelstellingen ('Ambities' in de Sportnota 2017+), te weten:

1. de sportvoorzieningen worden versterkt (de stad nodigt uit tot bewegen en sport)
2. meer Rotterdammers zijn in beweging
3. bewegen en sport worden 'breed' ingezet
4. benutten kracht van sportevenementen en topsport

Groen

Voor Natuur- en Milieueducatie zijn er (beleidskader "NME heeft de toekomst", november 2013) vier doelstellingen:

1. herijking en vernieuwing van het basispakket en het borgen van een toekomstbestendige infrastructuur aan NME-voorzieningen
2. het ontwikkelen van een pluspakket van NME-activiteiten vanuit verschillende partijen (organisaties, bedrijven, bewoners) als aanvulling op het basispakket
3. meer samenhang en verbindingen realiseren tussen de producten op het gebied van NME en andere beleidsproducten
4. het werven van meer opdrachtgevers voor NME en de NME-infrastructuur breder benutten

De uitvoerende taken op het gebied van NME en kinderboerderijen zijn met ingang van 1 januari 2019 verzelfstandigd.

Cultuur

Cultuur heeft voor de komende jaren de volgende doelstellingen:

1. het cultuuraanbod sluit aan bij de diversiteit van de bevolking en de dynamiek van de stad; elke Rotterdammer kan in het aanbod iets van zijn gading vinden
2. de culturele sector profileert zichzelf en de stad met de enorme diversiteit aan kunst en cultuur die de stad rijk is en die in de stad gecreëerd wordt
3. gevestigde organisaties en in het bijzonder nieuwe makers worden ondersteund en gefaciliteerd in hun ontwikkeling en presentatiemogelijkheden
4. de culturele sector verbindt zich met andere domeinen in het gemeentelijk beleid en ontwikkelt maatschappelijke toepassingsmogelijkheden

De gemeente zoekt continu naar mogelijkheden om belangen, ambities en initiatieven in de culturele sector met elkaar te verbinden en elkaar te laten versterken, opdat zij bijdragen aan de genoemde doelstellingen.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron
Niet-sporters (% huishoudens waarin niet 1 X per week wordt gesport, 19-80 jaar)	%	RIVM
	Streefwaarde	
	Realisatie	54,1 (2016)

Beschrijving RSO-indicator	Eenheid	Bron
Sporters (landelijke richtlijn sportdeelname onderzoek, % inwoners dat > 12 x per jaar sport, 6-80 jaar)	%	Afdeling Onderzoek en Business Intelligence gemeente Rotterdam
	Streefwaarde	67%
	Realisatie	66%
		2017

Toelichting BBV indicatoren

Het verhogen van de sport- en beweegdeelname onder Rotterdammers is één van de speerpunten van het gemeentelijk beleid op het gebied van sport. De sportparticipatie wordt sinds 1995 elke twee jaar gemeten met het Vrijtijdsonderzoek (VTO). Het vorige college had een doelstelling sportparticipatie van 60 % in 2018 (meting eind 2017). In 2017 kwam de sportparticipatie, gemeten met het Vrijtijds Onderzoek (VTO) volgens de landelijke Richtlijn voor Sportonderzoek (RSO) uit op 66% (op basis van 1.800 respondenten uit een steekproef van 12.000 Rotterdammers).

Het verschil tussen de twee sportparticipatie-cijfers die gemeten worden door enerzijds het RIVM (openbaar cijfer niet-sporters dat gepubliceerd wordt op waarstaatjegemeente.nl, 54,1% in 2016) en anderzijds ons eigen sportparticipatiecijfer dat gemeten wordt middels de landelijke Richtlijn voor sportdeelname onderzoek door OBI (66% sporters in 2017), wordt verklaard door verschillende onderzoeksmethoden met een verschillende aanpak in het veldwerk, verschillen in vraagstelling (12 x per jaar of 1 x per week), verschillende leeftijdsgroepen die worden onderzocht en verschillende meetjaartallen.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Cultuur, sport en recreatie	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	11.676	8.335	4.600	4.600	4.600	4.600
Bijdragen rijk en medeoverheden	77	1.040	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	10.687	4.515	4.600	4.600	4.600	4.600
Overige baten	912	2.780	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	212.623	225.800	231.801	221.960	220.335	218.860
Apparaatlasten	13.161	10.096	10.615	10.566	10.533	10.232
Inhuur	539	369	423	423	423	423
Overige apparaatlasten	396	280	291	296	296	394
Personeel	12.227	9.447	9.901	9.847	9.815	9.415
Interne resultaat	-4.566	-8.678	-9.446	-9.446	-9.447	-9.402
Interne resultaat	-4.566	-8.678	-9.446	-9.446	-9.447	-9.402
Programmalasten	204.027	224.382	230.633	220.840	219.248	218.030
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	56.363	20.414	24.491	14.489	13.874	13.849
Kapitaallasten	1.940	1.273	1.054	1.007	813	719
Overige programmalasten	1.189	1.081	1.102	1.126	1.127	1.127

Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	144.536	201.613	203.986	204.218	203.434	202.334
Saldo voor vpb en reserveringen	-200.947	-217.466	-227.201	-217.360	-215.735	-214.259
Saldo voor reserveringen	-200.947	-217.466	-227.201	-217.360	-215.735	-214.259
Reserves	2.927	-19	-1.411	989	539	39
Onttrekking reserves	2.677	2.356	1.589	1.489	539	39
Toevoeging reserves	0	2.375	3.000	500	0	0
Vrijval Reserves	250	0	0	0	0	0
Saldo	-198.020	-217.484	-228.612	-216.370	-215.196	-214.220

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-209.296	-209.421	-209.325	-209.009	-209.009
Omissie 2019	-210.077	-210.401	-210.275	-209.959	-209.959
Voorjaarsnota 2019	-216.973	-217.400	-216.027	-215.102	-215.127
Begroting 2020	-217.484	-228.612	-216.370	-215.196	-214.220

Baten

Vanaf 2020 bestaan de baten grotendeels uit inkomsten van de scholen voor vakleerkrachten Rotterdam Lekker Fit en het recreatieoord Hoek van Holland.

Lasten

De apparaatslasten bestaan hoofdzakelijk uit personeelslasten van medewerkers die belast zijn met de ontwikkeling- en uitvoering van het cultuurbeleid en het sportbeleid.

De interne lasten in 2020 bestaan voornamelijk uit de vergoeding voor het gebruik van diverse accommodaties en het groot onderhoud van de accommodaties. Daarnaast worden vanuit dit programma kosten intern doorbelast, zoals voor het gebruik van gymzalen, zwembaden voor het onderwijs en Rotterdam Lekker Fit!.

Een deel van de programmalasten betreft het verlenen van subsidies. Er wordt jaarlijks subsidie verleend aan culturele organisaties conform het Cultuurplan 2017 – 2020. Ook wordt subsidie verleend aan de Stichting

Bibliotheek Rotterdam, diverse culturele activiteiten (waaronder Cultuur in de gebieden, Mediabeleid, Creatieve Industrie, Cultuureducatie, Evenementen en Binnenstad/ Levendige stad) of op incidentele basis voor Visuele kunsten, Podiumkunsten, Letteren & Erfgoed, Culturele feesten, Amateurjaarsubsidies en het Snelloket. Vanuit de programmalasten worden meerdere projecten en programma's uitgevoerd, waaronder de implementatie van de Sportnota 2017+ en het programma Rotterdam Lekker Fit!.

Reserves

In de begroting zijn onttrekkingen geraamd voor verbouwingen, intensiveringen en aanpassingen aan de accommodaties en voor 'Sportprogrammering'.

Meerjarig verloop

De begroting op programmaniveau laat meerjarig een dalend beeld zien. De lasten dalen vanaf 2020 vanwege lagere frictiekosten, afstoting Lokale Culturele Centra en afloop bedrijfsgebonden onderhoud van accommodaties.

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Pagina 38

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Het cultureel klimaat versterken

De cultuurdeelname door Rotterdammers verhogen

Ontwikkelingen en voortgang

Eurovisie Songfestival: Rotterdam op de kaart

Rotterdam is in 2020 gastheer van het Eurovisie Songfestival, de grootste live TV-show van de wereld. Het biedt ons een prachtige kans om samen met alle Rotterdammers onze stad weer stevig op de internationale kaart te zetten. De komende maanden wordt het bid samen met de stad uitgewerkt in een concreet plan.

Rotterdamse Cultuurvisie

In het voorjaar van 2019 heeft de gemeente de Rotterdamse Cultuurvisie vastgesteld. In dit document geeft de gemeente de uitgangspunten aan voor het cultuurbeleid op langere termijn. Centraal in het beleid staan inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit. Rotterdam staat voor een culturele sector waarin voor iedere Rotterdammer zonder onderscheid een plek is, als bezoeker, als personeel of als maker. Nieuw aanbod en

nieuwe genres krijgen de ruimte. Intensieve samenwerking en wederzijdse verbondenheid zijn kernbegrippen. De thema's voor het cultuurbeleid voor de langere termijn zijn leidend in de beleidsnota's, -kaders en -regelingen op het gebied van cultuur in de komende jaren, zoals het beleidskader voor de Bibliotheek, het architectuurbeleid, het Cultuurplan en de regelingen voor projectsubsidies.

Inmiddels heeft de gemeenteraad begin juli de nota Stad in transitie, cultuur in verandering; Uitgangspunten voor het cultuurbeleid 2021-2024 vastgesteld. Op basis van deze nota kunnen culturele organisaties tot 1 februari 2020 een aanvraag indienen voor een meerjarige subsidie in de periode 2021-2024.

Beleidsintensivering Cultuurcoaches

De gemeente voert sinds 2008 de overeenkomst 'Impuls brede scholen, sport en cultuur' van de ministeries van OCW en VWS, enkele landelijke organisaties in onderwijs, sport en cultuur en de VNG uit. Op het terrein van cultuur zijn *tot en met 2019* dertien cultuurcoaches actief op het snijvlak van cultuur en onderwijs. Deze cultuurcoaches zijn in dienst van een culturele organisatie en geven les op een of enkele scholen in het primair of voortgezet onderwijs. Doel van de regeling is de samenwerking tussen scholen en cultuur te versterken, te verduurzamen en om kansenongelijkheid te verminderen.

De regeling is met ingang van 2019 uitgebreid tot de 'Brede Regeling Combinatiefuncties'. Ook heeft het Rijk meer budget beschikbaar gesteld. Voor Rotterdam betekent dit een *uitbreiding van het aantal cultuurcoaches met ingang van 2020*, van 13 naar 29,5 fte, waardoor meer scholen en instellingen met een cultuurcoach kunnen gaan werken *en de inzet kan worden uitgebreid naar mbo en speciaal onderwijs*.

Programma Stadscultuur

Begin 2019 is op Zuid en in Delfshaven gestart met het programma Stadscultuur. Het programma heeft tot doel in verschillende gebieden in Rotterdam waar cultuurparticipatie relatief laag is, culturele activiteiten te ontwikkelen die aansluiten bij de kenmerken van het gebied en de interesses van de bewoners van het gebied. De drie uitgangspunten worden verder uitgewerkt in de concretisering van het beleid in *beleidsvisies, -kaders en -regelingen*.

Regiodeal en proeftuin

In het kader van de Regiodeal voor het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid *loopt* een cultuurprogramma op Zuid gericht op cultureel talent en de vergroting van het culturaanbod in het gebied. *De Regiodeal wordt gezamenlijk bekostigd door Rijk en Rotterdam*.

In Delfshaven is de proeftuin Campus Coolhaven gestart gericht op de ontwikkeling en doorstroming van cultureel talent naar, in en vanuit de mbo-kunstvakopleidingen voor podiumkunsten. In de proeftuinen werkt een aantal culturele en onderwijsinstellingen samen. Het project wordt bekostigd door Rijk en gemeente gezamenlijk *en loopt tot de zomer van 2021*. Ook wordt de haalbaarheidsstudie Cultuurcampus uit de Regiodeal gedekt.

Wat willen we bereiken

Het cultureel klimaat versterken

- Optimale voorzieningen bieden voor de presentatie van een breed, artistiek hoogwaardig aanbod voor een divers publiek met in het bijzonder ruimte voor nieuw, divers talent.
- Cultuurmakers stimuleren en in staat stellen hun talent te ontwikkelen en zich te professionaliseren, opdat zij mede zorgdragen voor een breed, artistiek hoogwaardig aanbod voor een divers publiek.
- Zorgen voor een *breed* cultuuraanbod dat aansluit bij de diversiteit van de bevolking en de dynamiek van de stad zodat elke Rotterdammer iets van zijn gading kan vinden.
- De aantrekkelijkheid van Rotterdam voor bewoners, bedrijven en bezoekers verder ontwikkelen zodat de stad ook op langere termijn nationaal en internationaal interessant is als vestigingsplaats en toeristische trekpleister.

De cultuurdeelname door Rotterdammers verhogen

Bijdragen aan de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren opdat zij beschikken over de benodigde 21ste-eeuwse vaardigheden om volwaardig te kunnen participeren in de Rotterdamse samenleving.

Wat gaan we daar voor doen

Het cultureel klimaat versterken

Om de doelen op het terrein van kunst en cultuur te bereiken, ontwikkelt de gemeente op de genoemde deelterreinen beleid. Voor de uitvoering van dit beleid krijgen circa 90 culturele organisaties meerjarige subsidies. Daarnaast verleent de gemeente subsidies voor projecten, ondersteunt hij crowdfundingcampagnes en verleent hij via de landelijke organisatie Cultuur+Ondernemen laagrentende leningen. Sinds eind 2018 kent de culturele sector ook de PitcherPerfect010-regeling en is er een tweewekelijks spreekuur voor informatie en advies over de diverse ondersteuningsmogelijkheden. Meer informatie hierover is te vinden op de [gemeentelijke website](#) en gerelateerde pagina's.

Kunst en cultuur zijn geen op zichzelf staande uitingsvormen. Meer dan voorheen wordt de relatie tussen cultuur en andere beleidsterreinen als economie, zorg, welzijn, sport en onderwijs zichtbaar in gezamenlijke activiteiten en andere vormen van samenwerking.

De veranderende relatie overheid-maatschappij-culturele sector vraagt om een andere opstelling van de gemeente en een nieuwe relatie tussen overheid en bedrijfsleven. Denk aan publiek-private partnerschappen, nieuwe financieringsvormen naast of in plaats van subsidies en sponsoring en co-creatie. Doel hiervan is de culturele sector samen met andere partijen in de stad op een effectieve manier te kunnen ondersteunen, passend bij de veranderende behoeften en de wens de veerkracht van de culturele sector te optimaliseren.

De noodzaak van het ontwikkelen van creatieve vaardigheden en innovatieve kracht (bij jongeren en op economisch terrein) wordt steeds meer onderkend. Nieuwe technologieën en de inzet van creatieve vaardigheden bij de ontwikkeling en uitvoering van productieprocessen blijken onmisbaar. Cultuureducatie, mede gericht op de ontwikkeling van creatieve en 21ste-eeuwse vaardigheden, verdient een stevige positie in het geheel van het onderwijs. De aanbevelingen van een in 2017 uitgevoerd onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van het bestaande cultuureducatiebeleid en -aanbod krijgen inmiddels hun beslag. Zo kunnen nog tijdens de cultuurplanperiode 2017-2020 het rendement en de bijdrage aan de hiervoor genoemde onderwijsontwikkelingen vergroot worden.

In de zomer van 2019 heeft het college de Beleidsvisie Creatieve Industrie vastgesteld. Daarin heeft het college drie sporen geformuleerd waarop de gemeente de komende jaren inzet om de creatieve sector te versterken:

- 1. een sterkere creatieve infrastructuur*
- 2. het ondersteunen van ontwerptalent*
- 3. de inzet van ontwerpkracht bij maatschappelijke vraagstukken*

Voor een optimale besteding van tijd en budget is een concrete actieagenda opgesteld. Voor de uitvoering van de actieagenda is een bedrag van jaarlijks € 250 beschikbaar.

De internationale betekenis van de culturele sector is belangrijk voor de sector zelf en ook voor de economische en toeristische betekenis van de stad. Een speciaal voor dit doel samengestelde International Advisory Board (IABx) heeft in 2017 een visie en internationale agenda opgesteld die Rotterdam in staat moet stellen de (inter) nationale culturele profilering te versterken, samen met de gemeente, een groot aantal Rotterdamse culturele instellingen en Rotterdam Partners. Doel is de stad als vestigingsplaats voor bedrijven en toeristische trekpleister in binnen- en buitenland effectiever over het voetlicht te brengen.

Toerisme is een groeiende economische sector in Rotterdam. De gemeente wil dat de stad ook op langere termijn kan blijven profiteren van toerisme. In 2019 is, mede op basis van een advies van de IABx, een visie op toerisme opgesteld. De rode draad is dat toerisme in Rotterdam in dienst moet staan van de stad en dat naast het centrum ook andere stadsdelen aantrekkelijk zijn voor bezoekers en toeristen. Werken aan een gastvrije stad met een open blik naar de wereld en de Rotterdammer centraal stellen in afwegingen rond nieuwe toeristische ontwikkelingen, is de nieuwe lijn. Het hotelbeleid dat in 2020 vastgesteld wordt, hanteert dat uitgangspunt en met het programma Innovatie MKB is in 2019 een pilot gestart met Rotterdamse horecabedrijven om meer circulair te werken. De pilot wordt in 2020 geëvalueerd.

Cultuur en sport spelen in de positionering van Rotterdam als toeristische stad een belangrijke rol. Het te ontwikkelen toeristisch kader geeft richting, verbindt activiteiten en evenementen die die positie versterken en biedt de basis voor samen met de toeristische sector te ontwikkelen beleidsinstrumenten.

Met het programma Stadscultuur maakt de gemeente meer ruimte voor creativiteit en cultureel ondernemerschap in alle gebieden van Rotterdam, vooral als het gaat om festivals en bijzondere (pop-up) evenementen. De binnenstad als city-lounge blijft daarin een belangrijk aspect.

In de zomer van 2019 heeft de gemeente het beleidskader Evenementen 2019 vastgesteld. De vier hoofddoelen van het beleidskader zijn:

- 1. De Rotterdamse evenementen bieden samen een aantrekkelijk vrijetijdsaanbod voor alle Rotterdammers*
- 2. De Rotterdamse evenementen dragen bij aan een goede balans tussen leefbaarheid en levendigheid*
- 3. De Rotterdamse evenementen vergroten het maatschappelijk en economisch rendement*
- 4. De Rotterdamse evenementen versterken het (inter)nationale profiel van de stad*

Een van de instrumenten voor het versterken van het culturele klimaat in de stad en het verhogen van de cultuurdeelname van Rotterdammers is het Cultuurplan. Het Cultuurplan is het grootste onderdeel van het subsidiehuis voor kunst en cultuur. In de periode 2017-2020 gaat het om een budget van ca. € 80 miljoen *plus accres* per jaar, verdeeld over ongeveer 90 meerjarig gesubsidieerde culturele organisaties. Speerpunten in het cultuurbeleid 2017-2020 zijn (aantoonbare) vergroting en verbreding van het publieksbereik, vernieuwing en innovatie, cultuureducatie en talentontwikkeling, internationale profilering en samenwerking. Van de cultuurplaninstellingen wordt gevraagd aan deze speerpunten een bijdrage te leveren.

Inmiddels heeft de gemeenteraad begin juli de nota Stad in transitie, cultuur in verandering; Uitgangspunten voor het cultuurbeleid 2021-2024 vastgesteld. Op basis van deze nota kunnen culturele organisaties tot 1 februari 2020 een aanvraag indienen voor een meerjarige subsidie in de periode 2021-2024. De nota is bovendien de basis voor het overige beleid op het gebied van cultuur in brede zin. In de nota staan de

i's van inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit centraal:

- Cultuur is voor alle Rotterdammers bereikbaar en toegankelijk; alle Rotterdammers kunnen iets van hun gading vinden en meedoen*
- We geven ruimte aan nieuwe makers, creatieven en talenten en stimuleren een sterkere verbinding tussen deze nieuwe makers, creatieven en talenten enerzijds en de bestaande culturele organisaties anderzijds*
- We streven naar een compleet en evenwichtig cultureel ecosysteem in de stad dat de brede culturele sector intern verbindt en dat een stevige meerwaarde heeft voor vele andere sectoren*

De verbreding van het publiek is een van de belangrijkste doelstellingen in het cultuurbeleid 2021-2024 en daarom een belangrijk uitgangspunt bij de verdeling van het Cultuurplanbudget (zie hierna). Daarnaast vindt de gemeente de bijdrage aan het vestigingsklimaat en de arbeidsmarktpositie van cultuurmakers en culturele initiatiefnemers belangrijke aandachtspunten. Toepassing van de landelijke Governance Code Cultuur, de Code Culturele

Diversiteit en de Fair Practice Code brengt het college vooruitlopend op de periode 2021-2024 al intensief onder de aandacht van de culturele sector. In hun meerjarenplannen voor subsidie in deze periode moeten organisaties volgens het principe 'pas toe en leg uit' aangeven op welke wijze zij invulling geven aan de codes.

Voor de aansluiting bij de landelijke arbeidsmarktagenda op het gebied van kunst en cultuur en voor de ondersteuning van cultuurmakers en culturele initiatiefnemers in de ontwikkeling van hun ondernemerschap heeft de gemeente vanaf 2019 een bedrag in de begroting gereserveerd.

In Rotterdam, op landelijk niveau en in andere steden en regio's in het land zoeken overheden naar andere structuren, nieuwe rolverdelingen en een grotere gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het cultuurbeleid. De Uitgangspuntennota 2021-2024 *bevat dan ook een aantal voorstellen voor aanpassing van de bekostigingssystematiek, die deels al ingevoerd zijn, deels in 2020 verder doorgevoerd worden en deels per 2021 uitvoering krijgen.* Naar verwachting zal ook op rijksniveau een aantal wijzigingen doorgevoerd worden die tegemoet komen aan de veranderde behoeften van het culturele veld.

De cultuurdeelname door Rotterdammers verhogen

Bij vergroten en verbreden van het publieksbereik gaat het niet alleen om het bezoek aan stedelijke culturele voorzieningen als musea en theaters, maar ook om actieve deelname aan culturele activiteiten in de wijk, zoals cursussen en wijkfestivals. De gemeente stimuleert de organisatie van activiteiten, programma's en evenementen die aansluiten bij de vraag van de Rotterdammers. Samen met de culturele sector neemt de gemeente initiatieven om de kennis bij de diverse betrokkenen over het bereiken van nieuw publiek te vergroten. Met ingang van 2018 meten alle meerjarig gesubsidieerde Rotterdamse culturele organisaties hun publieksbereik en delen zij de uitkomsten daarvan opdat instrumenten gericht op vergroten en verbreden van het publieksbereik nog effectiever kunnen worden ingezet.

Een nieuwe generatie makers bereikt nieuwe publieksgroepen. De gemeente zoekt samen met hen naar ondersteuningsvormen die – naast subsidies – aansluiten bij hun behoeften. Daarbij gaat het niet alleen om financiële ondersteuning maar ook om de ontwikkeling van ondernemerschap en het aanbieden van geschikte werk- en presentatieplekken tegen een betaalbare prijs.

Om alle kinderen de kans te geven met cultuur in aanraking te komen, zet de gemeente in op cultuuronderwijs met (professionele) docenten op alle Rotterdamse scholen. Het streven is dat alle basisschoolleerlingen in Rotterdam in 2022 kwalitatief goede cultuureducatie krijgen en dat cultuureducatie in toenemende mate duurzaam geborgd is in het Rotterdamse basisonderwijs. Omdat cultuureducatie opgenomen is in de kerndoelen en eindtermen van het onderwijs, heeft de gemeente de volgende indicator geformuleerd: *in 2022 is dertig procent van de basisscholen een of meer niveaus gestegen in het Rotterdamse Cultuureducatie Model. Voor 2020 is het streven dat 22% van de basisscholen aan het einde van dat jaar een hoger niveau gerealiseerd heeft.* Deze stijging toont aan dat de kwaliteit van cultuureducatie is gestegen en dat cultuureducatie in toenemende mate duurzaam geborgd is in het Rotterdamse basisonderwijs; een noodzakelijkheid voor goede cultuureducatie en het verminderen van kansenongelijkheid voor alle Rotterdamse kinderen, met name in kwetsbare wijken.

In 2022 is dertig procent van de basisscholen een of meer niveaus gestegen in het Rotterdamse Cultuureducatie Model*.

Streefwaarde N.v.t. 15% 22% 28% 30%

Realisatie

* Bij deze streefgetallen dient aangemerkt te worden dat ze mede afhankelijk zijn van landelijke subsidieregelingen en dat een van deze regelingen per 2021 afloopt. De regeling wordt verlengd maar onzeker is nog hoe die eruit gaat zien. Ook de wijze waarop de dagprogramming op Zuid wordt ingericht en aangestuurd vanuit de afdeling Onderwijs zal invloed hebben op het behalen van de streefgetallen.

In het Coalitieakkoord 2018-2022 is opgenomen dat de gemeente wil dat alle kinderen cultuureducatie krijgen. Omdat cultuureducatie opgenomen is in de kerndoelen en eindtermen van het onderwijs, heeft de gemeente deze indicator geformuleerd. Deze stijging toont aan dat de kwaliteit van cultuureducatie is gestegen en dat cultuureducatie in toenemende mate duurzaam geborgd is in het Rotterdamse basisonderwijs, een noodzakelijkheid voor goede cultuureducatie voor alle Rotterdamse kinderen.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	676	3.899	139	139	139	139
Bijdragen rijk en medeoverheden	19	1.000	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	6	119	139	139	139	139
Overige baten	651	2.780	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	107.774	83.175	91.111	79.431	78.641	77.760
Apparaatlasten	2.996	2.424	2.476	2.468	2.462	2.281
Inhuur	194	78	81	81	81	81
Overige apparaatlasten	93	90	94	97	97	156
Personeel	2.708	2.256	2.301	2.290	2.284	2.044
Interne resultaat	-931	-733	-697	-697	-697	-652
Interne resultaat	-931	-733	-697	-697	-697	-652
Programmalaasten	105.709	81.484	89.331	77.660	76.876	76.132
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	267	5.590	10.840	640	640	496
Kapitaallasten	361	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	272	39	39	39	39	39
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	104.809	75.855	78.452	76.980	76.196	75.596
Saldo voor vpb en reserveringen	-107.098	-79.276	-90.971	-79.292	-78.502	-77.621

Saldo voor reserveringen	-107.098	-79.276	-90.971	-79.292	-78.502	-77.621
Reserves	911	-593	-200	200	0	0
Onttrekking reserves	661	808	800	700	0	0
Toevoeging reserves	0	1.400	1.000	500	0	0
Vrijval Reserves	250	0	0	0	0	0
Saldo	-106.187	-79.869	-91.171	-79.092	-78.502	-77.621

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-78.864	-79.059	-78.892	-78.823	-78.823
Omissie 2019	-77.821	-78.008	-77.807	-77.739	-77.739
Voorjaarsnota 2019	-78.817	-80.853	-79.505	-79.436	-79.436
Begroting 2020	-79.869	-91.171	-79.092	-78.502	-77.621

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-78.817	-80.853	-79.505	-79.436	-79.436
Bijstellingen Begroting 2020					
Eurovisie Songfestival 2020					
	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	-1.220	-10.200		
Bestemmingsreserve Citylab	Reserves	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid- Stads cultuur Afrikaanderwijk	Reserves	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Regiodeal Cultuur	Reserves	0	0	0	0
Rijksbijdrage Regiodeal Rotterdam Zuid	Taakmutaties	-500	-1.000	-500	0
Invulling opgaven Voorjaarsnota	Technische wijzigingen	156	197	220	236
Herverdeling indexering subsidies Cultuur 2020-2023	Technische wijzigingen	0	746	746	746
Overheveling budget Citylab010	Technische wijzigingen	417	0	0	0

Brede regeling combinatiefuncties	Technische wijzigingen	0	-89	-89	-89	-89
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	881
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	95	27	36	42	42
Begroting na wijzigingen		-79.869	-91.171	-79.092	-78.502	-77.621

Toelichting financiële bijstellingen

Eurovisie Songfestival 2020

Het Eurovisie Songfestival 2020 vindt plaats in Rotterdam. Hiervoor is € 15,5 mln gereserveerd. Vanuit het algemene beeld is € 11,4 mln beschikbaar gesteld. Daarnaast wordt € 2,8 mln vanuit de bestemmingsreserve Evenementenfonds gedekt, draagt de provincie Zuid-Holland voor € 1,0 mln bij en wordt € 0,3 mln gedekt binnen het taakveld.

Bestemmingsreserve Citylab

De deelbudgetten van de subsidieregeling Citylab010 zijn bij de Voorjaarsnota 2019 gecentraliseerd onder het taakveld Bestuur- Gebieden en bewonersparticipatie. Ter dekking van de reeds gerealiseerde subsidies voor het jaar 2019 wordt de reserve eenmalig onttrokken voor € 232. Dit is saldoneutraal omdat zowel de baten als de lasten zijn aangepast.

Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid- Stadscultuur Afrikaanderwijk

Vanuit deze reserve is voor het jaar 2019 € 75 beschikbaar voor Stadscultuur Afrikaanderwijk.

Bestemmingsreserve Regiodeal Cultuur

De door het Rijk beschikbaar gestelde middelen voor de Regiodeal Rotterdam Zuid zijn toegevoegd aan de reserve. Met deze bijstelling worden de benodigde middelen onttrokken.

Rijksbijdrage Regiodeal Rotterdam Zuid

De Regiodeal bevat een samenhangende aanpak van Rijk en regio om de verschillende opgaven in Rotterdam Zuid aan te pakken. De reserve is gevormd om de specifieke middelen voor het thema 'Cultuur' inzichtelijk te houden. Het Rijk heeft deze middelen beschikbaar gesteld via het gemeentefonds. Met deze bijstelling worden deze middelen toegevoegd aan de bestemmingsreserve.

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de Voorjaarsnota 2019 is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Herverdeling indexering subsidies Cultuur 2020-2023

Voor het jaar 2020 zijn de cultuursubsidies geïndexeerd. Met deze wijziging is de indexering verdeeld over de verschillende subsidiebudgetten zoals opgenomen onder de taakvelden.

Overheveling budget Citylab010

De deelbudgetten van de subsidieregeling Citylab010 zijn bij de Voorjaarsnota 2019 vanaf het jaar 2020 gecentraliseerd onder het taakveld Bestuur- Gebieden en bewonersparticipatie. Met deze wijziging worden ook de deelbudgetten voor het jaar 2019 onder dat taakveld gecentraliseerd.

Brede regeling combinatiefuncties

Per 1 januari 2019 is de Rijksregeling “Brede Regeling Combinatiefuncties” aangepast. Per gemeente komen meer functies beschikbaar en zijn de doelen verruimd. Door de gewijzigde opzet van deze regeling vindt er vanaf 2020 een herverdeling van budgetten plaats.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensiveringen:

- Ruimte voor creativiteit en ondernemerschap
- Plan Toerisme
- Creatieve industrie en Extra aandacht voor ondernemende makers en ontwerpers.

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder [‘samenvatting bijstellingen’](#)

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse budgetverschuivingen van beperkte omvang.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Cultuurplan 2017-2020](#)
- [Verdelingsbesluit cultuurplan 2017-2020](#)
- [Algemene beleidsregels eenmalige subsidies kunst en cultuur](#)
- [Rotterdamse Cultuurvisie: Cultuur ondersteunt de veranderingen in de stad](#)
- [Stad in transitie, cultuur in verandering: uitgangspunten voor het cultuurbeleid 2021-2024](#)
- [Meerjaren beleidsplan bibliotheekbeleid](#)
- [Beleidskader Evenementen 2019](#)
- [Beleidsvisie Pop 2019-2030](#)
- [Beleidsvisie Creatieve Industrie](#)
- [Cultuurparticipatie van Rotterdam, 2015](#)
- [Cultuurverkenning 2017](#)
- [Wet op het specifiek cultuurbeleid](#)
- [Erfgoedwet](#)
- [Bibliotheekwet](#)
- [Mediawet](#)
- [Subsidieverordening Rotterdam 2014](#)

Omschrijving taakveld

Het gemeentebestuur werkt aan een stad met een sterk cultureel klimaat. Cultuur is van groot belang voor de economische positie van Rotterdam in binnen- en buitenland, maakt de stad aantrekkelijk voor bewoners, bezoekers en bedrijven en draagt bij aan de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Het gemeentebestuur wil, omwille van een sterk cultureel klimaat, optimale omstandigheden creëren voor de productie van kunst en cultuur, voor de toegankelijkheid ervan en voor het delen van informatie, kennis en middelen. Onder kunst en cultuur verstaan we meer dan alleen beeldende kunst, theater, dans, muziek, musea en film. Ook de bibliotheek, culturele evenementen, de creatieve industrie en het beleidsveld Toerisme behoren tot het culturele domein.

Om de doelen op het terrein van kunst en cultuur te bereiken, maakt de gemeente beleid, zoals het bibliotheekbeleid, (gemeentelijk) collectiebeleid, architectuurbeleid, toeristisch beleid en het vierjaarlijkse Cultuurplan.

Meer film-, tv- en mediaproducties afkomstig van Rotterdamse makers en die Rotterdam, het verhaal van de stad en haar bewoners tonen

Het ontwikkelen van een toekomstbestendige mediasector die zich graag in Rotterdam vestigt, zich voor lange tijd aan de stad committeert en hier ook graag investeert

Zorgen voor optimale toegankelijkheid van kennis, informatie, taal en cultuur door middel van ICT en een breed scala aan media, zoals boeken, video en audio

Ontwikkelingen en voortgang

Rotterdamse Cultuurvisie

In het voorjaar van 2019 heeft de gemeente de Rotterdamse Cultuurvisie vastgesteld. In dit document geeft de gemeente de speerpunten aan voor het cultuurbeleid op langere termijn. Centraal in het beleid staan inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit. Rotterdam staat voor een culturele sector waarin voor iedere Rotterdammer zonder onderscheid een plek is, als bezoeker, als personeel of als maker. Nieuw aanbod en nieuwe genres krijgen de ruimte. Intensieve samenwerking en wederzijdse verbondenheid zijn kernbegrippen. De thema's voor het cultuurbeleid voor de langere termijn zijn leidend in de beleidsnota's, -kaders en -regelingen op het gebied van cultuur in de komende jaren, zoals het beleidskader voor de Bibliotheek, het architectuurbeleid, het Cultuurplan en de regelingen voor projectsubsidies.

In 2019 heeft het college ook de Film- en Mediavisie Rotterdam vastgesteld. De visie zet in op het versterken van het Rotterdamse film- en mediaklimaat en in het bijzonder op de toename van film- en mediaproducties van hoge kwaliteit. Met het oog op een samenhangend stelsel van ondersteuningsinstrumenten is een centraal aanspreekpunt ingericht voor de verdere ontwikkeling en uitvoering van het film- en mediabeleid, het Rotterdam Film and Media Office (RFMO). Het RFMO voert onder meer de vernieuwde Film- en Mediaregeling uit, de opvolger van de subsidies voor lokale mediaproducties en voor bewegendbeeldprojecten.

De uitgangspunten voor het meerjarig beleidsplan 2021-2024 van de Bibliotheek Rotterdam zijn in ontwikkeling en worden naar verwachting nog in 2019 in de gemeenteraad vastgesteld.

Wat willen we bereiken

De Film- en Mediavisie heeft als doel de middelen die beschikbaar zijn voor het stimuleren van de sector, effectief en efficiënt in te zetten en beter te laten aansluiten op de huidige ontwikkelingen. Het gemeentebestuur wil hiermee een kwalitatieve toename van film- en mediaproducties bewerkstelligen die Rotterdam en de verhalen van de stad en haar bewoners tonen. Rotterdam wil een toekomstbestendige mediasector realiseren die de bewoners informeert en inspireert, en die ertoe bijdraagt dat Rotterdammers mediacompetent zijn.

In een breder perspectief wil het college bereiken dat alle Rotterdammers met zo min mogelijk belemmeringen toegang hebben tot informatie, kennis, taal en cultuur via diverse media.

Verder ontwikkelen en uitvoeren van strategische dossiers op het gebied van bibliotheekbeleid en lokaal mediabeleid.

Voor de Bibliotheek Rotterdam is het beleid een goede spreiding over de stad te hebben. Er is onder meer voorzien in een vestiging in het Kunstenpand op Zuid. Voor de Centrale Bibliotheek worden twee scenario's uitgewerkt voor een verbouwing. Na de ruim dertig jaar van zijn bestaan is het gebouw toe aan een ingrijpende vernieuwing zodat het weer volledig kan voldoen aan de in de loop van de jaren gewijzigde functie van de bibliotheek. De Bibliotheek Rotterdam speelt een belangrijke rol bij het vergroten van de kansengelijkheid voor Rotterdamse kinderen en jongeren, binnen en buiten het onderwijs, o.a. door bij te dragen aan het verminderen van laaggeletterdheid.

Wat gaan we daar voor doen

- *Zorgen dat met één centraal aanspreekpunt en een vernieuwde regeling voor film en media het Rotterdamse film- en mediaklimaat versterkt wordt en in het bijzonder de productie van film- en media van hoge kwaliteit toeneemt, zodat de verhalen van de stad en haar bewoners getoond worden.*
- Zorgen dat de stad beschikt over een eigentijdse openbare bibliotheekvoorziening met vestigingen op een groot aantal plaatsen in de stad.
- Ontwikkelen van een evaluatie-instrumentarium waarin de bovenstaande doelen zowel kwalitatief als kwantitatief gewogen kunnen worden, in samenwerking met (inter)nationale partijen, zoals het Nederlands Filmfonds, het IFFR, de NPO, Cinecrowd, etc.
- Zorgen voor optimale toegankelijkheid van kennis, informatie, taal en cultuur door middel van ICT en een breed scala aan media, zoals boeken, video en audio.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Media	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	697	0	0	0	0	0
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	697	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	20.098	21.333	21.191	21.189	21.187	21.139
Apparaatlasten	0	507	534	531	530	482
Inhuur	0	21	22	22	22	22
Overige apparaatlasten	0	16	16	16	16	32

Personeel	0	470	496	494	492	428
Interne resultaat	0	8	0	0	0	0
Interne resultaat	0	8	0	0	0	0
Programmalasten	20.098	20.818	20.657	20.657	20.657	20.657
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	0	466	0	0	0	0
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	20.098	20.352	20.657	20.657	20.657	20.657
Saldo voor vpb en reserveringen	-19.401	-21.333	-21.191	-21.189	-21.187	-21.139
Saldo voor reserveringen	-19.401	-21.333	-21.191	-21.189	-21.187	-21.139
Saldo	-19.401	-21.333	-21.191	-21.189	-21.187	-21.139

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-20.352	-20.352	-20.352	-20.352	-20.352
Omissie 2019	-20.866	-20.871	-20.871	-20.871	-20.871
Voorjaarsnota 2019	-21.337	-20.893	-20.893	-20.893	-20.893
Begroting 2020	-21.333	-21.191	-21.189	-21.187	-21.139

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-21.337	-20.893	-20.893	-20.893	-20.893
Bijstellingen Begroting 2020					
Herverdeling indexering subsidies Cultuur 2020 - 2023	Technische wijzigingen	0	-305	-305	-305
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	5	7	10	11
Begroting na wijzigingen		-21.333	-21.191	-21.189	-21.139

Toelichting financiële bijstellingen

Herverdeling indexering subsidies Cultuur 2020-2023

Voor het jaar 2020 zijn de cultuursubsidies geïndexeerd. Met deze wijziging is de indexering verdeeld over de verschillende subsidiebudgetten zoals opgenomen onder de taakvelden.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse budgetverschuivingen van beperkte omvang.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Rotterdamse Cultuurvisie: Cultuur ondersteunt de veranderingen in de stad](#)
- [Stad in transitie, cultuur in verandering: uitgangspunten voor het cultuurbeleid 2021-2024](#)
- [Cultuurverkenning 2017](#)
- [Meerjaren beleidsplan bibliotheekbeleid](#)
- [Cultuurparticipatie van Rotterdam, 2015](#)
- [Film en Mediavisie](#)
- [Filmprotocol](#)
- [Centrale Filmplanning](#)
- [Bibliotheekwet](#)
- [Mediawet](#)
- [Subsidieverordening Rotterdam 2014](#)

Omschrijving taakveld

Het gemeentebestuur werkt aan een stad met een sterk cultureel klimaat. Cultuur draagt bij aan de brede ontwikkeling van de samenleving. Ook maakt cultuur de stad aantrekkelijk voor bewoners, bezoekers en bedrijven en is cultuur van groot belang voor de economische positie van de stad in binnen- en buitenland.

Het gemeentebestuur wil omwille van een sterk cultureel klimaat optimale omstandigheden creëren voor de productie van cultuur, voor de toegankelijkheid ervan en voor het delen van informatie, kennis en middelen. Dit omvat vele werkerreinen, van culturele evenementen tot musea, en van de creatieve industrie en media tot beeldende kunst en podiumkunst.

De gemeente ontwikkelt beleid om de doelen op het gebied van cultuur te bereiken. Dan gaat het om bijvoorbeeld het vierjaarlijkse Cultuurplan, het bibliotheekbeleid, (gemeentelijk) collectiebeleid, integraal mediabeleid, architectuurbeleid, beleid op het gebied van creatieve industrie en vrijetijdsbeleid.

Tot het taakveld Media behoren:

- de Bibliotheek Rotterdam
- de lokale omroep en mediaregeling

- film-, tv- en mediaproducties, inclusief bijbehorende (culturele) infrastructuur
- de lokale pers en informatievoorziening, voor zover behorend tot de gemeentelijke bevoegdheid

Musea - Cultuur

Het cultureel klimaat versterken

De cultuurdeelname door Rotterdammers verhogen

Ontwikkelingen en voortgang

Rotterdamse Cultuurvisie

In het voorjaar van 2019 heeft de gemeente de Rotterdamse Cultuurvisie vastgesteld. In dit document geeft de gemeente de thema's aan voor het cultuurbeleid op langere termijn. Centraal in het beleid staan inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit. Rotterdam staat voor een culturele sector waarin voor iedere Rotterdammer zonder onderscheid een plek is, als bezoeker, als personeel of als maker. Nieuw aanbod en nieuwe genres krijgen de ruimte. Intensieve samenwerking en wederzijdse verbondenheid zijn kernbegrippen.

De thema's voor het cultuurbeleid voor de langere termijn zijn leidend in de beleidsnota's, -kaders en -regelingen op het gebied van cultuur in de komende jaren, zoals het beleidskader voor de Bibliotheek, het architectuurbeleid, het Cultuurplan en de regelingen voor projectsubsidies.

Renovatie Museum Boijmans van Beuningen

De gemeente is grotendeels eigenaar van de collectie en ook eigenaar van het museum gebouw van Museum Boijmans van Beuningen. In het gebouw zit asbest en het gebouw voldoet niet meer in technisch en functioneel opzicht. In december 2018 is de gemeenteraad akkoord gegaan met het starten van de voorbereidingen voor de asbestsanering en grootschalige renovatie van het museum. *Sinds eind mei 2019 is het museum gesloten voor het publiek, het gebouw leeggeruimd en een begin gemaakt met de werkzaamheden rond de asbestsanering. Het hele proces zal zeven jaar duren.*

Voortgang bouw Depot Boijmans Van Beuningen

De bouw verloopt voorspoedig. In de loop van 2019 is begonnen met het plaatsen van de spectaculaire spiegelgevel en het hoogste punt is inmiddels bereikt. Naar de huidige inzichten kan het gebouw eind 2020 worden opgeleverd. De opening van het gebouw voor bezoekers is voorzien voor 2021.

Wat willen we bereiken

Het cultureel klimaat versterken

- Optimale voorzieningen bieden voor de presentatie van een breed, artistiek hoogwaardig aanbod voor een divers publiek met ruimte voor nieuw talent.
- Cultuurmakers stimuleren en in staat stellen hun talent te ontwikkelen en zich te professionaliseren, opdat zij mede zorgdragen voor een breed, artistiek hoogwaardig aanbod voor een divers publiek.
- Ervoor zorgen dat Rotterdammers zo min mogelijk belemmeringen ondervinden als zij kunst en cultuur willen ervaren, beoefenen en beleven.
- De aantrekkelijkheid van Rotterdam voor bewoners, bedrijven en bezoekers verder ontwikkelen zodat de stad ook op langere termijn nationaal en internationaal interessant is als vestigingsplaats en toeristische trekpleister.

De cultuurdeelname door Rotterdammers verhogen

Bijdragen aan de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren opdat zij beschikken over de benodigde 21ste-eeuwse vaardigheden om volwaardig te kunnen participeren in de Rotterdamse samenleving.

Wat gaan we daar voor doen

Het cultureel klimaat versterken

Om de doelen op het terrein van kunst en cultuur te bereiken, ontwikkelt de gemeente op de genoemde deelterreinen beleid. Voor de uitvoering van dit beleid krijgen circa 90 culturele organisaties meerjarige subsidies. Daarnaast verleent de gemeente subsidies voor projecten, ondersteunt hij crowdfundingcampagnes en verleent hij via de landelijke organisatie Cultuur+Ondernemen laagrentende leningen. Sinds eind 2018 kent de culturele sector ook de PitcherPerfect010-regeling en is er een tweewekelijks spreekuur voor informatie en advies over de diverse ondersteuningsmogelijkheden. Meer informatie hierover is te vinden op de [gemeentelijke website](#) en gerelateerde pagina's.

Kunst en cultuur zijn geen op zichzelf staande uitingsvormen. Meer dan voorheen wordt de relatie tussen cultuur en andere beleidsterreinen als economie, zorg, welzijn, sport en onderwijs zichtbaar in gezamenlijke activiteiten en andere vormen van samenwerking.

De veranderende relatie overheid-maatschappij-culturele sector vraagt om een andere opstelling van de gemeente en een nieuwe relatie tussen overheid en bedrijfsleven. Denk aan publiek-private partnerschappen, nieuwe financieringsvormen naast of in plaats van subsidies en sponsoring en co-creatie. De ontwikkeling van de voorwaarden voor deze nieuwe samenwerkings- en financieringsvormen krijgt in de periode 2017-2020 verder

vorm. Doel hiervan is de culturele sector samen met andere partijen in de stad op een effectieve manier te kunnen ondersteunen, passend bij de veranderende behoeften en de wens de veerkracht van de culturele sector te optimaliseren.

De noodzaak van het ontwikkelen van creatieve vaardigheden en innovatieve kracht (bij jongeren en op economisch terrein) wordt steeds meer onderkend. Nieuwe technologieën en de inzet van creatieve vaardigheden bij de ontwikkeling en uitvoering van productieprocessen blijken onmisbaar. Cultuureducatie, mede gericht op de ontwikkeling van creatieve en 21ste-eeuwse vaardigheden, verdient een stevige positie in het geheel van het onderwijs. De aanbevelingen van een in 2017 uitgevoerd onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van het bestaande cultuureducatiebeleid en -aanbod krijgen inmiddels hun beslag. Zo kunnen nog tijdens de cultuurplanperiode 2017-2020 het rendement en de bijdrage aan de hiervoor genoemde onderwijsontwikkelingen vergroot worden.

De internationale betekenis van de culturele sector is belangrijk voor de sector zelf en ook voor de economische en toeristische betekenis van de stad. Voor de naamsbekendheid en de beeldvorming van Rotterdam zijn de culturele instellingen een wezenlijke factor van betekenis. Een speciaal voor dit doel samengestelde International Advisory Board (IABx) heeft in 2017 een visie en internationale agenda opgesteld die Rotterdam in staat moet stellen de (inter)nationale culturele profilering te versterken, samen met de gemeente, een groot aantal Rotterdamse culturele instellingen en Rotterdam Partners. Doel is de stad als vestigingsplaats voor bedrijven en toeristische trekpleister in binnen- en buitenland effectiever over het voetlicht te brengen.

Een van de instrumenten voor het versterken van het cultureel klimaat in de stad en het verhogen van de cultuurdeelname van Rotterdammers is het Cultuurplan. Het Cultuurplan is het grootste onderdeel van het subsidiehuis voor kunst en cultuur. In de periode 2017-2020 gaat het een budget van ca. € 80 mln per jaar, verdeeld over ongeveer 90 meerjarig gesubsidieerde culturele organisaties.

Speerpunten in het cultuurbeleid 2017-2020 zijn (aantoonbare) vergroting en verbreding van het publieksbereik, vernieuwing en innovatie, cultuureducatie en talentontwikkeling, internationale profilering en samenwerking. Van alle meerjarig gesubsidieerde organisaties wordt gevraagd aan deze speerpunten een bijdrage te leveren.

Inmiddels heeft de gemeenteraad begin juli 2019 de nota Stad in transitie, cultuur in verandering; Uitgangspunten voor het cultuurbeleid 2021-2024 vastgesteld. Op basis van deze nota kunnen culturele organisaties tot 1 februari 2020 een aanvraag indienen voor een meerjarige subsidie in de periode 2021-2024. De nota is bovendien de basis voor het overige beleid op het gebied van cultuur in brede zin. In de nota staan de i's van inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit centraal:

- Cultuur is voor alle Rotterdammers bereikbaar en toegankelijk; alle Rotterdammers kunnen iets van hun gading vinden en meedoen;*
- We geven ruimte aan nieuwe makers, creatieven en talenten en stimuleren een sterkere verbinding tussen deze nieuwe makers, creatieven en talenten enerzijds en de bestaande culturele organisaties anderzijds;*

- *We streven naar een compleet en evenwichtig cultureel ecosysteem in de stad dat de brede culturele sector intern verbindt en dat een stevige meerwaarde heeft voor vele andere sectoren.*

De toepassing van de landelijke Governance Code Cultuur, de Code Culturele Diversiteit en de Fair Practice Code brengt het college vooruitlopend op de periode 2021-2024 al intensief onder de aandacht van de culturele sector. In hun meerjarenplannen voor subsidie in deze periode moeten organisaties volgens het principe 'pas toe en leg uit' aangeven op welke wijze zij invulling geven aan de codes.

Voor de aansluiting bij de landelijke arbeidsmarktagenda op het gebied van kunst en cultuur en voor de ondersteuning van cultuurmakers en culturele initiatiefnemers in de ontwikkeling van hun ondernemerschap heeft de gemeente vanaf 2019 een bedrag in de begroting gereserveerd.

In Rotterdam, op landelijk niveau en in andere steden en regio's in het land zoeken overheden naar andere structuren, nieuwe rolverdelingen en een grotere gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het cultuurbeleid. *De Uitgangspuntennota 2021-2024 bevat dan ook een aantal voorstellen voor aanpassing van de bestortingssystematiek, die deels al ingevoerd zijn, deels in 2020 verder doorgevoerd worden en deels per 2021 uitvoering krijgen.* Naar verwachting zullen ook op rijksniveau een aantal wijzigingen doorgevoerd worden die tegemoet komen aan de veranderde behoeften van het culturele veld.

Op het terrein van musea verwacht het gemeentebestuur in 2020 enkele belangrijke ontwikkelingen, *die in 2019 al zijn gestart:*

- Ingrijpende renovatie van museum Boijmans Van Beuningen. Door deze renovatie zal het museum bouwkundig en museaal weer voldoen aan de wettelijke en functionele eisen.
- Ontwikkeling van een Nationaal Cultureel-Wetenschappelijk Instituut op Rotterdam-Zuid dat enerzijds een internationaal, iconisch instituut moet worden op het gebied van migratie, integratie en (super)diversiteit en anderzijds een culturele impuls moet geven aan Rotterdam-Zuid. De Rotterdamse musea spelen een belangrijke rol in deze ontwikkeling.
- *Oplevering* van het Collectiegebouw Boijmans Van Beuningen.

De cultuurdeelname door Rotterdammers verhogen

Bij vergroten en verbreden van het publieksbereik gaat het niet alleen om het bezoek aan stedelijke culturele voorzieningen als musea en theaters, maar ook om actieve deelname aan culturele activiteiten in de wijk, zoals cursussen en wijkfestivals. De gemeente stimuleert de organisatie van activiteiten, programma's en evenementen die aansluiten bij de vraag van de Rotterdammers. Samen met de culturele sector neemt de gemeente initiatieven om de kennis bij de diverse betrokkenen over het bereiken van nieuw publiek te vergroten. Met ingang van 2018 meten alle meerjarig gesubsidieerde Rotterdamse culturele organisaties hun publieksbereik en delen zij de uitkomsten daarvan opdat instrumenten gericht op vergroten en verbreden van het publieksbereik nog effectiever kunnen worden ingezet.

Een nieuwe generatie makers bereikt nieuwe publieksgroepen. De gemeente zoekt samen met hen naar ondersteuningsvormen die – naast subsidies – aansluiten bij hun behoeften. Daarbij gaat het niet alleen om financiële ondersteuning maar ook om de ontwikkeling van ondernemerschap en het aanbieden van geschikte werk- en presentatieplekken tegen een betaalbare prijs.

Om alle kinderen de kans te geven met cultuur in aanraking te komen, zet de gemeente in op cultuuronderwijs met (professionele) docenten op alle Rotterdamse scholen. Het streven is dat alle basisschoolleerlingen in Rotterdam in 2022 kwalitatief goede cultuureducatie krijgen en dat cultuureducatie in toenemende mate duurzaam geborgd is in het Rotterdamse basisonderwijs. Omdat cultuureducatie opgenomen is in de kerndoelen en eindtermen van het onderwijs, heeft de gemeente de volgende indicator geformuleerd: in 2022 is dertig procent van de basisscholen een of meer niveaus gestegen in het Rotterdamse Cultuureducatie Model. *Voor 2020 is het streven dat 22% van de basisscholen aan het einde van dat jaar een hoger niveau gerealiseerd heeft.* Deze stijging toont aan dat de kwaliteit van cultuureducatie is gestegen en dat cultuureducatie in toenemende mate duurzaam geborgd is in het Rotterdamse basisonderwijs, een noodzakelijkheid voor goede cultuureducatie voor alle Rotterdamse kinderen.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Musea - Cultuur	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	0	0	0	0	0	0
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	0	0	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	0	31.863	31.914	34.166	33.617	33.545
Apparaatlasten	0	761	801	797	795	722
Inhuur	0	31	32	32	32	32
Overige apparaatlasten	0	24	24	24	24	48
Personeel	0	705	744	741	739	643
Interne resultaat	0	11	0	0	0	0
Interne resultaat	0	11	0	0	0	0
Programmalaasten	0	31.091	31.113	33.369	32.823	32.823
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	0	2.231	800	800	254	254

Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	0	28.860	30.313	32.569	32.569	32.569
Saldo voor vpb en reserveringen	0	-31.863	-31.914	-34.166	-33.617	-33.545
Saldo voor reserveringen	0	-31.863	-31.914	-34.166	-33.617	-33.545
Reserves	0	-150	-2.000	0	0	0
Onttrekking reserves	0	250	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	400	2.000	0	0	0
Saldo	0	-32.013	-33.914	-34.166	-33.617	-33.545

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-29.873	-31.873	-32.128	-32.128	-32.128
Omissie 2019	-30.644	-32.652	-32.907	-32.907	-32.907
Voorjaarsnota 2019	-32.883	-33.485	-33.739	-33.193	-33.193
Begroting 2020	-32.013	-33.914	-34.166	-33.617	-33.545

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-32.883	-33.485	-33.739	-33.193	-33.193
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Lagere vaststelling subsidies	Ramingsbijstelling onvermijdelijk	942	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Tijdelijke maatregelen museum Boijmans van Beuningen	Reserves	0	0	0	0	0
Herverdeling indexering subsidies Cultuur 2020-2023	Technische wijzigingen	0	-441	-441	-441	-441
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-72	11	14	16	89
Begroting na wijzigingen		-32.013	-33.914	-34.166	-33.617	-33.545

Toelichting financiële bijstellingen

Lagere vaststelling subsidies

Vanwege lagere vaststelling van verstrekte subsidies is er sprake van een onderbesteding.

Bestemmingsreserve Tijdelijke maatregelen museum Boijmans van Beuningen

Op 16 juli 2019 is de gemeenteraad met een collegebrief geïnformeerd over de voortgang van het Collectiegebouw en de dreigende meerkosten bij de bouw. Zoals in die collegebrief is aangegeven wordt het projectbudget niet verhoogd en wordt om die reden in deze 2e herziening van de begroting 2019 een toevoeging van € 2,4 mln gedaan aan de bestemmingsreserves Tijdelijke maatregelen museum Boijmans van Beuningen. Hiermee is een eventuele aanspraak op de contractuele gemeentelijke bijdrage aan een tekort gereserveerd. De toevoeging is opgevoerd binnen de taakvelden Musea - Cultuur (€ 400) en Beheer overige gebouwen en gronden (€ 2 mln).

Herverdeling indexering subsidies Cultuur 2020-2023

Voor het jaar 2020 zijn de cultuursubsidies geïndexeerd. Met deze wijziging is de indexering verdeeld over de verschillende subsidiebudgetten zoals opgenomen onder de taakvelden.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse budgetverschuivingen van beperkte omvang.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Cultuurplan 2017-2020](#)
- [Verdelingsbesluit cultuurplan 2017-2020](#)
- [Algemene beleidsregels eenmalige subsidies kunst en cultuur](#)
- [Meerjaren beleidsplan bibliotheekbeleid](#)
- [Cultuurparticipatie van Rotterdam, 2015](#)
- [Cultuurverkenning 2015](#)
- [Wet op het specifiek cultuurbeleid](#)
- [Erfgoedwet](#)
- [Bibliotheekwet](#)
- [Mediawet](#)
- [Subsidieverordening Rotterdam 2014](#)

Omschrijving taakveld

Het gemeentebestuur werkt aan een stad met een sterk cultureel klimaat. Cultuur is van groot belang voor de economische positie van Rotterdam in binnen- en buitenland, maakt de stad aantrekkelijk voor bewoners, bezoekers en bedrijven en draagt bij aan de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Het gemeentebestuur wil, omwille van een sterk cultureel klimaat, optimale omstandigheden creëren voor de productie van kunst en cultuur, voor de toegankelijkheid ervan en voor het delen van informatie, kennis en middelen. Onder kunst en cultuur verstaan we meer dan alleen beeldende kunst, theater, dans, muziek, musea en film. Ook de bibliotheek, culturele evenementen, de creatieve industrie en het beleidsveld Toerisme behoren tot het culturele domein.

Om de doelen op het terrein van kunst en cultuur te bereiken, maakt de gemeente beleid, zoals het bibliotheekbeleid, (gemeentelijk) collectiebeleid, architectuurbeleid, vrijetijds- en toeristisch beleid en het vierjaarlijkse Cultuurplan.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME

Pagina 41

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME

Het bieden van een laagdrempelig aanbod van educatie, recreatie en expertise op gebied van natuur en milieu

Groeninitiatieven vanuit de samenleving op het gebied van natuur- en milieueducatie

Vitale speeltuinen, verspreid over de stad

Vitale scoutingverenigingen met een attractief aanbod en deskundige leiding

Ontwikkelingen en voortgang

Per 1 januari 2019 is de verzelfstandigde stichting Natuurstad Rotterdam van start gegaan. Bij deze stichting zijn de taken rond kinderboerderijen en natuur- en milieueducatie ondergebracht, die tot en met 2018 door de gemeente werden uitgevoerd.

In 2019 is het Actieprogramma Verenigingen vastgesteld, waarin acties zijn opgenomen om scoutingverenigingen vitaler en toekomstbestendig te maken. Voor speeltuinen worden deze acties eind 2019 opgenomen in een notitie speeltuinen.

Wat willen we bereiken

Het bieden van een laagdrempelig aanbod van educatie, recreatie en expertise op gebied van natuur en milieu

Hierdoor wordt het bewust duurzaam en gezond gedrag gestimuleerd. Door kennis over natuur en milieu wordt het plezier in de leefomgeving vergroot. Een volgende stap is het verder ontwikkelen van een verantwoorde levensstijl (gedrag) op gebieden als voeding, energie, duurzaamheid en dierenwelzijn.

Groeninitiatieven vanuit de samenleving

Groeninitiatieven op stedelijke niveau en op wijkniveau op het gebied van natuur- en milieueducatie bevorderen een gezonde en levensstijl.

Dit voor doelgroepen waar nog weinig aanbod voor is en in wijken en gebieden waar nog weinig groen aanbod is. Door de activiteiten worden de deelnemers bewust gemaakt van het belang om op verantwoorde wijze om te gaan met natuur en milieu.

Vitale speeltuinen, verspreid over de stad welke een rol vervullen in de wijk en veilig spelen voor kinderen mogelijk maken

- Vitale speeltuinen, verspreid over de stad welke een rol vervullen in de wijk en veilig spelen voor kinderen mogelijk maken.
- Buiten spelen op de speeltuinen is belangrijk voor de motorische, sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen. Dit draagt bij aan het gezond veilig en kansrijk kunnen opgroeien van kinderen.
- De toekomstbestendige speeltuinvereniging moet inspelen op veranderingen in de samenleving en een volwaardige partner zijn binnen het geheel van maatschappelijke voorzieningen in een wijk.

Vitale scoutingverenigingen met een attractief aanbod deskundige leiding

- Scoutingverenigingen zijn maatschappelijk betrokken jeugd- en jongerenorganisaties, die hun leden met aantrekkelijk scoutingprogramma een plezierige, actieve en uitdagende vrijetijdsbesteding bieden, geïnspireerd op het buitenleven.
- Vitale scoutingverenigingen zijn verenigingen waar sprake is van een gezonde financiële situatie, een goed vrijwilligersbeleid, voldoende en competent kader, voldoende leden, betrokken ouders, een toekomstbestendige, veilige en duurzame accommodatie en een duidelijke visie en missie.

Wat gaan we daar voor doen

Het bieden van een laagdrempelig aanbod van voorzieningen, recreatie, educatie en expertise op gebied van natuur en milieu

- Subsidieverstrekking aan Stichting Natuurstad Rotterdam met als doel het onderhouden en versterken van een goede en stadsbrede infrastructuur aan NME-voorzieningen en activiteiten zoals kinderboerderijen, NME-lessen, educatieve tuinen en het ontwikkelen van een duurzame leefstijl.
- Subsidieverstrekking aan Diergaarde Blijdorp (educatieve activiteiten), Karel Schot (vogelopvang), diverse initiatiefnemers op gebied van natuur- en milieueducatie.
- Inkoop opvang van huisdieren t.b.v. de wettelijke taak dierenopvang gevonden huisdieren en van het vervoer van deze huisdieren met de dierenambulance (inclusief 24-uurs meldkamer).
- Evalueren van het beleidskader NME uit 2013 en op basis hiervan en van trends en ontwikkelingen het opstellen van een nieuw beleidskader 2020.
- Beheer en exploitatie van het recreatieoord Hoek van Holland.
- We onderzoeken, vanwege de sluiting in 2018 van de Rotterdamse dierenopvang asiel van de Dierenbescherming, de mogelijkheid tot het realiseren van een nieuwe dierenopvang in Rotterdam, die in gemeentelijk eigendom komt. We streven er naar deze einde 2020 te kunnen openen.

Groeninitiatieven vanuit de samenleving

Samenwerken met initiatiefnemers uit de stad in het kader van het groenloket en de groenmakelaar.

Vitale speeltuinen, verspreid over de stad welke een rol vervullen in de wijk en veilig spelen voor kinderen mogelijk maken

- Het uitvoeren van het Actieprogramma Verenigingen als vervolg op dit actieprogramma en de beleidsnotitie speeltuinen.
- Subsidieverstrekking aan speeltuinenverenigingen voor activiteiten voor jeugd en personele inzet.
- Speeltuinenverenigingen kunnen gebruik maken van de 1/3-regeling voor het aanvragen van een investeringssubsidie.

Vitale scoutingverenigingen met een attractief aanbod en deskundige leiding

- Het opstellen van een uitvoeringsagenda vanuit het actieprogramma tot versterking van de verenigingen (voor sport, speeltuinen en scouting) in samenwerking met Scouting Nederland en het regiobestuur/raad van de scouting(groepen) in Rotterdam.
- Scoutingverenigingen kunnen subsidie aanvragen op basis van de 'Nadere regels Scouting 2016'. Deze 'Nadere regels Scouting 2016' zijn in 2017 geëvalueerd. Deze evaluatie heeft tot aanpassingen geleid in de

toekenning van de subsidies vanaf 2018. Daarnaast kunnen ook scoutingverenigingen gebruik maken van de 1/3-regeling voor het aanvragen van een investeringssubsidie.

- Opstellen in samenwerking met Scouting Nederland van een ontwikkelplan vitaliteit scoutingverenigingen.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal vitale speeltuinen	Streefwaarde		26	39	52	52	52
	Realisatie	26	36				
Vitaliteit scouting*	Streefwaarde		PM	PM	PM	PM	PM
	Realisatie						

* Nulmeting vindt plaats in 2020 in het kader van de uitvoering van het Actieprogramma Verenigingen

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	2.325	2.230	2.204	2.204	2.204	2.204
Bijdragen rijk en medeoverheden	4	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	2.321	2.230	2.204	2.204	2.204	2.204
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	15.071	18.847	18.766	18.691	18.691	18.691
Apparaatlasten	4.575	814	806	806	806	806
Inhuur	227	143	148	148	148	148
Overige apparaatlasten	192	14	14	14	14	14
Personeel	4.157	658	645	645	645	645
Interne resultaat	1.815	728	737	737	737	737
Interne resultaat	1.815	728	737	737	737	737
Programmalasten	8.681	17.305	17.223	17.148	17.148	17.148
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.492	2.132	1.720	1.645	1.645	1.645
Overige programmalasten	851	1.000	1.015	1.015	1.015	1.015
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0

Subsidies en inkomensoverdrachten	5.337	14.173	14.488	14.488	14.488	14.488
Saldo voor vpb en reserveringen	-12.746	-16.618	-16.562	-16.487	-16.487	-16.487
Saldo voor reserveringen	-12.746	-16.618	-16.562	-16.487	-16.487	-16.487
Reserves	0	-575	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	575	0	0	0	0
Saldo	-12.746	-17.193	-16.562	-16.487	-16.487	-16.487

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-16.052	-15.633	-15.558	-15.558	-15.558
Omissie 2019	-16.197	-15.777	-15.702	-15.702	-15.702
Voorjaarsnota 2019	-17.193	-16.514	-16.439	-16.439	-16.439
Begroting 2020	-17.193	-16.562	-16.487	-16.487	-16.487

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-17.193	-16.514	-16.439	-16.439	-16.439
Bijstellingen Begroting 2020					
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	0	-48	-48	-48
Begroting na wijzigingen		-17.193	-16.487	-16.487	-16.487

Toelichting financiële bijstellingen

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse budgetverschuivingen van beperkte omvang.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Beleidsnotitie “Toekomst Rotterdamse Speeltuinen” \(oktober 2013\)](#)
- [Beleidskader “NME heeft de toekomst – vernieuwing van natuur- en milieueducatie in Rotterdam” \(november 2013\)](#)

- [Besluitvorming verzelfstandiging NME](#)

Omschrijving taakveld

Het college staat voor het betrekken van Rotterdammers bij duurzaamheid en het bevorderen van een duurzame en gezonde levensstijl met behulp van een laagdrempelig aanbod van educatie, recreatie en participatie op het gebied van natuur en milieu. Verder staat het college voor een aanbod aan recreatieve voorzieningen, verspreid over de stad zoals speeltuinen en scouting verenigingen. Verder exploiteert de gemeente het Recreatieoord Hoek van Holland.

Sportaccommodaties

Pagina 42

Sportaccommodaties

Kwalitatief hoogwaardige, duurzame, goed toegankelijke en voldoende sportvoorzieningen

Opstellen in eigendom van sportverenigingen zijn van voldoende kwalitatief niveau

Toegankelijke voorzieningen voor mensen met een beperking

Intensiever gebruik van sportvoorzieningen

Ontwikkelingen en voortgang

De in 2016 vastgestelde intensivering van sportvelden en sportaccommodaties is in 2019 verder uitgevoerd. Er zijn op diverse accommodaties extra velden opgeleverd en in 2019 wordt de locatie Noorderbocht opgeleverd. Hiermee wordt een capaciteitsprobleem voor diverse verenigingen opgelost.

In 2019 is begonnen met het opstellen van het programma Vervanging Sportaccommodaties.

In 2019 is de subsidieregeling voor sportverenigingen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud bij hun opstallen (kantines en kleedkamers) afgerond. Hiervoor was in 2018 voor het jaar 2019 een bestemmingsreserve gevormd.

Wat willen we bereiken

Kwalitatief hoogwaardige, duurzame, goed toegankelijke en voldoende sportvoorzieningen

Sportvoorzieningen zijn een randvoorwaarde om Rotterdammers aan het sporten te krijgen en te houden. Het college zet zich in voor uitnodigende sportvoorzieningen en voor het goed neerzetten en versterken van het concept van de sportcirkel: de infrastructuur aan sportvoorzieningen rondom binnenstad. Uitgangspunten zijn hierbij:

- handhaving van de bestaande capaciteit
- intensiever gebruiken van de bestaande capaciteit (bijvoorbeeld door spreiding van gebruik en/of aanleg van kunstgras)
- investeren in uitbreiding of nieuwbouw waar echt noodzakelijk

Kwalitatief voldoende opstellen van sportverenigingen

Verenigingen dienen te kunnen beschikken over clubgebouwen die voldoen aan de minimale gebruikerseisen en die in voldoende staat van onderhoud zijn. De clubgebouwen zijn in economisch eigendom van de verenigingen. Het onderhoud is dan ook in beginsel een verantwoordelijkheid van de verenigingen zelf. Financieel blijkt dat echter niet altijd gemakkelijk. In 2017 is daarom een eenmalige subsidieregeling achterstallig onderhoud clubgebouwen vastgesteld ter ondersteuning van de verenigingen.

Toegankelijke voorzieningen voor mensen met een beperking

- Bij renovatie en nieuwbouw van gemeentelijke sportaccommodaties zorgen we ervoor dat de voorzieningen toegankelijk zijn voor bezoekers en sporters met een beperking.
- Verenigingen worden via de 1/3e regeling gestimuleerd om hun eigen accommodatie toegankelijker te maken.

Intensiever gebruik van sportvoorzieningen

Het college spant zich in om de bestaande voorzieningen intensiever te gebruiken, zodat het maatschappelijk rendement ervan toeneemt.

Ingezet wordt op het verhogen van naschools gebruik van binnensportvoorzieningen (gymzalen en sporthallen), het meer buiten de verenigingsuren om gebruiken van sportcomplexen en het – waar mogelijk - organisatorisch meer spreiden van verenigingsactiviteiten. Het Sportbedrijf Rotterdam is hierbij een belangrijke partner.

Verduurzaming van de gemeentelijke voorzieningen en stimuleren van partners /verenigingen om dat ook te doen bij hun eigen voorzieningen

Het college neemt energiebesparende en duurzaamheidsmaatregelen rond de sportaccommodaties. Daarnaast stimuleert het college dat sportverenigingen duurzaamheidsmaatregelen nemen rond de eigen opstallen, met gebruik van stedelijke en landelijke subsidieregelingen.

Wat gaan we daar voor doen

Programma Vervanging Sportaccommodaties

- Het college zal een Programma Vervanging Sportaccommodaties opstellen, waarin aangegeven wordt welke inspanningen de komende tien jaar nodig zijn om kwalitatief hoogwaardige, duurzame, goed toegankelijke en voldoende sportvoorzieningen te behouden en te realiseren. Ook de clubgebouwen van de buitensportverenigingen zullen hierbij worden betrokken.
- In het Programma Vervanging Sportaccommodaties zullen waar nodig voorstellen worden opgenomen voor renovatie of vervanging van sportaccommodaties. In het meerjarenkader is hiervoor vanaf 2022 een eerste tranche van de benodigde geldmiddelen opgenomen.

Kwalitatief hoogwaardige, duurzame, goed toegankelijke en voldoende sportvoorzieningen

- De ingezette kwaliteitsslag sportcomplexen (Noorderbocht, vv Pernis, LMO/Zwervers, Honkbal op Zuid, Rotterdamse Rugby Club, The Hookers en Wielerclub Ahoy / SV Rotterdam) is in 2020 zoveel mogelijk afgerond.
- Uit de verkregen extra middelen wordt bij Neptunus-Schiebroek een kunstgrasveld aangelegd; er komt een besluit over de aanleg van een kunstgrasveld aan de Schulpweg (Egelantiersboys, Pretoria) Indien financieel nog mogelijk.
- Doorontwikkeling Stadionpark (afroning Sportcomplex Olympia, haalbaarheidsonderzoeken sportvoorziening tbv VO-onderwijs, uitbreiding Topsportcentrum, voorzieningen Feyenoord City).
- Ontwikkeling zwembad/sporthal Huis op Zuid (vervanging Afrikaanderbad en Sporthal Afrikaanderplein) en Sportzaal/Kindcluster Bloemhof.
- Haalbaarheidsonderzoek nieuwbouw zwembad/sporthal Overschie en locatieonderzoek nieuw zwembad /sporthal Oostervant.
- Opdrachtverstrekking (en prestatievergoeding) aan het Sportbedrijf Rotterdam voor exploitatie van zwembaden, sporthallen, gymzalen en sportterreinen.
- Subsidies aan Sportfondsen, Optisport voor exploitatie van zwembaden en sporthallen.

- Exploitatiesubsidie Topsportcentrum.
- Kwalitatief voldoende opstellen van sportverenigingen.
- Stimuleren investeringen in voorzieningen in eigendom van verenigingen door diverse subsidieregelingen (o.a. regeling duurzaamheidsinvesteringen, 1/3e regeling).
- Gefaseerde vervanging van rubbergranulaat door alternatief materiaal bij kunstgrasvelden, waarbij een beroep wordt gedaan op het IFR (Investeringsfonds Rotterdam).

Kwalitatief voldoende opstellen van sportverenigingen

Stimuleren investeringen in voorzieningen in eigendom van verenigingen door diverse subsidieregelingen (o.a. regeling duurzaamheidsinvesteringen, 1/3e regeling).

Toegankelijke voorzieningen voor mensen met een beperking

- De beleidsregel “Basiseisen toegankelijkheid gemeentelijke binnensportaccommodaties’ (2014) blijft van toepassing op de gemeentelijke binnensportaccommodaties. Bij nieuw te bouwen of te renoveren accommodaties voor buitensport wordt de beleidsregel meegenomen.
- In de 1/3 regeling is opgenomen dat er bij de investeringen aan de accommodatie rekening wordt gehouden met de toegankelijkheid en bruikbaarheid voor mensen met een beperking. Verenigingen worden geadviseerd om gebruik te maken van de subsidieregeling van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport ‘Stimulering bouw en onderhoud sportaccommodaties’ waarin onder andere een aanvullende subsidie voor investeringen op het gebied van toegankelijkheid mogelijk is.

Intensiever gebruik van voorzieningen

- Inzet op optimalisatie bezettingsgraad voor zowel binnen – als buitensport door innovatie en vernieuwing en een verbeterde communicatie (via het Sportbedrijf).
- Wat betreft buitensport:
  - is het in 2018 opgestelde capaciteitsplan het vertrekpunt
  - worden de gebruikersovereenkomsten met clubs aangepast, zodat het Sportbedrijf meer kan sturen en stimuleren tot intensivering gebruik
  - vindt afstemming plaats met de sportbonden en Rotterdamse verenigingen over een betere organisatorische spreiding van verenigingsactiviteiten
  - worden daar waar wenselijk aanvullende voorzieningen op velden aangebracht zodat deze multifunctioneler kunnen worden ingezet
- Wat betreft binnensport:

- betere vindbaarheid en gemakkelijkere verhuurbaarheid van de binnensportvoorzieningen door invoering van een digitaal verhuurloket
- betere afstemming programma en contacten sport- en bewegen in de wijk (Sportregie)
- betere bediening klanten binnensportvoorzieningen via een gebruikersraad verbonden aan het Sportbedrijf
- ontwikkelen nieuw concept inrichting van gymzalen

Verduurzaming van de gemeentelijke voorzieningen en stimuleren van partners /verenigingen om dat ook te doen bij hun eigen voorzieningen

Onderzoek samen met Sportbedrijf Rotterdam naar verdere verduurzaming sportaccommodaties binnen de kaders van het totale beleid rond duurzaamheid en energietransitie.

Effectindicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stijging bezetting naschools gebruik gymzalen.	Streefwaarde	24%	24%	25%	26%	26%	
	Realisatie	24%					
Stijging bezetting naschools gebruik sporthallen*	Streefwaarde	46%	46%	48%	48%	48%	
	Realisatie	46%					
Bezettingspercentage buitensportvelden**	Streefwaarde	N.v.t.					
	Realisatie						

* Dit betreft het gebruik over het hele jaar, in de verenigingsperiode zitten de sporthallen al vol.

** Hiervoor wordt nog een meetinstrument ontwikkeld en volgt nog een nulmeting.

Prestatie-indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Percentage opstellen van verenigingen dat minimaal op niveau 3 is*	Streefwaarde	nvt	nvt	nvt	92%	nvt	nvt	
	Realisatie							
Klanttevredenheid sportvoorzieningen**	Gymzalen	Streefwaarde	6,3	nvt	nvt	PM	nvt	nvt
		Realisatie	6,4					
	Sporthallen	Streefwaarde	6,9	nvt	nvt	PM	nvt	nvt
		Realisatie						

	Realisatie	7,1					
Zwembaden	Streefwaarde	7,5	nvt	nvt	PM	nvt	nvt
	Realisatie	7,7 (Sportbedrijf)					
Buitensport	Streefwaarde	6,3	nvt	nvt	PM	nvt	nvt
	Realisatie	7,5					
Aantal bezoeken zwembaden***	Streefwaarde	2,1 mln	2,2 mln	2,2 mln	2,3 mln	2,3 mln	2,3 mln
	Realisatie	1,97 mln					
Aantal sportaccommodaties waar een duurzaamheidsmaatregel is toegepast****	Streefwaarde	N.v.t.	PM	PM	PM	PM	PM
	Realisatie						

* Het gaat hierbij om 86 verenigingsopstallen waarvoor in 2015-2017 een schouw is uitgevoerd en die op basis hiervan in aanmerking zijn komen voor de subsidie "Achterstallig onderhoud". Er is dus geen realisatiecijfer over 2018. Per 2021 volgt een vervolgmeting van de opstallen die in economisch eigendom zijn van de verenigingen.

** Deze wordt om de drie jaar gemeten. De eerstvolgende meting is in 2021. Streefwaarden klanttevredenheid 2021 worden vastgesteld in de eind 2019 af te sluiten meerjarenovereenkomst 2020-2023 tussen gemeente en Sportbedrijf.

*** Uit het beleidskader Zwemmen.

**** Definiëring en nulmeting wordt opgesteld in het kader van het plan van aanpak "duurzame sportaccommodaties", onderdeel van het totale beleid rond duurzaamheid. Realisatiecijfers worden begin 2020 geleverd.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Sportaccommodaties	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	6.197	332	443	443	443	443
Bijdragen rijk en medeoverheden	16	40	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	6.181	292	443	443	443	443
Lasten exclusief reserves	55.650	53.802	52.977	52.926	52.958	53.067
Apparaatlasten	1.107	646	684	673	667	667
Inhuur	29	34	35	35	35	35
Overige apparaatlasten	63	16	15	15	15	15
Personeel	1.015	596	633	623	617	617
Interne resultaat	1.649	-2.006	-2.059	-2.059	-2.059	-2.059
Interne resultaat	1.649	-2.006	-2.059	-2.059	-2.059	-2.059

Programmalasten	52.894	55.162	54.352	54.312	54.350	54.459
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	45.683	795	1.899	2.283	2.515	2.717
Kapitaallasten	1.393	1.092	1.054	1.007	813	719
Overige programmalasten	37	7	7	7	7	7
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	5.782	53.267	51.392	51.015	51.015	51.015
Saldo voor vpb en reserveringen	-49.453	-53.470	-52.534	-52.483	-52.515	-52.624
Saldo voor reserveringen	-49.453	-53.470	-52.534	-52.483	-52.515	-52.624
Reserves	1.561	1.264	789	789	539	39
Onttrekking reserves	1.561	1.264	789	789	539	39
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-47.892	-52.206	-51.745	-51.694	-51.976	-52.585

X

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-49.974	-48.440	-48.439	-48.484	-48.484
Omissie 2019	-50.083	-48.592	-48.592	-48.636	-48.636
Voorjaarsnota 2019	-52.278	-51.315	-51.322	-51.374	-51.381
Begroting 2020	-52.206	-51.745	-51.694	-51.976	-52.585

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019	-52.278	-51.315	-51.322	-51.374	-51.381
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Aanpassing prestatievergoeding sportbedrijf	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	-175	-175	-175	-175
Dekking rubberinfill kunstgras	Ramingsbijstellingen	0	-425	-553	-800

	onvermijdelijk					
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen	0	0	0	0	0
	onvermijdelijk					
Bestemmingsreserve Frictiekosten op afstand zetten Lokale Cultuur Centra	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Investerings Fonds Rotterdam	Reserves	0	0	0	0	0
Onttrekking reserve achterstallig onderhoud	Reserves	0	0	0	0	0
Onderhoud sportaccommodaties	Kasschuiven	300	-300	0	0	0
Invulling taakstelling Digitaliseringsagenda en verschuiving apparaatslasten	Technische wijzigingen	116	19	30	36	36
Budgetverschuiving binnen programma Cultuur, sport en recreatie	Technische wijzigingen	-170	167	16	9	-591
Invulling Concernhuisvesting en diverse taakstelling	Technische wijzigingen	189	243	270	289	289
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	0
Verlaging bijdrage ten behoeve van Herplaatsingskandidaten 2019	Technische wijzigingen	-188	0	0	0	0
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	32	30	29	27
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	0	9	10	10	10
Begroting na wijzigingen		-52.206	-51.745	-51.694	-51.976	-52.585

Toelichting financiële bijstellingen

Aanpassing prestatievergoeding sportbedrijf

De prestatievergoeding aan het sportbedrijf is meerjarig aangepast op basis van de afgesproken constructie rondom de Vennootschapsbelasting.

Dekking rubberinfill kunstgras

Bij de Voorjaarsnota 2019 is besloten om vanuit het IFR dekking te verlenen voor rubberinfill kunstgrasvelden. Deze is in de begroting alleen voor 2019 verwerkt. Met deze begrotingswijziging wordt de dekking meerjarig verwerkt.

Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten zijn geactualiseerd voor de nieuwe investeringen die de komende jaren worden gedaan.

Bestemmingsreserve Friciekosten op afstand zetten Lokale Cultuur Centra

De onttrekking aan de reserve wordt verlaagd vanwege lagere loonkosten voor medewerkers die begeleid zijn naar een nieuwe baan.

Bestemmingsreserve Investerings Fonds Rotterdam

Dit betreft een technische wijziging waarbij de uitgaven in tijd anders plaatsvinden. Deze bedragen zullen in de periode 2020-2022 worden uitgegeven.

Onttrekking reserve achterstallig onderhoud

Vanuit het jaarresultaat 2018 is een bestemmingsreserve gevormd voor verplichtingen voor achterstallig onderhoud verenigingen. Deze middelen worden in 2019 volledig besteed.

Onderhoud sportaccommodaties

Vanwege uitgestelde betalingen aan sportverenigingen in verband met nieuwbouw die komend jaar plaatsvindt, wordt een kasschuif gedaan naar 2020.

Invulling taakstelling Digitaliseringsagenda en verschuiving apparaatslasten

Bij de Voorjaarsnota 2019 is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking. Daarnaast wordt vacatureruimte in 2019 niet ingevuld om de overbesteding binnen het programma te dekken.

Budgetverschuiving binnen programma Cultuur, sport en recreatie

Dit betreft een budgetverschuiving tussen verschillende taakvelden om de knelpunten binnen de eigen begroting op te lossen.

Invulling Concernhuisvesting en diverse taakstelling

Bij de Voorjaarsnota 2019 is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Concernhuisvesting en diverse taakstellingen. Deze mutatie is een verdere invulling van deze dekking.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensiveringen: "Verduurzaming sportaccommodaties en "Extra investeren in sportaccommodaties". De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[Samenvatting bijstellingen](#)'

Verlaging bijdrage ten behoeve van herplaatsingskandidaten 2019

Bij programma Werk en Inkomen zijn medewerkers in de loonschalen 1-3 vanuit de reorganisatie van de Lokale Cultuur Centra begeleid naar een nieuwe baan. Hierdoor zijn de bijdragen vanuit taakveld Sportaccommodaties verlaagd.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse budgetverschuivingen van beperkte omvang.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Sportnota](#)
- [Beleidsplan binnensportvoorzieningen](#)
- [Beleidskader zwemmen](#)
- [Beleidsplan Sportterreinen](#)
- [Besluitvorming verzelfstandiging sportbedrijf](#)

Het college staat voor een hoogwaardige, duurzame en goed toegankelijke infrastructuur aan sportvoorzieningen, zodat dit gezamenlijk voorziet in de vraag aan ruimte voor sport en beweging, evenredig verspreid over de stad.

Sportbeleid en activering

Sportprogrammering om meer Rotterdammers structureel een leven lang te laten bewegen of sporten

Benutten kracht van sportevenementen en topsport

Toekomstbestendige en vitale sportverenigingen en overige sportaanbieders en sportief ondernemerschap

Lekker Fit! in de Wijk

Ontwikkelingen en voortgang

- Het college legt in het sportbeleid een extra accent op het vitaliseren en toekomstbestendig maken van sportverenigingen. In juni heeft het college het Actieprogramma Verenigingen vastgesteld.
- Het college heeft het programma Lekker Fit in de Wijk 2019-2022 vastgesteld, waarmee dit programma een vervolg krijgt en op onderdelen nieuwe accenten worden gelegd.

Wat willen we bereiken

Sportprogrammering om meer Rotterdammers structureel te laten bewegen of sporten

- Het college wil Rotterdammers een leven lang met plezier laten sporten en bewegen.
- Een aantrekkelijk en passend sportaanbod voor ouderen en mensen met een beperking. Hierbij is niet alleen aandacht voor het sporten en bewegen, maar ook voor gezondheidsverbetering en sociale contacten. Naast zorgen voor passend aanbod wordt ook ingezet op toeleiding van de doelgroep naar het aanbod.
- Het college werkt aan een pedagogisch en veilig sportklimaat.

Benutten kracht van sportevenementen en topsport

- Topsport en sportevenementen versterken het sportieve klimaat van de stad. Door keuzes te baseren op het DNA van Rotterdam, stijgt het rendement op terreinen als sportdeelname, economie, maatschappij en imago.

- Sportevenementen en de prestaties van topsporters maken emotie los. Ze brengen grote aantallen Rotterdammers op de been en trekken een internationaal publiek naar de stad. Deze kracht van topsport en sportevenementen wordt benut om Rotterdammers te enthousiasmeren om mee te doen en om trots te zijn op hun stad. Door te kiezen voor sporten die aansluiten bij het DNA van Rotterdam versterken zij het internationale profiel en de bekendheid van Rotterdam.

Toekomstbestendige en vitale sportverenigingen én anders georganiseerde sporten

- Sportverenigingen en sportaanbieders zoals stichtingen en kleine ondernemers zijn belangrijk voor de stad. Ze bedienen een grote groep Rotterdammers. Het college wil dat sportverenigingen zich gereed maken voor de toekomst door mee te gaan met veranderende ontwikkelingen en een veranderende vraag. Hierdoor moeten sportverenigingen langdurig vitaal worden.
- Meer vitale sportverenigingen. Dat betekent onder meer: een positief sportklimaat, een vernieuwend aanbod, flexibele lidmaatschappen, met een goed vrijwilligersbeleid, voldoende en competent kader, een goede ledenopbouw, betrokken ouders en een toekomstbestendige en duurzame sportaccommodatie. Naast verenigingen moeten er voldoende overige sportaanbieders in de stad zijn, die het sportief ondernemerschap omarmen en flexibel, modern, passend aanbod aanbieden wat aansluit op de wensen en behoefte van de Rotterdammers.

Lekker Fit! in de Wijk

- Het college gaat door met het programma Lekker Fit! en stelt als ambitie het aantal kinderen met overgewicht in Rotterdam terug te dringen. Ook wil het college gezond gedrag makkelijker en aantrekkelijker maken door onder andere het stimuleren van beweging, gezond eten en terugdringen van diabetes. Met de ambities voor gezondheid en gezond gewicht sluit de coalitie aan bij de doelstelling van het Nationaal Preventieakkoord 'de gezondheid verbeteren van mensen en van Nederland als geheel'.
- Rotterdam zet met het programma 'Lekker Fit! in de wijk 2019-2022' in op een fitte en gezonde generatie kinderen en jongeren in de stad. Het maken van gezonde keuzes wordt de sociale norm in Rotterdam. Waardoor toekomstige generaties in goede gezondheid opgroeien. Waar het vanzelfsprekend is dat kinderen, jongeren en hun ouders verstandige – en minimaal weloverwogen – keuzes maken in hun eigen leefwereld, binnen hun context.
- Dat betekent dat
  - o de jeugd een actieve leefstijl heeft;
  - o de jeugd een gezond voedingspatroon heeft;
  - o de sociale omgeving van de jeugd gezonde(re) keuzes maakt of aanreikt;
  - o de leefomgeving van de jeugd gezonder wordt en uitnodigt tot activiteit.

- Dat doen we samen; partners in de omgeving van kinderen zijn mede-eigenaar van deze norm en vertalen deze in de eigen activiteiten. Door inzet op preventie voor alle kinderen en ouders in Rotterdam, is het bereik en daardoor de impact groot.

Wat gaan we daar voor doen

Sportprogrammering om meer Rotterdammers structureel te laten bewegen of sporten

- Subsidieregeling CityLab010 voor innovatieve initiatieven op het gebied van sport.
- Sportprogrammering (o.a. op de Cruiff courts en Krajicek Playgrounds) in alle gebieden.
- Het college subsidieert de netwerkorganisatie Sport op Maat om de drempels die Rotterdammers met een beperking ervaren om te gaan sporten of bewegen te verlagen. Onder andere door samen met het Sportbedrijf Rotterdam en Stichting MEE Rotterdam Rijnmond zorg te dragen voor voldoende passend sportaanbod.
- Prestatievergoeding (inkoopopdracht) Sportbedrijf voor sportprogrammering en sportregie, waarbij ingezet wordt op het stimuleren van aanbod (gebiedsgericht) gericht op de behoefte van Rotterdammers en koppeling van breedtesport, cultuur en topsport.
- Uitvoering van diverse subsidieregelingen (o.a. ouderensport, sportinitiatieven, aangepast sporten, urban sports).
- Inzetten van diverse functies vanuit de diverse partners in de stad om doelgroepen die achter blijven in sportdeelname te stimuleren richting beweegaanbod.
- Sportregie brengt op basis van wijkanalyses de vraag en aanbod naar sportaanbod in een wijk in beeld en probeert vervolgens het aanbod dusdanig te stimuleren dat het aansluit op de vraag van de Rotterdammers.
- Rotterdam Sportsupport ontvangt subsidie voor de realisatie van Schoolsportverenigingen in de stad. Een schoolsportvereniging is een laagdrempelige kennismaking met de sportverenigingen dicht bij school, in de wijk met uiteindelijk als doel doorstroom naar een reguliere sportvereniging.
- Pedagogisch en veilig sportklimaat: het college gaat verdere samenhangende (en op maatwerk gebaseerde), integrale ondersteuning van sportverenigingen realiseren om een pedagogisch en veilig sportklimaat te creëren waarbinnen kinderen de positieve aspecten van sport en een sportvereniging zoveel mogelijk ervaren. In dit kader is er onder andere de Bijdrage jeugdsport.

Benutten kracht van sportevenementen en topsport

- Het jaarlijks faciliteren en subsidiëren van terugkerende en eenmalige topevenementen als de Rotterdam Marathon en diverse EK's en WK's.
- De ambitie hebben om (al dan niet in samenwerking met andere steden) grootschalige topsportevenementen te hosten als de Grand Départ van de Tour de France en de Youth Olympic Games.
- Het verbreden van side events om de impact van topsportevenementen te vergroten.
- Doorontwikkeling Centrum voor Topsport & Onderwijs Metropool (CTO) door een of meer landelijke topsportprogramma's te huisvesten in Rotterdam.
- (Voortzetten van) Subsidie aan Rotterdam Topsport voor bevordering topsportklimaat en acquisitie van (top-) sportevenementen die passen bij Rotterdam.
- Meer Rotterdammers betrekken bij (top)sportevenementen.

Toekomstbestendige en vitale sportverenigingen én anders georganiseerde sporten

- Het uitvoeren van het in juni 2019 vastgestelde Actieprogramma Verenigingen met voor sportverenigingen de nadruk op de acties: flexibele lidmaatschappen, multisportaanbod, aanbod E-sports bij verenigingen, nieuwe organisatievormen, verenigingen ondersteunen bij sponsorwerving (onder meer via hospitality) en de inzet van verenigingsconsulenten.
- Naast de inzet van verenigingsconsulenten vanaf 2020 ontvangt Rotterdam Sportsupport een basis subsidie voor de ondersteuning van sportverenigingen gericht op het zorgdragen voor vitale sportverenigingen. Thema's zijn o.a.: voldoende en goed kader, ouderbetrokkenheid, veilige sportverenigingen met een goed pedagogisch klimaat, toekomstgerichte sportvereniging.
- Rotterdam Sportsupport ontvangt subsidie voor het realiseren van sportplusverenigingen. Dat zijn sterke, vitale clubs die op maatschappelijk gebied wat extra's willen en kunnen bieden.
- Ontwikkelen en implementeren van aanbod aan esports, VRsports of een vorm van Urban Sport als aanvulling op kernaanbod sportverenigingen.
- Evalueren subsidieregeling voor urban- en esports.
- De methode 'living lab' inzetten om de ontwikkeling van eSports te binden aan de sportvereniging van de toekomst. Experimenteren met het verruimen en vernieuwen van het sportaanbod bij verenigingen. De inzet sluit aan bij de ambities van het Nationaal Sportakkoord, met name op het thema 'inclusief sporten en bewegen' (wegnemen van belemmeringen om deel te nemen en eSports als middel om jeugd bij een vereniging te laten bewegen).

Lekker Fit! in de Wijk

We voeren het programmaplan Lekker Fit! in de wijk 2019-2022 uit. Dit plan bestaat uit vijf programmalijnen:

- Focus op 20 prioriteitswijken: Een aanpak die zich richt op 20 prioriteitswijken, waaronder de wijken van de children's zone uit NPRZ. De wijkgerichte aanpak is integraal, community based en zet daar in waar het nodig is. Vanuit de bestaande wijknetwerken wordt samen met partners in de wijk gewerkt aan het gezamenlijk uitdragen en normaal maken van gezonde leefstijl.
- Verbreden naar de hele wijk: Deze programmalijn is nieuw ten opzichte van het vorige programmaplan en bestaat uit maatregelen waarmee gezonde leefstijl breed in de stad uitgedragen wordt. Methoden en kennis worden beschikbaar gesteld en gezonde initiatieven ondersteund.
- Beginnen bij ouders en het jonge kind: Deze programmalijn is breder dan voorheen; inzet is om zo veel mogelijk jonge kinderen en hun ouders te bereiken. Dit doen we door het informeren van en kennis delen met de geboortezorg. Daarnaast is de ambitie om met de aanpak Lekker Fit! Kinderdagverblijven en Lekker Fit! Kleuters 80% van de locaties en groepen te bereiken en daar de ouderbetrokkenheid te versterken.
- Lekker Fit! pakket: De inzet Lekker Fit! Basisonderwijs voor groepen 3 t/m 8 handhaven we op hetzelfde aantal scholen (dekking is 50% van alle Rotterdamse basisscholen). Voor de overige scholen wordt een pakket ontwikkeld waarmee de scholen gezonde leefstijl onderdeel kunnen maken van de schooldag. Onderzocht wordt hoe buitenspelen tijdens en na schooltijd gestimuleerd kan worden.
- Uitbreiden van kinderen naar tieners: De aanpak wordt verbreed naar tieners. Voor tieners worden interventies ontwikkeld, mede door met deze groep in gesprek te gaan. Via de VO-scholen in Rotterdam, en ook buiten de schoolomgeving.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal vitale sportverenigingen*	Streefwaarde			90%		92%	
	Realisatie	88%					
Aantal leden van sportverenigingen*	Streefwaarde					77.250	
	Realisatie	75.000					

* In het kader van het Actieprogramma Verenigingen wordt opdracht gegeven voor een 0-meting, welke in 2019 zal worden uitgevoerd.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Klanttevredenheid sportprogrammering*	Schoolsport	Streefwaarde	nvt		PM		
		Realisatie	7,0				
	Sportregie	Streefwaarde	nvt		PM		
		Realisatie	7,2				

Lekker Fit!-programma

Aantal Lekker Fitscholen	Streefwaarde	94	94	94	94	94
	Realisatie	94				
0-4 jaar op kinderopvanglocaties	Streefwaarde	145	180	215	250	285
	Realisatie	145				
Kleuteraanpak op LF! en NLF! scholen***	Streefwaarde		95	105	120	138
	Realisatie	75				

* Deze wordt om de drie jaar gemeten, de eerst volgende meting is in 2021

** Streefwaarden klanttevredenheid 2021 (eerst volgende meting) worden vastgesteld in de eind 2019 af te sluiten meerjarenovereenkomst 2020-2023 tussen gemeente en Sportbedri

** Lekker Fit! en Niet-Lekker Fit! scholen, de scholen met en zonder een LF! programma in groep 3-8

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Sportbeleid en activering	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	1.780	1.874	1.814	1.814	1.814	1.814
Bijdragen rijk en medeoverheden	38	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	1.482	1.874	1.814	1.814	1.814	1.814
Overige baten	261	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	14.031	16.780	15.842	15.557	15.240	14.657
Apparaatlasten	4.484	4.944	5.314	5.290	5.274	5.274
Inhuur	89	62	106	106	106	106
Overige apparaatlasten	47	122	127	130	130	130
Personeel	4.347	4.761	5.082	5.054	5.038	5.038
Interne resultaat	-7.099	-6.686	-7.428	-7.428	-7.428	-7.428
Interne resultaat	-7.099	-6.686	-7.428	-7.428	-7.428	-7.428
Programmalasten	16.646	18.522	17.956	17.695	17.395	16.812
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.920	9.200	9.231	9.121	8.820	8.737
Kapitaallasten	186	181	0	0	0	0
Overige programmalasten	29	35	40	64	66	66
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0

Subsidies en inkomensoverdrachten	8.511	9.106	8.684	8.509	8.509	8.009
Saldo voor vpb en reserveringen	-12.250	-14.906	-14.028	-13.743	-13.427	-12.844
Saldo voor reserveringen	-12.250	-14.906	-14.028	-13.743	-13.427	-12.844
Reserves	456	35	0	0	0	0
Onttrekking reserves	456	35	0	0	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-11.794	-14.871	-14.028	-13.743	-13.427	-12.844

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-14.181	-14.066	-13.957	-13.664	-13.664
Omissie 2019	-14.466	-14.500	-14.395	-14.103	-14.103
Voorjaarsnota 2019	-14.465	-14.341	-14.129	-13.768	-13.785
Begroting 2020	-14.871	-14.028	-13.743	-13.427	-12.844

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019	-14.465	-14.341	-14.129	-13.768	-13.785

Bijstellingen Begroting 2020	Categorie	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Bestemmingsreserve Citylab	Reserves	0	0	0	0	0
Mutatie Rijksbijdrage Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden	Taakmutaties	-200	0	0	0	0
Herverdeling taakstelling Digitaliseringsagenda	Technische wijzigingen	-110	-98	-126	-143	-143
Budgetverschuiving binnen programma Cultuur, sport en recreatie	Technische wijzigingen	62	-28	123	130	730
Herverdeling Concernhuisvesting en diverse taakstellingen	Technische wijzigingen	-309	-403	-453	-488	-488
Overheveling budgetten Citylab010 aanvullend	Technische	100	0	0	0	0

		wijzigingen				
Overzetten accounthouderschap Jeugdsportfondsen naar Armoede	Technische wijzigingen	0	842	842	842	842
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	51	0	0	0	0
Begroting na wijzigingen		-14.871	-14.028	-13.743	-13.427	-12.844

Toelichting financiële bijstellingen

Bestemmingsreserve Citylab

Vanuit het jaarresultaat 2018 is een bestemmingsreserve gevormd voor verplichtingen ten behoeve van Citylab. Deze wordt in 2019 volledig besteed.

Mutatie Rijksbijdrage Decentralisatie-uitkering Sportakkoorden

Het Rijk heeft extra middelen beschikbaar gesteld voor uitvoering van het Sportakkoord. Rotterdam zet de middelen in om de ontwikkeling van e-sports te binden aan de sportvereniging van de toekomst.

Herverdeling taakstelling Digitaliseringsagenda

Bij de voorjaarsnota is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven digitaliseringsagenda. Deze mutatie is een verdere invulling van deze dekking.

Budgetverschuiving binnen programma Cultuur, sport en recreatie

Dit betreft budgetverschuiving tussen verschillende taakvelden om de knelpunten binnen de eigen begroting op te lossen.

Herverdeling Concernhuisvesting en diverse taakstellingen

Bij de voorjaarsnota is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven concernhuisvesting en diverse taakstellingen. Deze mutatie is een verdere invulling van deze dekking.

Overheveling budget Citylab 010 aanvullend

Het budget voor de subsidieregeling CityLab010 bestaat uit deelbudgetten, die verspreid in de begroting zijn terug te vinden. Om de integrale afweging van subsidie-aanvragen te bevorderen, worden de deelbudgetten gebundeld tot één budget. Bij de voorjaarsnota 2019 zijn de budgetten vanaf 2020 overgeheveld. De huidige mutatie betreft de overheveling van het budget van 2019.

Overzetten accounthouderschap Jeugdsportfondsen naar Armoede

Het opdrachtgeverschap van Jeugdsportfondsen is nu ondergebracht bij taakveld Sportbeleid en activering en wordt overgedragen naar taakveld Armoede. De samenwerking met andere fondsen op het gebied van armoede wordt hierdoor bevorderd.

Diverse bijstellingen

Diverse budgetverschuivingen van beperkte omvang.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Sportnota en implementatieplan](#)
- [Uitvoeringsprogramma Lekker Fit](#)
- [Actieprogramma Verenigingen](#)

Omschrijving taakveld

De inzet is om meer Rotterdammers met plezier te laten sporten en bewegen. Hiertoe ondersteunt het college sportverenigingen en andere organisaties op sport- en beweeggebied, stimuleert het college recreatieve sportbeoefening, sport en bewegen in wijken en buurten en het (top)sportklimaat en zet het in op het binnenhalen van sportevenementen. Hiermee draagt het college ook bij aan andere maatschappelijke doelstellingen, zoals gezondheid, bewonersparticipatie en economie en werkt het aan een vitale en levendige stad.

Toelichting op doelstellingen

Sportprogrammering om meer Rotterdammers structureel een leven lang te laten bewegen of sporten

Extra aandacht voor een aantal specifieke doelgroepen: kinderen in achterstandssituaties, ouderen en mensen met een beperking.

Benutten kracht van sportevenementen en topsport

Topsport en sportevenementen versterken het sportieve klimaat van de stad. Door keuzes te baseren op het DNA van Rotterdam, stijgt het rendement op terreinen als sportdeelname, economie, maatschappij en imago.

Toekomstbestendige en vitale sportverenigingen en overige sportaanbieders en sportief ondernemerschap

De inzet is dat sportverenigingen zich gereed maken voor de toekomst door mee te gaan met veranderende ontwikkelingen en een veranderende vraag. Hierdoor moeten sportverenigingen langdurig vitaal worden. In het Actieprogramma Verenigingen zijn hiervoor acties vastgesteld.

Lekker Fit! in de Wijk

Het hoofddoel is om alle kinderen in Rotterdam vanaf 9 maanden voor de geboorte tot en met 12 jaar de basis mee te geven voor een gezonde leefstijl.

Economische Zaken

Pagina 44

Economische Zaken

Een transitie naar een nieuwe economie voor Rotterdam: digitaal, circulair en duurzaam

Rotterdam wordt het centrum van maritieme technologie en dienstverlening Europa

Het Rotterdamse midden- en kleinbedrijf (MKB) wordt klaargemaakt voor de nieuwe economie

Digitalisering krijgt een prominente plek in de aanpak

TAAKVELD 1

Economische ontwikkeling

Een transitie naar een nieuwe economie voor Rotterdam: digitaal, circulair en draaiend op duurzaam opgewekte energie

Transformatie van haven en stad naar een nieuwe duurzame/emissieloze, op diensten georiënteerde, zichzelf steeds innoverende Maritieme hoofdstad van Europa. Rotterdam wordt het centrum van maritieme technologie en dienstverlening Europa

Vernieuwing, verbreding en veerkrachtverhoging van de Rotterdamse stedelijke economie. Het Rotterdamse MKB klaar maken voor de nieuwe economie is uitgangspunt

TAAKVELD 2

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen- Economie

Effectieve dienstverlening aan het Midden- en kleinbedrijf (MKB) en ondernemers op strategisch niveau en wijk- en bedrijfsniveau

Regeldruk vermindering ondernemers

TAAKVELD 3

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen- Markten

Het realiseren van voor bezoekers en marktvergunninghouders aantrekkelijke Rotterdamse warenmarkten

TAAKVELD 4

Economische promotie

Rotterdam versterkt haar propositie als aantrekkelijke stad voor bedrijven

Omschrijving Economische Zaken

Wie fijn wil wonen en werken is gebaat bij een stad die zich aanpast aan de nieuwe ontwikkelingen in de economie. Een stad die ook ruimte blijft bieden voor voldoende plekken om te werken en ondernemen, zodat Rotterdam een inclusieve woon-werkstad blijft. Want elke Rotterdammer verdient een kans om zich door werk te ontwikkelen. De gemeente staat voor de transitie naar die nieuwe economie: digitaal, circulair, draaiend op duurzame energie en optimaal gebruik makend van de unieke positie van Rotterdam. De Roadmap Next Economy (RNE) wordt daarbij als leidraad genomen.

De activiteiten die daartoe ondernomen worden zijn in hoofdlijnen:

- samenwerken met bedrijven, instellingen en ondernemers om diverse doelstellingen op economisch gebied te bereiken
- dienstverlening aan het MKB op strategisch niveau en wijk- en bedrijfsniveau
- identificatie en versterking van de investeringsbereidheid van en aan ondernemers
- stimulering van innovatie en vernieuwing door het versterken van het innovatie ecosysteem in stad en regio
- aanspreekpunt voor bedrijven en instellingen in de stad en voor de besturen van de ondernemersverenigingen
- bijdragen aan een aantrekkelijk ondernemersklimaat door het verminderen van regeldruk
- borgen van voldoende ruimte om te werken door het vaststellen van kaders en uitvoeringsprogramma's

- fungeren als opdrachtgever voor Rotterdam Partners zodat er op een gerichte manier uitvoering gegeven kan worden aan het internationaal vermarkten van de stad met als doel het aantrekken van internationale bezoekers, bedrijven en congressen
- samen met de andere 22 regio gemeenten werken we aan het vestigingsklimaat van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag
- via Innovation Quarter (IQ), de regionale ontwikkelingsmaatschappij, wordt ingezet op regionale internationale acquisitie, business development en ondersteuning en financiering van innovatieve ondernemers en plannen in onze regio

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron	
Functiemenging	%	Streefwaarde	N.v.t. LISA
		Realisatie	54,6% (2018)
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	Streefwaarde	N.v.t. LISA
		Realisatie	124,9 (2018)

Meer informatie over de BBV-indicatoren is te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Economische Zaken	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	2.958	2.024	2.727	2.727	2.727	2.727
Bijdragen rijk en medeoverheden	830	0	0	0	0	0
Financieringsbaten	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	2.128	2.024	2.727	2.727	2.727	2.727
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	29.141	30.097	34.173	27.614	27.701	24.402
Apparaatlasten	6.197	7.229	7.519	7.450	7.414	7.414
Inhuur	10	162	300	248	221	221
Overige apparaatlasten	119	159	89	88	83	83
Personeel	6.068	6.908	7.130	7.114	7.110	7.110

Interne resultaat	2.262	2.159	2.126	2.109	2.045	2.045
Interne resultaat	2.262	2.159	2.126	2.109	2.045	2.045
Programmalasten	20.682	20.709	24.528	18.055	18.242	14.942
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	9.755	10.002	15.497	9.130	9.320	6.520
Kapitaallasten	128	118	105	105	105	105
Overige programmalasten	13	85	85	85	85	85
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	10.786	10.504	8.841	8.736	8.732	8.232
Saldo voor vpb en reserveringen	-26.183	-28.073	-31.446	-24.886	-24.974	-21.674
Saldo voor reserveringen	-26.183	-28.073	-31.446	-24.886	-24.974	-21.674
Reserves	306	4.152	6.910	0	0	0
Onttrekking reserves	1.494	4.614	6.910	0	0	0
Toevoeging reserves	1.188	462	0	0	0	0
Saldo	-25.877	-23.921	-24.536	-24.886	-24.974	-21.674

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-22.983	-24.103	-24.492	-24.616	-24.616
Omissie 2019	-23.443	-24.447	-24.862	-24.986	-24.986
Voorjaarsnota 2019	-25.380	-24.962	-25.331	-25.427	-24.928
Begroting 2020	-23.921	-24.536	-24.886	-24.974	-21.674

Baten

De baten hebben hoofdzakelijk betrekking op marktgeden, inschrijfgelden en leges.

Lasten

De apparaats- en programmalasten vloeien voort uit de uitvoering van diverse activiteiten en projecten, ten behoeve van de economische stimulering en toezicht, exploitatie en onderhoud van marktterreinen. De interne lasten bestaan uit doorbelastingen overige kosten vanuit andere programma's.

Reserves

De mutatie op de reserve heeft betrekking op de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam voor de Centre of Expertise. Aan de Centre of Expertise is een meerjarensubsidie verleend over de jaren 2019 en 2020.

Meerjarig verloop

Het meerjarig verloop geeft een redelijk stabiele lijn aan met uitzondering van het begrotingsjaar 2020 en het stopzetten van de intensiveringen vanuit het coalitieakkoord vanaf 2023. De stijging vanuit 2019 naar 2020 wordt veroorzaakt door hogere legesbaten en een eenmalige kasschuif naar 2020 ten behoeve van een grotere impact op de groeikansen en de digitalisering van de economie.

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen - Economie Pagina 45

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen - Economie

Effectieve dienstverlening aan het midden- en kleinbedrijf (MKB) en ondernemers op strategisch niveau en wijk- en bedrijfsniveau

Het verminderen van regeldruk voor ondernemers

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Bij het MKB is zichtbaar en merkbaar dat de transformatie naar de nieuwe economie gemaakt wordt

Bij het MKB is zichtbaar en merkbaar dat de transformatie naar de nieuwe economie gemaakt wordt: digitaal, circulair, draaiend op duurzame energie en optimaal gebruik makend van de unieke positie van Rotterdam.

Vermindering regeldruk

Minder regeldruk voor Rotterdamse ondernemers om bij te dragen aan een aantrekkelijk ondernemersklimaat.

Meer ruimte voor kleine ondernemers

Meer ruimte voor kleine ondernemers en makers op buurt- en wijkniveau, voor bedrijven op bedrijfsterreinen en in winkelgebieden. We helpen ondernemers met kennis en met contacten binnen en buiten de gemeentelijke organisatie.

Wat gaan we daar voor doen

Bij het MKB is zichtbaar en merkbaar dat de transformatie naar de nieuwe economie gemaakt wordt

We zorgen voor MKB-accountmanagement: we zoeken de bedrijven in de stad op, brengen in beeld wat er leeft bij de bedrijven en gebruiken de kennis van bedrijven om de dienstverlening te verbeteren en aan te passen aan de nieuwe economie. Extra aandacht gaat daarbij uit naar gemeentelijke procedures, beleid en projecten: ook deze scherpen we aan, schrappen ze en/of maken ze effectiever.

- we ondersteunen actief bedrijevnetwerken om de samenwerking tussen ondernemers te versterken en cross-overs tussen bedrijven uit verschillende sectoren te stimuleren. Aandachtgebieden: zakelijke dienstverlening, medisch & zorg, ICT & creatieve bedrijven, haven & maritieme dienstverlening en horeca, retail & leisure. Daarnaast wordt er accountmanagement voor startups ingezet. Het accountmanagement, het current investor development op de grote en middelgrote internationale bedrijven wordt uitgevoerd door Rotterdam Partners. Hierbij heeft Rotterdam Partners specifieke aandacht voor (internationale) handelsbevordering, expats enzovoort.
- samen met onze (kennis)partners, waaronder o.a. Hogeschool Rotterdam, MKB Rotterdam, Kamer van Koophandel, VNO-NCW Rotterdam en Rabobank) ontsluiten we informatie, kennis en netwerken voor MKB ondernemers
- in deze collegeperiode worden 5.000 MKB'ers bereikt, waarbij de mogelijkheden maar ook de uitdagingen van de nieuwe economie voor hun bedrijfsvoering worden belicht. De focus hierbij ligt op digitalisering en circulair/duurzaam ondernemen.

Vermindering regeldruk

Rotterdam wil een aantrekkelijke stad zijn voor nieuwe en bestaande bedrijven. Soms werkt regelgeving vanuit overheden (landelijk dan wel lokaal) belemmerend om (vernieuwend) te ondernemen. Met het programma 'Anders Geregeld krijgen ondernemers meer ruimte voor vernieuwend ondernemerschap. Door kleinschalige experimenten en pilots testen we hoe regelgeving anders kan worden toegepast en/of hoe werkprocessen anders kunnen worden ingericht. Als na de

experimenteerperiode blijkt dat de effecten positief zijn, schept dat kansen voor ondernemend Rotterdam. Eind dit jaar verschijnt de evaluatie van een aantal experimenten in drie winkelstraten. Als daaruit blijkt dat de effecten positief zijn, kan dat leiden tot permanente aanpassing van de regels.

- samen met ondernemers werken we aan een lokale aanpak met vraaggestuurde experimenten en pilots die meer ruimte bieden voor ondernemerschap
- door het uitvoeren van 2 klantreizen (casussen) krijgen we beter inzichtelijk in hoe ondernemers de dienstverlening ervaren. Dit kan inzicht geven om processen en communicatie te verbeteren
- Rotterdam steunt de Tweede Kamer om de Drank- en Horecawet aan te passen en blending/mengvormen retail en horeca structureel mogelijk te maken

Meer ruimte voor kleine ondernemers

We werken aan meer ruimte voor kleine ondernemers en makers op buurt- en wijkniveau, voor bedrijven op bedrijfsterreinen en in winkelgebieden. We helpen ondernemers met kennis en met contacten binnen en buiten de gemeentelijke organisatie.

- inzet van bedrijfscontactfunctionarissen (BCF): zij zijn het eerste en vaste aanspreekpunt voor de besturen van de Rotterdamse ondernemersverenigingen. Zij richten zich hierbij op de verenigde ondernemers in winkelgebieden en op bedrijventerreinen. Ondernemers kunnen bij de bedrijfscontactfunctionaris uit hun gebied terecht voor alle kwesties die met ondernemen en economische ontwikkeling te maken hebben. De BCF is hierbij ook de schakel naar de gemeentelijke organisatie en het gemeentebestuur. Onderlinge netwerkvorming wordt met behulp van een aantal bijeenkomsten bevorderd
- de Ondernemersbalie: het centrale loket voor startende en gevestigde ondernemers. De kerntaak is het geven van voorlichting en advies aan (startende) ondernemers over gemeentelijk beleid, wet- en regelgeving, vergunningen, subsidies en bedrijfshuisvesting. De ondernemersbalie is actief betrokken bij het ondernemersportal (ondernemen010) waarin alle belangrijke producten en diensten voor ondernemers zijn opgenomen
- monitoren van de frequentie van belemmeringen in de gemeentelijke organisatie of in procedures voor ondernemers. Case-management wordt dan ingezet om een structurele oplossing te realiseren.

Wat kost het

	2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	0	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	3.699	2.895	3.325	3.309	3.302
Interne resultaat	2.923	2.047	2.035	2.019	2.012
Interne resultaat	2.923	2.047	2.035	2.019	2.012
Programmalasten	777	847	1.290	1.290	1.290
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	344	535	977	978	978
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	432	312	312	312	312
Saldo voor vpb en reserveringen	-3.699	-2.895	-3.325	-3.309	-3.302
Saldo voor reserveringen	-3.699	-2.895	-3.325	-3.309	-3.302
Reserves	0	45	0	0	0
Onttrekking reserves	0	45	0	0	0
Saldo	-3.699	-2.850	-3.325	-3.309	-3.302

X

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-1.290	-1.290	-1.290	-1.290	-1.290
Omissie 2019	-4.297	-4.248	-4.248	-4.248	-4.248
Voorjaarsnota 2019	-3.802	-4.320	-4.320	-4.320	-4.320
Begroting 2020	-2.850	-3.325	-3.309	-3.302	-3.302

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-3.802	-4.320	-4.320	-4.320	-4.320
Bijstellingen Begroting 2020					
Bestemmingsreserve Investerings Rozenburg	Reserves	0	0	0	0

Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	964	958	950	947	947
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-11	38	61	72	72
Begroting na wijzigingen		-2.850	-3.325	-3.309	-3.302	-3.302

Toelichting financiële bijstellingen

Bestemmingsreserve Investerings Rozenburg (BIR)

Het LEDscherm dient ter promotie van het winkelcentrum. De winkeliers projecteren hier beelden van Rozenburg op en een liveverbinding met de aanleg van de Blankenburgtunnel wordt tot stand gebracht. In samenspraak met de gebiedscommissie is vanuit het BIR € 45 beschikbaar gesteld.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit zijn budget neutrale verschuivingen die effect hebben op de programma's Economische Zaken, Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling en Maatschappelijke Ondersteuning.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Nieuwe energie voor Rotterdam](#)
- [Roadmap Next Economy](#)
- [Rotterdam Kaart van de Stad](#) - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn
- [Stadsvisie](#)
- Stedelijke Agenda Haven
- [Verhaal van de stad](#)

Omschrijving taakveld

De gemeente zorgt voor accountmanagement, de inzet van bedrijfscontactfunctionarissen en de inzet van een ondernemersbalie. Op deze manier ondersteunt de gemeente individuele ondernemers, kleine en grote bedrijven met als doel het functioneren van de Rotterdamse economie te bevorderen en de omslag van de economie naar een nieuwe economie te versnellen.

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen - Markten

Het realiseren van voor bezoekers en marktvergunninghouders aantrekkelijke Rotterdamse warenmarkten

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Realiseren van aantrekkelijke warenmarkten

- aantrekkelijke markten
- divers aanbod
- meer verkoopwagens
- veilige en schone markten

Wat gaan we daar voor doen

Realiseren van aantrekkelijke warenmarkten

Er loopt een onderzoek naar de staat van de markten en naar mogelijke maatregelen om deze in de toekomst te optimaliseren. Tijdens het onderzoek is input vanuit de betrokken partijen gevraagd. Het optimaliseren van de markten zal een positieve bijdrage leveren aan de kostendekkendheid van de warenmarkten. Er zal onder andere worden ingezet op de volgende punten:

- verbetering van de bezettingsgraad op de markten
- toelaten nieuwe instroom, zowel structureel als op dagbasis
- inschrijfbeperving herzien
- stimuleren nieuwe artikelgroepen
- stimuleren verkoopwagens middels passend beleid
- informatievoorziening verder verbeteren
- toezicht op naleving voorschriften zoals blijvende inzet op breedte looppaden en schoonhouden kramen
- inzet op alternatieve aanpak afval

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen- Markten	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	2.022	1.945	2.728	2.728	2.728	2.728
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	2.022	1.945	2.728	2.728	2.728	2.728
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	2.858	3.194	2.426	2.417	2.408	2.408
Apparaatlasten	1.159	1.406	1.368	1.359	1.350	1.350
Inhuur	32	3	3	3	3	3
Overige apparaatlasten	18	42	-32	-33	-38	-38
Personeel	1.109	1.361	1.397	1.389	1.385	1.385
Interne resultaat	1.119	1.159	1.172	1.172	1.172	1.172
Interne resultaat	1.119	1.159	1.172	1.172	1.172	1.172
Programmalasten	579	629	-114	-114	-114	-114
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	591	544	-199	-199	-199	-199
Overige programmalasten	-12	85	85	85	85	85
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-836	-1.250	302	311	320	320
Saldo voor reserveringen	-836	-1.250	302	311	320	320
Saldo	-836	-1.250	302	311	320	320

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-1.214	-1.214	-1.214	-1.214	-1.214
Omissie 2019	-1.251	-1.237	-1.237	-1.237	-1.237
Voorjaarsnota 2019	-1.225	302	311	320	319
Begroting 2020	-1.250	302	311	320	320

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-1.225	302	311	320	319
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	3	1	1	1
Invulling concernbrede opgaven	Technische wijzigingen	-27	0	0	0
Begroting na wijzigingen		-1250	302	311	320

Toelichting financiële bijstellingen

Diverse bijstellingen

Op diverse budgetten zijn er kleinere bijstellingen gedaan.

Invulling concernbrede opgaven

De financiële dekking op de concernbrede opgaven met betrekking tot de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting is aangepast. Voor dit taakveld betekent het een bijstelling van - € 27.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Marktreglement 2008](#)
- [Marktverordening 2017](#)
- [Verordening rechten markten](#)

Omschrijving taakveld

Tot het taakveld Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen behoort de op bedrijven en ondernemers (inclusief bedrijven en ondernemers in land- en tuinbouw en veeteelt) gerichte ondersteuning en dienstverlening van de gemeente. In dit Rotterdamse taakveld gaat het om:

- regelen straathandel, markten alsook veemarkten
- marktgeden en staanplaatsgeden markten (via baten categorie 3.7)

Economische ontwikkeling

Pagina 47

Economische ontwikkeling

Een transitie naar een nieuwe economie voor Rotterdam: digitaal, circulair en duurzaam

Transformatie van haven en stad met Rotterdam als maritieme hoofdstad van Europa

Het Rotterdamse MKB klaar maken voor de nieuwe economie

Digitalisering als randvoorwaarde bij transitie naar de nieuwe economie

Ontwikkelingen en voortgang

Tijdens de Europese Top van 20 juni 2019 heeft de Europese Raad zijn strategische agenda voor 2019-2024 gepresenteerd. Er zijn sterke aanknopingspunten voor de gemeente met de Europese agenda. De nieuwe Europese Commissie die vanaf 1 november 2019 zal aantreden komt met een definitief werkprogramma voor de vijfjarige termijn en voor het eerste jaar. Deze agenda's worden getoetst aan de doelstellingen in het taakveld Economische ontwikkeling. Op basis hiervan wordt een EU werkprogramma opgesteld. Hierin wordt opgenomen voor welke opgave Europese middelen beschikbaar zijn en welke invloed huidige en toekomstige Europese regelgeving heeft op het bereiken van de doelstellingen.

Daarnaast kan het zijn dat de Brexit in 2020 invloed gaat krijgen op de mondiale economische ontwikkelingen.

Wat willen we bereiken

Een transitie naar een nieuwe economie voor Rotterdam: digitaal, circulair en gebruik makend van duurzaam opgewekte energie

In juni 2019 is de Koers Nieuwe Economie gepresenteerd als kapstok voor de economische prioriteiten van ons college. In het najaar is de koers vertaald in een werkprogramma met deelprogramma's die de Rotterdamse invulling zijn van de Roadmap Next Economy en die we vanaf 2020 in uitvoering brengen.

De vijf transitiepaden uit de Roadmap Next Economy (RNE) geven richting aan een aantal samenhangende en elkaar versterkende (systeem)doorbraken op het gebied van digitalisering, energietransitie, circulaire economie en onderwijs en inclusieve samenleving. Nieuw ondernemerschap is daarbij nodig. We werven bedrijven die een belangrijke rol kunnen spelen in de ontwikkeling van deze nieuwe economie en passen het Rotterdamse DNA. Waar dat kan treden we op als launching customer of brengen we kennis samen van markt en overheid. De nieuwe economie is aantrekkelijk voor talenten, ondernemers en investeerders. De gemeente geeft richting aan deze koers. Ondernemers nemen het voortouw in het ontwikkelen van nieuwe bedrijfsinitiatieven en voeren uit. De gemeente ondersteunt en zet hiervoor diverse instrumenten. Omdat de economie niet stopt bij de gemeentegrens doet Rotterdam dat samen met de andere gemeenten in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH).

De beroepsbevolking moet passen bij de toekomstige economie. Het Leer Werk Akkoord is met name gericht op het formuleren van de eisen aan de toekomstige beroepsbevolking vanuit de toekomstige economie en de bedrijven. Het scholen van werkenden om aan de toekomstige eisen van de economie en het bedrijfsleven te kunnen voldoen staat daarin centraal.

Transformatie van haven en stad. Rotterdam wordt de innoverende maritieme hoofdstad

De ambitie is om in 2030 de maritieme hoofdstad van Europa te zijn, wat betekent dat het meest complete en concurrerende maritieme ecosysteem zich in de Rotterdamse regio bevindt. We stimuleren en faciliteren daarom diverse maritieme economie met o.a. ook maritieme hoofdkantoorfuncties van rederijen en scheepsbouwbedrijven en commodity traders en innovatieve techbedrijven in het Central district.

Om mondiaal concurrerend te kunnen blijven zullen het petrochemisch en energiecomplex als de transport en logistieke functie in het haven-industrieel cluster moeten verduurzamen en digitaliseren. Hiervoor is kennis en kunde nodig van bedrijven, kennisinstellingen en talenten uit de stad en de regio. We zien de energietransitie in het havenindustriecomplex daarom niet alleen als een duurzaamheids- en maatschappelijke opgave, maar vooral ook als een economische opgave.

Het Rotterdamse MKB klaar maken voor de nieuwe economie

Samen met de vertegenwoordigers van het Rotterdamse bedrijfsleven en de kennisinstellingen zorgen we voor kennis en informatie voor ondernemers om het ondernemerschap te versterken. Daarnaast zorgen we dat de digitale infrastructuur en andere vestigingsvoorwaarden optimaal zijn geregeld. Specifiek worden gemeentelijke regels die innovatie, circulariteit en digitale ongelijkheid in de weg staan aangepast of gestopt.

Digitalisering als randvoorwaarde waardoor de transitie van de economie tot stand kan komen

De economische ontwikkeling van Rotterdam hangt sterk samen met een aantal fysieke en maatschappelijke opgaven. Deze opgaven worden in steeds sterkere mate beïnvloed door de digitalisering. De exponent van digitalisering: data, is binnen de economische ontwikkelingen vaak niet goed zichtbaar of herkenbaar maar wel van essentieel belang in de zogenaamde data economie. Waar we voor staan is digitalisering op een zinvolle wijze in te zetten zodat het bijdraagt aan de vestigingsvoorwaarden. Enerzijds is digitalisering randvoorwaarde voor alle opgaven van deze economische agenda, anderzijds kan de gemeente stimulator, facilitator of regulator zijn voor nieuwe digitale ontwikkelingen en innovaties.

Wat gaan we daar voor doen

Een transitie naar een nieuwe economie voor Rotterdam: digitaal, circulair en gebruik makend van duurzaam opgewekte energie

Duurzame groei:

- met de partners Rotterdam Partners, IQ en Havenbedrijf hebben we in 2019 een acquisitiestrategie opgesteld die erop gericht is om pro-actief internationale bedrijvigheid aan te trekken die bijdraagt aan de transitie naar een nieuwe digitale, circulaire en duurzame economie
- we zetten extra in op de uitstraling van Rotterdam als innovatielaboratorium met veel plek en ruimte voor start-ups en nieuwe samenwerkingsverbanden met het programma Start-up en Scale-up Rotterdam
- we profileren ons als launching customer voor innovatieve bedrijven door bedrijven uit te dagen de benodigde technologieën en diensten gericht in te zetten
- in 2020 willen we ons nationaal en internationaal beter onderscheiden in de Life Sciences & Health sector. De ontwikkelkansen voor LS&H sector liggen in het versnellen van Rotterdam als eerste Nederlandse med tech stad. Digitalisering, robotisering en Artificiële Intelligentie bieden kansen voor het verbeteren en verstevigen van deze positie
- we zetten in op het bieden van een groot palet aan diverse woon- en werk carrières en aan voorzieningen die het leven de verblijfskwaliteit in de stad versterken. Deze staan ten dienste van Rotterdammers en bezoekers om zo een divers palet aan talenten, kennis en competenties aan Rotterdam te blijven binden
- we zorgen voor voldoende ruimte voor nieuwe en bestaande bedrijven in de stad (werklocaties) door zowel ruimtelijk beleid vast te stellen (naast de al bestaande Nota Detailhandel worden in 2019 zowel de Nota kantoren als de Nota Bedrijfsruimte vastgesteld) als uitvoeringsprogramma's uit te werken

Werkgelegenheidsgroei:

- we zetten extra energie op de ontwikkeling van het bestaande bedrijfsleven (met name MKB) en het aantrekken van bedrijven met een behoorlijk werkgelegenheidspotentieel . die passen bij het Rotterdamse DNA in de nieuwe economie
- in 2020 worden de in 2019 gesloten Leerwerkakkoorden (LWA's) verder uitgewerkt en uitgevoerd. Er zijn diverse LWA's) gesloten met bedrijfsleven en onderwijs rond o.a. de haven, MKB en energietransitie gebouwde omgeving. Er wordt nog gewerkt aan LWA's rond Bouw, Facilitair, Transport & Logistiek, Zorg, Horeca en Toerisme en digitaal
- wij faciliteren en ondersteunen de komst van een IT-Campus met op termijn een dependance in Rotterdam Zuid waar iedereen, van jong tot oud, oud, terecht kan om te leren programmeren, en om zich te ontwikkelen in de laatste digitale ontwikkelingen.

Transformatie van haven en stad. Rotterdam wordt een innoverende maritieme hoofdstad van Europa

Rotterdam wordt het centrum van maritieme technologie en dienstverlening Europa

- het Merwe-Vierhavengebied, de plek voor de innovatieve maakindustrie, wordt verder ontwikkeld

- de verdere uitbouw van de relatie Stad en Haven onder de noemer Maritime Capital of Europe als een ontwikkeling met een belangrijke groeipotentie. Het gaat hierbij om het verbinden van de havensectoren zoals transport en logistiek, chemie en energie met zakelijke diensten in de stad, maar ook de technologische / IT diensten in en voor de haven (slimme haven, smart logistics e.d)
- we zetten op het creëren van een "3e Maasvlakte op het Weena" voor maritieme dienstverlening
- we ondersteunen het havenbedrijf Rotterdam (HBR) en het havenbedrijfsleven met de majeure energietransitieopgave en de transitie naar de circulaire economie

Het Rotterdamse MKB gereed maken voor de nieuwe economie

- we bieden ruimte aan kleine en grote ondernemersinitiatieven die bijdragen aan het imago van "Rotterdam als het laboratorium van Nederland". Daarbij sturen we als gemeente voortdurend op de verbinding tussen sociale en economische vraagstukken
- we zetten in op het betrekken en inzetten van bedrijven bij het verder ontwikkelen van de binnenstad als gastvrij en levendig centrum én het transformeren en verduurzamen van de vastgoedvoorraad
- we maken mogelijk dat er meer ruimte komt voor werkmilieus voor kleine ondernemers en makers op buurt- en wijkniveau. Dat is goed voor de leefbaarheid van de wijken en een oplossing voor de leegstaande "plinten"
- we sturen op hergebruik van verouderd, leegstaand vastgoed door transformatie, upgrading of tijdelijk gebruik
- we sturen op het transformeren van 180.000 m² incurante kantoorruimte naar wooneenheden en andere economische functies samen met en op initiatief van marktpartijen
- we sturen op het transformeren van niet centraal gelegen winkels, bedrijven en overig bedrijfsonroerend goed naar andere functies
- instellen/oprichten Taskforce Detailhandel: een samenwerkingsverband tussen stakeholders in de detailhandel sector en de gemeente. De taskforce richt zich op ondersteuning in innovatiekracht en de transitie naar een winkellandschap in de nieuwe economie, waarbij digitalisering en de platformeconomie een grote rol spelen
- ambities voor bovenstaande doelen worden verder gedefinieerd in samenwerking met betrokken partijen. Deze partijen stimuleren en faciliteren we door onder andere inspiratie en kennisdeling, subsidies voor onderzoekskosten, organisatie van netwerkbijeenkomsten, aanpak van buitenruimte en verkoop of inbreng van gemeentelijk vastgoed

Digitalisering als randvoorwaarde waardoor de transitie van de economie tot stand kan komen

- met het aanstellen van een Chief Digital Officer willen we externe en interne partijen verbinden aan een integrale aanpak van stedelijke digitaliseringsopgaven
- we zetten in op aantrekken en inzetten van bedrijven in de digitale economie en Smart City toepassingen
- we zetten in op de toegevoegde waarde van de platform economie
- we zetten in op de voldoende en juiste digitale randvoorwaarden en infrastructuren om de stad van de toekomst te faciliteren. Slimme lichtmasten en digitale spelregels zijn hierin de eerste stappen
- we willen een digitaal Leerwerkakkoord sluiten
- binnen de MRDH werken we aan een gezamenlijke regionale digitale strategie en uitvoeringsagenda, o.a. voor 5G en glasvezel en voor de harmonisering van de aanleg van digitale infrastructuren

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Transformatie kantoren en winkels: het (laten) transformeren en/of onttrekken van tenminste 180.000 m2 bruto vloeroppervlak uit de voorraad kantoren in Rotterdam gedurende de periode van 1 januari 2018 tot 1 november 2021	Streefwaarde (ultimo)	> 45.000 m2	> 90.000 m2	> 135.000 m2	Per 1/11/21 > 180.000 m2**		
	Realisatie	45.000 m2					
Winkels: 4 pilot-gebieden waarvan 3 transformatie gebieden (10 panden per jaar voor een periode van 3 jaar, totaal 90)	Streefwaarde		30	30	30		
	Realisatie	n.v.t.					
Verduurzaming Kantoren*	Streefwaarde						
	Realisatie	n.v.t.					
Economische Clusterontwikkeling: investeringen, FTE, nieuwe vestigers door inzet fondsmiddelen en inzet van de gemeente	Streefwaarde				€ 700 mln investeringen / 2000 FTE / 50 nieuwe vestigers additioneel		
	Realisatie	n.v.t.					
MKB RNE proof: In deze collegeperiode worden er minimaal 5000 MKB'ers gesproken, waarbij de	Streefwaarde					5.000	
	Realisatie	n.v.t.					

Toelichting indicatoren

Verduurzaming Kantoren

- verduurzaming van Rotterdamse kantoren om in 2022 tenminste te voldoen aan Energielabel C: na het inventariseren van de huidige energielabels starten we een campagne richting eigenaren om ze bewust te maken van hun verantwoordelijkheid in deze verbeteringsopgave zodat ze stappen gaan ondernemen hierin
- op basis van de verduurzaming intentie in het Convenant Kantoren Transformatie onderzoeken we binnen de prioritare concentratiegebieden met de eigenaren welke actie nodig zijn om deze intenties uit te voeren en maken we afspraken hierover
- we starten twee pilots voor de verduurzaming van kantoren. De eerste pilot is gericht op mogelijk maken van de realisatie van energie neutrale/circulaire bestaande kantoorgebouwen. Waarbij we zowel een pand in eigendom van de gemeente inbrengen, als marktpartijen uitdagen een pand voor deze pilot voor te dragen. In de tweede pilot onderzoeken we wat er ruimtelijk-economisch nodig is om innovatieve koplopers in de economie zo goed mogelijk de faciliteren in de stad. De pilotgesprekken zijn gestart in het RCD met de eigenaren langs de Delftsestraat (o.a. de Delftse Poort en het Unilevergebouw) en Eneco om de mogelijkheid voor verduurzaming door aansluiting op een gezamenlijk WKO systeem te onderzoeken. Naar aanleiding van het onderzoek dat door bureau Rebel is uitgevoerd werken we ook de duurzaamheidsambities voor de kantoren in het Schiekadeblok en de wensen van het innovatie-ecosysteem hier verder uit

Subdoel Nieuw Ondernemerschap

Medio september 2019 lanceren we twee programma's gericht op nieuw ondernemerschap: Start Up en Scale Up Rotterdam en MKB RNE proof. In beide gevallen gaat het om het faciliteren van zowel nieuwe als bestaande ondernemers op die terreinen die voor de economische transitie relevant zijn: digitaal, circulair en energieneutraal.

MKB RNE proof

Het Rotterdamse MKB staat midden in grote veranderingen. Samen met onze kennispartners (o.a. HR, KvK, MKB-Rotterdam, VNO-NCW Rotterdam, KVK, Rabobank) ontsluiten we informatie, kennis en netwerken voor MKB ondernemers. In deze collegeperiode worden er vijfduizend ondernemers bereikt waarbij de mogelijkheden van de nieuwe economie voor hun bedrijfsvoering worden belicht. De focus ligt op digitalisering en circulair/duurzaam

ondernemen. Alleen met een gezamenlijke inspanning kan deze ambitie worden gerealiseerd. In Q3 2019 zijn er 2 partnersessies belegd om tot een gezamenlijk programma te komen. Ook zetten we extra capaciteit in bij de ondernemersbalie, het accountmanagement en de bedrijfscontactfunctionarissen.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Economische ontwikkeling	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	494	80	0	0	0	0
Bijdragen rijk en medeoverheden	400	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	94	80	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	10.367	12.419	15.796	9.275	9.387	6.587
Apparaatlasten	5.038	5.823	6.151	6.091	6.064	6.064
Inhuur	-23	160	297	245	218	218
Overige apparaatlasten	101	117	121	121	121	121
Personeel	4.959	5.546	5.733	5.725	5.725	5.725
Interne resultaat	-3.633	-2.458	-2.509	-2.485	-2.473	-2.473
Interne resultaat	-3.633	-2.458	-2.509	-2.485	-2.473	-2.473
Programmalasten	8.962	9.054	12.153	5.669	5.796	2.996
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.322	7.280	11.782	5.398	5.525	2.725
Overige programmalasten	24	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.616	1.773	371	271	271	271
Saldo voor vpb en reserveringen	-9.873	-12.339	-15.796	-9.276	-9.388	-6.588
Saldo voor reserveringen	-9.873	-12.339	-15.796	-9.276	-9.388	-6.588
Reserves	1.005	4.569	6.910	0	0	0
Onttrekking reserves	1.005	4.569	6.910	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-8.869	-7.770	-8.886	-9.276	-9.388	-6.588

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-10.550	-12.136	-12.530	-12.656	-12.656
Omissie 2019	-6.006	-7.540	-7.958	-8.085	-8.085
Voorjaarsnota 2019	-6.375	-7.644	-8.026	-8.135	-8.135
Begroting 2020	-7.770	-8.886	-9.276	-9.388	-6.588

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	-6.375	-7.644	-8.026	-8.135	-8.135	
Bijstellingen Begroting 2020						
	Categorie					
Bestemmingsreserve Energietransitie	Reserves	0	0	0	0	
Bestemmingsreserve Taakmutaties gemeentefonds - Asbeter	Reserves	0	0	0	0	
Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid	Reserves	0	0	0	0	
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	-1.240	-1.263	-1.251	-1.246	-1.246
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	2.800
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-156	21	2	-8	-8
Begroting na wijzigingen		-7.770	-8.886	-9.276	-9.388	-6.588

Toelichting financiële bijstellingen

Bestemmingsreserve Energietransitie

De bijstelling op de bestemmingsreserve betreft de toedeling van de energietransitiemiddelen voor de goedgekeurde projecten in 2019 en 2020. In de [paragraaf energietransitie](#) wordt de inzet van deze middelen in zijn geheel toegelicht.

Bestemmingsreserve Taakmutaties gemeentefonds - Asbeter

In de decembercirculaire 2018 heeft het Rijk een doeluitkering beschikt ten behoeve van subsidie aan Asbeter. Voor 2018 is € 400 subsidie verstrekt aan het project Asbeter, waarmee met een revolutionaire techniek een testinstallatie in PlantOne (Botlek) wordt gerealiseerd. De resterende middelen (€ 251) zijn bij de jaarrekening 2018 als resultaatbestemming aan de gemeenteraad voorgelegd en toegekend. Om die reden wordt in 2019 € 251 in de baten en lasten van Economie opgenomen voor subsidieverstrekking aan Asbeter.

Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

Betreft concretisering van een onderdeel van de besluiten, zoals die in het startbesluit programma "Hand in Hand" een meerjarige integrale aanpak van de winkelstraten Beijerlandse laan en Groene Hilledijk van 12 maart 2019. Deze onttrekking aan de bestemmingsreserve wordt gebruikt ter dekking van het onderdeel luifelaanpak van Boulevard Zuid. Vanuit de bestemmingsreserve NPRZ is een eenmalige bijdrage in 2020 toegekend ad € 300.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschuif 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering Tegengaan leegstand kantoren en de intensivering Nieuw Ondernemerschap en Circulaire Economie. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen en personele inzet

Voor de jaren 2019 en verder is de formatie ten behoeve van Bedrijven investeringszone (BIZ) vanwege het structurele karakter met 1 fte uitgebreid. Dit leidt tot technische bijstellingen in de apparaatslasten, overhead en programmalasten. Deze mutatie heeft effect op de programma's Economische Zaken, Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling en Overhead. Per saldo resulteert dit in een budgetneutrale verschuiving over de programma's heen. Daarnaast zijn er nog een aantal technische wijzigingen wat neutrale budgetverschuivingen veroorzaakt tussen taakvelden binnen het programma Economische Zaken.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Atelier en Broedplaatsenbeleid 2017-2021](#)

- [Beleidsplan Naleving Omgevingsrecht](#)
- [Bouwverordening 2010](#)
- [De Nieuwe Transformatie Aanpak kantoren Rotterdam 2016-2020](#)
- [De Nieuwe Transformatie Aanpak winkels Rotterdam 2016-2020](#)
- [Havenvisie 2030](#)
- [Havenvisie 2030: Voortgangsrapportage 2017](#)
- [Het Rotterdamse coffeeshopbeleid 2013](#)
- [Horecagebiedsplan 2017-2019](#)
- [Horecanota Rotterdam 2017-2021](#)
- [Kader Stedelijke Ontwikkeling](#)
- [Meerjarenperspectief en uitvoeringsprogramma Warenmarkten](#)
- [Nieuwe energie voor Rotterdam](#) (Drift rapport)
- [Nota prostitutie en seksbranche 2015](#)
- [Plintenstrategie voor de Rotterdamse binnenstad](#)
- [Roadmap Next Economy](#)
- [Rotterdam Kaart van de Stad](#) - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn
- Stedelijke Agenda Haven
- [Strategiedocument Food & The City](#) - Stimuleren van stadslandbouw in en om Rotterdam
- [Structuurvisie Stadshavens](#)
- [Update Economische Visie Rotterdam 2020](#). Koers houden, doorpakken en uitvoeren.
- [Verhaal van de stad](#)
- [Visie en strategie Rotterdam Makers District](#)
- [REO Navigator Werklocaties Rotterdam 2015-2025](#)
- [Detailhandelsnota Rotterdam \(2017\)](#)
- [Nota Kantoorruimte \(2019\)](#)
- [Nota bedrijfsruimte \(2019\)](#)

Omschrijving taakveld

Kennis, netwerken, middelen en beleidsinstrumenten worden ingezet om te sturen op systeemoorbraken die de economie van de stad en de regio helpen vernieuwen, de transformatie van de haven naar een emissieloze economie te versnellen en de modernisering van de stedelijke economie en het midden- en kleinbedrijf (MKB) in

het bijzonder te stimuleren. Om de gemeentelijke, regionale en landelijke doelstellingen op economisch gebied te bereiken wordt samengewerkt met bedrijven, (kennis)instellingen en ondernemers, dienstverlening aan het MKB op strategisch niveau en wijk- en bedrijfsniveau geleverd en wordt de investeringsbereidheid van en aan ondernemers geïdentificeerd en versterkt. Innovatie wordt gestimuleerd. De gemeente is aanspreekpunt voor bedrijven en instellingen in de stad en voor de besturen van de ondernemersverenigingen. Het signaleren van belemmeringen voor ondernemers wordt vertaald naar een lobby naar het Rijk. Regeldrukvermindering en realisering van pilots in de praktijk blijven prioriteit. Rotterdam Partners heeft onze opdracht gekregen om, ten behoeve van internationaal vermarkten van de stad, internationale bezoekers, bedrijven en congressen aan te trekken. We werken aan de Strategische Agenda van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag samen met de andere 22 regiogemeenten. Via Innovation Quarter (IQ), de regionale ontwikkelingsmaatschappij, zetten we in op regionale internationale acquisitie, business development en ondersteuning en financiering van innovatieve ondernemers en plannen in onze regio, waarbij kwaliteit belangrijker is dan kwantiteit.

Samen met de vertegenwoordigers van het Rotterdamse bedrijfsleven en de kennisinstellingen zorgt de gemeente voor kennis en informatie voor ondernemers om het ondernemerschap te versterken. De gemeente brengt het bedrijfsleven en onderwijs dicht bij elkaar om de arbeidsmarkt weerbaar te maken. Daarnaast zorgt de gemeente dat de digitale infrastructuur en andere vestigingsvoorwaarden optimaal zijn geregeld. Specifiek worden gemeentelijke regels die innovatie, circulariteit en digitale ongelijkheid in de weg staan aangepast of gestopt.

Economische promotie

Pagina 48

Economische promotie

Rotterdam versterkt haar propositie als aantrekkelijke stad voor bedrijven

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder 'Wat willen we bereiken' en 'Wat gaan we daarvoor doen' zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of de inspanningen.

Wat willen we bereiken

Meer vestigingen en oprichtingen van zowel nationale als internationale bedrijven. De Rotterdamse propositie is sterk en gaat uit van het DNA van de lokale economie en versterkt wat al sterk is. In samenwerking met Rotterdam Partners, Havenbedrijf Rotterdam en Innovation Quarter wordt in 2019 een overkoepelende acquisitiestrategie ontwikkeld die aansluit bij de transitie naar een digitale, duurzame en circulaire economie. Daarbij wordt een ecosysteem benadering gehanteerd, die inzichtelijk maakt welke bedrijfstypes het ecosysteem

versterken, een bijdrage leveren aan de transitie en toekomstbestendige bedrijvigheid en werkgelegenheid genereren. Voor internationale acquisitie (FDI) ligt de focus op het proactief benaderen van bedrijven, die het beste in deze profilering passen, waarbij kwaliteit belangrijker is dan kwantiteit. De huidige werkafspraken, zowel binnen de gemeenten als met de acquisitiepartners, zullen hierop worden aangepast in 2020.

Wat gaan we daar voor doen

Doorzetten van onderstaande activiteiten.

- Rotterdam Partners is opgericht om Rotterdam in de (inter)nationale beeldvorming goed neer te zetten. In 2019 zijn nieuwe meerjarenafspraken tussen Rotterdam Partners en de gemeente gemaakt die de basis vormen voor de jaarlijkse subsidieafspraken. Er is samen met o.a. Rotterdam Partners in 2019 gewerkt aan een nieuw strategisch plan rond de acquisitie van bedrijven. Aanvullend wordt ingezet om ook de activiteiten van andere partners in en om de stad op voornoemde terreinen in samenhang te bezien zodat ondernemend en innovatief Rotterdam zich (inter)nationaal goed kan profileren en positioneren. De internationale portal www.rotterdaminnovationcity.com wordt hiertoe verder uitgebouwd
- Innovation Quarter (IQ) werkt in opdracht van onder andere gemeente Rotterdam in de provincie Zuid-Holland aan het ondersteunen en financieren van innovatieve ondernemers en plannen in onze regio. Zij investeert hiertoe in bedrijven
- Er wordt subsidie verstrekt aan Venture Café die onder andere door middel van wekelijkse programmering op de donderdagavond via workshops, themabijeenkomsten, ontmoetingen organiseert tussen startups, scale-ups, corporates, investeerders, innovatiehubs (onder andere Erasmus Centre for Entrepreneurship, RDM, Yes!Delft, PortXL, BlueCity010), studenten, MKB bedrijven, kennisinstellingen en overheden bijeen brengt
- Er is een lening versterkt aan Cambridge Innovation Centre (CIC). Het CIC is inmiddels gegroeid naar ongeveer 10.000 m2. Op dit moment zijn er meer dan 200 bedrijven gevestigd en werken er ruim 700 mensen vanuit het CIC
- 2020 is zoals het er nu naar uit ziet het eerste jaar waarin het Verenigd Koninkrijk geen onderdeel meer is van de EU. Welke gevolgen dat heeft voor de handel met het VK en eventuele vestiging van bedrijven vanuit het VK is onduidelijk, maar Rotterdam werkt samen met het Havenbedrijf Rotterdam, provincie en het Rijk samen om zo goed mogelijk voorbereid te zijn.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Economische promotie	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	442	0	0	0	0	0

Bijdragen rijk en medeoverheden	430	0	0	0	0	0
Financieringsbaten	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	12	0	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	12.217	11.589	12.627	12.612	12.605	12.105
Interne resultaat	1.853	1.410	1.428	1.402	1.334	1.334
Interne resultaat	1.853	1.410	1.428	1.402	1.334	1.334
Programmalasten	10.364	10.179	11.199	11.210	11.270	10.770
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.498	1.643	2.937	2.953	3.016	3.016
Kapitaallasten	128	118	105	105	105	105
Overige programmalasten	1	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	8.738	8.418	8.158	8.153	8.150	7.650
Saldo voor vpb en reserveringen	-11.775	-11.589	-12.627	-12.613	-12.605	-12.105
Saldo voor reserveringen	-11.775	-11.589	-12.627	-12.613	-12.605	-12.105
Reserves	-698	-462	0	0	0	0
Onttrekking reserves	490	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	1.188	462	0	0	0	0
Saldo	-12.473	-12.051	-12.627	-12.613	-12.605	-12.105

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-9.929	-9.463	-9.459	-9.456	-9.456
Omissie 2019	-11.889	-11.423	-11.419	-11.416	-11.416
Voorjaarsnota 2019	-13.978	-13.299	-13.295	-13.292	-12.792
Begroting 2020	-12.051	-12.627	-12.613	-12.605	-12.105

Financiële bijstellingen

Bijstellingen

Begroting 2019 Begroting 2020 Raming 2021 Raming 2022 Raming 2023

Voorjaarsnota 2019		-13.978	-13.299	-13.295	-13.292	-12.792
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Kansen Pakken van de Groei	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	500	0	0	0	0
Integrale Digitaliseringsaanpak	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	500	0	0	0	0
Doorbelasting overhead op projecten	Technische wijzigingen	627	635	630	628	628
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	299	37	52	59	59
Begroting na wijzigingen		-12.051	-12.627	-12.613	-12.605	-12.105

Toelichting financiële bijstellingen

Kansen Pakken van de Groei

In de voorjaarsnota is € 500 per jaar toegezegd. Om deze middelen zo effectief mogelijk in te zetten, is de intentie om een totaal aanpak te starten per 2020. De middelen worden in 2019 niet aangewend en vallen vrij in het algemene beeld. In 2020 wordt bezien of het nodig is de middelen toe te voegen, zodat dit geen beleidsmatig effect heeft.

Integrale Digitaliseringsaanpak

In de voorjaarsnota is € 500 per jaar toegezegd. Om deze middelen zo effectief mogelijk in te zetten, is de intentie om een totaal aanpak te starten per 2020. De middelen worden in 2019 niet aangewend en vallen vrij in het algemene beeld. In 2020 wordt bezien of het nodig is de middelen toe te voegen, zodat dit geen beleidsmatig effect heeft.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

De technische wijzigingen zijn het gevolg van budget neutrale wijzigingen tussen taakvelden binnen het programma Economische Zaken en naar programma Bestuur en dienstverlening. Daarnaast is de jaarlijkse omslagrente van het aandelenkapitaal verlaagd van 2,25% naar 2%.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Nieuwe energie voor Rotterdam](#) (Drift rapport)
- [Roadmap Next Economy](#)

- [Rotterdam Kaart van de Stad](#) - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn
- [Stadsvisie](#)
- Stedelijke Agenda Haven
- [Verhaal van de stad](#)

Omschrijving taakveld

Ten behoeve van de marketing, economische innovatie, accountmanagement (grootbedrijf), netwerkondersteuning en (internationale) acquisitie van bedrijven en instellingen is de gemeente opdrachtgever van diverse instellingen die deze taken uitvoeren.

Maatschappelijke Ondersteuning

Pagina 49

Maatschappelijke Ondersteuning

We streven naar een stad in balans

We geven ruimte aan zelfredzame Rotterdammers

Rotterdammers leveren naar vermogen een bijdrage aan de samenleving

We staan klaar voor hen die extra (financiële) ondersteuning nodig hebben

(Nieuwe) Rotterdammers doen mee naar vermogen

We streven er naar dat jongeren veiliger, gezonder en kansrijker opgroeien

TAAKVELD 1

Onderwijsbeleid en leerlingzaken - Taal volwassenen

Het actief bestrijden van laaggeletterdheid door het aanbieden van kwalitatief goede en toegankelijke trajecten

TAAKVELD 2

Samenkracht en burgerparticipatie

Nieuw Rotterdams Welzijn: Rotterdammers zijn zelfredzaam en weten goed hun eigen talenten en die van hun sociale omgeving te benutten

Integratie en Samenleven: In Rotterdam vinden we het belangrijk dat alle mensen meedoen en dat we samen met alle Rotterdammers werken aan een ontspannen samenleving, met de Nederlandse waarden waaronder vrijheid en gelijkwaardigheid als fundament en beheersing en kennis van de Nederlandse taal als fundament

Statushouders: Een vernieuwde aanpak voor Rotterdamse statushouders, die zich richt op alle basiscomponenten om te komen tot succesvolle participatie in de samenleving: woning, scholing, zorg en toeleiding naar werk

Minderjarige Rotterdammers: kinderen en jongeren groeien kansrijker, veiliger en gezonder op

TAAKVELD 3

Inkomensregelingen - Participatie en armoedebestrijding

Doorbreken vicieuze cirkel van armoede

TAAKVELD 4

Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk

Iedereen doet mee naar vermogen: Rotterdammers leveren een tegenprestatie naar vermogen, die ze zelf mogen invullen in de vorm van mantelzorg, vrijwilligerswerk, taalcursus, bewegstraining of eerst werken aan persoonlijke problematiek

Jongerenloket: het begeleiden van jongeren naar werk en/of onderwijs

Jongerenloket: Rotterdamse jongeren (27-) gaan pas van school als zij een baan hebben

Jongerenloket: Wij helpen jonge statushouders (27-) aan werk of helpen hen om zich daarop voor te bereiden of begeleiden hen naar school

TAAKVELD 5

Maatwerkdienstverlening 18+ - Schulddienstverlening

Vergroten van de financiële zelfredzaamheid van Rotterdammers

Omschrijving programma

Dit programma richt zich op veel verschillende vormen van maatschappelijke ondersteuning.

De gemeente streeft naar balans in de stad, waarin mensen samenleven, samenwerken en meedoen naar vermogen en waarin iedereen de Nederlandse taal voldoende spreekt en verstaat. Rotterdammers erkennen en respecteren de verschillen tussen mensen; gelijkwaardigheid en vrijheid zijn belangrijk waarden. Wij gaan voor

méer kanselijkheid, minder risico om in armoede terecht te komen en meer kansen voor Rotterdammers om uit armoede te komen.

Zelfredzame Rotterdammers krijgen de ruimte om hun talenten en de sociale omgeving te benutten. Daar waar extra (financiële) ondersteuning nodig is, staat de gemeente klaar. Een samenleving waarin men omziet naar elkaar. Daarom ondersteunt de gemeente dat inwoners informele zorg en ondersteuning, waaronder mantelzorg, verlenen. Specifieke aandacht is er voor jongeren en ouderen. We streven er naar dat jongeren veiliger, gezonder en kansrijker opgroeien. Voor ouderen wordt de integrale inzet vorm gegeven in het Masterplan ouderen.

We gaan uit van de kracht van Rotterdammers, ook als zij niet zelfredzaam zijn. Rotterdammers weten zich gezien. Het streven is dat iedereen zijn talent ontwikkelt, leert en/of werkt, of op een andere manier maatschappelijk participeert als leren of werken niet kan. Rotterdammers leveren daarom een tegenprestatie naar vermogen. We zetten in op kansen voor kinderen en jongeren, door begeleiding naar werk en/of onderwijs en door financiële ondersteuning voor sport, cultuur en uitjes, als ouders daar zelf niet voldoende middelen voor hebben. Stevige inzet vindt ook plaats op het verminderen van het aantal huishoudens in armoede en op het vergroten van financiële zelfredzaamheid van Rotterdammers.

We vinden het belangrijk dat Rotterdammers mee kunnen doen. We zetten daarom actief in op het bestrijden van laaggeletterdheid door het aanbieden van kwalitatief goede en toegankelijke trajecten. We werken aan een ontspannen samenleving, met Nederlandse waarden als basis.

Voor nieuwe Rotterdammers zetten we in op de basiscomponenten om te komen tot succesvolle participatie in de samenleving.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Maatschappelijke Ondersteuning	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	15.597	16.665	9.216	9.201	9.201	9.201
Bijdragen rijk en medeoverheden	9.191	9.717	1.818	1.803	1.803	1.803
Financieringsbaten	226	235	565	565	565	565
Overige opbrengsten derden	6.180	6.713	6.833	6.833	6.833	6.833
Overige baten	1	1	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	183.779	197.262	196.361	196.523	191.490	166.461
Apparaatlasten	49.673	43.431	41.954	41.606	41.227	37.467
Inhuur	9.091	4.917	3.679	3.679	3.693	1.393
Overige apparaatlasten	977	1.104	987	1.005	994	1.484

Personeel	39.605	37.409	37.288	36.922	36.541	34.590
Interne resultaat	2.050	1.628	1.298	1.298	1.298	1.258
Interne resultaat	2.050	1.628	1.298	1.298	1.298	1.258
Programmalasten	132.056	152.203	153.109	153.618	148.964	127.735
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	53.956	60.615	63.317	64.391	61.249	51.552
Kapitaallasten	572	252	0	0	0	0
Overige programmalasten	531	85	86	86	86	86
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	33.770	37.175	37.584	37.571	37.571	27.571
Subsidies en inkomensoverdrachten	43.226	54.076	52.122	51.571	50.058	48.526
Saldo voor vpb en reserveringen	-168.181	-180.597	-187.145	-187.321	-182.288	-157.259
Saldo voor reserveringen	-168.181	-180.597	-187.145	-187.321	-182.288	-157.259
Reserves	2.171	1.050	-1.300	-700	2.000	0
Onttrekking reserves	2.171	3.050	2.000	2.000	2.000	0
Toevoeging reserves	0	2.000	3.300	2.700	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-166.010	-179.547	-188.445	-188.021	-180.288	-157.259

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-172.053	-175.753	-179.144	-176.628	-176.628
Omissie 2019	-172.817	-176.288	-179.932	-177.403	-177.403
Voorjaarsnota 2019	-177.905	-180.610	-183.580	-180.358	-179.265
Begroting 2020	-179.547	-188.445	-188.021	-180.288	-157.259

Baten

De baten op het programma Maatschappelijke Ondersteuning betreffen voornamelijk opbrengsten uit de verkoop van de Rotterdamplas en ESF (Europees Sociaal Fonds)-bijdrage ten behoeve van de dekking van de personele lasten bij het Jongerenloket.

Lasten

Het grootste deel van de programmalasten wordt besteed aan het Nieuw Rotterdams Welzijn. Dit heeft ten doel het versterken van de wijknetwerken en het bieden van meer mogelijkheden om bewoners te ondersteunen zonder een maatwerkvoorziening te verstrekken. Daarnaast wordt een deel ingezet voor armoedebestrijding, waaronder individuele verstrekkingen, armoedebeleid, schulddienstverlening en kwijtschelding van afvalstoffenheffing. Verder worden middelen ingezet ten behoeve van integratie, taal en jeugd.

Meerjarig verloop

Ten opzichte van 2019 is sprake van een daling van de baten van ruim € 7 mln. Op het moment van het schrijven van de begroting is de hoogte van de ontvangsten middelen vanuit het rijk voor uitvoering van de Wet Educatie Beroepsonderwijs nog niet bekend. We verwachten dat de bijdrage in de komende jaren ongeveer op het zelfde niveau blijft als 2019. De lasten nemen gedurende de jaren 2022 en 2023 af vanwege afloop van de middelen uit het coalitieakkoord.

Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk

Pagina 50

Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk

Iedereen doet mee naar vermogen: Rotterdammers leveren een tegenprestatie naar vermogen, die ze zelf mogen invullen in de vorm van mantelzorg, vrijwilligerswerk, taal cursus, beweegtraining of eerst werken aan persoonlijke problematiek

Jongerenloket: Het begeleiden van jongeren naar werk en/of onderwijs

Jongerenloket: Rotterdamse jongeren (27-) gaan pas van school als zij een baan hebben

Jongerenloket: wij helpen jonge statushouders (27-) aan werk of helpen hen om zich daarop voor te bereiden of begeleiden hen naar school

Ontwikkelingen en voortgang

Prestatie010

Tijdens de vorige collegeperiode hebben we alle ca. 20.000 werkzoekenden die het betreft gesproken in het kader van de Prestatie010. Nu velen van hen actief meedoen in de maatschappij door het verrichten van een Prestatie010, is het tijd voor de volgende stap. In deze collegeperiode komt de werkzoekende nog meer centraal te staan en leggen we de nadruk op de persoonlijke ontwikkeling van werkzoekenden.

Door middel van passende dienstverlening op maat voor, aangevuld met een re-integratietraject waar mogelijk, proberen we voor deze werkzoekenden de afstand tot de arbeidsmarkt te verkleinen. Ca. 9.000 werkzoekenden, waarbij de verwachting is dat zij arbeidspotentie hebben, krijgen vanuit één vast contactpersoon intensieve begeleiding. Onze ambitie is om jaarlijks 1.000 werkzoekenden de stap naar een re-integratietraject te laten maken of direct uit te laten stromen uit de uitkering.

Jongerenloket

- In de periode maart t/m juni is de instroom van jongeren in de bijstand hoger dan de uitstroom. Deze trend is vergelijkbaar met voorgaande jaren. In oktober start het nieuwe schooljaar, naar verwachting stijgt dan de uitstroom naar Onderwijs. We verwachten aan het eind van het jaar de doelstelling van 2.200 te realiseren.
- De samenstelling van het bestand van het Jongerenloket wordt steeds complexer. We zien een toename in arbeidsbeperkte jongeren en/of LVB'ers. De jongeren die makkelijk te bemiddelen zijn naar werk, hebben inmiddels een baan gevonden. In 2019 staan twee evaluatiemomenten gepland om het trajectenaanbod qua doelgroepen te toetsen aan de doelgroepen in het bestand.
- Het Jongerenloket heeft een communicatiestrategie ontwikkeld om de herkenbaarheid en bereikbaarheid van het Jongerenloket bij jongeren en partners te bevorderen. Deze strategie wordt in 2020 geïmplementeerd.
- Er is een portefeuille van passende trajecten specifiek voor statushouders samengesteld. De intakegesprekken vinden plaats binnen de gestelde normen.
- Naar aanleiding van het Rekenkamerrapport begin 2019 over Jeugdwerkeloosheid wordt nu ook structurele begeleiding aan NUG'ers gegeven.
- De intake is geïntensiveerd en een brede(re) uitvraag moet er voor zorgen dat jongeren minder uitvallen gedurende de vierweekszoekperiode. Aanvullende afspraken zijn gemaakt met De Nieuwe Kans waarin wordt geëxperimenteerd met een drempelloze toegang tot dit traject. Daarnaast bespreekt de Wethouder (in G4 verband) met de Minister van Sociale Zaken de mogelijkheden om de vierweekszoekperiode voor kwetsbare jongeren ruimer vorm te geven.
- Door middel van data-analyse weet het Jongerenloket inmiddels in welke 'segmenten' van jongeren bepaalde interventies en trajecten effectief zijn. Dit wordt nog verder doorontwikkeld zodat uitval in het proces tegengegaan kan worden.

- Het Jongerenloket werkt inmiddels op verschillende locaties in de wijk zoals bijvoorbeeld in Crooswijk; IJsselmonde, Beverwaard, Hoek van Holland en in penitentiaire inrichtingen (ook buiten de regio waar jongeren vastzitten). Daarnaast kunnen gesprekken ook op een locatie in Zuid plaatsvinden (als de jongere dat wil).

Wat willen we bereiken

Prestatie010: Iedere stap telt

Iedereen heeft een talent. Daarom verwachten we dat iedereen in Rotterdam actief meedoet in de samenleving. Dat kan zijn het volgen van een re-integratietraject of werken aan de persoonlijke ontwikkeling, bijvoorbeeld door het verrichten van vrijwilligerswerk. Dit laatste noemen we in Rotterdam de Prestatie010. De werkzoekenden mogen de Prestatie010 zelf invullen in overleg met uitvoerende medewerkers. Door de Prestatie010 kunnen werkzoekenden zich persoonlijk ontwikkelen, zelfredzamer worden, meer actief zijn en wordt hun gezondheidsbeleving versterkt en zorgconsumptie vermindert. Tevens neemt de afstand tot de arbeidsmarkt af. De werkzoekende werkt door de Prestatie010 aan zijn of haar arbeidspotentieel.

De aankomende jaren gaan we ons meer focussen op 9.000 werkzoekenden van de doelgroep waarvan de verwachting is dat zij een volgende stap kunnen zetten richting re-integratie en mogelijk betaald werk. Door middel van deze dienstverlening is de ambitie dat jaarlijks minimaal 1.000 werkzoekenden toegeleid zijn naar re-integratie of een betaalde baan.

Jongerenloket

- Jongeren van nu groeien op in een complexe, supersnelle wereld waarin ze met een voortdurende stroom van informatie, sociale interacties en keuzemogelijkheden geconfronteerd worden. Jongeren beheersen de 21e -eeuwse vaardigheden waardoor zij kunnen deelnemen aan het arbeidsproces of succesvol hun opleiding doorlopen. Jongeren kunnen meedoen en nemen de verantwoordelijkheid over hun eigen leven.
- Wij bereiden jonge statushouders voor op deelname aan de Rotterdamse samenleving. Dit doen we door jonge statushouders (27-) aan werk te helpen, belemmeringen m.b.t. het vinden van werk op te lossen of hen te begeleiden naar onderwijs.

Wat gaan we daar voor doen

Prestatie010: Iedere stap telt

- Door intensief samen te werken met tal van maatschappelijke partners, maken meer werkzoekenden een stap in hun persoonlijke ontwikkeling. Samen verkleinen we voor deze werkzoekenden de afstand tot de

arbeidsmarkt. Bij Rotterdammers die zich voldoende ontwikkeld hebben zetten we stappen richting re-integratie en werk en leveren zo een bijdrage aan de collegetarget om het aantal bijstandsuitkeringen terug te dringen naar 30.000.

- Met 9.000 werkzoekenden uit de doelgroep onderhouden we intensief contact. Hen stimuleren we om de volgende stap te zetten richting re-integratie en mogelijk betaald werk.

Jongerenloket

- Het Jongerenloket begeleidt jongeren door middel van casus- of procesregie en inzet van trajecten naar zelfredzaamheid.
- Elke jongere die zich meldt bij het Jongerenloket krijgt binnen 2 weken een intakegesprek.
- Iedere jonge statushouder wordt binnen 3 weken na overdracht van Intake Ondersteuning Statushouders (IOS) opgeroepen voor een gesprek op het Jongerenloket. Jonge statushouders worden intensief begeleid door speciaal, voor de doelgroep opgeleide jongerencoaches.

Effectindicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ambitie 'Iedere stap telt'. Aantal werkzoekenden vanuit doelgroep Prestatie010 doorgestroomd naar domein Werk of direct naar een betaalde baan.	Streefwaarde		1.000	1.000	1.000	1.000	
	Realisatie						
Jongerenloket. Aantal jongeren in de bijstand (incl. statushouders)	Streefwaarde	2.550	2.200	2.200	2.080	2.080	
	Realisatie	2.235					
Jongerenloket. Aantal jonge statushouders in de bijstand	Streefwaarde	620	585	545	501	501	
	Realisatie	630					
Jongerenloket. Aantal jongeren uitstroom*	Streefwaarde	1.150	1.150	1.150	1.150	1.150	
	Realisatie	1.557					

* De genoemde cijfers zijn conform de methodiek die is toegepast op Jongeren aan de Slag (JAS, 2015-2017). Er is verder onderzoek nodig om de vertaling van de bestandsreductie met betrekking tot jongeren tot 27 jaar in de bijstand te maken. Op basis hiervan worden de cijfers in de begroting 2020 aangepast.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jongerenloket. % jongeren binnen 2 weken intake gesprek	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	
	Realisatie	90%	100%				
Jongerenloket. % jonge statushouders binnen 3 weken een gesprek	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	
	Realisatie	100%	100%				

Overzicht van baten en lasten Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	1.364	1.655	1.586	1.586	1.586	1.586
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.359	1.589	1.518	1.518	1.518	1.518
Overige opbrengsten derden	5	65	68	68	68	68
Lasten exclusief reserves	6.023	19.061	20.586	18.995	18.931	16.581
Apparaatlasten	370	14.949	15.070	14.969	14.903	13.054
Inhuur	60	2.546	2.493	2.493	2.493	1.863
Overige apparaatlasten	5	291	309	317	317	783
Personeel	305	12.111	12.267	12.159	12.093	10.408
Interne resultaat	1.922	122	43	43	43	43
Interne resultaat	1.922	122	43	43	43	43
Programmalasten	3.731	3.990	5.473	3.983	3.985	3.485
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.444	2.890	5.446	3.956	3.958	3.458
Overige programmalasten	2	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	-21	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.306	1.100	27	27	27	27
Saldo voor vpb en reserveringen	-4.659	-17.406	-19.000	-17.410	-17.345	-14.995
Saldo voor reserveringen	-4.659	-17.406	-19.000	-17.410	-17.345	-14.995
Reserves	1.009	200	-1.300	-700	2.000	0
Onttrekking reserves	1.009	2.200	2.000	2.000	2.000	0
Toevoeging reserves	0	2.000	3.300	2.700	0	0
Saldo	-3.650	-17.206	-20.300	-18.110	-15.345	-14.995

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
------------------------------	------	------	------	------	------

Begroting 2019	-13.099	-13.135	-13.143	-13.144	-13.144
Omissie 2019	-14.564	-14.629	-14.645	-14.647	-14.647
Voorjaarsnota 2019	-15.147	-15.739	-15.697	-15.668	-15.559
Begroting 2020	-17.206	-20.300	-18.110	-15.345	-14.995

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-15.147	-15.739	-15.697	-15.668	-15.559
Bijstellingen Begroting 2020					
	Categorie				
Onttrekking bestemmingsreserve Regiodeal werk	Reserves	0	0	0	0
Toevoeging aan bestemmingsreserve Regiodeal werk	Taakmutaties	-2.000	-3.300	-2.700	0
Budgetoverheveling baankansen	Kasschuiven	0	-1.491	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	232
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-59	230	287	323
Begroting na wijzigingen		-17.206	-20.300	-18.110	-15.345

Toelichting financiële bijstellingen

Onttrekking bestemmingsreserve Regiodeal werk

De door het Rijk beschikbaar gestelde middelen voor de Regiodeal Rotterdam Zuid zijn toegevoegd aan de reserve. Met deze bijstelling worden de benodigde middelen onttrokken.

Toevoeging aan bestemmingsreserve Regiodeal werk

De Regiodeal bevat een samenhangende aanpak van Rijk en regio om de verschillende opgaven in Rotterdam Zuid aan te pakken. Deze reserve is gevormd om de specifieke middelen voor het thema 'Werk' inzichtelijk te houden. Het rijk heeft deze middelen ter beschikbaar gesteld via het gemeentefonds. Met deze bijstelling worden deze middelen toegevoegd aan een bestemmingsreserve.

Budgetoverheveling baankansen

Bij de decembercirculaire heeft de gemeente vanuit het Rijk eenmalig € 2.485 ontvangen voor investeringen in het praktijk- en speciaal onderwijs om tot betere arbeidstoeliding te komen. De uitvoering vindt plaats vanaf het

schooljaar 2019-2020. Met deze kasschuif wordt een deel van het budget overgeheveld van taakveld Samenkracht en burgerparticipatie en verschoven naar 2020.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van Extra inzet jonge statushouders en Invoeren maatschappelijke begeleiding gezinsmigranten. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen zowel binnen als buiten het programma.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Met Taal Versta Je Elkaar](#)
- [Rotterdamse Aanpak Statushouders 2016-2020](#)
- [Plan van Aanpak Tegenprestatie 2015-2018](#)
- [Monitor Rotterdamse Groepen](#)
- [Monitor statushouders](#)
- [Taalmonitor](#)
- [Voortgangsrapportage Volwaardig Meedoen in Rotterdam](#)
- [Participatiewet](#)
- [Verordening tegenprestatie Participatiewet Rotterdam 2015](#)
- [Wet inburgering](#)

Omschrijving taakveld

Rotterdamers met een gemeentelijke uitkering op grond van de Participatiewet en die geen re-integratievoorziening krijgen aangeboden, leveren een tegenprestatie naar vermogen. De tegenprestatie wordt doorgezet in een vernieuwde aanpak onder de naam "Iedereen doet mee naar vermogen". Door de actieve inzet van werkzoekenden die een tegenprestatie doen, dragen zij bij aan de stad, kunnen beter participeren en bevordert dit hun persoonlijke ontwikkeling.

Het Jongerenloket adviseert en ondersteunt jongeren van 16 tot 27 jaar op weg naar een zo groot mogelijke sociale en economische zelfstandigheid. Het Jongerenloket richt zich op Rotterdamse jongeren die veelal een opeenstapeling aan problemen kennen. Zij krijgen advies en ondersteuning op weg naar een zo groot mogelijke sociale en economische zelfstandigheid, zodat zij weer meedoen en actief deel uitmaken van de maatschappij.

Inkomensregelingen - Participatie en armoedebestrijding

Doorbreken vicieuze cirkel van armoede

Ontwikkelingen en voortgang

In april 2019 is de nieuwe Rotterdams aanpak van armoede 'Uit de knoop' gepresenteerd. Dit plan is onder andere gebaseerd op wetenschappelijke inzichten, kennis van ervaringsdeskundigen en samenwerkingspartners in de stad. In het plan geven wij onze visie, ambities en acties weer om de armoede aan te pakken.

In 2020 wordt het kwijtscheldingspercentage verhoogd naar 76,5%. Hiermee leidt het hogere tarief voor de afvalstoffenheffing niet tot een lastenverzwaring voor Rotterdammers die voor kwijtschelding in aanmerking komen.

Wat willen we bereiken

Minder armoede en schulden bij Rotterdamse gezinnen, met speciale aandacht voor kinderen, jongeren en voor ouderen, dat is wat er nodig is. Armoede en schulden, door welke oorzaak dan ook, geven zorgen en stress en ze maken dat mensen buiten spel komen te staan. Armoede is meer dan het hebben van een laag inkomen. Het is een vicieuze cirkel waar diverse problemen elkaar in stand houden en/of versterken. Vooral kinderen lijden hieronder want armoede en schulden staan hun ontwikkeling op school, fysiek en sociaal emotioneel in de weg. In Rotterdam leeft 1 op de 5 kinderen in armoede. Onze ambitie is dat de vicieuze cirkel wordt doorbroken en minder mensen en gezinnen in armoede leven en schulden hebben. Wij gaan voor méér kansengelijkheid, minder risico om in armoede terecht te komen en meer kansen voor Rotterdammers om uit armoede en schulden te komen. Voor Rotterdammers waarbij dit (nog) niet mogelijk is verzachten we de gevolgen van het leven in armoede.

Wat gaan we daar voor doen

In 'Uit de knoop' hebben we de volgende tien acties geformuleerd:

- 1. intensieve gezinsaanpak voor 500 gezinnen*
- 2. ontwikkelen Rotterdamse Armoede-index*
- 3. campagne bespreekbaar maken armoede*
- 4. instellen leerstoel effectieve aanpak armoede*
- 5. meer samenwerken met de stad en gezamenlijke verantwoordelijkheid*

6. verbinden beleidsterreinen
7. uitvoering schuldenaanpak Reset Rotterdam
8. vergroten gebruik inkomensondersteuning
9. dienstverlening op orde
10. meer aandacht voor impact van bestaand beleid en beleidswijzigingen

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Inkomensregelingen - Participatie en armoedebestrijding	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	5.734	5.866	6.001	6.001	6.001	6.001
Bijdragen rijk en medeoverheden	120	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	5.615	5.866	6.001	6.001	6.001	6.001
Lasten exclusief reserves	64.040	61.828	62.445	62.369	62.367	50.275
Apparaatlasten	13.105	6.171	5.574	5.513	5.512	3.850
Inhuur	1.926	938	444	444	444	-1.156
Overige apparaatlasten	257	138	141	145	145	144
Personeel	10.921	5.095	4.989	4.924	4.923	4.861
Interne resultaat	2.193	722	975	975	975	935
Interne resultaat	2.193	722	975	975	975	935
Programmalasten	48.743	54.935	55.897	55.881	55.880	45.490
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.957	2.295	1.942	1.940	1.938	1.548
Overige programmalasten	484	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	33.792	37.175	37.584	37.571	37.571	27.571
Subsidies en inkomensoverdrachten	10.508	15.465	16.371	16.371	16.371	16.371
Saldo voor vpb en reserveringen	-58.306	-55.961	-56.444	-56.368	-56.365	-44.274
Saldo voor reserveringen	-58.306	-55.961	-56.444	-56.368	-56.365	-44.274
Saldo	-58.306	-55.961	-56.444	-56.368	-56.365	-44.274

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-58.989	-59.161	-59.146	-59.145	-59.145
Omissie 2019	-58.161	-58.300	-58.289	-58.288	-58.288
Voorjaarsnota 2019	-56.085	-55.187	-55.138	-55.114	-55.114
Begroting 2020	-55.961	-56.444	-56.368	-56.365	-44.274

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-56.085	-55.187	-55.138	-55.114	-55.114
Bijstellingen Begroting 2020					
	categorie				
Aanpassing rijksbijdrage armoedebestrijding bij kinderen	Taakmutaties	0	-327	-327	-327
Overheveling middelen naar programma Onderwijs	Technische wijzigingen	200	0	0	0
Overheveling middelen Jeugdspoortfonds	Technische wijzigingen	0	-842	-842	-842
Overheveling middelen uitvoering Bijzondere Bijstand	Technische wijzigingen	-48	-85	-85	-85
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	12.080
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-28	-3	24	14
Begroting na wijzigingen		-55.961	-56.444	-56.368	-44.274

Toelichting financiële bijstellingen

Aanpassing rijksbijdrage Armoedebestrijding bij kinderen

Vanuit het Rijk heeft de jaarlijkse actualisatie plaatsgevonden van de middelen voor Armoedebestrijding bij kinderen.

Overheveling middelen naar programma Onderwijs

Dit betreft een incidentele overheveling van middelen naar programma Onderwijs voor het faciliteren van onderzoek om voorschoolse educatie beter toegankelijk te maken voor peuters in gezinnen in armoede en/of met schulden.

Overheveling middelen Jeugdsportfonds

Het opdrachtgeverschap van het Jeugdsportfonds is overgeheveld van taakveld Sportbeleid en activering en ondergebracht bij Armoedebestrijding.

Overheveling middelen uitvoering Bijzondere Bijstand

Er worden middelen voor de uitvoering van de Bijzondere Bijstand overgeheveld naar het programma Werk en Inkomen.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van:

- aanpassing Kwijtschelding Afvalstoffenheffing
- ophoging AOW tegoed
- ophoging Jeugdtegoed
- meerjarige ophoging Individuele Inkomenstoelage

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder [‘samenvatting bijstellingen’](#).

Diverse bijstellingen

Deze technische wijzigingen zijn het gevolg van diverse budget verschuivingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Uit de knoop](#)
- [Participatiewet](#)

Omschrijving taakveld

Het bestrijden van armoede raakt vele domeinen: onderwijs, gezondheid, huisvesting, betaald werk. Inkomensondersteuning op maat voor Rotterdammers met een laag inkomen is een onderdeel van de armoedebestrijding. Dit onderdeel bestaat uit het verlenen van individuele bijzondere bijstand van daadwerkelijk gemaakte kosten, collectieve inkomensondersteuning (het AOW- en Jeugdtegoed en de Individuele Inkomenstoelage) en kwijtschelding van gemeentelijke lasten (Afvalstoffenheffing). Vanuit het perspectief vergroten participatie is de Rotterdampas onderdeel van dit taakveld.

Maatwerkdienstverlening 18+ - Schulddienstverlening

Vergroten van de financiële zelfredzaamheid van Rotterdammers

Ontwikkelingen en voortgang

We hebben in maart 2019 de nieuwe Rotterdamse aanpak van schulden 'Reset Rotterdam' gepresenteerd. Dit plan is onder andere gebaseerd op wetenschappelijke inzichten, kennis van ervaringsdeskundigen en samenwerkingspartners in de stad. In dit plan geven wij onze visie en ambities en acties weer om de schulden bij Rotterdammers te voorkomen en aan te pakken.

Wat willen we bereiken

We willen voorkomen dat Rotterdammers schulden maken, te beginnen bij jongeren. Daarnaast gaan we meer Rotterdammers helpen hun schulden onder controle te krijgen. Verder gaan we op zoek naar innovaties die helpen bij het ontstaan en aanpakken van schulden.

Wat gaan we daar voor doen

In 'Reset Rotterdam' hebben we de volgende acties geformuleerd:

1. schuldpreventie op scholen
2. geldzaken en schulden bespreekbaar maken
3. meer energie in vroegsignalering
4. sociaal incasseren
5. perspectiefpact en fonds voor jongeren
6. laagdrempelige en betere ondersteuning
7. stres-sensitieve dienstverlening
8. beter afweging inzetten schuldenbewind
9. inzetten studenten en vrijwilligers

10. discussie starten over voorkomen en aanpakken van schulden

11. stadsmarinier schulden

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 5: Voor 2022 is voor 15.000 Rotterdammers met financiële problemen is een individueel ondersteuningsplan opgesteld.*	Streefwaarde		3.000	9.000	15.000		
	Realisatie						

* 15.000 Rotterdammers met financiële problemen hebben in het kader van de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening (WGS) in de periode 2019-2021 een ondersteuningsplan van de gemeente ontvangen gericht op duurzame aanpak van schulden.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Maatwerkdienstverlening 18+ -	Realisatie	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
Schulddienstverlening	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	566	668	968	968	968	968
Bijdragen rijk en medeoverheden	17	70	78	78	78	78
Financieringsbaten	226	235	565	565	565	565
Overige opbrengsten derden	322	363	324	324	324	324
Overige baten	1	1	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	988	16.751	18.846	19.751	16.895	15.765
Apparaatlasten	0	12.065	12.711	12.616	12.560	12.430
Inhuur	0	185	680	680	680	610
Overige apparaatlasten	0	519	478	486	486	503
Personeel	0	11.360	11.553	11.450	11.394	11.317
Interne resultaat	-96	406	109	109	109	109
Interne resultaat	-96	406	109	109	109	109
Programmalaasten	1.083	4.280	6.026	7.026	4.226	3.226
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	434	3.943	5.940	6.940	4.140	3.140
Kapitaallasten	572	252	0	0	0	0
Overige programmalasten	77	85	86	86	86	86
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-422	-16.083	-17.878	-18.783	-15.928	-14.798

Saldo voor reserveringen	-422	-16.083	-17.878	-18.783	-15.928	-14.798
Saldo	-422	-16.083	-17.878	-18.783	-15.928	-14.798

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-12.881	-13.713	-14.213	-11.913	-11.913
Omissie 2019	-14.641	-15.473	-15.982	-13.682	-13.682
Voorjaarsnota 2019	-16.689	-18.552	-19.477	-16.628	-15.628
Begroting 2020	-16.083	-17.878	-18.783	-15.928	-14.798

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-16.689	-18.552	-19.477	-16.628	-15.628
Bijstellingen Begroting 2020					
	Categorie				
Uitvoering Reset Rotterdam	Technische wijzigingen	500	621	621	621
Invulling opgaven voorjaarsnota	Technische wijzigingen	94	93	101	135
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	103
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	12	-40	-28	-29
Begroting na wijzigingen		-16.083	-17.878	-18.783	-15.928
			-18.783	-15.928	-14.798

Toelichting financiële bijstellingen

Uitvoering Reset Rotterdam

Bij de formatieve invulling van het programma Reset Rotterdam heeft een opdracht plaatsgevonden voor overheadkosten.

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de Voorjaarsnota 2019 is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van:

- preventie op scholen
- coalitieakkoord intensiveringen overhead

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

De technische wijzigingen zijn het gevolg van diverse budget verschuivingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Reset Rotterdam](#)
- [Participatiewet](#)
- [Wet gemeentelijke schuldhulpverlening](#)

Omschrijving taakveld

De kern van het schulddienstverleningsbeleid is het vergroten van de financiële zelfredzaamheid van Rotterdammers. Daar waar Rotterdammers nog niet voldoende financieel zelfredzaam zijn en problematische schulden hebben worden de schulden aangepakt en het verder oplopen hiervan voorkomen.

Schulddienstverlening bestaat uit schuldpreventie, vroegsignalering van (problematische) schulden, ondersteuning bij het aanpakken van problematische schulden, stabilisatie van schulden, schuldbemiddeling door de Kredietbank Rotterdam (KBR) en het vergroten van de financiële zelfredzaamheid.

Er zijn geen exacte cijfers bekend van hoeveel Rotterdammers problematische schulden hebben. Als indicator wordt het hebben van een betalingsachterstand van zes maanden bij de zorgverzekering gehanteerd. Dit zijn ongeveer 22.500 Rotterdammers. De gevolgen van problematische schulden kunnen ingrijpend zijn. Er is een nauwe verwevenheid tussen armoede en schulden enerzijds en gezondheidsproblemen anderzijds. Onderzoek naar de samenhang tussen problematische schulden en gezondheid wijst bijvoorbeeld uit dat mensen met grote financiële problemen gemiddeld genomen vaker roken, kampen met overgewicht en last hebben van depressies. Daarnaast toont onderzoek aan dat geldstress door armoede en schulden van grote invloed is op het gedrag van mensen. Geldstress draagt eraan bij dat mensen: meer bij de dag gaan leven, minder goed in staat zijn om de aanpak van hun problemen te organiseren, verlangens en andere emoties minder goed kunnen reguleren.

Onderwijsbeleid en leerlingzaken - Taal volwassenen

Het actief bestrijden van laaggeletterdheid door het aanbieden van kwalitatief goede en toegankelijke trajecten

Ontwikkelingen en voortgang

Het [Beleidskader de Taalspiraal](#) is op 11 april 2019 vastgesteld door de gemeenteraad.

Het bestek lokale aanbesteding Toegankelijke taaltrajecten voor ontwikkeling gezondheid en werk is gepubliceerd op 7 mei 2019.

De nieuwe subsidieregeling is op 18 juni vastgesteld door het college van B en W en op 20 juni gepubliceerd. Met ingang van 1 juli kunnen aanvragen ingediend worden.

Wat willen we bereiken

Taal is één van de basisvaardigheden voor meer zelfredzaamheid. Vanuit het beleidskader taal wordt hierop ingezet vanuit verschillende sporen: Taal en gezondheid, Taal en werk en Taal en geld en Taal en ontwikkeling. De gemeente wil de taalbeheersing van Rotterdammers met een integrale aanpak verbeteren zodat zij zich in hun dagelijks leven beter kunnen redden op de genoemde gebieden.

Het college wil deze collegeperiode een trendbreuk bewerkstelligen op het gebied van laaggeletterdheid.

Wat gaan we daar voor doen

In de komende collegeperiode wordt zowel kwantitatief als kwalitatief een trendbreuk gerealiseerd:

- kwantitatief: door het inzetten van 6.795 extra non-formele en formele taaltrajecten in de periode 2019-2022 ten opzichte van de vorige collegeperiode (2015-2018)
- kwalitatief: door een integrale aanpak

Wij zorgen in de komende collegeperiode voor minimaal 19.000 *geslaagde* taaltrajecten en aanvullende (laagdrempelige) taalactiviteiten voor laaggeletterde Rotterdammers waarmee zij door het verbeteren van hun taalbeheersing tegelijkertijd hun gezondheid, arbeidsmarktpositie, inkomenspositie, welzijn en participatie gaan verbeteren. Door verbetering van het taalniveau van opvoeders werken we tegelijkertijd aan het voorkomen van een toekomstige generatie laaggeletterden. Dit doen we door het bundelen van de gemeentelijke middelen met de middelen op basis van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Op grond van de WEB dragen wij verder zorg voor de regionale coördinatie, inkoop en verantwoording van de middelen voor de arbeidsmarkt regio Rijnmond.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 8: 19.000 afgeronde taaltrajecten voor laaggeletterde	Streefwaarde		3.800	4.400	5.400	5.400	
Rotterdamers	Realisatie						
Minimaal 80% van de deelnemers geeft een positieve waardering voor de taaltrajecten*	Streefwaarde	N.v.t.	80%	80%	80%	80%	
	Realisatie						
Minimaal 80% van de deelnemers rondt de trajecten met succes af.	Streefwaarde	N.v.t.	80%	80%	80%	80%	
	Realisatie						
Minimaal 50% van de netwerkpartners gaat gericht aan de slag met laaggeletterdheid.	Streefwaarde	N.v.t.	50%	50%	50%	50%	
	Realisatie						

* Het collegetarget wordt eind 2022 behaald. Aangezien we in 2019 starten met deze taaltrajecten, zijn voor 2017 en 2018 geen cijfers ingevuld. In 2021 wordt een prognose afgegeven voor de eindwaarde in de collegeperiode.

** Netwerkpartners zijn diverse maatschappelijke organisatie (taalaanbieders, welzijnsorganisaties etc.), bedrijven (werkgevers lid van het Taalakkoord, werkgevers die met de Vlaggenparade meegedaan hebben om het onderwerp te agenderen etc.), zorginstellingen en zorgaanbieders (Erasmus MC, Haven ziekenhuis etc.) en kennisinstellingen (EUR, Hogeschool Rotterdam).

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Onderwijsbeleid en leerlingzaken - Taal volwassenen	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	6.663	7.556	18	18	18	18
Bijdragen rijk en medeoverheden	6.663	7.538	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	0	18	18	18	18	18
Lasten exclusief reserves	7.730	10.267	4.162	5.940	5.950	1.672
Apparaatlasten	0	626	650	638	638	565
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	0	11	11	11	11	11
Personeel	0	615	639	627	627	554
Interne resultaat	1	0	0	0	0	0
Interne resultaat	1	0	0	0	0	0
Programmalasten	7.729	9.641	3.512	5.302	5.312	1.107
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	4.918	7.163	3.206	4.996	5.006	801

Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.811	2.478	306	306	306	306
Saldo voor vpb en reserveringen	-1.066	-2.711	-4.144	-5.922	-5.932	-1.654
Saldo voor reserveringen	-1.066	-2.711	-4.144	-5.922	-5.932	-1.654
Saldo	-1.066	-2.711	-4.144	-5.922	-5.932	-1.654

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-3.112	-4.023	-5.813	-5.823	-5.823
Omissie 2019	-3.148	-4.058	-5.848	-5.859	-5.859
Voorjaarsnota 2019	-3.175	-4.103	-5.894	-5.904	-5.904
Begroting 2020	-2.711	-4.144	-5.922	-5.932	-1.654

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-3.175	-4.103	-5.894	-5.904	-5.904
Bijstellingen Begroting 2020					
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	4.255
Invulling taakstellingen	Technische wijzigingen	500	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-36	-40	-28	-5
Begroting na wijzigingen		-2.711	-4.144	-5.922	-1.654

Toelichting financiële bijstellingen

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van Aanpak laaggeletterdheid. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Invulling taakstellingen

Bij de Voorjaarsnota 2019 is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Diverse wijzigingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen zowel binnen als buiten het programma.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Beleidskader Taal 'De Taalspiraal' 2019 – 2022](#)
- [Wet educatie en beroepsonderwijs](#)

Omschrijving taakveld

De gemeente vindt het belangrijk dat iedereen de Nederlandse taal voldoende spreekt en verstaat. Taal is één van de basisvaardigheden voor meer zelfredzaamheid op het gebied van gezondheid, werk en inkomen, financiën en integratie. Taal is één van de belangrijkste instrumenten om het welzijn van Rotterdammers merkbaar in hun dagelijks leven te verbeteren. Onder dit taakveld verantwoordt de gemeente de inzet op het verbeteren van de taalbeheersing van volwassen Rotterdammers.

21% van de Rotterdamse bevolking is laaggeletterd. Door het niet goed kunnen lezen en schrijven komen laaggeletterde Rotterdammers in financiële problemen, zijn vaker werkloos, hebben een slechtere gezondheid en participeren minder, waardoor zij ook een grotere kans hebben op sociaal isolement. Op deze gebieden ligt vaak de intrinsieke motivatie van mensen om hun taalbeheersing te verbeteren. Deze motivatie is de sleutel tot duurzame taalverbetering. Daarom wil de gemeente de taalbeheersing van Rotterdammers door middel van een integrale aanpak verbeteren. Door diverse 'ingangen' te creëren en taal als instrument tegelijkertijd binnen andere beleidsterreinen ook in te zetten, kunnen we het bereik vergroten en de zelfredzaamheid van Rotterdammers verbeteren.

Samenkracht en burgerparticipatie

Pagina 54

Samenkracht en burgerparticipatie

Rotterdammers zijn zelfredzaam en weten goed hun eigen talenten en die van hun sociale omgeving te benutten

In Rotterdam vinden we het belangrijk dat mensen meedoen en dat we samen met alle Rotterdammers werken aan een ontspannen samenleving, met de Nederlandse waarden

waaronder vrijheid en gelijkwaardigheid als fundament en beheersing en kennis van de Nederlandse taal als fundament

Een vernieuwde aanpak voor Rotterdamse statushouders

Kinderen en jongeren groeien kansrijker, veiliger en gezonder op

Ontwikkelingen en voortgang

Nieuw Rotterdams Welzijn

De voor 2019 te behalen resultaten voor de Welzijnsopdrachten zijn waar nodig aangepast en aangescherpt op basis van de ervaringen en rapportages 2018 en 2019. Dit met als doel dat de ondersteuning van de Rotterdammers verder verbetert. Voor 2020 zullen waar nodig resultaten verder worden aangescherpt en aangepast. De inzet van Welzijn op het onderdeel financiële ondersteuning en schulddienstverlening wordt afgestemd met de vernieuwde stedelijke aanpak op dit terrein.

In het uitvoeringsprogramma Rotterdam, Ouder en Wijzer zijn de ambities voor ouderen zo concreet mogelijk uitgewerkt voor de jaren 2019 en 2020. Het programma is door het college vastgesteld en is voor de zomer naar de raad verstuurd.

In 2019 is een start gemaakt met het beter en gericht uitvoeren van de huisbezoeken 75+. Er is meer aandacht voor ouderen die een verhoogd risico lopen op eenzaamheid, zoals verlies van een partner en verhuizing naar een nieuwe wijk. Dit als onderdeel van de pijler 'Ertoe doen' van het uitvoeringsprogramma Rotterdam, Ouder en Wijzer. In 2020 wordt deze verbeterde uitvoering doorontwikkeld. In 2019 wordt een pilot uitgevoerd om de gegevens van de afgelegde huisbezoeken te verwerken in wijkrapportages. Het doel daarvan is dat samen met wijknetwerkpartners nog beter inzet kan worden gepleegd op eenzame ouderen. In 2020 worden de wijkrapportages in alle gebieden uitgevoerd.

In 2019 is een afwegingskader voor gebruik van de Huizen van de Wijk voor religieuze erediensten en politieke bijeenkomsten vastgesteld. Dit ter uitvoering van een tweetal moties die hierover zijn aangenomen.

Opzoomer Mee heeft bij zijn aanpak voor 2019 meer aansluiting gezocht bij voor de gemeente belangrijke thema's, zoals klimaat/duurzaamheid, ouderen en gezondheid.

In 2019 onderzocht Samenspel (stedelijke) ondersteuningsbehoefte onder vrijwilligersorganisaties. De aanbevelingen vanuit dit onderzoek gebruiken we bij de inrichting van de nieuwe stedelijke ondersteuningsstructuur: er komt een stedelijk mantelzorgsteunpunt, een aanbod aan trainingen en cursussen voor vrijwilligers (-organisaties), en een vorm van 'Advies op maat' voor vrijwilligersorganisaties. We hebben ook het startschot gegeven voor de nieuwe inkoop van het Online Matchingsinstrument Vrijwillige Inzet (OMVI) dat online vraag en aanbod van Informele zorg en ondersteuning matcht. De verschillende onderdelen zijn in de loop van 2020 beschikbaar voor Rotterdammers en organisaties.

De stedelijke uitvoeringsagenda 'Zorgzaam010' krijgt verder vorm: met onze stedelijke partners verkennen we in werkgroepen wat de mogelijkheden zijn van inzetten op 1) netwerk bouwen, creëren van overzicht en inzicht (voor Rotterdammers en organisaties), 2) stimuleren van burenhulp en 3) samenwerking formele en informele zorg.

Het onderzoek 'Tel je zegeningen' laten we nog een keer uitvoeren om de maatschappelijke impact van religieuze en levensbeschouwelijke organisaties in beeld te brengen. Na een doorlopen offertetraject is het onderzoek recent gegund. Uitkomsten van het onderzoek worden tweede kwartaal 2020 verwacht.

Begin juni 2019 is aan de commissie ZOCS een brief gestuurd met informatie over de voortgang van het Welzijnswerk binnen Rotterdam.

Tevens is aan de commissie ZOCS begin juli en begin september een tweetal brieven gestuurd met informatie over de voortgang van het welzijnswerk in Feijenoord zoals dat door Humanitas wordt uitgevoerd.

Integratie en Samenleven

Eind januari is een conceptversie van het actieprogramma 'Relax. Dit is Rotterdam' besproken in de commissie WIISA, daarna een definitieve versie in februari en in de raad in maart. Dit actieprogramma omvat de visie, doelstellingen en actiepunten waarmee het college de acceptatie van diversiteit stimuleert in de Rotterdamse samenleving en inburgering van nieuwkomers bevordert. In juli heeft de raad een aanvullende brief ontvangen met een voorstel voor het voeren van een 'acceptatietarget' voor Relax.

De actiepunten van 'Relax', inclusief de opbrengsten van de besprekingen in de commissie en de gemeenteraad, zijn inmiddels verwerkt in aanbestedingen, inkoopopdrachten en subsidieverstrekingen waarover we de raadscommissie WIISA nader informeren in de halfjaarlijkse voortgangsbrief in oktober 2019, inclusief meer gedetailleerd inzicht in de inzet van middelen zoals toegezegd aan de commissie WIISA. 1 januari 2020 zullen de nieuwe contracten als gevolg van deze aanbestedingen in werking treden.

Rotterdamse aanpak statushouders

Per januari is de Rotterdamse Aanpak Statushouders 2.0 van start gegaan. De Rotterdamse Aanpak Statushouders 2.0 (2019–2022) omvat alle basiscomponenten voor succesvolle participatie in de samenleving: huisvesting, zorg, leren (taal en waar nodig opleiding) en toeleiding naar werk. De aanpak legt de nadruk op toeleiding naar werk en onderwijs om ervoor te zorgen dat statushouders in hun eigen inkomen voorzien en meedoen in de Rotterdamse samenleving. De vernieuwde aanpak heeft de volgende doelen:

1. de taakstelling statushouders die het Rijk jaarlijks oplegt realiseren
2. statushouders zijn in beeld bij zorgprofessionals of schuldhulpverleners
3. tachtig procent van alle Rotterdamse statushouders met een bijstandsuitkering is binnen zes maanden na toekenning van de uitkering gestart met het inburgeringstraject
4. het aantal bijstandsuitkeringen voor statushouders daalt van 1.950 naar 1.540 (nieuw target is 1929-1507 i. v.m aangepaste nulmeting).

Naast dat er nieuwe doelstellingen zijn en de aanpak is geïntensiveerd en gespecialiseerd, richt de vernieuwde aanpak zich op een grotere groep statushouders: iedereen die vanaf 2013 in Rotterdam is komen wonen (dus niet meer alleen vanaf 2016). Dit doen we omdat de praktijk leert dat er (als gevolg van de stelselwijziging inburgering 2013) een te grote groep over dreigt te blijven, die nog niet zelfredzaam is.

Een aantal activiteiten moet nog worden geïmplementeerd, zoals het werken met een assessment. Momenteel ontwikkelen we deze zelf. Verder liggen we op koers voor de collegetarget wat betreft het bijstandsvolume van statushouders. Het percentage dat tijdig start met inburgering betreft een nieuwe registratie. Statushouders moeten binnen een half jaar starten met inburgering. Dat kunnen we nu nog niet exact meten omdat nog niet iedereen een half jaar in Rotterdam is.

Minderjarige Rotterdammers

Rotterdam Groeit

Op basis van Rotterdam Groeit wordt steeds meer geïnvesteerd in de meest relevante factoren voor het kansrijk, veilig en gezond opgroeien van kinderen en jongeren. Mede daarmee ambieert Rotterdam dat de positieve trend van afnemende problematiek (zoals criminaliteit, slechte geboorte-uitkomsten, drugs- en alcoholgebruik, schooluitval) zich doorzet. In oktober verschijnt de nieuwe Staat van de Jeugd (editie 2019) waarin inzichtelijk gemaakt is hoe het gaat met de Rotterdamse kinderen en jongeren. De unieke wetenschappelijke basis van Rotterdam Groeit krijgt steeds meer landelijke aandacht: voor de zomer heeft het Nederlands Jeugdinstituut met de gemeente een bijeenkomst georganiseerd om de kennis achter en de ervaringen met de werkwijze te delen.

Drugs & Alcohol

Een nieuw en compacter preventie- en handavingsplan volgt het programma Drugs & Alcohol op. Hiermee wordt de wettelijke verplichting uit de Drank- en Horecawet ingevuld. Rond de zomer gaat dit plan naar de gemeenteraad. Hierin is onder andere meer aandacht voor gamen en gebruik onder studenten op hogescholen en universiteit.

Stevige Start

In 2019 is er een coalitie in het kader van Kansrijke Start gevormd met professionals en bestuurders uit het medisch en sociaal domein. Deze werkt vanuit de twee domeinen tegelijk aan de gezamenlijk gekozen actiepunten om schade bij de baby te voorkomen en kinderen een Stevige Start te bieden. De coalitie werkt onder andere aan betere signalering al tijdens de zwangerschap en aan gerichtere ondersteuning voor de minder zelfredzame zwangeren. Steeds meer kwetsbare zwangeren worden bereikt.

Kansrijk Opgroeien

Rotterdam loopt met haar preventieve aanpak op jeugd in Nederland voorop. Samen met het Nederlands Jeugdinstituut is hiervoor de methodiek Wijkprogrammering ontwikkeld waarvan de publicatie 2019 is. Andere

gemeenten hebben hier interesse in getoond vanwege het belang om het jeugdstelsel van hulp naar preventie te transformeren. In 25 wijken van Rotterdam wordt Wijkprogrammering toegepast. In 2019 komen hier nog 6 wijken bij. Door de intensiviteit lopen we achter op de oorspronkelijke planning. De aanpak vergt meer capaciteit dan voorzien.

In 2019 is de Wijkprogrammering gekoppeld aan de wijkgerichte aanpak van de directie Veilig in Focuswijken waarmee een integrale preventieve aanpak ontstaat.

Er is in 2019 een sterke toename van de wijkgerichte inzet van effectieve interventies. Wijkprogrammering heeft meer en meer een sturend effect op het preventief en samenhangend aanbod op beschermende en risicofactoren. Een voorbeeld is een doorlopende wijkgerichte inzet van jong tot oud op huiswerkbegeleiding PO, VO en MBO. Het trainen op interventies bij verschillende partners, zodat een wijkpool ontstaat van deskundigen die op vele plekken kan worden ingezet (Bijvoorbeeld de Rots en Waterpool in Noord). In 2020 wordt wijkprogrammering verder uitgebreid naar andere wijken.

Wat willen we bereiken

Nieuw Rotterdams Welzijn

- De ondersteuning van de Rotterdammers verbeteren door instellingen (welzijnsinstellingen en partijen Couleur Locale) in staat te stellen hun taken zo optimaal mogelijk uit te voeren.
- De Huizen van de Wijk zijn nog meer de centrale ontmoetingsplek voor de bewoners van de wijk.
- In ieder gebied is een aanbod van laagdrempelige preventieve dagbesteding in het Huis van de Wijk plus.
- Er zijn voldoende faciliteiten voor vrijwilligers en mantelzorgers om hun taak uit te kunnen voeren. De inzet van de gemeente is er mede op gericht het aantal overbelaste mantelzorgers te verminderen.
- Een aanvang is gemaakt met de uitvoering van het uitvoeringsplan Ouder en Wijzer, waarbij in relatie tot Welzijn het vooral gaat om aanpak eenzaamheid bij ouderen en inzet op vitaliteit en gezondheid. Inzet van het gehele masterplan ouderen is een daling van het percentage eenzame Rotterdamse ouderen naar 50%. De afgelopen jaren hebben we geleerd dat ouderen niet graag aangesproken worden op hun eenzaamheid of kwetsbaarheid. Zij willen er toe doen. Ambitie is, dat meer ouderen hun talenten blijven benutten en versterken en hun talenten blijven inzetten voor de samenleving.
- Er is een beter functionerend wijknetwerk in alle wijken van Rotterdam, waarbij alle relevante partijen betrokken zijn (welzijn, zorg, onderwijs, VraagWijzer, Wijkteam, vrijwilligersorganisaties, sociaal ondernemers en levensbeschouwelijke organisaties).
- De impact van vrijwilligerswerk door religieuze en levensbeschouwelijke organisaties in de stad is in kaart gebracht.
- Meer bewoners zijn actief voor hun eigen straat/wijk door het faciliteren van bewonersinitiatieven en via Opzoemer Mee. Opzoemer Mee wordt meer gericht ingezet voor meerdere beleidsterreinen.
- De pilot 'Welzijn op recept' is in 2019 gestart.

Integratie en Samenleven

De Rotterdamse samenleving is in 2022 toleranter geworden. Er is aantoonbaar meer acceptatie van (seksuele) diversiteit. Afkomst, huidskleur, seksualiteit, sekse of levensovertuiging horen er niet toe te doen voor de kansen in het leven.

Samenleven

Iedere Rotterdammer kan rekenen op een sociaal veilige omgeving en kan en mag meedoen. Binnen de grenzen van de rechtsstaat mag iedereen zichzelf zijn en dit uitdragen. Rotterdammers erkennen dat de grote diversiteit in de stad betekent dat er verschillen zijn die soms ongemak geven. We gaan hier op een opbouwende manier mee om. Groepen die nu nog een kwetsbare positie hebben in onze samenleving zijn assertiever geworden en laten zichzelf op een positieve manier horen en zien.

In 2022 is er aantoonbaar meer acceptatie van de diversiteit die onze stad kenmerkt. Daarbij horen de volgende doelen:

1. Rotterdammers gaan meer ontspannen om met de verscheidenheid in de stad
2. Meer kennis en bewustwording van vooroordelen en discriminatie in de stad. Hierbij besteden we aandacht aan alle gronden, op alle terreinen. Gelijke kansen en inclusiviteit worden vergroot, in het algemeen en op de arbeidsmarkt en de woningmarkt in het bijzonder
3. Meer kennis en bewustzijn over het belang van gelijk-waardigheid en gelijke behandeling van mannen, vrouwen en LHBTI's binnen de diverse maatschappelijke domeinen
4. Verbetering van de sociale veiligheid van kwetsbare Rotterdammers, zoals meisjes/vrouwen en LHBTI's
5. Kwetsbare Rotterdammers zijn assertiever en veerkrachtiger. Hierdoor zijn zij beter in staat om de kansen die zij krijgen te benutten en actief deel te nemen aan de samenleving
6. Bezorgde Rotterdammers ervaren meer vertrouwen in de toekomst van onze diverse stad, door strenge handhaving van regels

Integratie

Nieuwe Rotterdammers die vanuit het buitenland naar onze stad komen, vinden hun weg in de Rotterdamse samenleving en spreken zo snel mogelijk Nederlands. Ze nemen de regie over hun eigen leven en nemen naar vermogen deel aan de samenleving. Ook zijn ze bekend met de rechten en plichten die de Nederlandse rechtsstaat met zich meebrengt en handelen daarnaar. Hierdoor leveren zij zo snel mogelijk een bijdrage aan een ontspannen stad, waarin mensen elkaar ontmoeten en elkaar kunnen verstaan. Door hun actieve participatie worden ze bovendien zelfredzamer, waardoor een beroep op publieke middelen voorkomen of beperkt kan worden.

Naast de doelen van de Rotterdamse Aanpak Statushouders 2.0 horen daarbij de volgende doelen:

1. 80% van de inburgeringsplichtige gezinsmigranten is binnen 6 maanden na start van de inburgeringsplicht gestart met een inburgeringstraject
2. 90% van de inburgeringsplichtige statushouders en gezinsmigranten tekent binnen één jaar de participatieverklaring

Rotterdamse aanpak statushouders

De gemeente zet in op succesvolle participatie van statushouders in de samenleving, opleiding en werk. Via een jaarlijkse monitor worden voortgang en realisatie in beeld gebracht.

Minderjarige Rotterdammers

- Kinderen groeien kansrijker, veiliger en gezonder op. Met het beleidskader Jeugd 'Rotterdam Groeit' zetten we in op het kansrijk, veilig en gezond opgroeien van jonge Rotterdammers. Zo kunnen zij zich optimaal ontwikkelen tot zelfredzame volwassenen die bijdragen aan een sterkere stad. In de Staat van de Jeugd wordt hierover jaarlijks gerapporteerd over de relevante factoren.
- Het gebruik van drugs en alcohol onder minderjarigen wordt voorkomen en onder risicogroepen teruggedrongen, met speciale aandacht voor leerlingen in het speciaal onderwijs, praktijkonderwijs en de laagste niveaus van het MBO. Opvoeders kunnen de juiste voorbeeldfunctie vervullen en nemen verantwoordelijkheid op dit thema. We gaan voor een vermindering van drugs- en alcoholgebruik onder jongeren. De doelstellingen zullen worden opgenomen in het nog door de raad vast te stellen preventie en handhavingplan dat rond de zomer wordt aangeboden.
- Meer kinderen komen gezond ter wereld komen en kunnen zich optimaal ontwikkelen. De geboortecijfers verbeteren. Professionals zijn daarbij in staat om risico's te signaleren nog voor dat er problemen ontstaan.
- Kinderen met wie het goed gaat ontwikkelen zich nog beter en er is aandacht voor kinderen met wie het niet goed gaat.
- Bij de groep risicojongeren pakken we de meest prangende kwesties aan.

Wat gaan we daar voor doen

Nieuw Rotterdams Welzijn

- In de 14 gebieden zijn voor de periode 2018-2020 via inkoop Gebiedsopdrachten gegund aan de Welzijnspartijen. 2019 is het tweede jaar van de contractperiode. In de opdracht zijn stedelijke uitvoeringsdoelen opgenomen op het terrein van: huisbezoeken 75+, Schulddienstverlening, Voortijdig Schoolverlaters, Tegenprestatie en Taalverwijzers. Op basis van de ervaringen van 2018 en 2019 worden

deze uitvoeringsdoelen voor 2020 waar nodig aangescherpt, zodat nog duidelijker gestuurd kan worden op de te behalen resultaten.

- Continuering van de subsidies aan Couleur Locale organisaties, waarbij een belangrijke focus ligt op rol die deze organisaties spelen in het wijknetwerk.
- Uitvoering van stedelijk welzijn via opdrachten en subsidies op het terrein van vrijwilligersondersteuning en mantelzorg. Aansluiting wordt gezocht op de uitkomsten van het visietraject Informele Zorg en Ondersteuning.
- Het maken van een uitvoeringsagenda van de visie Informele Zorg en Ondersteuning.
- Het opzetten en uitvoeren van de pilot 'Welzijn op recept'.
- Start van de uitvoering van het uitvoeringsprogramma Rotterdam, Ouder en Wijzer. We dagen ouderen uit hun talenten in te zetten voor de samenwerking. Tegelijkertijd vragen we organisaties, bedrijven en netwerken ouderen een volwaardige plek te geven in het Rotterdamse leven van alledag. Om de eenzaamheid tegen te gaan zetten we in op een beter bereik van (potentieel) eenzame ouderen door de effectiviteit van de huisbezoeken te vergroten. We zetten in op zingeving en betekenisvolle activiteiten tussen ouderen onderling, maar ook tussen jong en oud.

Integratie en samenleving

In Relax. Dit is Rotterdam zijn de volgende actiepunten benoemd:

- we verhogen de sociale veiligheid van kwetsbare Rotterdammers
- we bevorderen gelijke kansen op de arbeids- en woningmarkt en gelijke behandeling in het uitgaansleven
- we faciliteren ontmoeting en dialoog tussen Rotterdammers over het omgaan met diversiteit, ongemak, sociale normen en dergelijke
- we ondersteunen scholen in Rotterdam met voorlichting en training over het omgaan met (seksuele- en gender) diversiteit, inclusiviteit en uitsluiting
- we bevorderen de deskundigheid van professionals in de stad op de onderwerpen inclusiviteit en diversiteit
- we bevorderen gelijke kansen en gelijke behandeling voor alle Rotterdammers
- we vergroten de kennis over de mogelijkheden tot het melden van discriminatie
- we bevorderen de sociale acceptatie door middel van positieve zichtbaarheid van diversiteit en verscheidenheid in de stad
- we faciliteren ontmoetingsplekken en trainingen voor kwetsbare Rotterdammers, gericht op het vergroten van assertiviteit en veerkracht.
- de gemeente geeft het goede voorbeeld
- Rotterdamse Aanpak Statushouders 2018-2022
- workshops participatieverklaring voor statushouders en gezinsmigranten
- maatschappelijke begeleiding voor gezinsmigranten
- instelling centraal punt voor inburgeringstensieve aanpak onvoltooide inburgering

Rotterdamse aanpak statushouders

- de taakstelling statushouders die het Rijk jaarlijks oplegt om hen huisvesting realiseren
- statushouders zijn in beeld bij zorgprofessionals of schuldhulpverleners
- tachtig procent van alle Rotterdamse statushouders met een bijstandsuitkering is binnen 6 maanden na toekenning van de uitkering gestart met het inburgeringstraject
- het aantal bijstandsuitkeringen voor statushouders daalt van 1.950 naar 1.540 (nieuw target is 1929-1507 ivm aangepast collegetarget).

Minderjarige Rotterdammers

- Met het beleidskader Jeugd 'Rotterdam Groeit' zetten we in op het voorkomen van problematiek en het versterken van perspectief. Dit doen we door stevige preventie in te zetten: gericht op de meest relevante factoren (beschermende factoren en risicofactoren) die bijdragen aan een kansrijke, veilige en gezonde ontwikkeling van jeugdigen. Daarbij verbeteren we de kwaliteit van deze inzet door gebruik te maken van effectieve en goed onderbouwde interventies.
- We gaan door met het preventieprogramma Drugs & Alcohol, gericht op het verminderen van het gebruik onder jongeren onder de 23 jaar. Binnen de voorlichting is er ook aandacht voor het problematisch gamen en het social media gebruik onder deze jongeren. Daarnaast treedt in 2019 de opvolger van het programma Blijf Helder in werking, waarmee voldaan wordt aan de wettelijke eisen vastgelegd in artikel 43a van de Drank en Horecawet. Hierin is vastgelegd dat een gemeente een preventie- en handavingsplan moet hebben waarin helder wordt hoe gebruik onder jongeren wordt ontmoedigd. In samenwerking met YOUZ, sportverenigingen en Rotterdam Sportsupport wordt de ondersteuning voor naleving NIX18 en het 'niet doorschenken' verstevigd. In samenwerking met de scholen voor Speciaal Onderwijs en YOUZ wordt de aanpak op deze scholen geïntensiveerd. Met het Trimbos en de studentenorganisaties komt een plan van aanpak om alcoholproblematiek en drugsproblematiek terug te dringen bij studenten. Verder worden professionals, ouders, en jongeren op het VSO, PrO, ROC en het regulier VO via verschillende wegen getraind, geïnformeerd over hoe om te gaan met verleidingen van alcohol en drugs waar jongeren mee te dealen hebben.
- In coalitie Stevige Start werkt het medisch en sociaal domein samen aan het beter bereiken van (potentieel) kwetsbare zwangeren en ouders. Ook werken we gezamenlijk aan het bieden van eerdere, snellere en beter passende ondersteuning en zorg. Hiertoe wordt gewerkt aan goed gebruik van instrumentarium, betere overdrachten, goede ondersteuning voor professionals en effectieve interventies. Hiermee pakken we risico's vroegtijdig aan en voorkomen we latere problemen. De samenwerking krijgt vorm binnen het kader van het programmaplan Stevige Start. Er is een gezamenlijke werkagenda met actiepunten 2019 en 2020 opgesteld.
- Met het gebiedsgerichte programma Kansrijk Opgroeien leggen we een krachtige, duurzame, preventieve basis in de wijken. Dat doen we in nauwe samenwerking met partners in de wijken (ouders, CJG, politie, welzijn, jeugdwerkers, scholen en wijkteam). We maken daarbij gericht gebruik van informatie over beschermende factoren én risicofactoren in het opgroeien van kinderen en jongeren.

- Met het Programma Rotterdamse Risicjongeren 2016-2020 – Elke jongere telt – richten we ons op de 7.000 Rotterdamse jongeren die door een opeenstapeling van problemen extra hulp nodig hebben. Daarbij nemen we maatregelen over de gebieden school, werk, zorg en veiligheid heen.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 4a: 80% van alle Rotterdamse statushouders met een bijstandsuitkering is binnen 6 maanden na toekenning van de uitkering gestart met een inburgeringstraject	Streefwaarde	80%	80%	80%			
	Realisatie						
Collegetarget 4b: In deze collegeperiode daalt het aantal bijstandsuitkeringen voor statushouders in Rotterdam naar 1.507*.	Streefwaarde	1.929	1.900	1.769	1.638	1.507	**
	Realisatie	2018 geldt als nulmeting					
Collegetarget 7: De eenzaamheid onder ouderen (65+) daalt 3% punt***	Streefwaarde			51%	50%		
	Realisatie						
Drugs & Alcohol: Vermindering van drugs- en alcoholgebruik onder jongeren							
14/15 jarigen ooit alcohol gebruikt	Streefwaarde		31%	30%	29%	28%	
	Realisatie						
Bingedrinken 14/15 jarigen	Streefwaarde		7%	7%	6%	6%	
	Realisatie						
VSO leerlingen blowen***	Streefwaarde					35%	
	Realisatie						
PrO leerlingen blowen***	Streefwaarde					6%	
	Realisatie						
ROC leerlingen blowen***	Streefwaarde					20%	
	Realisatie						

* De daling betreft het saldo van instroom en uitstroom. De instroom ligt buiten de invloedssfeer van de gemeente. De aanname die het college maakt op basis van ervaringscijfers is dat de jaarlijkse huisvesting van statushouders in Rotterdam daalt naar 600 personen (waaronder kinderen), gelijk aan circa 310 nieuwe uitkeringen per jaar. De uitstroom ligt voor een belangrijk deel binnen de invloedssfeer van de gemeente. De inspanningen worden gericht op uitstroom naar werk en bij een deel van de jongeren naar studie

** Peildatum voor de eindwaarde van 1.507 is 1-1-2022.

*** Doel is om het percentage ouderen (65+) in Rotterdam dat aangeeft matig tot ernstig eenzaam te zijn met 3%-punt te laten afnemen van 53% tot 50%. Eenzaamheid is een gevoel, dat zich niet eenvoudig laat meten.

Sinds jaar en dag is de eenzaamheidsschaal van prof. dr. De Jong-Gierveld het instrument om eenzaamheid in Nederland te meten. Dit meetinstrument wordt in Nederland gebruikt in de landelijke GGD-gezondheidsmonitor. Met dit instrument wordt eens per vier jaar o.a. gemeten hoe eenzaam Nederland is. Op basis van deze survey kan ook een rapportage voor Rotterdam worden samengesteld. In 2021 komt de volgende gezondheidsmonitor uit.

*** De voortgang wordt op deze scholen middels onderzoek pas in 2021/2022 gemonitord.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Percentage 75--ers waarbij het huisbezoek heeft geleid tot een vervolgactie (doorverwijzing, wijkteam, wijknetwerk e.d.)	Streefwaarde	25%	25%	25%	25%	25%	
	Realisatie						
Aantal Opzoomerstraten	Streefwaarde	1.900	1.900	1.900	1.900	1.900	
	Realisatie	1.902					
Kansrijk opgroeien: Aantal wijken waarin wijkprogrammering wordt toegepast	Streefwaarde	25	34	44	44	44	
	Realisatie	25	31				

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Samenkracht en burgerparticipatie	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	1.269	920	643	628	628	628
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.031	520	221	207	207	207
Overige opbrengsten derden	238	400	421	421	421	421
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	104.998	89.356	90.322	89.467	87.346	82.167
Apparaatlasten	36.198	9.620	7.949	7.869	7.614	7.568
Inhuur	7.104	1.247	61	61	75	75
Overige apparaatlasten	715	145	48	46	34	43
Personeel	28.379	8.228	7.840	7.762	7.504	7.450
Interne resultaat	-1.970	378	172	172	172	172
Interne resultaat	-1.970	378	172	172	172	172
Programmalasten	70.770	79.358	82.201	81.426	79.561	74.427
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	42.202	44.324	46.783	46.559	46.206	42.604
Kapitaallasten	0	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	-32	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0

Sociale uitkeringen	-1	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	28.602	35.033	35.418	34.867	33.355	31.823
Saldo voor vpb en reserveringen	-103.729	-88.436	-89.679	-88.839	-86.718	-81.539
Saldo voor reserveringen	-103.729	-88.436	-89.679	-88.839	-86.718	-81.539
Reserves	1.162	850	0	0	0	0
Onttrekking reserves	1.162	850	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-102.567	-87.586	-89.679	-88.839	-86.718	-81.539

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-83.972	-85.721	-86.829	-86.602	-86.602
Omissie 2019	-82.303	-83.828	-85.168	-84.929	-84.929
Voorjaarsnota 2019	-86.810	-87.029	-87.375	-87.044	-87.060
Begroting 2020	-87.586	-89.679	-88.839	-86.718	-81.539

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	-86.810	-87.029	-87.375	-87.044	-87.060	
Bijstellingen Begroting 2020						
	Categorie					
Mutatie Rijksbijdrage Gezond in de Stad	Taakmutaties	-291	-291	-291	0	0
Mutatie Rijksbijdrage Verhoging taalniveau statushouders	Taakmutaties	-744	-744	0	0	0
Mutatie Rijksbijdrage Verrekening Landelijke	Taakmutaties	98	-21	-3	1.510	1.510
Vreemdelingenvoorzieningen						
Rijksbijdrage Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen 2018	Taakmutaties	-662	0	0	0	0
Rijksbijdrage Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding	Taakmutaties	-1.112	0	0	0	0

Budgetoverheveling baankansen	Kasschuiven	1.491	0	0	0	0
Uitvoeringsplan Ouder en Wijzer	Kasschuiven	284	-284	0	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	5.200
Inzet domein jeugd	Technische wijzigingen	-243	317	317	317	317
Subsidiekader jeugdpreventie	Technische wijzigingen	0	-1.380	-1.380	-1.380	-1.380
Regie inburgering	Technische wijzigingen	110	165	117	117	117
Invulling taakstellingen	Technische wijzigingen	113	-134	-131	-132	-137
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	180	-278	-93	-106	-106
Begroting na wijzigingen		-87.586	-89.679	-88.839	-86.718	-81.539

Toelichting financiële bijstellingen

Mutatie Rijksbijdrage Gezond in de Stad

In het actieprogramma Kansrijke Start heeft de Minister van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) aangegeven dat via een decentralisatie-uitkering middelen beschikbaar gesteld worden aan GIDSgemeenten (Gezond in de stad) die een lokale coalitie willen vormen rondom de eerste 1.000 dagen van kinderen. GIDS-gemeenten hebben zich in de periode van medio januari tot medio maart 2019 kunnen aanmelden voor de eerste tranche van deze impuls Kansrijke Start. Bij de meicirculaire is de eerste tranche aan het gemeentefonds toegevoegd. De tweede tranche volgt bij de decembercirculaire 2019.

Mutatie Rijksbijdrage Verhoging taalniveau statushouders

In aanloop naar het nieuwe inburgeringsstelsel hebben Rijk en gemeenten bestuurlijke afspraken gemaakt over de versterking van het taalniveau van statushouders die nog onder de huidige Wet inburgering inburgeren. Het kabinet stelt budget beschikbaar aan gemeenten voor de periode 2019/2020. Met deze extra middelen wordt tevens beoogd dat gemeenten zich oriënteren op de regierol inburgering zodat een soepele overgang naar het nieuwe stelsel wordt bevorderd.

Mutatie Rijksbijdrage Verrekening Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen

In de decembercirculaire 2018 is vermeld dat Rijk en gemeenten samenwerkingsafspraken hebben gemaakt voor de ontwikkeling van Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen (LVV) waar vreemdelingen zonder recht op verblijf of rijksopvang begeleid worden naar een bestendige oplossing voor hun situatie, waarbij hen onderdak wordt geboden. Dit betreft de bijstelling tussen het bij de voorjaarsnota opgenomen bedrag en de daadwerkelijke toekenning vanuit het Rijk.

Rijksbijdrage Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen 2018

Dit betreft het toegekende bedrag voor de ontwikkeling van Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen (LVV) 2018.

Rijksbijdrage Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke begeleiding

Conform artikel 18 van de Wet inburgering voorziet het college in de maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Hiervoor zijn bij de meicirculaire de benodigde middelen beschikbaar gesteld.

Budgetoverheveling baankansen

Bij de decembercirculaire 2018 heeft de gemeente vanuit het Rijk eenmalig € 2.485 ontvangen voor investeringen in het praktijk- en speciaal onderwijs om tot betere arbeidstoeleiding te komen. De uitvoering vindt plaats vanaf het schooljaar 2019-2020. Met deze kasschuif wordt een deel van het budget verschoven naar 2020.

Kasschuif uitvoeringsplan Ouder en Wijzer

Om de begroting aan te laten sluiten met de realisatie is een deel van het budget verschoven naar 2020.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van onderdelen uit het Actieprogramma Relax en Nieuw Rotterdams Welzijn. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Inzet domein jeugd

Op het gebied van Jeugd zijn een groot aantal ambities geformuleerd waar uitwerking aan gegeven wordt en wat capaciteitsuitbreiding vergt. Dit heeft geleid tot een verschuiving tussen programma en apparaat.

Subsidiekader jeugdpreventie

Begin 2019 is het subsidiekader jeugdpreventie 'Versterken en Voorkomen' vastgesteld. Doel hiervan is met een bredere inzet op preventie nog meer kinderen en jongeren in Rotterdam een eerlijke kans geven op een veilige, gezonde en kansrijke toekomst. Voor invulling van dit subsidiekader is € 9,85 mln toegevoegd aan dit taakveld. Financiering vindt plaats door verlaging van budget:

- het budget van programma Maatschappelijke ondersteuning, taakveld Samenkracht en Burgerparticipatie wordt verlaagd met € 8,47 mln
- het budget van het programma Volksgezondheid en zorg, taakveld Volksgezondheid wordt verlaagd met € 1,38 mln

Bestaande subsidies zijn opgezegd of verlaagd om ruimte te kunnen scheppen voor nieuwe subsidies die invulling geven aan de doelstellingen van dit subsidiekader. Per saldo neemt het budget op dit taakveld toe met € 1,38 mln.

Regie inburgering

Vanaf 2021 komt de regie op inburgering terug naar de gemeente. Naast een beleidsopgave betreft dit ook een implementatieopgave waarvoor tijdelijke formatie wordt aangesteld.

Invulling taakstellingen

Bij de Voorjaarsnota 2019 is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Diverse wijzigingen

Dit betreft diverse kleine bijstellingen zowel binnen als buiten het programma.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Beleidskader Wmo en doorontwikkelplan zorg, welzijn en jeugdhulp 2018](#)
- [Beleidskader Nieuw Rotterdams Welzijn 2016-2019](#)
- [Rotterdamse aanpak statushouders 2016-2020](#)
- [Beleidskader Jeugd 2015 – 2020 Rotterdam Groeit](#)
- [Programmaplan Stevige Start 2016-2020](#)
- [Programma Drugs & Alcohol](#)
- [Programma Elke jongere telt](#)
- [Actieprogramma Integratie & Samenleven](#)

- [Raadsmonitor welzijn, zorg en jeugdhulp](#)
- [Verordening maatschappelijke ondersteuning Rotterdam](#)
- [Wmo 2015](#)
- [Jeugdwet](#)
- [Drank- en Horecawet](#)

Omschrijving taakveld

De gemeente vindt het belangrijk dat iedereen naar vermogen bijdraagt aan de samenleving. Rotterdammers zijn zelfredzaam en weten goed hun eigen talenten en die van hun sociale omgeving te benutten.

In dit taakveld staat de inzet op het stimuleren van zelfredzaamheid centraal. De gemeente stimuleert de actieve betrokkenheid van bewoners. Samen bouwen we aan een stad waar mensen elkaar verstaan en waar mensen niet langs elkaar heen leven. Aandacht is er voor het delen van waarden, discriminatiebestrijding en gelijke behandeling. Ook goede basis ondersteuning aan statushouders en het bieden van kansen aan minderjarige Rotterdammers maken onderdeel uit van dit taakveld.

Onderwijs

Pagina 55

Onderwijs

Het verbeteren van de onderwijsresultaten in de hele stad

Het vergroten van de ontwikkelingskansen van alle kinderen in de voorschool en het onderwijs

Alle kinderen te helpen zich te ontwikkelen tot democratische en weerbare Rotterdammers die in staat zijn hun eigen toekomst vorm te geven en een waardevolle bijdrage te leveren aan de samenleving en op de arbeidsmarkt

TAAKVELD 1

Onderwijshuisvesting

De beste basisschool is altijd in de buurt

Bieden van een kwalitatief goed en gevarieerd aanbod voortgezet onderwijs

TAAKVELD 2

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Bevorderen van kansengelijkheid in het onderwijs

Het stimuleren van een passend, toegankelijk, gedifferentieerd en kwalitatief hoogwaardig onderwijsaanbod in de hele stad

Voldoende goede leraren, pedagogische medewerkers, schoolleiders en instructeurs

Het verminderen van schooluitval

Omschrijving programma

Binnen het programma Onderwijs voert de gemeente wettelijke taken uit, zoals leerlingenvervoer, voor- en vroegschoolse educatie (vve), voortijdig schoolverlaten, onderwijs aan kinderen van statushouders en asielzoekers en onderwijshuisvesting. Daarnaast ontwikkelt de gemeente stedelijk onderwijsbeleid waarvoor ze zowel gemeentelijke als rijksmiddelen inzet. Ook voert de gemeente stedelijk beleid uit op schoolzwemmen.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid			Bron
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	Streefwaarde	In 2022 hetzelfde lage niveau (0,43)	DUO
		Realisatie	0,26 (2018)	
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	Streefwaarde	55 in 2022	DUO
		Realisatie	49,36 (2018)	
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	Streefwaarde	2,82% in schooljaar 19-20 (cijfers beschikbaar eind 2021)	DUO
		Realisatie	3,1% (schooljaar 17-18)	

Meer informatie over de BBV-indicatoren is te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Toelichting BBV-indicatoren

Absoluut verzuim

Jongeren tussen de 5 en 18 jaar moeten onderwijs volgen (leerplicht). De gemeente heeft de wettelijke taak om in de gaten te houden of kinderen ook echt naar school komen. Bij absoluut verzuim is een leerling niet ingeschreven op school. Het cijfer geeft het aantal leerplichtigen weer dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners in de leeftijd 5-18 jaar (leerplichtige leeftijd). Rotterdam doet het goed op het gebied van absoluut verzuim: in Rotterdam is het cijfer absoluut verzuim (0,26) een stuk lager dan het gemiddelde in Nederland (1,91) en de 4 grote gemeenten (G4) (2,68). Doelstelling is het behouden van deze kleine aantallen ten opzichte van het G4 gemiddelde. Hiervoor worden de leerplichtambtenaren ingezet. De leerplichtambtenaar zorgt ervoor dat alle kinderen gebruik kunnen maken van hun recht op onderwijs. En dat betekent dat een jongere hulp

krijgt, zodra blijkt dat een jongere geen onderwijs meer krijgt. Maar ook bemiddelt de ambtenaar met school, denkt hij/zij mee met de ouders en met de jongere over welke school het beste is.

Relatief verzuim

Er is sprake van relatief verzuim als een leerplichtige jongere wel in een school staat ingeschreven, maar zonder geldige reden les- of praktijktijd verzuimt (spijbelen). Het cijfer geeft het aantal leerplichtigen weer dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners in de leeftijd 5-18 jaar (leerplichtige leeftijd). Op dit moment is het relatief verzuim in Rotterdam (49,36) een stuk hoger dan het gemiddeld in Nederland (23,28) en het G4 gemiddelde (36,24). De achterstand van Rotterdam is mede te verklaren door een lager opgeleide bevolking. Het is de laatste jaren al gelukt om het verzuim terug te dringen (in 2014 was het cijfer 61,65). Doelstelling is een lager relatief verzuim cijfer (50 in 2022), waarmee wij dichterbij het G4 gemiddelde komen. Een effectieve aanpak is afhankelijk van goede samenwerking tussen partijen (scholen, gemeente, hulpverlening, zorg e.a.). Om dit te bewerkstelligen zullen wij onze inzet, gezamenlijk met de scholen verbeteren. In 2018 is gestart met het verzuimprotocol, waarin werkafspraken met de scholen zijn gemaakt. Voor het terugdringen van het verzuim is een goede verzuimadministratie op de scholen cruciaal. Daarom is ook het Regionaal Aanwezigheidsbeleid Audit Team (RAAT) gestart. De doelstelling van RAAT is een kwaliteitsverbetering van de aan- en afwezigheidsregistratie en de verzuimaanpak op scholen.

Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie

Jongeren die met een diploma van school gaan, hebben meer kans op een baan en op succesvol deelnemen aan de maatschappij. Daarom willen wij dat zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie halen. Dit is een diploma havo, vwo of mbo (niveau 2) of hoger. Het cijfer geeft het percentage van het totaal aantal leerlingen voortgezet onderwijs en MBO (12-23 jaar) weer dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat. Op dit moment is het percentage in Rotterdam (3,1%), hoger dan het gemiddelde in Nederland (1,9%) en het G4 gemiddelde (2,9%). Doelstelling is een lager percentage (2,82% in 2022), waarmee wij dichterbij het G4 gemiddelde komen. Hiervoor gaan we verder met de uitrol van de regionale vsv-aanpak [Regio Rijnmond 2016-2020](#).

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Onderwijs	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	67.104	60.502	59.200	59.200	59.200	59.200
Bijdragen rijk en medeoverheden	65.709	59.874	58.490	58.490	58.490	58.490
Overige opbrengsten derden	1.395	628	710	710	710	710
Lasten exclusief reserves	184.450	195.636	198.714	194.891	196.081	193.652

Apparaatlasten	13.259	15.638	15.003	14.934	14.887	14.887
Inhuur	421	930	109	109	109	109
Overige apparaatlasten	262	379	388	396	396	396
Personeel	12.576	14.328	14.506	14.429	14.382	14.382
Interne resultaat	61.459	63.901	64.210	67.169	71.971	76.611
Interne resultaat	61.459	63.901	64.210	67.169	71.971	76.611
Programmalasten	109.732	116.098	119.500	112.788	109.223	102.153
Financieringslasten	0	500	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	10.726	11.484	14.812	14.945	13.951	13.768
Kapitaallasten	112	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	-95	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	10.628	11.621	11.658	11.881	9.307	9.540
Subsidies en inkomensoverdrachten	88.361	92.493	93.030	85.961	85.965	78.844
Saldo voor vpb en reserveringen	-117.346	-135.134	-139.514	-135.691	-136.881	-134.452
Saldo voor reserveringen	-117.346	-135.134	-139.514	-135.691	-136.881	-134.452
Reserves	212	-2.266	1.570	-5.181	8.043	800
Onttrekking reserves	212	5.984	9.820	8.319	8.043	800
Toevoeging reserves	0	8.250	8.250	13.500	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-117.134	-137.400	-137.944	-140.872	-128.838	-133.652

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-126.807	-131.065	-132.696	-132.671	-132.671
Omissie 2019	-127.246	-131.471	-133.110	-133.085	-133.085
Voorjaarsnota 2019	-129.306	-130.413	-128.155	-129.709	-134.940
Begroting 2020	-137.400	-137.944	-140.872	-128.838	-133.652

Baten

De totale baten bestaan met name uit bijdragen van het Rijk voor Onderwijsachterstandenbeleid (OAB).

Lasten

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

De middelen onderwijsbeleid dienen ter uitvoering van het onderwijsbeleid "Gelijke kansen voor elk talent". Uit deze middelen worden met name subsidies verstrekt voor vroeg- en voorschoolse educatie, schoolontwikkeling, burgerschap en leraren. Ook worden middelen besteed aan ouderbetrokkenheid, overgangsmomenten in het onderwijs, loopbaanoriëntatie en leerlingenvervoer. Tevens wordt de inzet van medewerkers van het Jongerenloket en Leerplicht, die werkzaamheden uitvoeren gericht op het voorkomen van verzuim, hieruit bekostigd.

Onderwijshuisvesting

De lasten voor onderwijshuisvesting bestaan voornamelijk uit huurlast voor schoolgebouwen. Ook de inzet op bewegingsonderwijs wordt hieruit betaald.

Reserves

De Regiodeal bevat een samenhangende aanpak van Rijk en regio om de verschillende opgaven in Rotterdam Zuid aan te pakken. Om de specifieke middelen voor het thema 'School' inzichtelijk te houden is er een bestemmingsreserve gevormd. De rijksmiddelen die ontvangen worden voor de Regiodeal Rotterdam Zuid worden via deze reserve aangewend.

Twee bestemmingsreserves in het kader van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) worden over meerdere jaren ingezet. Het betreft de bestemmingsreserves Leertijduitbreiding en Vakmanschap in zorg, haven en techniek.

In 2016 is een bestemmingsreserve gevormd voor de implementatie van de Harmonisatie VVE. De reserve Harmonisatie VVE wordt volledig in 2020 ingezet.

Meerjarig verloop

Het meerjarig verloop fluctueert. Enerzijds stijgen jaarlijks de huurlasten voor Onderwijshuisvesting vanwege oplevering van geplande investeringen. Anderzijds dalen de lasten van het Onderwijsbeleid vanaf 2022 vanwege de afloop van de Regiodeal Rotterdam Zuid.

Bevorderen van kansengelijkheid in het onderwijs

Het stimuleren van een passend, toegankelijk, gedifferentieerd en kwalitatief hoogwaardig onderwijsaanbod in de hele stad

Voldoende goede leraren, pedagogisch medewerkers, schoolleiders en instructeurs

Het verminderen van schooluitval

Ontwikkelingen en voortgang

Op 31 januari 2019 is het Rotterdamse onderwijsbeleid "Gelijke kansen voor elk talent" vastgesteld. Inmiddels is dit in uitvoering. In de bijbehorende subsidieregeling is onder andere aandacht voor het verkleinen van kwaliteitsverschillen tussen scholen, burgerschap en leraren.

Overgangsmomenten in het onderwijs

Om de overgangsmomenten in het onderwijs te verbeteren, om kinderen in hun schoolloopbaan vooruit te helpen, wordt er gewerkt aan een uitvoeringsplan. De volgende afspraken zijn reeds met het onderwijsveld gemaakt:

- Overgang vve-po: de gemeente heeft afspraken gemaakt met de besturen om de kwaliteit van de doorgaande leerlijn tussen voor- en vroegschool en om de kwaliteit in de vroegschool te verbeteren.*
- Overgang vo-mbo-ho: deze besturen stellen een position paper op over succesvolle Rotterdamse onderwijsloopbanen. Hierin staan de ambities voor succesvolle en kansrijke routes tussen vo, mbo en ho.*
- Overgang mbo-ho: de besturen inventariseren de knelpunten in de overgang tussen mbo en ho bij vier sectoren (zorg, creatieve studies, techniek en IT, juridisch economisch) om tot een aanpak te komen. Ook vraagstukken rond het in deeltijd aanbieden van deze opleiding komen aan bod.*
- Uitvoering onderzoek naar over- en onder advisering. Dit is eind 2019 afgerond.*

Kwaliteit en toegankelijkheid

- Over het verbeteren van de schoolprestaties en het verkleinen van de schoolverschillen zijn met 32 primair onderwijs scholen en 20 voortgezet onderwijs scholen afspraken gemaakt.*
- Om het bereik van de voorschool te vergroten wordt de subsidieregeling aangepast voor voor peuters die opgroeien in gezinnen met schulden.*
- Met de Rotterdamse onderwijsinstellingen is afgesproken de norm van de PO-raad voor hoogte ouderbijdrage te omarmen.*

Aansluiting onderwijs en jeugdhulp

Samen met samenwerkingsverbanden Primair Passend Onderwijs Rotterdam (PPO) en samenwerkingsverband Koers VO is een actieplan gemaakt voor (hoog)begaafde leerlingen. In het najaar van 2019 horen de samenwerkingsverbanden van het ministerie van OCW of zij subsidie krijgen voor dit plan. PPO en koers VO zijn al gestart met een extra groep voor hoogbegaafde kinderen met leer- en/of gedragsproblemen in het primair onderwijs en lesplekken voor deze groep leerlingen op twee scholen voor voortgezet onderwijs.

Leraren

Het lerarentekort en de personeelstekorten in de kinderopvang nemen snel toe. De aanpak 'leraren' is daarom geïntensiveerd. De gemeente zet in vanuit 4 actielijnen:

- De actielijn verhogen instroom zet in op de toename van het aantal zij-instromers. Schooljaar 19-20 zijn 176 subsidies aangevraagd voor zij-instroom, 79 meer dan vorig schooljaar. Ook investeren we in het opleiden van onderwijsassistenten tot leerkrachten. Hiervoor zijn 100 scholingstrajecten beschikbaar gesteld.*
- De actielijn beperken uitstroom zet in op werkdrukvermindering en begeleiding voor startende docenten; 31 schoolbesturen ontvangen subsidie voor plannen die ze hebben ingediend.*
- In het kader van professionalisering zijn meer middelen beschikbaar gesteld voor lerarenbeurzen.*
- Voor het eerst richten we met actielijn 4 op het anders opleiden en innoveren van het onderwijs. In september wordt gestart met nieuwe opleidingsvormen, zoals een opleiding voor onderwijsassistenten met leerwerkomgeving, modulair georiënteerde pabo-opleiding en aangepaste zij-instroom trajecten in het voortgezet onderwijs. Het aantal beschikbare plaatsen bij de Opleidingschool Rotterdam breidt uit van 300 naar ruim 400 plaatsen per jaar. Door middel van subsidies wordt ingezet op het anders organiseren van het onderwijs.*

Burgerschap

In overleg met het Rotterdamse scholenveld is besloten om 2019 in te richten als dialoogjaar burgerschap. Er is met het scholenveld een werksessie georganiseerd om te kijken of en hoe we tot een breed gedeeld en richtinggevend burgerschapskader in het Rotterdams onderwijs kunnen komen. Daarnaast verstrekken we subsidies voor kleinschalige burgerschapsinitiatieven en deskundigheidsbevordering van leraren en overige onderwijsprofessionals.

Van onderwijs naar arbeidsmarkt

- Om loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) te versterken in het onderwijs is subsidie verstrekt aan scholen die extra investeren in de doorontwikkeling van LOB. Ook ontwikkelt de gemeente in samenwerking met docenten een online tool om jongeren meer inzicht te geven in de leerroutes naar kansrijke arbeidsmarktsectoren. We digitaliseren de huidige algemene leerroudekaart en per sector voegen*

we er leerroutekaarten aan toe. Doel van deze inzet is kinderen en jongeren te stimuleren bewuste keuzes te maken in hun schoolloopbaan. Dit ter voorkoming van veelvuldig switchen van studie en/of stapelen van tussenjaren of uitval en ter bevordering van een goede overstap naar de arbeidsmarkt.

- Via het Leerwerkloket wordt met de mbo-instellingen het benutten van de beroepsbegeleide leerweg (bbl) gestimuleerd wegens de vacante leerbanen. De voorbereiding voor de bbl-infomarkt van 11 februari 2020 is in volle gang. De bbl-infomarkt van 19 maart 2019 met bijna 1.000 bezoekers en bijna 100 bedrijven en opleiders was succesvol.
- Op 12 maart 2019 namen 900 mbo-studenten deel aan de netwerkmeetings op de mbo-bedrijvendag 010 met inspirerende inleiders. De eerder geleerde netwerkvaardigheden brachten ze op die dag bij bedrijven in de praktijk.
- De eerste proefversie van het datadashboard arbeidsmarkt verscheen in juni 2019. Het dashboard arbeidsmarkt (DWSRA) wordt benut om de gegevens van het onderwijs op te nemen en te relateren aan de vraag op de arbeidsmarkt en de doorstroming naar een hoger niveau.
- De IT-campus is in september 2018 van start gegaan, waarin onderwijs (op mbo- en hbo-niveau) en bedrijfsleven samenwerken om meer en beter IT-personeel op te leiden door in te zetten op onder meer het opleiden van 'hybride docenten' (docenten vanuit het bedrijfsleven), het creëren van lab-omgevingen en het opzetten van nieuwe minors en Associate Degrees.
- Programmeren in het onderwijs wordt net zo normaal als rekenen en taal. Augustus 2019 starten we dan ook met de pilot digitale geletterdheid met programmeerlessen in Hoogvliet en met dagprogrammering NPRZ. De uitvoering van buitenschoolse programmeerlessen start in september 2019. Verder wordt ingezet op bijscholen van docenten in het primair en voortgezet onderwijs.
- Vanaf 2020 wordt het programma BRIDGE niet meer financieel ondersteund door de Europese Commissie. Het programma wordt gecontinueerd en financieel mogelijk gemaakt door bijdragen van bedrijven, schoolbesturen, gemeente en het Rijk. BRIDGE richt zich op de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt bij jongeren in Rotterdam Zuid door het stimuleren van keuzes voor kansrijke beroepsopleidingen. Het programma bestaat uit LOB-activiteiten voor leerlingen po, vo en mbo; professionaliseringsactiviteiten voor leerkrachten en leraren; AanDeBak-garanties; empowerment ouders bij LOB en ondersteuning van scholen bij de uitvoering van LOB.
- Met de Leerwerkakkoorden, zoals bijvoorbeeld de Top academies en de inzet van jongerencoaches in de wijk en op de scholen, geven we invulling aan de collegedoelstelling "geen jongere van school zonder baan".

Talentontwikkeling

In september 2019 zijn alle 30 scholen binnen de Children's Zone, plus één school daarbuiten, gestart met Dagprogrammering. 25 hiervan zijn gestart met 10 uur Dagprogrammering. In dit eerste jaar wordt door de scholen tot aan de herfstvakantie gebouwd aan de invulling van Dagprogrammering. Na de herfstvakantie zullen alle scholen op het niveau zijn van 8 tot 10 uur extra per week. In het tweede schooljaar (2020-2021) zullen alle scholen invulling geven aan 10 uur Dagprogrammering. In deze uren, worden extra activiteiten op het gebied van taal, rekenen, sociaal emotionele ontwikkeling, loopbaanoriëntatie, sport, kunst, cultuur en natuur aangeboden

Veiligheid

De gemeenteraad heeft het college verzocht om te komen tot een actieplan om geweld en onveiligheid in en rondom scholen in Rotterdam tegen te gaan. Eind 2019 wordt het plan besproken met de raad.

Voortijdig schoolverlaters

Bij de aanpak voortijdig schoolverlaters is gestart met het monitoren van leerlingen van pro en vso scholen. Ook is een start gemaakt met de samenwerking met partijen uit het domein arbeid en met multidisciplinair werken. De regiopartners monitoren met elkaar het gebruik van het regionale verzuimprotocol voor het mbo. De pilot Nieuwe aanpak vsv op Rotterdam Zuid wordt nu voorbereid.

Leerlingenvervoer

Bij het leerlingenvervoer wordt een grote groei geconstateerd. Er is een toename van het aantal afgegeven indicaties en stijging van duurdere vormen van vervoer. De groep leerlingen die gebruik maakt van het leerlingenvervoer is behoorlijk gestegen en meer leerlingen dan voorheen worden individueel vervoerd of in kleinere groepen dan een aantal jaren geleden. Op dit moment wordt onderzocht wat de precieze redenen zijn voor de stijging van het aantal leerlingen dat gebruik maakt van het vervoer en de redenen dat het vervoer kleinschaliger is geworden. Tevens worden er maatregelen genomen om de (budgettaire) groei terug te dringen.

Wat willen we bereiken

Het nieuwe onderwijsbeleid 2019-2022 "Gelijke kansen voor elk talent" is vastgesteld in de gemeenteraad, inclusief de hierbij horende indicatoren. Aandachtspunten zijn onder meer:

- *grotere kansengelijkheid, door het verbeteren van de overgangsmomenten in het onderwijs om kinderen in hun schoolloopbaan vooruit te helpen*
- *grotere kansengelijkheid, door verhogen van de onderwijsresultaten, verminderen van kwaliteitsverschillen van scholen en beter bereik van (doelgroep)peuters in de voorscholen*
- *verbeteren van de samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg*
- *passend en toegankelijk onderwijs voor alle kinderen, waardoor zij zich maximaal kunnen ontwikkelen*
- *streven naar voldoende en de beste leraren voor de klas*
- *meer aandacht voor burgerschap in het onderwijs*
- *talenten van ieder kind herkennen, ontwikkelen en benutten*
- *bijdrage aan een veilige leeromgeving*
- *het aantal thuiszitters en de duur van het thuiszitten terugbrengen*
- *voorkomen dat leerlingen zonder startkwalificatie van school gaan (voortijdige schoolverlaters)*
- *bieden van passend leerlingenvervoer*

Wat gaan we daar voor doen

Op 31 januari 2019 is het Rotterdamse onderwijsbeleid "Gelijke kansen voor elk talent" vastgesteld. Inmiddels is dit in uitvoering. In de bijbehorende subsidieregeling is onder andere aandacht voor het verkleinen van kwaliteitsverschillen tussen scholen, burgerschap en leraren.

Kwaliteit en toegankelijkheid

- *Kwaliteitsafspraken maken met scholen in het primair en voortgezet onderwijs die een risico lopen op achterblijven in prestatie.*
- *Onderzoek naar de mogelijkheid om kosten van de voorschool te beperken voor peuters die opgroeien in gezinnen in armoede of met schuldenproblematiek. Waar mogelijk wegnemen van financiële belemmeringen voor deze doelgroepen.*
- *Stimuleren en waar mogelijk faciliteren van internationaal onderwijs en instellingen voor toponderwijs.*

Aansluiting onderwijs en jeugdhulp

Voor een goede aansluiting van onderwijs en jeugdhulp zorgen gemeente, schoolbesturen en de samenwerkingsverbanden passend onderwijs dat de basis op orde is. Voor elk kind is er passend onderwijs, een stevige ondersteuningsstructuur op school, een goed pedagogisch klimaat en een vroegtijdige signalering van problematiek.

Leraren

Inzetten op vergroten instroom onderwijzend personeel, beperken van uitval, binden en professionaliseren van onderwijzend personeel en anders organiseren en innoveren van het onderwijs.

Burgerschap

Inzetten op de werkwijze democratisch burgerschap in en met het onderwijsveld.

Van onderwijs naar arbeidsmarkt

- *Versterking van loopbaanoriëntatie (LOB) in het onderwijs door stimuleren van scholen in po, vo en mbo om meer kwaliteit te geven aan de uitvoering van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Opleveren van leerroute- en banenkaarten die een duidelijker beeld van beroepen in tekortsectoren en toeleidende opleidingen geven.*
- *Verstrekking van carrière startgaranties door bedrijven in het werkgebied van NPRZ.*
- *Doorontwikkelen van het dashboard arbeidsmarkt door onderwijsdata toe te voegen, zodat vraag op arbeidsmarkt en in-, door- en uitstroom gegevens in het onderwijs bij elkaar komen*

- *Stimuleren van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) in het mbo, onder andere door het mede organiseren van de bbl informatiedag en het gesprek te voeren met mbo instellingen over meer bbl-aanbod.*
- *Benutten dashboard onderwijs.*

Talentontwikkeling

- Met het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) investeert de gemeente samen met onze partners in goed onderwijs en meer schooltijd (dagprogramming).
- *Stimuleren van de ontwikkeling en behoeften van excellente leerlingen.*

Veiligheid

Eind 2019 is het actieplan veiligheid in het onderwijs (vmbo, mbo) gereed. Het actieplan richt zich op het tegengaan van geweld en onveiligheid in en rondom scholen in Rotterdam

Thuiszitters

Voortzetting van de Taskforce Thuiszitters en de G4 thuiszittersaanpak. Door de G4 thuiszittersaanpak is bij alle betrokken partijen het urgentiebesef en de alertheid toegenomen. Onderwijs- en zorgpartners en leerplicht scherpen hun werkwijzen aan, om zo vroeg mogelijk, samen met ouders, een goed aanbod te realiseren. Dit gebeurt aan de basis, zodra ziekteverzuim of thuiszitten geconstateerd wordt, maar ook waar sprake is van zeer complexe gevallen. In alle gevallen zoeken we intensief naar creatieve, passende oplossingen, die leerlingen en hun ouders verder helpen.

Voortijdig schoolverlaters

- In regionaal verband doorzetten van de aanpak voortijdig schoolverlaters (vsv).
- Naast zoveel als mogelijk preventieve acties en gesprekken om uitval te voorkomen (door onder andere spreekuur op school, preventieve aanpak terugdringen schoolziekteverzuim) wordt in 100% van de gevallen wettelijke ongeoorloofd verzuimmeldingen actie ondernomen door leerplicht.

Leerlingenvervoer

Per leerling wordt bekeken of leerlingenvervoer nodig is en op welke wijze.

Effect indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
--------------------	------	------	------	------	------	------

---

Collegetarget 6: Meer kinderen/jongeren bereiken een hoger onderwijsniveau

---

Doelgroep peuters	Streefwaarde	89%	89%	89%	89%	
	Realisatie	82%				
Referentie taal	Streefwaarde	55,3%	55,8%	56,3%	56,9%	
	Realisatie	59,1%				
Referentie lezen	Streefwaarde	62,4%	63,9%	65,4%	67,4%	
	Realisatie	68,4%				
Referentie rekenen	Streefwaarde	35,5%	36,2%	37%	37,8%	
	Realisatie	36,1%				
Derde leerjaar VO	Streefwaarde	78%	78%	79%	80%	
	Realisatie	82%				
Beroepsbegeleidende leerweg (bbl)	Streefwaarde	14%	15,5%	17%	18%	
	Realisatie	13,5%				
Aantal jongeren/kinderen dat langer dan 3 maanden thuiszit zonder passend aanbod van onderwijs- en/of zorg	Streefwaarde	N.v.t.	110 (2018-2019)	55 (2019-2020)	28 (2020-2021)	14 (2021-2022)
	Realisatie					
NPRZ Onderwijsbeleid: Een hogere gemiddelde score op de Centrale Eindtoets	Streefwaarde				531,9 (2021-2022)	531,9 (2021-2022)
	Realisatie					

Toelichting effect indicatoren

De resultaten die in het verleden zijn behaald bij het verhogen van de Rotterdamse onderwijsprestaties geven aan dat we op de goede weg zijn. We weten ook uit tal van onderzoeksrapporten dat het opleidingsniveau in belangrijke mate van invloed is op de toekomstige gezondheid, kansen op werk en andere maatschappelijke situaties waarin mensen verkeren. We streven naar een passend onderwijsniveau voor alle kinderen. Rotterdam heeft de afgelopen jaren een inhaalslag gemaakt, maar we zijn nog niet klaar. Het gemiddelde opleidingsniveau van Rotterdamse leerlingen loopt nog niet in de pas met het niveau in de G4 en/of de rest van Nederland. Het colleegetarget is dan ook:

Meer kinderen/jongeren bereiken een hoger onderwijsniveau

Hieronder vallen vier meetbare subtargets voor de verschillende sectoren van de onderwijsportefeuille:

A. Het percentage 3-jarige doelgroepeuters dat gebruik maakt van het extra aanbod 'spelen en leren' blijft minimaal gelijk.

Het percentage 3-jarige Rotterdamse doelgroeppeuters dat gebruik maakt van het extra aanbod 'spelen en leren' blijft minimaal gelijk (89% in 2017). Het extra aanbod spelen en leren is het wettelijk verplichte aanbod voorschoolse educatie aan peuters met het risico op een taalachterstand (zogenaamde doelgroeppeuters).

Realisatie

Het beeld is dat we in aantal meer doelgroeppeuters bereiken. Maar de doelgroep nam in 2018 ook toe, waardoor het percentage bereik onder doelgroeppeuters daalt. Door een aanpassing van de doelgroepdefinitie in oktober 2017, zijn de bereikcijfers moeilijk te vergelijken met eerdere jaren. De conclusie is dat er meer inspanningen nodig zijn om meer doelgroeppeuters te bereiken en een bereik van 89% bij 3-jarige doelgroeppeuters te halen.

B. Het aantal Rotterdamse basisschoolleerlingen op het streefniveau van de referentieniveaus stijgt in 2021 naar het landelijk gemiddelde van 2017.

De referentieniveaus beschrijven welke basiskennis en -vaardigheden leerlingen moeten beheersen voor taal, rekenen en lezen. Het streven is als volgt:

- voor taal: stijging van 54,9% naar 56,9%
- voor lezen: stijging van 60,9% naar 67,4%
- voor rekenen: stijging van 34,8% naar 37,8%

C. Het percentage leerlingen in het derde leerjaar van het vo dat zit op het niveau van het advies van de basisschool of hoger stijgt van 77% in 2017 naar 80% in 2021.

Eén van de problemen in het onderwijs is de afstroom van leerlingen in het voortgezet onderwijs (leerlingen zakken een niveau in het onderwijs, bijvoorbeeld van havo naar vmbo). Met dit subtarget focussen we op het voorkomen van afstroom.

D. Het aandeel Rotterdamse jongeren dat de beroepsbegeleidende leerweg volgt aan een Rotterdamse mbo-instelling stijgt.

Het aandeel Rotterdamse jongeren dat de beroepsbegeleidende leerweg volgt aan een Rotterdamse mbo-instelling stijgt van 13,5% in 2017 naar 18,0% in 2021.

Aantal jongeren/kinderen dat langer dan 3 maanden thuis zit zonder passend aanbod van onderwijs- en/of zorg

Dit is het totaal aantal jeugdigen van 5-18 jaar dat langer dan 3 maanden thuiszat: of zij een passend aanbod hebben gekregen van onderwijs en/of zorg. In 2017 waren er 221 jeugdigen thuis; toen is niet gemeten of zij passend aanbod hebben gekregen.

NPRZ Onderwijsbeleid: Een hogere gemiddelde score op de Centrale Eindtoets

Het hoofddoel van de pijler school van het NPRZ is hogere onderwijsresultaten. Op dit moment houden we vast aan de cito-eindtoets als indicator, maar de wens is om over te stappen naar betere indicatoren (niet iedere school

hanteert de cito eindtoets). Deze indicator zal op termijn worden aangepast. Voorlopig is het doel om de gemiddelde score op de Centrale Eindtoets te verhogen naar 531,9 in schooljaar 2021-2022 (was 530,8 in schooljaar '15-'16).

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Actie leerplichtambtenaar op ongeoorloofd verzuimmelding po en vo	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	Realisatie	100%					
Actie leerplichtambtenaar op ongeoorloofd verzuimmelding mbo	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	Realisatie	100%					
Alle Rotterdamse vsv-ers zijn in beeld en we werken met hen aan een passende vervolgstap.	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	Realisatie	100%					

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Onderwijsbeleid en leerlingzaken	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	65.912	60.218	58.894	58.894	58.894	58.894
Bijdragen rijk en medeoverheden	65.701	59.874	58.490	58.490	58.490	58.490
Overige opbrengsten derden	211	344	404	404	404	404
Lasten exclusief reserves	117.568	131.440	134.703	127.730	123.884	116.646
Apparaatlasten	11.669	13.452	13.222	13.153	13.106	13.106
Inhuur	359	539	109	109	109	109
Overige apparaatlasten	226	326	335	343	343	343
Personeel	11.084	12.587	12.777	12.700	12.653	12.653
Interne resultaat	9.922	9.748	10.116	10.116	10.116	10.116
Interne resultaat	9.922	9.748	10.116	10.116	10.116	10.116
Programmalaasten	95.977	108.239	111.365	104.461	100.662	93.424
Financieringslasten	0	500	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	8.281	9.438	11.711	11.679	10.514	10.164
Kapitaallasten	112	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	3	0	0	0	0	0

Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	9.586	11.621	11.658	11.881	9.307	9.540
Subsidies en inkomensoverdrachten	77.995	86.680	87.995	80.900	80.840	73.720
Saldo voor vpb en reserveringen	-51.656	-71.222	-75.808	-68.836	-64.990	-57.752
Saldo voor reserveringen	-51.656	-71.222	-75.808	-68.836	-64.990	-57.752
Reserves	212	-2.266	1.570	-5.181	8.043	800
Onttrekking reserves	212	5.984	9.820	8.319	8.043	800
Toevoeging reserves	0	8.250	8.250	13.500	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-51.444	-73.487	-74.238	-74.016	-56.947	-56.952

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-60.596	-61.417	-56.390	-55.462	-55.462
Omissie 2019	-61.717	-62.520	-57.502	-56.573	-56.573
Voorjaarsnota 2019	-65.684	-66.014	-60.544	-56.973	-57.229
Begroting 2020	-73.487	-74.238	-74.016	-56.947	-56.952

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-65.684	-66.014	-60.544	-56.973	-57.229
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Bestemmingsreserve Leertijduitbreiding en Bestemmingsreserve Vakmanschap in zorg, haven en techniek	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Citylab	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Regiodeal onderwijs	Reserves	0	0	0	0	0
Rijksbijdrage Regiodeal Rotterdam Zuid	Taakmutaties	-8.250	-8.250	-13.500	0	0
Bijdrage Armoede voor de voorschoolse educatie	Technische	-200	0	0	0	0

	wijzigingen					
Budgetverschuiving inhuur	Technische wijzigingen	150	0	0	0	0
Uitbreiding en intensivering taken	Technische wijzigingen	81	94	94	94	94
Overheveling budgetten Citylab010 aanvullend	Technische wijzigingen	500	0	0	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	250
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-84	-68	-66	-67	-67
Begroting na wijzigingen		-73.487	-74.238	-74.016	-56.947	-56.952

Toelichting financiële bijstellingen

Bestemmingsreserve Leertijduitbreiding en Bestemmingsreserve Vakmanschap in zorg, haven en techniek

De onttrekkingen uit de bestemmingsreserves zijn geactualiseerd aan de inzet voor het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) over de jaren 2019 (€ 277), 2020 (€ 277) en 2021 (€ 277). Dit is saldo neutraal omdat zowel de baten als de lasten zijn aangepast.

Bestemmingsreserve Citylab

De deelbudgetten van de subsidieregeling Citylab010 zijn bij de Voorjaarsnota 2019 gecentraliseerd onder het taakveld Bestuur- Gebieden en bewonersparticipatie. Ter dekking van de reeds gerealiseerde subsidies voor het jaar 2019 wordt de reserve eenmalig onttrokken voor € 328 in 2019. Dit is saldoneutraal omdat zowel de baten als de lasten zijn aangepast.

Bestemmingsreserve Regiodeal onderwijs

De door het Rijk beschikbaar gestelde middelen voor de Regio Deal Rotterdam Zuid zijn toegevoegd aan de reserve. Met deze bijstelling worden de benodigde middelen onttrokken.

Rijksbijdrage Regiodeal Rotterdam Zuid

De Regio Deal bevat een samenhangende aanpak van Rijk en regio om de verschillende opgaven in Rotterdam Zuid aan te pakken. Deze reserve is gevormd om de specifieke middelen voor de thema 'School' inzichtelijk te houden. Het Rijk heeft deze middelen ter beschikking gesteld via het gemeentefonds. Met deze bijstelling worden

deze middelen toegevoegd aan een bestemmingsreserve.

Bijdrage van Armoede voor de voorschoolse educatie

Een incidentele bijdrage van het taakveld Armoede is verwerkt in de begroting 2019. De bijdrage (€ 200) wordt binnen de voor- en voerschoolse educatie (vve) ingezet om kinderen van ouders met schulden nog meer toe te leiden naar de vve.

Budgetverschuiving inhuur

Dit betreft een wijziging om het budget van de reeds bestaande inhuurlasten te verschuiven van programma- naar apparaatslasten.

Uitbreiding en intensivering taken

In het nieuwe onderwijsbeleid 'Gelijke kansen voor elk talent' is sprake van uitbreiding en intensivering van structurele taken op de thema's: onderwijshuisvesting, leraren en veiligheid. Voor deze opgaven is een uitbreiding van de formatie verwerkt.

Overheveling budgetten Citylab010 aanvullend

Het budget voor de subsidieregeling CityLab010 bestaat uit deelbudgetten, die verspreid in de begroting zijn terug te vinden. Om de integrale afweging van subsidie-aanvragen te bevorderen, worden de deelbudgetten gebundeld tot één budget. Bij de Voorjaarsnota 2019 zijn de budgetten vanaf 2020 overgeheveld. De huidige bijstelling betreft de overheveling van budget 2019.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering Digideal en programmeerlessen. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder ['samenvatting bijstellingen'](#)

Diverse bijstellingen

Bij de Voorjaarsnota 2019 is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling betreft met name een verdere invulling van deze dekking. Daarnaast zijn er diverse technische wijzigingen in de begroting verwerkt.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Gelijke kans voor elk talent](#)
- [Subsidieregeling Rotterdams Onderwijsbeleid 2019-2020](#)
- [Elke jongere telt](#)
- [VSV aanpak 2016-2020 regio Rijnmond](#)
- [Staat van het Rotterdamse Onderwijs 2018](#)
- [VSV monitor RMC regio Rijnmond](#)
- [Wet op het primair onderwijs \(WPO\)](#)
- [Wet op het voortgezet onderwijs \(WVO\)](#)
- [Wet op de expertisecentra \(WEC\)](#)
- [Wet educatie en beroepsonderwijs \(WEB\)](#)
- [Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek \(WHO\)](#)
- [Leerplichtwet](#)
- [Jeugdwet](#)
- [Wet passend onderwijs](#)
- [Rotterdam Groeit, beleidskader jeugd 2015-2020](#)
- [G4 thuiszittersaanpak 2016-2020](#)

Omschrijving taakveld

Binnen het taakveld Onderwijsbeleid en Leerlingzaken voert de gemeente wettelijke taken uit, zoals leerlingenvervoer, voor- en vroegschoolse educatie (vve), voortijdig schoolverlaten (vsv) en onderwijs aan kinderen van statushouders en asielzoekers. Daarnaast ontwikkelt de gemeente stedelijk beleid – waarvoor ze zowel gemeentelijke als rijksmiddelen inzet - ter verbetering van onderwijsresultaten, kansengelijkheid in het onderwijs, talentontwikkeling, burgerschap, vermindering van het lerarentekort, passend onderwijs en vermindering van schooluitval. Ook voert de gemeente stedelijk beleid uit voor schoolzwemmen.

Onderwijshuisvesting

Pagina 57

Onderwijshuisvesting

De beste basisschool is altijd in de buurt

Evenwichtige spreiding van een kwalitatief goed en gevarieerd onderwijs

Ontwikkelingen en voortgang

Integraal Huisvestingsplan 2015-2019

Gemeenten hebben zorgplicht ten aanzien van de huisvesting van scholen. Eind 2014 heeft de gemeenteraad het Integraal Huisvestingsplan 2015 - 2019 vastgesteld waarin is aangegeven welke projecten (nieuwbouw of renovatie van scholen) we realiseren. Om het volledige investeringsprogramma uit te kunnen voeren, inclusief huidige (kwaliteits)eisen en rekening houdend met de huidige bouwrijzen, is door het college besloten om eenmalig € 114 mln aan extra investeringskrediet beschikbaar te stellen.

Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2020-2023

Deel1 Analyse en Ambitie is vastgesteld. Dit is een belangrijk vertrekpunt en kader voor de verdere uitwerking van het IHP 2020-2023. Het IHP kent twee centrale ambities die door kijken naar 2035 en waar in de komende jaren een flinke stap in gezet moet worden: evenwichtiger onderwijsaanbod en betere kwaliteit huisvesting. In het IHP zijn de afspraken over het stedelijk aanbodonderwijs opgenomen (primair, voortgezet en speciaal onderwijs).

Aanbestedingsstrategie

Gezamenlijk met een afvaardiging van schoolbesturen is er een aanbestedingsstrategie op hoofdlijnen ontwikkeld voor onderwijshuisvesting. Doel van de aanbestedingsstrategie is om de conjuncturele prijsontwikkeling (als gevolg van de huidige overspannen bouwmarkt) tijdens de aanbesteding van onderwijsprojecten te beperken.

Herontwerp van het voortgezet onderwijs

De nieuwbouwprojecten die zijn opgenomen in het convenant Voortgezet Onderwijs Rotterdam Zuid worden nu voorbereid. Verwachte oplevering in 2023. In 2020 wordt een plan voor voortgezet onderwijs in Noord opgeleverd.

Gymzalen

De gemeente is verantwoordelijk voor het faciliteren van bewegingsonderwijs in goede accommodaties. Een aantal gymzalen verkeert in slechte bouwkundige en functionele staat. Daarnaast neemt het aantal leerlingen in het basisonderwijs toe en zal extra gymcapaciteit in de toekomst nodig zijn. Na het analyseren van de staat van gymzalen en verwacht gebruik is besloten 12 gymzalen te vervangen of te renoveren. Het college heeft besloten om hiervoor eenmalig € 22 mln aan investeringskrediet beschikbaar te stellen.

Verordening Voorzieningen Huisvesting

De nieuwe Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs 2019 is vastgesteld. De gemeente is met schoolbesturen overeengekomen om investeringen in schoolgebouwen en gymzalen voor bewegingsonderwijs op basis van genormeerde bedragen te bekostigen. De verordening is hierop aangepast.

Campus Internationaal onderwijs

Gezien de toenemende behoefte aan internationaal onderwijs, vindt een haalbaarheidsonderzoek plaats naar de mogelijkheid een campus internationaal onderwijs te realiseren.

Wat willen we bereiken

Evenwichtiger onderwijsaanbod

Betere geografische spreiding over de stad en de wijken van sterk, gevarieerd en kwalitatief goed onderwijs. Vraag en aanbod sluiten beter op elkaar aan. Voor elk kind is aantrekkelijk onderwijs binnen redelijke afstand bereikbaar. Zo bevorderen we kansengelijkheid en streven we naar vermindering van segregatie.

Betere kwaliteit huisvesting

Bij nieuwbouw duurzamer en flexibeler bouwen zodat groei, krimp en medegebruik makkelijker op te vangen en in te passen zijn. Schoolgebouwen worden geschikt voor passend onderwijs en voor kinderopvang met VVE. Het betreft ook de reguliere vervangingsopgave van verouderde schoolgebouwen.

Integraal Huisvestingsplan 2020-2023

Het uitvoeren van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) 2020-2023. In het IHP landen de huisvestingsplannen die gemaakt zijn met de onderwijsinstellingen. *Hierbij is extra aandacht voor duurzaamheid bij renovatie en nieuwbouw van schoolgebouwen conform wettelijke BENG eisen (Bijna Energie Neutraal) en extra aandacht voor cultuurhistorische waarde van gebouwen.*

Wat gaan we daar voor doen

- Uitvoeren van onze wettelijke taken: de gemeente heeft een wettelijke zorgplicht ten aanzien van de huisvesting van het primair, voortgezet en het (voortgezet) speciaal onderwijs. Het is een wettelijke plicht om te voorzien in adequate huisvesting (inclusief gymzalen ten behoeve van bewegingsonderwijs).
- De leegstand reduceren.
- Het aantal kleine scholen in het primair onderwijs verminderen.
- Alle projecten opgenomen in het Integraal Huisvestingsplan (IHP) 2015-2019 uitvoeren en afronden.
- Starten met de uitvoering opgenomen in het IHP 2020-2023.

- Het convenant Voortgezet Onderwijs Rotterdam zuid uitvoeren om het herontwerp van het voortgezet onderwijs te realiseren. Door dit herontwerp ontstaan scholen van gezonde omvang, met aansprekende keuzemogelijkheden voor ouders en leerlingen en wordt zoveel mogelijk leegstand gereduceerd.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Een gedragen herontwerp primair onderwijs voor de hele stad*	Streefwaarde		Afgerond				

* De indicator gaat over het opstellen van een herontwerp primair onderwijs. Het opstellen van dit plan zal eenmalig gebeuren en in 2019 afgerond zijn.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal gerealiseerde projecten opgenomen in IHP 2015-2018	Streefwaarde	1	4	8	13	18	
	Realisatie	3					
NPRZ Onderwijshuisvesting: start nieuwbouw aantal scholen	Streefwaarde				2		
	Realisatie	-	-				

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Onderwijshuisvesting	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	1.192	284	306	306	306	306
Bijdragen rijk en medeoverheden	8	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	1.184	284	306	306	306	306
Lasten exclusief reserves	66.882	64.196	64.011	67.162	72.198	77.006
Apparaatlasten	1.590	2.185	1.782	1.782	1.782	1.782
Inhuur	62	391	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	36	53	53	53	53	53
Personeel	1.492	1.741	1.729	1.729	1.729	1.729
Interne resultaat	51.537	54.153	54.094	57.053	61.855	66.495
Interne resultaat	51.537	54.153	54.094	57.053	61.855	66.495
Programmalasten	13.756	7.858	8.135	8.327	8.561	8.729
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.445	2.046	3.101	3.266	3.436	3.604
Overige programmalasten	-98	0	0	0	0	0

Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	1.043	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	10.366	5.813	5.034	5.061	5.125	5.125
Saldo voor vpb en reserveringen	-65.690	-63.912	-63.705	-66.856	-71.892	-76.700
Saldo voor reserveringen	-65.690	-63.912	-63.705	-66.856	-71.892	-76.700
Reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-65.690	-63.912	-63.705	-66.856	-71.892	-76.700

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-66.211	-69.648	-76.306	-77.209	-77.209
Omissie 2019	-65.530	-68.951	-75.609	-76.512	-76.512
Voorjaarsnota 2019	-63.622	-64.400	-67.611	-72.735	-77.711
Begroting 2020	-63.912	-63.705	-66.856	-71.892	-76.700

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	-63.622	-64.400	-67.611	-72.735	-77.711	
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	741	854	972	1.140
Invulling opgaven voorjaarsnota	Technische wijzigingen	-47	-88	-127	-149	-149
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-243	42	28	20	20
Begroting na wijzigingen		-63.912	-63.705	-66.856	-71.892	-76.700

Toelichting financiële bijstellingen

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,5% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld. Een verdere toelichting op de bijstelling is opgenomen onder ‘[samenvatting bijstellingen](#)’

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de Voorjaarsnota 2019 is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Diverse bijstellingen

In het nieuwe onderwijsbeleid ‘Gelijke kansen voor elk talent’ is sprake van uitbreiding en intensivering van structurele taken op de thema’s: onderwijshuisvesting, leraren en veiligheid. Voor deze opgaven is een uitbreiding van de formatie verwerkt.

Daarnaast heeft er een wijziging plaatsgevonden om het budget van de reeds bestaande inhuurlasten te verschuiven van programma- naar apparaatslasten.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2015-2019](#)
- [Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2020-2023](#)
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Rotterdam 2019](#)
- [Wet op het primair onderwijs \(WPO\)](#)
- [Wet op het voortgezet onderwijs \(WVO\)](#)
- [Wet op de expertisecentra \(WEC\)](#)
- [Wet op hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek \(WHW\)](#)

Omschrijving taakveld

De gemeente investeert in toekomstbestendige schoolgebouwen, die bijdragen aan de ontwikkeling van de leerlingen. Het accent ligt bij onderwijshuisvesting op het efficiënt en doelmatig gebruik van onderwijsgebouwen en het beschikbaar stellen van voldoende gymcapaciteit. Belangrijk daarbij zijn:

- een goede spreiding in de stad, zodat kinderen altijd een school in de nabijheid kunnen vinden
- leegstandsreductie, scholen hebben meer m² tot hun beschikking dan op basis van de genormeerde ruimtebehoefte noodzakelijk is, elke m² extra kost ook extra geld
- het terugbrengen van het aantal kleine scholen in het primair onderwijs, want het kost veel extra aandacht en geld om de kwaliteit van het onderwijs op kleine scholen te kunnen realiseren
- verbeteren van het binnenklimaat (fris!) op de scholen. Een goed binnenklimaat zorgt voor betere leerprestaties

- bij de investeringen wordt extra aandacht aan duurzaamheid besteed. Vanaf 2020 worden alleen (bijna) energieneutrale scholen opgeleverd, conform BENG-norm (energie neutraal houdt in dat energieverbruik van het gebouw kleiner of gelijk is aan wat het gebouw zelf opwekt, door bijvoorbeeld zonnepanelen)
- de gemeente investeert in toekomstbestendige schoolgebouwen, die bijdragen aan de ontwikkeling van de leerlingen

Openbare orde en veiligheid

Pagina 58

Openbare orde en veiligheid

Rotterdam wil een veilige stad zijn waar iedereen zich welkom en thuis voelt

TAAKVELD 1

Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten

De gemeente Rotterdam neemt deel aan de gemeenschappelijke regelingen Gezamenlijke Brandweer en Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR). Nadere informatie over deze gemeenschappelijke regelingen is te vinden op de site/pagina van 'verbonden partijen'

TAAKVELD 2

Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht

Het bevorderen van naleving van wet- en regelgeving, het vergroten van het veiligheidsgevoel op straat en het verhogen van de kwaliteit van de buitenruimte

TAAKVELD 3

Openbare orde en veiligheid – Veiligheid

Rotterdam wil een veilige stad zijn waar iedereen zich welkom en thuis voelt

TAAKVELD 4

Verkeer en vervoer - Bereikbaarheid

Optimaal gebruik maken van de infrastructuur van Rotterdam en eventuele verstoringen snel oplossen door toezicht te houden op het gebruik van civieltechnische kunstwerken (bruggen, sluisen, Maastunnel). Op die manier wordt de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid van de stad vergroot

Omschrijving programma

Samen met partners, bewoners en ondernemers werkt het college aan het minimaal handhaven van het huidige veiligheidsniveau en versterking waar het nodig is.

Voor de brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en de geneeskundige zorg neemt de gemeente deel aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR). Daarnaast neemt de gemeente deel aan de gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Brandweer, samen met bedrijven uit het Rotterdamse havengebied die een brandweeraanwijzing hebben.

Tot dit programma behoren naast toezicht op en handhaving van wet- en regelgeving door boa's en wijkbeheerders ook de taken op het gebied van cameratoezicht en de meldkamer. Aanvullend hierop omvat het programma eveneens het houden van toezicht op en het bedienen van civieltechnische kunstwerken zoals bruggen, sluizen en Maastunnel.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid			Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	Realisatie	152 (2018)	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	Realisatie	4,2 (2018)	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	Realisatie	8,6 (2018)	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	Realisatie	3,2 (2018)	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	Realisatie	7,9 (2018)	CBS

Toelichting BBV-indicatoren

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeente (BBV) zijn voor het taakveld Veiligheid de boven genoemde BBV-indicatoren opgenomen. Er zijn geen streefwaarden aan toegevoegd, aangezien aan het wijkprofiel Rotterdam al doelstellingen zijn verbonden. Het meest recente Wijkprofiel is beschikbaar op de [gemeentelijke website](#). De BBV-indicatoren zijn te raadplegen op www.waarstaatjegemeente.nl.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Openbare orde en veiligheid	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	9.528	13.683	7.790	7.777	7.476	7.476
Bijdragen rijk en medeoverheden	4.811	8.104	2.722	2.677	2.373	2.373

Overige opbrengsten derden	4.715	5.578	5.068	5.100	5.104	5.104
Overige baten	1	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	138.499	150.538	149.733	150.700	149.953	142.132
Apparaatlasten	58.836	65.073	65.987	65.409	64.685	62.016
Inhuur	4.343	3.171	1.036	1.036	1.036	1.036
Overige apparaatlasten	1.007	1.872	-415	-475	-635	-626
Personeel	53.485	60.031	65.367	64.848	64.284	61.607
Interne resultaat	724	-185	-405	-405	-405	-620
Interne resultaat	724	-185	-405	-405	-405	-620
Programmalasten	78.940	85.650	84.151	85.695	85.673	80.736
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	15.103	20.875	17.433	19.243	19.475	14.498
Kapitaallasten	538	453	852	768	517	557
Overige programmalasten	65	138	138	138	138	138
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	63.234	64.184	65.728	65.546	65.543	65.543
Saldo voor vpb en reserveringen	-128.971	-136.855	-141.943	-142.922	-142.477	-134.656
Saldo voor reserveringen	-128.971	-136.855	-141.943	-142.922	-142.477	-134.656
Reserves	1.108	540	0	0	0	0
Onttrekking reserves	1.107	540	0	0	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-127.864	-136.315	-141.943	-142.922	-142.477	-134.656

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-132.722	-134.976	-135.671	-135.974	-135.974
Omissie 2019	-136.152	-138.336	-139.082	-139.385	-139.385
Voorjaarsnota 2019	-137.745	-141.006	-141.983	-141.931	-141.941

Baten

De baten bestaan uit opbrengsten van huisvuil- en andere bestuursrechtelijke boetes, zoals boetes voor illegaal aangebrachte sandwichborden, te lang geparkeerde caravans en aanhangwagens en verkeerd geparkeerde fietsen. Daarnaast zijn er legesopbrengsten uit het verlenen van horeca- en evenementenvergunningen, inkomende subsidies en diverse bijdragen.

Lasten

De lasten voor het onderdeel Veiligheid bestaan uit kosten voor de bestrijding woonoverlast, het gemeentelijk cameratoezicht en werkzaamheden voor het programma Veilig Ondernemen, voor het bevorderen van de veiligheidsbeleving, stadsmariniers, terugdringen High Impact Crime (HIC), bestrijding van woninginbraken, voor het beleid over en het uitvoeren van evenementen- en horecaverunningen, voor tegengaan van ondermijnende criminaliteit en de aanpak van jeugdoverlast. De gemeente geeft aan de RET een subsidie voor de inzet van OV surveillanten. Vanuit het coalitieakkoord is er vanaf 2019 vooral extra geld beschikbaar voor ondermijning, cameratoezicht, cybercrime en kansarme wijken, zoals Bospolder-Tussendijken en Zuid. De lasten voor Toezicht en Handhaving bestaan grotendeels uit de personeelskosten voor de stadswachten die verantwoordelijk zijn voor onder meer het wijkgerichte toezicht, naleving van drank- en horeca- en taxiwetgeving, de pandenaanpak voor bestrijding van woonoverlast, het toezicht op de Maastunnel, het gemeentelijk cameratoezicht, de beveiliging van gemeentelijke gebouwen en voor de brug- en sluiswachters.

Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten

Pagina 59

Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten

De gemeente Rotterdam neemt deel aan de gemeenschappelijke regelingen Gezamenlijke Brandweer en Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR)

Ontwikkelingen en voortgang

Zie ten aanzien van de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond en Gezamenlijke Brandweer de [paragraaf verbonden partijen](#).

Wat willen we bereiken

De gemeente Rotterdam neemt deel aan de gemeenschappelijke regelingen Gezamenlijke Brandweer en Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR)

Wat gaan we daar voor doen

De gemeente Rotterdam neemt deel aan de gemeenschappelijke regelingen Gezamenlijke Brandweer en Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR)

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	5.100	9.301	3.992	3.997	4.001	4.001
Bijdragen rijk en medeoverheden	4.133	7.257	1.942	1.942	1.943	1.943
Overige opbrengsten derden	966	2.044	2.050	2.055	2.058	2.058
Lasten exclusief reserves	60.560	66.276	64.457	64.463	64.468	64.468
Apparaatlasten	3.281	2.754	1.744	1.744	1.744	1.744
Inhuur	1.778	974	94	94	94	94
Overige apparaatlasten	-12	0	0	0	0	0
Personeel	1.515	1.780	1.650	1.650	1.650	1.650
Interne resultaat	208	0	0	0	0	0
Interne resultaat	208	0	0	0	0	0
Programmalasten	57.071	63.523	62.713	62.720	62.725	62.725
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.360	8.010	4.945	4.951	4.956	4.956
Kapitaallasten	28	27	0	0	0	0
Overige programmalasten	4	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	54.679	55.485	57.769	57.769	57.769	57.769
Saldo voor vpb en reserveringen	-55.461	-56.975	-60.465	-60.466	-60.468	-60.468
Saldo voor reserveringen	-55.461	-56.975	-60.465	-60.466	-60.468	-60.468
Reserves	0	90	0	0	0	0

Onttrekking reserves	0	90	0	0	0	0
Saldo	-55.461	-56.885	-60.465	-60.466	-60.468	-60.468

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-56.885	-58.620	-58.621	-58.622	-58.622
Omissie 2019	-56.885	-58.620	-58.621	-58.622	-58.622
Voorjaarsnota 2019	-56.885	-60.465	-60.466	-60.468	-60.468
Begroting 2020	-56.885	-60.465	-60.466	-60.468	-60.468

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-56.885	-60.465	-60.466	-60.468	-60.468
Bijstellingen Begroting 2020					
Cybersecurity	Reserves	0	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	0	0	0	0
Begroting na wijzigingen	-56.885	-60.465	-60.466	-60.468	-60.468

Toelichting financiële bijstellingen

Cybersecurity

Rotterdam heeft vanuit het Rijk een bijdrage van € 90 ontvangen in het kader van de bestuurlijke aanpak cyberveiligheid en deze bijdrage gereserveerd. Rotterdam besteedt dit geld in 2019 aan het vergroten van de digitale weerbaarheid van burgers, MKB-ondernemers en de eigen organisaties in de regio Rotterdam.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse interne bijstellingen.

Omschrijving taakveld

De gemeente Rotterdam neemt deel aan de gemeenschappelijke regelingen Gezamenlijke Brandweer en Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR). De Wet Veiligheidsregio's bepaalt dat de colleges van burgemeester en wethouders verantwoordelijk zijn voor de organisatie van de brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en de geneeskundige zorg. Deelnemers aan de gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Brandweer zijn de gemeente Rotterdam en bedrijven uit het Rotterdamse havengebied met een brandweeraanwijzing. Deze bedrijven zijn verenigd binnen de Coöperatieve Industriële Brandweezorg U.A. (CIBUA).

De gemeente Rotterdam neemt verder deel aan de volgende samenwerkingsverbanden voor de veiligheid in de regio:

- het Veiligheidshuis Rotterdam-Rijnmond (VHRR). In het Veiligheidshuis komen de justitie-, zorg en bestuurlijke keten samen. Onder één dak werkt de VHRR samen aan de persoonsgerichte aanpak van overlastgevende personen en verdachten van strafbare feiten
- de VeiligheidsAlliantie regio Rotterdam (VAR) is een samenwerkingsverband van 32 gemeenten, de politie en het Openbaar Ministerie binnen de eenheid Rotterdam
- het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) en het Landelijk Informatie en Expertise Centrum (LIEC) ondersteunen de gemeente bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit
- het Burgernet faciliteert onder andere de app die functioneert bij diefstal of inbraak, doorrijden na een aanrijding, beroving en bij vermiste personen. De app vraagt burgers om uit te kijken en te helpen

Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht Pagina 60

Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht

Het bevorderen van naleving van wet- en regelgeving, het vergroten van het veiligheidsgevoel op straat en het verhogen van de kwaliteit van de buitenruimte

Ontwikkelingen en voortgang

Nieuwe ambities - Programma In de bak

Wij hebben nieuwe ambities geformuleerd om de stad schoon te houden en schoner te krijgen. Deze ambities zijn opgenomen in het programma 'In de bak'. Hierin staan ook de inspanningen van de handhavers om deze ambities te realiseren.

Programma

Het 'Programma In de bak - Naastplaatsingen 2019-2022' is opgezet, omdat afval naast de containers een enorme ergernis is voor vele Rotterdammers. Het programma gaat het probleem bij de kern aanpakken. De norm dat vuil in en niet naast de container hoort, moet voor iedere Rotterdammer duidelijk zijn. Er wordt onderzocht welke factoren aanleiding geven tot naastplaatsingen. Er wordt onder andere ingezet op gedragsbeïnvloeding, toezicht en handhaving, voorlichting, slim en tijdig legen van containers. Daarbij leveren we maatwerk.

Flying squads

Op 9 april 2019 zijn we begonnen met de inzet van Flying Squads bij de handhaving. Dit is een intensieve samenwerking tussen cameratoezicht, de gemeentelijke meldkamer en handhavers. Deze samenwerking is gestart in twee straten waarin handhavers meldingen van naastplaatsingen krijgen en direct in actie kunnen komen. Met deze samenwerking werken we slimmer en vergroten we zo de pakkans. De eerste resultaten van de flying squads laten een fors hoger aantal boetes zien. Daarom zetten wij deze aanpak onverminderd voort. In de loop van 2019 en in 2020 verfijnen wij deze werkwijze verder en implementeren wij deze in andere hotspotstraten in andere gebieden waar veel overlast is van naastplaatsingen en waar reeds gemeentelijke camera's aanwezig zijn. Inmiddels wordt de werkwijze in Zuid en in West ingezet.

Vulgraadmeting

Om naastplaatsingen te voorkomen, zetten we ook in op vulgraadmeting bij de afvalcontainers. Hierdoor krijgen Rotterdammers minder vaak met volle containers te maken.

Handhavers gebruiken bodycams

Op 15 november 2018 is een pilot gestart met het gebruik van bodycams door handhavers. Deze pilot loopt een jaar, verdeeld in tranches over meerdere gebieden. Tussen de 50 en 80 handhavers zullen bodycams gaan gebruiken. In het vierde kwartaal van 2019 zijn de resultaten van de pilot gereed. De resultaten zullen uitwijzen wat het effect van de bodycams is op het veiligheidsgevoel van handhavers en Rotterdammers. Op basis van de resultaten van deze pilot wordt besloten of en hoe de bodycams in 2020 te gebruiken.

Aanpak straatintimidatie

De strafbaarstelling en handhaving op straatintimidatie in 2018 is dit voorjaar geëvalueerd en gedeeld met de raad. De handhaving zetten wij onverminderd door, waarbij we ook cameratoezicht inzetten om de pakkans te vergroten. Najaar 2019 vindt het hoger beroep plaats op de eerste boetes die door de rechtbank zijn opgelegd. Naar aanleiding van de uitspraak op het hoger beroep beslist het Openbaar Ministerie over mogelijke vervolging van verdachten van straatintimidatie en de consequenties voor de handhaving in 2020.

Toepassing van meer bevoegdheden door handhavers

De gemeente Rotterdam is betrokken bij een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid om pilots op te zetten voor de toepassing van meer bevoegdheden door handhavers. *Wij onderzoeken de mogelijkheid om in Rotterdam in 2020 zo'n pilot uit te voeren.*

Handhavers en politie versterken de samenwerking

Dit jaar zijn handhavers en de politie gestart met het project 'Versterking samenwerking'. Dit project moet bestaande samenwerking tussen handhavers en politie versterken en ook leiden tot nieuwe en effectievere vormen van samenwerking. Dit project is gestart met een benchmark. Hierbij zijn handhavers en politieagenten op operationeel niveau bevroegd op de onderlinge samenwerkingsverbanden, wat zij daarin positief vinden en waar ruimte voor verbetering ligt. *Uit deze bevraging blijkt dat versterking van de samenwerking zich vooral moet richten op betere informatieuitwisseling, meer duidelijkheid over inzet bij evenementen en demonstraties en afgestemde inzet op overlast door dak- en thuislozen. Deze punten werken wij in 2020 verder uit.*

Handhaving op honden

De tweede helft van 2019 is een tussenstand van het Hondenbeleid 2016-2021 gemaakt. Hierin hebben wij met name aandacht voor de aanpak van hondenpoep. In 2020 wordt de aanpak agressieve honden geactualiseerd. Met deze actualisatie sluiten wij ook aan op de landelijke ontwikkelingen. Rotterdam heeft als een van de weinige gemeenten een meldpunt agressieve honden. In 2020 continueren wij dit meldpunt. De minister van LNV wenst dat iedere gemeente zo'n meldpunt krijgt. Daarom is er veel belangstelling voor de ervaringen in Rotterdam.

Ondermijning

Handhavers spelen een steeds grotere rol bij de aanpak van ondermijning. Handhavers werken hierbij samen met Directie Veiligheid, stadsmariniers, politie en Openbaar Ministerie. Handhavers vormen vooral extra ogen en oren voor deze ketenpartners. In 2020 continueren en versterken wij de inzet van handhavers bij de aanpak van ondermijning. Wij willen de rol van de handhavers versterken door vooral te investeren in awareness-trainingen en informatieuitwisseling. Handhavers spelen al een actieve rol bij de aanpak van ondermijning in de Spaanse Polder, in de haven en op de Beijerlandse laan.

Wat willen we bereiken

Rotterdam is de afgelopen jaren veiliger geworden, deze trend willen we doorzetten zodat op langere termijn alleen nog maar veilige wijken zijn in Rotterdam.

Handhavers zijn goed getraind en uitgerust met voldoende bevoegdheden en de juiste middelen, zoals bodycams, zodat zij hun werk veilig, effectief en efficiënt kunnen doen.

Wat gaan we daar voor doen

Rotterdam is de afgelopen jaren veiliger geworden, deze trend willen we doorzetten zo dat op langere termijn alleen nog maar veilige wijken zijn in Rotterdam

- Uitvoering geven aan het handhaven van het gemeentelijk beleid; zoals op jeugdoverlast, woonoverlast, illegale bewoning, milieudelicten, straatintimidatie, ondermijning en agressieve honden.
- Optreden tegen vervuiling van de stad. Bijvoorbeeld door te handhaven op het verkeerd aanbieden van huisvuil en bedrijfsafval, handhaven op hondenpoep en het achterlaten van zwerfvuil.
- Toezien op naleving van de Taxiverordening en drank en horecawet- en regelgeving.
- Bijdragen aan de bereikbaarheid van de stad door te handhaven op hinderlijk en foutparkeren, de inzet van verkeersregelaars en het wegslepen van hinderlijk en/of gevaarlijk geparkeerde voertuigen.
- Cameratoezicht, zowel vast als mobiel, uitbreiden. Handhaving en Cameratoezicht vormen samen de ogen en oren van de stad. De toepassing van cameratoezicht wordt geïntensiveerd ten behoeve van leefbaarheid van de stad. Voor slim beheer van de buitenruimte wordt de uitbreiding van toepassingsmogelijkheden van cameratoezicht onderzocht. De gemeentelijke meldkamer is daarbij het communicatieknooppunt voor de handhavers, politie en andere hulpdiensten.

Handhavers zijn goed getraind en uitgerust met voldoende bevoegdheden en de juiste middelen, zoals bodycams, zodat zij hun werk veilig en efficiënt kunnen doen

- Handhavers steeds meer wijkgericht en informatiegestuurd inzetten en daardoor aanwezig zijn op de plekken en tijdstippen waar dit het meest noodzakelijk is. Om dit optimaal te ondersteunen wordt een nieuw handhavings- en informatiesysteem ontwikkeld.
- Als gemeente Rotterdam, gezamenlijk met de G4 en de VNG, ons sterk maken voor meer bevoegdheden en flexibelere inzet van handhavers.
- Een pilot uitvoeren met bodycams voor de handhavers. Bij een positieve uitkomst van deze pilot wordt het gebruik van bodycams voortgezet.

Algemeen

- Mensen aanspreken op hun verantwoordelijkheden en, indien dit nodig is, handhavend optreden. Toezicht en Handhaving is actief en zichtbaar aanwezig in de buitenruimte. Dit wordt gedaan in nauwe samenwerking met partners als politie, bewoners en ondernemers.
- Vanuit gastheerschap contact leggen met bewoners, ondernemers en bezoekers. Handhavers zijn het visitekaartje van de stad, ook bij evenementen.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	1.702	1.321	1.424	1.424	1.424	1.424
Bijdragen rijk en medeoverheden	75	48	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	1.626	1.273	1.424	1.424	1.424	1.424
Overige baten	1	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	34.322	42.878	41.904	41.943	41.662	40.871
Apparaatlasten	32.126	38.815	38.739	38.498	38.217	38.226
Inhuur	948	1.210	330	330	330	330
Overige apparaatlasten	893	1.610	-652	-688	-848	-839
Personeel	30.284	35.995	39.061	38.856	38.735	38.735
Interne resultaat	-757	-544	-654	-654	-654	-654
Interne resultaat	-757	-544	-654	-654	-654	-654
Programmalasten	2.953	4.607	3.819	4.098	4.099	3.299

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.466	4.062	3.285	3.668	3.961	3.161
Kapitaallasten	419	407	397	293	0	0
Overige programmalasten	60	138	138	138	138	138
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	8	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-32.620	-41.557	-40.481	-40.519	-40.239	-39.448
Saldo voor reserveringen	-32.620	-41.557	-40.481	-40.519	-40.239	-39.448
Saldo	-32.620	-41.557	-40.481	-40.519	-40.239	-39.448

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-32.733	-32.809	-33.086	-33.087	-33.087
Omissie 2019	-35.934	-35.000	-35.278	-35.278	-35.278
Voorjaarsnota 2019	-41.365	-40.150	-40.187	-39.907	-39.916
Begroting 2020	-41.557	-40.481	-40.519	-40.239	-39.448

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-41.365	-40.150	-40.187	-39.907	-39.916
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	17	0	0	0
Inhuur cameratoezicht	Technische wijzigingen	-50	0	0	0
Invulling concernbrede opgaven	Technische wijzigingen	-104	0	0	0
Projectkosten Levendige Stad	Technische wijzigingen	250	0	0	0
Rotterdamwet	Technische wijzigingen	-149	0	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	800
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	1	0	0

Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-157	-332	-332	-332	-332
Begroting na wijzigingen		-41.557	-40.481	-40.519	-40.239	-39.448

Toelichting financiële bijstellingen

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Inhuur cameratoezicht

In verband met uitbreiding Cameratoezicht wordt er extra ingehuurd. Reden voor de inhuur is, dat er vanwege project naastplaatsingen en zomeroffensief te weinig capaciteit overblijft.

Invulling concernbrede opgaven

De financiële dekking op de concernbrede opgaven met betrekking tot de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting is aangepast. Voor dit taakveld betekent het een bijstelling van - € 104.

Projectkosten Levendige Stad

Met deze bijstelling wordt de begroting overgeheveld naar het taakveld Verkeer en Vervoer - Beheer binnen het programma Beheer van de Stad. Op dit taakveld vindt de projectverantwoording plaats.

Rotterdamwet

Een deel van de kosten voor de uitvoering van de Rotterdamwet staat in 2019 verantwoord onder het taakveld 'Wonen en bouwen'. Overeenkomstig de richtlijnen van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), dient de verantwoording plaats te vinden op de taakvelden 'Openbare orde en veiligheid – Veiligheid', 'Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht' en 'Burgerzaken'. Met deze wijziging worden de kosten naar de juiste taakvelden overgeheveld. Totaal betreft het bedrag van de overheveling - € 458, waarvan - € 149 voor dit taakveld.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering cameratoezicht. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Diverse bijstellingen

Op diverse budgetten zijn er kleinere bijstellingen gedaan.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Algemene plaatselijke verordening Rotterdam](#)
- [Afvalstoffenverordening Rotterdam 2009](#)
- [Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften \(Wet 'Mulder'\)](#)
- [Visie Stadswachten Vertrouwd op Straat](#)
- [Programma In de bak. Naastplaatsingen 2019-2022](#)
- [Schoon Genoeg! Rotterdams offensief tegen zwerfvuil](#)
- [Horecanota 2017-2021](#)

Omschrijving taakveld

Het taakveld Toezicht en Handhaving draagt bij aan de veiligheid en leefbaarheid in wijken. Vanwege de verdichting van de stad, groeit de druk op de buitenruimte en neemt het belang van het bevorderen van naleving van wet- en regelgeving toe.

Dit Rotterdamse taakveld is onderdeel van het programma Openbare orde en veiligheid en betreft de gemeentelijke taken op het gebied van:

- toezicht en handhaving openbare orde, BOA's
- veilige woon- en leefomgeving

De verdichting van de stad zorgt onder andere voor meer (woon)overlast, meer (bedrijfs)afval, vollere parken en meer verkeer en drukte in de stad. Hierdoor zal de druk op Handhaving en Toezicht toenemen.

Openbare orde en veiligheid - Veiligheid

Pagina 61

Openbare orde en veiligheid - Veiligheid

Rotterdam wil een veilige stad zijn waar iedereen zich welkom en thuis voelt

Ontwikkelingen en voortgang

Betrokken stad

Motie 18bb8426 (Veilig 010 prijs) roept op de inzet van actieve Rotterdammers te waarderen. Deze waardering komt dit jaar tot uiting in een bedankdag op 7 december. Samen met Wijkcomite's, Wijkraden en Gebiedscommissies bouwt het college deze dag uit tot een sprankelend festijn voor betrokken Rotterdammers die actief zijn in buurt bestuurt, in buurtpreventieteams als containeradoptant of anders in het veiligheidsdomein.

Motie18bb9369 (“Ik krijg een heel apart gevoel van binnen”) verzoekt de gemeente makkelijker onveiligheid te melden. In het najaar 2019 test de gemeente een app (VeiligR) die het mogelijk maakt om net zo laagdrempelig als de succesvolle Buiten Beter app meldingen te doen. De gemeente test de app in Noord en IJsselmonde. Vanaf 2020 kan de gemeente deze (al dan niet verbeterde) app voor heel Rotterdam beschikbaar maken. Het college gaat ervan uit dat de laagdrempeligheid ervoor zorgt dat meer Rotterdammers zich zullen laten horen.

Kwetsbare wijken

In alle 5 de focuswijken zijn kwartiermakers aangesteld die op grond van het beeld van de wijken en de beschikbare informatie een analyse hebben gemaakt en hieruit een Plan van Aanpak met de hoofdpunten hebben opgesteld. Daarnaast zijn er in de focuswijken locaties gerealiseerd van waaruit de diverse (in- en externe) partijen (samen)werken en die ook toegankelijk zijn voor burgers die een (hulp) vraag hebben.

Mobiel cameratoezicht heeft zich doorontwikkeld. Naast de mobiele cameramasten – waarvan de voorraad in 2019 is uitgebreid naar 8 stuks – worden nu ook kleine camerakastjes toegepast, die in openbare verlichtingsmasten bevestigd kunnen worden. De evaluatie cameratoezicht 2019 concludeert om in diverse cameragebieden een verplaatsing, bijplaatsing of het weghalen van een camera door te voeren. Dit om het cameragebied zo effectief mogelijk in te richten. Veel van deze maatregelen zullen in 2020 worden uitgevoerd.

Stadsmariniers

Afgelopen jaar hebben meerdere gemeenten en ministeries in binnen –en buitenland hun interesse getoond in het instrument van een stadsmarinier om complexe (veiligheids)vraagstukken aan te pakken. Op basis van rondleidingen in het veld, werkbezoeken van enkele stadsmariniers aan collega gemeenten, als ook het bezoek van burgemeester en/of bestuurders van oa. Assen en Antwerpen is daar in 2019 gestart met het werken met één of meerdere stadsmariniers. Hierbij wisselen de negen stadsmariniers die in Rotterdam werkzaam zijn kennis, kunde en vaardigheden uit met collega's, organisaties en andere overheden.

Op basis van de toename van het aantal schietincidenten begin 2019 in vergelijking met de eerste helft van 2018 is het onderwerp excessief geweld toegevoegd aan de portefeuille van de stadsmarinier High Impact Crime.

Jeugdoverlast

Tot 2019 verdeelde de gemeente Rotterdam de capaciteit van het Stedelijk team Jongerenwerk (STJ) en de jeugdhandhavers over wijken waar zich relatief veel jeugdoverlast concentreerde. Jeugdoverlast beperkt zich niet tot de grenzen van een wijk en manifesteert zich anders dan in het verleden. De jeugdoverlast in Rotterdam is minder dan in het verleden gebonden aan vaste locaties en groepen. Daarom zet de gemeente het STJ en jeugdhandhavers flexibeler in, zodat de inzet daar is waar de overlast zich voordoet: op basis van actuele data van subjectieve en objectieve cijfers aangevuld met kwalitatieve informatie van de professionals uit de gebieden.

Daarnaast is er extra aandacht voor het online domein. De online jongerenwerkers van het STJ zijn actief op platformen zoals Instagram, Snapchat en Facebook om contact te leggen met jongeren en om de doelgroep beter in kaart te brengen. Dit als aanvulling op de contacten met jongeren in de buitenruimte.

Vuurwerk

De Algemene Plaatselijke Verordening Rotterdam 2012 is in verband met de invoering van een vuurwerkverbod en aanwijzen vuurwerkzones gewijzigd. Het voorstel tot wijziging is met een amendement van de VVD aangenomen. Aan de hand van 32 gebiedsadviezen en de adviezen van de diensten over de plaats van de vuurwerkzones, is een concept vuurwerkzoneringskaart opgesteld. De kaart is in september 2019 door de gemeenteraad besproken. Het college zal naar verwachting in oktober het aanwijzingsbesluit nemen.

De gemeente is in gesprek met de Rotterdamse vuurwerkbranche om te komen tot een vrijwillige beperking van de verkoop van knalvuurwerk (motie 19bb13577). Ook met de landelijke vuurwerkbranche is de gemeente in gesprek. Bij de jaarwisseling 2019-2020 worden als pilot twee professionele vuurwerkshows gehouden als alternatief voor het afsteken van consumentenvuurwerk.

Veiligheid in het Openbaar Vervoer

Uit de resultaten van het van het jaarlijkse OV-reizigerstevredenheidonderzoek(OV-klientenbarometer) over 2018 blijkt het volgende. Reizigers in Rotterdam en omstreken geven het vervoer van de RET in 2018 een 7,8. Dat is 0,1 punt hoger dan het landelijke gemiddelde. In 2017 gaven reizigers de RET een 7,7. Het reizigersoordeel over veiligheid in het OV (subcategorie) is wederom gestegen; voor de metro een 7,5 en voor de tram een 7,9 (zie tabel).

Veiligheid algemeen	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Metro	7,1	7,2	7,1	7,3	7,3	7,5
Tram	7,4	7,5	7,6	7,7	7,7	7,9

De scores over 2018 zijn ruimschoots hoger dan de eis die jaarlijks gesteld wordt door de opdrachtgever, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Die eis stelt dat het oordeel van reizigers ten aanzien van de sociale veiligheid in het algemeen, zoals deze volgt uit de OV-Klientenbarometer, voor het Openbaar Vervoer per tram ten minste een 7,0 bedraagt en voor het Openbaar Vervoer per metro ten minste een 7,0 bedraagt.

Om de OV-surveillanten nog beter voor te bereiden op hun taak is in 2018 een start gemaakt met zelfverdedigingscursussen voor OV-surveillanten. De training is afgestemd op de aard van de functie en bestaat

uit agressiebeheersing en de-escalatietraining. De training wordt door de OV-surveillanten zeer goed ontvangen en gewaardeerd.

De inzet van het instrument OV-reis -en verblijfsverbod is in het voorjaar in de driehoek geëvalueerd. De driehoek heeft geconcludeerd dat het aantal OV-reisverbodwaardige incidenten in 2018 is gedaald in vergelijking met 2017. Ook lijkt de relatieve ernst van incidenten af te nemen, met minder incidenten inzake fysiek geweld. Daarentegen neemt niet-fysieke agressie (bedreigingen, spugen, maar ook verbale agressie) minder hard af. Met een dalend aantal geregistreerde OV-reisverbodwaardige incidenten, en met een evenredig aantal uitgereikte OV-reisverboden lijkt het erop dat het OV-reisverbod nog altijd een positieve (preventieve) invloed heeft op het gedrag van tramreizigers.

De driehoek is op basis van de evaluatie akkoord gegaan met:

- voortzetting OV-reisverbod op alle tramlijnen
- voortzetting OV-reisverbod bedelen metro, met dien verstande dat de pilot wordt omgezet naar een structurele maatregel
- doorzetten van de pilot OV-verblijfsverbod schennisplegers

Evenementenvergunningen

In de nota evenementenvergunningen 2019 zijn twee experimenten opgenomen. Met de A+ vergunning is op verzoek van de gemeenteraad geëxperimenteerd met een extra evenementencategorie. Als uit de evaluatie eind 2019 is gebleken dat dit een succes is, wordt deze pilot ook in 2020 voortgezet. Daarnaast is op basis van het experimenteerartikel 1:10 uit de APV gewerkt met een evenementenkraskaart. Deze bood ondernemers, die in het bezit zijn van een exploitatievergunning, de mogelijkheid om maximaal vijf keer per jaar één dag kleinschalige evenementen te organiseren als uitbreiding op hun reguliere horecaexploitatie.

Het experiment is uitgevoerd met een aantal ondernemers in Hart van Zuid, Hoek van Holland strand, de Hofbogen (Raampoortstraat) en het Raadhuisplein in Rozenburg. Dit om evenementen meer te spreiden en de binnenstad te ontlasten. Indien blijkt dat dit experiment succesvol is geweest, wordt nader uitgewerkt of en in welke vorm de evenementenkraskaart voortgezet zal worden.

Beveiliging islamitische instellingen

In 2019 is een nieuw project gestart op gebied van de veiligheid van islamitische instellingen. Het gaat onder andere om het aanbieden van veiligheidstrainingen en schouwen. De schouwen lopen in de eerste helft van 2020 door. De veiligheidstrainingen worden structureel aangeboden.

Ondermijning (en drugscriminaliteit)

In het coalitieakkoord is opgenomen dat de gemeente de komende periode de aanpak van ondermijnende criminaliteit intensiveert. Het college heeft voor de bestuurlijke aanpak daarvan extra middelen ter beschikking gesteld. Binnen de clusters is o.a. toezicht en handhaving versterkt door extra boa's aan te stellen. Het aantal medewerkers t.a.v. bestuurlijke maatregelen en BIBOB is uitgebreid en meer capaciteit beschikbaar voor het innen van openstaande bedragen en boetes door personele uitbreiding bij de Gemeentebelastingen.

De gemeente heeft ingezet op het vergroten van awareness onder medewerkers binnen de gemeente door trainingen aan te bieden voor medewerkers binnen Stadsbeheer. Het aantal trainingen en opleidingen binnen het gehele concern wordt de komende periode verder uitgebreid. Daarnaast is een applicatie ontwikkeld voor medewerkers van de gemeente Rotterdam die stapsgewijs wordt uitgerold. Hierdoor kunnen vermoedens van ondermijnende criminaliteit gemakkelijk gemeld worden.

In opdracht van de (gezags-)driehoek van Rotterdam en de Douane heeft de Erasmus Universiteit Rotterdam onderzoek gedaan naar de aard en omvang van de drugsproblematiek in de haven. Dit onderzoek is in het voorjaar van 2019 afgerond en vervolgens is het rapport 'Drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven: aard en aanpak van het fenomeen' uitgebracht. Het onderzoek schetst een gedegen beeld van de complexe problematiek in al zijn facetten en biedt inzicht in o.a. de modus operandi van criminelen, de kwetsbaarheden in de publieke en private sector en de belemmeringen bij het tegengaan van drugscriminaliteit.

Met de versterkingsmiddelen vanuit het Rijk (Ondermijningsfonds) en de extra middelen vanuit het coalitieakkoord is de integrale aanpak van drugscriminaliteit in de haven versterkt. In juli 2019 heeft de gemeente Rotterdam een conferentie georganiseerd om met Antwerpen, andere publieke overheden en private bedrijven afspraken te maken over de drugsaanpak in beide havens.

De gemeente heeft van januari tot en met juli 2019 244 meldingen ontvangen van Meld Misdaad Anoniem (MMA) waarvan 160 meldingen over drugs en 8 over wapens. Samen met MMA wordt een plan opgesteld voor de continuering van nieuwe campagnes met als doel om zoveel mogelijk bewoners te informeren over de mogelijkheden tot anoniem melden.

In 2019 is het project Alliantie Hand in Hand gestart waarbij de Beijerlandse laan en Groene Hilledijk rigoureuus worden getransformeerd. De gemeente is inmiddels de grootste vastgoedeigenaar in die winkelstraten. De gestelde ambitie om regie te krijgen op het vastgoed begint daarmee vorm te krijgen. Er worden gerichte strategische aankopen gedaan en er worden strategische samenwerkingen met pandeigenaren aangegaan. Tot en met juli 2019 zijn 32 winkelpanden en 76 woningen aangekocht. Een aantal malafide ondernemers zijn aangepakt en vanuit het brancheringsplan zijn enkele nieuwe ondernemers aangetrokken. Er wordt ingezet op fysieke interventies (weghalen luifels, opknappen puin), het instellen van een sociale winkelbouwcorporatie in de straten en het opzetten van een communicatietraject om draagvlak te creëren onder ondernemers. Dit is slechts het begin van een jarenlange aanpak.

Cyber resilience

Al sinds 2016 werkt de gemeente aan het versterken van de digitale weerbaarheid in de Rotterdamse haven. Daarnaast zet de gemeente zich sinds 2019 actief in om de digitale weerbaarheid van Rotterdamse burgers en ondernemers te vergroten. Om de kennis- en informatiepositie te vergroten, is voor het eerst in 2019 de

Veiligheidsmonitor uitgezet inclusief cybercrime gerelateerde vragen. Eind 2019 worden de resultaten verwacht en hierdoor het inzicht in de prevalentie en slachtofferschap van cybercrime in Rotterdam vergroot.

In het kader van crisisbeheersing wordt in G4-verband een nieuwe handreiking Cybergevolg-bestrijding ontwikkeld. Daarnaast zijn er diverse projecten gestart t.b.v. de digitale weerbaarheid van Rotterdamse jongeren, senioren en ondernemers. Dit betreft o.a. een project over digitale weerbaarheid op drie Rotterdamse scholen en een cyber security conferentie voor Rotterdamse ondernemers.

Vertrouwen politie

In de Rotterdamse Veiligheidsmonitor, de enquête behorende bij het wijkprofiel, zijn vragen toegevoegd met betrekking tot het vertrouwen in de politie. De enquête wordt in 2019 afgenomen en de resultaten zullen eind 2019 beschikbaar zijn.

Wat willen we bereiken

Betrokken stad

De Rotterdammer en de Rotterdamse ondernemers meer structureel betrekken bij beleid en uitvoering. Van consultatie en inspraak naar meer coproductie en co-creatie.

Weerbare stad

De overheid zorgt voor handhaving van de rechtsorde en de openbare orde. Dit is van belang voor het versterken van de stabiliteit van een goed functionerende samenleving.

Stad in balans

Een veilig leef- en uitgaansklimaat in Rotterdam, waarin bewoners en bezoekers zich vrij kunnen bewegen en kinderen veilig kunnen opgroeien. Tegelijkertijd zet het college in op het voorkomen van inmenging vanuit criminaliteit en op vermindering van overlast.

Wat gaan we daar voor doen

Betrokken stad

- **In gesprek met Rotterdammers**

De leden van het college en de medewerkers van de gemeente gaan veelvuldig in gesprek met bewoners en ondernemers in de wijken. Die gesprekken gaan over de vraagstukken en mogelijkheden in de wijken. Veel

Rotterdammers zijn actief bij hun straat, buurt of wijk. Hun inzet is belangrijk voor een prettige en veilige stad. Met #betrokkenstad maakt de gemeente de inzet van bewoners meer zichtbaar. Er zijn ook bewoners die zich minder makkelijk laten horen. Het is een uitdaging om hun stem te horen en hun belang een plek te geven.

- **Bewonersparticipatie**

De gemeente zet instrumenten voort als Buurt bestuurt, Buurtpreventie, bijeenkomsten met senioren en Stuurgroep Veilig in de Wijk.

Nieuwe vormen van deelname via sociale media zorgen voor nieuwe kansen en mogelijkheden. De combinatie van offline en online participatie krijgt vorm. Zowel de inzet van whatsappgroepen als de introductie van een gemeentelijke app die mogelijkheid biedt om onveiligheid te melden (Veilig R). Een uitbreiding van kanalen betekent een betere toegankelijkheid.

- **Betrouwbare en zichtbare overheid**

De medewerkers van de gemeente zijn zichtbaarder in de wijken aanwezig. De gemeente streeft naar meer continuïteit van de medewerkers in de wijken, zodat er steeds meer bekende gezichten in de wijk te zien zijn. Het zijn de bekende gezichten in de wijk die zorgen voor contact met een waardering voor bewoners die hun steentje bijdragen.

Weerbare stad

- **Ondermijnende criminaliteit**

Ook de komende periode wordt de aanpak versterkt. Ondermijnende criminaliteit zit in de haarvaten van de samenleving en vergt een stevige, langdurige en effectieve aanpak. Er is inzet op gebieden zoals de Spaanse Polder, Rotterdam-Zuid, Rotterdam-West en de haven. Daarnaast is inzet op thema's zoals drugscriminaliteit, financieel-economische delicten, fraude met vastgoed, mensenhandel en Outlaw Motor Gangs.

Om ondermijnende criminaliteit beter te kunnen signaleren, voorkomen en aan te pakken wordt de formatie binnen de gehele gemeentelijke organisatie verder uitgebreid. Eind 2019 zal de "ondermijningstrein" op volle sterkte zijn. De trein bestaat uit een team van verschillende toezichthouders en handhavers van de gemeente Rotterdam (o.a. een boa, bouwinspecteur en een deurwaarder) dat systematisch bedrijfspanden door de hele stad controleert.

Andere partners (de politie, ISZW etc.) kunnen bij de controles aansluiten. De trein zal ook thema of branchegericht worden ingezet. Dit zal leiden tot een toename van de inzet van bestuurlijke bevoegdheden en instrumenten.

Naast personele uitbreiding wordt geïnvesteerd in materieel opzicht: m.b.v. nieuwe ICT- en registratiesystemen kan de gemeente betere analyses maken en meer zicht krijgen op achterliggende structuren en fenomenen. Hiermee wordt de informatiepositie binnen gemeente vergroot. Dit draagt bij aan een effectievere en efficiëntere aanpak van ondermijnende criminaliteit.

In 2020 wordt in Rotterdam-West samen met partners zoals de politie ondermijnende criminaliteit aangepakt, o.a. in een aantal winkelstraten. Aanvullend hierop wordt ingezet op een positieve economische ontwikkeling van de Vierambachtstraat en Schiedamseweg.

De aanbevelingen op basis van het rapport "Drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven" van de Erasmusuniversiteit worden uitgewerkt in concrete acties. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een betere screening van personeel in de haven. Bedrijven zullen ook op het gebied van ondermijnende criminaliteit intensiever gaan samenwerken.

Vanuit de aanpak ondermijning is aandacht voor diverse vormen van uitbuiting, waaronder arbeids- en seksgerelateerde uitbuiting. Omdat in de prostitutie de communicatie voornamelijk verloopt via het internet en sociale media en een internationaler karakter heeft gekregen, heeft de overheid minder zicht op de prostitutiebranche. Dit levert een groter risico op misstanden zoals mensenhandel op. Daarom zet de gemeente in 2020 in op het doelgericht binnenhalen van signalen van mensenhandel. De gemeente zet samen met de Stichting Fier in op het vergroten van de meldingsbereidheid onder Jongeren, daarnaast is geïnvesteerd op het internetrechercheren.

- **Polarisatie en maatschappelijke onrust**

De gemeente blijft ook in 2020 investeren in het netwerk van sleutelpersonen om eventueel oplopende spanningen te kunnen signaleren. Het streven is het geluid van gematigde groepen en personen nadrukkelijker te laten horen. Daarnaast krijgen sleutelpersonen en professionals trainingen aangeboden. Met deze maatregelen kunnen zoveel mogelijk mensen bijdragen aan het tegengaan van polarisatie en spanningen.

- **Extremisme en terrorisme**

Met de 'Rotterdamse aanpak radicalisering, extremisme en polarisatie 2018- 2022' wil de gemeente (potentieel) gewelddadig gedrag, dat ideologisch gedreven is, tegengaan. De gemeente heeft hierbij aandacht voor verschillende vormen van extremisme. De inzet is gericht op het vergroten van de weerbaarheid van kwetsbare groepen, het vergroten van de deskundigheidsbevordering van professionals en vrijwilligers over deze thema's en de disengagement en de-radicalisering van geradicaliseerde personen en groepen. In 2020 zal er opnieuw aandacht zijn voor het (fysiek) weerbaarder maken van bepaalde objecten en groepen in de stad, bijvoorbeeld bij religieuze instellingen. Dit gebeurt zowel met fysieke beveiligingsmaatregelen, als organisatorische maatregelen en trainingen. De dreiging van extremisme en terrorisme wordt meegenomen in het evenementenvergunningstraject.

- **High Impact Crime (HIC)**

De aanpak van woninginbraken, straatroven en overvallen, de zogenoemde High Impact Crimes, blijft ook komend jaar alle aandacht krijgen vanuit de gemeente. Op alle fronten van de aanpak - van preventie tot repressie, en van de daderaanpak tot nazorg aan slachtoffers – is de gemeente actief, maar de aanpak valt en staat met goede

samenwerkingsafspraken en integraal werken. De focus zal het komende jaar daarom liggen op het intensiveren en verbeteren van samenwerkingen. Verder blijft de gemeente telkens zoeken naar nieuwe interventies en samenwerkingsverbanden. Een voorbeeld daarvan is het Fieldlab Inbraakvrije wijk waar in 2019 in Lombardijen mee is gestart. Het Fieldlab is een samenwerking tussen publieke en private partijen en kennisinstututen en is gericht op het ontwikkelen van nieuwe technische en innovatieve maatregelen om inbraken verder tegen te gaan.

Naast professionele partijen zijn bewoners en ondernemers ook belangrijke partners in het voorkomen van HIC-delicten. Ondernemers en bewoners, zoals senioren, die een groter risico lopen om slachtoffer te worden krijgen extra aandacht. De gemeente initieert preventieve aanpassingen in de fysieke omgeving, zoals het verbeteren van hang- en sluitwerk, geeft voorlichting en stimuleert bewoners en ondernemers zelf ook in actie te komen.

Daders van HIC-delicten krijgen een intensieve persoonsgerichte aanpak. Recente recidivecijfers laten zien dat focus in de aanpak van daders nodig blijft. Op basis van kennis over de doelgroep zal er in de aanpak samen met ketenpartners gedifferentieerd worden.

- **Cyber resilience**

In 2020 blijft de gemeente samen met haar partners werken aan het vergroten van hun informatiepositie en kennis rond 'cyber'. Daarnaast wordt de crisisbeheersingscapaciteit verder ontwikkeld aan de hand van drie specifieke cybercrisisoefeningen. Cybercriminelen zijn inventief en de vorm van cybercriminaliteit verandert continue. Daarom blijft de gemeente zich inzetten om dit tegen te gaan. Met verschillende acties en initiatieven wordt het bewustzijn van Rotterdamse burgers en ondernemers m.b.t cybercriminaliteit vergroot en wordt een handelingsperspectief aangereikt om de digitale weerbaarheid te versterken.

Stad in balans

- **Leefbare wijken**

Investeren in kwetsbare wijken is een continu proces. Desondanks blijven de indexcijfers van deze wijken achter op het stedelijk gemiddelde. De kwetsbare wijken zijn onderverdeeld in vijf focus- (Hillesluis, Bloemhof, Oude Westen, Carnisse, Tarwewijk) en dertien aandachtswijken. Wil de situatie in deze wijken structureel verbeteren dan kan dat alleen vanuit een integrale en duurzame aanpak. Wethouder Wijken is verantwoordelijk om een integrale aanpak focuswijken op te zetten. Ervaring heeft geleerd dat op alle domeinen de nodige opgaven liggen en een veiligheidsaanpak alleen niet genoeg is om deze wijken er duurzaam bovenop te helpen. Niet alleen de gemeentelijke clusters moeten hierbij nauw samenwerken, maar ook de inzet van externe partijen is van essentieel belang om het verschil te kunnen maken.

Het college zet de aanpak tegen seksuele straatintimidatie onverminderd voort. Ook doet de gemeente opnieuw onderzoek naar de ervaren seksuele straatintimidatie voor het monitoren en bijsturen van de aanpak.

Cameratoezicht is mogelijk als sluitstuk van de veiligheidsaanpak om de balans in de wijken te waarborgen, indien dit nodig is voor de handhaving van de openbare orde. Momenteel hangen er meer dan 400 camera's in de stad die zowel preventief dienen als helpen bij opsporingszaken.

- **Levendige en gastvrije stad**

Met de horecagebiedsplannen wordt gebiedsgericht de ontwikkeling van de horeca in de komende jaren geschetst. Hierin worden de veiligheidssituatie, ruimtelijke ontwikkeling, economische stand van zaken en het vestigingsklimaat meegenomen. Het belangrijkste doel is het creëren van balans tussen ruimte voor ondernemerschap en de bescherming van het woon- en leefklimaat. Het zoeken naar een goede balans wordt met een groeiende stad steeds belangrijker. In 2019 zijn bijna alle horecagebiedsplannen herzien en vastgesteld. Het college onderzoekt de mogelijkheden om nachthoreca te ontwikkelen in de buitengebieden. Zo krijgt de noordzijde van het strand van Hoek van Holland de mogelijkheid om nachthoreca uit te breiden en is het mogelijk een nieuwe 24-uurszaak te starten in een aangewezen gebied. Met de opkomst van dakterrassen ontstaat meer verlevendiging op daken, met name in het centrum. Dakterrassen die tot 23 uur open zijn, zijn van harte welkom in de stad en waar mogelijk wordt maatwerk geboden. Tevens wordt in aanloop naar een nieuwe horecanota onderzoek gedaan naar tussencategorieën voor sluitingstijden en start er een onderzoek naar 24-uursvergunningen.

Rotterdam blijft nog steeds populair als festival- en evenementenstad. Zowel veiligheid, levendigheid en een prettig woon- en leefklimaat voor omwonenden als ruimte voor ondernemers zijn belangrijke aspecten hierbij. Met de nieuwe Nota Evenementenvergunningen en de visie op Evenementen wil het college invulling geven aan hoe de spreiding, in tijd en ruimte, van evenementen beter in balans gebracht worden met andere functies van de stad en de veiligheid. De vele festivals en evenementen die worden georganiseerd blijven vragen om duidelijke afspraken die de veiligheid en het welzijn van bezoekers, deelnemers en omwonenden zoveel mogelijk garanderen. De Nota Evenementenvergunningen gaat uit van het principe 'high trust, high penalty': ruimte bieden waar het kan en consequenties verbinden waar nodig.

- **Veiligheid in het Openbaar Vervoer**

In de Voorjaarsnota 2019 is aangegeven dat de gemeente de subsidie aan de RET voor de inzet van OV-surveillanten verlaagt met € 500. Over de invulling hiervan vindt overleg plaats tussen de wethouder handhaving en de directie van de RET.

Inzet van door gemeente gefinancierde OV-surveillanten (bovenop de inzet van OV-surveillanten van de RET) en de inzet van het instrument OV-verbod, is onderdeel van een veel breder pakket aan functies en instrumenten op het gebied van sociale veiligheid in het OV. Dit palet aan maatregelen wordt grotendeels gefinancierd vanuit de subsidie Sociale Veiligheid OV die de MRDH jaarlijks verleent in het kader van de railconcessie en op basis van een jaarlijks door de RET aan te leveren plan sociale veiligheid.

RET zet - in nauwe afstemming met de ketenpartners en gemeente - diverse maatregelen in ten behoeve van de sociale veiligheid in het OV, zoals conducteurs tram, controleurs openbaar vervoer, OV-surveillanten RET, burgercontrole & observatie, veiligheidsconvenanten (denk aan warm weer protocol strand Nesselande), veiligheidsopvolgingsteams (VOT) en cameratoezicht.

Daarnaast wordt in het vervoersgebied Rotterdam het OV-reisverbod op alle tramlijnen ingezet. Vanaf juli 2017 geldt op de metro ook een OV-reisverbod voor bedelaars, en vanaf april 2018 kan ook aan schennisplegers in de metro een OV-verbod opgelegd worden.

OV-surveillanten zijn specifiek opgeleid voor de functie van toezichthouder. Zij dragen bij aan een positief sociaal veiligheidsgevoel van de reizigers in de metrovoertuigen. Het verlenen van service, het geven van actuele reisinformatie en het toezicht houden op de naleving van de RET-huisregels, behoort tot de kerntaken van de OV-surveillant. OV-surveillanten zijn overigens (in tegenstelling tot de Controleurs Openbaar Vervoer), niet BOA-bevoegd.

De door de gemeente gefinancierde OV-surveillanten worden woensdag t/m zaterdag in de avonduren ingezet in de metro. Uitgangspunt voor 2020 is dat de inzet van deze OV-surveillanten volledig risico gestuurd en op flexibele wijze plaatsvinden, om zo het rendement van de OV-surveillanten te vergroten in relatie tot de sociale veiligheid in de metro.

Om de OV-surveillanten nog beter voor te bereiden op hun taak is in 2019 is een start gemaakt met zelfverdedigingscursussen voor OV-surveillanten. De training is afgestemd op de aard van de functie en bestaat uit agressiebeheersing en de-escalatietraining. De trainingen zullen in 2020 worden gecontinueerd.

- **Kwetsbare doelgroepen**

Sommige inwoners hebben complexe problemen die zowel het domein van zorg als het domein van veiligheid raken. Oplossingen voor deze problemen zijn te bereiken door een persoonsgerichte aanpak vanuit beide domeinen. Daarom vullen keten- en netwerkpartners elkaar aan en trekken zij samen op. De partners richten zich onder meer op mensen met verward gedrag en op mensen met een licht verstandelijke beperking, maar ook op de dak- en thuislozen. Deze mensen zijn oververtegenwoordigd in de strafketen, of zorgen voor veel overlast in de buitenruimte. De opgave is om voor deze groepen passende instrumenten en maatregelen in te zetten om faalervaringen, uitval en herhaling te voorkomen. Met name voor deze laatste groep experimenteert de gemeente met een focusaanpak in Centrum en Feijenoord, gericht op het bestrijden van overlast, maar ook op "hands-on" aanpak en hulpinzet.

De aanpak van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit onderdeel van het beleidskader jeugd "Rotterdam Groeit". Het college zet in op problematische jeugdgroepen met een groeps- en persoonsgerichte aanpak. Daarin werkt de gemeente samen met diverse partijen aan duurzame oplossingen, onder meer door inzet van het jongerenwerk, inclusief het Stedelijk Team Jongerenwerk en jeugdhandhaving. Ook werkt de gemeente hierbij samen met wijkteams, scholen en politie. In de jeugdoverlast-hotspotgebieden zet de gemeente het Stedelijk Team Jongerenwerk en jeugdhandhavers in.

- **Woonoverlast**

De leefbaarheid in de wijk en het veiligheidsgevoel van Rotterdammers wordt verbeterd door woonoverlast aan te pakken. Burgers mogen vertrouwen op een adequate aanpak van woonoverlast door de gemeente en de partners.

Woonoverlast kan overal voorkomen, alle lagen van de bevolking hebben ermee te maken. Deze overlast ontstaat door verschillende vormen van sociale en/ of maatschappelijke problematiek. Denk bijvoorbeeld aan verschil in leefstijl, asociaal gedrag, strafbaar gedrag, verstoorde (buren) relaties, overbewoning, uitzichtloosheid en personen met verward gedrag. De aanpak van woonoverlast is een ketenaanpak, waarbij veel partners betrokken zijn met verschillende achtergronden, denk bijvoorbeeld aan veiligheid, huisvesting en zorg.

De gemeente heeft de regie op deze ketenaanpak, hiervoor is de functionaris veiligheidsregisseur woonoverlast aangesteld. Samen met partners is de basis voor de ketensamenwerking vastgelegd in het nieuw verschenen Actieplan aanpak woonoverlast 2019 – 2023: Samen tegen woonoverlast. Afspraken worden geborgd in een nieuw convenant.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 13a: Het veiligheidsniveau van Rotterdam is in 2022 omhoog gegaan ten opzichte van 2018; de Veiligheidsindex binnen het wijkprofiel heeft dan een gemiddelde score hoger dan 108	Streefwaarde			>108		>108	
	Realisatie						
Collegetarget 13b: De gemiddelde score van de 18 wijken die in 2018 lager dan 100 scoren op de Veiligheidsindex, moet in 2022 zijn verbeterd.	Streefwaarde			>88		>88	
	Realisatie						
Collegetarget 13c: De 5 laagst scorende wijken op de Veiligheidsindex van 2018 laten in 2022 een stijging van 5 punten op de Veiligheidsindex binnen het wijkprofiel zien							
	Tarwewijk			76		78	
	Realisatie						
	Hillesluis			80		82	
	Realisatie						
	Bloemhof			87		89	
	Realisatie						
	Carnisse			89		91	
	Realisatie						
	Oude Westen			90		92	
	Realisatie						

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Openbare orde en veiligheid - Veiligheid	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	2.698	3.061	2.375	2.357	2.052	2.052
Bijdragen rijk en medeoverheden	578	800	780	735	430	430
Overige opbrengsten derden	2.121	2.262	1.595	1.622	1.622	1.622
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	37.209	35.489	36.570	37.399	37.323	30.293
Apparaatlasten	17.105	17.609	18.703	18.273	18.224	15.547
Inhuur	579	0	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	78	110	104	80	80	80
Personeel	16.448	17.499	18.599	18.193	18.144	15.466
Interne resultaat	1.257	360	249	249	249	34
Interne resultaat	1.257	360	249	249	249	34
Programmalasten	18.847	17.520	17.618	18.877	18.850	14.712
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	10.208	8.802	9.203	10.653	10.637	6.508
Kapitaallasten	91	18	455	447	438	430
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	8.547	8.700	7.960	7.778	7.775	7.775
Saldo voor vpb en reserveringen	-34.510	-32.428	-34.195	-35.043	-35.271	-28.241
Saldo voor reserveringen	-34.510	-32.428	-34.195	-35.043	-35.271	-28.241
Reserves	1.108	450	0	0	0	0
Onttrekking reserves	1.107	450	0	0	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-33.403	-31.978	-34.195	-35.043	-35.271	-28.241

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-35.624	-36.068	-36.483	-36.784	-36.784
Omissie 2019	-35.147	-36.407	-36.756	-37.058	-37.058
Voorjaarsnota 2019	-33.673	-34.301	-35.148	-35.375	-35.375
Begroting 2020	-31.978	-34.195	-35.043	-35.271	-28.241

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-33.673	-34.301	-35.148	-35.375	-35.375
Bijstellingen Begroting 2020					
Onderbesteding intensiveringen	1.195	0	0	0	0
Bospoldervos	0	0	0	0	0
Verschuiven intensiveringen personeel Burgerzaken	71	0	0	0	0
Verschuiven intensiveringen personeel Maatschappelijke ondersteuning	101	0	0	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord (personeel)	0	0	0	0	2.678
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord (materieel)	0	0	0	0	4.455
Bijdrage weerbaarheid bestuur naar taakveld Bestuur	40	0	0	0	0
Doorbelasting overhead van projecten	100	101	101	101	0
Overheveling budget Citylab 2019 naar Gebieden	265	0	0	0	0
Rotterdamwet	-140	0	0	0	0
Verdelen intensivering Ondermijning naar taakveld Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving	41	0	0	0	0
Verlaging omslagrente	0	5	4	3	2
Diverse bijstellingen	23	0	0	0	0
Begroting na wijzigingen	-31.978	-34.195	-35.043	-35.271	-28.241

Toelichting financiële bijstellingen

Onderbesteding intensiveringen

De aanpak van Kwetsbare Wijken en de uitbreiding van de aanpak Ondernijning is nog in de voorbereidingsfase. De beschikbare middelen worden daardoor niet volledig besteed in 2019.

Bospoldervos

Ten laste van het resultaat 2018 is een bestemmingsreserve gevormd van €350 voor de realisatie van een kunstwerk in Bospolder Tussendijken. In 2019 wordt dit kunstwerk geplaatst.

Verschuiven intensiveringen personeel Burgerzaken

Vanuit de intensivering Ondernijning is personeelsbudget naar taakveld burgerzaken overgeheveld voor extra analyses.

Verschuiven intensiveringen personeel Maatschappelijke ondersteuning

Vanuit de intensivering Ondernijning is personeelsbudget (€46) overgeheveld naar taakveld Maatschappelijke ondersteuning, ten behoeve van de aanpak van mensenhandel. Tevens is materieel budget (€55) overgeheveld voor prostitutiebeleid en nazorg na detentie.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensiveringen:

- Daadkrachtige Aanpak van Ondernijning
- Kwetsbare Wijken
- Uitbreiding (mobiel) Cameratoezicht
- Versterken Digitale Weerbaarheid
- Evaluatie Aanpak Straatintimidatie

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder ['samenvatting bijstellingen'](#).

Bijdrage weerbaarheid bestuur

Er is rijkssubsidie ontvangen voor weerbaarheid bestuur. Een deel hiervan (€40) is overgeheveld naar taakveld bestuur.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder [‘samenvatting bijstellingen’](#).

Overheveling budget Citylab 2019

Het budget voor Citylab 2019 is overgedragen aan programma Bestuur en Dienstverlening. Het budget voor 2020 en verder was al eerder overgeheveld.

Rotterdamwet

Een deel van de kosten voor de uitvoering van de Rotterdamwet wordt in 2019 verantwoord onder het taakveld Openbare Orde en Veiligheid. Met deze wijziging is in de begroting budget vanuit het taakveld Wonen en bouwen overgeheveld naar diverse andere taakvelden (€ 458). De verantwoording van de activiteit is overeenkomstig de richtlijnen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Verdelen intensivering Ondernijning

Vanuit de intensivering Ondernijning is budget overgeheveld naar taakveld Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving voor de inzet van DCMR.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse interne bijstellingen, een bijdrage aan onderzoek freezones (€4) en studiebudget voor handhavers (€19).

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Actieplan Samen tegen woonoverlast 2019-2023](#)
- [Horecanota 2017-2021](#)
- [Prostitutiebeleid](#)
- [Coffeeshopbeleid](#)
- [Wijziging coffeeshopbeleid](#)
- [Helingbeleid](#)

- [Beleidsregel 'Wet aanpak woonoverlast in Rotterdam'](#)
- [Vuurwerkverkoopbeleid](#)
- [Bibob beleid](#)
- [Aanpak Ondermijning burgemeestersbrief](#)
- [Infographic ondermijning](#)
- [Veiligheidsprogramma 2018-2023](#)
- [Burgemeesterbrief HIC 2018](#)
- [infographic HIC](#)
- [Jaarverslag 2018 bestuurlijke handhaving](#)
- [Nota evenementenvergunningen 2019](#)
- [Aanpak radicalisering 2018-2022](#)

Omschrijving taakveld

Samen met partners, bewoners en ondernemers werkt het college aan het minimaal handhaven van het huidige veiligheidsniveau en versterking waar het nodig is.

De samenleving verandert snel en wordt complexer. Rotterdam is een grote, internationale stad en gebeurtenissen in de wereld hebben in toenemende mate hier hun impact. Dreiging van terrorisme, gevoelde tegenstellingen tussen groepen, verstoringen in de openbare ruimte, incidenten met verwarde personen, ondermijnende criminaliteit, migratiestromen en vuurwapengeweld vormen nieuwe uitdagingen en hebben effect op de veiligheid in de stad en op het gevoel van veiligheid van Rotterdammers. Ontwikkelingen kunnen elkaar bovendien versterken. In combinatie met verregaande digitalisering brengt dit nieuwe risico's met zich mee.

Verkeer en vervoer - Bereikbaarheid

Pagina 62

Verkeer en vervoer - Bereikbaarheid

Optimaal gebruik maken van de infrastructuur van Rotterdam en eventuele verstoringen snel oplossen door toezicht te houden op het gebruik van civieltechnische kunstwerken (bruggen, sluizen, Maastunnel). Op die manier wordt de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid van de stad vergroot

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Een optimale werking, beschikbaarheid en gebruik van de infrastructuur van Rotterdam waardoor de (tevredenheid over) bereikbaarheid en verkeersveiligheid vergroot worden.

De stad groeit én moderniseert. Dit betekent een verdichting van het bestaand gebied én nieuwe gebiedsontwikkelingen. Meer woningen, bedrijvigheid en meer en andere voorzieningen. Dit betekent ook meer mobiliteit en druk op de bereikbaarheid. Daarom moet meer worden ingezet op de regulering en gedragsbeïnvloeding ten aanzien van het gebruik van de infrastructuur. Doorgaand en passerend verkeer wordt beter door de stad geleid en verstoringen worden snel opgelost.

Wat gaan we daar voor doen

- Civiele kunstwerken bedienen en toezicht houden op het gebruik ervan: het bedienen van bruggen en sluizen om weg- en waterverkeer goed te leiden.
- Toezicht houden op het gebruik van de Maastunnel en verkeer leiden: fysiek toezicht in de voetgangers- en fietstunnel. Toezicht houden op en het bevorderen van verkeersmanagement in de wegbuizen.
- Zorgen voor ‘quick response’ bij (technische) verkeersincidenten en -verstoringen:
  - Het team start en onderneemt noodzakelijke acties als reactie op incidenten/verstoringen en coördineert deze acties om het incident, de verstoring of het probleem op te lossen en de gevolgen ervan beheersbaar te maken.
  - Het uitvoeren van filemanagement. Het team beïnvloedt verkeerstromen door deze te leiden met verkeerregelininstallaties.
- Een bijdrage leveren aan goede voorbereiding en coördinatie op het gebied van de bereikbaarheid van voorziene verstoringen, zoals werkzaamheden en evenementen.
- Verder met het invullen van de functies verkeersleider, verkeersadviseur en coördinator verkeersregie. Met dit professionele team worden o.a. verkeersscenario’s ingezet om het verkeer in Rotterdam beter te laten doorstromen.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Verkeer en vervoer - Bereikbaarheid	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	28	0	0	0	0	0

Bijdragen rijk en medeoverheden	25	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	3	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	6.408	5.895	6.802	6.894	6.499	6.499
Apparaatlasten	6.323	5.895	6.802	6.894	6.499	6.499
Inhuur	1.038	987	612	612	612	612
Overige apparaatlasten	47	152	132	132	132	132
Personeel	5.238	4.756	6.057	6.150	5.755	5.755
Interne resultaat	16	0	0	0	0	0
Interne resultaat	16	0	0	0	0	0
Programmalasten	69	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	69	0	0	-29	-78	-127
Kapitaallasten	0	0	0	29	78	127
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-6.380	-5.895	-6.802	-6.894	-6.499	-6.499
Saldo voor reserveringen	-6.380	-5.895	-6.802	-6.894	-6.499	-6.499
Saldo	-6.380	-5.895	-6.802	-6.894	-6.499	-6.499

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-7.480	-7.480	-7.480	-7.480	-7.480
Omissie 2019	-8.186	-8.310	-8.427	-8.427	-8.427
Voorjaarsnota 2019	-5.822	-6.090	-6.182	-6.182	-6.182
Begroting 2020	-5.895	-6.802	-6.894	-6.499	-6.499

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-5.822	-6.090	-6.182	-6.182	-6.182

Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Invulling concernbrede opgaven	Technische wijzigingen	54	0	0	0	0
Verkeersregie	Technische wijzigingen	-320	-1.041	-1.041	-646	-646
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	193	329	329	329	329
Begroting na wijzigingen		-5.895	-6.802	-6.894	-6.499	-6.499

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van het bijstellen van de kredieten zijn de kapitaallasten aangepast.

Invulling concernbrede opgaven

De financiële dekking op de concernbrede opgaven met betrekking tot de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting is aangepast. Voor dit taakveld betekent het een bijstelling van € 54.

Verkeersregie

Om het toenemende verkeer in goede banen te leiden wordt verkeersregie in dit taakveld geconcentreerd en uitgebreid.

De uitbreiding betreft 5 fte voor de bediening van de Maastunnel, om te voldoen aan de wettelijke vereisten ten aanzien van tunnelbeheerorganisaties. De gelden die hiervoor beschikbaar zijn gesteld worden nu over de juiste begrotingsproducten verdeeld. Voor 11 fte betreft dit de reorganisatie van het team verkeersmariniers, dat onderdeel was van cluster Stadsontwikkeling. Het budget hiervoor komt over vanuit Stadsontwikkeling.

Diverse bijstellingen

Op diverse budgetten zijn er kleinere bijstellingen gedaan.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels](#)
- [Regeling aanvullende regels veiligheid wegtunnels \(Maastunnel\)](#)
- [Besluit Bedieningstijden Bruggen en Sluizen](#)
- [Stedelijk verkeersplan Rotterdam 2017-2030+](#)

Omschrijving taakveld

Tot dit taakveld behoren de taken op het gebied van toezicht houden op en het bedienen van civieltechnische kunstwerken.

Bovenstaande doelstelling is gekoppeld aan de programmadoelstellingen van Openbare orde en veiligheid en van Verkeer en vervoer: Het vraagt om een samenhangend beleid op bereikbaarheid enerzijds en de kwaliteit van de

leefomgeving, duurzaamheid, gezondheid en verkeersveiligheid anderzijds. Dat realiseert de gemeente met een aanpak die is gericht op een overgang naar duurzame mobiliteit. Het perspectief daarbij is zowel gemeentelijk als regionaal. Een van de doelen is dat de stedelijke bereikbaarheid versterkt, als onderdeel van de versterking van het economisch functioneren met een aantrekkelijk leefklimaat en gezonde stad.

Overhead

Pagina 63

Overhead

De gemeentelijke primaire processen (opgenomen in de andere taakvelden) worden centraal ondersteund. Dit gebeurt door bestuurlijke besluitvorming, financiën, inkoop, verzekeringen, juridische diensten, communicatie, HR, ICT, facilitair, onderzoek, concernhuisvesting, auditing, control en alle leidinggevenden en de daarbij horende ondersteuning. Het doel is een kwalitatief hoogwaardige en zo efficiënt mogelijke organisatie, die samenwerkt met de uitvoering met als doel het verbeteren van de dienstverlening aan de Rotterdammer. Zo draagt het programma bij aan de colledoelstellingen

TAAKVELD 1

Overhead - Concernondersteuning

Dit taakveld gaat om de ondersteuning van de organisatie op het gebied van bestuursondersteuning, financiën, inkoop, HRO, communicatie, juristen, ICT, onderzoek, business intelligence en concernhuisvesting

TAAKVELD 2

Overhead - Clusterondersteuning

Onder dit taakveld is het management en de directe ondersteuning van de beleidsmatige programma's opgenomen

TAAKVELD 3

Overhead - Audits en Control

Dit taakveld heeft betrekking op de ondersteuning van het bestuur en management ten aanzien van audits en control

TAAKVELD 4

Overige baten en lasten - Van Werk Naar Werk / VOIL

Dit taakveld heeft betrekking op het begeleiden van medewerkers naar ander werk binnen of buiten de gemeente

TAAKVELD 5

Overige baten en lasten - Verzekering

Onder het taakveld verzekeringen zijn de baten en lasten van het afdekken van risico's opgenomen

TAAKVELD 6

Overhead - Activering Overhead

Dit taakveld geeft aan wat de dekking op overhead is ten aanzien van geactiveerde uren

Omschrijving programma

In de [paragraaf bedrijfsvoering](#) beschrijven wij de inhoudelijke doelstellingen, programma's en projecten.

Met ingang van de Begroting 2020 is er naast de bestaande taakvelden Concernondersteuning, Clusterondersteuning, Audit & Control, Van Werk Naar Werk en Verzekeringen een nieuw taakveld Activering Overhead opgenomen.

Bij investeringsprojecten wordt de overheadcomponent geactiveerd (opgenomen op de balans). Dat is in lijn met de voorschriften voor integrale kostentoekening. Door kosten voor overhead te activeren ontstaat dekking in de exploitatie en dalen de totale kosten van het programma Overhead. Dit heeft een positief effect op de verplichte BBV indicator Overhead / Totale lasten.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Overhead	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0

Baten exclusief reserves	12.789	8.834	13.696	13.492	13.441	13.441
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.801	858	858	858	858	858
Dividenden	1.861	675	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	7.385	6.721	12.838	12.634	12.583	12.583
Overige baten	1.741	580	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	463.347	439.280	453.521	450.058	456.086	448.232
Apparaatlasten	341.885	335.804	340.827	336.597	338.086	332.929
Inhuur	36.353	31.851	27.703	27.255	27.716	26.988
Overige apparaatlasten	13.616	9.428	7.753	7.694	7.562	7.892
Personeel	291.915	294.526	305.371	301.648	302.808	298.049
Interne resultaat	19.924	-6.358	-732	-2.239	-791	-1.880
Interne resultaat	19.924	-6.358	-732	-2.239	-791	-1.880
Programmalasten	101.538	109.834	113.427	115.700	118.790	117.184
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	82.600	87.217	87.968	88.863	94.191	95.807
Kapitaallasten	13.262	18.794	22.373	23.987	22.144	19.091
Overige programmalasten	3.627	1.470	733	318	-77	-247
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	2	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.047	2.353	2.353	2.533	2.533	2.533
Saldo voor vpb en reserveringen	-450.557	-430.445	-439.826	-436.566	-442.645	-434.792
Saldo voor reserveringen	-450.557	-430.445	-439.826	-436.566	-442.645	-434.792
Reserves	11.663	12.983	2.000	841	8	-20
Onttrekking reserves	16.165	6.100	2.000	841	8	-20
Toevoeging reserves	5.519	1.423	0	0	0	0
Vrijval Reserves	1.016	8.306	0	0	0	0
Saldo	-438.895	-417.463	-437.825	-435.725	-442.637	-434.811

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
------------------------------	------	------	------	------	------

Begroting 2019	-452.912	-446.191	-445.351	-445.955	-445.955
Omissie 2019	-427.632	-428.920	-427.755	-427.336	-427.336
Voorjaarsnota 2019	-434.297	-452.860	-449.603	-456.180	-454.769
Begroting 2020	-417.463	-437.825	-435.725	-442.637	-434.811

Baten

De opbrengsten derden hebben voornamelijk betrekking op detacheringen van personeel bij derden. Daarnaast is er op het gebied van verzekeringen sprake van externe premie-inning van alle verzekeringssoorten en opbrengsten uit de afhandeling van schades.

Lasten

De apparaatslasten betreffen voornamelijk inzet van personeel voor ondersteuning van de primaire processen die plaatsvinden binnen de andere programma's. Programmalaasten zijn enerzijds inkopen en uitbestede werkzaamheden, zoals huur- en servicekosten, verzekeringspremies, onderhoudskosten, ICT kosten en facilitair gerelateerde kosten. Anderzijds bestaan de lasten uit kapitaallasten, zoals rente en afschrijving.

Reserves

Bestemmingsreserve Innovatie & Digitalisering

De middelen van deze bestemmingsreserve worden aangewend voor de digitalisering van werkprocessen, het doorzetten van zaakgewijs werken en het verder ontwikkelen van informatie gestuurd werken (door het uitvoeren van pilots en het beschikbaar stellen van noodzakelijke techniek). In de eerste herziening 2019 zijn (meerjarig) middelen opgenomen voor de Digitaliseringsagenda. Derhalve zijn de resterende middelen uit deze reserve vrijgevallen (€ 112)

Bestemmingsreserve Doorontwikkeling organisatie

Op basis van het opnieuw ingerichte beheer van de reserve Doorontwikkeling organisatie worden lasten en baten overgeheveld naar de taakvelden waarop de daadwerkelijke verantwoording plaatsvindt.

Bestemmingsreserve Informatie beveiliging

De samenleving en het concern Rotterdam digitaliseren in snel tempo. Informatiebeveiliging en privacy worden steeds belangrijker en krijgen daarbij ook steeds meer aandacht. Om te voldoen aan wetgeving en de verwachting van burgers is een bestemmingsreserve gevormd.

Meerjarig verloop

De onder de baten gepresenteerde oploop vanaf 2020 betreft onder andere de inzet van Rotterdamse Interim-managers (BRIM). Deze baten verschuiven naar interne baten zodra de definitieve opdrachten bekend zijn. De bedoelde verschuiving heeft voor 2019 reeds plaatsgevonden.

De begrote inhuurlasten zijn voor 2019 hoger dan de jaren erna omdat ze meer in lijn zijn gebracht met de huidige verwachtingen. Voor de jaren 2020 en verder is dit nog niet overal gebeurd. Dit is voornamelijk het gevolg van het moeilijk in kunnen schatten van (extra) opdrachten voor de komende jaren. Als deze opdrachten zich voordoen is dit meestal het gevolg van intensiveringen of aanvullende interne opdrachten.

De personele lasten stijgen vanaf 2020 voornamelijk als gevolg van de indexering naar prijspeil 2020.

De stijging van de programmalasten vanaf 2020 wordt grotendeels verklaard door het deel van de kosten van de Digitaliseringsagenda dat hier is verwerkt. De interne lasten dalen vanaf 2019 als gevolg van de wijziging van de verwerking activering overhead.

Overhead - Activering Overhead

Pagina 64

Overhead - Activering Overhead

Investeringsprojecten worden geactiveerd inclusief de overhead kosten. Dat is in lijn met de voorschriften voor integrale kostentoekening. Door het activeren van de overheadkosten ontstaat dekking in de exploitatie. Deze dekking wordt onder dit taakveld gepresenteerd

Ontwikkelingen en voortgang

Dit betreft een nieuw taakveld ten behoeve van een zuivere presentatie van de lasten voor overhead.

Wat kost het

Lasten exclusief reserves	0	-17.877	-19.281	-19.224	-19.207	-19.504
Interne resultaat	0	-17.877	-19.281	-19.224	-19.207	-19.504
Interne resultaat	0	-17.877	-19.281	-19.224	-19.207	-19.504
Saldo voor vpb en reserveringen	0	17.877	19.281	19.224	19.207	19.504
Saldo voor reserveringen	0	17.877	19.281	19.224	19.207	19.504
Saldo	0	17.877	19.281	19.224	19.207	19.504

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	0	0	0	0	0
Omissie 2019	0	0	0	0	0
Voorjaarsnota 2019	0	0	0	0	0
Begroting 2020	17.877	19.281	19.224	19.207	19.504

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	0	0	0	0	0	
Bijstellingen Begroting 2020						
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	17.877	19.281	19.224	19.207	19.504
Begroting na wijzigingen		17.877	19.281	19.224	19.207	19.504

Toelichting financiële bijstellingen

Doorbelasting overhead van projecten

Bij investeringsprojecten wordt de overheadcomponent geactiveerd (opgenomen op de balans). Door deze kosten te activeren ontstaat dekking in de exploitatie. Voorheen kwam deze dekking terecht op de taakvelden waar de investeringsprojecten onder vielen. Deze dekking wordt (met terugwerkende kracht) vanaf begrotingsjaar 2019 gepresenteerd op het nieuwe taakveld 'Activering overhead' binnen het programma Overhead. Deze wijziging

heeft geen effect op het saldo van baten en lasten, het betreft een verschuiving tussen taakvelden. Daarnaast heeft deze wijziging in de systematiek effect op projecten waarbij meerdere taakvelden betrokken zijn. De opslag voor overhead in het uurtarief wordt in vervolg niet meer tussen taakvelden over en weer in rekening gebracht.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Niet van toepassing.

Overhead - Audit & Control

Pagina 65

Overhead - Audit & Control

In opdracht van het college of de concerndirectie voert Concern Auditing audits uit op het gebied van doelmatigheid en doeltreffendheid van processen, systemen, projecten, programma's en organisatieonderdelen. Middelen en Control ondersteunt het bestuur en management van de gemeente Rotterdam in het realiseren van organisatiedoelstellingen. De afdeling adviseert vanuit een bedrijfseconomisch perspectief over een verantwoorde inzet van middelen. Hierdoor kan de organisatie sturen, beheersen en beslissen, zodat de organisatie doelen kan realiseren met beschikbare middelen

Ontwikkelingen en voortgang

Informatievoorziening

Op verzoek van de concerndirectie en het college is in 2019 gestart met het verbeteren van de informatiesystemen. Hiervoor worden het dashboard en de collegemonitor (door)ontwikkeld. Daarnaast wordt verder vorm gegeven aan transparante P&C.

Auditprogramma

Jaarlijks wordt een auditprogramma opgesteld. Een aantal onderwerpen zullen vanuit het auditprogramma 2019 gedeeltelijk doorlopen in 2020:

- energietransitie
- integraliteit
- duurzame inzetbaarheid
- grote/risicovolle projecten: Renovatie Museum Boijmans van Beuningen

In 2020 staan de volgende onderzoeken op de planning:

- informatiebeveiliging
- doelmatigheid van processen
- ambtelijke integriteit

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Overhead - Audit & Control	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	51	204	204	204	204	204
Bijdragen rijk en medeoverheden	27	204	204	204	204	204
Overige opbrengsten derden	24	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	16.378	17.974	18.312	18.292	18.292	18.292
Apparaatlasten	15.910	17.244	17.782	17.762	17.762	17.762
Inhuur	549	418	433	277	277	277
Overige apparaatlasten	326	380	333	299	299	299
Personeel	15.035	16.446	17.017	17.186	17.186	17.186
Interne resultaat	-118	0	0	0	0	0
Interne resultaat	-118	0	0	0	0	0
Programmalasten	586	729	530	530	530	530
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	586	729	530	530	530	530
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-16.327	-17.770	-18.108	-18.088	-18.088	-18.088
Saldo voor reserveringen	-16.327	-17.770	-18.108	-18.088	-18.088	-18.088
Reserves	266	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	266	0	0	0	0	0
Saldo	-16.061	-17.770	-18.108	-18.088	-18.088	-18.088

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-17.220	-17.196	-17.021	-17.021	-17.021
Omissie 2019	-17.430	-17.407	-17.232	-17.232	-17.232
Voorjaarsnota 2019	-18.270	-18.108	-18.088	-18.088	-18.088
Begroting 2020	-17.770	-18.108	-18.088	-18.088	-18.088

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Voorjaarsnota	-18.270	-18.108	-18.088	-18.088	-18.088
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Kosten verbeteren informatiesystemen	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	500	0	0	0
Technische wijzigingen	Technische wijzigingen	0	0	0	0
Begroting na wijzigingen		-17.770	-18.108	-18.088	-18.088

Toelichting financiële bijstellingen

Kosten verbeteren informatiesystemen

Op verzoek van de concerndirectie en het college is in 2019 gestart met het verbeteren van de informatiesystemen. Hiervoor is € 950 budget toegekend voor 2019. Dit budget is benodigd voor de ontwikkeling van de instrumenten, maar ook voor het beheren en onderhouden hiervan. Een van de randvoorwaarden om dit project is het beschikbaar zijn van concernbrede systemen. Door omstandigheden loopt de implementatie hiervan vertraging op, wat leidt tot vertraging in het ontwikkelen en testen van het nieuwe dashboard. Hierdoor ontstaat er een onderbesteding van € 500, welke vrijvalt in het algemeen beeld van 2019.

Technische wijziging

In mei 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in werking getreden. Als gevolg hiervan is in 2018 een "Functionaris Gegevensbescherming" aangesteld. Wettelijk is vastgelegd dat deze functionaris

voldoende ondersteuning moet hebben om zijn taken uit te kunnen voeren. Om deze taken tijdig en juist uit te voeren is structurele uitbreiding van capaciteit noodzakelijk. Extra middelen zijn hiervoor beschikbaar gesteld bij de Voorjaarsnota 2019 en hierbij vindt de verwerking in de begroting plaats. Op taakveldniveau heeft dit een saldoneutraal effect.

Omschrijving taakveld

In opdracht van het college of de conerndirectie voert Concern Auditing audits uit op het gebied van doelmatigheid en doeltreffendheid van processen, systemen, projecten, programma's en organisatieonderdelen. Middelen en Control ondersteunt het bestuur en management van de gemeente Rotterdam in het realiseren van organisatiedoelstellingen. De afdeling adviseert vanuit een bedrijfseconomisch perspectief over een verantwoorde inzet van middelen. Hierdoor kan de organisatie sturen, beheersen en beslissen, zodat de organisatie doelen kan realiseren met beschikbare middelen.

Overhead - Clusterondersteuning

Pagina 66

Overhead - Clusterondersteuning

De clusterondersteuning omvat alle leidinggevenden en hun directe ondersteuning bij de clusters. Op grond van BBV regels presenteren we deze kosten onder het programma Overhead. Hierdoor ontstaat een totaaloverzicht van overhead

Ontwikkelingen en voortgang

Op het gebied van ontwikkelingen en voortgang zijn bij Clusterondersteuning geen relevante ontwikkelingen te melden.

Met ingang van de Omissieregeling 2019 wordt het taakveld Clusterondersteuning op een nieuwe manier toegerekend. Bij de nieuwe methode worden functies en inhuurcategorieën als overhead of als primair proces aangemerkt. Daarmee is deze methode nauwkeuriger dan de oude waarbij het aandeel clusterondersteuning berekend werd op basis van vooraf vastgestelde percentages. De nieuwe methode heeft geleid tot een structurele verschuiving van ca. € 26 mln van het programma Overhead naar de andere programma's. De nieuwe berekeningswijze is de reden van het grote verschil tussen 2018 en de latere jaren.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Overhead - Clusterondersteuning	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	1.492	0	0	0	0	0

Bijdragen rijk en medeoverheden	497	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	994	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	110.341	83.579	85.231	85.058	84.809	85.148
Apparaatlasten	109.693	83.579	85.231	85.058	84.809	85.148
Inhuur	8.486	212	148	148	148	148
Overige apparaatlasten	8.387	3.372	2.003	1.978	1.857	2.196
Personeel	92.820	79.995	83.080	82.932	82.804	82.804
Interne resultaat	635	0	0	0	0	0
Interne resultaat	635	0	0	0	0	0
Programmalasten	12	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	12	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-108.849	-83.579	-85.231	-85.058	-84.809	-85.148
Saldo voor reserveringen	-108.849	-83.579	-85.231	-85.058	-84.809	-85.148
Reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-108.849	-83.579	-85.231	-85.058	-84.809	-85.148

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-109.247	-106.150	-105.946	-106.310	-106.310
Omissie 2019	-83.947	-83.754	-83.826	-83.822	-83.822
Voorjaarsnota 2019	-82.430	-83.826	-83.505	-83.236	-83.430
Begroting 2020	-83.579	-85.231	-85.058	-84.809	-85.148

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-82.430	-83.826	-83.505	-83.236	-83.430

Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Diverse mutaties clusterondersteuning	Reserves	-5	0	0	0	0
Diverse mutaties clusterondersteuning	Technische wijzigingen	-1.144	-1.405	-1.553	-1.573	-1.718
Begroting na wijzigingen		-83.579	-85.231	-85.058	-84.809	-85.148

Toelichting financiële bijstellingen

Diverse mutaties clusterondersteuning

Onder clusterondersteuning vallen de apparaatslasten in verband met management en -ondersteuning in het primaire proces. Als het primaire proces worden aangemerkt, de activiteiten van de uitvoerende clusters. Het taakveld Clusterondersteuning geeft een opgetelde financiële weergave van organisatorische ontwikkelingen bij deze clusters, voor zover zij effect hebben op management- en -ondersteuningsfuncties. De totale bijstelling op het taakveld Overhead – Clusterondersteuning bedraagt voor het begrotingsjaar 2019 € 1,1 mln, in 2020 € 1,4 mln, in 2021 € 1,6 mln, in 2022 € 1,6 mln en in 2023 € 1,7 mln, wat het saldo is van de bijstellingen op overheadfuncties bij de uitvoerende clusters. De ontwikkelingen die per saldo tot de bijstelling leiden worden bij de beleidsprogramma's toegelicht. Binnen het saldo van 2019 zit een reserveonttrekking. Voor een toelichting hierop willen we verwijzen naar taakveld Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman. Het saldo wat in 2020 ontstaat is het resultaat van de invulling van het werkpakket bij programma Stedelijke inrichting en ontwikkeling van € 600 en een groot aantal kleinere wijzigingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

[Besluit Begroting en Verantwoording \(BBV\)](#)

Overhead - Concernondersteuning

Pagina 67

Overhead - Concernondersteuning

Het bestuur en de primaire processen worden ondersteund met kwalitatief hoogwaardige, efficiënte en duurzame interne dienstverlening op het gebied van bestuursondersteuning, financiën, inkoop, HRO, communicatie, juristen, ICT, onderzoek en business intelligence en concernhuisvesting. Gezamenlijk zetten zij zich in voor het verbeteren van de dienstverlening aan de Rotterdammer

Ontwikkelingen en voortgang

Voor een toelichting op de ontwikkelingen en voortgang wordt verwezen naar de [paragraaf Bedrijfsvoering](#).

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Overhead - Concernondersteuning	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
Baten exclusief reserves	6.132	4.651	9.912	9.708	9.657	9.657
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.252	654	654	654	654	654
Dividenden	1.861	675	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	3.020	3.322	9.258	9.054	9.003	9.003
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	320.470	341.872	357.593	355.630	362.733	354.337
Apparaatlasten	207.007	226.576	230.833	228.231	230.812	224.815
Inhuur	26.814	31.102	27.123	26.829	27.290	26.563
Overige apparaatlasten	4.855	5.650	5.391	5.392	5.382	5.372
Personeel	175.338	189.824	198.319	196.010	198.140	192.881
Interne resultaat	22.586	15.190	22.220	20.657	22.088	21.296
Interne resultaat	22.586	15.190	22.220	20.657	22.088	21.296
Programmalasten	90.877	100.106	104.540	106.743	109.832	108.225
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	75.527	79.112	79.081	79.905	85.232	86.849
Kapitaallasten	13.262	18.794	22.373	23.987	22.144	19.091
Overige programmalasten	39	-153	733	318	-77	-247
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	2	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.047	2.353	2.353	2.533	2.533	2.533
Saldo voor vpb en reserveringen	-314.337	-337.221	-347.681	-345.922	-353.075	-344.680

Saldo voor reserveringen	-314.337	-337.221	-347.681	-345.922	-353.075	-344.680
Reserves	6.683	3.999	618	0	0	-28
Onttrekking reserves	7.683	3.887	618	0	0	-28
Toevoeging reserves	1.000	0	0	0	0	0
Vrijval Reserves	0	112	0	0	0	0
Saldo	-307.654	-333.222	-347.063	-345.922	-353.075	-344.708

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-317.032	-315.263	-315.429	-315.669	-315.669
Omissie 2019	-317.275	-320.654	-320.219	-319.804	-319.804
Voorjaarsnota 2019	-332.892	-344.174	-341.978	-348.823	-346.719
Begroting 2020	-333.222	-347.063	-345.922	-353.075	-344.708

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	-332.892	-344.174	-341.978	-348.823	-346.719	
Bijstellingen Begroting 2020						
Dividenduitkering 2018 SSC Flex		Ramingsbijstelling onvermijdelijk	675	0	0	0
Mutaties overhead als gevolg van groei/krimp van het concern		Ramingsbijstelling onvermijdelijk	0	-105	-204	-204
Actualisatie kapitaallasten		Ramingsbijstelling onvermijdelijk	0	0	0	0
Onderbesteding concernhuisvesting		Ramingsbijstelling onvermijdelijk	1.325	0	0	0
Onderbesteding digitaliseringsagenda		Ramingsbijstelling onvermijdelijk	500	0	0	0
Mutaties reserves		Reserves	0	0	0	0

Kasschuiven concernhuisvesting	Kasschuiven	0	1.264	220	-87	-1.397
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	7.851
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	474	435	403	383
Mutaties overhead als gevolg van groei/krimp van het concern	Technische wijzigingen	0	-2.064	-1.963	-1.922	-2.180
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	-2.418	-2.463	-2.463	-2.463	-2.463
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-412	5	31	21	21
Begroting na wijzigingen		-333.222	-347.063	-345.922	-353.075	-344.708

Toelichting financiële bijstellingen

Dividenduitkering

De gemeente ontvangt een dividend uitkering vanuit SSC Flex van € 675 vanwege het behaalde resultaat in boekjaar 2018.

Actualisatie kapitaallasten

Wijzigingen op de kapitaallasten zijn met name het gevolg van de nieuwe investeringskredieten voor de Digitaliseringsagenda en doorontwikkeling Concernhuisvesting. De kapitaallasten moeten worden gedekt binnen de begroting 2020.

Onderbesteding concernhuisvesting

Voor de doorontwikkeling Concernhuisvesting en extra werkplekken zijn van de zomer aanvullende afspraken gemaakt. Hierdoor kan pas later worden gestart met de uitvoering. Dit leidt in 2019 tot een onderbesteding. Voor een verdere toelichting op de concernhuisvesting wordt verwezen naar de [paragraaf Bedrijfsvoering](#).

Onderbesteding digitaliseringsagenda

Bij het definitief inrichten van de Digitaliseringsagenda 2019 is gebleken dat een deel van de begrote werkzaamheden uitgevoerd kan worden door interne medewerkers. Hierdoor ontstaat er een onderbesteding van € 500, welke vrijvalt in het algemeen beeld.

Mutaties reserves

Door een combinatie van toenemende reguliere activiteiten en beperkte capaciteit kunnen in 2019 niet alle geplande projecten op het gebied van informatiebeveiliging worden gerealiseerd. Trajecten en projecten met de hoogste prioriteit zijn als eerste uitgevoerd. De doorgeschoven reserves (€ 390) worden onder meer ingezet voor het vervoltraject van beveiligingsbewustzijn, het verder implementeren van Information Security Management System (ISMS) en het afsluiten van een raamcontract voor het uitvoeren van pentesten.

Daarnaast is met de resultaatbestemming bij de Jaarrekening 2018 € 600 beschikbaar gesteld voor frictiekosten bij het project concern netwerk infrastructuur (CNI). De frictiekosten hebben betrekking op de overlap van contracten, dit budget wordt in 2019 onttrokken.

Kasschuiven concernhuisvesting

In de Voorjaarsnota 2019 was aangegeven dat in het kader van de doorontwikkeling Concernhuisvesting, voor zover financieel realiseerbaar, extra werkplekken beschikbaar zouden worden gesteld. Bij de verdere uitwerking van de voorjaarsnota is duidelijk geworden dat extra werkplekken echt gewenst zijn, maar dat de middelen hiervoor onvoldoende waren. Er zijn aanvullende afspraken gemaakt om tot dekking te komen. Dit wordt mogelijk gemaakt door een combinatie van incidentele meevallers, een technische mutatie, een opgave om de facilitaire dienstverlening te moderniseren en een kasschuif om de beschikbare middelen anders over de jaren te verdelen.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensiveringen waarbij budget is overgedragen aan het taakveld Concernondersteuning vanwege de groei/krimp van de organisatie. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Mutaties overhead als gevolg van groei/krimp van het concern

Sinds de Begroting 2019 wordt voor de overhead de meebeweegsystematiek toegepast. Hierbij beweegt de overhead mee met de groei en krimp van het concern.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse kleinere mutaties en verschuivingen van budgetten en kostensoorten, waaronder uitbreiding van werkzaamheden waarvoor budgetten worden overgeheveld naar het taakveld Concernondersteuning.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskader

- [Visie open data](#)
- [Aansluiting huisvesting op Stedelijk kader Rotterdamse dienstverlening 2015-2018](#)

Beleidsmonitor

- [Vensters voor bedrijfsvoering](#)
- Monitor ICT projecten (bijlage bij de 2^e herziening)

Wet- en regelgeving

- [Gebruiksvergunning](#)
- [ARBO wet](#)
- [BHV](#)
- [Milieuvergunning](#)
- [Besluit Begroting en Verantwoording \(BBV\)](#)

Omschrijving taakveld

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf [Bedrijfsvoering](#).

Overige baten en lasten - Van Werk Naar Werk / VOIL Pagina 68

Overige baten en lasten - Van Werk Naar Werk / VOIL

Het programma Van Werk Naar Werk (VWNW) heeft als doel de juiste mensen op de juiste plek te hebben binnen de gemeente, om huidige en toekomstige organisatiedoelstellingen te bereiken

Ontwikkelingen en voortgang

Gemeentelijke medewerkers kunnen via het programma Van Werk Naar Werk (VWNW) begeleiding krijgen naar werk binnen of buiten de gemeente.

De afgelopen jaren is het accent verschoven van gedwongen naar vrijwillige mobiliteit. Er wordt gestreefd naar een optimale inzet van medewerkers. Hiermee wordt de flexibiliteit van medewerkers vergroot.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten	Overige baten en lasten - Van Werk Naar Werk / VOIL	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves		265	154	335	335	335	335
Bijdragen rijk en medeoverheden		15	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden		250	154	335	335	335	335
Lasten exclusief reserves		9.483	8.116	6.648	5.284	4.442	4.942
Apparaatlasten		8.592	7.738	6.291	4.856	4.014	4.514
Inhuur		497	118	0	0	0	0
Overige apparaatlasten		48	11	11	11	11	11
Personeel		8.048	7.608	6.279	4.845	4.003	4.503
Interne resultaat		392	0	0	0	0	0
Interne resultaat		392	0	0	0	0	0
Programmalasten		499	378	357	428	428	428
Inkopen en uitbestede werkzaamheden		499	378	357	428	428	428
Overige programmalasten		0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW		0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen		-9.218	-7.962	-6.313	-4.949	-4.107	-4.607
Saldo voor reserveringen		-9.218	-7.962	-6.313	-4.949	-4.107	-4.607
Reserves		4.714	8.984	1.382	841	8	8
Onttrekking reserves		8.217	2.213	1.382	841	8	8
Toevoeging reserves		4.519	1.423	0	0	0	0
Vrijval Reserves		1.016	8.194	0	0	0	0
Saldo		-4.504	1.022	-4.931	-4.108	-4.099	-4.599

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-7.431	-5.601	-4.973	-4.973	-4.973
Omissie 2019	-7.109	-5.234	-4.607	-4.607	-4.607
Voorjaarsnota 2019	1.085	-4.979	-4.259	-4.259	-4.759
Begroting 2020	1.022	-4.931	-4.108	-4.099	-4.599

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	1.085	-4.979	-4.259	-4.259	-4.759
Bijstellingen Begroting 2020					
Mutaties Van Werk Naar Werk	Technische wijzigingen	-63	48	151	160
Begroting na wijzigingen	1.022	-4.931	-4.108	-4.099	-4.599

Toelichting financiële bijstellingen

Mutaties Van Werk Naar Werk

De bijstelling in de begroting is het gevolg van de herplaatsing van medewerkers binnen het concern.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskader

- [Sociaal statuut 2005](#)
- [Sociaal statuut 2010](#)
- [Sociaal statuut 2013](#)

Omschrijving taakveld

Gemeentelijke medewerkers kunnen via het programma Van Werk Naar Werk (VWNW) begeleiding krijgen naar werk binnen of buiten de gemeente.

Overige baten en lasten - Verzekeringen

Deelname aan het maatschappelijke en economische verkeer brengt risico's met zich mee. De gemeente houdt op grond van budgettaire en beleidsmatige overwegingen, een groot deel van deze risico's in eigen beheer. De risico's boven dit eigen beheer verzekert de gemeente bij verzekeraars

Ontwikkelingen en voortgang

Op het gebied van ontwikkelingen en voortgang zijn voor Verzekeringen geen relevante ontwikkelingen te melden.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Overige baten en lasten - Verzekering	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	4.849	3.825	3.245	3.245	3.245	3.245
Bijdragen rijk en medeoverheden	11	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	3.097	3.245	3.245	3.245	3.245	3.245
Overige baten	1.741	580	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	6.676	5.615	5.018	5.018	5.018	5.018
Apparaatlasten	683	667	690	690	690	690
Inhuur	7	0	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	1	14	14	14	14	14
Personeel	675	653	675	675	675	675
Interne resultaat	-3.571	-3.672	-3.672	-3.672	-3.672	-3.672
Interne resultaat	-3.571	-3.672	-3.672	-3.672	-3.672	-3.672
Programmalasten	9.564	8.620	8.000	8.000	8.000	8.000
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	5.989	6.997	8.000	8.000	8.000	8.000
Overige programmalasten	3.576	1.623	0	0	0	0

Saldo voor vpb en reserveringen	-1.826	-1.790	-1.772	-1.773	-1.773	-1.773
Saldo voor reserveringen	-1.826	-1.790	-1.772	-1.773	-1.773	-1.773
Saldo	-1.826	-1.790	-1.772	-1.773	-1.773	-1.773

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-1.981	-1.981	-1.981	-1.981	-1.981
Omissie 2019	-1.871	-1.871	-1.871	-1.872	-1.872
Voorjaarsnota 2019	-1.790	-1.772	-1.773	-1.773	-1.773
Begroting 2020	-1.790	-1.772	-1.773	-1.773	-1.773

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-1.790	-1.772	-1.773	-1.773	-1.773
Bijstellingen Begroting 2020					
Mutatie brandverzekering	Technische wijzigingen	0	0	0	0
Mutaties voorziening verzekeringen	Technische wijzigingen	0	0	0	0
Begroting na wijzigingen	-1.790	-1.772	-1.773	-1.773	-1.773

Toelichting financiële bijstellingen

Mutatie brandverzekering

De begroting is meerjarig aangepast vanwege de interne doorbelasting van de premie voor de brandverzekering aan het programma Beheer van de stad. Dit is in lijn met de wijze waarop ook de overige doorbelastingen worden begroot.

Mutaties voorziening verzekeringen

Op basis van de werkelijke mutaties in de voorziening in het eerste halfjaar 2019, zijn voor het gehele jaar 2019 nu ramingen in de begroting opgenomen. Dit leidt tot een aanpassing van de baten en lasten afzonderlijk, maar is saldoneutraal.

Stedelijke inrichting en ontwikkeling

Pagina 70

Stedelijke inrichting en ontwikkeling

De stijging van de CO2-uitstoot wordt in deze collegeperiode omgebogen naar een dalende trend die leidt tot 49% CO2-reductie in 2030, gemeten t.o.v. het jaar 1990

Stijging van het percentage panden dat geen verhoogde kans op wateroverlast bij hevige regen heeft van 88% naar 90%

Tenminste 15.000 bestaande woningen zijn verduurzaamd en 10.000 aardgas vrij of daarop voorbereid

TAAKVELD 1

Beheer overige gebouwen en gronden

Vastgoed en gronden inzetten als middel voor behalen maatschappelijke doelen

Goed rentmeesterschap uitoefenen

Sturing geven aan en handhaving van het gebruik van onroerend goed

TAAKVELD 2

Cultureel erfgoed - Monumenten

De gemeente Rotterdam draagt zorg voor haar gebouwde en aangelegde cultuurhistorisch erfgoed waaronder de beschermde monumenten en stadsgezichten. Dit wordt bereikt door middel van de thema's: Bescherming en instandhouding, kennisontwikkeling en kennisoverdracht (Erfgoedagenda Rotterdam)

De gemeente Rotterdam zet gebouwd erfgoed in als aanjager bij transformaties en gebiedsontwikkelingen.

TAAKVELD 3

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap

Een aantrekkelijke en leefbare stad voor iedereen, nu en in de toekomst

Meer gezonde Rotterdammers die bewegen, spelen, sporten, ontmoeten, ontspannen en recreëren

Een investering in de doorontwikkeling van de klimaat adaptieve deltatad

Samenwerking met Rotterdammers en gedeeld eigenaarschap

TAAKVELD 4

Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving

Het realiseren van de energietransitie (gezamenlijk met alle betrokken partijen in en rondom de stad) om te voldoen aan doelen van Parijsakkoord en economische kansen worden benut

Een betere luchtkwaliteit

Regisseren van het stimuleren van circulariteit in het grondstoffengebruik binnen de stad (verminderen gebruik grondstoffen, hergebruik en recyclen van afval)

Het realiseren van een klimaatadaptieve stad

Verminderen van geluidsoverlast

Een betere regie op het gebruik van de ondergrond

Een adequaat extern veiligheidsniveau voor alle inwoners

Verduurzaming van de gemeentelijke bedrijfsvoering en verduurzaming gemeentelijk vastgoed

TAAKVELD 5

Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling

Ontwikkelen van een integrale omgevingsvisie en strategie voor de ontwikkeling en groei van de stad

Zorgen voor de Implementatie van de Omgevingswet

Zorgen voor actuele, flexibele en toekomstgerichte juridische kaders voor de ontwikkeling van de stad

TAAKVELD 6

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Het initiëren en sturen van ruimtelijke ontwikkelingen door actief gemeentelijk grondbeleid: verwerving, verkoop, sanering, bouwrijp maken en inrichten van gronden

TAAKVELD 7

Wonen en bouwen

Groei van de woningvoorraad en aantrekkelijke woonmilieus

Woningvoorraad met toekomstwaarde

Basis op orde

Omschrijving programma

Vervolg programmadoelstellingen:

- 20 hectare groen erbij in 2022 t.o.v. 2018
- Binnen vier jaar start bouw van 18.000 nieuwe woningen

Omschrijving

Fijn wonen en leven in Rotterdam begint bij een fijne woning in een prettige, groene buurt voorzien van alle essentiële voorzieningen en infrastructuren (water, riool, energie, groen, fietspaden etc). Nieuwe of huidige bewoners moeten in onze stad een woning van hun wensen en mogelijkheden kunnen vinden. De komende jaren zal de stad en het aantal inwoners flink gaan groeien. *We bouwen kwalitatieve, duurzame en toekomstbestendige woningen voor elke portemonnee, waarbij huizen voor de middeninkomens prioriteit hebben. Door de doorstroming op de woningmarkt te bevorderen en kantoren en winkels te transformeren tot woningen, kunnen ook meer mensen een fijne woonplek in Rotterdam vinden.*

Bouwen en ontwikkelen in Rotterdam moet voor nu en voor de lange termijn. Wonen in Rotterdam wordt toekomstbestendiger en klimaatadaptiever. We anticiperen op ontwikkelingen op het gebied van klimaat en onze bevolkingssamenstelling, we zorgen voor groen en mooie buitenruimte, een veilige en gezonde ondergrond.

De gemeente doet dit door de ontwikkeling en groei van de stad goed te plannen. We koppelen de bouwopgave van nu aan de lange termijn ontwikkeling van de stad. Onder andere de klimaatopgaven uit het Akkoord van Parijs vragen om een transitie hoe we de stad inrichten en ontwikkelen.

De gemeente werkt hieraan door zich in te zetten voor een duurzaam en energiezuinig Rotterdam, met een betere luchtkwaliteit. Daarvoor werken we aan belangrijke overeenkomsten, zoals het Klimaat- en energieakkoord. *En werken we aan lange termijn visies en kaders die terug gaan komen in de omgevingswet en omgevingsvisie die nu ontwikkeld worden. Daarnaast voert de gemeente de wettelijke taken uit, zoals de behandeling van aanvragen*

om een omgevingsvergunning, aandacht voor erfgoed en het maken van bestemmings- (en straks omgevings-) plannen.

Door bovenstaande inzet te combineren met de sociale en economische context wordt gebouwd aan de weerbaarheid en veerkracht (de resilience) van de mensen, de organisaties en de systemen in de stad.

Dit doet de gemeente uiteraard niet alleen. Bewoners en ondernemers dragen bij aan een fijne stad door eigen initiatieven, bijvoorbeeld meer groen, betere speelruimte voor de kinderen, een prettige en gezellige buitenruimte en het oprichten van energie-coöperaties of buurtontmoetingsplekken. De gemeente faciliteert dergelijke initiatieven graag.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid		Bron
Hernieuwbare elektriciteit	%	Streefwaarde	N.v.t. RWS
		Realisatie	15,9 (2017)
Gemiddelde WOZ-waarde	Duizend euro	Streefwaarde	N.v.t. CBS
		Realisatie	166 (2018)
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	Streefwaarde	N.v.t. Basisregistratie adressen en gebouwen
		Realisatie	2,4 (2016)
Demografische druk (groene + grijze druk tov 20-64)	%	Streefwaarde	N.v.t. CBS
		Realisatie	58,4% (2019)

Meer informatie over de BBV-indicatoren is te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	302.285	277.377	259.402	220.302	204.858	193.497
Bijdragen rijk en medeoverheden	10.512	19.151	7.019	3.549	2.694	2.694
Financieringsbaten	92	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	286.606	306.884	245.743	210.004	204.222	189.196
Overige baten	5.075	-48.658	6.640	6.750	-2.057	1.607
Lasten exclusief reserves	356.686	372.302	405.177	335.499	293.999	242.080
Apparaatlasten	112.389	128.735	131.596	130.675	129.911	135.258

Inhuur	20.500	19.643	16.719	16.012	15.248	20.841
Overige apparaatslasten	2.256	2.657	2.767	2.730	2.730	2.729
Personeel	89.632	106.435	112.110	111.933	111.933	111.688
Interne resultaat	-147.092	-122.334	-122.803	-123.277	-127.655	-132.320
Interne resultaat	-147.092	-122.334	-122.803	-123.277	-127.655	-132.320
Programmalasten	391.389	365.902	396.384	328.102	291.743	239.142
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	227.031	221.549	255.589	193.832	152.874	96.073
Kapitaallasten	129.399	96.486	97.737	91.145	97.464	103.844
Overige programmalasten	22.885	18.486	18.869	18.844	19.071	19.055
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	12.074	29.381	24.189	24.280	22.334	20.170
Saldo voor vpb en reserveringen	-54.401	-94.925	-145.775	-115.197	-89.141	-48.583
Saldo voor reserveringen	-54.401	-94.925	-145.775	-115.197	-89.141	-48.583
Reserves	65.756	40.304	74.074	65.937	53.169	25.112
Ottrekking reserves	68.430	87.967	110.260	81.637	56.869	25.312
Toevoeging reserves	96.108	89.053	60.169	16.860	7.570	200
Vrijval Reserves	93.434	41.390	23.983	1.160	3.870	0
Saldo	11.355	-54.621	-71.701	-49.261	-35.972	-23.471

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-12.696	-3.695	-4.244	-3.971	-3.971
Omissie 2019	-18.692	-2.462	-2.999	-3.864	-3.864
Voorjaarsnota 2019	-25.082	-27.599	-24.838	-20.306	-20.437
Begroting 2020	-54.621	-71.701	-49.261	-35.972	-23.471

Baten

De opbrengsten derden en overige baten bestaan grotendeels uit grondopbrengsten, huurinkomsten (extern), canonopbrengsten en het uitvoeren van opdrachten voor externe opdrachtgevers. Voor de grondopbrengsten geldt dat op basis van de wet- en regelgeving de baten van grondverkoop in de exploitatie worden verwerkt met een tegenboeking onder de overige baten. Waardoor er geen effect is op het saldo. Daarnaast zijn opbrengsten van aangevraagde omgevingsvergunningen, opbrengsten die in rekening worden gebracht voor beheersvergoedingen hennep ontmantelingen en opbrengsten door Uitvoering Van Gemeentewege onder de opbrengsten derden opgenomen. Inkomsten uit brandstofverkooppunten en reclamecontracten, verkoopopbrengsten van verkochte vastgoed, uitpondingen en conversieopbrengsten (omzetten naar eeuwigdurend erfpacht) maken ook onderdeel uit van de opbrengsten derden en overige baten.

Onder bijdragen van Rijk en medeoverheden zijn de subsidies aan de grondexploitaties geraamd. Verder hebben de baten betrekking op rijksbijdragen, subsidies van de provincies en opbrengsten van derden.

Lasten

De lasten vloeien voort uit de uitvoering van diverse activiteiten en projecten ten behoeve van de bestemmingsplannen, inspectie, toezicht, woningverbeteringen en hennepontmantelingen. Daarnaast worden uitgaven verantwoord voor grondexploitaties ten behoeve van gebiedsontwikkelingen, kosten voor personele inzet, kosten ten behoeve van de exploitatie van onroerend goed zoals onderhoud, beheerkosten en eigenaarlasten (zakelijke lasten en verzekeringen), verkoopkosten (taxaties, kosten verkoop gereedmaken) en afboekingen van de boekwaarde van het verkochte vastgoed. Doorbelastingen naar andere programma's binnen het concern Rotterdam, zoals Onderwijs, Verkeer en Vervoer en Cultuur, Sport & Recreatie zijn opgenomen onder de interne lasten.

Reserves

De mutaties op de reserves hebben betrekking op bestemmingsreserves Investeringsfonds Rotterdam, de reserve Gebiedsontwikkelingsfonds, Parkeerfonds (Nieuwe Stijl), Stelselwijziging Afschrijving Vastgoed en het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). De onttrekkingen aan de bestemmingsreserves worden ingezet voor Hart van Zuid, Stadshavens, Binnenstad, herinrichting Coolsingel, Sportcampus, [NPRZ](#), inrichting buitenruimte gebieden, Kansrijke Wijken, Aanlegsteigers Schie, Rivierzones en andere projecten.

Meerjarig verloop

De opbrengsten derden en de hieraan gerelateerde overige baten laten voor de jaren 2019 tot en met 2022 meerjarig een dalend verloop zien. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de daling van begrote grondopbrengsten. Hier staan ook lagere lasten tegenover. Daarnaast dalen de verwachte bijdragen van Rijk en medeoverheden doordat het aantal bijdragen in de toekomstige jaren 2020 en verder nog moet worden toegekend. Voor wat de lasten en mutaties op bestemmingsreserves betreft is een nagenoeg evenredige daling te zien.

Beheer overige gebouwen en gronden

Vastgoed en gronden inzetten als middel voor het behalen van maatschappelijke doelen

Goed rentmeesterschap uitoefenen: waardebehoud van bezittingen

Sturing geven aan en handhaving van het gebruik van onroerend goed: met privaatrechtelijke instrumenten stuurt de gemeente op het gebruik van onroerende zaken die aan derden in erfpacht of in eigendom zijn of worden gegeven en handhaaft de contracten

Ontwikkelingen en voortgang

Bestuursopdracht

In het onderdeel Begroting op orde van de Uitvoeringsagenda Vastgoed is gebleken dat het knelpunt in de begroting van Vastgoed voor een aanzienlijk deel wordt veroorzaakt door de systematiek Berekening kostendekkende huur die niet volledig kostendekkend is. Omdat de impact van het aanpassen van deze systematiek cluster overstijgend is, heeft het college in 2019 een bestuursopdracht gegeven. De opdracht is om de financiering van vastgoed zodanig vorm te geven dat deze sluitend is, de governance uit te werken en het invoeren van portefeuillemanagement.

De afronding van zowel de Bestuursopdracht Maatschappelijk Vastgoed (2016) alsmede de uitvoeringsagenda Vastgoed (2017) wordt onderdeel van deze nieuwe bestuursopdracht. Vanuit de Bestuursopdracht Maatschappelijk Vastgoed is er veel afstemming geweest met de beleidsdirecties over de vastgoedportefeuille. In 2019 zijn de voorzieningenplannen gemaakt. Deze plannen geven inzicht in het aanwezige maatschappelijke vastgoed per wijk en de (toekomstige) vraag naar maatschappelijke voorzieningen. Dit moet bijdragen aan een betere portefeuillesturing.

Verduurzaming portefeuille

De belangrijkste ontwikkeling op het gebied van overheidsvastgoed de komende jaren is het voldoen aan de Europese regelgeving, de Energy performance of buildings Directive (EPDB). Die houdt in dat nieuwbouw van gebouwen moeten voldoen aan een reeks wetten en regels. Zo moeten vanaf 1 januari 2020 alle nieuwe gebouwen in Nederland bijna energie neutrale gebouwen (BENG) zijn. Ook moet rekening worden gehouden met de milieubelasting van toegepaste materialen. Op 11 juni j.l. is een ontwerpbesluit met een wijziging van het Bouwbesluit 2012 voor Bijna energie neutrale nieuwbouw aan de Tweede Kamer aangeboden. Op dit moment geldt er een overgangsregime met BENG-vereisten voor verschillende overheidsgebouwen en Energieprestaties (EPC) voor overige gebouwen. In het voorstel komen de EPC te vervallen en is alleen nog sprake van BENG-

eisen. De inwerkingtreding van de nieuwe BENG-eisen op zal 1 juli 2020 plaatsvinden. Met ingang van 2019 worden nieuwbouw- en renovatieprojecten BENG uitgevoerd.

Asbestdaken

Het wettelijk verbod op asbestdaken is uitgesteld. Uit oogpunt van veiligheid, inzicht te krijgen in de omvang van het asbestprobleem en de kosten wordt in 2019 een plan van aanpak opgesteld.

Wat willen we bereiken

Vastgoed en gronden inzetten als middel voor het behalen maatschappelijke doelen

- De gemeente zorgt dat vastgoed en gronden in gemeentelijk bezit altijd op doelmatige wijze bijdragen aan maatschappelijke doelstellingen. Prioriteit ligt bij inzet voor onderwijs, cultuur, sport, zorg, welzijn, parkeren en gemeentelijke huisvesting.
- Indien er met het oog op korte en lange termijn ontwikkelingen in de stad een object niet meer bijdraagt aan de ondersteuning van beleidsdoelstellingen, dan verkoopt de gemeente deze. Tot aan de start van het verkoopproces wordt gezocht naar mogelijkheden om de objecten zo goed mogelijk te verhuren. Indien dit niet mogelijk is dan wordt er leegstandsbeheer geplaatst in de panden.

Goed rentmeesterschap uitoefenen

- De gemeente stuurt op verduurzaming van haar bezittingen. Daarmee kan de toekomstwaarde van de gemeentelijke objecten geborgd worden. In de toekomst zullen niet duurzame gebouwen geen of een lage waarde vertegenwoordigen. Vanuit regelgeving wordt gesteld dat alle nieuwe overheidsgebouwen (bijna) energieneutraal (BENG) moeten worden. In 2050 moet de totale gebouwde omgeving dus ook de overheidsgebouwen aan de BENG-vereisten voldoen.
- De gemeente zet gemeentelijke objecten in ten behoeve van de bevordering van urgente transitie in de stad: energietransitie, groei en ontwikkeling van de stad.

Sturing geven aan en handhaving van het gebruik van onroerend goed

- De gemeente geeft in voorkomende gevallen sturing aan het gebruik van vastgoed in Rotterdam dat door de gemeente in erfpacht of in eigendom van derden is of wordt gegeven door middel van (privaatrechtelijke) contracten met bepalingen over onder meer het gebruik.
- De gemeente handhaaft het gebruik van de onroerende zaken voortvloeiende uit het contract.
- De gemeente verkoopt haar vastgoed openbaar en transparant conform de uitgangspunten van de Kadernota Vastgoed.

Wat gaan we daar voor doen

Vastgoed en gronden inzetten als middel voor het behalen van maatschappelijke doelen

- De gemeente stuurt op optimale inzet van gemeentelijk vastgoed en gronden voor maatschappelijke doelen.

Maatschappelijke portefeuille

- Onderwijs: bijdragen aan een optimale beschikbaarheid en spreiding van scholen over de stad.
- Sport en recreatie: bijdragen aan een optimale balans tussen spreiding en clustering van velden en gebouwen voor sport en recreatiedoeleinden.
- Kunst en cultuur: bijdragen aan optimale huisvesting van kunst- en cultuuractiviteiten.
- Zorg en welzijn: bijdragen aan een optimale beschikbaarheid voor zorg- en welzijnsactiviteiten en een spreiding van voorzieningen waar zorg wordt geboden voor kwetsbare of overlast-gevende personen.
- Parkeren: inzet van vastgoed dat bijdraagt aan de mobiliteitsbehoefte van deze stad.
- Concernhuisvesting: inzet van vastgoed om de huisvesting van de ambtenaren te laten aansluiten bij de richtlijnen die door het concern zijn meegegeven.

Niet-kernportefeuille

- Grond en water: zorgen voor goed beheer van binnenstedelijke havens en gronden.
- Bedrijfsmatig Onroerend Goed: het realiseren van opbrengstmaximalisatie door middel van goed beheer en assetmanagement.
- Wonen: Onder andere beheer van aangekocht vastgoed ten behoeve van gebiedsontwikkeling (NPRZ). Ook wordt de reguliere woningportefeuille beheerd ten behoeve van een lopende exploitatie. Deze woningportefeuille is onderdeel van de verkoopportefeuille. Het moment van verkoop van de woningen is afhankelijk van de huur/gebruik situatie. Vanuit opbrengstmaximalisatie is het wenselijk om de woningen vrij van huur en gebruik te verkopen.
- Beheer grondexploitatie: beheer van aangekocht of bestaand vastgoed voor gebiedsontwikkeling.
- Brandstofverkooppunten: de afdeling Vastgoed verhuurt tankstationslocaties. Jaarlijks worden de huurrechten van enkele locaties geveild.

Goed rentmeesterschap uitoefenen

- De gemeente verduurzaamt zoveel mogelijk haar vastgoed. De investeringen hebben een dubbel effect: enerzijds bijdragen aan belangrijke maatschappelijke en economische transitieën en veranderingen, anderzijds de waardevermeerdering en waardevastheid van het object zelf.
- De gemeente heeft een grote opgave in het verduurzamen van haar vastgoed conform de Europese afspraken (EPBD) en de afspraken in het Klimaatakkoord. Hierbij wordt ook aansluiting gezocht bij maatschappelijke en economische transitieën. Er wordt onderzocht wat mogelijk is en wat de financiële impact is van verduurzamingsopgaven en de mogelijkheid van dekking van deze kosten. Op de volgende opgaven wordt gestuurd:
  - Energietransitie: omzetten van gemeentelijk vastgoed naar alternatieve bronnen en daar waar mogelijk inzetten voor energie-opwekking, -opslag en -verdeling (bijv. plaatsen van zonnepanelen, power-nests, buurtbatterijen, smart grids etc.). Er wordt een lijst opgesteld en een onderzoek gedaan naar de potenties van het gemeentelijk vastgoed op dit terrein.
  - Klimaatadaptatie: gemeentelijke objecten worden waar mogelijk voorzien van groene daken en er is aandacht voor een ontstane omgeving, wateropvang en hittestresswerende maatregelen. Een plan van aanpak is in ontwikkeling en er vindt een koppeling plaats met de meest urgente gebieden in de stad (Programma Weerwoord).
  - Circulair: Ontwikkelen van gemeentelijke objecten door gebruik te maken van materialen met materialenpaspoort (circulaire gebruik van materialen bevorderen). Een pilot met het op waarde zetten van een materialenpaspoort wordt gestart.
- Onderhoud bestaand vastgoed: het “vergroenen” van de meerjaren onderhoudsprognoses (MJOP’s) naar (Duurzame) MOP’s. Door de meerjaren onderhoudsprognose niet alleen af te stemmen op de technische mogelijkheden maar breder af te stemmen op de vastgoedstrategie, de duurzaamheidsambities en de bedrijfsprocessen, kan het onderhoud optimaal haar bijdrage leveren aan de haalbaarheid van opgave verduurzamen.
- De gemeente stoot alleen die objecten af, die niet meer ten nutte zijn voor de hierboven genoemde maatschappelijke en economische doelen. Het betreft ongeveer 500 vastgoedobjecten. Het gaat daarbij onder meer om woningen, winkel-, kantoor- en bedrijfspanden (veelal onderdeel van een groter complex met ook andere eigenaren) die niet meer nodig zijn voor een vanuit een maatschappelijk doel, en voormalige gebouwen van onderwijs, sport en recreatie en gemeentewerken. Een beperkt aantal objecten is cultuurhistorisch waardevol en daarmee belangrijk dan wel beeldbepalend voor de stad of het gebied. Daarom zal samen met gebiedsontwikkeling bepaald worden hoe de cultuurhistorische waarde van deze objecten kan worden gewaarborgd. Bij een aantal objecten is het van belang ze af te stoten om zodoende voor een gebied een nieuwe functie/gebruik mogelijk te maken. Dit is in afstemming met de afdeling gebiedsontwikkeling. Daarnaast zijn er nog circa 500 grondpercelen waarvan de verkoopbaarheid wordt onderzocht.

Privaatrechtelijke instrument inzetten als middel voor het behalen van ruimtelijke, maatschappelijke en economische doelen

- Registratie van contracten bij het in erfpacht of eigendom geven van gemeentelijke onroerende zaken aan derden.
- Uitvoering geven aan afspraken die voortvloeien uit contracten, zoals canon factureren, indexeren/herzien en rechten omtrent koop.
- Sturing geven aan het gebruik van de onroerende zaak bij een contractmutatie zoals conversie van een tijdelijk erfpachtrecht naar eigendom, of bij een wijziging van de gebruiksbepaling.
- Sturing geven aan en/of handhaving het gebruik van de onroerende zaak bij overdracht, verhuring, splitsing of uitoefening van het recht van eerste koop van onroerende zaken.
- Nakoming vorderen van afspraken die voortvloeien uit contracten, mede om ondermijning te bestrijden.
- Elke burger kan rekenen op passende en betrouwbare dienstverlening
  - betrouwbare en voorspelbare dienstverlening
  - adequate afhandeling van klachten en bezwaren

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal te verkopen objecten commerciële portefeuille	Streefwaarde		94				
	Realisatie	65	17				

Het resultaat van de verkochte objecten is afhankelijk van de kwaliteit, type, ligging, metrage en vigerende boekwaarde. De prognose voor 2019 is 14,6 mln.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Beheer overige gebouwen en gronden	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	203.518	176.454	142.697	127.830	125.527	123.116
Bijdragen rijk en medeoverheden	44	0	0	0	0	0
Financieringsbaten	3	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	202.339	176.304	142.547	127.680	125.377	122.966
Overige baten	1.132	150	150	150	150	150

Lasten exclusief reserves	174.554	131.710	118.403	97.773	91.386	93.818
Apparaatlasten	9.096	12.036	12.364	12.335	12.328	12.213
Inhuur	1.659	1.426	2.522	2.509	2.502	2.502
Overige apparaatlasten	138	193	193	193	193	193
Personeel	7.300	10.417	9.648	9.633	9.633	9.518
Interne resultaat	-111.174	-109.654	-108.570	-109.117	-113.867	-118.481
Interne resultaat	-111.174	-109.654	-108.570	-109.117	-113.867	-118.481
Programmalasten	276.632	229.328	214.609	194.555	192.925	200.086
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	125.204	114.547	99.123	88.917	82.831	83.920
Kapitaallasten	128.363	96.796	96.617	86.795	91.023	97.110
Overige programmalasten	23.065	17.986	18.869	18.844	19.071	19.055
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	28.964	44.743	24.293	30.057	34.142	29.298
Saldo voor reserveringen	28.964	44.743	24.293	30.057	34.142	29.298
Reserves	5.150	2.398	4.512	2.098	2.073	2.073
Onttrekking reserves	5.150	4.598	4.712	2.298	2.273	2.273
Toevoeging reserves	533	2.200	200	200	200	200
Vrijval Reserves	533	0	0	0	0	0
Saldo	34.114	47.142	28.805	32.156	36.215	31.372

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	44.393	47.660	47.545	48.494	48.494
Omissie 2019	45.309	49.260	49.160	50.109	50.109
Voorjaarsnota 2019	36.905	27.306	30.827	34.893	34.893
Begroting 2020	47.142	28.805	32.156	36.215	31.372

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		36.905	27.306	30.827	34.893	34.893
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Actualisatie rentelasten erfpacht	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Extra opbrengsten grondverkoop A13 en A16	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	2.089	0	0	0	0
Lagere opbrengsten reclame informatiepanelen	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	-750	0	0	0	0
Actualisatie onderhoud	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	-2.200	0	0	0	0
Actualisatie veilingopbrengst brandstofverkooppunten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	8.398	0	0	0	0
Actualisatie verkoopopbrengsten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	3.600	0	0	0	0
Renovatie museum Boijmans van Beuningen	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	500	0	0	0	0
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) diverse projecten	Reserves	87	-72	-72	-72	-72
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) Katoenveem Keileweg 39-45	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Groot onderhoud (MJOP) gymzaal Heijplaat	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Tijdelijke maatregelen museum Boijmans van Beuningen (Collectiegebouw)	Reserves	-2.000	0	0	0	0
Verlaging omslagrente (erfpacht en vastgoed)	Technische wijzigingen	0	2.503	2.679	2.896	3.062
Afoming ITL Interne rente concernhuisvesting 2020 - 2023	Technische wijzigingen	0	-306	-305	-303	-307
Afoming ITL Interne rente parkeren 2020 - 2023	Technische wijzigingen	0	-377	-395	-392	-390
Afoming ITL Interne rente sport 2020 - 2023	Technische wijzigingen	0	-12	-12	-12	-12
Afoming ITL Interne rente onderwijs 2020 - 2023	Technische wijzigingen	0	-741	-854	-972	-1.140

Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	578	591	590	589	329
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	-4.500
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-65	-87	-302	-412	-491
Begroting na wijzigingen		47.142	28.805	32.156	36.215	31.372

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie rentelasten erfpacht

Bijstelling vindt plaats als gevolg van een wijziging in de grondwaardestand en de vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht.

Extra opbrengsten grondverkoop A13/A16

Voor de aanleg van de verbindingsweg tussen de A13-A16 is een aantal grondstukken verkocht. Op basis van de definitieve verdeling van de opbrengsten, komt de bruto opbrengst voor vastgoed € 2,5 mln hoger uit. De boekwaarde van deze grondstukken (€ 412) is ook afgeschreven en hiermee komt de totale netto opbrengst voor vastgoed € 2,1 mln hoger uit.

Lagere opbrengsten reclame informatie panelen

De reclameopbrengsten voor vrijstaande vitrines zijn € 750 lager, omdat de vitrines later dan gepland beschikbaar komen voor de exploitant. Dit is het gevolg van vertraging met de omgevingsvergunning en de aansluiting van de vitrines op het elektriciteitsnet.

Actualisatie onderhoud

Er wordt € 2,2 mln toegekend om het voor 2019 noodzakelijke onderhoud te kunnen uitvoeren. Mede als gevolg van prijsstijgingen was het bestaande budget onvoldoende.

Actualisatie veilingopbrengst brandstofverkooppunten

De veiling van vier brandstofverkooppunten heeft € 8,4 mln meer opgebracht dan begroot. Bij het begroten wordt gebruik gemaakt van een gespecialiseerd bureau dat de verwachte veilingopbrengst voornamelijk berekent op basis van de volumeomzet (liters brandstof). Referentiecijfers van vorige veilingen hebben aangetoond dat deze manier van ramen conservatief is. Om die reden is de opbrengst bij de voorjaarsnota reeds met € 4 mln verhoogd. Deze € 8,4 mln komt daar bovenop.

Actualisatie verkoopopbrengsten

Om de extra onderhoudslasten te dekken worden extra verkopen gerealiseerd. Door extra inspanningen en geholpen door de gunstige marktomstandigheden is de verwachting dat er € 3,6 mln extra resultaat behaald kan worden.

Renovatie museum Boijmans van Beuningen

In de Voorjaarsnota 2019 zijn voor de incidentele lasten van maatregelen tot asbestsanering, onderhoud van installaties gedurende de verbouwing, voorbereiding en uithuizing van het pand toegekende middelen in de begroting verwerkt. Zoals aan u gemeld in de collegebrief van 14 mei 2019 (kenmerk: 19BB015832) verschuift de aanvangsdatum van de asbestsanering waardoor de verwachte aanwending van de beschikbare middelen (€ 1,2 mln) in 2019 achterblijft bij de begroting en wordt dit deels in 2020 verwacht. Op het project "renovatie museum Boijmans van Beuningen" vindt er derhalve in 2019 een onderbesteding plaats, welk vrijvalt in het algemene beeld. In 2020 wordt bezien of het nodig is de middelen toe te voegen, zodat dit geen beleidsmatige effecten heeft.

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van wijzigingen in de investeringsplanning zijn de kapitaallasten in de meerjarenbegroting bijgesteld.

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) diverse projecten

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% is de dekking ten behoeve van de kapitaallasten uit de bestemmingsreserve IFR voor diverse projecten in de meerjarenbegroting bijgesteld.

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) Katoenveem Keileweg 39-45

De onttrekking aan de bestemmingsreserve IFR is meerjarig geactualiseerd en daarmee in lijn gebracht met de verwachte uitgaven van het object Keileweg 39-45.

Bestemmingsreserve Groot onderhoud (MJOP) gymzaal Heijplaat

Aan de bestemmingsreserve Groot onderhoud (MJOP) wordt in 2020 een bedrag van € 90 onttrokken voor de inrichting van gymzaal Heijplaat.

Bestemmingsreserve Tijdelijke maatregelen museum Boijmans van Beuningen (Collectiegebouw)

Op 16 juli 2019 is de gemeenteraad met een collegebrief geïnformeerd over de voortgang van het Collectiegebouw en de dreigende meerkosten bij de bouw. Zoals in die collegebrief is aangegeven wordt het projectbudget niet verhoogd en wordt om die reden in deze 2e herziening van de begroting 2019 een toevoeging van € 2,4 mln gedaan aan de bestemmingsreserve Tijdelijke maatregelen museum Boijmans van Beuningen. Hiermee is een eventuele aanspraak op de contractuele gemeentelijke bijdrage aan een tekort gereserveerd. Als gevolg van incidentele opbrengsten is de toevoeging opgevoerd binnen de taakvelden Musea - Cultuur (€400) en Beheer overige gebouwen en gronden (€ 2,0 mln).

Verlaging omslagrente (erfpacht en vastgoed)

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Afoming diverse interne leveringen - concernhuisvesting, parkeren, sport en onderwijs.

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten en de daarbij gerelateerde interne doorbelastingen binnen de gemeente in de meerjarenbegroting bijgesteld.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering 18.000 Woningen. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse technische mutaties (waaronder weglekeffect, bijstelling baten en lasten erfpacht, verdeling taakstelling digitaliseringsagenda en kostenverdeling (overhead)) tussen kostenplaatsen en/of kostendragers.

Financieel risico

Er is nu sprake van een meer dan normale onzekerheid betreffende het realiseren van de begrote incidentele ontvangsten. Er wordt gewerkt aan een grote conversietransactie met een marktpartij. Gaat de transactie in 2019 door, dan zal een positief resultaat ontstaan. Zo niet, dan zal een negatief resultaat ontstaan. Er is nu onvoldoende zekerheid om de begroting aan te passen, dat gebeurt zo nodig in het najaar.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Architectuurnota: Architectuur en Rotterdam 2010](#)
- [Beleidskader verkoop huurwoningen](#)
- [Besluit Begroting en Verantwoording](#)
- Groenplan Binnenstad
- [Grondprijnsbeleid 2013](#)
- [Handboek Rotterdamse Stijl](#)
- [Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2015-2019 Rotterdam](#)
- [Kader Stedelijke Ontwikkeling](#)
- Kadernota Grondbeleid 2003
- [Kadernota Vastgoed](#)
- [Meerjarenperspectief Grond en Vastgoed 2019](#)
- [Nieuw Rotterdams Welzijn 2016-2019 \(kadernotitie\)](#)
- [Nieuwe energie voor Rotterdam \(Drift rapport\)](#)
- [Roadmap Next Economy](#)
- [Rotterdam Kaart van de Stad - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn](#)
- [Rotterdamse Welstandsnota](#)
- [Stadsvisie](#)
- [Verhaal van de stad](#)
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Rotterdam 2015](#)

Omschrijving taakveld

De gemeente Rotterdam heeft in 2019 1.364 vastgoedobjecten in de maatschappelijke portefeuille en 1.773 objecten in de commerciële portefeuille. Vastgoed en gronden in gemeentelijk bezit worden ingezet ten bate van maatschappelijke doelstellingen en worden dusdanig beheerd dat ze toekomstbestendig zijn. Het bezit is geen doel op zich. Het verhogen van de kwaliteit van het Rotterdamse voorzieningenaanbod is wél een doel. De inzet is om hiertoe alleen de zogenaamde kernportefeuille aan gebouwen en gronden aan te houden, waarmee de maatschappelijk gewenste waarde kan worden gecreëerd. Dit betekent dat het gemeentelijke vastgoed moet bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen uit het coalitieakkoord en aan doelstellingen die zijn neergelegd in wet- en regelgeving (die zijn doorvertaald in beleidsprogramma's, zoals bij onderwijshuisvesting). Deze collegedoelestellingen zijn en worden vorm gegeven in plannen en programma's die leiden tot vragen naar (gemeentelijk) vastgoed. De kaders waarbinnen dit gebeurt met betrekking tot vastgoed zijn vastgesteld in de kadernota Vastgoed. Door het hanteren van functioneel grondbeleid beheert de gemeente ruim 42.000 (grond) contracten van onroerende zaken die in erfpacht of in eigendom zijn uitgegeven door de gemeente.

Cultureel erfgoed - Monumenten

De gemeente Rotterdam draagt zorg voor haar gebouwde en aangelegde cultuurhistorisch erfgoed waaronder de beschermde monumenten en stadsgezichten. Dit wordt bereikt door middel van de thema's: Bescherming en instandhouding, kennisontwikkeling en kennisoverdracht (Erfgoedagenda Rotterdam)

De gemeente Rotterdam zet gebouwd erfgoed in als aanjager bij transformaties en gebiedsontwikkelingen

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder "wat willen we bereiken" en "wat gaan we daarvoor doen" zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Bescherming en instandhouding

Bescherming en instandhouding van het gebouwde en aangelegde cultuurhistorisch erfgoed waaronder de beschermde monumenten en stadsgezichten (thema 1 van de Erfgoedagenda)

Kennisontwikkeling: Geschiedenis in beeld

Kennisontwikkeling: Geschiedenis in beeld (thema 2 van de Erfgoedagenda)

Kennisoverdracht: Het vertelde verhaal

Kennisoverdracht: Het vertelde verhaal (thema 3 van de Erfgoedagenda)

Stimuleren de inzet van erfgoed als aanjager bij transformaties en gebiedsontwikkelingen

De gemeente Rotterdam zet gebouwd erfgoed in als ontwikkelkracht: kan het bijdragen aan belangrijke transitie in de stad?

Wat gaan we daar voor doen

Bescherming en instandhouding

- Zorgen voor beoordeling en advisering over bouwinitiatieven, de vergunningverlening bij beschermde monumenten en stadsgezichten
- Het aanwijzingen van nieuwe gemeentelijke monumenten
- Cultuurhistorische verkenningen voor gebieden
- Inbrengen van cultuurhistorische kennis bij plan- en gebiedsontwikkeling en bestemmingsplannen
- Inpassen van cultuurhistorische kennis binnen de ontwikkelingen rondom de Omgevingswet
- Het Siteholderschap van de Van Nellefabriek UNESCO Werelderfgoed wordt voortgezet
- Regelmatig contact onderhouden met de Rotterdamse erfgoedpartners en burgers
- De uitvoering van de Erfgoedagenda als onderdeel van het monumentenbeleid. Deze bouwt voort op het bestaande wettelijk instrumentarium, waaraan nieuwe op de Rotterdamse situatie toegesneden projecten zijn toegevoegd. Ze zijn samengebracht in thema's

Kennisontwikkeling: Geschiedenis in beeld

- Religieus Erfgoed - uitvoeren van thematisch onderzoek en inventarisatie: het erfgoed, de bescherming ervan, het vergroten van kennis en draagvlak verder in kaart brengen
- Schoolgebouwen - uitvoeren van thematisch onderzoek en waardering: het erfgoed, de bescherming ervan, het vergroten van kennis en draagvlak verder in kaart brengen

Kennisoverdracht: Het vertelde verhaal

- Films zijn gemaakt van wijken in Rotterdam-Zuid in kader van NPRZ: dit is een serie films over het ontstaan van Rotterdam-Zuid en enkele stadswijken op Zuid. Een stadsdeel zo groot als een middelgrote stad. Hoe is Zuid ontstaan, hoe ontwikkelt Zuid zich? Bekijk de verschillende films over Rotterdam-Zuid, van boerenzij tot smeltkroes
- Publicaties in de Serie Rotterdams Erfgoed worden voortgezet. Deze uitgaven (4x per jaar een boekje) zetten een gebouw, gebied of moment in de spotlights en vertellen iets over de geschiedenis van het betreffende monument
- Het aanbrengen van het Rotterdams monumentenschildje op monumentale panden die in het bezit zijn van de gemeente zelf. Particuliere eigenaren van monumenten worden uitgenodigd om ook zelf een schildje aan te brengen. Hiermee maakt Rotterdam haar erfgoed beter zichtbaar in de stad en wordt het verhaal verteld achter het erfgoed
- Open Monumentendag Rotterdam

Stimuleren de inzet van erfgoed als aanjager bij transformaties en gebiedsontwikkelingen

In nauwe samenwerking wordt de Architectuurnota 2010 herijkt en voorzien van een uitvoeringsagenda waarin ook het gebouwde erfgoed nadrukkelijk als aanjager is meegenomen

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Cultureel erfgoed - Monumenten	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	605	723	654	652	651	651
Interne resultaat	378	281	271	269	268	268
Interne resultaat	378	281	271	269	268	268
Programmalasten	227	442	382	382	382	382
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	206	325	265	265	265	265
Subsidies en inkomensoverdrachten	21	117	117	117	117	117
Saldo voor vpb en reserveringen	-605	-723	-654	-652	-651	-651
Saldo voor reserveringen	-605	-723	-654	-652	-651	-651
Saldo	-605	-723	-654	-652	-651	-651

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-781	-781	-781	-781	-781
Omissie 2019	-781	-1.073	-1.073	-1.073	-1.073
Voorjaarsnota 2019	-781	-1.082	-1.082	-1.082	-1.082
Begroting 2020	-723	-654	-652	-651	-651

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-781	-1.082	-1.082	-1.082	-1.082
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Kerkervisie	Taakmutaties	-75	0	0	0
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	132	128	127	126
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	0	302	305	306
Begroting na wijzigingen		-723	-654	-652	-651

Toelichting financiële bijstellingen

Kerkervisie

Het eenmalig budget van € 75 voor 2019 is bestemd voor het inrichten van een proces om samen met betrokken partijen te komen tot een integrale kerkervisie.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder [‘samenvatting bijstellingen’](#)

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse technische mutaties (meer bepaald wijziging monumenten en verdeling taakstelling digitaliseringsagenda) tussen kostenplaatsen en/of kostendragers.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Erfgoedwet](#)
- [Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht](#)
- [Monumentenverordening Rotterdam](#)
- [Beleidsbrief Erfgoed Telt 2018](#)
- [Erfgoedagenda 2017-2020](#)
- [Handboek opstellen en borgen Cultuurhistorische Verkenningen](#)
- [Visie Collectie Rotterdam](#)
- Architectuurnota: Architectuur en Rotterdam 2010
- Beleidsnota Collectie Rotterdam, Monumentenbeleid 2005-2008
- Kader Stedelijke Ontwikkeling
- Richtlijn opstellen en borgen Cultuurhistorische Verkenningen
- Rotterdam Kaart van de Stad - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn
- Rotterdamse Welstandsnota

- Stadsvisie
- Verhaal van de stad

Omschrijving taakveld

Rotterdam staat internationaal bekend als stad van moderne architectuur. Daarnaast heeft de stad inmiddels ook een volwassen monumententraditie. Het erfgoed vertelt het verhaal van Rotterdam. In Rotterdam zijn verschillende monumenten. Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, UNESCO Werelderfgoed, beeldbepalende panden en beschermd stadsgezichten.

De cultuurhistorische verantwoordelijkheid van de gemeente heeft een basis in de wettelijke taken in het kader van de vergunningverlening en de instandhouding van monumenten en beschermde stadsgezichten en het sinds 1986 bestaande Rotterdamse monumentenbeleid.

De gemeente zorgt voor een aantrekkelijke woon-, leef- en verblijfsomgeving door behoud, beheer en ontwikkeling van gebouwd cultureel erfgoed (monumentenbeleid).

In december 2016 is door het college de 'Erfgoedagenda Rotterdam 2017 – 2020' vastgesteld. Hierin worden de ambities en activiteiten rond het gebouwde en aangelegde cultuurhistorisch waardevolle erfgoed van Rotterdam tot 2020 beschreven en voorzien van een planning. De Erfgoedagenda wordt elke vier jaar geactualiseerd, verbreed en vernieuwd. De Erfgoedagenda Rotterdam 2017-2020 vormt de basis voor de invulling van het monumentenbeleid voor de komende jaren. De activiteiten zijn gericht op de invulling van wettelijke taken vanuit de Wabo, Erfgoedwet en Monumentenverordening Rotterdam (thema: Bescherming en instandhouding, aangevuld met specifieke activiteiten binnen de thema's Kennisontwikkeling en Kennisoverdracht. Ieder jaar wordt de gemeenteraad inhoudelijk gerapporteerd via het college van B en W.

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Pagina 73

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Het initiëren en sturen van ruimtelijke ontwikkelingen door actief gemeentelijk grondbeleid: verwerving, verkoop, sanering, bouwrijp maken en inrichten van gronden

Ontwikkelingen en voortgang

Er wordt gewerkt aan het vernieuwen en verruimen van het grondbeleid, om zo een bijdrage te leveren aan de gewenste versnelling in de woningbouwopgave. Over het eerste deel hiervan is eind juni door de gemeenteraad besloten, met als resultaat dat het mogelijk gemaakt gaat worden om in te gaan op ongevraagde initiatieven ('Unsolicited proposals'), vaker enkelvoudige partijselectie toe te kunnen passen en een verruiming in het mandaat van het college bij het in uitvoering nemen van grondexploitaties.

Verder is begin augustus 2019 een nieuwe notitie 'Grondbeleid' van de Commissie BBV gepubliceerd. Zoals verwacht wordt hier een nadere duiding van de winstnemingsystematiek gegeven. Op dit moment worden de gevolgen van deze notitie voor de grondexploitatieportefeuille doorgerekend. Daarnaast zal komende maanden, zoals gebruikelijk, een actualisatie worden gemaakt van alle grondexploitatieprojecten. Eventuele gevolgen voor de prognose van het resultaat zullen bij de 10-maandsrapportage worden voorgelegd.

Wat willen we bereiken

Bijdragen aan de bouwopgave van 18.000 woningen in de periode 2018-2021, en aan een prettige leefomgeving. De gemeente stuurt via de eigen grondexploitaties actief op de realisatie van nieuwbouw. Tezamen met de particuliere ontwikkelingen op grond van particulieren vormt dit de bouwopgave.

Vertalen van gemeentelijke ambities naar grondexploitaties. De beleidsdoelstellingen binnen andere taakvelden, zoals Wonen en Bouwen, worden financieel vertaald in de grondexploitaties.

Risicobeheersing tijdens de planvorming en uitvoering van gebiedsontwikkelingen door optimalisatie, bewaking en bijsturing.

Wat gaan we daar voor doen

De markt uitdagen tot het investeren en realiseren van (nieuwe) ontwikkelingen passend in de prioriteiten van de gemeente. De gemeente onderzoekt tevens de mogelijkheden voor nieuwe bouwlocaties.

Door als gemeente actief te investeren tonen we lef en laten we aan de Rotterdammers en de marktpartijen / ontwikkelaars zien dat we in een bepaalde ontwikkeling(srichting) geloven. Vaak gaat het om gebieden waar een ontwikkelaar de risico's te groot vindt, waardoor een ontwikkeling niet van de grond komt. Door als gemeente risicodragend te investeren, wordt het risico voor een ontwikkelaar kleiner en wordt hij sneller verleid de gewenste ontwikkeling ter hand te nemen.

Gemeentelijke investeringen actief inzetten op de gemeentelijke prioriteiten: energietransitie, nieuwe economie en groei van de stad.

Het aanbod van gebiedsontwikkelingen afgestemd houden op de vraag vanuit inwoners en vanuit mogelijkheden vanuit de markt (kwalitatief en kwantitatief).

Het voeren van actief grondbeleid brengt kansen, maar ook financiële risico's met zich mee. Om de risico's te beperken én om tijdig aanpassingen in het programma door te kunnen voeren, wordt twee keer per jaar een analyse gemaakt van de ontwikkelingen op de woningmarkt en die van de werklocaties (bedrijventerreinen en kantoren). De analyse richt zich op de kwantiteit van de verwachte afzet (bv het aantal te verkopen

nieuwbouwwoningen) en de kwaliteit daarvan (afwerkingsniveau, grootte van de woning etc.). Deze gegevens worden vergeleken met het programma dat in de grondexploitaties is voorzien (het aanbod). Bij afwijkingen wordt het aanbod hierop afgestemd.

Sturing op een voor de gemeente zo gunstig mogelijke balans tussen maatschappelijke opbrengsten en financieel resultaat. Een ontwikkelproces is een voortdurende zoektocht naar een goede balans tussen (onder meer) opbrengsten en kosten. Binnen gemeentelijke grondexploitaties valt hier beter op te sturen dan bij een particuliere ontwikkeling.

Ontwikkelen van locaties die niet door de marktpartijen uitgevoerd worden. Sommige ontwikkelingen leveren geen winst op, maar zijn om bijvoorbeeld maatschappelijke redenen heel wenselijk. Dergelijke ontwikkelingen zullen nooit door een particuliere ontwikkelaar opgepakt worden, omdat er geen winstpotentie is. In dergelijke gevallen zoekt de gemeente naar financiële middelen (intern of extern) om een dergelijke ontwikkeling toch van de grond te krijgen.

De projectadministratie van de grondexploitaties bevat enerzijds de gerealiseerde kosten opbrengsten en anderzijds de begroting van nog te maken kosten en voorziene opbrengsten. Alle posten worden contant gemaakt. Gesaldeerd ontstaat daardoor de Netto Contante Waarde-saldo (NCW) van het project.

Als er aanleiding voor is, worden gedurende het jaar de begrote posten geactualiseerd. Tenminste eens per jaar, tijdens het jaarrekeningproces, worden alle posten voorzien van actuele onderbouwingen.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	50.449	48.304	77.290	61.968	49.682	41.401
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.837	2.060	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	50.086	95.052	70.800	55.368	51.889	39.945
Overige baten	-1.474	-48.808	6.490	6.600	-2.207	1.457
Lasten exclusief reserves	43.194	54.949	77.618	61.245	49.080	40.560
Apparaatlasten	5.899	7.446	7.071	7.002	6.971	6.971
Inhuur	1.605	2.348	1.317	1.257	1.227	1.227
Overige apparaatlasten	110	111	114	114	114	114
Personeel	4.183	4.987	5.640	5.630	5.630	5.630
Interne resultaat	6.347	15.153	15.126	15.010	14.952	14.952

Interne resultaat	6.347	15.153	15.126	15.010	14.952	14.952
Programmalasten	30.948	32.351	55.420	39.233	27.157	18.637
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	33.092	34.901	58.290	42.003	29.894	21.377
Kapitaallasten	-2.165	-2.550	-2.870	-2.769	-2.737	-2.740
Overige programmalasten	21	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	7.255	-6.645	-328	723	601	842
Saldo voor reserveringen	7.255	-6.645	-328	723	601	842
Reserves	9.666	23.478	1.695	330	540	300
Onttrekking reserves	11.807	18.478	1.695	330	540	300
Toevoeging reserves	87.906	0	0	0	0	0
Vrijval Reserves	85.765	5.000	0	0	0	0
Saldo	16.921	16.833	1.367	1.053	1.142	1.142

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	6.773	6.771	6.771	6.771	6.771
Omissie 2019	6.143	6.152	6.161	6.161	6.161
Voorjaarsnota 2019	20.669	4.813	4.355	4.386	6.386
Begroting 2020	16.833	1.367	1.053	1.142	1.142

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming	
	2019	2020	2021	2022	2023	
Voorjaarsnota 2019	20.669	4.813	4.355	4.386	6.386	
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie	-3.836	-3.446	-3.303	-3.244	-5.244
Actualisatie investeringen en desinvesteringen	Ramingsbijstellingen	0	0	0	0	0
grondexploitaties	onvermijdelijk					

Actualisatie rente grondexploitaties	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Middensegment huurwoningen	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	50	0	0	0	0
Voorziening bomenfonds	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)	Reserves	0	0	0	0	0
Diverse bijstellingen	Reserves	0	0	0	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	-2.000
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	-3.662	-3.602	-3.573	-3.558	-3.558
Actualisatie arbeidskosten	Technische wijzigingen	-198	0	0	0	0
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	0	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-26	156	271	314	314
Begroting na wijzigingen		16.833	1.367	1.053	1.142	1.142

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie investeringen en desinvesteringen grondexploitaties

Het investeringsvolume in de grondexploitaties is geactualiseerd en in lijn gebracht met de huidige projectbegrotingen. De investeringen bestaan uit apparaatskosten, kosten voor verwervingen, kosten voor bouw- en woonrijp maken en overige kosten. De desinvesteringen bestaan uit gronduitgiften (intern en extern), subsidies, investeringsbijdragen en overige opbrengsten. Alle baten en lasten worden conform de BBV overgeboekt naar de balans, waardoor het effect van de actualisatie saldo neutraal is.

Actualisatie rente grondexploitaties

De aan de grondexploitaties toegerekende rente is herrekend op basis van het geactualiseerde investeringsvolume in de grondexploitaties. De rente maakt onderdeel uit van de boekwaarde van de grondexploitaties en wordt net als de reguliere mutaties in de grondexploitaties conform de BBV overgeboekt naar de balans. Het effect van de actualisatie van de aan de grondexploitaties toegerekende rente is saldo neutraal.

Middensegment huurwoningen

Het budget voor middensegment huurwoningen zal worden ingezet voor het afdekken van tekorten op grondexploitaties, waarbij het tekort ontstaat door het toevoegen van huurwoningen in het middensegment. Op dit budget vindt er in 2019 een onderbesteding plaats, welke vrijvalt in het algemene beeld. In 2020 wordt bezien of het nodig is de middelen toe te voegen, zodat dit geen beleidsmatige effecten heeft.

Voorziening bomenfonds

Het bedrag ter dekking van de herplantverplichting in de Hooglandstraat (Restgebied Noord) wordt in 2019 niet besteed zodat het in de voorziening wordt gestort.

Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

De activeringen en bijbehorende onttrekkingen aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling zijn in lijn gebracht met de huidige projectbegrotingen. Voor het balansproject buitenruimte Wilhelm Tellhof betreft het een aanpassing in de fasering, waarbij € 625 wordt doorgeschoven van 2019 naar 2020. Voor het balansproject buitenruimte RCD betreft het enerzijds een verlaging van de activering en onttrekking van € 1,8 mln en anderzijds een aanpassing in de fasering, waarbij € 750 wordt doorgeschoven van 2019 naar 2020.

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)

De grondexploitatie Noorderboulevard is met een tekort van € 450 in uitvoering genomen. Voor dit tekort wordt een verliesvoorziening getroffen. Voor de hiermee samenhangende lasten zijn middelen gereserveerd in de bestemmingsreserve IFR.

De verliesvoorziening voor de grondexploitatie Sportcampus wordt jaarlijks opgehoogd met € 300. Voor de hiermee samenhangende lasten zijn middelen gereserveerd in de bestemmingsreserve IFR. Deze lasten en de bijbehorende onttrekking zijn in de begroting opgenomen voor de jaarschijven 2022 en 2023.

De kosten voor de buitenruimte Hordijk van € 600 worden vanwege het ontbreken van de causaliteit uit de grondexploitatie genomen. Voor deze lasten zijn middelen gereserveerd in de bestemmingsreserve IFR.

Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

De grondexploitaties Groningerstraat en Carnissepoort zijn met een tekort in uitvoering genomen van respectievelijk € 3,3 mln en € 10,3 mln. Voor deze tekorten wordt een verliesvoorziening getroffen. Voor de hiermee samenhangende lasten zijn middelen gereserveerd in de bestemmingsreserve NPRZ.

Diverse bijstellingen reserves

De onttrekkingen op de specificatiecode van de Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling worden omgezet naar projectspecifieke specificatiecodes.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering 18.000 Woningen. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Actualisatie arbeidskosten

De verwachte onderbesteding in 2019 op de loonkosten van € 650 wordt verschoven naar het inhuurbudget. Het gaat hierbij om vacatures die worden ingevuld door externe inhuur. Verder wordt ten behoeve van het programma Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) in 2019 versneld ingehuurd. Deze inhuurkosten worden gefinancierd vanuit het programma NPRZ. Het gaat om een bedrag van € 345. Vanuit het taakveld Wonen en Bouwen vindt een herallocatie van het inhuurbudget plaats en wordt € 248 overgeheveld. Tevens wordt een loonkostenbudget van € 50 overgeheveld naar het taakveld Beheer overige gebouwen en gronden.

Verlaging omslagrente

De aan de grondexploitaties toe te rekenen rente wordt verlaagd van 1,7% naar 1,4%. Het rentepercentage van 1,4% geldt vanaf 2019. De rente maakte onderdeel uit van de boekwaarde van de grondexploitaties en wordt net als de reguliere mutaties in de grondexploitaties conform de BBV overgeboekt naar de balans. Het effect van de verlaging van de aan de grondexploitaties toegerekende rente is saldo neutraal.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen met een beperkte financiële impact.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Bouwverordening 2010
- Groenplan Binnenstad

- Grondprijnsbeleid 2013
- Handboek Rotterdamse Stijl
- Hoogbouwvisie 2011
- Kader Stedelijke Ontwikkeling
- Kadernota grondbeleid 2003
- Nieuwe energie voor Rotterdam (Drift rapport)
- Roadmap Next Economy
- Rotterdam Kaart van de Stad - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn
- Stadsvisie
- Vastgoed, katalysator voor ontwikkeling (meerjarenperspectief Rotterdams vastgoed)
- Verhaal van de stad

Omschrijving taakveld

Bij actief grondbeleid initieert de gemeente een ruimtelijke ontwikkeling door de verwerving van gronden, sloop van panden en eventuele sanering. Na bouwrijp maken wordt de grond verkocht aan een ontwikkelende partij. Na de realisatie van de gebiedsontwikkeling wordt het openbaar gebied aangelegd door de gemeente. Grondexploitaties zijn de financiële weergave van gebiedsontwikkelingen.

Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving Pagina 74

Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving

Het realiseren van de energietransitie (gezamenlijk met alle betrokken partijen in en rondom de stad) om te voldoen aan doelen van Parijsakkoord en economische kansen worden benut

Een betere luchtkwaliteit

Regisseren van het stimuleren van circulariteit in het grondstoffengebruik binnen de stad (verminderen gebruik grondstoffen, hergebruik en recyclen van afval)

Het realiseren van een klimaatadaptieve stad

Ontwikkelingen en voortgang

Tijdens de Europese Top van 20 juni 2019 heeft de Europese Raad zijn strategische agenda voor 2019-2024 gepresenteerd. Er zijn sterke aanknopingspunten voor de gemeente met de Europese agenda. De nieuwe Europese Commissie, die vanaf 1 november 2019 zal aantreden, komt met een definitief werkprogramma voor de vijfjarige termijn en voor het eerste jaar. Deze agenda's worden getoetst aan de doelstellingen in het taakveld Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving. Op basis hiervan wordt voor het taakveld een EU werkprogramma opgesteld. Hierin wordt opgenomen voor welke opgave Europese middelen beschikbaar zijn en welke invloed huidige en toekomstige Europese regelgeving heeft op het bereiken van de doelstellingen.

De ontwikkelingen specifiek voor Milieubeheer zijn verwerkt onder Wat gaan we daarvoor doen.

Wat willen we bereiken

De CO₂-uitstoot van Rotterdam ombuigen in een neergaande lijn naar nul uitstoot in 2050, conform de afspraken van Parijs en het Nederlands Klimaatakkoord door het realiseren van een betaalbaar, schoon, betrouwbaar, veilig en op innovatie ingesteld energiesysteem (= het totaal van opwek, opslag, grid en gebruik)

Een betere luchtkwaliteit met het oog op gezondheid

Minder gebruik van primaire grondstoffen en meer hergebruik en recyclen van afval, en het realiseren van een omslag naar circulair denken bij inwoners en bedrijven (doelstelling circulair wordt verder uitgewerkt onder het taakveld Grondstoffen)

Het realiseren van een toekomstbestendig, klimaatadaptief, resiliënt Rotterdam: werken aan de vergroting van de capaciteit van mensen, gemeenschappen, instituten, bedrijven en systemen om te overleven, zich aan te passen en om te groeien onder elke mogelijke chronische stress of acute shocks (doelstelling klimaatadaptatie wordt verder uitgewerkt onder het taakveld Stedelijk Waterbeheer)

Minder geluidsoverlast en meer stille groene gebieden

Een betere regie op het gebruik van de ondergrond: rol van ondergrond in energietransitie, vergroening, wateropgave en biodiversiteitsvermeerdering + aanpakken verontreiniging en voorkomen gezondheidsschade

Een adequaat extern veiligheidsniveau voor alle inwoners

Verduurzaming van / een duurzamere gemeentelijke bedrijfsvoering en vastgoed (doelstelling verduurzamen vastgoed wordt verder uitgewerkt onder taakveld 0.3 Overige objecten en gronden)

Wat gaan we daar voor doen

Kansen maximaal benutten.

We hebben de klimaatambities van Parijs vertaald in de volgende Rotterdamse doelstellingen:

- In 2022 is de jaarlijkse Rotterdamse uitstoot van CO₂ omgebogen naar een dalende trend
- In 2030 is de Rotterdamse uitstoot van CO₂ 49% lager ten opzichte van 1990
- In 2050 is Rotterdam klimaatneutraal

Door het verminderen van CO₂ dragen we niet alleen bij aan de aanpak van klimaatverandering, maar neemt ook de luchtkwaliteit, de gezondheid en de kwaliteit van het woonklimaat van de Rotterdammers toe.

Actieve samenwerking tussen bedrijven, instellingen en experts om de energietransitie in onze stad voor elkaar te krijgen.

- We gaan aan de gang met de deals die we met de Rotterdamse bedrijven en organisaties hebben gesloten aan de klimaattafels, waarin we met partners afspraken maken over het realiseren van een neergaande trend in de CO₂-emissies. Jaarlijks wordt de voortgang gemonitord

We bieden Rotterdammers het goedkoopste alternatief voor aardgas.

- Via een gebiedsaanpak maken we werk met werk en beperken we de overlast. We starten in Groot-IJsselmonde (Reyerdijk/Reyeroord), Pendrecht, Rozenburg, Prinsenland-Het Lage Land en Bospolder-Tussendijken. Concrete maatregelen waar we op korte termijn mee aan de slag gaan zijn de inzet van energiecoaches en het verbeteren van het gemeentelijk infopunt
- Op basis van alle ervaringen stelt de gemeente uiterlijk in 2021 een Transitievisie Warmte op, waarin wij aangeven welke wijken voor en na 2030 van het aardgas afgaan. Het verduurzamen van de woningen loopt deels via de prestatieafspraken die we met de woningbouwcorporaties maken

We bouwen aan de nieuwe economische structuur met andere energiedragers.

- We hebben een klimaattafel Haven en industrie gevormd om de plaatselijke emissiereductiedoelen handen en voeten te geven. Er staan al veel projecten in de steigers die versneld worden richting uitvoering

We werken toe naar nul-emissie mobiliteit in Rotterdam in 2050.

- We bereiken dit door een efficiëntere logistiek en mobiliteit, meer ruimte voor voetgangers en fietsers en verbetering van openbaar vervoer, en het verminderen van de uitstoot van het verkeer
- Via de klimaattafel Mobiliteit zetten we stappen op een aantal transitithema's: fossielvrij forenzen, emissie loze logistiek, oplossende Infrastructuur, deelmobiliteit, gezonde mobiliteit en havenmobiliteit. Binnen deze thema's lopen allerlei projecten en initiatieven waarvan we de krachten bundelen om tot doorbraken te komen

We gaan het opwekken van lokale wind- en zonne-energie opschalen.

- We zetten actief in op het uitbreiden van de opwek voor zonne- en windenergie in stad en haven
- We lobbyen actief om het aantal windparken op zee uit te breiden en om de opgewekte elektriciteit op zee in Rotterdam 'aan te laten landen'

Een betere luchtkwaliteit met het oog op gezondheid.

- Het voeren van een actieve aanpak van de voornaamste bronnen van luchtvervuiling, enerzijds gericht op bereiken van structureel minder uitstoot in de stad en anderzijds gericht op verminderen uitstoot van bronnen in de regio
- Stimuleren van mobiliteit gericht op fietsen en OV (doelstellingen voor mobiliteit worden verder uitgewerkt onder Programma Verkeer en vervoer, taakveld Verkeer en vervoer ontwikkeling)
- Schonere en efficiëntere inrichting van bouw- en stadslogistiek
- Veranderen en verschonen van de automobiliteit en vermindering van autoverkeer in met name de binnenstad.
- Doorgaand en passerend verkeer zoveel mogelijk over de ringwegen middels slimme technologieën en verkeersmaatregelen.
- Bevorderen ontgascapaciteit voor binnenvaarttankschepen in de haven

Minder gebruik van primaire grondstoffen en meer hergebruik en recyclen van afval, en het realiseren van een omslag naar circulair denken bij inwoners en bedrijven

- Doelstelling circulair wordt verder uitgewerkt onder programma Beheer van de Stad/ taakveld Afval-Grondstoffen

Bijdrage leveren aan een toekomstbestendig, resiliënt Rotterdam onder andere gericht op het gebied van klimaatadaptatie: voorkomen van en omgaan met wateroverlast en hittestress.

- Inzetten op de ontwikkeling van maatregelen bij private partijen en instellingen (huseigenaren, bedrijven, kennis- en zorginstellingen)
- Integreren van maatregelen in de primaire processen van de gemeente zelf (ontwerp, inrichting, assetmanagement)
- Blijven zoeken naar innovaties en verbeterde methoden op het gebied van klimaatadaptatie
- Deelnemen in internationale samenwerkingsverbanden en kennisnetwerken om zodoende onze kennis en kunde op peil te houden en ons internationaal imago op dit vlak hoog te houden:
  - 100RC
  - C40
  - Climate Academy

- Global Centre of Excellence on Climate Adaptation

Het tegengaan van geluidsoverlast

- Het slim ontwerpen en inrichten van de openbare ruimte (waar mogelijk minimaal één geluidarme zijde bij woningen)
- Maatregelen die geluidbeleving positief beïnvloeden
- Werken aan stille groene gebieden die bewoners rust en ontspanning bieden
- De structurele aanleg van stille wegdekken

Bijdrage leveren aan het gebruik van de ondergrond: rol van ondergrond in energietransitie, vergroening, wateropgave en biodiversiteitsvermeerdering + aanpakken verontreiniging en voorkomen gezondheidsschade

- Er wordt een aanpak opgesteld gericht op met lood verontreinigde locaties waar kinderen spelen.
- Integraal beleid van de ondergrond, Beleid gericht op het gebruik van de ondergrond voor groen, voor energievoorzieningen als warmte-koude-opslag en geothermie en ter voorkoming van wateroverlast.
- Verdere uitwerking van Gebiedsgerichte Aanpak van verontreinigde grond (en grondwater) in de haven

Een adequaat extern veiligheidsniveau voor alle inwoners

- Inzetten op onder meer het concentreren van risicobedrijven, ook in relatie tot zeer kwetsbare objecten (ziekenhuizen, scholen)

Verduurzaming van gemeentelijke bedrijfsvoering en verduurzaming gemeentelijk vastgoed

- Doelstelling verduurzamen vastgoed wordt verder uitgewerkt onder het taakveld Overige objecten en gronden
- Actief sturen/samenwerken met gemeentelijke inkoop op verduurzamen en circulair maken van inkoop
- Inzetten op verduurzamen van gemeentelijk vastgoed
- Inzetten op ontwikkeling en versterking circulaire economie via eigen bedrijfsvoering
- Inzetten op het verduurzamen van de gemeentelijke bedrijfsvoering

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 1: De stijging van de CO2-uitstoot wordt in deze collegeperiode omgebogen naar een dalende trend die leidt tot 49% CO2-reductie in 2030, gemeten t.o.v. het jaar 1990.	Streefwaarde	niet >32,2	niet >32,2	niet	<32,		
		Mton	Mton	>32,2	2		
				Mton	Mton		
	Realisatie	Eind november 2019 bekend	N.v.t. (jaarrapportage)				

Collegetarget 2: Vanaf 2020 zijn er geen straten meer waar de Europese gezondheidsnorm voor NO2 wordt overschreden. Ook na 2020 blijven we

werken aan het verder verbeteren van de luchtkwaliteit.

Jaargemiddelde*	Streefwaarde	16	12	8	0	
	Realisatie	Eind november	n.v.t.			
		2019	(jaarrapportage)			
		bekend				
Uurgemiddelde**	Streefwaarde	0	0	0	0	
	Realisatie	0				

* Betreft het aantal toetspunten > NO2 40 g/m3 (jaargemiddelde gebaseerd op NSL voorgaande jaar)

** Betreft het aantal meetstations met >18 keer per jaar overschrijding NO2 200g/m3 (uurgemiddelde, gebaseerd op jaarverslag DCMR)

Meerdere ambities uit het coalitieakkoord worden hier samengevoegd onder collegetarget 1. Verduurzamen gebeurt door en kan ook gemeten worden via een slimme keuze voor een combinatie van maatregelen: aardgasvrij maken (of daarop voor te bereiden), voorzien van eigen energie opwek en/of -opslag, kostenefficiënt te isoleren/renoveren, materiaal circulair inzetten, energiegebruik van bewoners veranderen, woningen voorzien van oplaadfaciliteiten voor elektrisch vervoer, huizen klimaatbestendiger maken (bv groene daken, ontsteden van tuinen, wateropvang en hittestress maatregelen).

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	1.604	2.516	0	0	0	0
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.084	2.064	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	541	453	0	0	0	0
Overige baten	-21	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	39.274	43.835	66.126	51.528	43.832	21.401
Apparaatlasten	0	2.127	3.967	3.967	3.967	3.967
Inhuur	0	0	0	0	0	0
Overige apparaatlasten	0	17	28	28	28	28
Personeel	0	2.110	3.939	3.939	3.939	3.939
Interne resultaat	12.201	7.537	7.336	7.280	7.252	7.252
Interne resultaat	12.201	7.537	7.336	7.280	7.252	7.252
Programmalasten	27.073	34.170	54.822	40.280	32.613	10.181
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	24.558	13.202	35.696	21.105	13.828	-8.642
Kapitaallasten	544	558	553	688	735	774
Overige programmalasten	101	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.871	20.411	18.574	18.488	18.049	18.049
Saldo voor vpb en reserveringen	-37.670	-41.318	-66.126	-51.528	-43.832	-21.401
Saldo voor reserveringen	-37.670	-41.318	-66.126	-51.528	-43.832	-21.401
Reserves	11.786	5.222	26.755	20.464	14.746	1.616
Onttrekking reserves	12.119	14.248	37.742	22.464	14.746	1.616
Toevoeging reserves	1.586	45.185	34.969	3.160	3.870	0
Vrijval Reserves	1.252	36.159	23.983	1.160	3.870	0
Saldo	-25.884	-36.096	-39.370	-31.064	-29.086	-19.785

X

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-31.090	-31.336	-31.301	-31.304	-31.304
Omissie 2019	-30.747	-30.941	-32.724	-32.727	-32.727
Voorjaarsnota 2019	-32.045	-34.586	-35.328	-33.381	-34.081
Begroting 2020	-36.096	-39.370	-31.064	-29.086	-19.785

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Categorie	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-32.045	-34.586	-35.328	-33.381	-34.081
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
C2 Deponie	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	900	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Duurzaam	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Rotterdam Climate Proof (RCP) Groene Daken	Reserves	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) Resilient Peperklip	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) Energietransitie en Bestemmingsreserve Energietransitie	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) Voorbereiding Energietransitiefonds	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Energietransitie - Bijstelling verdeling middelen energietransitie	Reserves	0	0	0	0	0
Taakmutaties Gemeentefonds Aardgasvrije wijken	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Bijstelling verdeling middelen energietransitie	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Bodem	Reserves	-9.026	-8.986	0	0	0
Taakmutaties Gemeentefonds Samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit	Reserves	0	0	0	0	0
Diverse bijstellingen reserves	Reserves	0	0	0	0	0
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	3.547	3.447	3.421	3.408	3.408
Actualisatie personele budgetten	Technische wijzigingen	569	594	594	594	594
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	10.000
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-41	161	250	293	294
Begroting na wijzigingen		-36.096	-39.370	-31.064	-29.086	-19.785

Toelichting financiële bijstellingen

C2 Deponie

De gemeente heeft het beheer en nazorg van het depot per 1 januari 2019 overgedragen aan de Provincie Zuid Holland. Daarbij is gelijktijdig de eindafrekening opgemaakt van het nazorgfonds van de provincie. Als gevolg van deze eindafrekening vloeit een bedrag van € 900 terug naar de gemeente.

Bestemmingsreserve Duurzaam

Door exogene factoren vertraagt het realiseren van het Zon-Icoon. De verwachting is dat in 2020 het traject met de verschillende belanghebbenden naar tevredenheid is afgerond en tot realisatie inclusief bijbehorende kosten overgegaan kan worden. Hierdoor verschuift een bedrag van € 743 naar 2020 en verder.

Bestemmingsreserve Rotterdam Climate Proof (RCP) Groene Daken

Het lastenbudget en de financiering vanuit de bestemmingsreserve RCP Groene Daken is met € 20 naar boven bijgesteld voor 2020 en met € 192 voor 2021.

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) Resilient Peperklip

Voor het project een toekomstbestendige peperklip was in eerste instantie geld gereserveerd vanuit het IFR, dit is komen te vervallen en er is nu budget toegekend vanuit het GO Fonds. Op verzoek van de fondsbeheerder IFR wordt de reserve in IFR teruggeboekt. De verwerking in het GO fonds volgt nadat de beschikking is aangemaakt. De verwerking voor onttrekking uit het GO fonds zal voor 2019 in de 10-maandsrapportage worden doorgevoerd en voor 2020-2023 in de 1e Herziening 2020.

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) Energietransitie en Bestemmingsreserve Energietransitie

De bestemmingsreserve IFR Energietransitie is onderdeel van het IFR en bedoeld om de middelen die beschikbaar zijn gesteld voor de energietransitie zichtbaar te maken. Deze middelen zijn beschikbaar gesteld als lening vooruitlopend op de verkoop van Eneco. De middelen zijn grotendeels overgeheveld naar de bestemmingsreserve Energietransitie op basis van de goedgekeurde projectplannen en blijven voor het restant binnen het IFR gereserveerd voor de energietransitie en daarmee hier zichtbaar.

De bestemmingsreserve Energietransitie dient ter dekking van de exploitatielasten voor de energietransitie. De besteding van de middelen wordt getoetst aan een afwegingskader. Jaarlijks wordt een begrotingsvoorstel opgesteld om optimaal in te spelen op externe ontwikkelingen en nieuwe (technologische en wettelijke) mogelijkheden. De bestemmingsreserve wordt in eerste instantie gevuld vanuit een lening uit het IFR vooruitlopend op de verkoop van Eneco voor de jaren 2019 en 2020. De middelen voor 2019 tot en met 2022 blijven deels binnen het IFR gereserveerd voor de energietransitie.

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) Voorbereiding Energietransitiefonds

In 2019 wordt het opzetten van het Energietransitiefonds voorbereid. De daadwerkelijke oprichting van het fonds inclusief het voornaamste deel van de bijbehorende kosten zal in het boekjaar 2020 vallen. Om die reden wordt verzocht de middelen (€ 300) door te schuiven naar 2020.

Bestemmingsreserve Energietransitie - Bijstelling verdeling middelen Energietransitie

De bijstelling op de bestemmingsreserve betreft de toedeling van de energietransitiemiddelen voor de goedgekeurde projecten in 2019 en 2020. In de [paragraaf Energietransitie](#) wordt de inzet van deze middelen in zijn geheel toegelicht.

Taakmutaties Gemeentefonds Aardgasvrije wijken

In de decembercirculaire 2018 heeft het Rijk een doeluitkering van € 4,372 mln beschikbaar voor het aardgasvrij maken van de wijk Pendrecht. De regelingen voor het aardgasvrij maken van de wijk Pendrecht zijn in 2019 opgezet. De kosten voor het aardgasvrij maken van de wijk zullen vanaf 2020 gemaakt worden. De verwachting is € 2 mln in 2020 en € 2,4 mln in 2021.

Bestemmingsreserve Bodem

Binnen de bestemmingsreserve Bodem zijn een aantal mutaties doorgevoerd. Dit zijn:

- Bodem: Vanuit het Gemeentefonds / Taakmutaties wordt voor de jaren 2019 en 2020 € 9 mln toegevoegd aan de bestemmingsreserve Bodem. Op concernniveau is dit een mutatie tussen het programma Stedelijke inrichting en ontwikkeling en het programma Algemene middelen en heeft dit een saldoneutraal effect .
- Bodem Gebiedsgericht Beheer: Op 18 december 2018 heeft het college besloten tot het starten van de gebiedsgerichte aanpak van bodem en grondwater in de Botlek. De eerste bedrijven hebben al interesse getoond in een mogelijke deelname. Mede hierdoor worden de werkzaamheden dit jaar geïntensiveerd. Dit heeft tot gevolg dat het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Bodem Gebiedsgericht Beheer in de begroting worden bijgesteld (€ 353).
- Bodem Spoed: Op basis van de huidige inzichten zijn aanzienlijk minder materiële lasten gemaakt dan begroot. Naast een lastenbudget voor onderzoek is ook een lastenbudget voor sanering begroot. De omvang van (noodzakelijke) saneringen loopt achter op de begroting. De begroting 2019 wordt hierop bijgesteld door het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Bodem Spoed met € 3,7 mln te verlagen. Het programma loopt door tot en met 2020.
- Bodem Gasfabrieken: Het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Bodem Gasfabrieken worden in de begroting 2019 met € 5,3 mln naar beneden bijgesteld. De reden voor deze bijstelling is dat sanering van het kerngebied Keilehaven nog niet plaats kan vinden. Afspraken met Stedin over de locatie moeten uiteindelijk leiden tot toegang en aanpak van het kerngebied. De prognose voor 2020 en verder is minder zeker. De begroting is voor die jaren niet bijgesteld. Op het moment dat de sanering van het kerngebied van de gasfabriek Keilehaven kan starten, wordt dit in de begroting verwerkt.

Taakmutaties Gemeentefonds Samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit

In de decembercirculaire 2018 heeft het Rijk in totaal € 6,1 mln voor het Samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit toegekend. Hiervoor is een bestemmingsvoorstel gedaan die bij de Voorjaarsnota 2019 is vastgesteld. De begroting wordt hierop bijgesteld. Binnen het taakveld Milieubeheer, Duurzaam, bodem, geluid en handhaving is €

5,9 mln over de jaren 2019 tot en met 2021 begroot. De resterende € 200 is binnen het programma Verkeer en Vervoer begroot.

Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit

In 2019 en 2020 worden maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit in Rotterdam uitgevoerd waarvoor het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit niet eerder in de begroting zijn verwerkt. De begroting wordt hierop bijgesteld (€ 287 in 2019 en € 1 mln in 2020).

Diverse bijstellingen bestemmingsreserves

In de decembercirculaire 2018 heeft het Rijk budgetten toegekend voor de implementatie van de Europese Energie-Efficiency richtlijn (EED) en de informatieplicht Energiebesparende Maatregelen. Hiervoor zijn bestemmingsvoorstellen gedaan die bij de Voorjaarsnota 2019 zijn vastgesteld. De begroting wordt hierop bijgesteld. In 2019 is € 110 toegekend voor EED en € 79 voor informatieplicht Energiebesparende Maatregelen.

Daarnaast zijn lasten voor de uitvoering van de Omgevingswet en dekking uit de bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds Transitiekosten Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD) niet eerder in de begroting verwerkt. De begroting wordt hierop bijgesteld (€ 200).

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Actualisatie personele budgetten

Voor de jaren 2019 tot en met 2023 zijn de personele budgetten geactualiseerd. Dit leidt tot technische bijstellingen in de inhuur, overhead en personeelslasten. Deze mutaties hebben een budgettaire neutraal effect op verschillende taakvelden.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering Energietransitie. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'

Diverse bijstellingen

In het kader van de oprichting van de afdeling Duurzaamheid wordt met deze wijziging de formatie van de nieuw opgerichte afdeling opgevoerd. Dit is budgetneutraal binnen het taakveld. Daarnaast is vanuit de intensivering Ondernijning budget overgeheveld vanuit het taakveld Openbare orde en veiligheid naar het taakveld Milieubeheer, Duurzaam, bodem, geluid en handhaving (€ 41). De verantwoording van de activiteit is overeenkomstig de richtlijnen met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Restant in 2020 en verder wordt veroorzaakt door de verlaging omslagrente (€ 26). Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Actieplan Geluid 2013-2018](#)
- Beleidskader Groepsrisico
- [Beleidsnota Huishoudelijk Afval 2013-2018](#)
- [Bouwverordening 2010](#)
- Gebiedsaanpak energietransitie
- Groenplan Binnenstad
- [Hoogbouwvisie 2011](#)
- [Kader Stedelijke Ontwikkeling](#)
- [Koersnota Schone Lucht](#)
- Meerjarenplan Bouw en Woningtoezicht 2018-2021
- [Natuurkaart Rotterdam](#)
- [Nieuwe energie voor Rotterdam \(Drift rapport\)](#)
- [Programma Duurzaam 2015-2018 'Duurzaam dichterbij de Rotterdammer'](#)
- [Programma Rivieroevers](#)

- [Roadmap Next Economy](#)
- [Rotterdam gaat voor circulair - Visie en aanpak 2017](#)
- [Rotterdam Kaart van de Stad - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn](#)
- [Resilient Rotterdam](#)
- [Rotterdam Staat van de Stad](#)
- [Rotterdamse Adaptatiestrategie](#)
- [Stadsvisie](#)
- Stedelijke Agenda Haven
- [Verhaal van de stad](#)

Omschrijving taakveld en vervolg taakvelddoelstellingen

Vervolg taakvelddoelstellingen

- verminderen van geluidsoverlast
- een betere regie op het gebruik van de ondergrond
- een adequaat extern veiligheidsniveau voor alle inwoners
- verduurzaming van de gemeentelijke bedrijfsvoering en verduurzaming gemeentelijk vastgoed

Omschrijving taakveld

Nederland moet in 2050 een land zijn zonder CO2 uitstoot en met een volledig circulaire economie. Daar moet nu mee begonnen worden. Ook Rotterdam heeft hierin een belangrijke opgave. Prioriteit ligt daarom bij de uitvoering en ondersteuning van activiteiten voor het realiseren van de energietransitie in gebouwde omgeving en mobiliteit, de omslag naar een circulaire economie, het verbeteren van de luchtkwaliteit, vergroting van de veerkracht van de stad, in combinatie met de vergroening, waterveiligheid en transformatie naar een nieuwe duurzame economie.

We zetten in op een fijne woon- en leefomgeving voor alle Rotterdammers: schoner, groener en gezonder. In het taakveld Milieubeheer wordt ingezet op maatregelen die de energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, schone lucht, minder geluidsoverlast en schonere en veiliger bodems bevorderen en zo een bijdrage leveren aan een rijke en stabiele biosfeer en daarmee aan een aantrekkelijke leefomgeving. Dit vergt vooral focus op anders werken: die keuzes krijgen waarde als we ze omzetten in kansen door integraler en slimmer te werken. Dus zetten we de energietransitie in als vliegwiel voor duurzame bedrijvigheid, voor nieuwe werkgelegenheid en het aantrekkelijker maken van woningen en wijken.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap Pagina 75

Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap

Een aantrekkelijke en leefbare stad voor iedereen, nu en in de toekomst

Meer gezonde Rotterdammers die bewegen, spelen, sporten, ontmoeten, ontspannen en recreëren

Een investering in de doorontwikkeling van de klimaat adaptieve deltapstad

Samenwerking met Rotterdammers en gedeeld eigenaarschap

Ontwikkelingen en voortgang

We werken aan een robuuste groene, gezonde en duurzame leefomgeving voor alle Rotterdammers die uitnodigt tot ontmoeten, sporten en recreëren en bijdraagt aan een aantrekkelijk werk- en leefklimaat. In het coalitieakkoord zijn veertien collegetargets vastgesteld. Collegetarget nummer elf luidt: "20 hectare groen erbij in 2022 t.o.v. 2018".

In juni 2019 is de concept visie Openbare Ruimte besproken in de commissie BWB. De visie schetst de opgaven voor de openbare ruimte die wij de komende 10 jaar voorzien, in relatie tot de binnenstedelijke verdichting en de diverse transitie die op ons afkomen, zoals klimaatadaptatie en energie. De opgaven zijn verwoord in drie doelen:

1. groenere en duurzame stad
2. openbare ruimte van en voor iedereen
3. ruim baan voor fietser en voetganger

Daarnaast zijn er vijf speerpunten voor Rotterdam:

1. groenstructuur

2. rivieren, kust en regio
3. binnenstad
4. focuswijken Rotterdam-Zuid
5. boulevards en stadsstraten

Inmiddels is de raad geïnformeerd over het plan van aanpak Groenoffensief "Rotterdam gaat voor groen!", hiermee wordt ingezet op speerpunt 1 groenstructuur. Deze aanpak geeft in vier pijlers het kader voor uitvoering van het collegetarget 20 hectare vergroening.

De voortgang op het onderwerp vergroening van de buitenruimte die bijdraagt aan de gezondheid en levensplezier van alle Rotterdammers en die uitnodigt tot ontmoeten, sporten en recreëren heeft geleid tot een het college in februari 2019 vastgesteld Toekomstperspectief Binnenstedelijke Nieuwe Maas. Dit toekomstperspectief is met het in juni 2019 door het college vastgestelde Uitvoeringsprogramma Rivieroevers Rotterdam 2019-2022 doorgeleid aan de gemeenteraad. Hiermee is ingezet op speerpunt 2 Rivieren, kust en regio.

Tijdens de Europese Top van 20 juni 2019 heeft de Europese Raad zijn strategische agenda voor 2019-2024 gepresenteerd. Er zijn sterke aanknopingspunten voor de gemeente met de Europese agenda. De nieuwe Europese Commissie die vanaf 1 november 2019 zal aantreden komt met een definitief werkprogramma voor de vijfjarige termijn en voor het eerste jaar. Deze agenda's worden getoetst aan de doelstellingen in het taakveld [Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap]. Op basis hiervan wordt voor het taakveld een EU werkprogramma opgesteld. Hierin wordt opgenomen voor welke opgave Europese middelen beschikbaar zijn en welke invloed huidige en toekomstige Europese regelgeving heeft op het bereiken van de doelstellingen.

Wat willen we bereiken

We werken aan een robuuste groene, gezonde en duurzame leefomgeving voor alle Rotterdammers die uitnodigt tot ontmoeten, sporten en recreëren en bijdraagt aan een aantrekkelijk werk- en leefklimaat.

Een meer uitgebreide, beter aaneengesloten groenstructuur in de stad die bijdraagt aan een meer robuuste én veerkrachtige openbare ruimte met betere biodiversiteit.

Een robuuste en veerkrachtige openbare ruimte die ontwikkelingen die op de stad afkomen kan opvangen: energietransitie, klimaatadaptatie, veranderende mobiliteit, netwerksamenleving, circulaire economie.

Wat gaan we daar voor doen

We werken aan een robuuste groene, gezonde en duurzame leefomgeving voor alle Rotterdammers die uitnodigt tot ontmoeten, sporten en recreëren en bijdraagt aan een aantrekkelijk werk- en leefklimaat.

De komende vier jaar staan in het teken van *uitvoering van het “Groenoffensief” zoals verwoord in het plan van aanpak Rotterdam gaat voor groen!* Met alle partners in de stad het Rotterdamse groenareaal groter, beter en aantrekkelijker maken. Dat doen we met diverse partijen in de stad (bedrijven, instellingen, corporaties, ondernemers, natuurorganisaties, terreinbeheerders, groene initiatiefnemers, bewoners). Bij de begroting van 2019 heeft het college als collegetarget de ambitie geformuleerd om deze periode 20 hectare groen toe te voegen. Het plan van aanpak geeft invulling aan de wijze waarop (hoe) wij dit target willen realiseren. Het plan van aanpak bestaat uit vier onderdelen:

1. groene daken
2. groene werklocaties
3. groen in de openbare ruimte
4. groen dicht bij huis

Langs deze vier lijnen wordt uitvoering gegeven aan het collegetarget en de hieronder genoemde acties.

- Voor de openbare ruimte en publieke panden van de gemeente Rotterdam zetten we vergroening voort en intensiveren die waar mogelijk. Als gemeente geven wij het goede voorbeeld voor vergroening van de ruimte en de bebouwing.
- Bij vergroening hebben wij het over maatregelen die bijdragen aan toename van het areaal groen in de stad. Dat kan zijn gras, opgaande beplanting, bomen, groene oevers, water en verbeteren van de groeiomstandigheden van bomen.

Het programma Rotterdam gaat voor Groen loopt tot en met 2022, maar daarna is de opgave voor het vergroenen van de stad niet afgerond. De conceptvisie Openbare Ruimte biedt een doorkijk voor de komende 10 jaar. De visie schetst het belang van verdere vergroening van de stad en goede verbindingen met de groene landschappen om de stad. Dit is noodzakelijk om een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat te blijven bieden en verder te ontwikkelen in relatie tot de binnenstedelijke verdichting, klimaat, energie en mobiliteit.

- Realiseren van slimme, ecologische verbindingen tussen groene plekken, parken en de stad uit, zoals van het park Twee Heuvels naar het Eiland van Brienoord, de Steilrand van Schie naar Rottemeren en via de Heemraadsingel naar het Vroesenpark.
- Impuls in het stedelijke groene netwerk voor sport, recreatie en verblijf.
- Realiseren van een groene kwaliteitsimpuls, bijvoorbeeld groene wandelroutes in de buurt en wijk mogelijk maken.
- Voortzetten van de vergroening in de binnenstad.
- Blijven investeren in de buitenruimte van met name de focuswijken op Zuid, gekoppeld aan het brede maatregelenpakket van [NPRZ](#).
- Inzetten op het versterken van het regionale landschap, de bereikbaarheid en de toegankelijkheid via deelname aan Recreatieschap Rottemeren en regionale Landschapstafels als Hof van Delfland en IJsselmonde. *De provincie werkt ook aan groenblauwe verbindingen tussen stad-regio, waaronder de Rotte en de Schie als verbinding met omliggende groene landschappen.*

- Het groenblauwe netwerk in buurten en wijken in en om de stad uitbreiden voor langzaam verkeer (voetganger en fiets), zowel functioneel (werk) als recreatief.
- Meer wateropvang en recreatie-natuur binnen en buiten de stad (o.a. via het Deltaplan).
- Kleine kwaliteitsingrepen toepassen bij herbestrating die bijdragen aan de functionaliteit, vergroening en duurzaamheid (functionele wijzigingen).
- Bijdragen aan het opstellen en realiseren van een integraal deltaplan (grond)water voor wateroverlast, waterveiligheid en hittestress (*Rotterdams Weerwoord*). De uitwerking in een uitvoeringsstrategie heeft brede consequenties voor de inrichting van de openbare ruimte. Denk aan inrichtingsprincipes (bijvoorbeeld groene infiltratie greppels of riolscheiding) en materiaalgebruik (bijvoorbeeld waterdoorlatende bestrating).

Een vergroening van de buitenruimte die bijdraagt aan de gezondheid en levensplezier van alle Rotterdammers en die uitnodigt tot ontmoeten, sporten en recreëren.

- Waar mogelijk en voor Rotterdammers van alle leeftijden in de openbare ruimte voorzieningen realiseren die leiden tot spelen, bewegen, sporten en ontmoeten (o.a. toegankelijk maken en vergroenen schoolpleinen).
- Waar mogelijk in lokale woonstraten en stadsstraten zorgen voor vergroening (meer en grotere bomen en meer groen), verbeteren van verbindingen en balans in gebruik, onder andere door mee te liften met onderhoudsprojecten en functionele wijzigingen. Het doel is 20 (clusters van) straten aan te pakken *in de periode tot en met 2022*.
- Programma Rivieroevers Rotterdam door ontwikkelen:
  - Programma ontwikkelen voor komende vier jaar op basis van het toekomstperspectief de Binnenstedelijke Rotte en het concept toekomstperspectief voor de binnenstedelijke Nieuwe Maas: *Uitvoeringsprogramma Rivieroevers Rotterdam 2019-2022*.
    - Onderzoeken hoe en met welke mogelijkheden we de rivieroevers levendiger, aantrekkelijker en groener maken, de beleving van de rivier versterken en meer op en langs de oevers van de Maas kunnen recreëren. Bijvoorbeeld met nieuwe stadsparken voor alle Rotterdammers, zoals langs de Maasboulevard, in de Maashaven en in de Rijnhaven. Dit leidt tot een vastgesteld toekomstperspectief binnenstedelijke Nieuwe Maas.
    - De Rotte ontwikkelen tot een aantrekkelijke groene openbare ruimte met recreatie- en verblijfsmogelijkheden. Realiseren van een aantal groene plekken en aantrekkelijke routes langs de Rotte, zoals Crooswijkse Bocht, trap Grote Kerkplein en herinrichting Leuvekolk inclusief waterinlaat en vispassage.
    - Nieuwe Maasparcours *verder uitbouwen en eventuele wijzigingen* opnemen in knooppuntenroute.
- Vergroenen van circa tien stenige pleinen in de periode *tot en met 2022*.
- Het verbeteren van oversteekbaarheid van stadsstraten (en boulevards) en het meer ruimte maken voor voet- en fietspaden en vergroening (zoals Schiedamsedijk, Leuvehavenzijde, Pleinweg, Zuiderparkweg). Het creëren van essentiële wandel- en fiets routes voor de stad die scholen, tal van groen en diverse voorzieningen verbinden.
- Actualisatie van de Rotterdamse Stijl met inzet op meer gebruik van groen en circulair materiaal (inclusief een innovatiebudget voor nieuw en circulair materiaal).
- Opstellen van een onderzoeksagenda voor het gebruik van de openbare ruimte.

Een robuuste en veerkrachtige openbare ruimte die ontwikkelingen die op de stad afkomen kan opvangen: energietransitie, klimaatadaptatie, veranderende mobiliteit, netwerksamenleving, circulaire economie.

- We zetten structureel in op integrale aanpak en meelift kansen bij activiteiten op het gebied van energietransitie, klimaat adaptatie, mobiliteit, circulaire economie en gezondheid.
- De testversie omgevingsvisie gebruiken om het werken met een integrale visie op de stad te borgen en de kwaliteit van de ontwikkelingen te vergroten.

Effect indicatoren	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 11: 20 ha groen erbij in 2022 t.o.v. 2018	Streefwaarde		+ 5 ha	+10 ha	+ 15 ha	+20 ha	
	Realisatie		Realisatiecijfers bij jaarverslaglegging				
% Tevredenheid van bezoekers stadsparken (rapportcijfer)	Streefwaarde	> 7,4	> 7,4	> 7,4	> 7,4	> 7,4	
	Realisatie	7,4	7,1				
% Tevredenheid bewoners over groen in de wijken/buurtten	Streefwaarde	> 6,9	> 6,9	> 6,9	> 6,9	> 6,9	
	Realisatie	6,9	6,2				

De eindmeting voor dit collegetarget is beschikbaar voor het einde van de collegeperiode. De meting eind 2021 vormt de basis voor de rapportage en eindverantwoording.

Prestatie indicatoren	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Realisatie ecologische verbindingen	Streefwaarde		3 ecologische verbindingen realiseren in de stad				
	Realisatie	0	0				

Het college heeft als doelstelling om deze periode drie ecologische verbindingen te realiseren. Deze verbindingen worden waar mogelijk opgenomen in lopende trajecten. Daar waar dat niet het geval is, wordt een nieuw ontwerpproces ingericht.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	893	1.833	22	22	22	22
Bijdragen rijk en medeoverheden	785	1.833	22	22	22	22

Overige opbrengsten derden	108	0	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	9.081	10.485	12.260	11.506	11.460	6.225
Interne resultaat	2.379	1.911	2.036	2.020	2.012	2.012
Interne resultaat	2.379	1.911	2.036	2.020	2.012	2.012
Programmalasten	6.703	8.574	10.224	9.486	9.449	4.213
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.882	7.169	9.219	8.482	8.444	3.208
Kapitaallasten	0	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	4.820	1.405	1.004	1.004	1.004	1.004
Saldo voor vpb en reserveringen	-8.188	-8.651	-12.238	-11.484	-11.438	-6.202
Saldo voor reserveringen	-8.188	-8.651	-12.238	-11.484	-11.438	-6.202
Reserves	457	2.825	6.267	5.546	5.525	0
Onttrekking reserves	457	2.825	6.267	5.546	5.525	0
Toevoeging reserves	20	0	0	0	0	0
Vrijval Reserves	20	0	0	0	0	0
Saldo	-7.732	-5.826	-5.971	-5.938	-5.913	-6.202

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-4.547	-4.547	-4.547	-4.547	-4.547
Omissie 2019	-6.878	-6.158	-5.843	-5.558	-5.558
Voorjaarsnota 2019	-6.870	-6.968	-6.951	-6.934	-7.224
Begroting 2020	-5.826	-5.971	-5.938	-5.913	-6.202

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2020	2021	2022	2023

Voorjaarsnota 2019		-6.870	-6.968	-6.951	-6.934	-7.224
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Gebiedsontwikkeling - Koppelen lokale groene plekken en initiatieven	Reserves	0	0	0	0	0
Gebiedsontwikkeling - Programma Extra Vergroening	Reserves	0	0	0	0	0
Diverse bijstellingen bestemmingsreserves	Reserves	0	0	0	0	0
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	899	958	951	947	947
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	144	39	62	74	74
Begroting na wijzigingen		-5.826	-5.971	-5.938	-5.913	-6.202

Toelichting financiële bijstellingen

Gebiedsontwikkeling - Koppelen lokale groene plekken en initiatieven

In 2019 wordt een start gemaakt met het opstellen van een actieplan voor het project Koppelen lokale groene plekken. De uitvoering van het plan wordt in 2020 verwacht. De begroting wordt hierop bijgesteld. Het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling - Koppelen lokale groene plekken en initiatieven worden overgeheveld naar 2020 (€ 500).

Gebiedsontwikkeling - Programma Extra Vergroening

Om aan te sluiten bij de planning van de 4 pijlers in het plan van aanpak Groenoffensief "*Rotterdam gaat voor groen!*" wordt de begroting voor het programma Vergroening (20ha groen) bijgesteld. Het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling - Programma Extra Vergroening worden vanuit 2022 overgeheveld en toegekend in 2019 en 2020 (€ 375 en € 625).

Diverse bijstellingen bestemmingsreserves

De uitvoering van het project Crooswijkse bocht wordt in 2019 verwacht. Het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte Gebieden zijn niet eerder begroot. De begroting wordt hierop bijgesteld (€ 143).

Daarnaast worden het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam Leuvenkolk in de begroting 2019 verlaagd met € 235. Dit is een gevolg van een vertraging in de realisatie van de vis passage en kade. De uitvoering wordt in 2020 verwacht waarmee het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam Leuvenkolk in de begroting 2020 met hetzelfde bedrag wordt verhoogd.

Ten slotte valt de uitvoering van het subsidieproject groenblauwe schoolpleinen onder het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap, terwijl het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Kansrijke Wijken onder het taakveld Wonen en bouwen zijn begroot. De begroting wordt hierop bijgesteld. Het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Kansrijke Wijken worden binnen het programma Stedelijke Inrichting vanuit het taakveld Wonen en bouwen overgeheveld naar het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap (€ 126).

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Voor de jaren 2019 tot en met 2023 zijn de personele en materiele budgetten geactualiseerd. Dit leidt tot technische bijstellingen in de inhuur, overhead en programmalasten. Deze mutaties hebben effect op de 3 programma's Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling, Verkeer en Vervoer en Overhead. Per saldo resulteert dit in een budget neutrale verschuiving over de programma's heen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Archeologische waarden- en beleidskaart Rotterdam](#)
- [Architectuurnota: Architectuur en Rotterdam 2010](#)
- [Atlas Stedelijke Havens - De havens in kaart](#)
- [Beleidsregeling Parkeernormen auto en fiets gemeente Rotterdam 2018](#)
- [Bouwverordening 2010](#)
- [De Rivier als getijdenpark - groeidocument 2018](#)
- [Focus Document City Lounge/ Binnenstadsplan 2014-2018](#)
- Gebiedsaanpak energietransitie
- [Gebiedskoersen detailhandel 2017-2020](#)

- [Gebiedsvisie Hoboken 2030](#)
- [Gebiedsvisie Hoek van Holland 2011-2020](#)
- [Gebiedsvisie Nieuw Kralingen](#)
- [Gebiedsvisie Rotterdam Central District](#)
- [Gebiedsvisie Stadionpark](#)
- Groenplan Binnenstad
- [Handboek Rotterdamse Stijl](#)
- [Havenvisie 2030](#)
- [Havenvisie 2030: Voortgangsrapportage 2017 Havenvisie 2030](#)
- [Hoogbouwvisie 2011](#)
- [Horecagebiedsplan 2017-2019](#)
- [Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2015-2019 Rotterdam](#)
- [Kader oplaadinfrastructuur auto's](#)
- [Kader Stedelijke Ontwikkeling](#)
- Meerjarenplan Bouw en Woningtoezicht 2018-2021
- [Milieuzone kaart](#)
- [Natuurkaart Rotterdam](#)
- [Nieuwe energie voor Rotterdam \(Drift rapport\)](#)

- [NPRZ Uitvoeringsplannen](#)
- [OV-visie Rotterdam 2018-2040](#)
- [Plintenstrategie voor de Rotterdamse binnenstad](#)
- [Programma Rivieroevers](#)
- [Roadmap Next Economy](#)
- [Rotterdam Kaart van de Stad - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn](#)
- [Rotterdamse Mobiliteitsagenda 2015 - 2018: Stedelijk Verkeersplan Rotterdam 2016 - 2030+](#)
- [Rotterdamse Stijl](#)
- [Rotterdamse Welstandsnota](#)
- [Stadsvisie](#)
- Stedelijke Agenda Haven
- [Structuurvisie Hart van Zuid](#)
- [Verbonden stad - visie openbare ruimte binnenstad Rotterdam - Ruimtelijke ontwikkelingsstrategie 2030](#)
- [Verhaal van de stad](#)
- Verkeer- en vervoersplan Rotterdam 2003-2020
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Rotterdam 2015](#)
- [Visie en strategie Rotterdam Makers District](#)
- [Recreatiekader Rottemeren "Ruimte voor een groenblauwe toekomst, Kader en koers voorrecreatief landschapspark Rottemeren" 2019](#)

Omschrijving taakveld

Het realiseren van mooi, divers en uitnodigend openbaar groen en stedelijk water. Het groen en water in Rotterdam heeft landschappelijke en ecologische waarde, is goed verspreid, biedt ruimte aan toegankelijke recreatie, en houdt de mensen en de stad gezond, leefbaar en aantrekkelijk. Juist in de verdichtende omgeving wordt gezorgd voor een eveneens groeiende aanwezigheid van openbaar groen en stedelijk water. Onze kenmerkende rivieren, parken, singels, plantsoenen, groen en recreatiegebieden hebben iedere Rotterdammer iets te bieden. Samen met bewoners en partners pakken we kansen die bijdragen aan een circulaire economie en uitdagingen rondom klimaatverandering en gezonde groei in relatie tot de stedelijke verdichtingsopgave.

Tot dit Rotterdamse taakveld behoren:

- natuurbescherming, onderhoud van bos, heide en overige natuurgebieden
- aanleg en onderhoud van openbaar groen inclusief het plaatsen en onderhouden van kunstwerken in de openbare ruimte
- aanleg en onderhoud van openbaar water: vijvers en kleine watergangen, waaronder het schoonhouden van sloten, onderhouden van taluds en betuining
- aanleg en onderhoud van speelvoorzieningen
- hobbyclubs en volkstuinderverenigingen

De gemeente werkt aan een aantrekkelijke, klimaatbestendige, groene en gezonde openbare ruimte voor alle Rotterdammers, zodat een aantrekkelijk werk- en leefklimaat ontstaat en groeit.

Het creëren van een steeds groenere stad door structureel samen te werken en te koppelen met andere beleidsvelden zoals de verhoogde bouwactiviteiten, vernieuwing van riolering en stadsverwarming en initiatieven om een gezonde leefstijl te bevorderen. Hierbij wordt nadrukkelijk en integraal gezocht naar mogelijkheden om werk met werk te maken in de wijken en buurten van Rotterdam. Dat doen we zowel intern als extern met (bewoners)initiatieven en partners in de stad die bijdragen aan een aantrekkelijke openbare ruimte voor iedereen.

De gemeente werkt aan een robuuste aaneengesloten groenstructuur, omdat dat beter is voor mens en natuur. Het verbinden van groengebieden is op meerdere schaalniveaus belangrijk, van de verbinding van stad en land tot in de buurt. Rotterdam stuurt daarom ook in regionale samenwerkingen aan op meer en beter bereikbare groengebieden voor natuur en recreatie, voor Rotterdammers en bewoners in de regio.

Een robuuste groenstructuur is ook beter bestand tegen extreme weersomstandigheden als gevolg van de verandering van het klimaat. Naast het bergen van de wateropgave stuurt de gemeente op meer diversiteit in de groenstructuur. Dit leidt tot een hoge ecologische waarde en *biodiversiteit* en is uitnodigend voor iedere Rotterdammer. Door een goede balans in gebruiksmogelijkheden is er ruimte voor verblijf, ontmoeting en verplaatsing in een gezonde omgeving.

Materialen die gebruikt worden bij de inrichting van de openbare ruimte zijn zoveel mogelijk circulaire producten. Ook het groenafval zelf wordt optimaal terug gerecycled.

Openbaar groen en het stedelijk watersysteem zijn belangrijk voor de ecologische en landschappelijke waarde van de stad en dragen in belangrijke mate bij aan een gezonde leefomgeving en biodiversiteit. Met sport-, cultuur-, groen- en recreatieve deelprogramma's en voorzieningen werkt Rotterdam aan een leefbare en vitale stad, zowel in de directe dagelijkse leefomgeving als in de grotere parken en groengebieden. Een herkenbare leefomgeving die op een laagdrempelige manier uitnodigt tot leren, bewegen, participatie en ontmoeting, en die bijdraagt aan de eigen kracht en de gezonde en duurzame leefstijl van Rotterdammers, met oog voor de behoefte van verschillende doelgroepen. Kwalitatief hoogwaardig groen maakt het verschil en zet Rotterdam ook op de kaart als groene metropool met een aantrekkelijk werk-leefklimaat.

De openbare ruimte heeft elke Rotterdammer wat te bieden. Er wordt meer dan ooit gewandeld, gesport, gepicknickt en gebarbecued. En ook evenementen en festivals doen een beroep op ons stedelijk- en wijkgroen. Tegelijkertijd neemt de druk op de (groene) buitenruimte toe en groeit de komende jaren door de binnenstedelijke verstedelijkingsopgave.

Het college stuurt op meer en beter bereikbaar groen, het kan gaan om lokale vergroening in de straat of op het plein en bijvoorbeeld nieuwe parken. Daarbij maken we gebruik van de bestaande kwaliteiten in wijken en buurten en versterken die, zoals het ontwikkelen van de rivieroever van Maas en Rotte voor verblijf en recreatie. Verdichting betekent ook een intensiever gebruik van de beschikbare ruimte wat extra eisen stelt aan de kwaliteit van onze bomen, grassen en beplanting.

Groen en water versterken de ruimtelijke structuur, de leefbaarheid en de klimaatbestendigheid van de stad. Parken, plantsoenen, wegbermen, straatbomen en gevelgroen verminderen hittestress en versterken de biodiversiteit. Zichtbare watergangen, onderdeel van het stedelijk watersysteem, dragen niet alleen bij aan de weerbaarheid maar ook aan belevingswaarde van de stad en aan waterdoelstellingen zoals het lokaal opvangen en langer vasthouden van water. Aanleg en onderhoud vindt plaats op milieuvriendelijke wijze: objecten en materialen worden gerecycled en ook organisch afval wordt hergebruikt. Het zorgt er daarnaast voor dat de omgeving veilig, beschikbaar en toegankelijk voor iedereen blijft.

Daarnaast investeert Rotterdam in ruimte voor ontmoeting en verblijf in de openbare ruimte door deze aangenaam in te richten en sociale knooppunten in de wijk te versterken. Bovendien zal de gemeente met variatie in inrichting en elementen de Rotterdammer meer gaan uitdagen en stimuleren om meer en vaker naar buiten te gaan om te spelen, te sporten en te bewegen in de openbare ruimte. In de stad worden plekken als vrije ruimte aangewezen en opengesteld voor tijdelijk gebruik of voor buurtactiviteiten om elkaar te ontmoeten.

Daar waar behoefte is, zetten we extra in op specifieke doelgroepen, zoals gezinnen en kinderen. Het realiseren en onderhouden van voldoende en toegankelijke recreatieve voorzieningen in de wijken, zoals speeltuinen en scoutingverenigingen, voorziet in de behoefte van jonge Rotterdammers aan een veilige speelplek. Het college draagt zorg voor voldoende spreiding en een goede bereikbaarheid.

Al deze opgaven vragen om creatieve en innovatieve oplossingen en andere samenwerkingsvormen met (deels nieuwe) partners. Alleen door samen op te trekken met oog voor de brede doelstellingen van de stad en het effect van onze aanpak op de Rotterdammer zorgen we voor maximaal resultaat, ook op de lange termijn.

Er is inmiddels veel geoefend met de concept Omgevingsvisie die in het kader van de nieuwe Omgevingswet richtinggevend wordt. De ontwikkeling van de stad wordt hierin beschreven aan de hand van vijf perspectieven:

1. circulaire stad
2. compacte stad
3. productieve stad
4. inclusieve stad
5. gezonde stad

Deze perspectieven sluiten goed aan bij onze ambities.

Met de bovengenoemde doelen beogen we de volgende effecten in de stad te bereiken:

- tevredenheid van bewoners vergroten over de openbare ruimte, waaronder het groen, water en speelvoorzieningen
- groei van gebruikers en bezoekersaantallen van stadsparken en wijkvoorzieningen
- bevordering van een duurzame en gezonde leefstijl
- weerbaarheid van de stad versterken

Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling

Pagina 76

Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling

Ontwikkelen van een integrale omgevingsvisie en strategie voor de ontwikkeling en groei van de stad

Zorgen voor de implementatie van de Omgevingswet

Zorgen voor actuele, flexibele en toekomstgerichte juridische kaders voor de ontwikkeling van de stad

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Tijdens de Europese Top van 20 juni 2019 heeft de Europese Raad zijn strategische agenda voor 2019-2024 gepresenteerd. Er zijn sterke aanknopingspunten voor de gemeente met de Europese agenda. De nieuwe Europese Commissie die vanaf 1 november 2019 zal aantreden komt met een definitief werkprogramma voor de vijfjarige termijn en voor het eerste jaar. Deze agenda's worden getoetst aan de doelstellingen in het taakveld

[Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling]. Op basis hiervan wordt voor het taakveld een EU werkprogramma opgesteld. Hierin wordt opgenomen welke opgave Europese middelen beschikbaar zijn en welke invloed huidige en toekomstige Europese regelgeving heeft op het bereiken van de doelstellingen.

Wat willen we bereiken

Een integrale omgevingsvisie en strategie voor de goede groei van de stad

Een door de gemeenteraad vastgestelde Omgevingsvisie Rotterdam uiterlijk in 2020. De Omgevingsvisie Rotterdam kent twee doelstellingen:

1. Inhoud

Het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in Rotterdam, zodat het voor alle Rotterdammers, bezoekers, ondernemingen en ondernemers fijn wonen, leven, verplaatsen, ontmoeten, werken en recreëren is vandaag, morgen en overmorgen. Daarnaast is de buitenruimte van belang omdat deze het leefgebied vormt van dieren. Het doel is om ook voor hen een goede leefomgeving te creëren.

2. Proces

Het verbeteren van de planvormings- en besluitvormingsprocessen in de fysieke leefomgeving met een goede wisselwerking tussen gemeente, burgers, ondernemers en bezoekers.

Een goede implementatie van de Omgevingswet

De implementatie van de Omgevingswet heeft vijf belangrijke maatschappelijke verbeterdoelen:

- het vergroten van de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van het omgevingsrecht
- het maken van en het vergroten van de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van een afwegingskader ruimtegebruik voor de gemeente in relatie tot het frequenter optreden van meervoudige claims op dezelfde ruimte
- het bewerkstelligen van een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving (integraliteit)
- het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte door een actieve en flexibele aanpak mogelijk te maken voor het bereiken van doelen voor de fysieke leefomgeving
- het versnellen en verbeteren van besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving (mede om participatie en betrokkenheid van burgers en bedrijven te vergroten)

De maatschappelijke verbeterdoelen van de Omgevingswet zijn doelen die de gemeente al grotendeels nastreeft. De wet geeft een extra prikkel en is een middel om vele initiatieven die al lopen een extra impuls te geven. Hoe eerder wordt gestart met de invoering van de Omgevingswet, hoe beter. Een verandering als deze, waarbij zoveel interne en externe partijen betrokken zijn, kost tijd en vraagt om veel afstemming. Daarnaast geven een vroege start een proactieve houding de mogelijkheid om oplossingen te vinden die aansluiten bij onze eigen wensen en behoeften en de Rotterdamse manier van werken.

Het Omgevingsplan Rotterdam

Op 1 januari 2021 wordt een flexibel en toekomstgericht Omgevingsplan Rotterdam (1.0) opgeleverd inclusief een aanpak voor de periode 2021-2029. Uiterlijk in 2029 wordt er een Omgevingsplan Rotterdam (nieuwe stijl en met een nieuwe standaard) opgeleverd.

Kaders/Bestemmingsplannen

Zorgen dat in de gehele stad sprake is van actuele, flexibele en vooral toekomstgerichte kaders.

- **Ontwikkelen van een integrale omgevingsvisie en strategie voor de ontwikkeling en groei van de stad**

De Omgevingsvisie wordt gecombineerd met een uitvoeringsstrategie en daaraan gekoppelde programma's waarin wordt aangegeven op welke manier we doelstellingen uit de Omgevingsvisie de komende jaren gaan realiseren.

- **Omgevingswet**

In 2021 wordt de Omgevingswet ingevoerd. Deze wet heeft grote gevolgen voor het ruimtelijk beleid. De twee belangrijkste instrumenten voor gemeenten van deze nieuwe wet zijn de *Omgevingsvisie* en het *Omgevingsplan* (deze zal de bestemmingsplannen vervangen). De implementatie van de Omgevingswet is een concernbrede opgave, gericht op de vier maatschappelijke verbeterdoelen van de wet (hieronder omschreven onder Implementatie Omgevingswet). Een belangrijke opgave die hier onder valt is het voorsorteren op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

- **Omgevingsplan Rotterdam**

De actualiseringsplicht voor bestemmingsplannen is vervallen, maar we houden de verplichting om de gehele stad te voorzien van actuele, flexibele en vooral toekomstgerichte kaders. Tot 2021 is het nog steeds noodzakelijk om bestemmingsplannen op te stellen, waarbij de komende jaren de balans verschuift van het actualiseren van bestemmingsplannen naar het maken van een Omgevingsplan in het kader van de Omgevingswet.

Wat gaan we daar voor doen

Ontwikkelen van een integrale omgevingsvisie en strategie voor de ontwikkeling en groei van de stad

- *Begin 2018 is een Verkenning omgevingsvisie Rotterdam opgeleverd. De ontwikkeling van de stad wordt beschreven aan de hand van vijf perspectieven: circulaire stad, compacte stad, productieve stad, inclusieve stad en gezonde stad. Deze perspectieven sluiten goed aan bij de ambities uit het coalitieakkoord en wat het college wil gaan doen. Denk aan:*
  - *de maatregelen in het kader van de energietransitie passen bijvoorbeeld binnen het perspectief circulaire stad en productieve stad en;*

- *de maatregelen bij Wonen in een wereldstad sluiten aan bij de perspectieven compacte stad, inclusieve stad en gezonde stad.*
- *De verkenning is begin 2019 besproken in college en raad. Een plan van aanpak is opgesteld met als doel het opleveren van een concept omgevingsvisie eind 2019 en het vaststellen van de omgevingsvisie medio 2020. Het plan van aanpak behelst het opstellen van kernbeslissingen, het uitvoeren van een participatie strategie en het uitwerken van een passende vorm voor de omgevingsvisie. Belangrijk onderdeel van het proces is de regionale samenwerking en afstemming met de Provinciale omgevingsvisie (POVI) en de Nationale omgevingsvisie (NOVI).*
- *Omdat bepaalde uitspraken in de omgevingsvisie MER-plichtig zijn, is een procesonderdeel toegevoegd. In het kader van de omgevingsvisie zal een omgevingseffect rapportage worden opgesteld. De rapportage geeft inzicht in de effecten van de omgevingsvisie en levert tevens een monitor op de voortgang.*

Implementatie van de Omgevingswet

Naast het opstellen van een omgevingsvisie zijn de belangrijkste beoogde resultaten vóór 1 januari 2021 de volgende:

- *We hebben eerste stappen gezet om te komen tot een andere manier van kijken, werken en samenwerken.*
- *We zijn met onze eigen informatiesystemen aangesloten op het Digitaal Stelsel Omgevingswet.*
- *We kunnen de juiste informatie verstrekken aan bewoners en bedrijven.*
- *We beschikken over een actueel actieplan geluid (in kader Europese regelgeving).*
- *We hebben de basis op orde gebracht met de huidige bestemmingsplannen die opgaan in het nieuwe omgevingsplan.*
- *We hebben kennis van de inhoud en het proces om vanaf 1 januari 2021 een omgevingsplan nieuwe stijl op te stellen en te publiceren in het Digitaal Stelsel Omgevingswet..*
- *We halen de nieuwe, vaak kortere, termijnen voor vergunningsaanvragen.*
- *We hebben het legesmodel aangepast op de situatie na 1 januari 2021.*
- *We hebben de huidige formulieren en vragenbomen voor gebruikers waar nodig aangepast en overgezet naar het nieuwe Digitaal Stelsel Omgevingswet.*
- *We hebben een transitieplan hoe we vanaf 1 januari 2021 tot 2029 omgaan met de impact van het oude en nieuwe juridische systeem voor het proces initiatief verkennen en vergunningverlening.*
- *We zijn voorbereid op het ingeschatte aantal bezwaar- en beroepszaken.*
- *Archivering, privacy en informatiebeveiliging zijn Omgevingswetproof.*

Omgevingsplan

- *Per 1 januari 2021 zijn alle gemeenten verplicht om te beschikken over een Omgevingsplan. Voor Rotterdam gaan we uit van een eerste versie Omgevingsplan (1.0), inclusief een aanpak voor de periode 2021-2029. Uiterlijk in 2029 wordt er een Omgevingsplan Rotterdam (nieuwe stijl en met een nieuwe standaard) opgeleverd.*

- Om te komen tot dit Omgevingsplan wordt de komende jaren al in diverse gebieden geëxperimenteerd met pilot Omgevingsplannen. De ervaringen worden verwerkt in het definitieve Omgevingsplan voor heel Rotterdam.
- Tot 2021 blijven de huidige bestemmingsplannen gehandhaafd. De formele actualisatieplicht is komen te vervallen, maar de gemeente is wel verplicht om in alle gebieden te voorzien in actuele juridische kaders, die ook op de juiste manier digitaal raadpleegbaar zijn. Tot 2021 wordt dus nog een aantal nieuwe bestemmingsplannen gemaakt, waarbij de focus leggen op de gebieden met grote ontwikkelingen (toekomstige woningbouwlocaties en [NPRZ](#)) en daar waar nog geen kaders zijn.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	1.204	5.365	4.000	768	768	768
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.052	5.365	4.000	768	768	768
Overige opbrengsten derden	152	0	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	1.126	11.823	11.113	7.691	7.493	9.876
Apparaatlasten	12.950	16.678	17.080	16.985	16.996	19.589
Inhuur	1.598	1.584	1.565	1.492	1.503	4.218
Overige apparaatlasten	176	302	311	311	311	311
Personeel	11.175	14.792	15.203	15.182	15.182	15.060
Interne resultaat	-15.361	-12.903	-12.704	-12.715	-12.874	-12.583
Interne resultaat	-15.361	-12.903	-12.704	-12.715	-12.874	-12.583
Programmalasten	3.537	8.048	6.737	3.421	3.371	2.871
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.603	8.048	6.737	3.421	3.371	2.871
Overige programmalasten	-66	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	78	-6.458	-7.113	-6.923	-6.725	-9.108
Saldo voor reserveringen	78	-6.458	-7.113	-6.923	-6.725	-9.108
Reserves	1.488	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	1.488	0	0	0	0	0

Saldo	1.566	-6.458	-7.113	-6.923	-6.725	-9.108
-------	-------	--------	--------	--------	--------	--------

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-3.800	-3.538	-3.367	-3.315	-3.315
Omissie 2019	-356	-2.034	-2.004	-2.004	-2.004
Voorjaarsnota 2019	-719	-822	-616	-515	107
Begroting 2020	-6.458	-7.113	-6.923	-6.725	-9.108

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	-719	-822	-616	-515	107	
Bijstellingen Begroting 2020						
	Categorie					
Actualisatie personele en materiële budgetten	Technische wijzigingen	342	-24	140	462	-2.680
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	-6.081	-5.984	-5.989	-6.604	-5.927
Verdeling digitaliseringsagenda	Technische wijzigingen	0	-285	-459	-547	-547
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	0	0	0	-62	-62
Begroting na wijzigingen		-6.458	-7.113	-6.923	-6.725	-9.108

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie personele en materiele budgetten

Voor de jaren 2019 tot en met 2023 zijn de personele en materiële budgetten geactualiseerd. Dit leidt tot technische bijstellingen in de inhuur, overhead en programmalasten. Deze mutaties hebben effect op de 3 programma's Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling, Verkeer en Vervoer en Overhead. Per saldo resulteert dit in een budget neutrale verschuiving over de programma's heen.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Verdeling digitaliseringsagenda

Bij de Voorjaarsnota 2019 is de uitvoering van de Digitaliseringsagenda in de begroting verwerkt. De dekking voor de Digitaliseringsagenda dient te worden vrijgespeeld vanuit het niet invullen van vacatures en materiële budgetten. Bij de voorjaarsnota is binnen het programma Stedelijke inrichting en ontwikkeling een budgetverlaging van € 1,5 mln in 2020 oplopend tot € 2,9 mln in 2022 doorgevoerd. Bij deze Begroting 2020 wordt deze budgetverlaging over de verschillende afdelingen herverdeeld. Dit heeft effect op de programma's Stedelijke inrichting en ontwikkeling, Economische Zaken en Verkeer en Vervoer.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse technische mutaties tussen kostenplaatsen en/of kostendragers.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Actualisatie ontwikkelingsvisie Lijnbaan](#)
- [Archeologische waarden- en beleidskaart Rotterdam](#)
- [Architectuurnota: Architectuur en Rotterdam 2010](#)
- [Atlas Stedelijke Havens - De havens in kaart](#)
- [Beleidsregeling Parkeernormen auto en fiets gemeente Rotterdam 2018](#)
- [Binnenstad als City Lounge - Binnenstadplan 2008-2020](#)
- [Bouwverordening 2010](#)
- [De Rivier als getijdenpark - groeidocument 2018](#)
- [Focus Document City Lounge/ Binnenstadsplan 2014-2018](#)
- Gebiedsaanpak energietransitie
- [Gebiedskoersen detailhandel 2017-2020](#)

- [Gebiedsvisie Hoboken 2030](#)
- [Gebiedsvisie Hoek van Holland 2011-2020](#)
- [Gebiedsvisie Nieuw Kralingen](#)
- [Gebiedsvisie Rotterdam Central District](#)
- [Gebiedsvisie Stadionpark](#)
- Groenplan Binnenstad
- [Handboek Rotterdamse Stijl](#)
- [Havenvisie 2030](#)
- [Havenvisie 2030: Voortgangsrapportage 2017 Havenvisie 2030](#)
- [Hoogbouwvisie 2011](#)
- [Horecagebiedsplan 2017-2019](#)
- [Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2015-2019 Rotterdam](#)
- [Kader oplaadinfrastructuur auto's](#)
- [Kader Stedelijke Ontwikkeling](#)
- Meerjarenplan Bouw en Woningtoezicht 2018-2021
- [Milieuzone kaart](#)
- [Natuurkaart Rotterdam](#)
- [Nieuwe energie voor Rotterdam \(Drift rapport\)](#)
- [NPRZ Uitvoeringsplannen](#)

- [OV-visie Rotterdam 2018-2040](#)
- [Plintenstrategie voor de Rotterdamse binnenstad](#)
- [Programma Oost 2017-2019](#)
- [Programma Rivieroevers](#)
- [Programma Rivieroevers Uitvoeringsprogramma 2019-2022](#)
- [Roadmap Next Economy](#)
- [Rotterdam Kaart van de Stad - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn](#)
- [Rotterdamse Mobiliteitsagenda 2015 - 2018](#)
- [Rotterdamse Mobiliteitsagenda 2015 - 2018 Rotterdam Verkeersveilig - Meerjarenplan 2016-2018](#)
- [Rotterdamse Mobiliteitsagenda 2015 - 2018 Rotterdam Verkeersveilig - Meerjarenplan 2016-2018: Actieplan Verkeersveilige scholen](#)
- [Rotterdamse Mobiliteitsagenda 2015 - 2018: Fietsplan 2016 - 2018](#)
- [Rotterdamse Mobiliteitsagenda 2015 - 2018: Parkeerplan Rotterdam 2016-2018](#)
- [Rotterdamse Mobiliteitsagenda 2015 - 2018: Stedelijk Verkeersplan Rotterdam 2016 - 2030+](#)
- [Rotterdamse Stijl](#)
- [Rotterdamse Welstandsnota](#)
- [Stadsvisie](#)
- [Stedelijke Agenda Haven](#)
- [Structuurvisie Hart van Zuid](#)

- [Verbonden stad - visie openbare ruimte binnenstad Rotterdam - Ruimtelijke ontwikkelingsstrategie 2030](#)
- [Verhaal van de stad](#)
- Verkeer- en vervoersplan Rotterdam 2003-2020
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Rotterdam 2015](#)
- [Concept Visie Openbare Ruimte 2019-2029](#)
- [Visie en strategie Rotterdam Makers District](#)

Omschrijving taakveld

Doel is het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in Rotterdam, zodat het voor alle Rotterdammers, bezoekers, ondernemingen en ondernemers fijn wonen, leven, verplaatsen, ontmoeten, werken en recreëren is vandaag, morgen en overmorgen. Goede en effectieve kaders voor de fysieke leefomgeving dragen bij aan een goede ontwikkeling van Rotterdam met het oog op de groei van de stad, rekening houdend met gewenste transitie in de stad.

De stad zal de komende jaren verder groeien en te maken krijgen met grote transitie. Richting het einde van de collegeperiode zal het aantal inwoners snel gaan toenemen, we zullen vele woningen en daarbij behorende infrastructuur moeten bouwen. Tegelijk zullen we ons hele energiesysteem op de schop moeten nemen, materiaalstromen in de stad circulair gaan maken, de stad verder uitrusten voor de veranderingen in de digitale wereld, de stad toerusten voor wateroverlast en hittestress en de mobiliteitsstromen naar OV en fiets moeten kanaliseren. Deze groei en verandering van de stad betekent een grote ruimtelijke opgave, waarbij de bouw van nieuwe woningen gepaard zal moeten gaan met de bouw van (maatschappelijke) voorzieningen, kwalitatief hoogwaardig groen, genoeg plek voor energieopwekking, -opslag en -transport, een goede bereikbaarheid en voldoende werkgelegenheid. We anticiperen daarbij op ontwikkelingen op het gebied van klimaat, bevolkingssamenstelling en economische vernieuwing. Dit vraagt een ruimtelijke visie en ruimtelijke kaders, waarmee de gemeente richting geeft aan de ontwikkeling van een duurzame stad waarin het prettig wonen, werken en verblijven is. Deze visie krijgt de vorm van een omgevingsvisie, conform de eisen van de nieuwe Omgevingswet. Daarbij worden alle aspecten die de fysieke leefomgeving beïnvloeden in samenhang gezien.

De Omgevingswet bundelt de wetgeving en regels voor de fysieke leefomgeving. Vanaf 1 januari 2021 is er één integrale wet voor zaken als bodem, geluid, lucht, milieu, water, ruimtelijke ordening, monumentenzorg, natuur en gezondheid. Tot 2029 hebben we de tijd om helemaal in de geest van de wet te gaan werken. Die tijd is ook nodig, het is de grootste wetwijziging sinds de invoering van de Grondwet in 1848. De invoering van de wet gaat met veel veranderingen gepaard, maar de belangrijkste liggen op de volgende terreinen:

Andere manier van werken

De Omgevingswet vraagt vooral een andere manier van denken, werken en handelen. Van de stad maar ook van

onze gemeentelijke organisatie. Integraal samenwerken binnen deze organisatie, collega-overheden, partners in de stad en bewoners. En daarnaast denken, redeneren en handelen vanuit het principe 'ja-mits' en procesgeoriënteerd. Een cultuurverandering waar de gemeente al langer mee bezig zijn en die we versterkt door moeten zetten.

Digitaal Stelsel Omgevingswet

Voor de nieuwe wet wordt landelijk een Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) ontwikkeld. Het DSO heeft voor de gebruiker de vorm van één digitaal loket. Het brengt alle relevante informatie over de fysieke leefomgeving bij elkaar die voor iedereen inzichtelijk is. Daarnaast kunnen bewoners, bedrijven en overheden via dit loket meldingen doorgeven of een vergunning aanvragen.

Kerninstrumenten

De Omgevingswet kent een aantal nieuwe instrumenten waar we als gemeente mee gaan werken. De belangrijkste zijn de volgende:

- Omgevingsvisie (een samenhangende (integrale) strategische richting voor de fysieke leefomgeving).
- (Omgevings)programma's (plannen waarmee we de veranderingen uit de omgevingsvisie concreet maken in de vorm van maatregelen).
- Omgevingsplan (dit plan bevat alle regels over de fysieke leefomgeving die de gemeente stelt binnen haar grondgebied. Het is de opvolger van onder andere de huidige bestemmingsplannen en verordeningen, maar krijgt een veel bredere inhoud).

Wonen en bouwen

Pagina 77

Wonen en bouwen

Groei van de woningvoorraad en aantrekkelijke woonmilieus

Woningvoorraad met toekomstwaarde

Basis op orde

Ontwikkelingen en voortgang

De hoofddoelstellingen van het woonbeleid van de gemeente Rotterdam zijn aantrekkelijkere woonmilieus, een woningvoorraad met voldoende kwaliteit en duurzame toekomstwaarde, en borging dat de basis van de woningmarkt op orde blijft.

Visies en beleid

In 2019 zijn belangrijke richtinggevende documenten vastgesteld waaraan komende jaren verder invulling wordt gegeven. Besloten is de Woonvisie 2030 op basis van het Coalitieakkoord 'Nieuwe energie voor Rotterdam' aan te passen op de onderdelen voorraadontwikkeling en duurzaamheid in de vorm van een Addendum en een Agenda 2022. Het Addendum is op 16 mei 2019 door de gemeenteraad vastgesteld. Een belangrijke uitwerking van de Woonvisie 2030 en het Addendum is de 'Gebiedsatlas Ontwikkeling Woningvoorraad'. De Gebiedsatlas is hét instrument om ook op gebiedsniveau te sturen op de balans in de woningvoorraad.

Direct met het Addendum is op 16 mei 2019 ook het Actieplan middenhuur in de gemeenteraad vastgesteld. Het Actieplan bevat concrete maatregelen voor behoud en uitbreiding van de voorraad woningen in Rotterdam met een maandhuur tussen 711 en 1.000 euro (prijspeil 2018). Dit zijn maatregelen op het gebied van nieuwbouw, exploitatie van en toegang tot (vrije sector) corporatiebezit en het tegengaan van speculatie in de particuliere voorraad. Dit hele pakket aan maatregelen zorgt ervoor dat Rotterdamse middeninkomens beter bediend worden.

Op 11 april 2019 is het Werkprogramma NPRZ Wonen 2019-2022 door de gemeenteraad vastgesteld. Hierin is vastgelegd welke maatregelen nodig zijn in het resterend deel van deze collegeperiode om voldoende voortgang te houden op de lange termijn ambities van het NPRZ. De maatregelen richten zich op de drie sporen binnen de pijler Wonen, te weten:

- *Basisaanpak Particuliere Voorraad: wegwerken van achterstallig onderhoud en het versterken van VvE's*
- *Grondige Aanpak Particuliere Voorraad: verouderde woningen worden via sloop/nieuwbouw of transformatie vervangen door woningen die geschikt zijn voor een andere doelgroep.*
- *Corporatievoorraad: aanpak van corporatiewoningen door middel van sloop/nieuwbouw of een renovatie van minimaal € 37.500,-*

Op 3 juni 2019 is de Woondeal Zuidelijke Randstad ondertekend, gezamenlijk met andere bestuurders in de zuidelijke Randstad en de minister van BZK. Deze Woondeal is een samenwerkingsagenda tussen de betrokken overheden en heeft als belangrijkste thema's de woningbouwproductie, gebiedsontwikkeling en verbetering van de werking van de woningmarkt. Daarnaast bevat de Woondeal een set afspraken specifiek ten behoeve van de NPRZ-opgave in de pijler Wonen, zoals ook vastgelegd in het hiervoor genoemde Werkprogramma NPRZ Wonen 2019 – 2022.

In dit verband is ook de uitspraak van Minister Ollongren van belang inzake het geschil tussen de gemeente en Woonbron over hun bijdrage bij de aanpak van de particuliere woningvoorraad. Met de uitspraak kwam meer duidelijkheid over een langlopend verschil van inzicht tussen de corporaties en gemeente. De herstructurering van het particulier woningbezit in Rotterdam-Zuid is een taak waar Woonbron een bijdrage aan mag leveren. De gemeente kan deze bijdrage echter niet verplichten.

Op 27 juni 2019 heeft de gemeenteraad besloten de werking van de Verordening Woonruimtebemiddeling met één jaar te verlengen om voldoende tijd te hebben voor een gedegen evaluatie en herijking in regionaal verband.

Woningbouwproductie

Onverminderd van belang blijft de collegedoelstelling om te starten met de bouw van 18.000 woningen in de periode 2018-2022. Het door de gemeente en ontwikkelende partijen, inclusief corporaties, ondertekende Woningbouwakkoord vormt hiervoor de leidraad. Ditzelfde geldt voor de uitvoering van de in regionaal verband gemaakte afspraken tussen de regiogemeenten, woningcorporaties, Maaskoepel en de provincie Zuid-Holland. De afspraken richten zich op de voorraadontwikkeling en een evenwichtige verdeling van de sociale voorraad over de regio.

Om 18.000 woningen daadwerkelijk te starten werken wij aan 25.000 woningen in onze planvoorraad. Gemeentelijke locaties worden versneld op de markt gezet en er is via de mogelijkheid van unsolicited proposals meer ruimte gekomen voor markt- en stadsmakers initiatieven. Ook werken wij in hoog tempo door aan het hard maken van onze planvoorraad in planologische kaders. Van de 25.000 woningen past ca 60% in huidige bestemmingsplankaders. Voor 40% ca 10.000 woningen moet nog een planologische procedure worden doorlopen, via een (project) bestemmingsplan, uitgebreide procedure, of coördinatieregelen.

Via het woningbouwakkoord hebben marktpartijen en woningbouwcorporaties zich gebonden aan de kwantitatieve en kwalitatieve Rotterdamse bouwopgave. Marktpartijen en corporaties spannen zich hiermee maximaal in om de bouwproductie ambitie van dit college daadwerkelijk te realiseren. Bovendien zijn we met marktpartijen en corporaties in gesprek over het stabielere maken van de Rotterdamse bouwproductie op de middellange termijn.

De realisatie van de opgave is echter niet vanzelfsprekend maar zeer complex: kaders moeten snel worden uitgewerkt, vrijwel elke bouwopgave bevindt zich in bestaand stedelijk gebied en raakt bestaande belangen in positieve of negatieve zin. Ook zien we de beschikbaarheid van voldoende bouwers en aannemers afnemen, met snel stijgende bouwkosten tot gevolg. De realisatie van het target staat daarmee constant onder druk.

Versterken bestaande woningvoorraad

Als het gaat om de verduurzaming van de woningvoorraad ligt de focus op het energetisch verbeteren van woningen en (voorbereid op) aardgasvrij. Via een gebiedsaanpak bieden we Rotterdammers het goedkoopste alternatief voor aardgas. Door slimme koppelingen te maken met werkzaamheden in de ondergrond en renovaties

van grote vastgoedeigenaren, verminderen we overlast en kosten. Door proactief aan de slag te gaan in een aantal gebieden leren wij wat er nodig is om de energietransitie haalbaar en betaalbaar te maken. Uiterlijk in 2021 stellen we een warmte transitievisie op, waarin wij aangeven welke wijken voor en na 2030 van het aardgas afgaan.

Er valt nog een hoop te winnen in het minderen van energieverbruik. Energiecoaches en experimenten met de vervanging van energieverpillers (verouderde apparatuur) helpen daarbij. Ook zetten we in op de isolatie van woningen en het opwekken van duurzame energie. Het verduurzamen van de woningen loopt onder andere via de prestatieafspraken die we met de woningbouwcorporaties maken. In de Nota Kantoren, Bedrijfsruimte en Nota detailhandel hebben we uitgewerkt hoe de bedrijventerreinen en kantoren gaan helpen verduurzamen. Ons eigen vastgoed vervult waar mogelijk een voorbeeldrol.

Steigers op Zuid 2.0, het uitvoeringsplan particuliere woningvoorraad 2019-2022, verloopt conform planning

Het funderingsloket en het Fonds Duurzaam Funderingsherstel werken aan een hernieuwde samenwerkingsovereenkomst waardoor het fonds toegankelijker wordt voor Rotterdammers met financieringsproblemen gezien de uitvoering van urgent bloksgewijs funderingsherstel.

Er wordt een asbestloket ingesteld, als één centraal punt voor alle informatie, vragen en procedures met betrekking tot asbest in de stad. Dit plan van aanpak wordt in oktober 2019 aan de raad gestuurd. Het verbod op asbesthoudende dakbedekking is door de Eerste Kamer verworpen, maar het blijft ons doel dat dit soort dakbedekking zo snel mogelijk door eigenaren vervangen wordt. Daarom wordt, vanuit het asbestloket een stimulerende en informerende aanpak uitgerold met het doel eigenaren te informeren en aan te zetten tot het vervangen van deze dakbedekking.

Algemeen

Tijdens de Europese Top van 20 juni 2019 heeft de Europese Raad zijn strategische agenda voor 2019-2024 gepresenteerd. Er zijn sterke aanknopingspunten voor de gemeente met de Europese agenda. De nieuwe Europese Commissie die vanaf 1 november 2019 zal aantreden komt met een definitief werkprogramma voor de vijfjarige termijn en voor het eerste jaar. Deze agenda's worden getoetst aan de doelstellingen in het taakveld Wonen en Bouwen. Op basis hiervan wordt voor het taakveld een EU-werkprogramma opgesteld. Hierin wordt opgenomen voor welke opgave Europese middelen beschikbaar zijn en welke invloed huidige en toekomstige Europese regelgeving heeft op het bereiken van de doelstellingen.

Wat willen we bereiken

Groei van de woningvoorraad en aantrekkelijke woonmilieus

- Versnelde groei van de Rotterdamse woningvoorraad door een hogere woningbouwproductie, meer concreet de start bouw van 18.000 woningen. Waarbij de groei ook voor een deel vorm krijgt via de transformatie van kantoorruimte.
- Een diverse woningbouw qua woningtypen met een focus op toevoegingen in het middensegment en bijzondere aandacht voor toevoeging van woningen voor studenten en woningen geschikt voor ouderen en /of mensen met een beperking.
- Een woningbouw die qua architectuur en stedenbouw recht doet aan de woonmilieus waarin de woningen toegevoegd worden en cultuurhistorische waarden zo goed mogelijk respecteert.
- Een woningbouw die waar mogelijk onderdeel uitmaakt van een integraal plan waarbij ook investeringen in groen, verblijfs- en speelruimte, parkeren en voorzieningen plaatsvinden.
- Een woningbouwproductie die het resultaat is van een goede ruimtelijke afweging tussen diverse ruimtelijke opgaven binnen de stadsgrenzen, die optimaal wordt aangehaakt op verschillende type stadsinfrastructuren, zoals onder meer OV- en fietsnetwerken en warmtenet.

Woningvoorraad met toekomstwaarde

- Woningen (nieuw en bestaand) hebben een goede bouwtechnische, ruimtelijke en woontechnische kwaliteit.
- Woningen (nieuw en bestaand) dragen bij aan de energietransitie door bijvoorbeeld aardgasvrij, gebruik van duurzame energie, opwekken en opslag van duurzame energie, een ontwerp dat leidt tot een verlaagd energieverbruik.
- (Ver)bouwprocessen van woningen en infrastructuur zijn ingericht volgens circulaire principes: materiaalstromen in en rondom woningen zijn ingericht op minimaliseren van afval, bevorderen van recycling en inzet van materialen met een minimale CO2 emissie.
- Woningen (nieuw en bestaand) dragen bij aan klimaatadaptatie op het gebied van water en hittestress: bijvoorbeeld door groene daken, groene tuinen, zuinig watergebruik.
- Woningen (nieuw en bestaand) zijn ingericht op de eisen en mogelijkheden die de snel veranderende digitale omgeving stelt (bv aansluiting op glasvezel, goede dekking snelle mobiele netwerken).
- Door bovenstaande ambities te combineren en met de sociale en economische context te verbinden wordt er gebouwd aan de weerbaarheid en veerkracht (de resilience) van de mensen, de organisaties, en de systemen in de stad.

Basis op orde

- Een voorrangspositie voor bepaalde doelgroepen op de woningmarkt omdat zij nu minder kans maken, maar wel van economisch of maatschappelijk belang zijn voor de stad, zoals middeninkomens en hulpverleners.
- Extra ondersteuning in het voorzien in de woonbehoefte voor de doelgroepen die verminderd zelfredzaam zijn, zoals ouderen en mensen met een psycho/sociale problematiek die uitstromen uit een opvangsituatie naar (semi)zelfstandig wonen.
- Afname van woonoverlast als gevolg van reguliere of niet-reguliere bewoning en aanpak en inzet hierop.

Wat gaan we daar voor doen

Groei van de woningvoorraad en aantrekkelijke woonmilieus

Gemeentelijke inzet: initiëren, faciliteren en kaders stellen

- Inzet is de versnelde groei van de Rotterdamse woningvoorraad door te starten met de bouw van 18.000 nieuwbouwwoningen in de komende vier jaar. De rekenwijze van wat als nieuwbouw telt is als volgt, er zijn vier categorieën die meetellen:
  1. Nieuwbouw
  2. Nieuwbouwwoningen die worden gerealiseerd op een bestaand complex (optopping)
  3. Transformatie naar nieuwe woningen (functiewijziging van bijvoorbeeld kantoren in combinatie met fysieke transformatie werkzaamheden)
  4. *Vernieuwbouw, Grootschalige renovatie in onbewoonde staat tot nieuwbouw kwaliteit*
- Wat nadrukkelijk niet meetelt: splitsingen, legalisaties en renovaties in bewoonde staat.
- De gemeente spant zich hiervoor op verschillende manieren in, zonder zelf daadwerkelijk woningen te bouwen. De gemeente kan initiëren, faciliteren en kaderstellen.
- *Als basis hiervoor organiseert de gemeente een goede monitoring van de ontwikkeling van de woningvoorraad als geheel, naar prijssegment en eigendomssituatie; dit gebeurt mede in regionaal verband. De prijsontwikkeling binnen de particuliere (huur)voorraad krijgt hierin bijzondere aandacht.*
- De gemeente werkt integraal: de fysieke en economische opgave wordt in relatie tot de sociale en maatschappelijke opgave gezien. Daarnaast is er nauwe samenwerking met betrokken stakeholders. Bijvoorbeeld via de vereniging Rotterdam Central District (het platform waar de verschillende stakeholders samenwerken aan de gebiedsontwikkeling) en de aanpak in Middelland (waar door kracht van bewoners in te zetten de wijk verbetert).

Initiëren

- Waar de gemeente zelf grond bezit, wordt deze actief in de markt gezet om ontwikkelingen op gang te krijgen. *Dit zal in de regel om permanente, maar kan ook om tijdelijke woningbouw gaan. De gemeente stuurt bij het tot ontwikkeling brengen van eigen grond specifiek op de gewenste verdeling aan segment zoals volgt uit het Addendum en de Gebiedsatlas Wonen.*
- Met experimenten en pilots wordt de markt uitgedaagd tot nieuwe woonvormen. *Dit gebeurt onder meer via het Actieplan Coöperatieve Woonvormen. In de begroting is voor deze collegeperiode € 2,4 mln gereserveerd voor de verschillende maatregelen uit het actieplan coöperatieve woonvormen. Zo wordt er gekeken naar alternatieven voor het traditionele eigenaarschap of verhuur van woningen.*
- *Ter uitvoering van de Woondeal zuidelijke Randstad zal de gemeente:*
  - *Het planaanbod (middel)lange termijn (>2025) aanvullen; keuzes over nieuwe verstedelijkingslocaties om ook op termijn voor een stabiele bouwstroom te kunnen zorgen.*
  - *Een pilot flexwonen starten waarvoor het rijk een bijdrage van maximaal € 0,3 mln vrijmaakt. Er wordt een oplossing gecreëerd waar zowel studenten als statushouders in kunnen worden*

gehuisvest (mogelijk aangevuld met andere doelgroepen zoals (kwetsbare) jongeren). Momenteel loopt een verkenning naar mogelijke locaties.

- De gemeente rolt diverse doelgroepgerichte aanpakken uit, gericht op toevoeging van woningen voor middeninkomens, studenten, ouderen/mensen met een beperking:
  - *Ter uitvoering van het Actieplan Middenhuur wordt meer gestuurd op het opnemen van een percentage middenhuur in nieuwbouwplannen. Binnen de gemeentelijke begroting is voor deze collegeperiode € 1 mln in 2019 oplopend naar € 2 mln in 2022 gereserveerd voor dit actieplan. Dit budget zal worden ingezet ter stimulering van kwaliteitsaspecten, bijvoorbeeld het afdekken van extra investeringen door specifieke voorwaarden aan woninggrootte (grotere woningen voor gezinnen >85 m²) of huurhoogte (betaalbare huur tot 850 euro).*
  - Samen met Universiteiten, Hogescholen en studentenhuisvesters wordt gewerkt aan het realiseren van 2.000 extra studentenkamers, al dan niet in tijdelijke of mobiele varianten.
  - Met de betreffende stakeholders in de stad wordt *invulling gegeven aan het eind 2019 te sluiten Langer Thuis akkoord*, mede om te zorgen dat er meer geschikte woningen voor ouderen en mensen met een beperking komen.
- Aanvullend creëert de gemeente gunstige randvoorwaarden voor ontwikkelingen van burgers en bedrijven door te investeren in buitenruimte, groen, speel- en verblijfsruimtes, voorzieningen en boven- en ondergrondse infrastructuren. Zie hiervoor de inspanningen in andere taakvelden binnen dit programma.

Faciliteren

Bij initiatieven op grond van burgers en bedrijven faciliteert de gemeente de ontwikkelingen.

- We delen onze kennis over de Rotterdamse woningmarkt en woonwensen van Rotterdammers met ontwikkelende partijen, mede op grond van de nieuwe grote Omgevingstest (onderzoek naar woonwensen van Rotterdammers, als vervolg op de Grote Woontest).
- We brengen geselecteerde ontwikkellocaties nadrukkelijk onder de aandacht van potentiële investeerders en/of makelaars tussen partijen.
- We zorgen dat bij niet-standaard initiatieven in het kader van transformatie van kantoren of zorgcomplexen, of innovatieve woonconcepten voor dat haar interne processen goed lopen.
- Bouwprocedures worden versneld door:
  - zo vroeg mogelijk in het proces goede informatie te verschaffen over de toetsingskaders, regelgeving en risico's
  - te zorgen voor een efficiënt en duidelijk proces voor het afhandelen van vergunningaanvragen

Kaderstellen

Tot slot stelt de gemeente kaders op en stuurt de gemeente op grond daarvan bij:

- De gemeente stuurt op balans in het Rotterdamse woningbestand uitgaande van de Gebiedsatlas Wonen, waarbij de uiteindelijke verdeling over de komende vier jaar van de totale nieuwbouwopgave 20% sociaal; 30% middensegment, 30% hoger segment en 20% topsegment leidend is voor de nieuwbouw (deze percentages gelden dus niet voor elk project, het gaat over het totaal van de stad en het totaal van de komende vier jaar).

- Het woningkwaliteitsbeleid wordt vernieuwd in het licht van de nieuwe Omgevingswet zodat vooraf in planontwikkeling beter gestuurd kan worden op de gewenste (woontechnische) kwaliteit van de woningen.
- De architectuurnota wordt herijkt, met het oog op de energietransitie, transformaties kantoren/winkels /zorgvastgoed, de verdichtingsopgave en de opgave tot klimaatadaptief bouwen, maar ook vanuit de groeiende aandacht voor de rol van het cultureel erfgoed voor de ruimtelijke kwaliteit in de stad. Ook hier staat het gedachtegoed van de Omgevingswet centraal. Het monumentenbeleid wordt doorgezet (zie taakveld Cultureel erfgoed – Monumenten)
- Er wordt een ruimtelijk afwegingskader voor de groei van de stad gecreëerd, dat geïntegreerd zal worden in de Omgevingsvisie. (Zie hiervoor ook het taakveld Ruimtelijke Ordening).
- We verkennen nieuwe woningbouwlocaties voor de korte, middellange en lange termijn, waarbij onder meer noodzakelijke infrastructurele aanpassingen (grond, water, wegen, energie) verkend worden om daarmee de mogelijke woningbouwlocaties te vergroten.
- De vuistregels voor de verschillende gebieden in de stad brengen alle regels voor het bouwen samen in een handig instrument en vormen daarmee een belangrijk kader voor concrete ontwikkelingen.

Woningvoorraad met toekomstwaarde

- De gemeente stimuleert en faciliteert bij de bouw van nieuwe woningen en de renovatie van bestaande woningen opdrachtgevende en ontwikkelende partijen om de volgende kwaliteitsvereisten te realiseren (een verder invulling hiervan is beschreven onder het taakveld Milieubeheer):
  - De nieuwe energie-eisen en nieuwe energie-infrastructureur (energiezuinig, aardgasvrij en eigen opwek en opslag, buurtbatterijen, warmtenet 3.0, smart grids).
  - Klimaatadaptatie-eisen en duurzame waterinfrastructureur (watergebruik, wateropvang, groene daken, ontsteende omgeving, riool).
  - mobiliteit (aanbieden van schone deelconcepten inclusief fietsvoorzieningen en ligging nabij OV verbindingen).
  - circulariteit (gebouwd met duurzame en te recyclen materialen, architectuur ingericht op meervoudig gebruik).
  - digitale infrastructuur (snel internet, hoogwaardige wifi)
- De gemeente maakt afspraken met verhuurders, m.n. woningcorporaties om er voor te zorgen dat 5.000 goedkope woningen met een grondige opknopbeurt worden verbeterd en toegevoegd aan het 640 *euro* – 711 *euro* segment.
- De gemeente zet de aanpak van de bestaande (particuliere) voorraad door. Centraal staat de stimulerende aanpak om gedrag te beïnvloeden en we blijven eigenaren aanspreken op de eigen verantwoordelijkheid. Onderdeel daarvan is de doorontwikkeling van de aanpak van de eigen huis coach met bijbehorende kunde en competenties én blijvende inzet op een goede voorlichting zodat duidelijk is welke toetsingskaders, regelgeving en risico's aan de orde zijn.
- De gemeente zet de funderingsaanpak door. We ontwikkelen een digitale monitoring in funderingsrisicogebieden, voeren wijkgerichte aanpakken ten behoeve van funderingsonderzoek uit en jagen funderingsherstel aan met inzet van het landelijk fonds funderingsherstel waarin Rotterdam participeert. Daarnaast is een stadsbrede communicatiecampagne over funderingsproblemen *gestart* en bemensen we het funderingsloket.

- De gemeente ontwikkelt een aanpak asbestdaken om eigenaren *voor te lichten over de risico's van dergelijke dakbedekking en hen er toe te zetten deze dakbedekking te vervangen.*
- De gemeente werkt met het toepassen van resilience scans op belangrijke projecten voortdurend aan de weerbaarheid en veerkracht van de mensen, de ecosystemen, de organisaties, de sociaaleconomische en fysieke systemen die samen de stad maken

Basis op orde

In dit verband zijn nadrukkelijk ook acties binnen andere taakvelden van belang, in het bijzonder Volksgezondheid en zorg en Maatschappelijke ondersteuning. Denk aan het voorgenomen actieplan Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ) en het masterplan en akkoord Langer thuis. Op het gebied van wonen zijn de volgende doelstellingen expliciet verwoord:

Woongenot van alledag

- *Herijking van de verordening Woonruimtebemiddeling, met daarin de urgentieregeling en voorrangsregelingen in geval van schaarste aan bepaalde woonruimte voor bepaalde doelgroepen*
- *Woonoverlast tegengaan door de Wet aanpak woonoverlast (initiatiefwet Tellegen) toe te passen, mede via het Actieplan Woonoverlast.*
- *Implementatie van de aanpak volgend uit het project (Ver)huren in Carnisse, gericht op het verbeteren van goed verhuurderschap en tegengaan van misstanden op de huurmarkt.*
- *Skaeve Huse, als tijdelijke woonvorm voor mensen die door hun gedrag ernstige overlast in de woonwijken veroorzaken, voortzetten en de huidige locatie uitbreiden.*
- *De gemeente blijft, in samenwerking met het Openbaar Ministerie, misstanden rond kraken, waarbij eigenaren en omwonenden gedupeerd worden, streng handhaven. Het doel is om zo snel mogelijk tot ontruiming over te gaan.*
- *Toepassing van het afwegingskader voor de artikelen 8, 9 en 10 van de Wet Bijzondere Maatregelen Grootstedelijke Problematiek ('Rotterdamwet') op straatniveau start begin 2020. Over de resultaten van de analyse op straatniveau en een (nieuwe) aanvraag gebiedsaanwijzing voor artikel 9 en 10 van de Rotterdamwet wordt in de 2e helft van 2020 besloten. Conform het coalitieakkoord vindt geen nieuwe aanvraag meer plaats voor artikel 8 van de Rotterdamwet.*

Bijzondere doelgroepen en kwetsbare personen

- *Implementatie van het geactualiseerde convenant HBD (huisvesting bijzondere doelgroepen) en zoneringskader*

Ouderen

- Uittrol van het Langer Thuis-akkoord. Doel is te komen tot voldoende, geschikte en nieuwe woonvormen voor ouderen en mensen met een beperking, *vooral in die wijken waar een tekort is*. Belangrijk hierin zijn innovatieve woonzorgcombinaties die prettig langer thuis wonen mogelijk maken. Hierbij houden we nadrukkelijk rekening met roze ouderen en culturele *achtergronden*.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetafel 12: Binnen 4 jaar start bouw van 18.000 woningen*	Streefwaarde	4.500	9.000	13.500	18.000		
	Realisatie	4.547					
Transformatie van 180.000 m2 kantoren	Streefwaarde	45.000	90.000	135.000	180.000		
	Realisatie	45.000	Volgt in 2020				
Ten minste 15.000 bestaande woningen zijn verduurzaamd, waarvan 10.000 aardgas vrij of daarop voorbereid**	Streefwaarde		1.750	5.500	9.750	15.000	
	Realisatie		Volgt in 2020				
* Streefwaarde binnen 4 jaar start bouw van 18.000 nieuwe woningen, gemiddeld 4.500 start bouw woningen per jaar realiseren							
** opgave verdeeld over 4 jaar							

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
2.000 studentenkamers (al dan niet tijdelijk of mobiel)	Streefwaarde	500	1.000	1.500	2.000		
	Realisatie		Volgt in 2020				
NPRZ: Steigers op Zuid; Basiskwaliteit woningen (aantal woningen)	Streefwaarde		750	1.500	2.250	3.000	
	Realisatie		342 t/m juli				
Vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van omgevingsrecht: aanvragen in behandeling genomen	Streefwaarde		2.400	4.800	7.200	9.600	
	Realisatie		1.355				
Wijkgerichte aanpak funderingsproblematiek (aantal woningen)	Streefwaarde		1.500	3.000	4.500	6.000	
	Realisatie		Oude Noorden Noord 814 Essenburgbuurt 559 Gerrit v/d Lindebuurt 720 Samuel Mullerbuurt 327 Erasmuskwartier 364				

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Wonen en bouwen	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023

Baten exclusief reserves	44.616	42.905	35.394	29.714	28.859	28.189
Bijdragen rijk en medeoverheden	5.709	7.829	2.997	2.758	1.903	1.903
Financieringsbaten	89	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	33.381	35.076	32.397	26.956	26.956	26.286
Overige baten	5.438	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	88.851	118.777	119.003	105.105	90.097	69.550
Apparaatlasten	84.444	90.448	91.114	90.386	89.648	92.517
Inhuur	15.638	14.285	11.314	10.754	10.017	12.894
Overige apparaatlasten	1.832	2.033	2.120	2.082	2.082	2.081
Personeel	66.974	74.129	77.680	77.549	77.549	77.541
Interne resultaat	-41.861	-24.659	-26.299	-26.025	-25.397	-25.739
Interne resultaat	-41.861	-24.659	-26.299	-26.025	-25.397	-25.739
Programmalasten	46.268	52.988	54.189	40.744	25.846	2.773
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	38.486	43.358	46.259	29.641	14.241	-6.926
Kapitaallasten	2.657	1.682	3.437	6.432	8.442	8.700
Overige programmalasten	-237	500	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	5.363	7.448	4.493	4.670	3.162	998
Saldo voor vpb en reserveringen	-44.235	-75.872	-83.610	-75.391	-61.238	-41.361
Saldo voor reserveringen	-44.235	-75.872	-83.610	-75.391	-61.238	-41.361
Reserves	37.209	6.380	34.845	37.498	30.284	21.123
Onttrekking reserves	37.409	47.817	59.845	50.998	33.784	21.123
Toevoeging reserves	6.063	41.668	25.000	13.500	3.500	0
Vrijval Reserves	5.863	231	0	0	0	0
Saldo	-7.026	-69.492	-48.765	-37.893	-30.954	-20.238

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-23.645	-17.926	-18.565	-19.289	-19.289
Omissie 2019	-31.383	-17.668	-16.677	-18.772	-18.772
Voorjaarsnota 2019	-42.243	-16.261	-16.044	-17.672	-19.436
Begroting 2020	-69.492	-48.765	-37.893	-30.954	-20.238

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019		-42.243	-16.261	-16.044	-17.672	-19.436
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Rotterdamwet	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	1.007	0	0	0	0
Onderbesteding Plan van aanpak Oud Crooswijk	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	1.595	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Funderingen	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Investeringsfonds (IFR)	Reserves	0	-12	-114	-173	-177
Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)	Reserves	0	0	0	0	0
Diverse bijstellingen reserves	Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Inrichting buitenruimte gebieden	Reserves	0	0	0	0	0
Diverse bijstellingen bestemmingsreserves	Reserves	0	0	0	0	0
Toevoeging NPRZ Regiodeal Rotterdam Zuid	Taakmutaties	-18.500	-21.500	-10.000	0	0
Plan van Aanpak Oud Crooswijk	Kasschuiven	0	1.905	0	0	-1.905
Rotterdamwet budgetoverheveling	Technische wijzigingen	458	0	0	0	0
Skaeve Huse II	Technische wijzigingen	100	100	1.200	0	0
Actualisatie personele en materiele budgetten	Technische wijzigingen	-281	-228	-262	-474	318
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	13.723

Doorbelasten overhead van projecten	Technische wijzigingen	-11.876	-12.704	-12.629	-12.538	-12.610
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	248	-65	-43	-96	-151
Begroting na wijzigingen		-69.492	-48.765	-37.893	-30.954	-20.238

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van wijzigingen in de investeringsplanning zijn de kapitaallasten in de meerjarenbegroting bijgesteld.

Rotterdamwet

Op het project Rotterdamwet vindt er in 2019 een onderbesteding plaats (€ 507), welke vrijvalt in het algemene beeld. In 2020 wordt bezien of het nodig is de middelen toe te voegen, zodat dit geen beleidsmatige effecten heeft.

Verder wordt het actieplan Coöperatieve woonvormen in 2019 opgesteld. De uitvoering van dit plan volgt in 2020 tot en met 2022. Daardoor vindt er in 2019 een onderbesteding plaats (€ 500), die vrijvalt in het algemene beeld.

Onderbesteding Plan van aanpak Oud Crooswijk

Bij het plan van aanpak Oud Crooswijk vindt in 2019 een onderbesteding plaats, welk vrijvalt in het algemene beeld. In 2020 wordt bezien of het nodig is de middelen toe te voegen, zodat dit geen beleidsmatige effecten heeft.

Bestemmingsreserve Funderingen

In 2019 is via resultaatbestemming over 2018 een bedrag van € 501 toegevoegd aan de bestemmingsreserve Funderingen. Dergelijke bestemmingsvoorstellen worden na vaststelling in de Voorjaarsnota 2019 bij de 2e herziening over 2019 verwerkt. De meerjarenbegroting is in lijn gebracht met de onttrekkingen uit deze bestemmingsreserve.

Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

De begrote kosten ten laste van de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling zijn geactualiseerd. De belangrijkste wijzigingen betreffen:

- de inrichting van het Spinozapark kan pas plaatsvinden na oplevering van schoolgebouw Open Venster. Het budget van € 1,1 mln is daarom doorgeschoven van 2020 naar 2021
- voor het herinrichten van de buitenruimte Nassaukade Stieltjesstraat is € 1,9 mln gereserveerd voor de jaren 2019-2023, voor 2020 wordt € 0,8 mln aan uitgaven verwacht

- de uitgaven voor de Coolsingel zijn geactualiseerd, daardoor verschuift een deel van de bijdrage vanuit reserve Gebiedsontwikkeling van 2019 naar 2020: € 0,6 mln
- voor het project Boomgaardhof is een bijdrage van € 0,6 mln gereserveerd, voor 2019 € 0,1 mln en voor 2020 € 0,5 mln
- voor de projecten Tuin van Noord, Polderlaan en Wijnhaveneiland is in totaal € 0,5 mln vanuit deze reserve gereserveerd. Dit leidt grotendeels tot uitgaven in 2020
- voor het project buitenruimte Nieuw Crooswijk (Kerkhoflaan) zijn de lasten opgenomen voor de jaren 2019 t/m 2021 (respectievelijk € 100, € 800 en € 567). Voor deze lasten zijn middelen gereserveerd in de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling
- voor Hart van Zuid is de fasering in de dekking vanuit de bestemmingsreserve IFR en de reserve Gebiedsontwikkeling aangepast. Dit leidt tot een lagere onttrekking in 2019 aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling van € 633

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)

De begrote kosten ten laste van de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR) zijn geactualiseerd. Het saldo van de begroting wijzigt hierdoor niet, het betreft verschuivingen in de tijd. De belangrijkste wijzigingen betreffen:

- de financiële regelgeving bepaalt dat niet alle uitgaven voor mobiliteitsmaatregelen Feyenoord City ten laste van het investeringskrediet mogen komen. Het gevolg daarvan is dat er meer kosten op korte termijn komen en minder kapitaalslasten op de lange termijn. Voor 2020 betekent dit € 2,7 mln aan kosten ten laste van de bestemmingsreserve
- er is € 2 mln gereserveerd voor het project MerweVierhavens. Groot deel van de uitgaven vindt pas in 2020 plaats. Daarom verschuift € 1,4 mln van 2019 naar 2020
- er is € 6 mln overgeheveld van reserve IFR naar reserve NPRZ. De onttrekking aan de reserve IFR is verwijderd, € 1,5 mln voor de jaren 2019-2022, omdat dit nu vanuit reserve NPRZ betaald wordt
- er verschuift € 0,7 mln van 2019 naar 2020 voor Mathenesserweg. In verband met afsluiting andere doorgaande wegen in de stad vinden de werkzaamheden in 2020 plaats
- er verschuift € 0,5 mln van 2019 naar 2020 voor Essenburgpark. In 2019 is het park geopend. In 2020 worden de toegangen tot het park aangepakt
- De kosten voor de buitenruimte Hordijk van € 0,6 mln worden vanwege het ontbreken van de causaliteit uit de grondexploitatie genomen. Voor deze lasten zijn middelen gereserveerd in de bestemmingsreserve IFR
- De kosten en bijbehorende onttrekkingen aan de bestemmingsreserve IFR voor Hart van Zuid zijn in lijn gebracht met de huidige projectbegroting. Tevens is de fasering in de dekking vanuit de bestemmingsreserve IFR en de reserve Gebiedsontwikkeling aangepast. Dit leidt tot een hogere onttrekking in 2019 aan het IFR van € 0,85 mln
- De opbrengsten uit de verkoop van de gronden ten behoeve van de aanleg van de A13-A16 vanuit het project Schieveen dienen ter dekking van de uitgaven die na 2019 zullen worden gedaan binnen Schieveen. De opbrengst van € 2,7 mln zal derhalve worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve IFR.

Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

De begrote kosten ten laste van de bestemmingsreserve NPRZ zijn geactualiseerd. Daardoor zijn de uitgaven en de onttrekkingen in 2020 € 4,1 mln hoger. Het saldo van de begroting wijzigt hierdoor niet. De belangrijkste wijzigingen in 2020 betreffen:

- er is € 6 mln overgeheveld van de reserve IFR naar de reserve NPRZ voor capaciteit NPRZ. De onttrekking aan de reserve is nu opgevoerd bij NPRZ: jaarlijks € 1,5 mln voor de jaren 2019-2022
- voor Mijnkintbuurt blok 3 is € 7,5 mln gereserveerd voor de jaren 2019-2023, voor 2020 wordt € 0,9 mln aan uitgaven verwacht
- voor de exploitatielasten als gevolg van strategische aankopen NPRZ is € 3 mln gereserveerd voor de jaren 2019-2023, voor 2020 wordt € 0,4 mln aan uitgaven verwacht
- voor Zegenstraat is € 1 mln gereserveerd, voor 2019 € 0,6 mln en voor 2020 € 0,4 mln
- voor de begeleiding van de transformatieopgave is € 0,5 mln gereserveerd, voor 2019 € 0,2 mln en voor 2020 € 0,3 mln

Diverse bijstellingen reserves

De onttrekkingen op de specificatiecode van de Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling worden omgezet naar projectspecifieke specificatiecodes.

Bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte gebieden

De meeste projecten die gefinancierd worden vanuit reserve Inrichting Buitenruimte Gebieden worden dit jaar afgerond. Daarna wordt deze bestemmingsreserve afgesloten.

Een tweetal projecten is vertraagd, daarom worden de middelen voor deze projecten overgeheveld naar een andere reserve:

- De deelgemeente IJsselmonde heeft een bedrag gereserveerd voor Spinozapark. Omdat schoolgebouw Open Venster nog niet is opgeleverd, verschuift de herinrichting van het Spinozapark naar 2021. Aangezien Spinozapark ook gefinancierd wordt vanuit reserve Gebiedsontwikkeling (voorheen ISV) wordt het bedrag van € 141 toegevoegd aan de reserve Gebiedsontwikkeling
- De deelgemeente Charlois heeft een bedrag gereserveerd voor het voorzieningencuster Heyplaat. De realisatie van de gymzaal is echter vertraagd tot 2020. Daarom wordt het bedrag van € 90, dat hiervoor is gereserveerd, overgeheveld naar de reserve Onderhoud Vastgoed

Diverse bijstellingen bestemmingsreserves

In 2016 is een subsidie toegekend voor het realiseren van een surflocatie in het centrum van Rotterdam. Na een beroepsprocedure starten de werkzaamheden in 2019. De werkzaamheden zullen gereed zijn in 2020 en dan

wordt de subsidie afgerekend. Volgens financiële regelgeving moeten de kosten in het jaar genomen worden, dat de prestatie geleverd is. Om die reden wordt het subsidiebedrag en de dekking vanuit de bestemmingsreserve Stadsinitiatief doorgeschoven van 2019 naar 2020. Een deel van de uitgaven voor cultureel erfgoed Hoek van Holland verschuift van 2019 naar 2020. Het bedrag van € 21 komt ten laste van de bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds.

Daarnaast valt de uitvoering van het subsidieproject groenblauwe schoolpleinen onder het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap, terwijl het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Kansrijke Wijken onder het taakveld Wonen en bouwen zijn begroot. De begroting wordt hierop bijgesteld. Het lastenbudget en de dekking uit de bestemmingsreserve Kansrijke Wijken worden binnen het programma Stedelijke Inrichting vanuit het taakveld Wonen en bouwen overgeheveld naar het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap (€ 126).

Toevoeging NPRZ Regiodeal Rotterdam Zuid

Het Rijk heeft via het gemeentefonds geld beschikbaar gesteld voor Rotterdam Zuid. Voor de fysieke pijler worden deze baten toegevoegd aan de bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid.

Plan van aanpak Oud Crooswijk

In het Plan van aanpak Oud Crooswijk is een bijdrage gereserveerd voor de vergroening van een aantal straten en voor herinrichting van het Van Meekerenplein. De herinrichting van het Van Meekerenplein hangt samen met de aanpak van de woningvoorraad door Havensteder. Dit jaar is duidelijk geworden dat de buitenruimte pas in 2022-2023 heringericht kan worden. Daarom verschuift € 1.905 van 2020 naar 2023.

Rotterdamwet budgetoverheveling

Een deel van de kosten voor de uitvoering van de Rotterdamwet worden in 2019 verantwoord onder de taakvelden Openbare orde en veiligheid - Veiligheid, Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht en het taakveld Burgerzaken. Met deze wijziging is in de begroting budget vanuit het taakveld Wonen en bouwen overgeheveld naar de diverse taakvelden (€ 458). De verantwoording van de activiteit is overeenkomstig de richtlijnen met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Skaeve Huse II

Het opdrachtgeverschap voor de realisatie en inpassing van het project Skaeve Huse II valt onder het taakveld Geëscaleerde zorg 18+, terwijl de budgetten voor de jaren 2019 t/m 2021 zijn begroot op het taakveld Wonen en bouwen. De begroting wordt hierop bijgesteld door deze budgetten over te hevelen vanuit het taakveld Wonen en

bouwen naar het taakveld Geëscaleerde zorg 18+ (€ 100 in 2019 en 2020 en € 1,2 mln in 2020). De verantwoording van de activiteit is overeenkomstig de richtlijnen van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Actualisatie personele en materiele budgetten

Voor de jaren 2019 tot en met 2023 zijn de personele en materiele budgetten geactualiseerd. Dit leidt tot technische bijstellingen in de inhuur, overhead en programmalasten. Deze mutaties hebben effect op drie programma's; Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling, Verkeer en Vervoer en Overhead. Per saldo resulteert dit in een budget neutrale verschuiving over de programma's heen.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensiveringen Actieplan huurwoningen middensegment, Pilot Cooperatieve Woonvormen en 18.000 Woningen. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Onder de diverse bijstellingen vallen onder meer de WABO, de technische wijziging externe inkomsten en subsidies alsook aanpassingen in verscheidene bijdragen:

- Verwacht wordt dat het aantal aanvragen van bouwvergunningen in 2020 zal toenemen ten opzichte van 2019. Tevens is de indexatie van 1,5% toegepast. Gelet op het criterium van een maximaal kostendekkend legestartief, heeft een heroverweging van de vast te stellen tarieven plaatsgevonden. De Wabo leges zijn per saldo 94,95% kostendekkend.
- Uit de inventarisatie van de verwachte inkomsten voor verschillende projecten blijkt dat in 2019 een bedrag van € 1,8 mln aan externe inkomsten en € 2,6 mln aan subsidiebijdragen verwacht wordt. Deze inkomsten worden opgenomen in de begroting voor 2019. Deze inkomsten dekken de gemaakte kosten. De grootste wijzigingen betreffen de bijdrage vanuit Bestaand Rotterdam Gebied voor Getijddepark Nelson Mandela, die oorspronkelijk voor 2018 gepland stond en de externe inkomsten voor Nieuw-Kralingen.
- De bijdrage voor herinrichting van het Spinozapark van € 415 verschuift van 2020 naar 2021. Verder wordt in 2020 bijdragen verwacht voor de Blankenburgverbinding, de Rijnhaven, en nog twee projecten. Per saldo nemen de inkomsten in 2020 af met € 0,2 mln.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Actieplan Woonoverlast 2015-2019](#)
- [Actualisatie ontwikkelingsvisie Lijnbaan](#)
- [Architectuurnota: Architectuur en Rotterdam 2010](#)
- [Atelier en Broedplaatsenbeleid 2017-2021](#)
- [Atlas Stedelijke Havens - De havens in kaart](#)
- [Beleidskader verkoop huurwoningen](#)
- [Beleidsplan Naleving Omgevingsrecht](#)
- [Binnenstad als City Lounge - Binnenstadplan 2008-2020](#)
- [Bouwverordening 2010](#)
- De Nieuwe Transformatie Aanpak kantoren Rotterdam 2016-2020
- De Nieuwe Transformatie Aanpak winkels Rotterdam 2016-2020
- [Rivieroevers Rotterdam Resultaten 2014-2018 en vooruitblik](#)
- [Rivieroevers Rotterdam Uitvoeringsprogramma 2019-2022](#)
- [Toekomstperspectief binnenstedelijke Nieuwe Maas](#)
- [Toekomstperspectief binnenstedelijke Rotte](#)
- Gebiedsaanpak energietransitie
- Gebiedskoersen detailhandel 2017-2020
- [Gebiedsvisie Hoboken 2030](#)
- [Gebiedsvisie Hoek van Holland 2011-2020](#)
- [Gebiedsvisie Nieuw Kralingen](#)

- [Gebiedsvisie Rotterdam Central District](#)
- [Gebiedsvisie Stadionpark](#)
- Groenplan Binnenstad
- [Grondprijnsbeleid 2013](#)
- [Handboek Rotterdamse Stijl](#)
- Het Rotterdamse coffeeshopbeleid 2013
- [Hoogbouwvisie 2011](#)
- Horecanota Rotterdam 2017-2021
- Hotelkader
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2015-2019 Rotterdam
- [Kader Stedelijke Ontwikkeling](#)
- Kadernota grondbeleid 2003
- Meerjarenperspectief en uitvoeringsprogramma Warenmarkten
- Meerjarenplan Bouw en Woningtoezicht 2018-2021
- [Natuurkaart Rotterdam](#)
- [Nieuwe energie voor Rotterdam \(Drift rapport\)](#)
- Nota prostitutie en seksbranche 2015
- [NPRZ Uitvoeringsplannen](#)

- Plintenstrategie voor de Rotterdamse binnenstad
- Programma Funderingsaanpak
- Programma Kansrijke Wijken
- [Programma Langer Thuis](#)
- Programma Oost 2017-2019
- [Programma Rivieroevers](#)
- Programma Zelfbouw Rotterdam 2015-2018 - Pak je ruimte
- [Roadmap Next Economy](#)
- [Rotterdam Kaart van de Stad - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn](#)
- Rotterdams beleid t.a.v. zendmasten mobiele telecommunicatie
- [Stadsvisie](#)
- Stedelijke Agenda Haven
- [Steigers op Zuid](#)
- Strategiedocument Food & The City - Stimuleren van stadslandbouw in en om Rotterdam
- [Resilient Rotterdam](#)
- [Structuurvisie Hart van Zuid](#)
- [Structuurvisie Stadshavens](#)
- Update Economische Visie Rotterdam 2020. Koers houden, doorpakken en uitvoeren.
- Vastgoed, katalysator voor ontwikkeling (meerjarenperspectief Rotterdams vastgoed)

- [Verhaal van de stad](#)
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Rotterdam 2015
- [Visie en strategie Rotterdam Makers District](#)
- Visie Werklocaties Rotterdam 2030
- Visie Werklocaties Rotterdam 2030: Detailhandelsnota/WNKLN N RTTRDM 2017
- Visie Werklocaties Rotterdam 2030: REO Navigator Werklocaties Rotterdam 2015-2025
- [Woonvisie 2030](#)
- [Thuis in Rotterdam – Addendum woonvisie Rotterdam 2030](#)
- [Actieplan Middenhuur](#)
- [Werkprogramma NPRZ Wonen 2019 -2022](#)

Omschrijving taakveld

Rotterdam groeit. Goed wonen zorgt voor een stabiele (thuis)basis in een dynamische stad en vergroot daarmee de kans dat Rotterdammers actief en gezond opgroeien, leren, participeren in de samenleving en economie en zichzelf ontwikkelen onder veranderende omstandigheden. De gemeente faciliteert uiteenlopende woonwensen binnen de stadsgrenzen waardoor iedereen die iets voor Rotterdam kan betekenen (en andersom) een plek kan vinden en het voor bedrijven ook aantrekkelijk is zich hier te vestigen vanwege de aanwezige talenten en capaciteiten. De groei van de stad, samen met bijvoorbeeld de nieuwe economie, energietransitie en klimaatverandering brengen ook allerlei risico's met zich mee. Rotterdam ziet juist kansen in deze dynamiek en werkt aan een positieve vertaling daarvan. Tegelijkertijd werkt de gemeente daarmee aan de weerbaarheid en de veerkracht (resilience) van de stad.

Huidige en nieuwe Rotterdammers kunnen in de komende vier jaar in onze stad nog beter een huis passend bij hun wensen en mogelijkheden vinden, in een prettige, veilige en groene woonomgeving. De gemeente pakt door op de ambities van de Woonvisie 2030, maar beseft dat de stad harder moet groeien qua woningaantallen en versneld moet verduurzamen en inspelen op andere transitie's (klimaat, mobiliteit, circulair bouwen, digitalisering) om ook in de toekomst een aantrekkelijke én resiliënt (veerkrachtig en toekomstbestendige) woonstad te kunnen blijven. *Deze versnelling op de uitvoering van ambities is vastgelegd in het Addendum op de Woonvisie 2030.*

Tegelijkertijd ligt er een opgave om te zorgen dat de basis op orde blijft in de bestaande woningvoorraad. Groepen woningzoekenden die nu tussen wal en schip dreigen te vallen en/of een maatschappelijke meerwaarde hebben, worden door de gemeente extra ondersteund in hun zoektocht naar een woning. Met als inzet het wonen voor Rotterdammers zo veel mogelijk betaalbaar, toegankelijk en overlastvrij te maken en houden.

Belangrijke ontwikkelingen die effect hebben op het wonen en bouwen, waarvan de aard en omvang van het effect nog lang niet allemaal duidelijk zijn:

- Demografische ontwikkelingen zoals de ontwikkelingen in de huishoudensamenstelling, levensverwachting en migratie.
- Nationale energietransitie en de vertaling daarvan naar Rotterdam. Een woning verhoogt haar toekomstwaarde (en daarmee ook WOZ-waarde) door volledig te zijn aangepast op schone energie
- voortdurende klimaatveranderingen zodat woningen anders ingesteld moeten zijn op wateroverlast, waterschaarste en hittestress
- stedelijke mobiliteitstransitie, waarbij ingezet wordt op schone deelconcepten voor modaliteiten en meer ruimte voor fietsen, OV en lopen in de directe woonomgeving wordt geboden
- nationale en internationale ontwikkelingen ten aanzien van financiering van wonen zoals ontwikkelingen rondom het hypothecaire stelsel, de ontwikkeling van de rentestanden en de huurtoeslag en het landelijk fonds Duurzaam Funderingsherstel
- landelijke ontwikkelingen ten aanzien van wetgeving zoals de evaluatie van de Woningwet, de komst van de Omgevingswet en eventuele veranderingen in de Wet maatschappelijke ondersteuning
- landelijke subsidieregelingen en deals met het rijk ten aanzien van respectievelijk verduurzaming en het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)
- ontwikkelingen in de corporatiesector zoals fusies en saneringstrajecten
- ontwikkelingen en afspraken rond wonen op bovenlokaal niveau zoals de regionale woningmarktafspraken in de regio Rotterdam en op Zuidvleugelniveau de afspraken in het kader van de Verstedelijkingsalliantie
- ontwikkelingen in de markt (bijvoorbeeld prijspeil bouwmaterialen)

Strategische opgaven gebiedsontwikkelingen

Een aantal programma's en gebiedsontwikkelingen in Rotterdam heeft belangrijke betekenis voor de sociaal-economische ontwikkeling van de stad. In deze ontwikkelingen wordt (in samenhang met andere beleidsambities) een belangrijke bijdrage aan de woningbouwopgave van de korte, middellange en lange termijn geleverd. Het betreft de navolgende ontwikkelingen.

Merwe4Havens

Het Merwe-Vierhavengebied (M4H), de plek voor de innovatieve maakindustrie, wordt verder ontwikkeld. Binnen M4H ontwikkelt het deelgebied Merwehavens zich tot een aantrekkelijk en duurzaam woongebied dat goed in verbinding staat met de directe omgeving en waarbij er (milieutechnisch) evenwicht is en uitwisseling plaatsvindt

met de directe omgeving die bestaat uit het naastgelegen Makersdistrict en de wijken Oud Mathenesse Witte Dorp, Bospolder Tussendijken en Spangen.

Stadionpark (incl. Feyenoord City)

Stadionpark is een grote gebiedsontwikkeling op Rotterdam Zuid, waar wonen, sporten en beleven samenkomt. Op de Sportcampus vindt een herschikking plaats van sportvelden en worden nieuwe accommodaties gerealiseerd, waarbij de 1e fase is afgerond en de overige delen in uitvoering zijn. Een stedenbouwkundig ontwerp voor woningen en onderwijs in de noordoosthoek van de Sportcampus wordt eind 2019 afgerond. De herinrichting van Park de Twee Heuvels is naar verwachting eind dit jaar klaar en de tender voor de woningbouwlocatie aan de noordrand van het park is begin juli 2019 gestart.

Het planproces voor de stadionontwikkeling en gebiedsontwikkeling Feyenoord City is in volle gang. De gebiedsontwikkeling bevat o.a. wonen, horeca, een hotel, bedrijvigheid, een sociaaleconomisch programma en een mobiliteitsprogramma. In 2020 worden de plannen getoetst aan de door de raad opgestelde voorwaarden, zoals vastgelegd in de Position Paper.

Hart van Zuid

De gebiedsontwikkeling Hart van Zuid (HvZ) heeft als doel het nieuwe centrum voor Rotterdam Zuid te realiseren. HvZ bestaat uit een integraal programma dat moet leiden tot economische en sociale verbetering, het verbeteren van verblijfsklimaat, -duur en comfort, verhogen van werkgelegenheid, borgen van goede vervoersverbindingen, borgen van duurzaamheid en verbeteren van veiligheid.

Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ): pijler Wonen

Binnen de pijler Wonen zetten we (via het Werkprogramma NPRZ Wonen 2019 – 2022) door op de transformatie van de focuswijken. Ingrepen in de goedkope woningvoorraad van Rotterdam-Zuid moeten ervoor zorgen dat gemengde woonmilieus op Zuid gerealiseerd worden, zodat er voldoende duurzame woonruimte beschikbaar komt voor sociale stijgers uit Zuid en nieuwe bewoners met midden- en hoge inkomens. Gemeentelijke middelen zijn vooral nodig voor de beoogde kwaliteitsslag in de goedkope particuliere woningvoorraad.

De uitspraak van de minister in het geschil tussen de gemeente en Woonbron heeft op de korte termijn geen gevolgen, omdat over de financiering van de projecten op korte termijn afspraken zijn vastgelegd (in het NPRZ Uitvoeringsplan 2019-2022, in het Werkprogramma NPRZ Wonen en in bestaande convenanten).

Voor de financierbaarheid van de ambities tot 2030 betekent de uitspraak dat de gemeente de corporaties niet kan verplichten om de grondige aanpak van de particuliere voorraad te co-financieren. Dat betekent dat op zoek zal moeten worden gegaan naar andere oplossingen om de NPRZ ambitie voor de grondige aanpak van de

particuliere voorraad te realiseren en financieren. Het NPRZ is een Nationaal Programma. De gemeente zal in gesprek met het Rijk gaan over andere oplossingsrichtingen, waaronder hoe andere financieringsbronnen worden aangeboord.

Duurzame gebiedsaanpak

Verspreid over de stad bestaat een aantal aandachtsgebieden voor de energietransitie van de gebouwde omgeving. Het betreft de gebieden Reyerdijk/Groot IJsselmonde, Pendrecht-Zuidoost, Rozenburg, Lage Land Oost (Prinsenland) en Bospolder-Tussendijken. Hier komt een samenhangende, duurzame gebiedsaanpak. Ook wordt waar mogelijk een relatie gelegd met andere transitie, denk aan langer thuis wonen.

Korte termijn ontwikkelingen woningbouw

Voorbeelden van actuele ontwikkelingen die direct bijdragen aan de groei van de woningvoorraad en aantrekkelijke woonmilieus zijn Park16Hoven, Nesseland, Lloydkwartier, Parkstad en de Binnenstad als city-lounge. Hier blijft de gemeente de marktpartijen en particuliere initiatiefnemers faciliteren en uitdagen naar de opgave te kijken vanuit een uitgekende, lange termijnvisie.

De bouwopgave wordt steeds zichtbaarder in de stad, op tal van plekken, waaronder op Katendrecht, de Binnenstad, Parkstad, het Motorstraatgebied en nabij de Coolhaven, zijn volop bouwactiviteiten aan de gang.

Ook wordt volop ingezet op het in ontwikkeling nemen van nieuwe bouwlocaties, het vermarkten van gemeentelijke bouwlocaties en het ruimte geven aan marktinitiatieven.

Verkeer en Vervoer

Pagina 78

Verkeer en Vervoer

Een duurzame, op groei van de stad gerichte aanpassing van mobiliteitsinfrastructuur: we faciliteren de groei en verdichting van de stad primair met slimme duurzame en integrale aanpassingen aan het infrastructurele netwerk. Dit betekent nieuwe oeververbindingen, veilige en oversteekbare stadsboulevards, ruime fietspaden, aantrekkelijke OV-knooppunten, toekomstbestendige energie-infrastructuur voor elektrisch rijden en meer stallingsruimte voor de fiets.

TAAKVELD 1

Parkeerbelasting

Het reguleren van het parkeergedrag van Rotterdammers en haar bezoekers, door middel van een belasting voor het parkeren op daarvoor aangewezen plaatsen, draagt bij aan het beheer van de openbare ruimte als stuwende kracht voor een aantrekkelijke buitenruimte en verduurzaming, minder parkeerdruk en een betere bezetting parkeergarages

TAAKVELD 2

Verkeer en vervoer - Ontwikkeling

Een duurzame, op groei van de stad gerichte aanpassing van mobiliteitsinfrastructuur. We dragen bij aan de verduurzaming van de mobiliteitsmiddelen

TAAKVELD 3

Parkeren

Vanuit de focus op meer ruimte voor fietsers en voetgangers en minder parkeren op straat, willen wij automobilisten stimuleren te kiezen voor Park+Ride-voorzieningen of een openbare parkeergarage aan de rand van het centrum. Tegelijkertijd willen wij ruimte bieden voor het comfortabel en veilig plaatsen van fietsen in fietsenstallingen en maatwerk in fietsparkeren voor bewoners in de wijken waar dat nodig is

TAAKVELD 4

Openbaar vervoer

Een goede integratie van de OV-netwerken in reisketens en systemen/diensten bij voorkeur in makkelijke combinaties met voetgangers en fietsverkeer

Een betere verbinding tussen de OV-netwerken noord- en zuid-Rotterdam en een betere ontsluiting van de rivieroever

Een goede toegankelijkheid van de OV-netwerken door ouderen en minder-validen

Omschrijving programma

Fijn wonen en leven in Rotterdam begint bij een fijne woning in een prettige, groene buurt voorzien van alle essentiële voorzieningen en infrastructuur (water, riool, energie, groen, fietspaden etc). Nieuwe of huidige bewoners moeten in onze stad een woning van hun wensen en mogelijkheden kunnen vinden en zich prettig en gezond door de stad kunnen bewegen.

Dat wonen en leven gebeurt in een duurzaam, energiezuinig Rotterdam, met een excellente vervoersinfrastructuur met schone vervoersmiddelen en een met een betere luchtkwaliteit. De klimaatopgaven uit het Akkoord van Parijs vragen om een forse energie- én economische transitie van stad en haven. Willen wij en onze kinderen prettig blijven wonen en leven dan vraagt dit flinke keuzes, maatregelen en investeringen.

De gemeente zorgt voor een samenhangend beleid en uitvoering daarvan op bereikbaarheid, de kwaliteit van de leefomgeving, duurzaamheid, gezondheid en verkeersveiligheid. Dat realiseert de gemeente met een aanpak die is gericht op een overgang naar duurzame en emissieloze mobiliteit in 2050. Het perspectief daarbij is zowel gemeentelijk als regionaal.

We dragen bij aan de verduurzaming van de mobiliteitsmiddelen. We willen de mobiliteitsgroei opvangen met modaliteiten en vervoerssystemen die schoner en stiller zijn, minder ruimte claimen en voor iedereen toegankelijk zijn. Dit betekent het bevorderen van: wandelen, fietsen, openbaar vervoer en elektrificatie van motorvoertuigen en schone logistiek in de stad.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Verkeer en Vervoer	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	155.385	162.547	163.906	129.785	122.666	122.666
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.521	46.614	41.068	7.084	113	113
Overige opbrengsten derden	147.736	116.056	122.839	122.700	122.553	122.553
Overige baten	6.127	-123	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	152.055	146.366	153.623	131.654	104.917	91.013
Apparaatlasten	18.356	21.385	20.805	20.661	20.545	20.847
Inhuur	1.164	1.245	622	1.404	2.121	2.421
Overige apparaatlasten	572	719	166	151	108	110
Personeel	16.620	19.420	20.017	19.105	18.316	18.316
Interne resultaat	44.304	30.786	30.506	28.677	28.678	28.401
Interne resultaat	44.304	30.786	30.506	28.677	28.678	28.401
Programmalasten	89.395	94.195	102.312	82.316	55.694	41.764
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	74.422	79.566	89.962	69.531	43.078	29.538
Kapitaallasten	12.714	11.805	9.486	10.262	10.143	9.753
Overige programmalasten	1.403	2.329	2.342	2.342	2.342	2.342

Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	857	494	522	181	131	131
Saldo voor vpb en reserveringen	3.330	16.181	10.283	-1.869	17.749	31.653
Saldo voor reserveringen	3.330	16.181	10.283	-1.869	17.749	31.653
Reserves	11.505	15.781	27.089	36.241	16.407	7.054
Onttrekking reserves	11.505	16.578	27.488	36.241	16.745	7.464
Toevoeging reserves	0	797	399	0	338	410
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	14.836	31.962	37.372	34.372	34.156	38.707

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	26.298	26.180	22.607	22.160	22.160
Omissie 2019	25.545	25.095	21.333	20.890	20.890
Voorjaarsnota 2019	31.035	36.007	32.850	32.345	32.342
Begroting 2020	31.962	37.372	34.372	34.156	38.707

Baten

De daling van de overige opbrengsten in 2019 ten opzichte van 2018 is voornamelijk te wijten aan een afwijkende realisatie op het railinfrastructuurproject Hoekse Lijn in 2018 dan de categorie waarop in 2019 en verder is begroot. In de meerjarenbegroting wordt de cumulatieve daling veroorzaakt door het aflopen van de uitvoering van het project Hoekse Lijn.

Lasten

De lasten vloeien hoofdzakelijk voort uit de uitvoering van onder andere het jaarlijks vervangen van verkeerslichtinstallaties, de inzet voor straatparkeren, de exploitatie en het beheer van parkeergarages en het fiscaal handhaven, fietsvoorzieningen, openbaar vervoer en verkeersveiligheid. Ook aan de lastenkant kennen we een dalend verloop, dat voornamelijk te wijten is aan het aflopende railinfrastructuurproject Hoekse Lijn. Verder is door de invoering van taakvelden een deel van de apparaatslasten en het interne resultaat niet meer zichtbaar onder het programma Verkeer en Vervoer. Deze dalende trend in 2019 wordt slechts deels gecompenseerd door de intensivering binnen het coalitieakkoord (Nieuwe stedelijke mobiliteit en Aanpak parkeerproblematiek Noord & vergroening).

Reserves

In de begroting 2019 zijn onttrekkingen geraamd voor voornamelijk de dekking van kapitaallasten, de buitenruimten Hoek van Holland en de aanpak parkeerproblematiek Noord & vergroening.

Meerjarig verloop

De begroting op programmaniveau laat meerjarig een dalend beeld zien. De bijdragen rijk en medeoverheden, de programmalasten en onttrekkingen aan reserves dalen door het aflopende railinfrastructuurproject Hoekse Lijn. Verder wordt het verloop van de begroting in grote mate bepaald door de aflopende en nieuwe intensiveringen.

Openbaar vervoer

Pagina 79

Openbaar vervoer

Een goede integratie van de OV-netwerken in reisketens en systemen/diensten bij voorkeur in makkelijke combinaties met voetgangers en fietsverkeer

Een betere verbinding tussen de OV-netwerken Rotterdam Noord en Zuid en een betere ontsluiting van de rivieroever

Een goede toegankelijkheid van de OV-netwerken voor ouderen en minder-validen

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

- Een goede integratie van de OV-netwerken in reisketens en systemen/diensten bij voorkeur in makkelijke combinaties met voetgangers en fietsverkeer
- We zorgen dat de OV-netwerken in Rotterdam Noord en Zuid beter met elkaar verbinden en dat de rivieroever beter ontsloten worden
- We zorgen voor een goede toegankelijkheid van de OV-netwerken voor ouderen en minder-validen

Wat gaan we daar voor doen

- Voortzetten gratis OV voor ouderen. Gebruik van openbaar vervoer voor ouderen blijft gratis. Daarmee dragen wij bij aan het voorkomen van sociaal isolement
- Tot en met 2021 blijven we het bestaande netwerk vervoer over water ondersteunen. We ontwikkelen met de partners in de regio een strategie voor de periode vanaf 2022
- Met de MRDH bevorderen we vormen van mobiliteitsdienstverlening. De bruikbaarheid en toegankelijkheid van het OV wordt hierdoor versterkt. Het gaat hier onder andere om voorzieningen voor de first & last mile en Mobility as a Service voor specifieke doelgroepen

Effect indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Groei OV gebruik	Streefwaarde			In ontwikkeling		
	Realisatie					

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Openbaar vervoer	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	50.759	46.192	41.067	7.083	89	89
Bijdragen rijk en medeoverheden	52	46.000	40.954	6.971	0	0
Overige opbrengsten derden	45.740	192	112	112	89	89
Overige baten	4.967	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	59.045	54.074	60.998	46.925	20.779	11.568
Interne resultaat	7.320	2.560	2.621	2.599	2.589	2.589
Interne resultaat	7.320	2.560	2.621	2.599	2.589	2.589
Programmalasten	51.726	51.514	58.376	44.325	18.190	8.980
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	52.030	50.608	57.358	43.597	17.522	8.324
Kapitaallasten	355	422	496	547	537	525
Overige programmalasten	-1.154	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	494	484	522	181	131	131
Saldo voor vpb en reserveringen	-8.286	-7.883	-19.931	-39.841	-20.689	-11.479
Saldo voor reserveringen	-8.286	-7.883	-19.931	-39.841	-20.689	-11.479
Reserves	313	881	12.773	32.621	13.302	4.090
Onttrekking reserves	313	881	12.773	32.621	13.640	4.500
Toevoeging reserves	0	0	0	0	338	410

Saldo	-7.973	-7.001	-7.157	-7.221	-7.388	-7.389
-------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-7.513	-7.855	-8.019	-8.028	-8.028
Omissie 2019	-8.206	-7.855	-8.019	-8.028	-8.028
Voorjaarsnota 2019	-8.206	-8.451	-8.536	-8.712	-8.712
Begroting 2020	-7.001	-7.157	-7.221	-7.388	-7.389

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-8.206	-8.451	-8.536	-8.712	-8.712
Bijstellingen Begroting 2020					
Subsidies Provincie Zuid-Holland aan Metro aan Zee en MRDH					
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam - Hoekse lijn	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam - Buitenruimte Hoek van Holland strand	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve nachtmetro	0	0	0	0	0
Doorbelasting overhead van projecten	1.205	1.233	1.223	1.218	1.218
Diverse bijstellingen	0	60	92	107	105
Begroting na wijzigingen	-7.001	-7.157	-7.221	-7.388	-7.389

Toelichting financiële bijstellingen

Subsidies Provincie Zuid-Holland aan Metro aan Zee en MRDH

Door de Provincie Zuid-Holland is een subsidie toegekend aan het project Metro aan Zee (Verlenging Hoekse Lijn) van € 15,1 mln. Daarnaast is de subsidiebijdrage van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag conform de

vaststellingsovereenkomst opgehoogd. Met deze begrotingswijziging wordt de bijdrage en de hieraan gerelateerde lasten in de meerjarenbegroting verwerkt.

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam - Hoekse Lijn

In het coalitieakkoord zijn middelen toegekend aan de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam ter dekking van de gemeentelijke bijdrage van € 35 mln aan het project Hoekse Lijn. De financiële uitwerking is nu geconcretiseerd, de middelen zijn eerder benodigd dan verwacht. Op basis hiervan wordt de begroting geactualiseerd. Daarnaast is in 2019 een dividenduitkering van € 27,5 mln ontvangen van RET NV. Op grond van de vaststellingsovereenkomst wordt deze dividenduitkering ingezet als bijdrage aan het project. Met beide mutaties worden de meerjarige lasten en baten van het project Hoekse Lijn conform de vaststellingsovereenkomst in de begroting verwerkt.

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam - Buitenruimte Hoek van Holland strand

Als gevolg van de actualisatie van het bestedingsplan Hoek van Holland Strand is het lastenbudget en de financiering uit de bestemmingreserve Investeringsfonds Rotterdam met € 848 verlaagd in 2019.

Bestemmingsreserve Nachtmetro

Voor de verlenging van de pilot nachtmetro is in 2019 het lastenbudget en de financiering uit de bestemmingsreserve Nachtmetro met een bedrag van € 248 verhoogd. De verlenging houdt in dat de nachtmetro ook in 2019 circa 1 uur langer zal doorrijden in de nacht van vrijdag op zaterdag en in de nacht van zaterdag op zondag.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder ['samenvatting bijstellingen'](#).

Diverse bijstellingen

Het betreft budgetoverhevelingen en correcties van diverse budgetten.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [OV-visie Rotterdam 2018 - 2040](#)

Omschrijving taakveld

Rotterdam werkt aan verkeer ten dienste van een gezonde, economisch sterke en aantrekkelijke stad. De veranderingen in het totale mobiliteitsnetwerk van Rotterdam staan in het teken van klimaatdoelstellingen, schonere lucht, groei van de stad, ondernemen en meer ruimte voor prettig ontmoeten. Met als doel dat elke bewoner of bezoeker zich in Rotterdam emissieloos, snel, veilig, prettig en betaalbaar kan verplaatsen.

Rotterdam is een stad op twee oevers. De verbindingen daartussen zijn cruciaal. Het vernieuwen en uitbreiden van deze verbindingen, voor fietsers, voetgangers, openbaar vervoer en andere mobiliteitsdiensten en het optimaliseren van de verbindingen voor de auto, vormen een speerpunt in deze bestuursperiode.

In de metropoolregio Rotterdam Den Haag is de MRDH de concessieverlener en netwerkbeheerder voor het openbaar vervoer. De gemeente creëert een meerwaarde in het gebruik dat Rotterdammers kunnen maken van het openbaar vervoer. Zo houden we het openbaar vervoer voor ouderen gratis. De gemeente ondersteunt de ontwikkeling van het netwerk voor personenvervoer over water. Beleid en studies naar de ontwikkeling van het openbaar vervoer-netwerk en maatregelen om de toegankelijkheid voor voetgangers en fietsers van OV-opstappunten te verbeteren, zijn ondergebracht in taakveld 2.1 b Verkeer en Vervoer Ontwikkeling.

Parkeerbelasting

Pagina 80

Parkeerbelasting

Het reguleren van het parkeergedrag van Rotterdammers en haar bezoekers, door middel van een belasting voor het parkeren op daarvoor aangewezen plaatsen, draagt bij aan het beheer van de openbare ruimte als stuwende kracht voor een aantrekkelijke buitenruimte en verduurzaming, minder parkeerdruk en een betere bezetting parkeergarages

Ontwikkelingen en voortgang

Per 4 februari 2019 is betaald parkeren ingevoerd in Bloemhof-Zuid en in de Walravenbuurt (Feijenoord). In de wijk Middelland (Delfshaven) zijn per 1 juli 2019 de tijden waarop voor het parkeren moet worden betaald uitgebreid van 18.00 naar 23.00 uur en op zondag.

In het eerste kwartaal 2019 is een nieuwe bezoekersregeling geïmplementeerd voor het aanmelden van bezoekers van bewoners tegen gereduceerd tarief.

Bij voorjaarsnota heeft het college vanaf 2020 structureel € 1 mln vrijgemaakt voor maatregelen op parkeren. Enerzijds ten behoeve van het 'bevrozen' (niet indexeren) van de tarieven van de bewonersparkeervergunningen. Anderszijds voor het vergroenen van parkeergelegenheden en diverse kleine projecten in de buitenruimte die bijdragen aan de bredere vergroeningsopgave en vergroting van het kwaliteitsbeeld. In de omissieregeling 2020 worden de middelen gealloceerd.

Wat willen we bereiken

Optimale verdeling van schaarse ruimte

Een optimale verdeling van de schaarse openbare parkeergelegenheid over alle Rotterdammers in onze wereldstad en haar bezoekers.

Wat gaan we daar voor doen

Optimale verdeling van schaarse ruimte

- parkeerregelgeving voorbereiden en uitvoeren
- doelgerichte parkeerproducten faciliteren waarbij gastheerschap centraal staat
- beheer en onderhoud
- productinnovaties
- informatiegestuurde fiscale handhaving
- actief in gesprek gaan over de wenselijkheid van invoering betaald parkeren
- de gemeentelijke voertuigen op natuurlijke momenten vervangen door emissieloze opvolgers
- in de wijken waar de parkeerdruk het hoogst is (Blijdorp, Bergpolder en de Provenierswijk), komen meer parkeerplaatsen en hoogwaardig groen
- introductie van een Centrumring, waarin het parkeertarief voor bezoekers wordt verhoogd
- bevriezen van het tarief van de bewonersparkeervergunningen
- hogere Inkomsten benutten om ambities van het college te faciliteren bij uitbreiding P&R-voorzieningen en voorzieningen voor fietsparkeren

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Betalinggraad	Streefwaarde	86%	87%	88%	89%	90%	91%
	Realisatie	86%					
Beschikbaarheid parkeerautomaten*	Streefwaarde	99,7%	99,7%	99,7%	99,7%	99,7%	99,7%
	Realisatie	99,7%					

* Dit is gebaseerd op de SLA met onze leveranciers

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Parkeerbelasting	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	86.567	98.546	105.733	105.555	105.431	105.431
Bijdragen rijk en medeoverheden	29	0	0	0	0	0

Overige opbrengsten derden	86.538	98.546	105.733	105.555	105.431	105.431
Lasten exclusief reserves	34.469	23.877	23.031	22.813	22.643	22.644
Apparaatlasten	6.484	7.530	7.027	6.986	6.943	6.944
Inhuur	643	568	96	96	96	96
Overige apparaatlasten	158	344	-14	-20	-44	-43
Personeel	5.684	6.618	6.945	6.909	6.891	6.891
Interne resultaat	20.842	11.476	11.669	11.669	11.669	11.669
Interne resultaat	20.842	11.476	11.669	11.669	11.669	11.669
Programmalasten	7.143	4.871	4.335	4.158	4.031	4.031
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.622	845	2.739	2.521	2.441	2.444
Kapitaallasten	2.927	2.566	137	177	130	127
Overige programmalasten	1.595	1.460	1.460	1.460	1.460	1.460
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	52.098	74.670	82.702	82.742	82.788	82.786
Saldo voor reserveringen	52.098	74.670	82.702	82.742	82.788	82.786
Saldo	52.098	74.670	82.702	82.742	82.788	82.786

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	68.880	71.274	71.257	71.257	71.257
Omissie 2019	68.321	70.781	70.780	70.783	70.783
Voorjaarsnota 2019	74.323	82.825	82.865	82.911	82.910
Begroting 2020	74.670	82.702	82.742	82.788	82.786

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	74.323	82.825	82.865	82.911	82.910

Bijstellingen Begroting 2020

Categorie

Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstelling	0	0	0	0	0
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	3	3	3	3	3
Inhuur communicatieadviseur en fiscalisten	Technische wijzigingen	-260	0	0	0	0
Invulling concernbrede opgaven	Technische wijzigingen	426	0	0	0	0
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	1	1	1	1
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	178	-127	-127	-127	-128
Begroting na wijzigingen		74.670	82.702	82.742	82.788	82.786

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten zijn geactualiseerd op basis van de bestaande activa en de investeringsplanning. Deze kapitaallasten zijn gedekt vanuit de programmalasten van Parkeren en leiden daarom niet tot een saldownwijziging.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder [‘samenvatting bijstellingen’](#).

Inhuur communicatieadviseur en fiscalisten

Er wordt voor het communicatieplan parkeren 010 tijdelijk een communicatieadviseur ingehuurd. Daarnaast worden tijdelijk fiscalisten ingehuurd om de uitstroom van medewerkers op te vangen.

Invulling concernbrede opgaven

De financiële dekking op de concernbrede opgaven met betrekking tot de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting is aangepast. Voor dit taakveld betekent het een bijstelling van € 426.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Diverse bijstellingen

Op diverse budgetten zijn er kleinere bijstellingen gedaan.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Verordening Parkeerregulering en Parkeerbelastingen](#)
- [Uitvoeringsbesluit Parkeren R](#)

Omschrijving taakveld

Tot het taakveld 'Parkeerbelasting' behoort:

- heffing en invordering
- opbrengsten parkeerfaciliteiten
- opbrengsten boetes

Tot dit taakveld behoort niet:

- parkeerpolitie. Deze valt onder taakveld 1.2 Openbare orde en veiligheid

Parkeren

Pagina 81

Parkeren

Vanuit de focus op meer ruimte voor fietsers en voetgangers en minder parkeren op straat, willen wij automobilisten stimuleren te kiezen voor Park+Ride-voorzieningen of een openbare parkeergarage aan de rand van het centrum. Tegelijkertijd willen wij ruimte bieden voor het comfortabel en veilig plaatsen van fietsen in fietsenstallingen en maatwerk in fietsparkeren voor bewoners in de wijken waar dat nodig is

Ontwikkelingen en voortgang

Begin 2019 is het proces rondom plaatsing van fietstrommels vereenvoudigd, waardoor fietstrommels sneller geplaatst kunnen worden. Het uitgangspunt is 80 extra fietstrommels per jaar.

In maart 2019 is een nieuwe reserveringsmodule voor gemeentelijke parkeergarages opgeleverd. Via deze module is het mogelijk vooraf een plaats te reserveren in de gemeentelijke parkeergarages in het centrum.

In het derde kwartaal 2019 is de aanbesteding voor plaatsing van oplaadpunten in gemeentelijke parkeergarages afgerond. De gunning en contractvorming heeft plaatsgevonden. Het uitgangspunt is 250 extra oplaadpunten per jaar.

Wat willen we bereiken

City-Lounge

- de binnenstad als city-lounge met meer ruimte voor fietsers en voetgangers

Wat gaan we daar voor doen

City-Lounge

- doelgerichte parkeerproducten faciliteren, waarbij gastheerschap centraal staat (bijvoorbeeld uitbreiding aantal elektrische oplaadpunten met de bijbehorende infrastructuur)
- productinnovatie
- marketing
- beheer en onderhoud
- actief in gesprek gaan over de wenselijkheid van uitbreiding P+R, parkeergarages, fietsvoorzieningen enzovoort
- de gemeentelijke voertuigen op natuurlijke momenten vervangen door emissieloze opvolgers
- het aantal elektrische oplaadpunten uitbreiden met de infrastructuur die daarvoor nodig is om duurzaam rijden nog gemakkelijker en aantrekkelijker te maken
- de mogelijkheid van autodelen onderzoeken
- investeren in voorzieningen voor fietsparkeren bij ov-knooppunten en stedelijke regionale fietsverbindingen, om het gebruik van het openbaar vervoer te stimuleren
- het zo goed mogelijk benutten van de investeringen die de afgelopen jaren zijn gedaan in parkeergarages en P+R-voorzieningen, door een beweging te maken van parkeren op straat naar parkeren in garages en op P+R-voorzieningen
- fietsparkeervoorzieningen voor het comfortabel en veilig stallen van fietsen voor alle Rotterdammers en haar bezoekers

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gemiddelde bezetting van de parkeergarages	Streefwaarde	30%	32%	34%	36%	38%	40%
	Realisatie	30%					
<hr/>							
Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal elektrische laadpunten	Streefwaarde	80	100	350	600	850	1100
	Realisatie	80					
Aantal fietstrommels	Streefwaarde	845	900	980	1060	1140	1220
	Realisatie	845					

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Parkeren	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	15.146	14.023	14.237	14.237	14.237	14.237
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0

Overige opbrengsten derden	14.096	14.023	14.237	14.237	14.237	14.237
Overige baten	1.050	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	31.427	34.684	36.844	36.717	36.701	36.706
Apparaatlasten	4.022	4.505	4.451	4.428	4.405	4.406
Inhuur	165	104	77	77	77	77
Overige apparaatlasten	284	204	7	4	-9	-8
Personeel	3.573	4.197	4.366	4.347	4.337	4.337
Interne resultaat	17.806	18.341	17.961	16.155	16.188	15.912
Interne resultaat	17.806	18.341	17.961	16.155	16.188	15.912
Programmalasten	9.600	11.838	14.432	16.133	16.107	16.388
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	8.364	10.848	13.127	14.324	13.907	14.027
Kapitaallasten	264	120	422	927	1.318	1.479
Overige programmalasten	971	869	882	882	882	882
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-16.282	-20.661	-22.607	-22.480	-22.464	-22.469
Saldo voor reserveringen	-16.282	-20.661	-22.607	-22.480	-22.464	-22.469
Reserves	75	30	0	0	0	0
Onttrekking reserves	75	30	0	0	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-16.207	-20.631	-22.607	-22.480	-22.464	-22.469

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-21.256	-23.715	-23.699	-23.704	-23.704
Omissie 2019	-21.164	-23.600	-23.599	-23.608	-23.608
Voorjaarsnota 2019	-20.992	-23.359	-23.331	-23.312	-23.315
Begroting 2020	-20.631	-22.607	-22.480	-22.464	-22.469

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-20.992	-23.359	-23.331	-23.312	-23.315
Bijstellingen Begroting 2020					
Categorie					
Actualisatie kapitaallasten		Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0
Invulling concernbrede opgaven	Technische wijzigingen	-56	0	0	0
Verlaging huur parkeergarages	Technische wijzigingen	0	377	476	473
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	261	76	76	76
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	157	299	299	298
Begroting na wijzigingen	-20.631	-22.607	-22.480	-22.464	-22.469

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten zijn geactualiseerd voor de nieuwe investeringen die de komende jaren worden gedaan. Deze kapitaallasten zijn gedekt vanuit de programmalasten van Parkeren en leiden daarom niet tot een saldownwijziging.

Invulling concernbrede opgaven

De financiële dekking op de concernbrede opgaven met betrekking tot de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting is aangepast. Voor dit taakveld betekent het een bijstelling van - € 56.

Verlaging huur parkeergarages

De intern doorbelaste huur voor parkeergarages is in de meerjarenbegroting verlaagd. Dit komt met name door verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% welke onderdeel is van de kostendeekkende huur.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Op diverse budgetten zijn er kleinere bijstellingen gedaan.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Fietsplan Rotterdam 2016-2018 "Fietsen heeft voorrang"](#)

Omschrijving taakveld

Auto- en fietsparkeervoorzieningen dragen bij aan een bereikbare stad met beheer van de openbare ruimte als stuwende kracht voor een aantrekkelijke buitenruimte en duurzaamheid, minder parkeerdruk en een betere bezetting parkeergarages. Tot dit taakveld behoren ontwikkeling en beheer van (afzonderlijke) parkeervoorzieningen:

- parkeerbeleid: parkeerzone, ontheffingen en vergunningen
- inrichting en onderhoud open en gesloten parkeervoorzieningen
- baten en lasten die betrekking hebben op parkeervoorzieningen (exclusief de opbrengst van parkeerbelasting zie taakveld Parkeerbelasting)
- parkeermeters
- fietsenstalling

Tot dit taakveld behoort niet:

- parkeerbelasting inclusief lasten heffing en invordering. Valt onder taakveld Parkeerbelasting
- parkeerpolie (toezichthouders, BOA's). Dit valt onder taakveld Openbare orde en veiligheid
- aanleg, beheer en onderhoud van parkeerhavens als onderdeel van wegen horen thuis onder taakveld Verkeer en vervoer

Verkeer en vervoer - Ontwikkeling

Pagina 82

Verkeer en vervoer - Ontwikkeling

Een duurzame, op groei van de stad gerichte aanpassing van mobiliteitsinfrastructuur

We dragen bij aan de verduurzaming van de mobiliteitsmiddelen

Ontwikkelingen en voortgang

Een duurzame, op groei van de stad gerichte aanpassing van mobiliteitsinfrastructuur:

De startnotitie Rotterdamse Mobiliteitsaanpak is door het college van B&W vastgesteld. Het proces van participatie en bespreking met de gemeenteraad loopt momenteel.

Er zijn nieuwe ontwikkelingen te melden over de MIRT-verkenning oeververbinding. In een bestuurlijk overleg op 16 juli jl. hebben gemeente Rotterdam, MRDH, provincie Zuid-Holland en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat afgesproken verder onderzoek te doen naar een oeververbinding tussen Feijenoord en Kralingen/de Esch en het aanpakken van knelpunten op de Algeracorridor. Dit besluit wordt vastgelegd in de Startbeslissing en Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD), die na de zomer worden gepubliceerd.

De voorbereidingen voor het wereldwijde Walk21 congres, dat van 7 tot en met 11 oktober 2019 gehouden wordt, liggen op schema.

Wat willen we bereiken

Een duurzame, op groei van de stad gerichte aanpassing van mobiliteitsinfrastructuur

We faciliteren de groei en verdichting van de stad primair met slimme duurzame en integrale aanpassingen aan het infrastructurele netwerk. Dit betekent nieuwe oeververbindingen, veilige en oversteekbare stadsboulevards, ruime fietspaden, aantrekkelijke OV-knooppunten, toekomstbestendige energie-infrastructuur voor elektrisch rijden en meer stallingsruimte voor de fiets. Dit betekent:

- Uitbreiding en verbeteren van de oeververbindingen voor voetganger, fiets, OV en auto (derde stadsbrug, lightrail, vervoer over water). OV-knopen en transferpunten moeten beter toegankelijk zijn en een hogere belevingswaarde hebben en waar mogelijk meer functionaliteiten combineren (groen, waterberging /hittestress, energieopwekking en -opslag). We willen een betere OV-ontsluiting van economisch belangrijke gebieden (first & last mile). We bouwen voort op de OV-visie van 2018 en zorgen dat de groei en verdichting van de stad (met 18.000 woningen) wordt gedragen door een goed functionerend netwerk openbaar vervoer.
- Een slimmere sturing van het verkeer, met oog voor verschillende modaliteiten en met meer informatie voor de reizigers, door middel van daartoe intelligenter gemaakte verkeersregelininstallaties.
- Een “walkable” en “bikable city” door meer ruimte en prioriteit in de buitenruimte voor voetgangers en fietsers. We werken aan betere bereikbaarheid van voorzieningen en betere toegang tot mobiliteit en de verkeersruimte voor kwetsbare groepen. We hebben aandacht voor bereikbaarheid van voorzieningen voor de woongebieden buiten de Ring.
- Het straatparkeren in het centrumgebied moet verder worden teruggebracht, zodat ruimte wordt gecreëerd voor de bovenstaande ontwikkelingen.
- De energieinfrastructuur moet toereikende oplaadpunten bieden voor elektra en/of H2, opslag en smartgrids die vervoermiddelen en gebouwde omgeving optimaal koppelen.

We dragen bij aan de verduurzaming van de mobiliteitsmiddelen

We willen de mobiliteitsgroei opvangen met modaliteiten en vervoerssystemen die schoner en stiller zijn, minder ruimte claimen en voor iedereen toegankelijk zijn. Dit betekent het bevorderen van: wandelen, fietsen, openbaar vervoer en elektrificatie van motorvoertuigen en schone logistiek in de stad. Dit betekent:

- Actieve inzet op het gebruik van slimme en schone voertuigen en mobiliteitsinnovaties in techniek (smart mobility) en dienstverlening (mobility as a service), met meer keuzevrijheid voor alle Rotterdammers.
- Meer gebruik van schoon, stil en minder ruimte-eisend vervoer. Door met bedrijven, maatschappelijke organisaties, onderwijs en andere partners afspraken te maken in het Rotterdams Energie- en Klimaatakkoordsturen en het Leer-werk akkoord.
- Ter invulling van de Green Deal Zero Emissie.

Wat gaan we daar voor doen

Een duurzame, op groei van de stad gerichte aanpassing van mobiliteitsinfrastructuur

- We werken programmatisch aan het creëren van meer ruimte op bestaande fietspaden en het aanleggen van nieuwe metropolitane- en snelfietsroutes en weten ons hierin gesteund door de MRDH en het Rijk. We breiden stallingsmogelijkheden uit, met name bij stations en hebben oog voor deelsystemen.
- We stellen in 2019 een multimodale netwerkvisie op. Deze biedt het afweegkader om beter te sturen op de prioriteiten voor voetgangers, fietsers, OV en auto in verkeersregelingen. We stellen ook in 2019 een verkeerscirculatieplan op dat aangeeft hoe de overlast door autoverkeer in met name de binnenstad kan worden beperkt en hoe doorgaand verkeer naar de Ring kan worden geleid. Beide documenten geven ons een kader om te sturen op meer autoluwheid en een hogere prioriteit voor fietsers, voetgangers en openbaar vervoer.
- We werken met het Rijk, MRDH en andere partijen aan een samenhangend programma van gezamenlijke investeringen in de infrastructuur voor openbaar vervoer, fiets en auto voor de gehele metropoolregio. We voeren hiertoe de noodzakelijke studies uit leidend tot uitvoeringsbesluiten:
  - In de huidige bestuursperiode nemen we een uitvoeringsbesluit over een derde stadsbrug, met als doel het verbeteren van de OV- en fietsverbinding en het beter spreiden van het autoverkeer in de stad.
  - We nemen uitvoeringsbesluiten over nieuwe hoogwaardige OV-verbindingen, waaronder op de lijn Kralingse Zoom – Feijenoord City – Zuidplein en de spoorlijn Dordrecht-Den Haag. We bepalen waar first & last mile-voorzieningen wenselijk zijn en welke rol autonome voertuigen hierin kunnen spelen. We maken afspraken over de inzet van personenvervoer over water in de ontwikkeling van de stad.
  - We bepalen met de MRDH en andere partijen hoe (het gebruik van) P+R op korte termijn kan worden bevorderd. Bij fysieke aanpassingen aan P+R-voorzieningen of OV-knopen zoeken we naar meervoudige functionaliteiten (groen, waterberging / hittestress, energieopwekking en –opslag, i.c.m. de bouwopgave).
- Met verkeersmanagement en operationele verkeersregie ‘managen’ we de stedelijke bereikbaarheid door het informeren, adviseren, accommoderen en instrueren van reizigers en het optimaal benutten van de beschikbare capaciteit, afhankelijk van de actuele verkeerssituatie op het netwerk. We zetten hierop in door

verdere doorontwikkeling van slimme verkeersregelininstallaties die beter detecteren en hiermee de verkeersstromen van fietsers, auto's, openbaar vervoer en voetgangers beter kunnen aansturen.

- We gaan door met de stelselmatige aanpak van black spots, locaties waar slachtoffers vallen.
- We bouwen aan bredere en prettig gelegen trottoirs en voetpaden en veilige en mooie oversteeksituaties, met name in routes naar OV-haltes en andere voorzieningen. We organiseren in 2019 de conferentie Walk21 met als doelen kennisontwikkeling, agenderen van voetgangersbeleid en het opzetten van een Rotterdamse werkwijze.
- We zetten in op de realisatie van laadinfrastructuur om zo de omslag naar emissievrije mobiliteit te bevorderen. Elektrisch rijden faciliteren we maximaal, zowel op straat als in garages en voor alle vervoermiddelen. We werken naar een slimme koppeling van laadinfra aan energie-infrastructuur (Smart Grid).
- Het aantal parkeerplaatsen in het openbaar gebied in het centrum brengen we verder terug met 1200. In de wijken, Blijdorp Bergpolder en de Provenierswijk verlagen we de parkeerdruk structureel.

We dragen bij aan de verduurzaming van de mobiliteitsmiddelen

- We ondersteunen nieuwe mobiliteitsdiensten (waaronder deelsystemen en mobility as a service: MaaS) die de Rotterdammer meer keuzevrijheid geven en helpen slimmer te reizen. We doen dat door het wegnemen van barrières, goede regulering (marktmeesterschap), promotie, delen van verkeersdata en gebruiksstimulering.
- We zetten fietsbeschikbaarheid in in de strijd tegen vervoersarmoede en vóór mobiliteitsgeluk.
- We starten met een programma gericht op het bevorderen van lopen en wandelen in binnenstad en wijken.
- We werken naar stadsdistributie met emissieloze voertuigen en een effectief systeem: in het kader van de Green Deal Zero Emissie Stadslogistiek werken we met het bedrijfsleven naar nul emissie logistiek per 2025. We bevorderen efficiëntere en emissievrije bouwlogistiek via opdrachtverstrekking, vergunningen en het creëren van logistieke hubs.
- We geven het goede voorbeeld: op de natuurlijke vervangmomenten worden gemeentelijke voertuigen vervangen door emissieloze voertuigen. *Bij het taakveld 'Overige baten en lasten - Lease' staat meer informatie over het verduurzamen van het gemeentelijk wagenpark.*
- We sturen op een optimale invulling van de afspraken in het Rotterdams Energie- en Klimaatakkoord over het gebruik van schoon, stil en minder ruimte-eisend vervoer.
- Sturen op een optimaler inzet van maatschappelijk en commercieel vastgoed voor versterking en verandering van de mobiliteitsnetwerken. (zie link met taakveld 0.3 overige gebouwen en gronden: gemeente bezit 50 plekken waar bezinestations staan)

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Relatieve aandeel schone verplaatsingen van en naar de binnenstad*	Streefwaarde	61,7%	62,4%	63%	63,7%	64,3%	
	Realisatie						

* Weergegeven is het aandeel verplaatsingen per fiets, openbaar vervoer, lopend en met schone motorvoertuigen, afgezet tegen het total aantal verplaatsingen inclusief vuile motorvoertuigen en brommers en scooters. Over 2017 bedroeg dit aandeel 61,3%. Het aandeel schone verplaatsingen neemt al jaren langzaam maar gestaag toe. De streefwaarden tot en met 2022 bevatten een ambitie van 50% ten opzichte van de verschoningstrend in de afgelopen collegeperiode.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Extra capaciteit fietsparkeren in de binnenstad	Streefwaarde		1.000	2.000	3.000	4.000	
	Realisatie						
Aantal gerealiseerde fietsvriendelijke verkeersregelinstanties	Streefwaarde		25	50	75	100	
	Realisatie						
Realisatie 3 ecologische verbindingen	Streefwaarde			1	1	1	
	Realisatie						

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Verkeer en vervoer - Ontwikkeling	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	2.913	3.786	2.870	2.909	2.909	2.909
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.440	614	113	113	113	113
Overige opbrengsten derden	1.363	3.295	2.757	2.796	2.796	2.796
Overige baten	110	-123	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	27.114	33.731	32.751	25.199	24.795	20.094
Apparaatlasten	7.850	9.349	9.328	9.246	9.197	9.497
Inhuur	356	572	449	1.231	1.947	2.247
Overige apparaatlasten	130	172	174	167	162	162
Personeel	7.364	8.605	8.705	7.849	7.088	7.088
Interne resultaat	-1.663	-1.590	-1.746	-1.747	-1.768	-1.768
Interne resultaat	-1.663	-1.590	-1.746	-1.747	-1.768	-1.768
Programmalasten	20.927	25.973	25.169	17.700	17.366	12.365
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	11.406	17.265	16.738	9.089	9.208	4.744
Kapitaallasten	9.168	8.697	8.430	8.611	8.158	7.622
Overige programmalasten	-8	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	362	11	0	0	0	0

Saldo voor vpb en reserveringen	-24.200	-29.945	-29.881	-22.290	-21.886	-17.185
Saldo voor reserveringen	-24.200	-29.945	-29.881	-22.290	-21.886	-17.185
Reserves	11.118	14.869	14.316	3.621	3.105	2.964
Onttrekking reserves	11.118	15.666	14.715	3.621	3.105	2.964
Toevoeging reserves	0	797	399	0	0	0
Saldo	-13.083	-15.076	-15.565	-18.669	-18.780	-14.221

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-13.814	-13.523	-16.933	-17.365	-17.365
Omissie 2019	-13.405	-14.230	-17.829	-18.257	-18.257
Voorjaarsnota 2019	-14.089	-15.009	-18.148	-18.541	-18.541
Begroting 2020	-15.076	-15.565	-18.669	-18.780	-14.221

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-14.089	-15.009	-18.148	-18.541	-18.541
Bijstellingen Begroting 2020					
Actualisatie kapitaallasten					
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Stedelijke Bereikbaarheid					
Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit					
Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Energietransitie					
Reserves	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve - diverse bijstellingen					
Reserves	0	-68	-62	-57	-182
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord					
Technische wijzigingen	0	0	0	0	5.000
Doorbelasting overhead van projecten					
Technische wijzigingen	-967	-955	-951	-941	-941
Overheveling personele formatie					
Technische wijzigingen	203	500	500	500	500

Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-223	-34	-7	259	-57
Begroting na wijzigingen		-15.076	-15.565	-18.669	-18.780	-14.221

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van wijzigingen in de investeringsplanning zijn de kapitaallasten in de meerjarenbegroting bijgesteld.

Bestemmingsreserve Stedelijke Bereikbaarheid

Voor reeds geplande werkzaamheden voor het project Stedelijke Bereikbaarheid wordt in 2020 € 8,3 mln onttrokken uit de Bestemmingsreserve Stedelijke Bereikbaarheid.

Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit

Voor de werkzaamheden met betrekking tot de uitbreiding van een fietsparkeervoorziening aan de Provenierssingel is het lastenbudget en de bijhorende onttrekking aan de bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit met € 650 verhoogd.

Bestemmingsreserve Energietransitie

De bijstelling op de bestemmingsreserve betreft de toedeling van de energietransitiemiddelen voor de goedgekeurde projecten in 2019 en 2020. In de paragraaf energietransitie wordt de inzet van deze middelen in zijn geheel toegelicht.

Bestemmingsreserves – diverse bijstellingen

Voor de intensivering van de aanpak parkeerproblematiek en vergroening Noord is het lastenbudget en de financiering uit de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling met € 300 verlaagd. Door de herfasering van het project zullen deze kosten in het jaar 2020 gerealiseerd worden. Daarnaast is het rentepercentage met betrekking tot de kapitaallasten met ingang van 2020 verlaagd. Hierdoor wordt de onttrekking van deze kapitaallasten bij het Investeringsfonds Rotterdam eveneens verlaagd. Ten slotte is er voor de aanpak van de bouwlogistiek het lastenbudget en de financiering uit de reserve Taakmutaties Gemeentefonds Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit in 2019 met € 90 verhoogd.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensivering Nieuwe Stedelijke Mobiliteit. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Overheveling personele formatie

Het team Verkeersregie is overgeplaatst van de afdeling Mobiliteit van het cluster Stadsontwikkeling (SO) naar de afdeling Toezicht en Handhaving van het cluster Stadsbeheer (SB). Hierdoor vindt er een budgetoverheveling plaats voor een bedrag van respectievelijk € 203 in 2019 en € 500 in 2020 t/m 2023.

Diverse bijstellingen

Het betreft budgetoverhevelingen en correcties van diverse budgetten.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Stedelijk verkeersplan](#)
- [Koersnota Schone Lucht 2019 - 2022](#)

Omschrijving taakveld

Rotterdam werkt aan verkeer ten dienste van een gezonde, economisch sterke en aantrekkelijke stad. De veranderingen in het totale mobiliteitsnetwerk van Rotterdam staan in het teken van klimaatdoelstellingen, schonere lucht, groei van de stad, ondernemen, meer ruimte voor prettig ontmoeten. Met als doel dat elke bewoner of bezoeker zich in Rotterdam emissieloos, snel, veilig, prettig en betaalbaar kan verplaatsen. Rotterdam is een stad op twee oevers. De verbindingen daartussen zijn cruciaal. Het vernieuwen en uitbreiden van deze verbindingen, voor fietsers, voetgangers, openbaar vervoer en andere mobiliteitsdiensten en het optimaliseren van de verbindingen voor de auto, vormen een speerpunt in deze bestuursperiode.

De komende vier jaar werken we daarnaar toe door:

- Een duurzame, op groei van de stad gerichte aanpassing van mobiliteitsinfrastructuur: we faciliteren de groei en verdichting van de stad primair met slimme duurzame en integrale aanpassingen aan het infrastructurele netwerk. Dit betekent nieuwe oeververbindingen, veilige en oversteekbare stadsboulevards, ruime fietspaden, aantrekkelijke OV-knooppunten, toekomstbestendige energie-infrastructuur voor elektrisch rijden en meer stallingsruimte voor de fiets.

- We dragen bij aan de verduurzaming van de mobiliteitsmiddelen. We willen de mobiliteitsgroei opvangen met modaliteiten en vervoerssystemen die schoner en stiller zijn, minder ruimte claimen en voor iedereen toegankelijk zijn. Dit betekent het bevorderen van: wandelen, fietsen, openbaar vervoer en elektrificatie van motorvoertuigen en schone logistiek in de stad.

Een optimaal, schoon en veilig mobiliteitsnetwerk is een randvoorwaarde voor een economische succesvolle stad met een prettig woon- en leefklimaat. De energietransitie, de sprong naar de nieuwe economie en het faciliteren van de groei en verdichting van de stad met 18.000 woningen en het tegengaan van mobiliteitsarmoede bij Rotterdammers, kan alleen lukken als de mobiliteitsnetwerken van Rotterdam daarin een leidende rol spelen. Rotterdam speelt in op de wereldwijde beweging naar emissieloos vervoer, te beginnen met het OV en al snel ook andere modaliteiten. Het herzien van de energieinfrastructuur (zowel elektra als waterstof) is hierin op den duur cruciaal. De mobiliteitssector zal ook een stevige bijdrage moeten leveren in het bereiken van de doelstellingen van Parijs.

Het duurzaam verbinden van noord en zuid in Rotterdam is tevens een prioriteit om daarmee het volle potentieel van de stad tot zijn recht te laten komen.

Volksgezondheid en zorg

Pagina 83

Volksgezondheid en zorg

Zorgen voor adequate ondersteuning en zorg voor Rotterdammers die dat nodig hebben

Het beschermen en bevorderen van de gezondheid van Rotterdammers en het beschermen en bevorderen van een gezonde en veilige leefomgeving voor Rotterdammers

TAAKVELD 1

Wijkteams en Wmo-loketten

Het informeren en adviseren over en het bieden van toegang tot passende en integrale zorg en ondersteuning

Integrale aanpak wijkteams

Doorontwikkeling wijkteams

TAAKVELD 2

Maatwerkvoorziening (Wmo)

Rotterdammers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

TAAKVELD 3

Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo

Rotterdammers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

TAAKVELD 4

Maatwerkdienstverlening 18-

Samenhangende aanpak voor kwetsbare jongeren en/of kwetsbare gezinnen

Versterken van next skills en jong leiderschap

Passende, tijdige en integrale hulp van het lokale wijknetwerk, om het beroep op dure gespecialiseerde jeugdhulp te verminderen (verschuiving van de achterkant naar de voorkant)

TAAKVELD 5

Geëscaleerde zorg 18+

In Rotterdam hoeft niemand op straat te slapen

Mensen wonen zo zelfstandig mogelijk in de wijk, eventueel met ambulante ondersteuning gericht op versterking of behoud van de zelfredzaamheid en participatie

Eerder en beter in beeld brengen huiselijk geweld en het duurzaam oplossen hiervan

TAAKVELD 6

Geëscaleerde zorg 18-

Jonge Rotterdammers groeien veilig, gezond en kansrijk op

Effectieve en efficiënte Jeugdhulp met aandacht voor wachttijden binnen de gestelde normen

Passende Jeugdhulp voor Rotterdamse jeugdigen en gezinnen dichtbij

TAAKVELD 7

Volksgezondheid

Gezonde en vitale Rotterdammers

Waarborgen van de kwaliteit van de kinderopvangvoorzieningen

Kinderen gezond, veilig en kansrijk op laten groeien tot zelfstandige, zelfredzame en participerende burgers

Uitvoeren wettelijke taak bestrijding infectieziekten inclusief bestrijding bijzonder resistente micro-organismen

Omschrijving programma

De gemeente bewaakt en bevordert de gezondheid van haar bewoners en grijpt, indien nodig, in om de gezondheid te beschermen. Rotterdammers werken in de eerste plaats zelf aan hun gezondheid en de gemeente stimuleert hen zo lang mogelijk zelfstandig mee te doen. Voor Rotterdammers die dat – al dan niet tijdelijk – nodig hebben, zorgen we voor passende en tijdige zorg, hulp en ondersteuning.

Zorgen voor adequate ondersteuning en zorg voor (jonge) Rotterdammers

We zetten in op het nog verder toegankelijk maken van de zorg. Zo willen we het makkelijker maken voor ouderen en mensen met een beperking om langer zelfstandig te wonen en mee te doen in de maatschappij. We zorgen er voor dat Rotterdammers met een beperking en ouderen gebruik kunnen blijven maken van een woning, zich kunnen verplaatsen in en rondom die woning en sociale contacten kunnen onderhouden.

We stimuleren elke jongere in Rotterdam actief mee te doen in de stad, biedt lichte ondersteuning als dat - zelfstandig of als gezin - niet voldoende lukt en wanneer de omgeving dat zelf niet kan bieden. In die gevallen biedt de gemeente samenhangende hulp aan kwetsbare jongeren en/of hun gezin. Tegelijkertijd investeren we ook in jongeren met wie het wel goed gaat. We versterken beschermende factoren als next skills en jong leiderschap en scheppen goede voorwaarden op basis waarvan zij zich nog beter kunnen ontwikkelen.

Steeds meer Rotterdammers krijgen een vorm van ondersteuning vanuit de gemeente in het kader van de Wmo of de Jeugdwet. Daarmee werken we aan het realiseren van zorg dichtbij. Tegelijkertijd betekent het ook dat de kosten sterker stijgen dan dat er rijksmiddelen beschikbaar komen. Deze lijn zet zich ook in 2019 door en dat leidt tot de noodzaak om in de zorg te blijven investeren. Tegelijk is het noodzakelijk om goed te letten op de efficiency en waar mogelijk kosten te besparen. De gemeente heeft daarom een pakket aan maatregelen in gang gezet om meer grip te krijgen op de kostenontwikkeling.

Uitgangspunt in het coalitieakkoord is dat alle zorguitgaven worden gedaan binnen het budget dat Rotterdam krijgt van het rijk. We zien dat dat op dit moment niet haalbaar is. Er is afgelopen periode daarom sterk ingezet in de onderhandelingen met het Rijk om te komen tot een passend budget voor alle gemeenten. Dit heeft voor de jaren 2020 en 2021 een effect gehad doordat extra rijksmiddelen ten behoeve van de jeugdwet aan de gemeentebegroting zijn toegevoegd. Voor de jaren daarna voert het Rijk in samenwerking met de gemeenten nader onderzoek uit.

Toegankelijke en betaalbare zorg zijn voor alle Rotterdammers cruciaal. Om ook tot een lange termijn beeld van de benodigde financiën voor het zorgdomein te komen heeft het college een bestuursopdracht verstrekt. Hierbij wordt allereerst in kaart gebracht wat de effecten zullen zijn van de demografische ontwikkelingen in Rotterdam (onder andere toenemend aantal ouderen en mensen met een (verstandelijke of psychiatrische) beperking die

zelfstandig zullen blijven wonen) op de te verwachten kosten voor zorg, jeugdhulp en ondersteuning. Tevens zal aandacht worden besteed aan de mogelijk effecten van de herziening van de landelijke verdeelmodellen. Uitgangspunt blijft dat Rotterdammers die zorg en ondersteuning nodig hebben, deze ook krijgen.

Op die manier ontstaat een realistisch beeld over de te verwachten kosten voor zorg en ondersteuning en hoe zich dat verhoudt tot de beschikbare rijksmiddelen. Dit kan bijdragen aan het gesprek met het Rijk om te zorgen dat gemeenten voldoende gefinancierd worden om de burgers met zorg te ondersteunen. Bovendien kan het de gemeente helpen in het maken van eventuele keuzes gelet op het beschikbare budget.

Het beschermen en bevorderen van de gezondheid van Rotterdammers en hun leefomgeving

We zetten in op een vitale stad met vitale Rotterdammers. Om dit te kunnen realiseren leggen we dwarsverbanden met taakvelden die (in)direct bijdragen aan een vitaler Rotterdam. Zo zijn investeringen in gezondheidsvaardigheden, in het opleidingsniveau en de inkomenspositie van Rotterdammers essentieel. We werken samen met partners uit de stad aan het stimuleren van gezonder gedrag en een gezondere leefomgeving. Daarbij besteden we aandacht aan gezond gewicht en terugdringen van diabetes type 2, psychische en seksuele gezondheid, minder roken en alcoholgebruik, het tegengaan van drugsgebruik en de inzet van E-publieke gezondheid. Ook zetten we in op haar wettelijke beschermingstaken (zoals infectieziektebestrijding), een gezondere leefomgeving en het tegengaan van gehoorschade bij jongeren.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid		Streefwaarde	Realisatie	Bron
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar		13,9%		CBS
				14,6% (2018)	
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar		1,8%		CBS
				1,9% (2018)	
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar		1,0%		CBS
				0,9% (2018)	
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners		N.v.t.		GMSD
				83 (2018)	

Meer informatie over de BBV-indicatoren zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten Volksgezondheid en zorg	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023

Baten exclusief reserves	33.584	31.523	29.733	29.268	42.707	42.738
Bijdragen rijk en medeoverheden	25.412	22.542	20.602	20.137	33.576	33.607
Overige opbrengsten derden	8.172	8.982	9.131	9.131	9.131	9.131
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	607.965	659.328	655.391	634.356	639.182	632.021
Apparaatlasten	62.968	82.823	83.290	82.115	81.630	80.614
Inhuur	8.701	6.122	4.609	4.478	4.513	4.333
Overige apparaatlasten	1.115	1.708	1.538	1.563	1.535	1.772
Personeel	53.152	74.993	77.143	76.074	75.582	74.509
Interne resultaat	3.978	277	910	912	850	695
Interne resultaat	3.978	277	910	912	850	695
Programmalasten	541.019	576.228	571.191	551.329	556.703	550.712
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	62.049	67.285	80.214	77.179	91.130	86.535
Kapitaallasten	856	834	1.240	831	815	800
Overige programmalasten	233	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	301.224	304.598	293.080	284.783	278.011	279.264
Subsidies en inkomstenoverdrachten	176.657	203.511	196.657	188.537	186.747	184.114
Saldo voor vpb en reserveringen	-574.381	-627.804	-625.658	-605.088	-596.475	-589.283
Saldo voor reserveringen	-574.381	-627.804	-625.658	-605.088	-596.475	-589.283
Reserves	-1.664	-15.510	14.818	0	0	0
Onttrekking reserves	8.336	27.423	19.201	0	0	0
Toevoeging reserves	10.000	42.933	4.384	0	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-576.045	-643.314	-610.840	-605.088	-596.475	-589.283

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi

2019

2020

2021

2022

2023

Begroting 2019	-587.068	-572.837	-565.633	-558.866	-558.866
Omissie 2019	-595.639	-581.411	-574.017	-567.238	-567.238
Voorjaarsnota 2019	-634.047	-606.723	-599.450	-592.373	-591.245
Begroting 2020	-643.314	-610.840	-605.088	-596.475	-589.283

Baten

De bijdragen vanuit het Rijk en mede-overheden hebben betrekking op rijksbijdragen en bijdragen van regiogemeenten voor opgedragen taken in de bestrijding van infectieziekten, op bijdragen vanuit ZonMw, de eigen bijdragen voor Wmo-maatwerkvoorzieningen en de landelijke Regeling heroïnebehandeling. De opbrengsten derden bestaan onder andere uit de inkomsten vanuit de reizigerszorg.

Lasten

Eigen personeel wordt ingezet in het kader van de jeugdhulp, toegang tot de Wmo, beleid en zorginkoop, de aanpak van huiselijk geweld en ter bestrijding van infectieziekten. Het grootste deel van de programmalasten wordt besteed via sociale uitkeringen en subsidies en inkomensverstrekking. Bij sociale uitkeringen gaat het om de inkoop van ondersteuningsarrangementen in het kader van de nieuwe Wmo. Subsidies betreffen de subsidies die enerzijds verstrekt worden aan instellingen die werkzaamheden verrichten in het kader van de specialistische jeugdhulp en anderzijds aan instellingen in het kader van de maatschappelijke opvang.

Meerjarig verloop

De baten blijven gedurende de jaren 2020 tot en met 2023 ongeveer op hetzelfde niveau. De lasten vertonen een daling als gevolg van de afbouw tijdelijke extra middelen uit de voorjaarsretraite 2017 en het coalitieakkoord 2018.

Hierbij wordt opgemerkt dat met de uitkomsten van de bestuursopdracht voor zorg een realistisch beeld kan worden geschetst over de te verwachten kosten voor zorg en ondersteuning en hoe zich dat verhoudt tot de beschikbare rijksmiddelen mede in relatie tot de herziening van de landelijke verdeelmodellen. Dit kan bijdragen aan het gesprek met het Rijk om te zorgen dat gemeenten voldoende gefinancierd worden om de burgers met zorg te ondersteunen. Bovendien kan het de gemeente helpen in het maken van eventuele keuzes gelet op het beschikbare budget.

Geëscaleerde zorg 18+

Pagina 84

Geëscaleerde zorg 18+

In Rotterdam hoeft niemand op straat te slapen

Mensen wonen zo zelfstandig mogelijk in de wijk, eventueel met ambulante ondersteuning gericht op versterking of behoud van de zelfredzaamheid en participatie

Eerder en beter in beeld brengen huiselijk geweld en het duurzaam oplossen hiervan

Ontwikkelingen en voortgang

In Rotterdam hoeft niemand op straat te slapen

Het plan van aanpak kwetsbare Rotterdammers is in juli aan de raad aangeboden. In dit plan staan de maatregelen genoemd die we deze collegeperiode samen met partners gaan oppakken om zorg en ondersteuning aan kwetsbare Rotterdammers verder te verbeteren. Ambitie van dit plan is het versnellen van de doorstroom uit de nachtopvang, het leveren van meer maatwerk en een groter aanbod van woonzorgvarianten, het voorkomen van problemen bij kwetsbare Rotterdammers en het versterken van de wijkstructuur rondom kwetsbare Rotterdammer. In het plan zijn de resultaten van het onderzoek naar de oorzaken van dakloosheid in Rotterdam meegenomen. Dit onderzoek is begin april 2019 aan de raad aangeboden en gaat in op de aanbevelingen vanuit het rekenkameronderzoek 'Niet thuis geven'.

Het plan van aanpak kwetsbare Rotterdammers is opgebouwd langs de volgende zes actielijnen die elk een aantal maatregelen bevat:

1. problemen vóór zijn om problematiek sneller te herkennen en (zo) de inzet van zwaardere zorg te voorkomen
2. integrale hulp via een systeem van meer sluitende zorg en ondersteuning in de hele GGZ-keten
3. huisvesting door een aanbod van meer en meer gedifferentieerde aanbod van woonvoorzieningen voor kwetsbare Rotterdammers, met daarbij passende ondersteuning. Ook is er specifieke aandacht voor verschillende doelgroepen, bijvoorbeeld als het gaat om jongeren)
4. doorontwikkeling nacht- gezins- en crisisopvang waarin meer aandacht is voor kwaliteit, privacy en veiligheid ("nachtopvang nieuwe stijl")
5. bevorderen van participatie om te voorkomen dat mensen problematische schulden krijgen en te stimuleren dat kwetsbare Rotterdammers (nog) meer meedoen in de samenleving
6. veerkrachtige stad en wijk door te werken aan een meer inclusieve en veilige samenleving en een betere inbedding van de doelgroep in de wijk

Daarnaast is project 010 gestart. Dit is een innovatieve werkwijze om dak- en thuisloze jongeren te helpen, geïnspireerd op het tv-programma Het Rotterdam Project. Dit plan is ook onderdeel van de '100% pilots' van het landelijke 'Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren 2019-2021' van staatssecretaris Blokhuis. Project 010 loopt van juli 2019 t/m januari 2021. Het project kent drie pijlers:

- een warm netwerk volgens de presentiebenadering
- een individueel keuzebudget
- huisvesting

De schuldenaanpak 'Reset Rotterdam' verbetert de aanpak ter preventie van huurachterstanden en uithuiszettingen, o.a. door verbeterde samenwerking tussen wijkteams en corporaties. Binnen Reset Rotterdam is bijzondere aandacht voor jongeren (Perspectieffonds) en gezinnen. De maatregelen uit dit plan worden ook ingezet voor de doelgroep daklozen.

De wijkschakels Zorg-Veilig in de 5 pilotwijken worden medio 2019 geëvalueerd. Wijkschakels, brandveiligheid en het verder verbeteren van de samenwerking Zorg-Veilig is meegenomen in het plan van aanpak kwetsbare Rotterdammers. De voorbereidingen voor de Wet verplichte GGZ die op 1 januari 2020 ingaat zijn in volle gang.

Mensen wonen zo zelfstandig mogelijk in de wijk

Met de regio maken we afspraken over het realiseren van de ambitie om te komen tot een evenwichtiger spreiding van Beschermd Wonen voorzieningen en een hogere uitstroom uit Beschermd Wonen naar zelfstandig wonen.

Er is een start gemaakt met de plaatsingscommissie en wachtlijstbeheer Beschermd Wonen, waarbij samen met aanbieders afspraken gemaakt gaan worden over onder andere welke cliënten op de wachtlijst komen en met welke prioritering en welke acties deze cliënten zo goed mogelijk geplaatst kunnen worden.

De consequenties van relevante landelijke ontwikkelingen worden nauwlettend gevolgd om ervoor te zorgen dat deze goed in Rotterdam opgevolgd kunnen worden:

- invoering nieuw verdeelmodel voor de budgetten voor beschermd wonen, maatschappelijke opvang en Wmo begeleiding per 2021
- openstelling Wlz voor de GGZ per 2021
- doordecentralisatie beschermd wonen per 2022

Voorkomen, signaleren en oplossen van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld

Het beleidskader Bouwen aan een toekomst zonder geweld, de Rotterdamse aanpak om huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld terug te dringen is in juni vastgesteld door de gemeenteraad.

Op basis van dit beleidskader gaan we in de periode 2019 - 2022 aan de slag met verschillende ambities: bijvoorbeeld het realiseren van een plan van aanpak rondom preventie, samen met partners werken aan vakmanschap en inzetten op een betere aanpak van stalking/belaging. Dit wordt verder vastgelegd in een uitvoeringsagenda die eind 2019 klaar is.

Naar aanleiding van 3 incidenten eind 2018 is de werkgroep 'Stop geweld tegen vrouwen' gestart. In 2019 worden door deze werkgroep verschillende activiteiten georganiseerd met als doel het gesprek aan te gaan in de stad over dat geweld niet hoort. De opbrengsten van deze activiteiten worden eind 2019 gebundeld en dan wordt bezien hoe hier in 2020 vervolg aan kan worden gegeven.

In de aanpak van huiselijk geweld werken we regionaal samen. In dit kader wordt eind 2019 een regionaal actieplan opgeleverd met daarin verschillende ambities die in 2020 en 2021 tot uitvoering gebracht moeten worden

Ook werken we in regionaal verband aan een centrum huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit wordt een fysiek centrum dat in 2020 zijn deuren zal openen. Verschillende organisaties werken hierin samen aan complexe casuïstiek die niet binnen de reguliere aanpak doorbroken wordt. Ook kunnen slachtoffers van acuut geweld hier terecht voor bijvoorbeeld letselonderzoek.

Wat willen we bereiken

In Rotterdam hoeft niemand op straat te slapen

De gemeente wil voorkomen dat mensen dakloos worden, o.a. door samenwerking tussen corporaties en wijkteams en het voorkomen van schulden. Voor mensen die dakloos zijn geworden en niet op eigen kracht of met behulp van hun sociale netwerk uit deze situatie kunnen komen, zorgt de gemeente voor maatschappelijke opvang en/of, samen met zorgaanbieders en woningcorporaties, voor huisvesting met ondersteuning in een beschermde woonomgeving. Het doel is dat mensen zo veel mogelijk zelfredzaam worden waarbij we toewerken naar een situatie die uitgaat van 'thuis, tenzij' waarbij zorg en ondersteuning zoveel mogelijk op verantwoorde en veilige wijze in de wijk plaatsvindt.

Mensen wonen zo zelfstandig mogelijk in de wijk

Zowel vanuit landelijk als gemeentelijk beleid wordt ingezet om ervoor te zorgen dat mensen zo zelfstandig mogelijk in de wijk wonen, eventueel met ambulante ondersteuning gericht op versterking of behoud van de zelfredzaamheid en participatie. Deze ondersteuning varieert afhankelijk van de behoefte van beperkt tot zeer intensief.

Voorkomen, signaleren en oplossen van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld

Daar waar Rotterdammers te maken krijgen met huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld is hun welzijn in het gedrang. We zetten er daarom op in om dit te voorkomen. Maar als het wel plaatsvindt, is het belangrijk dat dit zo snel mogelijk in beeld komt en er samen met alle betrokkenen gewerkt wordt aan een duurzaam veilige situatie.

Wat gaan we daar voor doen

In Rotterdam hoeft niemand op straat te slapen

In het plan van aanpak kwetsbare Rotterdammers zijn diverse maatregelen opgenomen die als doel hebben om ervoor te zorgen dat niemand op straat hoeft te slapen, denk aan:

- kwaliteitsimpuls en uitbreiding van de nachtopvang
- intensivering van het stedelijke bemoeizorg team, zodat buitenslapers met complexe problematiek toegeleid worden naar zorg
- inzet van nieuwe woonzorgvormen (zoals Housing First) om ervoor te zorgen dat dakloze Rotterdammers passende huisvesting en zorg ontvangen

Al deze initiatieven hebben een plek gekregen in het plan van aanpak kwetsbare Rotterdammers.

Mensen wonen zo zelfstandig mogelijk in de wijk

Via het plan van aanpak kwetsbare Rotterdammers zet de gemeente zich samen met de partners in om de zorg en ondersteuning aan

kwetsbare Rotterdammers verder te verbeteren. Ambitie van dit plan is het versnellen van de doorstroom uit de nachtopvang, meer maatwerk, groter aanbod van woonzorgvarianten, voorkomen van problemen en het versterken van de wijkstructuur rondom kwetsbare Rotterdammer.

Voorkomen, signaleren en oplossen van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld

- zorgdragen voor de opvang van slachtoffers van huiselijk geweld en hun kinderen
- uitvoering geven aan de wet tijdelijk huisverbod
- uitbreiden van het aantal opvangplekken voor slachtoffers van mensenhandel
- uitvoering geven aan de ambitie van het college om aan het bestrijden van huiselijk geweld, seksueel geweld en kindermishandeling prioriteit te blijven geven
- voortrekker te blijven in de aanpak van schadelijke traditionele praktijken en in het kader van veiligheid een daling te realiseren op het aantal gevallen van huiselijk geweld

Dit is vastgelegd in het beleidskader dat in mei is toegezonden aan de gemeenteraad. Tevens is er een (maatschappelijke) beweging gestart met als thema 'stop geweld tegen vrouwen', om het maatschappelijke gesprek hierover te starten en een agenda met verbeterpunten op te stellen.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Toename van het aantal meldingen waarbij de duur van huiselijk geweld bij melding korter is dan 1 jaar	Streefwaarde	>55%	>55%	>55%	>55%	>55%	
	Realisatie						
Toename van het aantal gezinnen dat na 1 jaar passende zorg stabiel en veilig is (indicator bij aanpak huiselijk geweld).	Streefwaarde	>66%	>66%	>66%	>66%	>66%	
	Realisatie						

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Geëscaleerde zorg 18+	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	8.673	7.047	5.902	5.872	5.872	5.872
Bijdragen rijk en medeoverheden	6.610	4.276	3.076	3.046	3.046	3.046
Overige opbrengsten derden	2.063	2.771	2.827	2.827	2.827	2.827
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	138.123	146.550	144.197	143.255	140.005	136.747
Apparaatlasten	87	6.171	5.839	5.803	5.776	5.204
Inhuur	87	156	61	61	61	61
Overige apparaatlasten	0	78	-50	-59	-67	-72
Personeel	0	5.937	5.827	5.801	5.782	5.215
Interne resultaat	793	140	248	248	248	93
Interne resultaat	793	140	248	248	248	93
Programmalasten	137.243	140.239	138.111	137.204	133.981	131.450
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.278	5.629	8.809	7.100	7.097	7.196
Overige programmalasten	212	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	85.842	84.265	80.848	78.188	76.143	76.146

Subsidies en inkomensoverdrachten	43.912	50.346	48.454	51.916	50.741	48.108
Saldo voor vpb en reserveringen	-129.450	-139.503	-138.295	-137.383	-134.132	-130.874
Saldo voor reserveringen	-129.450	-139.503	-138.295	-137.383	-134.132	-130.874
Reserves	0	20	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	20	0	0	0	0
Saldo	-129.450	-139.483	-138.295	-137.383	-134.132	-130.874

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-139.199	-133.419	-132.299	-132.740	-132.740
Omissie 2019	-133.992	-128.250	-126.021	-124.415	-124.415
Voorjaarsnota 2019	-140.057	-137.299	-135.044	-133.408	-133.411
Begroting 2020	-139.483	-138.295	-137.383	-134.132	-130.874

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Categorie	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-140.057	-137.299	-135.044	-133.408	-133.411
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Pilot triage en passend vervoer zorg verwarde personen	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Onderzoek huisvesting van ex-gedetineerden	Reserves	0	0	0	0	0
Mutatie Rijksbijdrage Decentralisatie-uitkering Geweld hoort nergens thuis	Taakmutaties	-425	-425	-425	0	0
Mutatie Rijksbijdrage Maatschappelijke opvang en Openbare Geestelijke Gezondheidszorg	Taakmutaties	55	55	55	55	55
Mutatie Rijksbijdrage Decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang	Taakmutaties	-451	-124	-122	-122	-122
Rijksbijdrage invoering Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (GGZ)	Taakmutaties	0	-713	-708	-717	-728
Invulling opgaven voorjaarsnota	Technische wijzigingen	1.341	-43	-85	-86	-114

Skaeve Huse	Technische wijzigingen	-100	-100	-1.200	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	3.300
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	154	354	146	146	146
Begroting na wijzigingen		-139.483	-138.295	-137.383	-134.132	-130.874

Toelichting financiële bijstellingen

Pilot triage en passend vervoer en zorg verwarde personen

Er is door de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie (ZonMw) een subsidie van € 199 toegekend voor een vervolg op het project met betrekking tot triage, passend vervoer en zorg bij verward gedrag.

Onderzoek huisvesting van ex-gedetineerden

Er komt een onderzoek naar de huisvesting van ex-gedetineerden. Vanuit bestemmingsreserve Regionale coördinatie nazorg ex-gedetineerden wordt hiervoor € 20 onttrokken.

Mutatie Rijksbijdrage Decentralisatie-uitkering Geweld hoort nergens thuis

Op basis van het Meerjarenprogramma 'Geweld hoort nergens thuis' zijn vanuit het Rijk middelen ontvangen voor het aanstellen van een projectleider en het realiseren van een multidisciplinair centrum huiselijk geweld en kindermishandeling onder één dak.

Mutatie Rijksbijdrage Maatschappelijke opvang en Openbare Geestelijke Gezondheidszorg

De rijksbijdrage voor Maatschappelijke opvang en Openbare Geestelijke Gezondheidszorg is aangepast op basis van actuelere basisgegevens.

Mutatie Rijksbijdrage Decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang

Het Kabinet heeft extra middelen beschikbaar gesteld voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel met een complexe problematiek en de opvang van slachtoffers van huiselijk en eengerelateerd geweld zonder een eerdere verblijfsstatus.

Rijksbijdrage invoering Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (GGZ)

Met ingang van 1 januari 2020 treedt de Wet verplichte GGZ in werking. Deze wet regelt de rechten van mensen die te maken hebben met verplichte zorg in de GGZ. Een belangrijke verandering is dat verplichte zorg straks ook buiten een GGZ-instelling opgelegd kan worden en dat de essentiële voorwaarden voor deelname aan de maatschappij in het zorgplan worden meegenomen. Er zijn vanaf 2020 structureel middelen toegevoegd voor de gemeentelijke taken en de bijbehorende kosten.

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de voorjaarsnota is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Skaeve Huse

Het opdrachtgeverschap voor realisatie en inpassing van het project Skaeve Huse is onderdeel van dit taakveld. Daarom zijn de middelen voor dit project overgeheveld vanuit het Programma Stedelijke inrichting en ontwikkeling.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van:

- Maatregel digivaardig oude Rotterdammers
- Masterplan ouderen
- Aanpakken oplopende personeelstekorten in de zorg
- Passende huisvesting ouderen en mensen met een beperking
- Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
- Skaeve Huse II
- Coalitieakkoord intensiveringen overhead

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Deze technische wijzigingen zijn het gevolg van diverse budget verschuivingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

- [Bouwen aan een toekomst zonder geweld](#)

- [Doorontwikkelplan Zorg voor Elkaar](#)

Beleidsmonitor

- [Raadsmonitor Welzijn, Zorg en Jeugdhulp \(in ontwikkeling\)](#)
- [Wijkprofiel](#)
- [Regionaal Beleidsplan 2018-2020 Beschermd Wonen](#)

Wet- en regelgeving

- [Verordening maatschappelijke ondersteuning en Jeugdhulp Rotterdam 2018](#)
- [Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp Rotterdam 2018](#)
- [Nadere regels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp Rotterdam 2018](#)
- [Wmo 2015](#)
- [Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#)
- [Wet tijdelijk huisverbod](#)

Omschrijving taakveld

Tot dit taakveld behoren alle opvang- en beschermd wonen-voorzieningen met inbegrip van eventuele maatwerkdienstverlening en maatwerkvoorzieningen voor personen die in de betreffende opvangvoorzieningen verblijven. Hierbij valt te denken aan vrouwenopvang, aanpak huiselijk geweld (Veilig thuis); beschermd wonen voor personen met psychische of psychosociale problemen; inloopfunctie GGZ; maatschappelijke opvang voor cliënten met een meervoudige problematiek, waaronder verslaving en Wmo maatwerkdienstverlening en -maatwerkvoorzieningen bij opvang.

Rotterdam heeft een centrumgemeentefunctie voor de maatschappelijke opvang, waaronder vrouwenopvang, en voor beschermd wonen.

Hierdoor voert de gemeente de maatschappelijke opvang en beschermd wonen ook uit voor de inwoners van Albrandswaard, Barendrecht, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan de IJssel, Lansingerland en Ridderkerk. Door de gefaseerde afbouw van de centrumgemeentefunctie (doordecentralisatie Beschermd Wonen) wordt de samenwerking met de regiogemeenten verstevigd. Dit betekent op termijn een aanpassing van dit taakveld.

Geëscaleerde zorg 18-

Pagina 85

Geëscaleerde zorg 18-

Jonge Rotterdammers groeien veilig, gezond en kansrijk op

Effectieve en efficiënte Jeugdhulp met aandacht voor wachttijden binnen de gestelde normen

Passende Jeugdhulp voor Rotterdamse jeugdigen en gezinnen dichtbij

Ontwikkelingen en voortgang

De doelstellingen van het taakveld zoals opgenomen onder “wat willen we bereiken” en “wat gaan we daarvoor doen” zijn nog actueel. Er zijn geen ontwikkelingen die aanleiding geven tot het vermelden van afwijkingen in het beoogde effect of onze inspanningen.

Wat willen we bereiken

Jonge Rotterdammers groeien veilig, gezond en kansrijk op

Jonge Rotterdammers moeten zich optimaal kunnen ontwikkelen tot zelfredzame volwassenen die bijdragen aan een sterkere stad. Stevige en effectieve preventie, gericht op de belangrijkste factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van kinderen, maakt het mogelijk om al vroeg het perspectief te versterken en problematiek te voorkomen en beperken. Dat is beter dan problemen verhelpen of dempen. Hiermee kan de beweging naar voren worden gemaakt, zoals bedoeld met de transformatie van de jeugdhulp: van zware en dure zorg naar lichte en gerichte hulp en zelfs het voorkomen van hulp.

Voor gezinnen en jeugdigen die dat nodig hebben is er professionele ondersteuning en hulp indien nodig. Deze hulp is effectief en efficiënt, met aandacht voor wachttijden binnen de gestelde normen. De hulp wordt zoveel mogelijk rond de jeugdige en/of het gezin georganiseerd.

Effectieve en efficiënte Jeugdhulp met aandacht voor wachttijden binnen de gestelde normen

Jeugdigen en gezinnen met complexe hulpvragen hebben effectieve en efficiënte hulp nodig. Hierdoor worden zij beschermd tegen veiligheidsrisico's en kan zwaardere zorg soms worden voorkomen. Hierbij wordt getracht om uithuisplaatsing, dwangmaatregel of een langdurig zorgtraject voor Rotterdamse jeugdigen en gezinnen zo veel mogelijk te voorkomen. Deze uitdaging vraagt versterking van de voorkant, zodat hulp eerder gebonden wordt. Ook de keten van Jeugdbescherming en jeugdstrafrecht en de inzet van het Jeugdbeschermingsplein dragen bij aan deze doelen.

Passende Jeugdhulp voor Rotterdamse jeugdigen en gezinnen dichtbij

Jeugdigen dienen zoveel als mogelijk thuis, of in een thuissetting, op te groeien en passende hulp te ontvangen. Rotterdamse jeugdigen en gezinnen dienen via passende jeugdhulp thuis steeds meer in hun eigen kracht te komen. Het beroep op dure specialistische zorg in verblijf is niet gedaald in absolute zin sinds de overgang van jeugdhulp naar de gemeenten. Om meer jeugdigen thuis te helpen en tegelijk passend te helpen; wordt een

andere werkwijze in de Jeugdhulpketen gevraagd (transformatie). Hiervoor worden innovatieve vormen van jeugdhulp ingezet, zoals ambulante teams rondom de wijken (SPAN teams) en opname voorkomende hulp. Daarnaast wordt meer samenwerking in de keten georganiseerd om de jeugdige en het gezin heen.

Wat gaan we daar voor doen

Jonge Rotterdammers groeien veilig, gezond en kansrijk op

We werken gezamenlijk met de aanbieders aan de transformatie van de jeugdhulp langs 3 lijnen. Passende hulp dichtbij: Voorkomen van crisissituatie en uithuisplaatsing. Opgroeien in veilige opvoedsituaties: bescherming tegen veiligheidsrisico's. Jeugdhulp door capabele, efficiënte en effectieve hulpverleners.

Effectieve en efficiënte Jeugdhulp met aandacht voor wachttijden binnen de gestelde normen

- Kinderen met problemen moeten snel hulp kunnen krijgen die zij nodig hebben. De samenwerking tussen wijkteams, jeugdbescherming en jeugdreclassering, Veilig Thuis en zorgaanbieders moet sneller (minder volgtijdelijk, maar samen optrekken), zonder dat er aan zorgvuldigheid wordt ingeboet.
- Uitgangspunt bij de daling van het aantal jeugdigen met een crisisinterventie is dat er minder kinderen uit huis geplaatst zouden moeten worden bij crisissituatie en residentiele crisis- capaciteit omgebouwd zou moeten worden naar ambulante. In de vastgelegde code of conduct staat beschreven dat het doel is: opname voor 1 nacht en de volgende dag een perspectief. Deze opdracht is haalbaar, mits de jeugdigen binnen de termijn die hiervoor staat, ook perspectief hebben. Hierbij zijn er afhankelijkheden die niet altijd te beïnvloeden zijn, zoals de samenwerking met en preventie door de lokale teams en de door- en uitstroom, in situaties waarbij de crisissituatie is afgewend, maar er vervolgperspectief nodig is binnen de andere percelen ingekochte jeugdhulp.

Passende Jeugdhulp voor Rotterdamse jeugdigen en gezinnen dichtbij

We streven ernaar hulp zoveel mogelijk in eigen de omgeving van de jongeren te laten plaatsvinden. Jeugdhulp moet aansluiten bij de omgeving. Hiertoe stimuleren we dat er vormen van hulp worden ontwikkeld waardoor behandeling meer of eerder in de thuissituatie kan plaatsvinden. Als na afronding van de behandeling het kind niet thuis kan wonen, stimuleren we dat er hulpaanbod is waarmee een thuissituatie wordt gecreëerd. Voor de sturing en verantwoording gaan we investeren in informatiegestuurd werken en ontwikkelen we een instrument om hulp en preventie te monitoren.

Effect indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Collegetarget 9: Van 2018 naar 2021 wordt ingezet op een daling van 10% jeugdigen in instellingen	Streefwaarde	218	210	203		
	Realisatie	225				
Daling aantal jongeren met jeugdbeschermings-maatregel OTS	Streefwaarde	1.333	1.305	1.285	1.262	1.248

	Realisatie	1.285				
Daling verblijfsduur jeugdigen in gesloten jeugdzorg (in maanden)	Streefwaarde	< 8	7	7	6	6
	Realisatie					
Daling aantal delicten gepleegd door R'damse jeugdigen per 1.000 inwoners	Streefwaarde	19	18	17	16	15
	Realisatie	5.09				

Toelichting effect indicatoren

Van 2019 naar 2021 wordt ingezet op een daling van 10% jeugdigen in instellingen

Te veel kinderen worden geholpen in een instelling. Door beter en eerder aan te sluiten op de leefsituatie van de jeugdige kunnen meer kinderen in de thuissituatie geholpen worden. Of, wanneer dit niet mogelijk is, in een situatie die de thuissituatie zoveel mogelijk benaderd, zoals een kamertraining of pleegzorg. Dit is beter voor het kind omdat hij daardoor zo gewoon mogelijk opgroeit, in een leefomgeving met ouders/verzorgers, vrienden, onderwijs en verenigingsleven. Ook wordt daardoor voorkomen dat een kind (soms verschillende keren) van de ene naar de andere instelling wordt verhuisd. Dit vraagt om een transformatie van het aanbod van jeugdhulp en is de kern van het plan dat eind september zal worden ingediend bij het ministerie van VWS. Om deze belangrijke omslag bij de jeugdhulp goed te kunnen volgen is de volgende target vastgesteld:

De jeugdhulp moet zoveel mogelijk gaan aansluiten op de leefsituatie van de jeugdigen. Daarom wordt gewerkt aan een verschuiving van jeugdhulp in instellingen naar jeugdhulp in de thuissituatie. Van 2019 naar 2021 wordt ingezet op een daling van 10% jeugdigen (ten opzichte van 2018*) in instellingen, door meer kinderen op te vangen in een thuissituatie.

Toelichting realisatie 2018

De werkelijke nulmeting van 2018 bedraagt 225. In eerste instantie was een schatting (365) gemaakt op basis van cijfers die half 2018 beschikbaar waren. Voor extrapolatie naar eind 2018 zijn verschillende aannames gedaan. Deze aannames zijn gemaakt in een situatie waarover geen ervaringscijfers bekend waren, doordat we te maken hebben met omzetting van de oude inkoopsystematiek naar een nieuwe. De gemaakte aannames bleken onjuist te zijn. Voor de toekomst leidt dit niet tot problemen, omdat de betreffende cijfers over elk peilmoment beschikbaar komen, zonder aannames te doen.

Daling aantal jongeren met jeugdbescherming

Het aantal jongeren met een jeugdbeschermingsmaatregel 'ondertoezichtstelling' (OTS), afgegeven door een kinderrechter. Het betreft een maatregel die de rechter dwingend oplegt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld'. Streven is een daling van het aantal jongeren waarvoor een OTS nodig is, waarbij dit streven uiteraard niet ten koste mag gaan van de gezonde en veilige ontwikkeling van jeugdigen.

Daling verblijfsduur jeugdigen in gesloten jeugdzorg

Het uitgangspunt "open, tenzij" moet continu toetsbaar zijn. De ambitie van zowel Haaglanden als Rijnmond is dat jeugdigen zo min mogelijk en zo kort mogelijk in een gesloten setting verblijven. Hiervoor zijn nieuwe behandel- en begeleidingsstrategieën nodig.

Voor 2018 en verder wordt toegewerkt naar kleinschalige voorzieningen met een differentiatie in de mate van (mogelijkheden tot) geslotenheid en het inzetten van intensieve ambulante trajecten (al startend voorafgaand aan - of in aansluiting op geslotenheid).

Daling aantal delicten gepleegd door R'damse jeugdigen per 1.000 inwoners

Streven is een daling van het aantal delicten dat gepleegd wordt door Rotterdamse jeugdigen. Dit draagt bij aan de doelstelling van het beleidskader Rotterdam Groeit om het aantal jeugdigen dat zich schuldig maakt aan criminaliteit te verminderen.

Streefwaarden volgen nog, hierover vindt nog overleg plaats met oa. Directie Veilig.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Terugbrengen wachttijden jeugdbescherming (bij toewijzing casusregie aan jeugdbescherming binnen 5 werkdagen face-to-face contact)**	Streefwaarde	50%	75%	90%	95%	95%	
	Realisatie	53%					
Doorlooptijden verminderen crisishulp: residentiele plaatsingen terugbrengen naar de vastgestelde norm van gemiddeld 4 weken	Streefwaarde	8-10 wkn	5-7 wkn	0-4 wkn	0-4 wkn	0-4 wkn	
	Realisatie	8,5 wkn***					
Verminderen totale duur ondertoezichtstelling (OTS) (in maanden)	Streefwaarde	27,6	27,4	27,2	27,0	26,8	
	Realisatie	20,04					

* Over voorgestelde streefwaarden vindt nog overleg met JBRR plaats; deze kunnen nog wijzigen.

De cijfers zijn gebaseerd op de data van het JBRR. De cijfers van de William Schrikker Stichting & het Leger des Heils zijn hierin niet meegenomen.

** Voor de regio Rotterdam Rijnmond. Realisatie regio zal niet veel afwijken van realisatie Rotterdam. Dit is het cijfer voor alleen jeugdbeschermingszaken dus excl. jeugdreclasseringszaken (incl. JR 44%). Bij JR-zaken is het lastiger binnen 5 werkdagen op te pakken (afhankelijk van bericht politie/rechtbank enz.)

*** De streefwaarde van 8 tot 10 weken residentiele crisisopvang is redelijk behaald. Door sturing om op de dag na de opname samen met de jeugdige het perspectief te bepalen, zijn verbeteringen op de duur van de crisisperiode zichtbaar. Voor 65% van de uitgestroomde jeugdigen heeft de trajectduur tot 4 weken geduurd. Voor 35% heeft het traject 10 weken geduurd, met enkele "uitschieters" naar 13 tot 16 weken. Jeugdigen verblijven langer op een crisisplek door beperkte uitstroombmogelijkheden naar vervolg (behandelings-)plekken.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Geëscaleerde zorg 18-	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023

Baten exclusief reserves	1.529	1.952	1.567	1.567	1.567	1.567
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.529	1.952	1.567	1.567	1.567	1.567
Overige opbrengsten derden	0	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	101.205	122.355	120.824	109.681	109.676	109.350
Apparaatlasten	0	1.682	2.460	2.452	2.447	2.122
Inhuur	0	158	389	389	389	245
Overige apparaatlasten	0	15	25	25	25	131
Personeel	0	1.509	2.047	2.039	2.034	1.746
Interne resultaat	0	0	0	0	0	0
Interne resultaat	0	0	0	0	0	0
Programmalasten	101.205	120.673	118.364	107.229	107.229	107.229
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	0	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	101.205	120.673	118.364	107.229	107.229	107.229
Saldo voor vpb en reserveringen	-99.677	-120.403	-119.257	-108.113	-108.109	-107.783
Saldo voor reserveringen	-99.677	-120.403	-119.257	-108.113	-108.109	-107.783
Reserves	0	-2.636	11.135	0	0	0
Onttrekking reserves	0	19.964	11.135	0	0	0
Toevoeging reserves	0	22.600	0	0	0	0
Saldo	-99.677	-123.039	-108.122	-108.113	-108.109	-107.783

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-100.337	-103.249	-103.251	-103.251	-103.251
Omissie 2019	-100.539	-103.479	-103.480	-103.480	-103.480
Voorjaarsnota 2019	-123.186	-107.749	-107.749	-107.749	-107.749
Begroting 2020	-123.039	-108.122	-108.113	-108.109	-107.783

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019		-123.186	-107.749	-107.749	-107.749	-107.749
Bijstellingen Begroting 2020						
	Categorie					
Mutatie bestemmingsreserve Tweedelijns WMO en Jeugdhulp 2019	Reserves	0	0	0	0	0
Bijdrage van GR Jeugdhulp Rijnmond voor uitvoering administratieve werkzaamheden	Technische wijzigingen	0	0	0	0	0
Verhoging inzet domein jeugd	Technische wijzigingen	-214	-159	-159	-159	-159
Invulling opgaven voorjaarsnota	Technische wijzigingen	17	26	35	39	39
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	326
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	344	-240	-240	-240	-240
Begroting na wijzigingen		-123.039	-108.122	-108.113	-108.109	-107.783

Toelichting financiële bijstellingen

Mutatie bestemmingsreserve Tweedelijns WMO en Jeugdhulp 2019

2019: Het te dekken tekort op jeugdhulp is € 24.381 (€ 3.781 hoger dan bij voorjaarsnota geraamd). Dit bedrag heeft betrekking op de taakvelden wijkteams en WMO-loketten, maatwerkdienstverlening 18- en geëscaleerde zorg 18-. Oorzaken van het tekort zijn hogere lasten voor Zorg in Natura, Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond, Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond en ambulante hulp in thuissituaties.

2020: Het beschikbare bedrag ter dekking van tekorten op jeugdhulp is € 18.101. Dat is ruim € 4 mln hoger dan bij voorjaarsnota geraamd. Oorzaak is een toevoeging aan de bestemmingsreserve vanwege een hogere uitkering gemeentefonds.

Bijdrage van GR Jeugdhulp Rijnmond voor uitvoering administratieve werkzaamheden

In 2020 staat de structurele bijdrage GR Jeugdhulp Rijnmond aan gemeente Rotterdam, voor uitvoering administratieve werkzaamheden, op € 1.567. Dat is een stijging van € 26 van de baten, waarmee ook het budget van de GR Jeugdhulp Rijnmond stijgt (per saldo € 0).

In 2019 was de bijdrage GR Jeugdhulp Rijnmond eenmalig opgehoogd met tot € 1.936. De gemeente Rotterdam is in gesprek met de GR Jeugdhulp Rijnmond over structurele ophoging van deze bijdrage. Dit is gezien de noodzaak tot verhoging van de inzet domein jeugd - ook voor werkzaamheden GR Jeugdhulp Rijnmond - ook noodzakelijk.

Verhoging inzet domein jeugd

Het huidige college heeft een groot aantal ambities op het gebied van Jeugd geformuleerd waar uitwerking aan gegeven wordt en wat capaciteitsuitbreiding vergt. Dit heeft geleid tot een verschuiving tussen programma en apparaat.

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de voorjaarsnota is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de Intensiveringen onderwijzorgarrangementen en Coalitieakkoord intensiveringen overhead. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Deze technische wijzigingen zijn het gevolg van diverse budget verschuivingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

- [Beleidsplan Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel](#)
- [Beleidskader Jeugd: Rotterdam groeit](#)
- [Doorontwikkelplan Zorg voor Elkaar](#)

Beleidsmonitor

- [Staat van de Jeugd](#)
- [Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein](#)

Wet- en regelgeving

- [Jeugdwet](#)
- [Wet publieke gezondheid](#)
- [Verordening Jeugdhulp](#)

Omschrijving taakveld

Binnen het taakveld Geëscaleerde zorg 18- gaat het om situaties waarbij de sociale en/of fysieke veiligheid van een jeugdige in het geding kan zijn. In die gevallen kan het nodig zijn effectieve en efficiënte jeugdhulp te bieden en/of samenhangende hulp te organiseren rond de jeugdige en/of het gezin. In sommige situaties is het zelfs noodzakelijk dat de jeugdige naar een residentieel verblijf (24-uurs verblijf + jeugdhulp) gaat.

Vormen van jeugdhulp die onder dit taakveld vallen worden uitgevoerd binnen het samenwerkingsverband Jeugdhulp Rijnmond. Het gaat dan om o.a. Jeugdbescherming, Veilig Thuis, crisishulp, gesloten Jeugdzorg, jeugd-GGZ.

Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo

Pagina 86

Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo

Rotterdamers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

Ontwikkelingen en voortgang

Naar behoefte passende (langdurige) ondersteuning

In mei is de tweede raadsmonitor welzijn, zorg en jeugdhulp over het jaar 2018 naar de raad verstuurd. Deze monitor bevat cijfers over o.a. de Wmo-voorzieningen zoals de instroom, het aantal cliënten met een maatwerkvoorziening, uitstroom en cliënttevredenheid. In de raadsmonitor over de eerste helft van 2019 is een toegenomen instroom in het aantal cliënten waar te nemen. Bij de vraagwijzer bijvoorbeeld is het aantal meldingen substantieel toegenomen, waardoor er gemiddeld 710 meldingen per week binnenkomen. In oktober wordt raadsmonitor over de eerste helft van 2019 besproken in commissie ZOCS. Deze wordt vervolgens gelijktijdig met de begroting aangeboden aan de raad.

Naar behoefte passend doelgroepenvervoer

Om verdere zekerheid te verkrijgen dat de dienstverlening van Trevvel aan de gemaakte afspraken voldoet, wordt een aantal onderzoeken ingesteld. Deze richten zich o.a. op de klanttevredenheid, technische infrastructuur en de customer journey. Uiteraard worden de uitkomsten hiervan mede benut om te sturen op een betere dienstverlening door Trevvel. De eerste uitkomsten hiervan zijn reeds gedeeld met de raad; nog voor het eind van dit jaar volgt de rest. De eerste uitkomsten hiervan hebben al geleid tot verbeteracties door Trevvel.

Wat willen we bereiken

Rotterdamers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

Rotterdamers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren. Dat bereiken we door naar behoefte passende (langdurige) ondersteuning en doelgroepenvervoer aan te bieden.

Wat gaan we daar voor doen

Rotterdamers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

Naar behoefte passende (langdurige)ondersteuning

Als er langdurige ondersteuning nodig is vanuit een Wmo-arrangement, wordt een zorgaanbieder ingezet. Op basis van de geïndiceerde individuele ondersteuningsbehoefte levert de zorgaanbieder ondersteuning op één of meer van de volgende gebieden:

- sociaal en persoonlijk functioneren
- (regie op) het voeren van een huishouden
- zelfzorg en gezondheid
- nachtelijk toezicht en zo nodig ook huisvesting mantelzorgondersteuning met verblijf
- De gemeente monitort de prestaties van de zorgaanbieders en stuurt bij als dat nodig is.

Naar behoefte passend doelgroepenvervoer

We bieden aanvullend vervoer aan doelgroepen die niet met eigen of openbaar vervoer kunnen reizen. Per dag maken ongeveer 25.000 Rotterdamers gebruik van deze voorziening. Dit vervoer wordt gebundeld ingezet voor vervoer van en naar Wmo-dagbesteding, het Jeugdvervoer, Wsw-vervoer, het vervoer dat voortkomt uit de Participatiewet en het leerlingenvervoer.

Het coördinatiepunt doelgroepenvervoer zorgt voor de interne en externe communicatie, voorlichting, klachtenescalatie/mediation, de verdere ontwikkeling van het vervoer, inclusief zijn sociaal maatschappelijke opgave in de vorm van social return.

- Trevvel bouwt aan haar rol van sociale partner in de stad. Zo zijn er diverse activiteiten vanuit Trevvel Sociaal (samenwerking met Dock) die gericht zijn op het individu. Voor de tweede helft van dit jaar staan de bijeenkomsten in de huizen van de wijk op de rol.
- Er wordt ingezet op het stimuleren van de zelfstandigheid en daarmee het zelfvertrouwen van cliënten. Zo worden ouderen geleerd met het OV te reizen. En start in het nieuwe schooljaar een pilot om leerlingen waarbij dit mogelijk is onder begeleiding te leren om met de fiets en/of OV naar school te gaan.

Naast het individu, richt Trevvel zich voortdurend op de doorontwikkeling van haar dienstverlening in de breedte. Eerder is gerefereerd aan de onderzoeken die dit proces moeten versterken. Trevvel heeft in het bijzonder de uitkomsten van de klanttevredenheidsonderzoeken actief benut om hun dienstverlening aan te scherpen en zo meer klantgericht te maken.

Voor 2020 is het doel om de dienstverlening van Trevvel te verbeteren en te focussen op het verder realiseren van de aangeboden diensten.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	7.970	6.098	6.227	6.081	6.081	6.081
Bijdragen rijk en medeoverheden	7.670	5.832	5.903	5.757	5.757	5.757
Overige opbrengsten derden	300	266	324	324	324	324
Lasten exclusief reserves	221.813	186.985	180.609	175.222	171.129	171.199
Apparaatlasten	43.038	4.114	3.894	3.824	3.798	3.825
Inhuur	2.674	342	510	510	510	510
Overige apparaatlasten	724	46	-72	-78	-86	-77
Personeel	39.641	3.726	3.456	3.393	3.374	3.393
Interne resultaat	-189	572	-199	14	14	14
Interne resultaat	-189	572	-199	14	14	14
Programmalasten	178.964	182.298	176.914	171.384	167.318	167.360
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.182	1.548	-99	-99	-188	-146
Kapitaallasten	414	403	394	0	0	0
Overige programmalasten	23	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0

Sociale uitkeringen	175.345	179.847	176.120	170.983	167.006	167.006
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	500	500	500	500	500
Saldo voor vpb en reserveringen	-213.842	-180.887	-174.382	-169.141	-165.048	-165.118
Saldo voor reserveringen	-213.842	-180.887	-174.382	-169.141	-165.048	-165.118
Reserves	-2.367	-3.949	0	0	0	0
Onttrekking reserves	7.633	1.384	0	0	0	0
Toevoeging reserves	10.000	5.333	0	0	0	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo	-216.209	-184.836	-174.382	-169.141	-165.048	-165.118

x

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-177.399	-166.739	-160.636	-154.612	-154.612
Omissie 2019	-183.114	-172.773	-167.694	-163.718	-163.718
Voorjaarsnota 2019	-183.360	-174.501	-169.217	-165.123	-165.165
Begroting 2020	-184.836	-174.382	-169.141	-165.048	-165.118

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-183.360	-174.501	-169.217	-165.123	-165.165
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Invulling opgaven voorjaarsnota	Technische wijzigingen	-1.739	-134	-177	-178	-206
Overheveling middelen toezichthouder Meldpunt Zorgfraude Rotterdam	Technische wijzigingen	40	53	53	53	53
Overheveling middelen uitvoering Bijzondere Bijstand	Technische wijzigingen	113	199	199	199	199
Diverse bijstellingen	Technische	110	1	1	1	1

Begroting na wijzigingen	-184.836	-174.382	-169.141	-165.048	-165.118
--------------------------	----------	----------	----------	----------	----------

---

Toelichting financiële bijstellingen

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de voorjaarsnota is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Overheveling middelen toezichthouder Meldpunt Zorgfraude Rotterdam

Er zijn middelen overgeheveld voor een extra toezichthouder bij het Meldpunt Zorgfraude Rotterdam.

Overheveling middelen uitvoering Bijzondere Bijstand

Er zijn middelen voor de uitvoering van de Bijzondere Bijstand overgeheveld naar het programma Werk en Inkomen.

Diverse bijstellingen

Deze technische wijzigingen zijn het gevolg van diverse budgetverschuivingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

- [Beleidskader Wmo](#)
- [Doorontwikkelplan zorg, welzijn en jeugdhulp 2018](#)

Beleidsmonitor

- [Verordening maatschappelijke ondersteuning en Jeugdhulp Rotterdam 2018](#)
- [Raadsmonitor Welzijn, Zorg en Jeugdhulp](#)

Wet- en regelgeving

- [Zorg en Jeugdhulp](#)
- [Wet maatschappelijke ondersteuning 2015](#)

Omschrijving taakveld

Dit taakveld omvat de ondersteuning op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo) voor zover het Wmo-arrangementen voor ondersteuning aan huis door zorgaanbieders en het doelgroepenvervoer betreft. Wmo-arrangementen voor zorg met verblijf worden verantwoord onder het taakveld Geëscaleerde zorg 18+ .

Maatwerkdienstverlening 18-

Pagina 87

Maatwerkdienstverlening 18-

Samenhangende aanpak voor kwetsbare jongeren en/of kwetsbare gezinnen

Versterken van next skills en jong leiderschap

Passende, tijdige en integrale hulp van het lokale wijknetwerk, om het beroep op dure gespecialiseerde jeugdhulp te verminderen (verschuiving van de achterkant naar de voorkant)

Ontwikkelingen en voortgang

- Samenhangende aanpak voor kwetsbare jongeren en/of kwetsbare gezinnen.
- Versterken van next skills en jong leiderschap: de stijgende lijn van investeringen in de sociaal-emotionele vaardigheden van kinderen en jongeren in de stad wordt in 2019 doorgezet. Dit betreft vooral preventieve interventies die effectief zijn om risico's tegen te gaan, zoals angst, depressie, agressie en probleemgedrag. Daarnaast is het innovatieplatform Walstroom van start gegaan waar de gemeente met professionals uit de praktijk en wetenschappers samen bouwt aan werkende aanpakken op het gebied van next skills en jong leiderschap.
- Passende, tijdige en integrale hulp van het lokale wijknetwerk, om het beroep op dure gespecialiseerde jeugdhulp te verminderen (verschuiving van de achterkant naar de voorkant). Hoe doen we dat? In alle gebieden organiseren wij met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) wijkgerichte bijeenkomsten op het verstevigen van de ketensamenwerking tussen partners die een rol spelen bij het opgroeien en opvoeden van kinderen en jongeren.
- Om de samenwerking binnen de wijknetwerken te optimaliseren is in 2019 per gebied een 'Lokale verbeteragenda' gemaakt. Omdat de zwaarte van de opgaven en de netwerken per gebied of wijk verschillend zijn is gekozen voor lokaal maatwerk. In het ene gebied is de agenda het verbeteren van op- en afschaling van het wijkteam en in het andere gebied de kennis over vroegsignalering.

Wat willen we bereiken

Jeugdhulp

Elke jonge Rotterdammer moet gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. We stimuleren elke jongere in Rotterdam actief mee te doen in de stad, bieden lichte ondersteuning als dat zelfstandig of als gezin niet voldoende lukt en wanneer de omgeving dat zelf niet kan bieden. In die gevallen bieden we samenhangende hulp aan kwetsbare jongeren en/of hun gezin.

Hier richten we ons met name op het bevorderen van een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen door o.a. het verbeteren van de opvoedvaardigheden van ouders met psychische problematiek en ouders met een licht verstandelijke beperking. Daarbij zitten we in op (vroeg)signalering, screening en aanpak van deze ouder-risicofactoren.

Preventie

Tegelijkertijd investeren we ook in jongeren waarmee het wel goed gaat. We versterken beschermende factoren als next skills en jong leiderschap en scheppen goede voorwaarden op basis waarvan zij zich nog beter kunnen ontwikkelen.

Wat gaan we daar voor doen

Jeugdhulp

- Ontwikkelen van een stadsbreed preventief aanbod.
- Ontwikkelen samenhangende gezinsaanpak kwetsbare jongeren.
- We werken gezamenlijk met de aanbieders aan de transformatie van de jeugdhulp langs 3 lijnen. Passende hulp dichtbij: voorkomen van crisis en uithuisplaatsing. Opgroeien in veilige opvoedsituaties: bescherming tegen veiligheidsrisico's. Jeugdhulp door capabele, efficiënte en effectieve hulpverleners.
- Praktijkondersteuners Jeugd & Gezin (POH Jeugd & Gezin) gaan in de praktijk van de huisarts aan de slag met kinderen en gezinnen waar zorgen over zijn. Voor betrokkenen is dit laagdrempelig en binnen de eigen wijk. Met name kwetsbare gezinnen waar bijvoorbeeld sprake is van lvb-, psychiatrische en/of verslavingsproblematiek worden hierdoor makkelijk bereikt en geholpen. De POH Jeugd & Gezin trieert en kan onder regie van de huisarts de jeugdige kortdurend behandelen. Als het nodig is volgt de juiste doorverwijzing naar gespecialiseerde jeugdhulp. De POH Jeugd & Gezin werkt samen met het wijkteam, het CJG, andere wijknetwerkpartijen en lokale voorzieningen waardoor tijdige en passende hulp geleverd kan worden. Omdat we de ontwikkeling van kinderen duurzaam willen bevorderen, kijkt de POH Jeugd & Gezin vanuit haar signalerende rol naar evt. ouderproblematiek zoals bijvoorbeeld ouderlijke psychopathologie en lvb. En indien nodig en mogelijk leidt deze POH Jeugd & Gezin deze ouders naar passende hulp toe. In aanvang start de uitrol van deze hulp in het NPRZ-gebied en later in andere wijken van Rotterdam. Conform de afspraken in het coalitieakkoord is in 2019 ingezet op uitbreiding in het NPRZ-gebied. Naar verwachting zullen daar in de 2de helft van 2019 6 praktijken gaan starten in aanvulling op de 8 doorlopende praktijken vanuit de pilot.

- We willen voorloper zijn in de aanpak van de toenemende problematiek van depressies, burn-out en eenzaamheid onder jongeren. Daarvoor werken we samen met onderwijsinstellingen. Met het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) kijken we welke beschikbare methodieken hiervoor toepasbaar zijn. Vanuit het subsidiekader Versterken & Voorkomen faciliteren we en moedigen we aanbieders aan om met deze werkzame aanpakken kinderen en jongeren te bereiken.
- Onderwijs-zorgarrangementen (OZA) worden ingezet om de integratie van onderwijs en jeugdhulp op school te verbeteren. Zo wordt het voor meer kinderen mogelijk om onderwijs te blijven volgen en zijn er minder leerlingen die thuis komen te zitten.
- In NPRZ-gebied zal vooruitlopend op de rest van de stad worden geëxperimenteerd met diverse vormen van ondersteuning aan scholen. In juni heeft de afdeling jeugd een projectleider aangesteld die uitvoering gaat geven aan de opdracht "schoolondersteunende zorg". Als onderdeel van de dagprogrammering moeten scholen zoveel mogelijk ontzorgt worden, daarom richten we de passende schoolondersteuningsstructuur in. Deze opdracht is een gezamenlijke opdracht van cluster MO, NPRZ en de schoolbesturen en betreft de basisscholen in de 7 focuswijken van het NPRZ. Het doel van deze opdracht is om op schoolniveau de samenwerking in de zorgstructuur te verbeteren en waar nodig vastgelopen of uitzonderlijk complexe casuïstiek te faciliteren met advies, ondersteuning en eventueel doorzettingskracht.

Preventie

- Ontwikkelen van een stadsbreed preventief aanbod.
- We willen voorloper zijn in de aanpak van de toenemende problematiek van depressies, burn-out en eenzaamheid onder jongeren. Daarvoor werken we onder andere samen met onderwijsinstellingen. We zetten de lijn van 2018 door met het inzetten van effectieve interventies op psychosociale problematiek en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en jongeren. Vanuit het subsidiekader Versterken & Voorkomen faciliteren we en moedigen we aanbieders aan om met deze werkzame aanpakken kinderen en jongeren te bereiken.

Effect indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Doelrealisatie Jeugdhulp*	Streefwaarde					In ontwikkeling***
	Realisatie					
Uitval Jeugdhulp**	Streefwaarde					In ontwikkeling***
	Realisatie					

* Bij afronding van een traject wordt vastgesteld of de doelen van de hulp behaald zijn. Deze doelrealisatie wordt met vier sub-indicatoren in beeld gebracht:

- De mate waarin cliënten na jeugdhulp zonder hulp verder kunnen
- De mate waarin er na beëindiging van de jeugdhulp geen nieuwe start hulp is
- De mate waarin er sprake is van afname problematiek / toename zelfredzaamheid / toename participatie
- De mate waarin de overeengekomen doelen zijn gerealiseerd.

** De indicator is nog in ontwikkeling. De bedoeling is dat deze indicator het aantal cliënten weergeeft dat eenzijdig en voortijdig de behandeling of begeleiding stopt. Hoe lager deze indicator hoe beter de Jeugdhulp aansluit bij de behoeften van de jeugdige.

*** De gegevens m.b.t. deze indicatoren komen op dit moment enkel beschikbaar via het CBS, deze cijfers zijn minder geschikt omdat bijvoorbeeld geen onderscheid wordt gemaakt tussen lokale en regionale hulp. De GR Jeugdhulp neemt binnenkort een besluit over de next-best alternatieven. Gestreefd wordt om in de loop van 2019 met realisatiecijfers te komen.

Prestatie indicatoren		2019	2020	2021	2022	2023
Aantal huisartsen met een POH GGZ*	Streefwaarde	15	25	35	40	
	Realisatie	14				

* De POH Jeugd & Gezin is een nieuwe functie. Waar het gaat om de implementatie daarvan bij de gezondheidscentra doen de twee grootste hier volop aan mee. Het bereiken van de kleinere (zelfstandige) praktijken kost meer tijd. De uitrol van POH Jeugd & Gezin is feitelijk in 2019 gestart.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Maatwerkdienstverlening 18-	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	158	414	201	0	13.500	13.500
Bijdragen rijk en medeoverheden	144	414	201	0	13.500	13.500
Overige opbrengsten derden	14	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	42.025	45.008	49.298	47.224	61.085	58.580
Apparaatlasten	59	447	675	667	662	581
Inhuur	59	44	97	97	97	61
Overige apparaatlasten	0	11	8	8	8	35
Personeel	0	391	570	561	557	485
Interne resultaat	683	789	707	494	494	494
Interne resultaat	683	789	707	494	494	494
Programmalasten	41.283	43.772	47.916	46.063	59.929	57.505
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.694	5.172	15.023	13.721	28.410	24.737
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	32.325	32.636	28.512	28.012	27.262	28.512
Subsidies en inkomensoverdrachten	6.264	5.963	4.382	4.329	4.257	4.257

Saldo voor vpb en reserveringen	-41.867	-44.594	-49.097	-47.224	-47.585	-45.080
Saldo voor reserveringen	-41.867	-44.594	-49.097	-47.224	-47.585	-45.080
Reserves	0	-10.582	2.582	0	0	0
Onttrekking reserves	0	4.418	6.966	0	0	0
Toevoeging reserves	0	15.000	4.384	0	0	0
Saldo	-41.867	-55.176	-46.515	-47.224	-47.585	-45.080

X

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-40.416	-42.050	-42.575	-42.856	-42.856
Omissie 2019	-40.525	-42.281	-42.696	-42.995	-42.995
Voorjaarsnota 2019	-46.430	-43.087	-43.489	-43.778	-43.778
Begroting 2020	-55.176	-46.515	-47.224	-47.585	-45.080

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-46.430	-43.087	-43.489	-43.778	-43.778
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Stelpost extra middelen Rijk voor jeugdzorg (vanaf 2022)	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0	0
Mutatie bestemmingsreserve Tweedelijns WMO en Jeugdhulp 2019 en 2020	Reserves	-8.304	0	0	0	0
Mutatie Rijksbijdrage Doeluitkering Jeugdhulp kinderen in een AZC	Taakmutaties	-150	-108	-108	-108	-108
Mutatie rijksbijdrage leeftijdsgrenzen gezinshuizen	Taakmutaties	-106	-301	-379	-460	-553
Mutatie Rijksbijdrage voogdij 18+	Taakmutaties	-395	-4.083	-4.089	-4.084	-4.078
Verhoging inzet domein jeugd	Technische wijzigingen	529	1.038	806	806	806
Invulling opgaven voorjaarsnota	Technische wijzigingen	17	26	35	39	39

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	2.592
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-337	0	0	0	0
Begroting na wijzigingen		-55.176	-46.515	-47.224	-47.585	-45.080

Toelichting financiële bijstellingen

Stelpost extra middelen Rijk voor jeugdzorg (vanaf 2022)

Het Rijk heeft voor de periode 2019 - 2021 extra middelen jeugdzorg beschikbaar gesteld. Vanaf 2022 zijn deze extra middelen niet meer opgenomen in de algemene uitkering van het gemeentefonds. De gemeente Rotterdam verwacht echter ook na 2021 deze middelen structureel nodig te hebben. Daarom zijn deze middelen vanaf 2022 als stelpost in de meerjarenbegroting opgenomen.

De toezichthouder accepteert de opname van deze stelpost tot een maximum van het landelijk totaal van € 300 miljoen voor 2021. Voor Rotterdam komt dit neer op een jaarbedrag van € 13,5 mln. Hierom zijn de baten en de lasten voor Jeugd in 2022 en 2023 in de huidige meerjarenbegroting opgehoogd.

Mutatie bestemmingsreserve Tweedelijns WMO en Jeugdhulp 2019 en 2020

2019: Het te dekken tekort op jeugdhulp is € 24.381 (€ 3.781 hoger dan bij voorjaarsnota geraamd). Dit bedrag heeft betrekking op de taakvelden wijkteams en WMO-loketten, maatwerkdienstverlening 18- en geëscaleerde zorg 18-. Oorzaken van het tekort zijn hogere lasten voor Zorg in Natura, Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond, Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond en ambulante hulp in thuissituaties.

Verder is in het gemeentefonds tot en met 2023 per saldo € 8 mln extra beschikbaar gekomen voor tekorten jeugdhulp. Dit wordt in 2019 toegevoegd aan de bestemmingsreserve Tweedelijns WMO en Jeugdhulp.

2020: Het beschikbare bedrag ter dekking van tekorten op jeugdhulp is € 18.101. Dat is € 4.101 hoger dan bij voorjaarsnota geraamd. Oorzaak is een toevoeging aan de bestemmingsreserve vanwege een hogere uitkering gemeentefonds. Dit bedrag is als volgt over de taakvelden verdeeld: taakveld Maatwerkdienstverlening 18-: € 3.656; taakveld Geëscaleerde zorg 18-: € 445.

Mutatie Rijksbijdrage Doeluitkering Jeugdhulp kinderen in een AZC

Vanaf 2019 zijn gemeenten verantwoordelijk voor organisatie en financiering van jeugdhulp aan kinderen in een AZC. Hiervoor ontvangt de gemeente een rijksbijdrage.

Mutatie rijksbijdrage leeftijdsgrenzen gezinshuizen

Met deze rijksbijdrage wordt verruiming van de verlengde jeugdhulp (voor kinderen vanaf 18 jaar) in gezinshuizen gefinancierd.

Mutatie Rijksbijdrage voogdij 18+

Voor 2019 is de gemeente Rotterdam gecompenseerd voor het niet toereikende budget in eerdere jaren. Voor 2020 en verder geldt dat de compensatieregeling, die liep tot en met 2019, is verlengd. Vanaf 2021 gaat toepassing van het nieuwe woonplaatsbeginsel in. Vanaf dan wordt de integratie-uitkering Voogdij/18+ opgenomen in de algemene uitkering. Toepassing van het woonplaatsbeginsel heeft overigens nadelige financiële gevolgen voor gemeente Rotterdam (zie ook paragraaf [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#)).

Verhoging inzet domein jeugd

Het college heeft een groot aantal ambities op het gebied van Jeugd geformuleerd waar uitwerking aan gegeven wordt en wat capaciteitsuitbreiding vergt. Dit heeft geleid tot verschuiving tussen programma en apparaat.

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de voorjaarsnota is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van:

- praktijkondersteuners jeugd Geestelijke Gezondheidszorg
- intensivering onderwijszorgarrangementen
- coalitieakkoord intensiveringen overhead

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[Samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit heeft betrekking op saldoneutrale wijzigingen over taakvelden heen. Hierin zit de verwerking van een verwachte bijdrage van € 65 uit het transformatiefonds van de Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp; personele inzet is nodig om de transformatie van de regionale jeugdhulp vorm te geven.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

- [Beleidskader Jeugd: Rotterdam groeit](#)
- [Doorontwikkelplan Zorg voor Elkaar](#)

Beleidsmonitor

- [Staat van de Jeugd](#)
- [Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein](#)

Wet- en regelgeving

- [Jeugdwet](#)
- [Wet publieke gezondheid](#)
- [Verordening Jeugdhulp](#)

Omschrijving taakveld

Elke jonge Rotterdammer moet gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. Dit doen we door stevige preventie in te zetten: gericht op de meest relevante factoren (beschermende factoren en risicofactoren) die bijdragen aan een kansrijke, veilige en gezonde ontwikkeling van jeugdigen. Met het beleidskader Jeugd 'Rotterdam Groeit' zetten we in op het voorkomen van problematiek en het versterken van perspectief. We stimuleren jonge Rotterdammers daarom mee te doen in de stad, bieden lichte ondersteuning als dat zelfstandig of als gezin niet voldoende lukt en wanneer de omgeving dat zelf niet kan bieden. Als het noodzakelijk is, zetten we jeugdhulp in. Vormen van jeugdhulp die onder dit taakveld vallen zijn doelgroepenvervoer jeugd, jeugdhulp in gezinsarrangementen, PGB Jeugd, Kinderopvang Sociaal Medische Indicatie en Onderwijs Zorg arrangementen.

Tegelijkertijd scheppen we de juiste voorwaarden voor jeugdigen waarmee het wel goed gaat, zodat zij zich nog beter kunnen ontwikkelen.

Maatwerkvoorziening (Wmo)

Pagina 88

Maatwerkvoorziening (Wmo)

Rotterdammers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

Ontwikkelingen en voortgang

Rotterdammers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

De gemeente vindt het belangrijk dat Rotterdammers die ondersteuning nodig hebben dat krijgen, maar ook dat de uitgaven aan Wmo-maatwerkvoorzieningen zich binnen de beschikbare kaders bevinden. Omdat de beschikbare kaders vanuit het Rijk worden bepaald, zijn we blijvend in overleg met het Rijk dat voldoende financiële middelen beschikbaar worden gesteld.

Langer Thuis Akkoord

Het Langer Thuis Akkoord is een belangrijk actiepoint in het uitvoeringsprogramma Rotterdam, Ouder en wijzer dat voor het zomerreces aan de Raad is toegezonden. Op 20 februari 2019 organiseerde de gemeente Rotterdam de startbijeenkomst Langer Thuis Akkoord. We gingen met vijftig deelnemers in gesprek, van corporaties en ontwikkelaars tot zorg- en welzijnspartijen. Onderwerp was de Rotterdamse opgave voor geschikte woningen voor ouderen naar 2035. Ook gingen deelnemers vanuit hun eigen expertise met elkaar in gesprek over een Rotterdamse proeftuin voor vernieuwende woonzorgconcepten, ouderenhubs en tussenvoorzieningen. Belangrijke rode draden van deze bijeenkomst: de intentie om met elkaar, als *coalition of the willing*, aan de slag te gaan op concrete locaties, een oproep van alle partijen om de wensen van ouderen als vertrekpunt te nemen voor bouwontwikkelingen en de ontwikkeling van zorgvastgoed naar zorgzame wijken.

Eind 2019 ondertekent de gemeente het Langer Thuis Akkoord voor 2019-2025. Het akkoord geeft inzage in de projecten en plannen en gebiedsgerichte afspraken binnen de gebieden, waar de opgave het grootst is voor de periode tot 2025. Het Langer Thuis Akkoord besteedt ook aandacht aan de andere ambities binnen de pijler Wonen en woonomgeving, zoals toegankelijke buitenruimte. Het akkoord is niet het sluitstuk, maar het is een groeiproces met diverse coalities van partijen, die de realisatie van de Rotterdamse opgave hoog op hun agenda hebben staan.

Op dit moment wordt samen met de partijen hard gewerkt aan de verdere ontwikkeling van het concept ouderenhubs. De ouderenhub biedt de mogelijkheid om gebiedsgericht verschillende ambities uit het uitvoeringsprogramma op te pakken; vitale woongemeenschappen, fysieke toegankelijkheid, samenwerking medisch sociaal domein, passende integrale zorg en ondersteuning, het realiseren van (nieuwe) woonzorgconcepten, zelfstandige aanpasbare woningen en/of specifieke ouderenwoningen. Dit jaar wordt gestart met de ontwikkeling van twee ouderenhubs in Prinseland/Het Lage Land en in Hoogvliet.

Hulpmiddelen

Vanaf 1 mei 2019 zijn de nieuwe contracten met drie hulpmiddelenleveranciers van start gegaan. Het betreft leveranciers die ook voorheen door de gemeente voor de hulpmiddelen gecontracteerd waren. Door de nieuwe contracten zien we een (verwachte) stijging van de uitgaven op dit taakveld gelet op de hogere, marktconforme, tarieven. Tegelijkertijd verwachten we dat de dienstverlening voor de Rotterdammer door de nieuwe contractafspraken verbetert. Een voorbeeld daarvan is dat cliënten vanaf 1 mei kunnen kiezen voor één van de leveranciers.

Eigen bijdrage

Met ingang van 1 januari 2019 is vanuit het Rijk een inkomensonafhankelijk abonnementstarief ingevoerd voor de eigen bijdragen voor de extramurale Wmo voorzieningen (maximaal € 17,50 per 4 weken). Mede door deze maatregel doen meer Rotterdammers een beroep op de gemeente voor een Wmo-maatwerkvoorziening. Met name bij de doelgroep ouderen is sinds eind 2018 een stijging te zien van in het aantal aanvragen voor Wmo-ondersteuning. Deze stijging heeft zich gedurende de eerste helft van 2019 doorgezet met als gevolg meer uitgaven op dit taakveld

Wat willen we bereiken

Rotterdammers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

Rotterdammers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren. Voor degenen die hier ondersteuning bij nodig hebben bieden we ondersteuning die past bij de situatie van de aanvrager.

Langer thuis akkoord

Doel van het langerthuis akkoord is om te komen tot voldoende, geschikte en nieuwe woonvormen voorouderen en mensen met een beperking. Hiermee draagt het akkoord bij aan de doelstelling dat Rotterdam een stad wil zijn waar je goed, samen met anderen, gezond en vitaal oud kunt worden en waar er, als het niet meer zelf gaat, passende zorgen ondersteuning is.

Wat gaan we daar voor doen

Rotterdammers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig te leven, te wonen en te participeren

De gemeente Rotterdam verstrekt op basis van de Wmo die voorziening aan de inwoner die nodig is om de inwoner zo zelfstandig mogelijk te laten leven, wonen en participeren. Wanneer een Rotterdammer zich bij VraagWijzer meldt met een Wmo-hulpvraag, dan handelt de gemeente het onderzoek naar de noodzaak voor een Wmo-maatwerkvoorziening binnen zes weken af en de aanvraag voor toekenning binnen twee weken. De gemeente ziet dat ze met het beschikbare budget meer Rotterdammers ondersteuning moet bieden. De gemeente wil grip houden op de uitgaven aan Wmo-maatwerkvoorzieningen om aan iedereen die dat nodig heeft passende ondersteuning te kunnen blijven bieden. Hier is eerder een maatregelenpakket voor ontwikkeld in het kader van Grip op zorgkosten.

Langer Thuis Akkoord

Het aantal Rotterdammers dat ouder is dan 65 groeit komende periode gestaag. De verwachting is dat er meer eenpersoonshuishoudens komen en dat de grootste groei van ouderen in de oude stadswijken plaatsvindt. Rotterdam wil zich voorbereiden op deze veranderende bevolkingssamenstelling. De gemeente heeft de ambitie om de komende 4 jaar het aantal geschikte woningen voor ouderen en mensen met een beperking te laten toenemen. Ook zet het college in op nieuwe woonvormen en woonzorgcombinaties, zodat meer Rotterdammers langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Voor het realiseren van meer geschikte woningen en nieuwe woonvormen voor ouderen en mensen met een beperking werkt de gemeente samen met de woningcorporaties, commerciële woningbouw aanbieders, zorgaanbieders, welzijnsinstellingen, zorgverzekeraars en de Rotterdammers zelf. De gemeente sluit eind 2019 samen met haar partners het Langer Thuis akkoord. Dit is een van de acties uit het uitvoeringsprogramma Rotterdam, Ouder en Wijzer dat voor het zomerreces aan de raad is verzonden.

Daarnaast roept het uitvoeringsprogramma Rotterdam Ouder en Wijzer op een gezonde levensstijl na te streven en zet in op thema's als voeding, beweging en valpreventie. Het uitvoeringsprogramma zet in op het benutten en versterken van talenten van ouderen en het bestrijden van eenzaamheid. En werkt aan passende zorg en ondersteuning met speciale aandacht voor mensen met dementie. Meer informatie hierover vindt u in het taakveld Samenkracht en burgerparticipatie

Hulpmiddelen

Het beschikken over hulpmiddelen stelt mensen in staat omlanger zelfstandig te blijven wonen.

Eigen bijdrage

Als gevolg van de invoering van het abonnementstarief zien we een stijging van de uitgaven op dit taakveld in 2019. Via de reguliere rapportages wordt u over de financiële ontwikkelingen op dit taakveld geïnformeerd.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Maatwerkvoorziening (Wmo)	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	900	0	0	0	0	0
Bijdragen rijk en medeoverheden	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	900	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	8.302	7.931	7.683	7.677	7.677	7.677
Apparaatlasten	0	81	82	77	77	77

Inhuur	0	0	0	0	0	0
Overige apparaatslasten	0	1	1	1	1	1
Personeel	0	80	81	76	76	76
Interne resultaat	92	0	0	0	0	0
Interne resultaat	92	0	0	0	0	0
Programmalasten	8.210	7.850	7.600	7.600	7.600	7.600
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	75	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	7.710	7.850	7.600	7.600	7.600	7.600
Subsidies en inkomensoverdrachten	425	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-7.402	-7.931	-7.683	-7.677	-7.677	-7.677
Saldo voor reserveringen	-7.402	-7.931	-7.683	-7.677	-7.677	-7.677
Saldo	-7.402	-7.931	-7.683	-7.677	-7.677	-7.677

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-7.600	-7.600	-7.600	-7.600	-7.600
Omissie 2019	-7.680	-7.680	-7.675	-7.675	-7.675
Voorjaarsnota 2019	-7.680	-7.683	-7.677	-7.677	-7.677
Begroting 2020	-7.931	-7.683	-7.677	-7.677	-7.677

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-7.680	-7.683	-7.677	-7.677	-7.677
Bijstellingen Begroting 2020					
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-251	0	0	0
Begroting na wijzigingen		-7.931	-7.677	-7.677	-7.677

Toelichting financiële bijstellingen

Diverse bijstellingen

Deze technische wijzigingen zijn het gevolg van diverse budget verschuivingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

- [Beleidskader Wmo](#)
- [Doorontwikkelplan zorg, welzijn en jeugdhulp 2018](#)
- [Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad](#)

Beleidsmonitor

- [Raadsmonitor Welzijn, Zorg en Jeugdhulp](#)

Wet- en regelgeving

- [Verordening Maatschappelijke ondersteuning Rotterdam](#)
- [Wet maatschappelijke ondersteuning 2015](#)

Omschrijving taakveld

Dit taakveld omvat de ondersteuning op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo) voor zover het hulpmiddelen en woningaanpassingen betreft voor mensen die zelfstandig wonen. In de taakvelden Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo en Geëscaleerde zorg 18+ worden de andere maatwerkvoorzieningen Wmo toegelicht.

Volksgezondheid

Pagina 89

Volksgezondheid

Gezonde en vitale Rotterdammers

Waarborgen van de kwaliteit van de kinderopvangvoorzieningen

Kinderen gezond, veilig en kansrijk op laten groeien tot zelfstandige, zelfredzame en participerende burgers

Uitvoeren wettelijke taak bestrijding infectieziekten inclusief bestrijding bijzonder resistente micro-organismen

Ontwikkelingen en voortgang

Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale Stad 2016-2020

Begin 2019 is de midterm-review van het huidige programma aangeboden aan de gemeenteraad en besproken in de Commissie ZOCS. Het programma ligt op koers.

- Het project Nu Niet Zwanger wordt gecontinueerd. De intensivering van het project is gestart in juni 2017. Per jaar worden met tenminste 500 kwetsbare ouders gesprekken gevoerd over kindwens, seksualiteit en anticonceptie. De Sense spreekuren (seksuele voorlichting jongeren) op de ROC zijn per 1 september 2018 uitgebreid.
- Uitvoeren wettelijke taak bestrijding infectieziekten inclusief bestrijding bijzonder resistente micro-organismen. Per juli 2019 is er een meldingsplicht (groep C) voor behandelend artsen en hoofden van microbiologische laboratoria aan de GGD voor mensen die drager zijn of infecties hebben met een bepaald zeer resistent type bacterie, de carbapenamaseproducerende Enterobacteriaceae (CPE).
- Meldpunt Uitbraken Infectieziekten en BRMO: De GGD trekt samenwerkingsnetwerk MUIZ (Meldpunt Uitbraken Infectieziekten & BRMO). Zoals overeengekomen in het samenwerkingsconvenant van 2017 melden zorginstellingen uitbraken van infectieziekten en BRMO via MUIZ aan de GGD en aan elkaar. Doel is dat partijen tijdig maatregelen kunnen treffen om verdere verspreiding van infecties te voorkomen. MUIZ is in de regio's Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Holland-Zuid en Zeeland geïmplementeerd bij de meeste ziekenhuizen, verpleeg- en verzorgingstehuizen. In regio Rotterdam-Rijnmond en Zuid-Holland Zuid is circa 98% van zorginstellingen aangesloten; in Zeeland ruim 60%. Dit zijn 13 ziekenhuizen en 46 verpleeg- en verzorgingshuiskoepels en revalidatie, met ruim 400 locaties in de drie regio's. Het aantal actieve gebruikers van MUIZ die namens de instellingen de uitbraken invoeren en inzien, stijgt en bedraagt per juli 2019 418. Vanuit MUIZ wordt actief samengewerkt met het Regionale Zorgnetwerk Antibioticaresistentie Zuid-Holland Zuid.
- Forensische geneeskunde FARR (Forensische Artsen Rotterdam Rijnmond) en de GGD zoeken intensievere samenwerking en werken aan een samenwerkingsovereenkomst om dit vast te leggen. FARR is een belangrijke samenwerkingspartner voor de GGD in het centrum seksueel geweld, de ontwikkeling van een centrum huiselijk geweld en kindermishandeling en FMEK. (forensisch medische expertise kindermishandeling). FARR en GGD zoeken een plek zodat het FMEK goed gepositioneerd is.
- Regionaal expertisecentrum Tuberculose (REC TBC) Het transformatieplan REC TBC Z-H is in februari 2019 vastgesteld door de 4 DPG'en en wordt uitgewerkt. Hierbij staan de governance van het REC, de REC-brede uniformering van de werkprocessen en het HR-Alignment centraal. In het najaar wordt het zorgmodel voor de toekomst van het REC TBC ZH verder uitgewerkt.
- Netwerk gezond 010 groeit gestaag: Integraal voedselbeleid n.a.v. resultaten diverse kleinere acties: gezonde schoolkantines, aanpak ondervoeding oudere. Naar verwachting in september de eerste openbare rookvrije zone geopend met een aantal partners.

- Verbetering functionaliteit en zichtbaarheid van HealthyR. De interne tussenevaluatie van HealthyR heeft inmiddels plaatsgevonden en is intern besproken: belangrijkste uitkomst is dat HealthyR zich meer zal richten op een brede adviesfunctie in relatie tot gezondheidsbeleid en dat de bestuurlijke opgave irt Gezond010: het akkoord daarbij leidend zal zijn. Ook wordt verwacht dat in het najaar meer inhoudelijke resultaten gedeeld kunnen worden met de gemeenteraad.

Seksuele gezondheid

- Mentale gezondheid: meer aandacht in het maatschappelijke debat en ook in de gesprekken met partners een terugkerend onderwerp. Eind mei 2019 is een grote conferentie over dit thema georganiseerd en met succes. Het thema krijgt nadrukkelijk aandacht in het nieuwe Gezond010 akkoord en ook de koppeling met seksueel gezond gedrag wordt gemaakt.
- Gezond gewicht: proeftuin Care for Obesity volwassenen en jeugd. We komen nu in de fase dat planvorming over zal gaan naar uitvoering. We koppelen dat aan de ontwikkeling van de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI) die per 1 januari 2019 is opgenomen in de basis zorgverzekering. De gemeente werkt samen met de zorgverzekeraar, eerstelijnsorganisaties en sport- en beweegaanbod aan de implementatie van deze interventie.

Gezond010: het akkoord

- Inmiddels wordt er flink voorgesorteerd op het vervolg van Rotterdam Vitale Stad.
- Eind 2019 wil de gemeente Rotterdam namelijk een Rotterdams Gezond010 akkoord sluiten met partners. In de opmaat naar dat akkoord zijn zowel het College (werkbezoek dit voorjaar) als ook de raadscommissie ZOCS (technische sessie eind juni) meegenomen in de wetenschappelijke fundamenteën van gezondheidsbeleid.
- Er zijn diverse werksessies en bijeenkomsten met partners georganiseerd om met elkaar uitgangspunten te formuleren voor Gezond010: het akkoord.
- Voor het zomerreces is een uitgangspuntennotitie over Gezond010: het akkoord verstuurd naar de gemeenteraad.
- Als in eerdere rapportage aangegeven werken we voor Gezond010: het akkoord aan de ontwikkeling van een factorenmodel 0-100 jaar. Dit is positief ontvangen door de gemeenteraad en er vinden nu sessies plaats om dit model verder uit te werken. Verwachting is dat in het najaar en eerste concept uitwerking kan worden gedeeld.
- Het Algemeen Bestuur van de GGD-regio Rotterdam-Rijnmond heeft in april ook de ambitie uitgesproken te komen tot een regionaal preventieakkoord: verwachting is dat een regionaal kernteam in december een plan zal presenteren aan dat algemeen bestuur met hoe dat akkoord er uit zal komen te zien.

Waarborgen van de kwaliteit van de kinderopvangvoorzieningen

- Waarborgen van de kwaliteit van de kinderopvangvoorzieningen
- Kinderen gezond, veilig en kansrijk op laten groeien tot zelfstandige, zelfredzame en participerende burgers
- Zorgwekkende afname van de vaccinatiegraad voor kinderziektes

Wat willen we bereiken

Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020

De gemeente werkt aan een vitaler Rotterdam: de gemeente bewaakt en bevordert de gezondheid van haar bewoners en grijpt, indien nodig, actief in om de gezondheid te beschermen

De nota Publieke Gezondheid, Rotterdam Vitale Stad 2016-2020 loopt eind 2019 af. Eind 2019, begin 2020 ligt er een nieuwe nota Publieke Gezondheid, waar Gezond010: het akkoord deel van uit maakt. Het Rotterdams Gezond010 akkoord sluit aan op de ambities van het landelijke Preventieakkoord en wordt in 2019 uitgewerkt samen met partners in de stad. Voor het zomerreces is een uitgangspuntennotitie over de inhoud van dat akkoord naar de gemeenteraad verstuurd.

Toezicht Kinderopvang

Goede kwaliteit van de kinderopvangvoorzieningen en een goede, actuele registratie van deze voorzieningen.

Voorkomen en versterken

- Een positief opvoed- en opgroei-klimaat in de Rotterdamse wijken waardoor de voorwaarden aanwezig zijn om kinderen gezond, veilig en kansrijk op te laten groeien.
- Het monitoren van de gezondheid en ontwikkeling van kinderen.
- Voorkomen dat gewone alledaagse opgroei- en opvoedhobbels uitgroeien tot ernstige problemen (zie de verbinding met de taakvelden Wijkteams en Wmo-loketten en Samenkracht en burgerparticipatie).
- Het voorkomen van uitbraken van kinderziekten.

Uitvoeren wettelijke taak bestrijding infectieziekten inclusief bestrijding bijzonder resistente micro-organismen

Het bestrijden van infectieziekten bij kwetsbare mensen door verspreiding als gevolg van overplaatsingen tussen ziekenhuizen en zorginstellingen. Bij deze groep heeft de infectie relatief vaak ernstige complicaties tot gevolg. Daarnaast is de inzet gericht op het tegengaan van resistentie tegen antibiotica bij micro-organismen.

Wat gaan we daar voor doen

Uitvoering programma Rotterdam Vitale stad

De gemeente werkt met partners uit de stad aan een vitaler Rotterdam. Voorbeelden van programma's die bijdragen aan een gezonder en vitaler Rotterdam zijn:

- Lekker Fit!
- Kom op naar Buiten!
- Beleidskader Jeugd 2015-2020 Rotterdam Groeit

Het Masterplan Ouderen bevat activiteiten gericht op vitaliteit van Rotterdammers in de leeftijd van 55+.

De GGD zet in op haar wettelijke beschermingstaken zoals infectieziektebestrijding, een betere luchtkwaliteit en het tegengaan van gehoorschade bij jongeren. De GGD zet daarnaast in op excellente uitvoering van haar wettelijke basistaken.

De gemeente legt dwarsverbanden met taakvelden die (in)direct bijdragen aan een vitaler Rotterdam. Zij investeert met partners in gezondheidsvaardigheden, in het opleidingsniveau en de inkomenspositie van Rotterdammers.

Vanaf 2021 treedt de landelijke Omgevingswet in werking. Deze wet vereenvoudigt en bundelt 26 wetten en 120 AMVB's (algemene maatregelen van bestuur) op het gebied van de leefomgeving. Dit geeft de gemeente meer eigen afwegingsruimte voor een gezonde inrichting van de stad. Hier werkt de gemeente integraal aan zodat de woningbouwopgave geen slechter leefklimaat veroorzaakt maar zo mogelijk een gezondere leefomgeving.

Toezicht Kinderopvang

- De gemeente ziet toe en handhaaft en houdt het register op orde, haar wettelijke verantwoordelijkheid.

- De gemeente Rotterdam inspecteert jaarlijks alle locaties kinderopvang in de regio Rotterdam-Rijnmond in opdracht van de gemeente Rotterdam en op basis van inkoop van de regio Rotterdam Rijnmond. De gemeente verricht overige inspecties, waaronder inspecties bij nieuwe voorzieningen. Jaarlijks rapporteert de gemeente voor 1 juli aan de gemeenteraad.
- De gemeente verricht de jaarlijkse reguliere onderzoeken bij alle locaties (100%-eis). Met deze werkwijze behoudt de gemeente de A status, toegekend door de Inspectie van het Onderwijs. In de eerste helft van het jaar is het aantal inspecties voor de gemeente Rotterdam voldoende (namelijk 53%) om de 100% eis te gaan halen. Het aantal inspecties voor de regiogemeenten loopt iets achter in verband met het inwerken van acht nieuwe toezichthouders. De verwachting is dat, zodra zij verder ingewerkt zijn, de achterstand kan worden ingelopen.
- Om het effect van inspecties op de wettelijke kwaliteit van de opvang inzichtelijk te maken, streeft de gemeente er naar om het aantal rapporten met overtredingen te laten dalen.

Voorkomen en versterken

Met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) legt de gemeente een sterke basis. Het CJG heeft alle kinderen in beeld om tijdig afwijkingen te signaleren. Het CJG onderzoekt, monitort, adviseert en vaccineert en voert hiermee haar wettelijke taak uit. De CJG kerntaken begeleiden, adviseren en voorlichten, afstemmen van zorg, het aansluiten van de formele netwerken en beleidsadvisering, ondersteunen hierbij.

Met CJG Next ontwikkelt het CJG een gedifferentieerd en gepersonaliseerd aanbod waarmee zij aansluit bij de wensen en behoeften van kinderen en hun ouders. Met het basispakket plus, met interventies en als expertisecentrum opvoeden en opgroeien in de wijken regisseert, coördineert en faciliteert het CJG een wijkgericht ondersteuningsaanbod.

De JGZ uitgevoerd door het CJG is een belangrijke pijler voor het preventieve jeugdbeleid. De JGZ heeft alle kinderen in beeld, zodat afwijkingen in de normale ontwikkeling tijdig kunnen worden gesignaleerd. . Afhankelijk van de ernst van het signaal (mede bepaald op basis van een taxatie van de eigen kracht van het kind en het gezin) ontvangen kinderen en hun ouders extra begeleiding en advies. Dit is een voorziening die door de professionals van het CJG in het wijknetwerk wordt geleverd, nabij en op maat. Wanneer er een ander type ondersteuning nodig is, of zorg, vindt daarover afstemming plaats in het netwerk en vindt - indien er sprake is van problematiek op verschillende leefdomeneinen – een doorverwijzing plaats naar het wijkteam..

Naast de basisvoorziening JGZ (signalering en monitoring, informatie en voorlichting, begeleiding en advies) is CJG vanuit haar expertiserol m.b.t. jeugdgezondheid en opvoeden en opgroeien het aanspreekpunt voor preventieve partners opvoeden en opgroeien in het wijknetwerk. Daarnaast heeft zij een belangrijke rol in het bevorderen van het pedagogisch klimaat in de wijk en het samen met de gemeente tot stand brengen van een sluitend en passend aanbod opvoedondersteuning in de gebieden. Hiervoor wordt de beleidsadviesfunctie van de JGZ en de specifiek voor Rotterdam ontwikkelde netwerkregiefunctie ingezet.

Rijksvaccinatieprogramma: Het realiseren van een dekkingsgraad van 95% op de vaccinaties opgenomen in het Rijksvaccinatieprogramma

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma is sinds 2019 bij de gemeenten neergelegd. Het Rijksvaccinatieprogramma wordt integraal uitgevoerd door de uitvoeringsorganisaties JGZ. CJG Rijnmond is de uitvoeringsorganisatie JGZ in de regio. De vaccinaties maken onderdeel uit van het kader

verantwoorde zorg (het vroegere contactmomentenschema) en het bereik van de JGZ. Net als bij het basispakket JGZ wordt de uitvoering van het RVP gezamenlijk gefinancierd door de gemeenten die deel uitmaken van de Raad voor het Publiek Belang van het CJG (deze regio gelijk aan de GGD regio minus Capelle a/d IJssel). Met de middelen die vanaf 2019 zijn overgekomen van het Rijk kan CJG Rijnmond in 2019 in de regio een gemiddelde vaccinatiegraad van 93,7% realiseren. Voor een bescherming tegen infectieziektes wordt uitgegaan van een minimale vaccinatiegraad van 95%. Samen met het ministerie en RIVM wordt door de gemeenten maatregelen ingezet om de vaccinatiegraad op peil te houden.

Bestrijding bijzonder resistente micro-organismen (BRMO)

De regio Rotterdam Rijnmond draagt bij aan landelijk onderzoek naar resistente bacteriën in verpleeghuizen.

Rotterdam-Rijnmond vormt met de regio's Zuid-Holland Zuid en Zeeland een regionaal zorgnetwerk om aan de hand van 11 VWS doelstellingen te werken aan bestrijding van antibioticaresistentie. Er is van dit netwerk subsidie ontvangen om MUIZ door te ontwikkelen, en meer doelgroepen zoals gehandicaptenzorg en thuiszorg, aan te laten sluiten.

Er is belangstelling bij de een aantal andere GGD'en in Nederland om aan te sluiten op MUIZ. De GGD Rotterdam-Rijnmond ondersteunt dit, tegen betaling. Voordat andere regio's kunnen aansluiten wordt de governance van MUIZ hiervoor geschikt gemaakt.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inspectie kinderopvanglocaties / tijdig besluiten aanvragen register/ handhaving op rapporten met overtredingen	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	
	Realisatie	97%					
Aantal rapporten inspectie kinderopvanglocaties met overtredingen*	Streefwaarde	45%	45%	40%	35%	30%	
	Realisatie	27%					

Inspectie kinderopvanglocaties:

- de gemeente inspecteert alle locaties kinderopvang met een jaarlijks onderzoek (tot en met juni 2019 zijn 53% van de jaarlijkse onderzoeken verricht)
- de gemeente besluit tijdig op alle aanvragen voor registratie
- de gemeente voert een handhavingsactie uit op alle rapporten met een overtreding
- de gemeente streeft naar een daling van het aantal rapporten met overtredingen

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Volksgezondheid	Realisatie 2018	Begroting		Raming		
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	12.642	13.498	13.394	13.397	13.336	13.367
Bijdragen rijk en medeoverheden	9.451	9.978	9.765	9.768	9.706	9.737
Overige opbrengsten derden	3.191	3.520	3.629	3.629	3.629	3.629
Lasten exclusief reserves	43.529	47.455	45.690	45.291	43.787	43.846
Apparaatlasten	14.562	16.233	15.875	15.799	15.565	15.566
Inhuur	1.852	1.262	354	371	405	405
Overige apparaatlasten	365	549	448	450	439	448
Personeel	12.345	14.422	15.073	14.978	14.721	14.713
Interne resultaat	453	-76	179	182	119	119
Interne resultaat	453	-76	179	182	119	119
Programmalasten	28.514	31.298	29.636	29.310	28.103	28.160
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.424	4.687	4.660	4.728	4.064	4.122
Kapitaallasten	442	431	19	19	19	18
Overige programmalasten	0	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	2	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	24.646	26.180	24.957	24.563	24.020	24.020
Saldo voor vpb en reserveringen	-30.887	-33.958	-32.295	-31.894	-30.451	-30.479
Saldo voor reserveringen	-30.887	-33.958	-32.295	-31.894	-30.451	-30.479
Reserves	0	40	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	40	0	0	0	0
Saldo	-30.887	-33.917	-32.295	-31.894	-30.451	-30.479

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-31.486	-30.854	-30.810	-29.381	-29.381
Omissie 2019	-32.071	-31.438	-31.403	-29.961	-29.961

Voorjaarsnota 2019	-33.524	-33.513	-33.161	-31.722	-31.722
Begroting 2020	-33.917	-32.295	-31.894	-30.451	-30.479

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-33.524	-33.513	-33.161	-31.722	-31.722
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie				
Subsidiekader jeugdpreventie	Technische wijzigingen	0	1.380	1.380	1.380
Verhoging inzet domein jeugd	Technische wijzigingen	-50	-52	-52	-52
Invulling opgaven voorjaarsnota	Technische wijzigingen	-412	-46	3	7
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	69	-64	-64	-64
Begroting na wijzigingen		-33.917	-32.295	-31.894	-30.479

Toelichting financiële bijstellingen

Subsidiekader jeugdpreventie

Op 16 april 2019 heeft het college het subsidiekader jeugdpreventie "Versterken en Voorkomen" vastgesteld. Doel hiervan is met een bredere inzet op preventie nog meer kinderen en jongeren in Rotterdam een eerlijke kans te geven op een veilige, gezonde en kansrijke toekomst. Ingangsjaar is 2020. Voor invulling van dit subsidiekader is € 9.850 toegevoegd aan het taakveld Samenkracht en burgerparticipatie. Financiering vindt plaats door verlaging van budget:

- het budget van het programma Maatschappelijke ondersteuning, taakveld Samenkracht en burgerparticipatie wordt verlaagd met € 8.470
- het budget van het programma Volksgezondheid en zorg, taakveld Volksgezondheid (dit taakveld) wordt verlaagd met € 1.380

Bestaande subsidies zijn opgezegd of verlaagd om ruimte te kunnen scheppen voor nieuwe subsidies die invulling geven aan de doelstellingen van dit subsidiekader.

Per saldo neemt het budget op dit taakveld af met € 1.380.

Verhoging inzet domein jeugd

Het huidige college heeft een groot aantal ambities op het gebied van Jeugd geformuleerd waar uitwerking aan gegeven wordt en wat capaciteitsuitbreiding vergt. Dit heeft geleid tot een verschuiving tussen programma en apparaat.

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de voorjaarsnota is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Diverse bijstellingen

Deze technische wijzigingen zijn het gevolg van diverse budget verschuivingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

- [Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020](#)
- [Uitgangspuntennotitie Gezond010: het akkoord](#)

Omschrijving taakveld

De gemeente bewaakt en bevordert de gezondheid van haar bewoners en grijpt, indien nodig, in om de gezondheid te beschermen.

Rotterdammers werken in de eerste plaats zelf aan hun gezondheid. De gemeente stimuleert, ondersteunt en beschermt hen waar nodig. Dit doet de gemeente samen met tal van partners. Onder dit taakveld vallen de taken van de GGD op het gebied van gezondheidsbescherming, de jeugdgezondheidszorg van de Centra Jeugd en Gezin, en de gemeentelijke gezondheidspreventie.

Het taakveld omvat de taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is met betrekking tot de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van gezondheidsbescherming, de jeugdgezondheidszorg en de gezondheidsbevordering.

Wijkteams en Wmo-loketten

Pagina 90

Wijkteams en Wmo-loketten

Het informeren en adviseren over en het bieden van toegang tot passende en integrale zorg en ondersteuning

Integrale aanpak wijkteams

Doorontwikkeling wijkteams

Ontwikkelingen en voortgang

Het bieden van passende zorg en ondersteuning

De gemeente werkt aan een nieuw, integraal beleid voor zorg, welzijn en jeugdhulp. In juni 2019 is een startnotitie opgesteld, waarin de kaders worden geschetst voor het nieuwe beleid om Rotterdammers te voorzien van passende en integrale zorg en ondersteuning. In het beleidsplan, dat naar verwachting in het eerste kwartaal van 2020 verschijnt, wordt invulling gegeven aan deze kaders.

Eenduidige dienstverlening

Ten behoeve van het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening en het terugdringen van de administratieve lasten, is voor de professionals van VraagWijzer/wijkteam, Stedelijke Zorg en Jongerenloket in 2018 een eenduidig zorgproces uitgewerkt en gefaseerd ingericht. Er wordt niet meer gewerkt met 4 verschillende systemen, maar met één nieuw systeem: GIDSO. Vanaf 1 maart 2019 worden er tijdens de fase van vraagverheldering bij alle zorgloketten dezelfde stappen doorlopen die tot een ondersteuningsplan leiden.

We doen het samen

Alle wijkteams maken gerichte afspraken met veel verschillende partners in het wijknetwerk over doorverwijzen, op- en afschalen en andere vormen van samenwerking in de wijk. Een voorbeeld van deze afspraken is dat huisartsen een verkort aanmeldformulier kunnen gebruiken om hun patiënt aan te melden bij het wijkteam voor ondersteuning. Vanuit het Huisartseninformatiesysteem (HIS) kunnen huisartsen hun melding eenvoudig en veilig naar het wijkteam sturen.

Er zijn de afgelopen periode bijeenkomsten georganiseerd met en voor wijkteams rondom (o)GGZ in de wijk, samenwerking met Werk & Inkomen, woningcorporaties, Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond en bankslapers.

De wijkteams hebben afspraken gemaakt met Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond om vanaf 1 juli 2019 gefaseerd een aantal werkzaamheden rondom zogenaamde 'zorg met drang' over te nemen. Zo kunnen wijkteams zorgen voor een veilige ontwikkeling van deze betrokken kinderen.

In het najaar van 2019 wordt een nieuwe communicatielijn ingezet gericht op het (zorg)netwerk van partners in de wijk om de samenwerkingsmogelijkheden nog eens toe te lichten.

Doorontwikkeling wijkteams

Er wordt langs 3 thema's (samenwerken in de wijk, leren & ontwikkelen en organisatie & registratie) gewerkt aan de doorontwikkeling van de wijkteams. Op de 3 thema's zijn concrete acties geformuleerd die in 2019 worden uitgevoerd. Deze gaan over het maken van samenwerkingsafspraken met belangrijke partners (o.a. huisartsen, centrum voor jeugd en gezin (CJG), Veilig Thuis Rotterdam-Rijnmond, scholen), maar ook over het verbeteren van de huisvesting van de wijkteams en gerichte scholing van de wijkteammedewerkers.

GIDSO is een belangrijk instrument om de administratieve lasten in de wijkteams terug te dringen. Daarnaast zijn er met zorgaanbieders schrapessies georganiseerd om gezamenlijk te bekijken hoe het werk eenvoudiger en met minder administratieve belasting gedaan kan worden. In het najaar wordt gestart met jeugdhulpaanbieders.

In juli 2019 heeft de raad een brief ontvangen over de voortgang van de acties naar aanleiding van de aanbevelingen uit het rekenkamerrapport (kenmerk: 19bb17987). In deze brief is de raad ook geïnformeerd over de aanpak van werkvoorraden bij de wijkteams.

Wat willen we bereiken

Het bieden van toegang tot passende en integrale zorg en ondersteuning

Rotterdammers kunnen met hun vragen terecht bij VraagWijzer, het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), de huisarts en alle andere betrokkenen uit het wijknetwerk. Als daar aanleiding voor is krijgt de Rotterdammer een doorverwijzing naar het wijkteam of wordt een indicatie afgegeven voor een Wmo-maatwerkvoorziening.

Naast deze 'loketten' zijn er ook stedelijke loketten, waar inwoners van Rotterdam en regio terecht kunnen indien sprake is van (dreigende) dakloosheid. Speciaal voor jongeren is er het Jongerenloket, waar zij terecht kunnen met vragen over school, werk en zorg. Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond biedt hulp en advies aan bewoners die slachtoffer zijn van huiselijk geweld of kindermishandeling.

Met de inzet van passende en integrale zorg willen we bereiken dat ook minder zelfredzame Rotterdammers zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen, leven en werken in de stad.

We doen het samen

De integrale wijkteams vormen de ruggengraat van de zorg, welzijn en jeugdhulp in de wijk. Wijkteams leveren basishulp in nauwe samenwerking met gemeentelijke partners (zoals Werk en Inkomen, VraagWijzer, Stedelijke zorg, KBR en Jongerenloket), alle zorgaanbieders en andere relevante partijen, zoals vrijwilligersorganisaties, Welzijn, Huizen van de Wijk, scholen, huisartsen, jeugdartsen en medisch specialisten. De wijkteams verwijzen zo

nodig door naar voorzieningen van de tweede lijn, met inachtneming van de Verordening maatschappelijke ondersteuning en Jeugdhulp Rotterdam 2018.

Doorontwikkeling wijkteams

Daar waar Rotterdammers te maken krijgen met huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld is hun welzijn in het gedrang. We zetten er daarom op in om dit te voorkomen. Maar als het wel plaatsvindt, is het belangrijk dat dit zo snel mogelijk in beeld komt en er samen met alle betrokkenen gewerkt wordt aan een duurzaam veilige situatie. De wijkteams werken hierin nauw samen met Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond.

Wat gaan we daar voor doen

Het bieden van toegang tot passende en integrale zorg en ondersteuning

De gemeente biedt tijdig de juiste en passende zorg en ondersteuning in één keer goed aan, ook als het gaat om doorverwijzing naar andere hulpverlening. Leidraad hierbij is een hoge cliënttevredenheid en korte wachttijden. We verbeteren de dienstverlening, inclusief de digitale toegang, van de VraagWijzer door aan te sluiten bij plekken in de wijk waar de Rotterdammers met hun vragen komen (zoals Huizen van de Wijk en de gemeentelijke servicecentra). De gemeente geeft bekendheid aan de cliëntondersteuning, zodat de Rotterdammers de cliëntondersteuning goed kunnen vinden en ze weten dat deze onafhankelijk is van de gemeentelijke organisatie.

De medewerkers van VraagWijzer en de stedelijke loketten verstrekken informatie en advies. Als een Rotterdammer kortdurende basishulp nodig heeft, leiden ze hem door naar het wijkteam. Bij behoefte aan langdurige ondersteuning geven ze indicaties af voor Wmo-maatwerkvoorzieningen. De toegang tot maatschappelijke opvang loopt via de stedelijke loketten.

Om meer grip te krijgen op de zorgkosten vergroot de gemeente het kostenbewustzijn van de wijkteammedewerkers en medewerkers van de Wmo-loketten. Medewerkers worden opgeleid op het gebied van rechtmatigheid en doelmatigheid PGB, herkenning LVB en het vergroten van de vakbekwaamheid rond het uitvragen van de hulpvraag. Met datagedreven werken stuurt de gemeente op de duur en hoogte van de verstrekte indicaties.

We doen het samen

De wijkteams bieden tijdig de juiste en passende basishulp. In geval van doorverwijzing naar tweedelijns zorg zijn de wijkteams verantwoordelijk voor een goede casusregie.

De nieuwe Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp 2018 is de basis voor het beleid voor – en uitvoering van – een integrale aanpak van jeugd en volwassenen. In de wijkteams werken GGZ specialisten samen met Wmo adviseurs aan een goed advies rond complexe problematiek.

Doorontwikkeling wijkteams

We verbeteren het functioneren van de wijkteams langs de 3 thema's: samenwerken in de wijk, leren & ontwikkelen en organisatie & registratie. De hoofdlijnen zijn in het eerste kwartaal van 2019 uitgewerkt in concrete acties. In de rest van 2019 wordt uitvoering gegeven aan deze acties.

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Wijkteams en Wmo-loketten	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	1.713	2.515	2.441	2.351	2.351	2.351
Bijdragen rijk en medeoverheden	8	90	90	0	0	0
Overige opbrengsten derden	1.705	2.425	2.351	2.351	2.351	2.351
Lasten exclusief reserves	52.967	103.044	107.089	106.007	105.824	104.622
Apparaatlasten	5.222	54.095	54.465	53.492	53.304	53.239
Inhuur	4.029	4.160	3.198	3.050	3.050	3.050
Overige apparaatlasten	26	1.007	1.178	1.216	1.216	1.307
Personeel	1.167	48.928	50.089	49.226	49.039	48.882
Interne resultaat	2.146	-1.149	-25	-25	-25	-25
Interne resultaat	2.146	-1.149	-25	-25	-25	-25
Programmalasten	45.599	50.098	52.649	52.540	52.544	51.408
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	45.396	50.248	51.822	51.728	51.747	50.626
Kapitaallasten	0	0	827	812	797	781
Overige programmalasten	-1	0	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0

Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	204	-151	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-51.255	-100.529	-104.648	-103.656	-103.473	-102.271
Saldo voor reserveringen	-51.255	-100.529	-104.648	-103.656	-103.473	-102.271
Reserves	703	1.598	1.100	0	0	0
Onttrekking reserves	703	1.598	1.100	0	0	0
Saldo	-50.552	-98.931	-103.548	-103.656	-103.473	-102.271

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-90.630	-88.926	-88.461	-88.425	-88.425
Omissie 2019	-97.718	-95.509	-95.048	-94.995	-94.995
Voorjaarsnota 2019	-99.811	-102.891	-103.114	-102.916	-101.743
Begroting 2020	-98.931	-103.548	-103.656	-103.473	-102.271

Financiële bijstellingen

Bijstellingen		Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Voorjaarsnota 2019		-99.811	-102.891	-103.114	-102.916	-101.743
Bijstellingen Begroting 2020	Categorie					
Mutatie bestemmingsreserve Tweedelijns WMO en Jeugdhulp	Reserves	304	0	0	0	0
Kasschuif Programma Doorontwikkeling Informatiemanagement	Kasschuiven	1.034	-259	-259	-259	-259
Invulling opgaven voorjaarsnota	Technische wijzigingen	80	84	19	7	0
Overheveling middelen kwaliteitsimpuls Jeugd	Technische wijzigingen	-290	-371	-190	-190	-190
Overheveling middelen toezichthouder Meldpunt Zorgfraude Rotterdam	Technische wijzigingen	-80	-82	-82	-82	-82
Overheveling middelen functioneel beheer	Technische wijzigingen	0	-41	-41	-41	-41

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	39
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-168	12	11	8	5
Begroting na wijzigingen		-98.931	-103.548	-103.656	-103.473	-102.271

Toelichting financiële bijstellingen

Mutatie bestemmingsreserve Tweedelijns WMO en Jeugdhulp

2019: Het te dekken tekort op jeugdhulp is € 24.381 (€ 3.781 hoger dan bij voorjaarsnota geraamd). Dit bedrag heeft betrekking op de taakvelden wijkteams en WMO-loketten, maatwerkdienstverlening 18- en geëscaleerde zorg 18-. Oorzaken van het tekort zijn hogere lasten voor Zorg in Natura, Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond, Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond en ambulante hulp in thuissituaties.

2020: Het beschikbare bedrag ter dekking van tekorten op jeugdhulp is € 18.101. Dat is ruim € 4 mln hoger dan bij voorjaarsnota geraamd. Oorzaak is een toevoeging aan de bestemmingsreserve vanwege een hogere uitkering gemeentefonds.

Kasschuif Programma Doorontwikkeling Informatiemanagement

Het Programma Doorontwikkeling Informatiemanagement zal een jaar later financieel worden geactiveerd, waardoor de kapitaalslasten pas in latere jaren vallen. De middelen ter dekking van deze kapitaallasten worden verschoven naar volgende jaren.

Invulling opgaven voorjaarsnota

Bij de voorjaarsnota is binnen dit taakveld dekking gevonden voor de opgaven Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting. Deze bijstelling is een verdere invulling van deze dekking.

Overheveling middelen kwaliteitsimpuls Jeugd

Er zijn middelen overgeheveld voor een uitbreiding van capaciteit om een kwaliteitsimpuls te realiseren binnen de wijkteams op het onderdeel jeugd.

Overheveling middelen toezichthouder Meldpunt Zorgfraude Rotterdam

Er zijn middelen overgeheveld voor een extra toezichthouder bij het Meldpunt Zorgfraude Rotterdam.

Overheveling middelen functioneel beheer

Er zijn middelen overgeheveld vanuit Programma Werk en Inkomen voor functioneel beheer op de ICT-systemen die binnen Programma Doorontwikkeling Informatiemanagement zijn ontwikkeld.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van intensivering Masterplan Ouderen en Coalitieakkoord intensiveringen overhead. De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Deze technische wijzigingen zijn het gevolg van diverse budget verschuivingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

- [Wmo en doorontwikkelplan zorg Welzijn en jeugdhulp 2018](#)
- [Nota Publieke Gezondheid 2016 - 2020](#)
- [Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad](#)
- [Fietsplan Rotterdam 2016-2018](#)
- [Veilig Thuis](#)
- [Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel](#)
- [Wmo-kader Rotterdam 2015](#)

Beleidsmonitor

- [Integrale gezondheidsmonitor](#)
- [Wijkprofiel](#)
- [Raadsmonitor Welzijn, Zorg en Jeugdhulp](#)
- [Verordening Maatschappelijke ondersteuning Rotterdam 2015](#)

Wet- en regelgeving

- [Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Jeugdhulp Rotterdam 2018](#)
- [Wet publieke gezondheid](#)
- [Wet maatschappelijke ondersteuning 2015](#)
- [Jeugdwet](#)

Omschrijving taakveld

In dit taakveld verantwoordt het college de inzet van basishulp via wijkteams en de toegang tot de specialistische of langdurige ondersteuning.

Basishulp omvat kortdurende (3-12 maanden) begeleiding van Rotterdammers die problemen ondervinden bij:

- opgroeien en opvoeden
- financiën en schulden
- werk en dagbesteding
- wonen
- ouder worden
- leven met een beperking
- geestelijke gezondheid
- huiselijk geweld
- verslavingen

Wanneer er specialistische hulp of langdurige ondersteuning nodig is om de problemen op te lossen, regelt de gemeente toegang tot hulp en ondersteuning door een gespecialiseerde zorgaanbieder.

Voor de prestatie-indicatoren voor dit taakveld wordt verwezen naar de Raadsmonitor welzijn, zorg en jeugdhulp, die in ontwikkeling is. Deze indicatoren hebben betrekking op servicenormen (doorlooptijden) en cliënttevredenheid van de Wmo-loketten en wijkteams.

Werk & inkomen

Pagina 91

Werk en Inkomen

Iedereen doet mee (naar vermogen)

Rotterdammers met een arbeidsbeperking (loonwaarde < 100% wettelijk minimum loon) biedt de gemeente passende ondersteuning en (werk)arrangementen

Door het verstrekken van een uitkering biedt de gemeente bestaanszekerheid om Rotterdammers in staat te stellen hun focus te houden op hun arbeidsontwikkeling en – participatie

TAAKVELD 1

Arbeidsparticipatie - Werk

Zoveel mogelijk Rotterdammers werken (naar vermogen) en verdienen zo hun eigen inkomen

Arbeidsontwikkeling: gericht op het versterken van de arbeidsmarktpositie werkzoekenden

Het via (regionale) samenwerking en werkgeversdienstverlening versterken van de arbeidsmarkt

TAAKVELD 2

Begeleide participatie

Specifieke arrangementen en passend werk bieden aan Rotterdammers met een arbeidsbeperking

TAAKVELD 3

Inkomensregelingen - Inkomen

Elke Rotterdammer die daar recht op heeft ontvangt tijdig een (juiste) bijstandsuitkering

Elke werkzoekende kan rekenen op passende en betrouwbare dienstverlening

Omschrijving programma

Een van de ambities uit het coalitieakkoord 'Nieuwe energie voor Rotterdam' is om het aantal Rotterdammers met een bijstandsuitkering te laten dalen van 37.700 (begin 2018) naar 30.000 aan het einde van deze collegeperiode. We willen niet alleen dat meer Rotterdammers een baan vinden, maar ook dat die baan een duurzame baan is. Meedoen in onze samenleving is veelal gericht op werk. Het hebben van werk is in de ogen van de gemeente Rotterdam niet alleen belangrijk voor iemands inkomen, maar het hebben van werk heeft ook een grote maatschappelijke waarde. Het levert een bijdrage aan de ontwikkeling en ontplooiing van Rotterdammers, het onderhouden van sociale contacten en het toenemen van eigenwaarde, gezondheid en zelfstandigheid.

Mensen die via werk vooruit willen komen in hun leven, maar daar net even wat meer hulp bij nodig hebben, ondersteunt de gemeente met arbeidsontwikkeling en re-integratie. Tegelijkertijd stimuleren we hen om zoveel als mogelijk zelfstandig stappen te zetten. De rol van de gemeente verandert van een controlerende naar een participerende rol, met meer aandacht voor de mens achter de werkzoekende. Iedere Rotterdammer heeft recht op eerlijk en vriendelijk contact. We zetten daarom vol in op het verbeteren van de bejegening en dienstverlening aan Rotterdammers. Dit vraagt ook iets van onze organisatie. Het hebben van een uitkering is niet vrijblijvend: wie een uitkering ontvangt, doet naar vermogen mee. Als betaald werk (nog) niet mogelijk is, vragen we de uitkeringsgerechtigde om een maatschappelijke inspanning te leveren door middel van mantelzorg of vrijwilligerswerk (Prestatie010).

De afgelopen jaren zijn de beschikbare middelen voor re-integratie fors verminderd. Dit betekent dat we keuzes moeten maken. De uitvoering van de Participatiewet is een onderdeel van de ontwikkelingen binnen het bredere sociale domein.

Inkomenszekerheid als basis

Het wegvallen van inkomen of het zetten van de eerste stappen naar werk (parttime werk) leidt bij mensen met een bijstandsuitkering al snel tot nieuwe of een toename van onzekerheden en problemen op andere leefgebieden. Door schulden wordt ook de arbeidsmarktpositie van werkzoekenden verder verzwakt. Inkomenszekerheid dient daarom als basis waarop verder gebouwd kan worden. Gedurende deze collegeperiode is er om die reden focus op het verbeteren van inkomenszekerheid bij werkzoekenden. Door het bieden van de noodzakelijke zekerheid en rust, ontstaat er ruimte om gerichte stappen te zetten richting mens- en arbeidsontwikkeling, waarbij werkzoekenden zoveel mogelijk zelf de regie kunnen pakken, zonder zorgen over de stabiliteit van het inkomen.

Inkomensonzekerheid kan simpelweg te maken hebben met het hebben van te weinig bestaansmiddelen. De bijstandsuitkering voorziet in een tijdelijk vangnet. Maar hiermee eindigt de onzekerheid voor te veel Rotterdammers nog niet. Onvoorspelbare inkomsten en complexiteit van regels en processen kunnen ook leiden tot inkomensonzekerheid. Onzekerheid leidt tot (meer) stress, in combinatie met een doelgroep die vaak toch al moeite heeft om overzicht te houden. Daarom is er in het kader van inkomenszekerheid ook aandacht voor overzicht en rust op het vlak van financiën.

Passende en excellente dienstverlening

De komende jaren willen we de dienstverlening aan de Rotterdammer verder verbeteren. Meer dan ooit staat de Rotterdammer centraal. Dit heeft gevolgen voor de structuur van de dienstverlening, maar ook voor de bejegening richting werkzoekenden.

We zien dat in de afgelopen jaren onze dienstverlening steeds specifiek en doelgerichter is geworden met specialisten voor verschillende typen dienstverlening en verschillende doelgroepen. Hierdoor is de dienstverlening en vooral de manier waarop de Rotterdammer deze ervaart versnipperd geraakt. In de loop van de tijd kan een Rotterdammer in de bijstand zo maar contact hebben met tien professionals die elk vanuit hun eigen opdracht werken aan de re-integratie van de werkzoekende. Ze kunnen goed aan de slag gaan, maar ook vanuit hun eigen opdracht verschillende boodschappen afgeven. En soms en herhaaldelijk dezelfde informatie aan een Rotterdammer vragen. Om dit te verbeteren gaan we de begeleiding van werkzoekenden richting werk van begin tot einde doorlopend organiseren, door het werken met één vaste contactpersoon en een maximum aantal overdrachtsmomenten.

Een passende bejegening is essentieel in de dienstverlening die we de Rotterdammer willen bieden. Van regel- en systeem-gestuurd werken gaat de gemeente deze collegeperiode naar doel- en mensgestuurd werken. Dit betekent dat de gemeente Rotterdam in haar communicatie een nette, vriendelijke en respectvolle toon aanslaat. Hierbij krijgen professionals in de uitvoering de ruimte om degene aan de andere kant van de tafel te leren kennen, te zien welke problematiek er heerst, te achterhalen wat iemand kan en wil en wat ervoor nodig is om dit te realiseren.

Integrale aanpak

De aanpak van de gemeente richting werk, moet integraal worden vormgegeven om zo goed mogelijk aan te

sluiten bij de wensen en behoeften van de Rotterdammer. We weten dat van de Rotterdammers in de bijstand er bij ruim 5.500 mensen sprake is van vastgestelde psychische belemmeringen, en bij ruim 6.700 mensen van fysieke belemmeringen. Dit kan niet los worden gezien van een inkomensvraag. En hoewel een groot deel van de mensen in de bijstand voldoet aan de wettelijke eisen van de taaleis, is daarmee niet gezegd dat deze groep het Nederlands ook voldoende beheerst. Ook heeft ca. 40 procent van de Rotterdammers in de bijstand met problematische schulden te maken, en maken duizenden Rotterdammers in de bijstand gebruik van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) of is jeugdhulp actief binnen het gezin. Als er dienstverlening wordt geboden op deze terreinen, moet die integraal en laagdrempelig worden vormgegeven om de aanpak re-integratie naar werk te versterken, en vice versa.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid		Bron
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 65 jaar	Streefwaarde	N.v.t. LISA
		Realisatie	854,8 (2018)
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	Streefwaarde	N.v.t. Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
		Realisatie	18,06 (2015)
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	Streefwaarde	N.v.t. CBS
		Realisatie	62,6% (2018)
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	Streefwaarde	N.v.t. Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
		Realisatie	3,75% (2015)
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners	Streefwaarde	N.v.t. CBS
		Realisatie	91,7 (2e halfjaar 2018)
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15 – 65 jaar	Streefwaarde	N.v.t. CBS
		Realisatie	33,2 (1e halfjaar 2018)

Meer informatie over de BBV-indicatoren is te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Overzicht baten en lasten

Overzicht van baten en lasten	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Werk en inkomen						
Baten exclusief reserves	566.844	554.008	518.322	484.009	475.698	474.819
Bijdragen rijk en medeoverheden	553.719	542.672	506.679	472.350	463.840	462.961

Financieringsbaten	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	12.341	11.400	11.644	11.659	11.859	11.859
Overige baten	784	-64	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	737.325	724.827	702.578	664.242	654.501	647.444
Apparaatlasten	107.139	118.531	118.869	112.232	112.484	105.333
Inhuur	32.385	38.252	29.779	24.273	24.204	16.378
Overige apparaatlasten	2.459	2.654	3.746	3.754	3.754	4.816
Personeel	72.294	77.624	85.344	84.205	84.526	84.138
Interne resultaat	-3.659	-2.836	-3.310	-3.495	-3.495	-3.495
Interne resultaat	-3.659	-2.836	-3.310	-3.495	-3.495	-3.495
Programmalasten	633.846	609.132	587.019	555.505	545.512	545.607
Financieringslasten	0	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	30.455	27.095	27.195	26.357	26.757	27.295
Kapitaallasten	1.634	2.318	3.290	3.228	2.782	1.675
Overige programmalasten	3.001	2.041	4.372	4.345	4.313	4.313
Salariskosten WSW en WIW	57.793	56.812	55.601	58.758	59.414	60.078
Sociale uitkeringen	535.334	515.134	490.260	455.726	444.006	444.006
Subsidies en inkomstenoverdrachten	5.628	5.732	6.302	7.092	8.241	8.241
Saldo voor vpb en reserveringen	-170.482	-170.819	-184.256	-180.233	-178.802	-172.625
Saldo voor reserveringen	-170.482	-170.819	-184.256	-180.233	-178.802	-172.625
Reserves	42.902	10.483	4.190	-1.300	4.000	0
Onttrekking reserves	2.670	6.007	10.890	4.000	4.000	0
Toevoeging reserves	5.895	4.000	6.700	5.300	0	0
Vrijval Reserves	46.127	8.476	0	0	0	0
Saldo	-127.579	-160.336	-180.066	-181.533	-174.802	-172.625

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-181.184	-174.585	-172.366	-172.435	-172.435

Omissie 2019	-184.196	-178.133	-175.937	-175.922	-175.922
Voorjaarsnota 2019	-156.814	-171.164	-168.120	-178.928	-173.159
Begroting 2020	-160.336	-180.066	-181.533	-174.802	-172.625

Baten

De baten bestaan voornamelijk uit rijksbijdragen in het kader van de Bundeling uitkeringen inkomensvoorzieningen gemeenten (BUIG) ten behoeve van de uitvoering van de Participatiewet. Vanuit deze bijdrage betaalt de gemeente bijstandsuitkeringen en loonkostensubsidies.

Lasten

De programmalasten bestaan voor het grootste deel uit de sociale uitkeringslasten. De participatiemiddelen, als integratie-uitkering in het gemeentefonds, zijn bestemd voor re-integratie van werkzoekenden, werkzoekenden met een arbeidsbeperking en de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW).

Reserves

De reserves bestaan voornamelijk uit de bestemmingsreserve BUIG. Deze reserve wordt gebruikt voor het dekken van eventuele tekorten op de BUIG. Naast tekorten op BUIG worden ook de lasten voor Social Impact Bonds (SIB) gedekt uit de bestemmingsreserve BUIG.

Meerjarig verloop

Het meerjarig verloop van de programmalasten en baten wordt vooral beïnvloed door de geraamde ontwikkeling van de uitkeringslasten en het BUIG-budget. De lasten van de sociale uitkeringen zijn voor twee jaren (2019 en 2020) geraamd op basis van volume en prijs. Het BUIG-budget voor deze jaren is gebaseerd op de laatst verkregen informatie van het Rijk (nader voorlopig budget 2019). Voor de jaren daarna wordt de ontwikkeling in de verwachte rijksbaten gelijkgesteld aan de ontwikkeling van de verwachte lasten, die een sterke daling vertonen vanwege de beoogde daling naar 30.000 uitkeringen.

Het meerjarig verloop op de apparaatslasten wordt voornamelijk veroorzaakt door de mutatie in de formatie en de aan het personeelsbestand gerelateerde kosten (loonkosten, overige personele kosten, inhuur). De formatie is gebaseerd op de benodigde capaciteit voor het bedienen van het geraamde bijstandsvolume. Deze formatie wordt vervolgens vertaald in het benodigde loonkostenbudget. Omdat het bijstandsvolume over de jaren heen fluctueert wordt een deel van de formatie ingevuld met inhuur. Dit om frictiekosten te vermijden.

Arbeidsparticipatie - Werk

Zoveel mogelijk Rotterdammers werken (geheel of gedeeltelijk) en verdienen zo hun eigen inkomen

Arbeidsontwikkeling: gericht op het versterken van de arbeidsmarktpositie werkzoekenden

Het via (regionale) samenwerking en werkgeversdienstverlening versterken van de arbeidsmarkt

Ontwikkelingen en voortgang

De arbeidsmarkt is dynamisch en verandert snel. De technologische veranderingen, de energietransitie, de opkomst van de circulaire- en deeleconomie dragen daaraan bij. De economische groei van de laatste jaren zorgt voor een toename van de werkgelegenheid en daling van de werkloosheid. Desondanks zijn er in Rotterdam veel werkzoekenden in de bijstand.

Het is de ambitie om het aantal Rotterdammers met een bijstandsuitkering deze collegeperiode te laten dalen tot 30.000. Hoewel de vraag op de arbeidsmarkt groot is, hebben factoren als leeftijd, werkloosheidsduur en opleidingsniveau een negatieve invloed op het gemak waarmee werkzoekenden werk vinden. Er is sprake van een mismatch tussen vraag en aanbod op de regionale arbeidsmarkt. Met het nieuwe Beleidskader en de Leerwerkakkoorden voorzien we in deze nodige maatregelen om vanuit deze situatie resultaten te blijven boeken.

Beleidskader Participatiewet

Op 11 juni 2019 is het Meerjarig Beleidskader Participatiewet 'Mensenwerk' vastgesteld. Dit beleidskader beschrijft het gemeentelijke beleid voor de uitvoering van de Participatiewet voor de periode 2019-2022. Het college legt in de uitvoering van de Participatiewet de focus op de volgende drie punten:

- passende en excellente dienstverlening voor werkzoekenden, die vorm krijgt in meer maatwerk en een betere bejegening
- duurzame uitstroom naar werk vanuit de bijstand
- het vergroten van de inkomenszekerheid voor werkzoekenden

Rotterdams Leerwerkakkoorden

Met de ondertekening van het Rotterdams Leerwerkakkoord (LWA) op 5 februari 2019, werd een brede coalitie van partners uit bedrijfsleven en onderwijs het commitment aangegaan om intensief samen te werken aan de nodige ingrepen om de regionale arbeidsmarkt toekomstbestendiger en inclusiever te maken. Het LWA is één van de ambities uit het coalitieakkoord en heeft tot doel om meer Rotterdammers duurzaam aan het werk te krijgen en te houden.

De ambitie is om op grond van dit LWA per sector deelakkoorden aan te gaan met daarin concrete afspraken over acties en doelstellingen gericht op de 3 pijlers: van school naar werk, van werk naar werk en (weer) aan het werk. In de afgelopen periode zijn drie van deze deelakkoorden afgesloten. In het kader van de energietransitie, de haven en het MKB. Daarnaast zijn er deelakkoorden in voorbereiding gericht op; de bouw, facilitaire dienstverlening, transport en logistiek, horeca en toerisme en de zorg.

Ontwikkeling aantal bijstandsuitkeringen

De ambitie van dit college is een daling van het aantal uitkeringen naar 30.000 eind 2021. In de Voorjaarsnota hebben we de tussentijdse mijlpaal voor eind 2019 aangescherpt naar 33.700 uitkeringen. Er is in de eerste acht maanden van het jaar een daling van 35.292 naar 34.620 uitkeringen gerealiseerd (- 672), zodat de opgave voor de rest van het jaar een verdere daling met tenminste 920 uitkeringen is. De bestandsdaling is in het tweede tertaal (- 412) sneller verlopen dan in het eerste tertaal (- 260), en we zetten alles op alles om de resterende opgave voor 2019 te behalen.

Een andere ambitie van dit college is om specifiek voor Rotterdam-Zuid een trendbreuk tot stand te brengen in het aantal uitkeringen. Van disproportioneel (40,3% van de totale bijstandspopulatie) naar evenredig ten opzichte van de rest van Rotterdam in 2031 (31%) met als tussenwaarde 37,4% eind 2021. Dit komt overeen met een daling tot 11.220 uitkeringen eind 2021. In de eerste acht maanden van 2019 hield de daling van het aantal uitkeringen in Rotterdam-Zuid gelijke tred met de rest van Rotterdam: van 14.214 naar 13.933. Aan de benodigde versnelling wordt hard gewerkt binnen het programma Samen voor Zuid.

Wat willen we bereiken

1.1 Minder Rotterdammers in de bijstand (zoveel mogelijk uitstroom naar betaald werk)

De gemeente Rotterdam wil dat zoveel mogelijk Rotterdammers die nu nog bijstand ontvangen profiteren van de groeiende en nieuwe werkgelegenheid. De gemeente zet mensen en middelen in ten bate van werk en arbeidsontwikkeling om de zelfredzaamheid van burgers te bevorderen en daarmee de afhankelijkheid van uitkeringen zo veel mogelijk te beperken. Werk en Inkomen wil dit voor elkaar krijgen door het beperken van de instroom, het vergroten van de uitstroom en het stimuleren van de doorstroom.

1.2 Deeltijd werken als opstap naar volledige uitstroom uit de bijstand

Op de huidige flexibele arbeidsmarkt krijgen werkzoekenden steeds vaker tijdelijke arbeidscontracten en deeltijdwerk aangeboden. Dit kan een goede opstap zijn naar werk met een inkomen boven bijstandsniveau. Het is belangrijk dat de drempel voor het aanvaarden van dit soort werk zo laag mogelijk is. Dit kan door te zorgen dat het aanvaarden van tijdelijk en parttime werken loont. Werkzoekenden mogen de eerste zes maanden een deel van hun inkomen uit arbeid houden, waardoor werkzoekenden er altijd op vooruit gaan als zij deeltijdwerk accepteren.

Als werkzoekenden op eigen kracht werk vinden, bestaat de kans dat zij, zonder enige bemiddeling vanuit de gemeente Rotterdam, nulurencontracten aanvaarden. Omdat wij nulurencontracten of kleine flex-contracten niet duurzaam achten, willen wij dit niet stimuleren. Als de gemeente afspraken maakt met werkgevers over een vorm van vergoeding of tegemoetkoming, moet hier fulltime uitstroom tegenover staan. Het uiteindelijke doel blijft om volledig onafhankelijk te worden van de bijstand. Deeltijdwerk is geen eindstation, tenzij dit voor de werkzoekende het maximaal haalbare is.

1.3 Minder werkloosheid op Zuid

Eind 2018 sloten gemeente Rotterdam en het Rijk de Regiodeal Rotterdam Zuid. Dit betekent dat in de jaren 2019 tot en met 2022 via het Nationaal Programma Rotterdam Zuid 260 miljoen euro extra geïnvesteerd wordt, met name in Wonen, School en Werk op Zuid. Voor de inzet op de pijler Werk is in totaal 48 miljoen euro gereserveerd. Hieraan is de ambitieuze doelstelling gekoppeld om een trendbreuk in de bijstandsontwikkeling op Zuid tot stand te brengen, van disproportioneel (circa 40,2% van de totale bijstandspopulatie) naar evenredig ten opzichte van de rest van Rotterdam in 2031 (31%), met als tussenwaarde 37,4% eind 2022. Hiervoor is het programma Samen voor Zuid ontwikkeld.

2.1 Wegnemen van belemmeringen

Als werkzoekenden (nog) niet in staat zijn om zelf werk te vinden, of nog niet kunnen voldoen aan de (vacature) eisen van werkgevers, dan kan de gemeente ze ondersteunen bij re-integratie naar werk. Die ondersteuning kan zich richten op het duurzaam ontwikkelen van kennis, vaardigheden en opleiding die nodig zijn om werk te vinden en te houden.

2.2 Speciale inzet kwetsbare doelgroepen

Onder de Participatiewet vallen verschillende doelgroepen, die elk hun eigen aanpak, begeleiding en perspectief hebben. Daarom wordt binnen de aanpak van de gemeente gedifferentieerd en kunnen verschillende instrumenten worden ingezet. Het uitgangspunt hierbij is dat er maatwerk wordt geboden aan individuele werkzoekende, maar binnen de participatiewet zijn ook specifieke groepen te onderscheiden. Voor elk van deze groepen wordt de aanpak gekozen die leidt tot de meeste kans op de arbeidsmarkt, door maatwerk te bieden en de talenten van elk individu te benutten.

2.3 Arbeidsontwikkeling gericht op de vraag vanuit de markt

We willen dat zoveel mogelijk werkzoekenden toegang hebben tot betaald werk op de (bij voorkeur reguliere) arbeidsmarkt. De vraag naar werk wordt bepaald door de stand van de economie, werkgevers, ondernemers en

opdrachtgevers. Het WerkgeversServicepunt Rijnmond (WSPR) maakt afspraken met werkgevers en intermediairs over het ontsluiten van geschikte banen voor werkzoekenden. Het WSPR is een samenwerking tussen de gemeente Rotterdam, het UWV en 15 regiogemeenten.

3.1 Goede regionale samenwerking (onderwijs, overheid en werkgevers) ondersteunend aan een beter functionerende arbeidsmarkt

Om de forse uitdaging aan te gaan om te komen tot een bijstandsbestand van 30.000 Rotterdammers is meer en een gewijzigde inzet nodig van de gemeente. Maar ook inzet en commitment van partijen uit de stad. In het arbeidsmarktbeleid wordt ingezet op samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs, UWV en gemeenten, om zo vraag en aanbod op de arbeidsmarkt zoveel als mogelijk op elkaar te laten aansluiten.

3.2 Verhogen participatiegraad van mensen uit het doelgroepregister

In Rotterdam wonen relatief veel inwoners met een kwetsbare arbeidsmarktpositie. Een deel van hen profiteert niet van de aantrekkende economie en groeiende werkgelegenheid. Vaak is een arbeidsbeperking hiervan een oorzaak en het niet of minder kunnen voldoen aan de eisen die werkgevers stellen op de reguliere arbeidsmarkt. Rotterdam wil ook deze mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt passend werk en begeleiding kunnen bieden, zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie. Als zij daarvoor kiezen, willen we deze mensen stimuleren te leren en zich te ontwikkelen en hen daarvoor de nodige begeleiding en ondersteuning bieden.

Wat gaan we daar voor doen

1.1 a Preventie van instroom vóór en tijdens aanvraagfase

Rotterdammers die (tijdelijk) niet kunnen voorzien in hun levensonderhoud kunnen voor ondersteuning terecht bij de gemeente. Om te voorkomen dat mensen vanuit de WW instromen in de bijstand, is WW@Work opgezet. Hierin worden Rotterdammers die aan het einde van hun WW-periode zitten, preventief benaderd en ondersteund vanuit de gemeente in hun zoektocht naar werk. Een ander preventie-instrument is BuroWerk. Met BuroWerk wordt gelijk bij de uitkeringsaanvraag gekeken of er een kans op werk is, waardoor mogelijk instroom in de uitkering voorkomen kan worden. Door de werkwijze van WW@Work en BuroWerk stromen jaarlijks zo'n 1.000 mensen minder in, doordat zij een baan vinden.

1.1 b Matchen, begeleiden naar werk

Om zoveel mogelijk Rotterdammers aan de slag te krijgen én te houden is een goede match met de veranderende vraag op de arbeidsmarkt essentieel. Dit kan de gemeente niet alleen. Om de regionale arbeidsmarkt toekomstbestendiger en inclusiever te maken, is samenwerking met onderwijs en bedrijfsleven noodzakelijk. Deze samenwerking krijgt onder anderen vorm en inhoud via de Rotterdamse Leerwerkakkoorden (LWA). Hiermee is het commitment aangegaan om gedurende een langere periode (6 jaar) via drie pijlers intensief samen te werken aan de nodige ingrepen om de regionale arbeidsmarkt toekomstbestendiger te maken:

- van school naar werk
- van werk naar werk
- (weer) aan het werk

1.2 Begeleiden naar deeltijdwerk

Op de huidige flexibele arbeidsmarkt krijgen werkzoekenden steeds vaker tijdelijke arbeidscontracten en deeltijdwerk aangeboden. Dit kan een goede opstap zijn naar werk met een inkomen boven bijstandsniveau. Het is belangrijk dat de drempel voor het aanvaarden van dit soort werk zo laag mogelijk is. Dit kan door te zorgen dat het aanvaarden van tijdelijk en parttime werken loont, maar ook door werkzoekenden goede dienstverlening te bieden over hoe hun inkomen verandert bij het aanvaarden van deeltijdwerk. Werkzoekenden mogen de eerste zes maanden een deel van hun inkomen uit arbeid houden, waardoor werkzoekenden er altijd op vooruit gaan als zij deeltijdwerk accepteren.

Als werkzoekenden op eigen kracht werk vinden, bestaat de kans dat zij, zonder enige bemiddeling vanuit de gemeente Rotterdam, nulurencontracten aanvaarden. Omdat wij nulurencontracten of kleine flex-contracten niet duurzaam achten, willen wij dit niet stimuleren. Als de gemeente afspraken maakt met werkgevers over een vorm van vergoeding of tegemoetkoming, moet hier fulltime uitstroom tegenover staan. Het uiteindelijke doel blijft om volledig onafhankelijk te worden van de bijstand. Deeltijdwerk is geen eindstation, tenzij dit voor de werkzoekende het maximaal haalbare is.

1.3 Aanpak werk op Zuid

De ambitie is om een trendbreuk in de bijstandsontwikkeling op Zuid tot stand te brengen. Van disproportioneel (circa 40,2% van de totale bijstandspopulatie) naar evenredig ten opzichte van de rest van Rotterdam in 2031 (31%), met als tussenwaarde 37,4% eind 2022. Hiervoor is het programma Samen voor Zuid ontwikkeld. Rode draad in dit programma is aandacht voor de situatie van de werkzoekende en het bieden van maatwerk. Met extra financiële middelen worden onder andere extra werkconsulenten aangetrokken, zodat aan werkzoekenden meer en structureler aandacht gegeven kan worden. Ook zijn faciliteiten voorhanden die nodig zijn om mensen in staat te stellen aan het werk te gaan, of het nu gaat om jobcoaching, kinderopvang of het leren van de Nederlandse taal. Indien nodig behoort ook de inzet van schulddienstverlening en zorg (via de wijkteams) tot de mogelijkheden.

Vanuit de teams van W&I zal ook met één contactpersoon en met zo min mogelijk overdrachtmomenten worden gewerkt.

2.1 a De werkzoekende centraal

Een passende bejegening is essentieel in de dienstverlening die we de Rotterdammer willen bieden. In de afgelopen jaren waren regel- en systeemgestuurd werken leidend in het gemeentelijke contact met de Rotterdammer. Hierdoor ontstond voor de professional weinig ruimte om maatwerk te leveren en in te gaan op mogelijke andere problemen in het leven van de Rotterdammer, die de zoektocht naar werk in de weg stonden. Van regel- en systeem-gestuurd werken gaat de gemeente deze collegeperiode naar doel- en mensgestuurd werken. Dit betekent dat gemeente Rotterdam in haar communicatie een nette, vriendelijke en respectvolle toon aanslaat. Hierbij krijgen professionals in de uitvoering de ruimte om degene aan de andere kant van de tafel te leren kennen, te zien welke problematiek er heerst, te achterhalen wat iemand kan en wil en wat ervoor nodig is om dit te realiseren.

2.1 b Meer maatwerk

Als we de werkzoekenden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt op een realistische manier willen begeleiden naar werk, moeten we weten wat het perspectief van die Rotterdammer is op werk en ontwikkeling (naar werk). Hiervoor zullen we werkzoekenden beter moeten kennen. Het beter in beeld hebben van dit perspectief past ook bij de wens van dit college om meer maatwerk en passende dienstverlening te bieden. Daarom wordt 2019 gestart met het op een nieuwe manier bepalen van dit ontwikkelingsperspectief. Door gebruik te maken van interactieve testen en vragen, wordt voor de werkzoekende stap voor stap zichtbaar wat het meest passende uitstroomperspectief is op basis van vijf werkprofielen: verkoper, vervoerder, helper, aanpakker en maker. Dit inzicht maakt het ook makkelijk om binnen dit specifieke uitstroomprofiel de meest passende vacatures te vinden. Op basis van het profiel van de werkzoekende kan zo vastgesteld worden wat de belangrijke nog te ontwikkelen kwaliteiten en vaardigheden zijn. Hierbij wordt ook gekeken naar de motivatie en soft skills van de werkzoekende en naar zaken als aanwezigheid van bijvoorbeeld schulden of noodzaak voor kinderopvang.

2.1 c Inzetten op taaleis

Het verband tussen taal en werk is onomstreden. Mensen met een taalachterstand hebben meer moeite om een baan te vinden en lopen een grotere kans om die baan te verliezen. We willen niet dat werkzoekenden aan de kant staan doordat zij de Nederlandse taal niet of beperkt beheersen. We zoeken daarom aansluiting bij het beleidskader Taal 2019-2022. Door uitvoering te blijven geven aan de Wet taaleis en door taaltrainingen aan te bieden die zo goed mogelijk aansluiten bij het niveau van de werkzoekende, maar ook door meer in te zetten op trajecten waarbij werken en het leren van (vak)taal samengaan.

2.2 Aanpak jongeren

Het aantal werkzoekende jongeren (<27 jaar) met een bijstandsuitkering is in de afgelopen periode flink gedaald. Tegelijkertijd ligt er ook nu nog een forse uitdaging om het aantal jongeren met een bijstandsuitkering verder terug te dringen. Het college heeft de ambitie dat in 2022 nog 2.080 jongeren een bijstandsuitkering ontvangen. De realisatie van deze ambitie gebeurt langs twee sporen: enerzijds maakt het Jongerenloket de omslag naar intensievere dienstverlening en meer maatwerk voor jongeren. Hier hoort ook het werken met intakespecialisten en een uitgebreide intake bij, volgens de methodiek van de brede uitvraag, om zo de hulpvraag van de jongeren goed in beeld te brengen en uitval te beperken. Anderzijds draagt het Leerwerkakkoord bij aan het realiseren van de ambitie. Met het LWA wordt beoogd zoveel mogelijk mensen duurzaam aan het werk te helpen, of van werk naar werk te begeleiden. In het kader van het LWA is afgesproken dat de doelgroep jongeren een vaste plek krijgt in elk sectorakkoord. Daarnaast is preventie belangrijk. Jaarlijks komen in Rotterdam duizenden jongeren van school af. De meeste jongeren stromen door naar een vervolgopleiding of naar werk. Toch komen ieder jaar ook zo'n 650 jonge schoolverlaters via het Jongerenloket in een uitkering terecht. Dit moet anders. Naast het toepassen van maatwerk gericht op zelfredzaamheid en duurzame uitstroom, gaan we de komende jaren ook versterkt werken aan preventiemaatregelen voor het instromen in de bijstand.

3.1 a Transparantie binnen de arbeidsmarkt verhogen

De werkgeversdienstverlening ondersteunt deze doelstellingen. Een strategische arbeidsmarktanalyse onderbouwt, met advies aan bestuurders, management en uitvoering, waar accenten gelegd moeten worden. Door vroegtijdige betrokkenheid van werkgevers, is deze aanpak arbeidsmarktgericht, ook voor werkzoekenden met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Met instrumenten, zoals scholing, jobcoaching, jobcarving, proefplaatsing, detacheringen, bouwen we een brug naar werk. Begeleiding en (door)scholing maken dat ze niet alleen werkfit (jobready) maar ook duurzaam werkend (jobsteady) worden.

3.1 b SROI verplichtingen opbouwen en invullen (aansluiten bij gebiedsontwikkelingen, stedelijke investeringen, transitie)

Social return maakt een belangrijk onderdeel uit van het programma Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) van Rotterdam. Met het instrument social return stimuleert Rotterdam via de eigen inkoopopdrachten werkgevers (opdrachtnemers) om bij te dragen aan de arbeidsparticipatie van kwetsbare werkzoekenden op de arbeidsmarkt. Dit kan door het aanbieden van betaald werk, stageplaatsen, orders voor SW-bedrijven of het uitvoeren van een maatschappelijke activiteit.

3.1 c Investeren in de (digitale) dienstverlening aan werkgevers (acquisitie, dealmaking)

De uitdaging voor de gemeente is om werkzoekenden en werkgevers met slimme ICT te begeleiden. Deze collegeperiode is gestart met 'HalloWerk'. Dit platform biedt werkzoekenden de mogelijkheid online een uitgebreid

profiel aan te maken en geeft werkgevers de optie om op basis hiervan direct kandidaten te benaderen voor openstaande vacatures. Op HalloWerk worden kandidaten niet geselecteerd op basis van hun opleiding en ervaring, maar juist op basis van hun talent, motivatie en bijvoorbeeld hun hobby's. Tegelijk biedt HalloWerk aan werkgevers de mogelijkheid om vacatures aan te bieden waarvoor zij personeel zoeken. Via HalloWerk kunnen werkzoekenden vervolgens zelf ook contact opnemen met de betreffende werkgever. HalloWerk is hiermee een toevoeging op onze dienstverlening en biedt ruimte voor rechtstreeks contact tussen werkgever en werkzoekenden zonder tussenkomst van de gemeente.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Colleetarget: Minder Rotterdammers in de bijstand: in deze collegeperiode daalt het aantal bijstandsuitkeringen in Rotterdam naar 30.000	Streefwaarde	36.000	33.700	32.000	30.000		
	Realisatie	35.292	34.620				
1.2 NPRZ (aandeel) in de bijstand (%)	Streefwaarde	38,9%	38,4%	37,9%	37,4%		
	Realisatie	40,28%	40,25%				
2.2 Jongeren in de bijstand (incl. statushouders)	Streefwaarde	2.250	2.200	2.200	2.080		
	Realisatie	2.235	2.147				

De genoemde realisatie cijfers over 2019 zijn cijfers t/m tweede tertaal 2019, tenzij anders aangegeven.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.1 Instroom in de bijstand (aantal)	Streefwaarde	7.800	7.600	7.050	6.550		
	Realisatie	7.186	4.758				
1.2 Uitstroom naar werk (aantal)	Streefwaarde	4.500	4.500	4.500	4.500		
	Realisatie	4.506	2.628				
1.3 Parttime werk (€ mln)	Streefwaarde	13,5	14,5	14,5	14,5		
	Realisatie	12,2	9,2				
1.4 Uitstroom Jongeren (aantal)	Streefwaarde	1.150	1.150	1.150	1.150		
	Realisatie	1.553	856				
1.5 Uitstroom naar werk in Rotterdam Zuid (NPRZ)	Streefwaarde	2.100	2.200	2.200	2.200		
	Realisatie	1.909	1.085				

De genoemde realisatie cijfers over 2019 zijn cijfers t/m tweede tertaal 2019, tenzij anders aangegeven.

Wat kost het

	2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	8.680	3.758	2.050	350	350
Bijdragen rijk en medeoverheden	7.291	3.408	1.700	0	0
Overige opbrengsten derden	500	350	350	350	350
Overige baten	888	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	57.347	58.126	51.089	48.746	43.129
Apparaatlasten	43.075	45.844	41.177	39.155	39.153
Inhuur	18.876	23.168	17.810	15.732	8.792
Overige apparaatlasten	889	920	1.335	1.337	1.778
Personeel	23.310	21.756	22.032	22.086	21.979
Interne resultaat	2.551	1.179	974	974	974
Interne resultaat	2.551	1.179	974	974	974
Programmalasten	11.721	11.102	8.939	8.618	8.308
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	10.633	9.462	8.264	8.046	9.036
Overige programmalasten	6	0	0	0	0
Salariskosten WSW en WIW	18	194	93	-10	-12
Sociale uitkeringen	593	612	582	582	582
Subsidies en inkomensoverdrachten	471	834	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-48.667	-54.368	-49.039	-48.396	-42.779
Saldo voor reserveringen	-48.667	-54.368	-49.039	-48.396	-42.779
Reserves	1.464	1.556	-2.700	-1.300	4.000
Onttrekking reserves	1.464	5.556	4.000	4.000	4.000
Toevoeging reserves	0	4.000	6.700	5.300	0
Vrijval Reserves	0	0	0	0	0
Saldo	-47.203	-52.812	-51.739	-49.696	-44.084

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi 2019 2020 2021 2022 2023

Begroting 2019	-53.594	-50.627	-50.261	-50.448	-50.448
Omissie 2019	-50.059	-46.391	-45.420	-45.574	-45.574
Voorjaarsnota 2019	-50.092	-45.054	-37.703	-49.324	-44.556
Begroting 2020	-52.812	-51.739	-49.696	-44.084	-42.779

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023	
Voorjaarsnota 2019	-50.092	-45.054	-37.703	-49.324	-44.556	
Bijstellingen Begroting 2020						
	Categorie					
Correctie Regiodeal NPRZ 2021 -2022	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	-6.000	6.000	0
Lagere bijdrage Wigo4it	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	170	0	0	0	0
Onttrekking Bestemmingsreserve Citylab	Reserves	0	0	0	0	0
Onttrekking Bestemmingsreserve Regiodeal werk	Reserves	0	0	0	0	0
Toevoeging aan Bestemmingsreserve Regiodeal werk	Taakmutaties	-4.000	-6.700	-5.300	0	0
Verdere invulling taakstellingen Voorjaarsnota 2019 in de formatie	Technische wijzigingen	0	-348	-501	-568	-568
Actualisatie budgetten Rotterdam Inclusief	Technische wijzigingen	400	400	0	0	0
Citylab	Technische wijzigingen	648	0	0	0	0
Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord	Technische wijzigingen	0	0	0	0	2.400
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	62	-37	-192	-192	-55
Begroting na wijzigingen		-52.812	-51.739	-49.696	-44.084	-42.779

Toelichting financiële bijstellingen

Correctie regiodeal NPRZ 2021 - 2022

Bij de Voorjaarsnota 2019 is een kasschuif (€ 6 mln van 2021 naar 2022) ingediend om het laatste jaar van de rijksbijdrage Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) in de begroting te verwerken. Deze bijstelling was niet juist verwerkt en wordt met deze bijstelling teruggedraaid.

Lagere bijdrage Wigo4it

De vervanging van de applicatie Socrates door Wigo4it gaat minder snel dan verwacht. Hierdoor is er sprake is van een onderbesteding in 2019. De bijstelling heeft betrekking op alle taakvelden van het programma Werk en Inkomen. Op taakveld Arbeidsparticipatie – Werk leidt dit tot een vrijval van € 170.

Onttrekking Bestemmingsreserve Citylab

Bij de Jaarrekening 2018 is een correctie verricht waardoor lasten zijn verschoven van 2018 naar 2019. Deze niet begrote lasten worden gedekt vanuit de bestemmingsreserve Citylab.

Onttrekking Bestemmingsreserve Regiodeal werk

De door het rijk beschikbaar gestelde middelen voor de Regio Deal Rotterdam Zuid voor het thema 'Werk' zijn toegevoegd aan deze reserve. Met deze bijstelling worden de benodigde middelen onttrokken. Dit leidt dit tot een onttrekking aan de bestemmingsreserve van € 4 mln per jaar voor 2019 tot en met 2022.

Toevoeging aan Bestemmingsreserve Regiodeal werk

De Regio Deal bevat een samenhangende aanpak van Rijk en regio om de verschillende opgaven in Rotterdam Zuid aan te pakken. Deze reserve is gevormd om de specifieke middelen voor het thema 'Werk' inzichtelijk te houden.

Het rijk heeft deze middelen beschikbaar gesteld via het gemeentefonds. Met deze bijstelling worden deze middelen toegevoegd aan een bestemmingsreserve.

Verdere invulling taakstellingen Voorjaarsnota 2019 in de formatie

Door aanpassingen in het formatieve kader 2020-2024 wordt invulling gegeven aan de volgende taakstellingen vanuit de voorjaarsretraite:

- daling bijstandsvolume naar 30.000 eind 2021
- bijdrage concernbrede digitaliseringsagenda (DA)
- bijdrage knelpunt concernhuisvesting (CHV)
- taakstelling loonkosten individueel keuze budget (IKB)

Dit leidt dit tot een bijstelling van € 348 in 2020 oplopend tot € 568 in 2023.

Actualisatie budgetten Rotterdam Inclusief

Voor het verzorgen van nieuwe trajecten om mensen aan het werk te helpen wordt een financiële bijdrage van € 400 in 2019 en 2020 aan Rotterdam Inclusief beschikbaar gesteld. Dit heeft tot gevolg dat er een verschuiving tussen de taakvelden Arbeidsparticipatie en Begeleide Participatie plaatsvindt.

Citylab

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is besloten om de intensiveringen uit het coalitieakkoord voor de jaarschijf 2023 terug te draaien. Dit betreft het terugdraaien van de intensiveringen Rotterdams Leer-Werk akkoord en Extra inzet statushouders richting werk. De toelichting op de bijstellingen is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Nieuwe energie voor Rotterdam – coalitieakkoord 2018/2022](#)
- [Mensenwerk - beleidskader Participatiewet 2019/2022](#)

Omschrijving taakveld

Ondanks de resultaten van de afgelopen periode is Rotterdam nog steeds de stad met de hoogste bijstandsdichtheid van Nederland. De afgelopen jaren heeft 'de kortste weg naar werk' centraal gestaan. Hierdoor bestaat het bestand nu uit vaak relatief oudere en laagopgeleide werkzoekenden die al langere tijd een uitkering ontvangen. Om ook deze groep te activeren en aan het werk te krijgen is een andere aanpak nodig, waarbij meer wordt ingezet op het ontwikkelen van arbeidspotentie. Het uiteindelijke doel is dat zoveel mogelijk Rotterdammers mee kunnen doen in en bijdragen aan de stad.

Tot het taakveld Arbeidsparticipatie behoren de volgende op arbeid gerichte participatie- en re-integratievoorzieningen:

- re-integratie-instrumenten, waaronder WerkLoont, proefplaatsing, participatieplaatsen, vrijwilligerswerk/ sociale activering, detacheringsbanen, scholing, duale trajecten
- stimuleringsmaatregelen, waaronder Inkomensvrijlating, stimuleringspremies, vrijlating onkostenvergoeding vrijwilligerswerk, onkostenvergoedingen

- voorzieningen, waaronder Jobcoach, begeleiding werkvoorzieningen zoals: werkplekaanpassingen, vervoersvoorzieningen, doventolk, braileregels, aangepaste rolstoel etc.
- loonwaardebepaling en loonkostensubsidie
- onderhouden van contacten met werkgevers en brancheorganisaties

Begeleide participatie

Pagina 93

Begeleide participatie

Specifieke arrangementen en passend werk bieden aan Rotterdammers met een arbeidsbeperking

Ontwikkelingen en voortgang

Gemeentelijke garantiebannen

Steeds meer mensen met een arbeidsbeperking vinden binnen de gemeente een baan. Eind 2019 zullen er 340 gemeentelijke garantiebannen zijn gerealiseerd. Het aantal gemeentelijke garantiebannen is aan het einde van het tweede tertaal 289. Ook in het tweede tertaal loopt de realisatie van het aantal gemeentelijke garantiebannen wat achter op de taakstelling. Dit tertaal is gestart met het organiseren van Multi Serviceteams, die de clusters mogelijkheden gaan bieden om tijdelijke werkzaamheden slimmer in te richten. Op die manier zullen relatief snel meer gemeentelijke garantiebannen worden gecreëerd. In het derde tertaal zullen de teams operationeel worden, wat de verwachting rechtvaardigt dat de opgelopen achterstand in realisatie van het aantal gemeentelijke garantiebannen zal worden ingelopen.

Garantiebannen (regionaal)

Het aantal banen dat meetelt voor de Wet Banenafspraken (garantiebannen) in de regio Rijnmond is het afgelopen kwartaal met een aantal van 74 teruggelopen. Die geringe terugloop is conform de landelijke trend. Volgens UWV en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is de daling een gevolg van de 'uitstroom' van werknemers op een garantiebaan naar een Nieuw Beschut-baan, urenverlies van mensen die werken in een garantiebaan en tot slot lijkt er sprake van een seizoenseffect. Mensen werken in het vierde kwartaal van een jaar meer dan in het eerste kwartaal.

Nieuw beschut

Tot en met augustus zijn 83 werkplekken voor nieuw beschut werken gerealiseerd. De doelstelling voor 2019 is 224 werkplekken te realiseren. Deze doelstelling is afgeleid vanuit de taakstelling die SZW aan de gemeenten oplegt. Het achterblijven van de realisatie wordt veroorzaakt door de beperkte toename van nieuw beschut-geïndiceerde werkzoekenden. Het achterblijven van dit aantal is een landelijke trend. In september verschijnt een onderzoeksrapport van het ministerie van SZW waarin de oorzaken staan van de in veel gemeenten

achterblijvende instroom in nieuw beschut werk. Vooruitlopend op dit rapport wordt een plan uitgewerkt om de vindbaarheid van de kandidaten en daarmee de instroom in nieuw beschut werk te vergroten. Eind 2019 zullen vermoedelijk 97 werkplekken nieuw beschut zijn gerealiseerd. Aan alle potentiële kandidaten voor nieuw beschut werk en reeds geïndiceerde werkzoekenden die nog niet toe zijn aan een werkplek wordt (een traject naar) nieuw beschut werk aangeboden.

Wat willen we bereiken

1.1 Meer mensen met een loonwaarde < 100% WML vinden werk (extra banen)

Sinds de komst van de Participatiewet beschikt de gemeente over het instrument loonkostensubsidie (uit BUIG) voor deze doelgroep die met voltijdwerk geen Wettelijk Minimumloon (WML) kan verdienen. Daarnaast beschikt de gemeente over voorzieningen die de doelgroep met een arbeidsbeperking in staat stelt om te werken, zoals bijvoorbeeld jobcoaching, aangepast vervoer en werkplekaanpassingen.

1.2 Arbeidsontwikkeling

De gemeente biedt passende arrangementen, die mensen kansen geven naar vermogen te werken en zich te ontwikkelen, bij voorkeur naar een baan op de arbeidsmarkt. Deze arrangementen passen bij iemands kwaliteiten, competenties, aspiraties en ontwikkelcapaciteiten. Het gaat hierbij om de maximaal haalbare loonwaarde in werk dat het meest dichtbij de reguliere arbeidsmarkt ligt.

De gemeente wil mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt passend werk en begeleiding kunnen bieden, zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie. Als zij daarvoor kiezen, worden deze mensen gestimuleerd te leren en zich te ontwikkelen. Hen wordt daarvoor de nodige begeleiding en ondersteuning geboden.

Wat gaan we daar voor doen

1.1 a Werksoorten en arrangementen aanbieden passend bij de (ontwikkel) capaciteit en inzetbaarheid van de mensen

De gemeente biedt onder meer loonkostensubsidie of passende arrangementen, die mensen kansen geven naar vermogen te werken en zich te ontwikkelen, bij voorkeur naar een baan op de arbeidsmarkt. De basis voor die arrangementen is gevarieerd: soms via een arbeidscontract, dan wel via het aanbieden van werkervaringsplaatsen of het faciliteren van ontwikkeling of dagbesteding (zonder arbeidsrelatie). In welke vorm dan ook betekent het dat mensen werken aan het verwezenlijken van hun potentie op hun eigen niveau en daarmee werken aan een positief zelfbeeld: trots op hun werk en bijdrage.

1.1 b Een optimale infrastructuur bieden qua ontwikkelfunctie en rendement

De gemeente heeft de maatschappelijke opgave en de wettelijke taak om werkzoekenden met een arbeidsbeperking aan het werk te helpen. Dit kan met begeleiding en loonkostensubsidie bij reguliere werkgevers, maar kan ook bij Rotterdam Inclusief (RI). Binnen RI komen alle onderdelen samen die op dit moment betrokken zijn bij het bieden van passend werk en begeleiding aan Rotterdammers met een arbeidsbeperking. Zo biedt RI aan ruim 2.600 personen werk en ontwikkeling. De medewerkers worden hierbij intensief begeleid en gecoacht.

1.2 Inzetten op professionele, methodische arbeids en mensontwikkeling

De gemeente maakt gebruik van de combinatie van profielen (op basis van de arbeidsmarkt) met een methodische grondslag voor coaching. Doorvoeren van dit principe betekent in de praktijk een verandering van zowel de aanpak (methode, proces en instrumenten) als de professionele houding (coaching en ontwikkeling). Dit moet uiteindelijk leiden tot een grotere doelgerichtheid en stuurbaarheid en een onderling beter vergelijkbare aanpak.

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.A Gerealiseerde taakstelling garantiebanen Gemeentelijk (gemeente Rotterdam als werkgever)	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	
	Realisatie	95%	85%				
1.B Gerealiseerde taakstelling garantiebanen Regionaal (arbeidsmarktregio Rijnmond, gecorrigeerd met WIW/ID afbouw)	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	
	Realisatie	101,4%	79% (Q1)				
2. Gerealiseerde taakstelling Nieuw Beschut	Streefwaarde	100%	100%	100%	100%	100%	
	Realisatie	31%	37%				
3. Tevredenheid SW medewerkers (o.b.v. 2 jaarlijks MTO; procentuele stijging t.o. v. vorig MTO)	Streefwaarde		102%		104%		
	Realisatie	n.v.t.	n.n.b.				

De genoemde realisatie cijfers over 2019 zijn cijfers t/m tweede tertaal 2019, tenzij anders aangegeven.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.A Aantal gerealiseerde garantiebanen Gemeentelijk	Streefwaarde	304	340	375	409	442	475
	Realisatie	287,5	289				
1.B Aantal gerealiseerde garantiebanen Regionaal	Streefwaarde	3.837	4.800	5.800	6.800		
	Realisatie	3.889	3.815 (Q1)				
2. Aantal gerealiseerde werkplekken Nieuw Beschut	Streefwaarde	172	224	PM	PM		
	Realisatie	54	83				

Wat kost het

Overzicht van baten en lasten Begeleide participatie	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	12.996	12.130	13.894	12.309	12.509	12.509
Bijdragen rijk en medeoverheden	1.385	1.144	2.600	1.000	1.000	1.000
Financieringsbaten	0	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten derden	11.730	11.050	11.294	11.309	11.509	11.509
Overige baten	-119	-64	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	77.732	78.534	82.697	81.553	81.169	80.097
Apparaatlasten	18.753	24.154	28.606	27.488	27.945	29.098
Inhuur	3.105	5.414	4.733	2.459	2.195	2.195
Overige apparaatlasten	880	528	633	635	635	758
Personeel	14.767	18.212	23.240	24.393	25.115	26.145
Interne resultaat	-7.250	-8.141	-11.289	-13.879	-15.940	-18.061
Interne resultaat	-7.250	-8.141	-11.289	-13.879	-15.940	-18.061
Programmalasten	66.229	62.522	65.380	67.944	69.164	69.060
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	4.718	1.779	3.330	2.662	3.280	2.527
Kapitaallasten	70	55	41	40	16	0
Overige programmalasten	150	1.940	4.271	4.244	4.212	4.212
Salariskosten WSW en WIW	57.775	56.618	55.508	58.768	59.426	60.090
Sociale uitkeringen	714	730	730	730	730	730
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.802	1.400	1.500	1.500	1.500	1.500
Saldo voor vpb en reserveringen	-64.736	-66.404	-68.803	-69.244	-68.660	-67.588
Saldo voor reserveringen	-64.736	-66.404	-68.803	-69.244	-68.660	-67.588
Reserves	0	101	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	101	0	0	0	0
Saldo	-64.736	-66.303	-68.803	-69.244	-68.660	-67.588

Tabel vergelijking begrotingsaldi

Vergelijking begrotingsaldi	2019	2020	2021	2022	2023
Begroting 2019	-61.299	-62.526	-63.220	-63.128	-63.128
Omissie 2019	-64.648	-66.676	-68.001	-67.900	-67.900
Voorjaarsnota 2019	-63.988	-66.676	-67.850	-67.618	-66.422
Begroting 2020	-66.303	-68.803	-69.244	-68.660	-67.588

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-63.988	-66.676	-67.850	-67.618	-66.422
Bijstellingen Begroting 2020					
	Categorie				
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0
Actualisatie raming BUIG 2019 en verder	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0
Vervlechting Magis-Rotterdam Inclusief vanaf 2020	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	-671	-722	-722
Lagere bijdrage Wigo4it	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	47	0	0	0
Taakmutatie rijksbijdrage Participatiebudget 2020-2023 Rotterdam Inclusief	Taakmutaties	-1.921	-1.654	-1.357	-1.087
Taakmutatie Bonus Beschut 2019	Taakmutaties	-204	0	0	0
Verdere invulling taakstellingen Voorjaarsnota 2019 in de formatie	Technische wijzigingen	0	46	76	117
Actualisatie begroting Rotterdam Inclusief	Technische wijzigingen	-400	-81	221	262
Verlaging bijdrage Herplaatsingskandidaten 2019	Technische wijzigingen	188	0	0	0
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-26	233	388	388
Begroting na wijzigingen		-66.303	-68.803	-69.244	-68.660
			-69.244	-68.660	-67.588

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten zijn geactualiseerd.

Actualisatie raming BUIG 2019 en verder

In de actualisatie van de raming van de BUIG voor 2019 en verder zit het uitbetalen van loonkostensubsidie aan doelgroepen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Voor het taakveld 6.4 Begeleide Participatie heeft dit een lagere bijdrage in 2019 van € 592 tot gevolg oplopend tot een verhoging van de bijdrage in 2023 van € 1.708. Hier tegenover staan lagere salarislasten door een lagere instroom van de doelgroep Nieuw Beschut in 2019 (die doorwerkt in de jaren daarna) en hogere salarislasten in 2023 door het opnemen van de nog niet eerder verwerkte instroom in 2023. Per saldo is de bijstelling budgetneutraal.

Vervlechting Magis-Rotterdam Inclusief vanaf 2020

De gemeente is voornemens om OMR Magis onder te brengen in Rotterdam Inclusief. Het globale totale financiële effect bedraagt extra kosten van € 671 (inclusief frictiekosten van circa € 300) voor het jaar 2020. Voor de jaren erna zijn de extra kosten € 722 per jaar vanwege de uniformering van arbeidsvoorwaarden voor medewerkers van Magis010 binnen de gemeentelijke organisatie. Hierbij is rekening gehouden met een startdatum van 1 juli 2020 voor opname in de gemeentelijke organisatie.

Lagere bijdrage Wigo4it

De vervanging van de applicatie Socrates door Wigo4it gaat minder snel dan verwacht. Hierdoor is er sprake is van een onderbesteding in 2019. De bijstelling heeft betrekking op alle taakvelden van het programma Werk en Inkomen. Op taakveld Begeleide participatie leidt dit tot een toevoeging van € 47.

Taakmutatie rijksbijdrage Participatiebudget 2020-2023 Rotterdam Inclusief

In de meicirculaire 2019 heeft het Rijk via de integratie-uitkering Participatie structureel extra geld beschikbaar gesteld voor de Wet sociale Werkvoorziening (WSW). Dit is noodzakelijk doordat de daadwerkelijke salarislasten van de WSW-ers hoger zijn dan de budgetten.

Taakmutatie Bonus Beschut

Het Rijk heeft extra geld beschikbaar gesteld om gemeenten te stimuleren om extra werkplekken beschut werken te realiseren. Per gerealiseerde werkplek is in 2019 een bonus uitbetaald. Deze middelen worden ook ingezet

voor het realiseren van extra werkplekken door onder andere in te zetten op snellere en betere herkenbaarheid van de doelgroep.

Verdere invulling taakstellingen Voorjaarsnota 2019 in de formatie

Door aanpassingen in het formatief kader 2020-2024 wordt invulling gegeven aan de volgende taakstellingen vanuit de voorjaarsretraite:

- daling bijstandsvolume naar 30.000 eind 2021
- bijdrage concernbrede digitaliseringsagenda (DA)
- bijdrage knelpunt concernhuisvesting (CHV)
- taakstelling loonkosten Individueel keuze budget (IKB)

Op taakveld 6.4 Begeleide Participatie leidt dit tot een bijstelling van € 46 in 2020 tot € 117 in 2023.

Actualisatie begroting Rotterdam Inclusief

Binnen dit taakveld vinden verschillende technische wijzigingen plaats, die in combinatie met bijbehorende bijstelling in de overhead, budgetneutraal zijn. Er is rekening gehouden met enerzijds een omzetsbijstelling voor de sociale werkplaats in 2019, een omzetverhoging vanaf 2020 en een jaarlijkse bijdrage van de Belastingdienst voor tegemoetkoming salarislasten kwetsbare groepen werknemers (Lage-inkomensvoordeel). Anderzijds zijn verschillende lasten verhoogd/verschoven, waaronder:

- verhoging van de salarislasten van de doelgroepen door lagere uitstroom en nieuwe instroom van mensen
- aanpassing in de bijbehorende loonkostensubsidie
- verhoging budget van voorzieningen
- aanpassing van het jaarlijkse tekort van de deelneming

Verlaging bijdrage Herplaatsingskandidaten 2019

Bij programma Werk en Inkomen zijn medewerkers in de loonschalen 1-3 vanuit de reorganisatie van de Lokale Cultuur Centra begeleid naar een nieuwe baan. Hierdoor zijn de bijdragen vanuit het taakveld Sportaccommodaties verlaagd.

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Nieuwe energie voor Rotterdam – coalitieakkoord 2018/2022](#)

- [Mensenwerk - beleidskader Participatiewet 2019/2022](#)

Omschrijving taakveld

Rotterdam heeft de ambitie om zoveel mogelijk Rotterdammers naar vermogen onderdeel te laten zijn van de maatschappij. Een deel van hen profiteert niet van de aantrekkende economie en groeiende werkgelegenheid. Oorzaak is vaak een arbeidsbeperking en het niet of minder kunnen voldoen aan de werkgeveerseisen op de reguliere arbeidsmarkt. Deze inwoners hebben een kwetsbare arbeidsmarktpositie, hebben soms aangepast werk nodig, met begeleiding op of aanpassing van de werkplek. In veel gevallen ligt hun verdienvermogen (de loonwaarde) op de reguliere arbeidsmarkt onder het wettelijk minimumloon. De gemeente zorgt voor passend werk en werk dat actief bijdraagt aan groei en ontwikkeling voor mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt.

Tot dit taakveld behoren voorzieningen ter bevordering van maatschappelijke participatie van:

- doelgroep nieuw beschut werken
- mensen die onder de Participatiewet vallen en die niet zelfstandig het wettelijk minimumloon (WML) kunnen verdienen

Tot dit taakveld behoren niet:

- participatievoorzieningen gericht op (her)integratie in het arbeidsproces, die vallen onder Arbeidsparticipatie - Werk en Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk
- de baten die betrekking hebben op het Wsw-budget (integratie-uitkering sociaal domein). Deze horen thuis onder taakveld Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds
- doelgroep dagbesteding. Dagbesteding zelf valt onder de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)
- maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo en Geëscaleerde zorg 18+)

Er zijn twee prioritaire doelgroepen:

- primair de mensen voor wie de gemeente Rotterdam als werkgever vanuit diverse wettelijke regelingen en/of verplichtingen altijd werk heeft gecreëerd (vooral wet sociale Werkvoorziening), Nieuw Beschut Werken, gemeentelijke garantiebanen, HPK 1 t/m 3), gericht op duurzame inzetbaarheid
- secundair voor Rotterdammers om vanuit een werkende positie hun mogelijkheden met betrekking tot werk optimaal te ontdekken, ontwikkelen en benutten

De basis voor de arrangementen is gevarieerd: soms via een arbeidscontract, dan wel via het aanbieden van werkervaringsplaatsen of het faciliteren van ontwikkeling of dagbesteding (zonder arbeidsrelatie). In welke vorm dan ook betekent het dat mensen werken aan het verwezenlijken van hun potentie op hun eigen niveau en daarmee werken aan een positief zelfbeeld: trots op hun werk en bijdrage.

Om de doelen te bereiken bouwt de gemeente onder meer aan een arbeids- en mensontwikkelbedrijf voor een brede doelgroep, dat via methodische coaching en begeleiding mensen ondersteunt en in staat stelt hun aspiraties, vaardigheden en competenties te ontwikkelen en te behouden.

Inkomensregelingen - Inkomen

Pagina 94

Inkomensregelingen - Inkomen

Elke Rotterdammer die daar recht op heeft ontvangt tijdig een (juiste) bijstandsuitkering

Elke werkzoekende kan rekenen op passende en betrouwbare dienstverlening

Ontwikkelingen en voortgang

Aanvraag uitkering

In 2019 is er door de gemeente onder aanvragers van een bijstandsuitkering onderzoek gedaan naar hun beleving van het aanvraagproces. Het uitgangspunt hierbij is ervoor te zorgen dat het aanvraagproces met minder stress rondom inkomen gepaard gaat. Deze kennis biedt een basis om vanuit de leefwereld van de werkzoekenden ons aanvraag proces aan te passen. Hierbij is er ook aandacht voor schuldenproblematiek. Dit zal in de komende periode tot aanpassingen van onze processen leiden.

Variabele inkomsten

Mensen met een laag inkomen hebben te maken met een complexe inkomenssituatie, doordat zij een beroep moeten doen op meerdere inkomstenbronnen. Naast de uitkering, kan dat (deeltijd) werk zijn, maar ook diverse toeslagen (en kwijtscheldingen). De gemeente onderzoekt samen met partners, zoals het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, of er manieren gevonden kunnen worden waardoor er, bijvoorbeeld voor minder zelfredzame werkzoekenden, meer overzicht en rust bij variabele inkomenssituaties. Door het creëren van meer overzicht en rust, wordt het actief zoeken en accepteren van werk gestimuleerd.

Wat willen we bereiken

1.1 Tijdig besluiten op een aanvraag uitkering levensonderhoud (algemene bijstand) en bijzondere bijstand

Het tijdig besluiten over het recht op een uitkering draagt eraan bij dat Rotterdammers die dat nodig hebben een stabiele inkomensbasis hebben als basis voor participatie of werk. De gemeente is daarbij aan wettelijke normen gehouden. De gemeente verstrekt een wettelijk voorschot, zodra dit nodig is.

1.2 Terechte bijstandsuitkeringen verstrekken

De gemeente heeft de wettelijke taak om ervoor zorg te dragen dat de uitkeringen, die verstrekt worden, rechtmatig zijn. De gemeente wil voorkomen dat bijstandsgerechtigden bewust of onbewust onrechtmatig uitkeringen ontvangen. Daarmee wordt voorkomen dat werkzoekenden in financiële problemen komen, doordat zij te maken krijgen met terugvorderingen.

2.1 De Rotterdamse burger ervaart een goede dienstverlening

De komende jaren willen we de dienstverlening aan de Rotterdammer verder verbeteren. Meer dan ooit staat de Rotterdammer centraal. Dit heeft gevolgen voor de structuur van de dienstverlening, maar ook voor de bejegening richting werkzoekenden. We zien dat in de afgelopen jaren onze dienstverlening steeds specifiek en doelgerichter is geworden met specialisten voor verschillende typen dienstverlening en verschillende doelgroepen. Hierdoor is de dienstverlening en vooral de manier waarop de Rotterdammer deze ervaart versnipperd geraakt.

Om dit te verbeteren gaan we de begeleiding van werkzoekenden richting werk van begin tot einde doorlopend organiseren, door te werken met een beperkt aantal contactpersonen en zo min mogelijk overdrachtsmomenten. De vaste contactpersoon is snel en eenvoudig bereikbaar. Deze persoon hoeft niet zelf alle activiteiten uit te voeren, maar weet wel wat er waarom gebeurt op welk moment.

De gemeente richt zich op een verdere daling van de klachten en bezwaren van de bijstandsgerechtigden over genomen besluiten, de organisatie en de bejegening door ambtenaren. Klachten en bezwaren zijn een uiting van ongenoegen van de burger. De gemeente wil het aantal klachten en bezwaren terugbrengen waar dat mogelijk is. Het spreekt voor zich dat de gemeente klachten en bezwaren adequaat en snel will afhandelen (90% binnen 4 weken). De gemeente wil het aantal bejegeningklachten ieder jaar terugdringen met 10% zodat deze klachten in 2022 minimaal gehalveerd zijn. Het aantal bezwaren loopt parallel met het aantal (appellabele) besluiten van de gemeente.

Wat gaan we daar voor doen

1.1 a Aanvragen (algemene en bijzondere bijstand) behandelen en dienstverlening verbeteren

De Participatiewet biedt iedereen de mogelijkheid om een aanvraag levensonderhoud te doen. De aanvragen (algemene en bijzondere bijstand) en dienstverlening gaat de gemeente verbeteren door de doorlooptijd van aanvragen te verkorten. Er wordt voortdurend aan gewerkt om de dienstverlening rondom dit proces te verbeteren.

1.1 b Het aanvraag- en beheerproces digitaliseren

De gemeente is intensief bezig haar dienstverlening aan de burger te vernieuwen. Dit vertaalt zich naar inrichtingsvraagstukken en -principes zoals: zelfservice voor burgers en bedrijven, het verkrijgen van een integraal

klantbeeld, automatisering van aanvragen en zaakgewijs werken met digitale dossiers. Het is een noodzakelijke ontwikkeling om de dienstverlening voor de burgers en bedrijven op een niveau te krijgen zoals we in de maatschappij gewend zijn, waarbij door digitalisering ondersteunde klantprocessen gebruikelijk zijn. Voor de burgers, die over onvoldoende ICT vaardigheden beschikken, blijft een 'papieren' aanvraagprocedure bestaan.

1.2 a De methode inkomstenverrekening verbeteren

Als een bijstandsgerechtigde aanvullend op deeltijdinkomsten een uitkering nodig heeft, is er sprake van verrekening van de inkomsten met de uitkering. De gemeente voert experimenten uit om dit proces te verbeteren, met als doel te stimuleren dat bijstandsgerechtigden voor wie voltijd werk nog niet mogelijk is, in deeltijd gaan werken.

Rotterdamers doen via deeltijdwerk namelijk weer mee aan de samenleving en leveren een waardevolle bijdrage. Daarnaast biedt deeltijdwerk werkzoekenden de kans om relevante werkervaring op te doen. Niet alleen met een bepaald soort werk, maar ook met algemene werknemersvaardigheden, zoals het functioneren in een werknemer-werkgeversverhouding en het samenwerken met collega's. Hierdoor is het vanuit een deeltijdbaan niet alleen makkelijker, maar ook sneller om door te stromen naar een volledige baan. Aanvaarding van deeltijdwerk wordt gestimuleerd door consequente toepassing van de tijdelijke, gedeeltelijke vrijlating (25% met een wettelijk maximumbedrag voor maximaal zes maanden per uitkeringsperiode) van inkomsten uit werk die lager zijn dan de bijstandsnorm.

1.2 b Handhaven en uitvoeren van (her)onderzoeken

De werkwijze van de heronderzoeken heeft in termen van handavingsopbrengst veel opgeleverd. Daarom zetten we deze werkwijze voort, met 6.000 heronderzoeken per jaar in deze collegeperiode. Daarnaast zijn heronderzoeken er niet meer alleen voor handhaving, maar ook voor aandacht voor zorg en ondersteuning. We zorgen hiermee voor een breed en integraal beeld over wat speelt in het leven van een persoon, zodat we daarop meteen de juiste dienstverlening kunnen inschakelen. De samenwerking met partners zoals vraagwijzers, wijkteams en kredietbank vanuit de heronderzoeken wordt versterkt. Om fraude te bestrijden zullen we blijven inzetten op fraudeonderzoeken.

Informatiegestuurde handhaving is inmiddels staand beleid. En de risicoprofielen worden gebruikt om beter te selecteren op mogelijke onrechtmatigheid.

2.1 a Een betrouwbare en voorspelbare dienstverlening

Om de doorlooptijd van besluitvorming op bijstandsaanvragen te optimaliseren gaat de gemeente de belangrijkste bottlenecks in de primaire aanvraag- en mutatieprocessen detecteren en deze reduceren. De gemeente doet dat onder meer met pilots en experimenten. In dat kader zal ook de inspanningsperiode in het aanvraagproces worden heroverwogen.

2.1 b Correcte bejegening

De gemeente streeft een vermindering van het aantal bejegeningklachten na. Daarvoor worden alle bejegeningklachten geëvalueerd en via verbetercirkels aangepakt. Ze monitort de processen met veel klantcontacten. Verder is er aandacht voor de hospitality van ambtenaren door trainingen en learning on the job.

2.1 c Advies geven en begeleiding bieden aan ondernemers

Het Regionaal Bureau Zelfstandigen biedt aan Rotterdamse (aspirant) ondernemers en zzp'ers financiële ondersteuning en advies. De wettelijke kaders hiervoor zijn Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) en Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijke arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ).

Effect indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.1 Saldo tekort BUIG	Streefwaarde	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0		
	Realisatie	+ € 0,9 mln	n.n.b.				
1.2 Rechtmatige verstrekking van bijstand (%)	Streefwaarde	97%	97%	97%	97%		
	Realisatie	97,86%	n.n.b.				
2.2 Klachten over bejegening	Streefwaarde		Min 10%	Min 10%	Min 10%		
	Realisatie	n.v.t.	Min 15%				

De genoemde realisatie cijfers over 2019 zijn cijfers t/m tweede tertiaal 2019, tenzij anders aangegeven.

Prestatie indicatoren		2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.1 Percentage besluiten bijstandsaanvraag (Levensonderhoud en Bijzondere Bijstand) binnen de wettelijke termijn	Streefwaarde	90%	90%	90%	90%		
	Realisatie	91,7%	92,3%				
1.2 Tijdig (binnen 4 weken) verwerken van inkomstenverrekeningen	Streefwaarde	90%	90%	90%	90%		
	Realisatie	90,9%	96,0%				
1.3 Heronderzoeken (aantal)	Streefwaarde	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	
	Realisatie	6.074	4.502				
2.1 Telefonische bereikbaarheid	Streefwaarde	90%	90%	90%	90%		
	Realisatie	84%	87%				

De genoemde realisatie cijfers over 2019 zijn cijfers t/m tweede tertiaal 2019, tenzij anders aangegeven.

Wat kost het

		2019	2020	2021	2022	2023
Baten exclusief reserves	545.168	538.120	502.379	471.350	462.840	461.961
Bijdragen rijk en medeoverheden	545.043	538.120	502.379	471.350	462.840	461.961
Overige opbrengsten derden	111	0	0	0	0	0
Overige baten	14	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	602.246	588.167	568.792	533.943	524.898	524.218
Apparaatlasten	45.312	48.533	49.087	45.590	45.387	43.686
Inhuur	10.405	9.670	7.236	6.082	5.967	5.391
Overige apparaatlasten	690	1.206	1.779	1.782	1.782	2.280
Personeel	34.217	37.656	40.072	37.726	37.638	36.015
Interne resultaat	1.040	4.126	7.005	9.410	11.471	13.592
Interne resultaat	1.040	4.126	7.005	9.410	11.471	13.592
Programmalasten	555.895	535.508	512.700	478.943	468.040	466.941
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	15.103	15.854	15.600	15.649	15.740	15.731
Kapitaallasten	1.564	2.264	3.249	3.188	2.765	1.675
Overige programmalasten	2.846	101	101	101	101	101
Salariskosten WSW en WIW	0	0	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	534.027	513.792	488.948	454.414	442.694	442.694
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.355	3.498	4.802	5.592	6.741	6.741
Saldo voor vpb en reserveringen	-57.079	-50.047	-66.414	-62.594	-62.058	-62.258
Saldo voor reserveringen	-57.079	-50.047	-66.414	-62.594	-62.058	-62.258
Reserves	41.438	8.826	6.890	0	0	0
Onttrekking reserves	1.206	350	6.890	0	0	0
Toevoeging reserves	5.895	0	0	0	0	0
Vrijval Reserves	46.127	8.476	0	0	0	0
Saldo	-15.640	-41.221	-59.524	-62.594	-62.058	-62.258

x

Tabel vergelijking begrotingssaldi

Vergelijking begrotingssaldi 2019 2020 2021 2022 2023

Begroting 2019	-66.291	-61.432	-58.885	-58.858	-58.858
Omissie 2019	-69.489	-65.066	-62.516	-62.448	-62.448
Voorjaarsnota 2019	-42.735	-59.434	-62.567	-61.987	-62.180
Begroting 2020	-41.221	-59.524	-62.594	-62.058	-62.258

Financiële bijstellingen

Bijstellingen	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Voorjaarsnota 2019	-42.735	-59.434	-62.567	-61.987	-62.180
Bijstellingen Begroting 2020					
	Categorie				
Actualisatie kapitaallasten	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0	0
Actualisatie raming BUIG 2019 en verder	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	101	140	179
Lagere bijdrage Wigo4it	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	1.193	0	0	0
Onderbesteding innovatiebudget	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	365	0	0	0
Vergoeding inzet medewerkers (programma innovatie)	Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	133	0	0	0
Actualisatie Arbeidskosten	Technische wijzigingen	0	0	0	0
Verdere invulling taakstellingen Voorjaarsnota 2019 in de formatie	Technische wijzigingen	0	18	50	-26
Overheveling middelen uitvoering Bijzondere Bijstand	Technische wijzigingen	-161	-284	-284	-284
Doorbelasting overhead van projecten	Technische wijzigingen	-14	30	30	30
Verlaging omslagrente	Technische wijzigingen	0	26	18	10
Diverse bijstellingen	Technische wijzigingen	-3	19	19	19
Begroting na wijzigingen		-41.221	-59.524	-62.594	-62.058

Toelichting financiële bijstellingen

Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten zijn geactualiseerd.

Actualisatie BUIG 2019 en verder

Op basis van de realisatie over het eerste half jaar 2019 is de financiële prognose geactualiseerd. De verwachting is dat de lasten in 2019 met € 9,9 mln zullen stijgen. Belangrijkste reden is de bijstelling van de bijstandsnormen in 2019 met circa 3%. Deze prijsbijstelling wordt verwerkt in het definitieve budget BUIG 2019. Het Rijk maakt begin oktober de hoogte van het definitieve budget BUIG 2019 bekend. In de bijgestelde ramingen is zowel de lastenstijging als de verwachte batenstijging verwerkt. Het geraamde overschot van € 17,9 mln dat in de voorjaarsnota is gemeld en als begrotingswijziging aan de algemene middelen is toegevoegd, blijft derhalve gehandhaafd. Een eventuele afwijking tussen het geraamde en het definitieve budget BUIG 2019 zal in de 10-maandsbrief worden gerapporteerd. De ramingen voor de jaren 2020 en verder zijn eveneens aangepast op de volume- en met name de prijsbijstelling.

Lagere bijdrage Wigo4it

De vervanging van de applicatie Socrates door Wigo4it gaat minder snel dan verwacht. Daardoor is er sprake is van een onderbesteding in 2019, welke vrijvalt in het algemene beeld. Deze bijstelling heeft betrekking op alle taakvelden van het programma Werk en Inkomen. Op taakveld Inkomensregelingen leidt dit tot een vrijval van € 1.193.

Onderbesteding innovatiebudget

De marktstrategie van de ICT dienstverlening voor het Domein Werk en Inkomen wordt in G4 verband (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) herijkt. Er zijn daarom een aantal ontwikkelingen binnen Wigo4it gepauzeerd. Omdat een aantal ontwikkelingen binnen de reeks structurele innovatie afhankelijk zijn van de gepauzeerde activiteiten (koppeling applicaties Hallo Werk en Edison) wordt in 2019 een onderbesteding van € 365 voorzien.

Vergoeding inzet medewerkers (programma innovatie)

Voor de inzet van eigen medewerkers op investeringsprojecten is een financiële dekking te verwachten van € 133.

Actualisatie Arbeidskosten

Op basis van de huidige stand en de verwachte ontwikkelingen rondom inhuur zijn de arbeidskosten (verhouding inhuur / loonbudget) meerjarig geactualiseerd. De wijziging is budgetneutraal. De actualisatie leidt dit tot een verschuiving van inhuur naar personeel van € 1,8 mln in 2020 tot € 2,4 mln in 2023.

Verdere invulling taakstellingen Voorjaarsnota 2019 in de formatie

Door aanpassingen in het formatief kader 2020-2024 wordt invulling gegeven aan de volgende taakstellingen vanuit de voorjaarsretraite:

- daling bijstandsvolume naar 30.000 aan het eind van 2021
- bijdrage concernbrede digitaliseringsagenda (DA)
- bijdrage knelpunt concernhuisvesting (CHV)
- taakstelling loonkosten Individueel Keuze budget (IKB)

Bovenstaande leidt tot een bijstelling van € 18 in 2019 tot - € 26 in 2023.

Overheveling middelen uitvoering Bijzondere Bijstand

Er zijn middelen voor de uitvoering van de Bijzondere Bijstand overgeheveld vanuit het programma Maatschappelijke Ondersteuning.

Doorbelasting overhead van projecten

De toelichting op de bijstelling is opgenomen onder '[samenvatting bijstellingen](#)'.

Verlaging omslagrente

Als gevolg van de verlaging van de omslagrente (het interne rentepercentage) van 2,25% naar 2% zijn de rentelasten in de meerjarenbegroting bijgesteld (voor meer toelichting zie [Grondslagen](#)).

Diverse bijstellingen

Dit betreft diverse bijstellingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- [Nieuwe energie voor Rotterdam – coalitieakkoord 2018-2022](#)
- [Mensenwerk - beleidskader Participatiewet 2019/2022](#)

Omschrijving taakveld

Binnen het taakveld Inkomensregelingen biedt de gemeente inkomensondersteuning aan Rotterdammers die dit nodig hebben door het verstrekken van uitkeringen. Daarnaast vindt er binnen dit taakveld handhaving plaats, wat bijdraagt aan de rechtmatigheid van de verstrekte uitkeringen.

Dienstverlening is niet alleen een product of dienst die de gemeente biedt, maar ook de manier waarop ze deze product of dienst levert: de persoonlijke bejegening door de ambtenaar. De ambtenaren zijn attent en werken Rotterdammergericht: Ze handelen proactief, situationeel, passen het gedrag aan de klant en de omstandigheden aan. De dienstverlening is mensgericht. Het contact is vriendelijk, open, respectvol en beleefd. Ze luistert, leeft zich in in de situatie van de ander en zijn betrokken. Ze neemt persoonlijk contact op als de situatie erom vraagt. Ze is bereikbaar en service wordt geboden door een medewerker met kennis van zaken.

De dienstverlening is duidelijk. Er is inzicht in de servicenormen en hoe de gemeente daarop presteert. Informatie over de tevredenheid van de dienstverlening wordt gebruikt voor verbetering van de dienstverlening. De informatie is eenduidig, duidelijk, volledig, juist en actueel. Informatie over producten en diensten is digitaal beschikbaar of afneembaar.

Klachten en bezwaren worden gezien als een aanleiding om te leren hoe de dienstverlening aan de uitkeringsgerechtigden kan worden verbeterd. Fouten maken mag en zijn aanleiding om te verbeteren. Klachten gaan vaak over tijdigheid en kwaliteit van de organisatie en over de bejegening van ambtenaren. De klachten, met name bejegeningklachten, worden tot een minimumniveau teruggedrongen.

Tot het taakveld Inkomensregelingen behoren:

- inkomensvoorzieningen en loonkostensubsidies op grond van de Participatiewet
- IOAW (Wet inkomensvoorzieningen oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers)
- IOAZ (Wet inkomensvoorzieningen oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen)
- kosten van levensonderhoud uit het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz 2004)
- kosten levensonderhoud voor startende ondernemers uit Bbz 2004

Paragrafen

Pagina 95

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Energietransitie

Financiering

Grondbeleid

Investeringen

Lokale heffingen

Nationaal Programma Rotterdam
Zuid

Onderhoud kapitaalgoederen

Subsidies

Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering

In de paragraaf Bedrijfsvoering treft u onder andere informatie aan met betrekking tot het HR-beleid en ICT-beleid van de gemeente. Daarnaast wordt op andere onderdelen van de bedrijfsvoering (zoals Juridisch, Communicatie, Financiën en Inkoop) melding gemaakt indien sprake is van beleidswijzigingen.

- [Organisatieontwikkeling](#)
- [HR](#)
- [Informatievoorziening en automatisering](#)
- [Concernhuisvesting en facilitair](#)
- [Privacy en AVG](#)
- [Overige bedrijfsvoering](#)
- [Verplichte BBV Indicatoren Begroting 2020](#)

Verplichte BBV-indicatoren

Verplichte BBV-indicatoren

Formatie: fte per 1.000 inwoners

De KPI is hoger dan bij de oorspronkelijke begroting 2019 door een stijging in de formatie. Deze stijging is enerzijds het resultaat van het voornemen om een deel van extern ingehuurd medewerkers een arbeidscontract aan te bieden en anderzijds een stijging om de toegenomen werkzaamheden voor de stad zo goed mogelijk uit te voeren.

Externe inhuur: kosten als percentage van de arbeidskosten

Overhead (% van totale lasten)

De KPI daalt doordat er in 2019 twee veranderingen zijn geweest in het programma Overhead.

De eerste is een nieuwe methode om het taakveld Clusterondersteuning te berekenen. Dit is ingevoerd bij de Omissieregeling 2019 en leidt tot een verlaging van € 24 mln.

De tweede is het nieuwe taakveld Activering Overhead met ingang van de 2^e herziening 2019 / begroting 2020. Dit leidt in 2020 tot een verlaging van de overheadkosten van € 19 mln.

Als deze twee veranderingen er niet waren geweest was de KPI uitgekomen op 13,2%. Dit is incl. de Digitaliseringsagenda en de doorontwikkeling Concernhuisvesting.

De KPI is in de vergelijking met de andere G4 gemeenten hoger. Het vergelijken van deze KPI blijft moeilijk. In Rotterdam is de bedrijfsvoering centraler georganiseerd en worden hierdoor meer kosten tot de overhead gerekend dan in de andere G4-gemeenten. Daarnaast zijn BBV-regels verschillend uitgewerkt, bijv. de berekening van clusterondersteuning en de toerekening van overhead aan investeringsprojecten.

Apparaatskosten (kosten per inwoner)

De apparaatskosten stijgen als gevolg van de indexering 2020 (3,5%) en door hoger begrote inzet van eigen personeel en inhuur. Daarnaast stijgen de apparaatskosten als gevolg van de doorontwikkeling Concernhuisvesting en de Digitaliseringsagenda.

Concernhuisvesting en facilitair

Pagina 98

Concernhuisvesting en facilitair

Ontwikkelingen

In 2020 wordt een eerste stap gezet in de doorontwikkeling van de concernhuisvesting. De uitwerking van 'slagkracht in de wijk' geeft een extra dimensie aan de huisvesting voor de toekomst. Wijkgestuurd en opgavegericht werken vraagt om nog meer flexibiliteit. Hiermee is in de doorontwikkeling concernhuisvesting en de begroting nog geen rekening gehouden.

Vanuit de eerdere verwachting dat de organisatie zou krimpen kende Concernhuisvesting een dalend budget. Dat is met de huidige inzet van middelen gecorrigeerd. Daarmee is de huidige huisvestingsomvang geborgd. Ook de toekomstige groei of krimp is via het meebeweegmodel geborgd vanaf 2020. Daarmee zetten we gedegen stappen naar flexibele, op het primair proces aangesloten huisvesting. Voor de doorontwikkeling van het

huisvestingsconcept, om de huisvesting beter te laten aansluiten bij de huidige manier van werken en de noodzaak vanuit het primair proces zullen ook de eerste stappen worden genomen.

Het nieuwe huisvestingsconcept gaat uit van een thuisbasis per team/medewerker en per locatie aanlandplekken voor flexibel gebruik. Om dit mogelijk te maken moet het aantal werkplekken worden uitgebreid. De dekking hiervoor wordt o.a. gezocht in het moderniseren van de facilitaire dienstverlening. De mate en snelheid waarmee dit lukt, bepaalt het aantal werkplekken dat kan worden gerealiseerd en daarmee ook wanneer het nieuwe huisvestingsconcept kan worden gerealiseerd.

Het financiële model (meebeweegsystematiek) waarmee vanaf 2020 ontwikkeling van de organisatie tot uitdrukking komt in het budget van CHV, vraagt om flexibiliteit in de huisvesting, die ook aansluit bij de noodzaak voor het primair proces. Concernhuisvesting doet dat kostenbewust, duurzaam, circulair en met inzet van garantiebanen.

In 2019 is in lijn met de motie “Zeker van een baan bij de gemeente Rotterdam” wordt de inhuur van beveiligers verlaagd, en worden hiervoor medewerkers in dienstverband aangenomen.

Kosten (x 1.000)

Eerder was de begroting voor het jaar 2020 lager dan de jaarschijf 2019. Voor huisvesting waren in de voorjaarsnota al meerjarig middelen ter beschikking gesteld (voor 2020 € 5,5 mln en € 1,2 mln als gevolg van trend en andere technische wijzigingen). Bij de Begroting 2020 is het budget verder verhoogd als gevolg van de meebeweegsystematiek (meebewegen met business), incidentele meevallers en het verschuiven van de Servicedesk naar Concernhuisvesting.

Ontwikkelingen

Als organisatie maken we de beweging naar meer innovatief en aantrekkelijk werkgeverschap. Zo sluiten we als werkgever aan bij het imago en de ondernemersgeest in de stad. Dit vraagt van medewerkers dat ze flexibel inzetbaar zijn en de ruimte, het vertrouwen en de verantwoordelijkheid krijgen die nodig is om hun professionaliteit optimaal voor de stad in te zetten.

We werken aan een veerkrachtige organisatie met een eigentijds personeelsbeleid en medewerkers die in staat zijn aan te sluiten bij de ontwikkelingen in de stad. De HRO-agenda geeft hierbij focus aan het personeelsbeleid van de gemeente Rotterdam en maakt helder wat de concernbrede opgave is voor de organisatie zelf en welke

dienstverlening en ondersteuning de organisatie hierin kan verwachten van HR. Dit levert voor de komende periode vier pijlers op.

- Rotterdams leiderschap: de juiste leidinggevende op de juiste plek
- optimale inzet: investeren in de ontwikkeling van medewerkers om nu en in de toekomst de juiste medewerkers in dienst te hebben
- inclusieve organisatie: meedoen, alle medewerkers kunnen vanuit de eigen talenten en kwaliteiten een bijdrage leveren
- werkplezier: meer mensen met plezier en gezond aan het werk

Arbeidskosten

Arbeidskosten bestaan uit loonkosten (medewerkers in dienst van de gemeente Rotterdam) en kosten van externe inhuur.

Tweede Herziening 2019

De 2^e Herziening 2019 laat ten opzichte van de 1^e Herziening 2019 een stijging van de arbeidskosten zien van € 11,5 mln. Het betreft € 4,7 mln aan loonkosten en € 6,8 mln aan kosten voor externe inhuur. Het begrote percentage externe inhuur ten opzichte van de totale arbeidskosten komt hiermee op 11,7% (ten opzichte van 11,1% in 1^e herziening). De stijging wordt zichtbaar op verschillende programma's (zie voor een uitgebreide toelichting per programma ook 'bijlage toelichting arbeidskosten 2019').

Loonkosten

De stijging van de begrote loonkosten is met name zichtbaar op de programma's Maatschappelijke ondersteuning en Overhead.

- bij Maatschappelijke ondersteuning is sprake van een stijging van de arbeidskosten op het domein Jeugd. Dit betreft inzet van extra kwaliteitsmedewerkers in de wijkteams om indicatiestellers te begeleiden en adviseren. Daarnaast is er sprake van ophoging van budget als gevolg van de uitvoering van het Deltaplan schulden.
- in het programma Overhead stijgen de begrote loonkosten als gevolg van de doorontwikkeling Concernhuisvesting en uitvoering van de Digitaliseringsagenda. Zie voor een toelichting hierop de onderdelen Concernhuisvesting en Facilitair en Informatievoorziening en automatisering in deze paragraaf Bedrijfsvoering.

Inhuur

Er is sprake van een stijging van de begrote kosten voor externe inhuur op Volksgezondheid en zorg, Maatschappelijke ondersteuning, Stedelijke inrichting en ontwikkeling en Overhead.

- op het programma Volksgezondheid en zorg is de stijging van de begrote kosten voor externe inhuur het gevolg van de kwaliteitsimpuls Jeugd, de implementatie van een ICT applicatie en ophoging van budget bij de wijkteams en vraagwijzers.
- bij Maatschappelijke ondersteuning is budget opgehoogd ten behoeve van clusterbrede projecten, onder andere het project DWARSS.
- op het programma Stedelijke inrichting en ontwikkeling wordt extra ingehuurd om de ambitie binnen Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) waar te maken en om de doelstellingen binnen het taakveld Wonen en bouwen te behalen.
- binnen Overhead is sprake van meer inhuur t.b.v. beveiliging in de publiekslocaties.

Omvang van inhuurlasten op inkoop en uitbestede werkzaamheden

Eerder bent u geïnformeerd dat inhuurlasten worden vastgelegd op meerdere categorieën in de financiële administratie. Vrijwel alle categorieën (zowel apparaatslasten als programmalasten) worden zichtbaar als inhuur in deze 2^e herziening met uitzondering van inhuurlasten op inkoop en uitbestede werkzaamheden. De aard van deze inhuur is divers. Het betreft uitzendkrachten in het primaire proces zoals verkeersregelaars en reinigers bij evenementen, projectleiders voor Hoekse lijn, etc. Het betreft zowel exploitatie- als investeringsprojecten. Anders dan inhuur op programma, die naar aanleiding van de analyse op arbeidskosten nu wordt gepresenteerd in deze paragraaf, gaat het hier om veel posten die op verschillende plekken in de administratie zijn geboekt. Conform toezegging in de raadsbrief (19bb12020) wordt deze categorie toegelicht in deze paragraaf, tot het moment dat hiervoor een duurzame oplossing is gerealiseerd. De omvang van inhuurlasten op inkoop en uitbestede werkzaamheden betreft bij de 2e herziening € 11,4 mln.

Meerjarige begroting 2020

De begrote arbeidskosten in 2020 zijn € 1 mld. Het betreft € 910 mln loonkosten en € 93 mln kosten voor externe inhuur. De stijging van de begrote arbeidskosten is met name het gevolg van de toekenning van de trend (o.a. cao en werkgeverslasten) bij de voorjaarsnota. De trend betreft € 28 mln loonkosten en € 2 mln kosten voor externe inhuur.

Loonkosten

De stijging van de begrote loonkosten in 2020 ten opzichte van 2019 is met name zichtbaar op de programma's Beheer van de stad, Stedelijke inrichting en ontwikkeling, Werk en inkomen en Overhead.

- bij het programma Beheer van de stad zijn de begrote arbeidskosten ten opzichte van 2019 verhoogd voor het beheer van de Maastunnel, uitvoering van het programma Rotterdams weerwoord en er is extra onderhoudsbudget voor de buitenruimte toegekend vanuit de coalitieonderhandeling

- op het programma Werk en Inkomen is er sprake van een stijging van de begrote loonkosten ten opzichte van 2019 als gevolg van de toename van het aantal garantiebanen en uitbreiding van Rotterdam Inclusief
- op het programma Overhead stijgen de begrote loonkosten in 2020 als gevolg van de doorontwikkeling Concernhuisvesting en de Digitaliseringsagenda.

Tot slot is er samenhang met de daling van de kosten voor externe inhuur; op meerdere programma's is de intentie inhuur om te zetten naar ambtelijke aanstellingen.

Inhuur

De begrote kosten voor externe inhuur in 2020 laten ten opzichte van 2019 een daling zien van € 22 mln. Het aandeel externe inhuur ten opzichte van de totale arbeidskosten komt hiermee op 9,3%. De daling van de begrote kosten voor externe inhuur in 2020 heeft meerdere oorzaken. Op meerdere programma's is de intentie om externe inhuurkrachten een ambtelijke aanstelling aan te bieden. Deze verschuiving telt over de verschillende programma's op tot ca. € 6 mln. Ook wordt rekening gehouden met het vervallen van externe incidentele bijdragen (Rijk en Europees Sociaal Fonds) met ingang van 2020. Daarnaast wordt in het kader van de Digitaliseringsagenda rekening gehouden met een transformatie van de organisatie, doordat werkprocessen anders worden ingericht. Hierdoor kan invulling worden gegeven aan de bijdrage die voor de Digitaliseringsagenda nodig is. Verder blijft er jaarlijks sprake van incidentele bijstellingen als gevolg van vervanging bij ziekte en het opvangen van vacatures. Hiervoor worden jaarlijks loonkosten begroot en later omgezet naar budget voor externe inhuur. Ook blijft er sprake van projecten die een jaar van tevoren nog niet zijn te begroten. Uit het project Arbeidskosten zijn aanbevelingen en opdrachten tot verder onderzoek voor de sturing en beheersing van de arbeidskosten voortgekomen. Uw raad is voor de zomer geïnformeerd ([19bb17636](#)) over de uitgangspunten daarvan. Hier werken wij dit jaar en volgend jaar verder aan.

Formatie en bezetting

Ten opzichte van de 1^e herziening is de formatie van 2019 met 181 fte gestegen naar 11.625 fte.

- het programma Maatschappelijke Ondersteuning is uitgebreid met 25 fte voor de uitvoering van het Deltaplan schulden. De personele inzet op het domein Jeugd is verhoogd met 13 fte voor extra kwaliteitsmedewerkers.
- daarnaast is binnen het programma Openbare Orde en Veiligheid de formatie uitgebreid met 10 fte voor extra handhavers.
- overhead wordt met 11 fte uitgebreid ten behoeve van juridische ondersteuning bij het primaire proces.
- binnen het programma Stedelijke Inrichting en Verkeer en Vervoer vindt er uitbreiding plaats van 77 fte. Dit betreft projectmanagers, adviseurs, ontwerpers en (bouw)inspecteurs.

De formatie voor 2020 betreft 11.621 fte. In de begroting voor 2020 zijn de begrote kosten voor personeel opgenomen. Voor een deel van de stijging van de loonkosten is de vertaling naar de daaraan gerelateerde fte's nog niet gedaan.

Verzuim

Het verzuimpercentage is in de 2^e herziening 2019 verder gedaald naar 6,3%, een daling van 0,5 procentpunt ten opzichte van eind 2018. Deze dalende trend is zichtbaar bij alle clusters en is vooral gerealiseerd in het lang verzuim (het aandeel lang verzuim is gedaald van 5,2% naar 4,8%).

Ondanks deze forse daling van het verzuim over het afgelopen half jaar is het verzuim nog steeds hoger dan de voor 2019 vastgestelde norm. We blijven daarom nu en in 2020 met onze geïntensiveerde verzuimaanpak onverminderd inzetten op het verder terugdringen van het verzuim en het bevorderen van vitaliteit en werkplezier. Deze aanpak wordt structureel geëvalueerd en waar nodig aangepast.

Daarbij ligt het zwaartepunt van de verzuimaanpak bij de ontwikkeling van leidinggevenden, zodat die beter in staat zijn hun rol goed in te vullen:

- managementaandacht op alle niveaus, urgentiebesef en (blijven) sturen op het gedragsmodel zijn cruciaal. Want (gebrek aan) aandacht voor de medewerker, sfeer en werkplezier beïnvloeden de keuze voor een medewerker om al dan niet te verzuimen
- vernieuwing en verbetering van de personeelsgesprekken en doelgerichte verzuimtrainingen leiden tot een kwaliteitsverbetering van de leidinggevenden als het gaat om verzuim- en vitaliteitsdeskundigheid
- leidinggevende en medewerker nemen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het bevorderen van de duurzame inzetbaarheid van de medewerker

Daarnaast wordt ingezet op het verbeteren van de verzuimketen:

- er is een nieuwe Leidraad verzuim vastgesteld, die als doel heeft een eenduidige en uniforme aanpak rond preventie, verzuim en re-integratie binnen het concern te borgen
- extra inzet op re-integratie bij (extra) lang verzuim en het begeleiden van re-integrerende medewerkers die niet terug kunnen keren in hun eigen functie
- versterken samenwerking arbo, bedrijfsartsen, bedrijfsmaatschappelijk werk, fysiotherapie en psychologen, HR en leidinggevenden
- er is een uitgebreid en overzichtelijk aanbod beschikbaar voor medewerkers en leidinggevenden op het gebied van vitaliteit en gezondheid (vitaliteitsmenukaart). Ook wordt extra ingezet op het beperken van uitval door werkdruk en begeleiding bij burn-out

Bijlage Arbeidskosten

Tekst

Programma		1e herziening	Mutatie	2e herziening	Toelichting
Algemene middelen	Personeel	14.133	-267	13.866	Het gaat om een bijstelling op de overhead. Deze wordt centraal geboekt.
	Inhuur	488	220	708	Het inhuurbudget is opgehoogd en aangepast aan de laatste prognosestand. Er is sprake van moeilijk vervulbare vacatures (b.v. taxateurs).
Beheer van de stad	Personeel	111.558	469	112.027	Er is per abuis een boeking (mutatie) gedaan op personeelsbudget (+ € 450). Dit zal bij de 10M gecorrigeerd worden.
	Inhuur	6.989	-200	6.789	Minder externe inhuur dan verwacht (- € 200).
Bestuur en dienstverlening	Personeel	43.899	497	44.396	- Ophoging van budget (+ €82) als gevolg van extra inzet ten behoeve van Wijk gestuurd Werken. Dekking vindt plaats vanuit deze programmalasten. - Met een bijstelling van + € 461 zijn zaken als vergoedingen voor detacheringen, dekking vanuit materieel budget, budgetoverhevelingen vanuit andere clusters voor bepaalde taken allemaal verwerkt. Dit betreft veelal incidentele of onvoorziene zaken.
	Inhuur	830	228	1.058	- Ophoging van inhuurbudget bij de Ombudsman als gevolg van nog niet ingevulde vacatures (+ € 49). - Overheveling van budget van personeel naar inhuur (+ € 152) op het taakveld Burgerzaken i.v.m. aanpassing van de begroting aan de laatste prognose.
Cultuur, sport en recreatie	Personeel	9.623	-176	9.447	De mutatie is het saldo van diverse kleine mutaties.
	Inhuur	429	-60	369	
Economische zaken	Personeel	6.814	93	6.908	
	Inhuur	394	-232	162	Minder inzet van externe inhuur dan aanvankelijk verwacht binnen het programma Food.
Maatschappelijke Ondersteuning	Personeel	34.278	3.132	37.409	- Ophoging personeelsbudget i.v.m. verhoging van de personele inzet op het domein jeugd (kwaliteitsmedewerkers in wijkteams; + € 1,1 mln) voor het begeleiden en adviseren van indicatiestellers. - Uitbreiding expertiseteam kredietbank voor uitvoering deltaplan schulden (+ € 1,7 mln). - Ophoging budget PPMO flex (+ € 190), kosten worden doorbelast naar andere programma's.
	Inhuur	3.639	1.278	4.917	Incidentele verhoging van inhuurbudget op het domein jeugd (+ € 534) om een inhaal- en kwaliteitsslag te maken in de wijkteams en ophoging voor het uitvoeren van een aantal clusterbrede projecten, namelijk DWARSS, opstellen van beleidskader jeugd en inhuur bij kleinere projecten. Deze lopen dit jaar af en zijn daarmee niet structureel (+ € 600).

Onderwijs	Personeel	13.855	473	14.328	Ophoging budget door intensivering i.v.m. nieuw onderwijsbeleid (leraren, veiligheid, onderwijshuisvesting).
	Inhuur	106	824	930	Ophoging van inhuurbudget (+ € 824) voor programma doeleinden en advieswerkzaamheden i.h.k.v. onderwijshuisvesting (incidenteel). Dekking binnen het programma, mutatie is budgetneutraal.
Openbare orde en veiligheid	Personeel	60.985	-955	60.031	- Overheveling budget van apparaat naar programma ivm Koers Levendige Stad. Het betreft verwerken van projecten Naastplaatsingen en Circulaire Markten en dekking van daar reeds geschreven uren (- € 1 mln). - Overheveling van formatie en budget van SO (Mobiliteit) naar Handhaving i.h.k.v. uitvoering Verkeersregie (+ € 453). - Bijdrage aan de Digitaliseringsagenda en Concernhuisvesting (- € 504).
	Inhuur	3.121	50	3.171	
Overhead	Personeel	292.346	2.179	294.526	- Ophoging personeelsbudget voornamelijk door allocatie van de budgetten rondom doorontwikkeling concernhuisvesting en digitaliseringsagenda (+ €1,8 mln)
	Inhuur	29.436	2.415	31.851	- Ophoging van het inhuurbudget (+ € 3,5 mln) van Concernhuisvesting omdat voorzien wordt dat benodigde beveiligingsuren hoger zullen uitvallen (publiekslocaties). Deze interne leveringen worden doorbelast aan de programma's. - Verlaging van het inhuurbudget van ICT (- € 1,4 mln) als gevolg van aanpassing aan de verwachtingen.
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	Personeel	106.315	120	106.435	- Ophoging bij Bouw- en Woningtoezicht (BWT) i.v.m. intensivering aanpak funderingsloket, ondermijning, adviezen t.a.v. bouwkundige voorzieningen en scopewijziging op bestaande voorraad en Steigers op Zuid. Dekking komt vanuit Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)-steigers op zuid, Veilig en programma fundering. Tevens uitbreiding voor inzet van een bouwregisseur bij Gebiedsontwikkeling gedekt uit inhuur, een bijdrage aan BWT en Strategie, Investerings en Fondsen (SIF) vanuit programmamalasten i.v.m. oplossen knelpunt dakpanconstructie (+ € 992). - Loonkostenbudget wordt overgeheveld naar inhuur, omdat niet alle vacatures in 2019 worden vervuld en t.b.v. de verhoogde vraag bij markt- en contractspecialisten t.b.v. de ambitie op NPRZ (- € 701).
	Inhuur	17.702	1.941	19.643	- Ophoging inhuurbudget om de ambitie binnen NPRZ waar te maken (extra, incidentele inhuur, + € 1,2 mln). Dit wordt gedekt vanuit de personeelskosten (nog niet alle vacatures zijn vervuld in 2019) en deels gedekt door herallocatie van middelen. - Ophoging personeelsbudget om de begrote werkzaamheden bij Projectmanagement uit te kunnen voeren (+ € 1,8 mln). - Bij taakveld wonen en bouwen is de begroting aangepast aan de prognose wat leidt tot minder inzet op inhuur bij het taakveld ruimtelijke ordening - ontwikkeling (- € 1,2 mln).
Verkeer en vervoer	Personeel	18.664	756	19.420	Vanwege de hogere vraag naar verkeerskundig personeel wordt de formatie (en bezetting) uitgebreid. Het werkpakket wordt met meer vast personeel uitgevoerd, waardoor het inhuurbudget naar beneden wordt bijgesteld.

	Inhuur	2.021	-776	1.245	
Volksgezondheid en zorg	Personeel	75.123	-130	74.993	
	Inhuur	4.770	1.351	6.122	- Voor de kwaliteitsimpuls Jeugd is het inhuurbudget met € 213 opgehoogd. - De implementatie van een nieuwe applicatie (Gidso) zou een efficiencyslag opleveren, maar de applicatie is nog niet volledig in productie genomen. Daarom is inhuur opgehoogd (+ € 219). - Bij de wijkteams is het inhuurbudget opgehoogd (+ € 240) in verband met de realisatie van een flexpool met wijkcoaches en vervanging vanwege ziekteverzuim. - Bij vraagwijzer is € 250 verschoven van personeel naar inhuur. - Overige is het gevolg van diverse kleine mutaties.
Werk en inkomen	Personeel	79.078	-1.454	77.624	- De vervanging van de applicatie Socrates door Wigo4it gaat minder snel dan verwacht. Deze vertraging leidt in 2019 ook tot lagere personele uitgaven dan begroot (- € 408). - Medewerkers in de loonschalen 1-3 zijn vanuit de reorganisatie van de Lokale Cultuur Centra begeleid naar een nieuwe baan. Hierdoor zijn de bijdragen vanuit programma Cultuur, sport en recreatie verlaagd. (- € 188). - Diverse verschuivingen van inhuur naar loon als gevolg van aanpassing van de begroting aan de prognose (verhouding inhuur/loonkosten).
	Inhuur	38.518	-266	38.252	- Taakmutaties Matchen op werk en Economische zelfstandigheid is bij de VJN geboekt als uitbesteed werk. Dit had geboekt moeten worden als inhuurlasten en is dus hiermee gecorrigeerd (+ € 268). - De lagere instroom (dan prognose) bij Nieuw Beschut (doelgroep Rotterdam Inclusief) zorgt voor lagere kosten externe inhuur (- € 984).
	Totaal personeel	866.671	4.738	871.410	
	Totaal inhuur	108.444	6.773	115.217	
	Totaal	975.115	11.512	986.627	

Detailoverzichten Arbeidskosten

Arbeidskosten bijstellingen

Arbeidskosten (x € 1.000)	Oorspr. begroting	Bijstellingen	Bijstellingen 1e	Bijstellingen 2e	Totaal bijgestelde
Programma	2019	omissie	herziening	herziening	begroting
Algemene middelen	14.361	279	-19	-47	14.574
Beheer van de stad	116.174	634	1.739	269	118.816
Bestuur en dienstverlening	43.062	238	1.430	725	45.454
Cultuur, sport en recreatie	9.617	524	-90	-236	9.815

Economische Zaken	6.866	455	-113	-139	7.070
Maatschappelijke Ondersteuning	35.046	2.878	-7	4.410	42.327
Onderwijs	12.705	320	935	1.298	15.258
Openbare orde en veiligheid	56.762	4.283	3.061	-905	63.201
Overhead	331.949	-17.464	7.297	4.594	326.376
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	120.794	245	2.979	2.061	126.078
Verkeer en Vervoer	18.840	1.564	281	-20	20.665
Volksgezondheid en zorg	67.960	8.870	3.063	1.222	81.115
Werk en inkomen	98.829	13.602	5.165	-1.719	115.876
Totaal	932.965	16.430	25.720	11.512	986.627

Loonkosten bijstellingen

Loonkosten (x € 1.000) Programma	Oorspr. begroting 2019	Bijstellingen omissie	Bijstellingen 1e herziening	Bijstellingen 2e herziening	Totaal bijgestelde begroting
Algemene middelen	13.924	228	-19	-267	13.866
Beheer van de stad	110.704	38	816	469	112.027
Bestuur en dienstverlening	42.163	307	1.430	497	44.396
Cultuur, sport en recreatie	9.368	292	-38	-176	9.447
Economische Zaken	6.464	429	-79	93	6.908
Maatschappelijke Ondersteuning	31.857	1.901	520	3.132	37.409
Onderwijs	12.648	272	935	473	14.328
Openbare orde en veiligheid	55.852	3.369	1.764	-955	60.031
Overhead	305.703	-11.223	-2.133	2.179	294.526
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	99.391	2.763	4.161	120	106.435
Verkeer en Vervoer	18.325	219	120	756	19.420
Volksgezondheid en zorg	65.897	8.684	542	-130	74.993
Werk en inkomen	79.600	1.508	-2.030	-1.454	77.624
Totaal	851.896	8.788	5.987	4.738	871.410

Externe inhuur bijstellingen

Externe inhuur (x € 1.000)	Oorspr. begroting	Bijstellingen	Bijstellingen 1e	Bijstellingen 2e	Totaal bijgestelde
Programma	2019	omissie	herziening	herziening	begroting
Algemene middelen	437	50	0	220	708
Beheer van de stad	5.471	596	922	-200	6.789
Bestuur en dienstverlening	900	-69	0	228	1.058
Cultuur, sport en recreatie	248	232	-52	-60	369
Economische Zaken	402	26	-34	-232	162
Maatschappelijke Ondersteuning	3.189	977	-527	1.278	4.917
Onderwijs	57	49	0	824	930
Openbare orde en veiligheid	909	914	1.297	50	3.171
Overhead	26.246	-6.240	9.430	2.415	31.851
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	21.403	-2.518	-1.182	1.941	19.643
Verkeer en Vervoer	515	1.346	161	-776	1.245
Volksgesondheid en zorg	2.063	186	2.522	1.351	6.122
Werk en inkomen	19.228	12.094	7.195	-266	38.252
Totaal	81.069	7.642	19.733	6.773	115.217

Arbeidskosten per programma

Arbeidskosten (x € 1.000)	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
Programma		2019	2020	2021	2022	2023
		(stand 2e herziening)				
Algemene middelen	13.189	14.574	14.962	14.864	14.821	14.821
Beheer van de stad	113.035	118.816	123.135	122.577	122.264	122.264
Bestuur en dienstverlening	43.651	45.454	46.300	46.111	45.871	45.871
Cultuur, sport en recreatie	12.766	9.815	10.324	10.270	10.238	9.838
Economische Zaken	6.078	7.070	7.430	7.362	7.331	7.331
Maatschappelijke Ondersteuning	48.696	42.327	40.967	40.601	40.234	35.983

Onderwijs	12.996	15.258	14.615	14.538	14.491	14.491
Openbare orde en veiligheid	57.829	63.201	66.403	65.884	65.320	62.643
Overhead	328.269	326.376	333.074	328.903	330.524	325.037
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	110.132	126.078	128.829	127.945	127.181	132.529
Verkeer en Vervoer	17.783	20.665	20.639	20.509	20.437	20.737
Volksgesondheid en zorg	61.853	81.115	81.752	80.552	80.094	78.842
Werk en inkomen	104.680	115.876	115.123	108.478	108.730	100.516
Totaal	930.957	986.627	1.003.554	988.595	987.537	970.904

Loonkosten per programma

Loonkosten (x € 1.000)	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
Programma		2019	2020	2021	2022	2023
		(stand 2e herziening)				
Algemene middelen	11.548	13.866	14.475	14.377	14.335	14.335
Beheer van de stad	107.446	112.027	116.318	115.760	115.447	115.447
Bestuur en dienstverlening	41.154	44.396	45.270	45.081	44.841	44.841
Cultuur, sport en recreatie	12.227	9.447	9.901	9.847	9.815	9.415
Economische Zaken	6.068	6.908	7.130	7.114	7.110	7.110
Maatschappelijke Ondersteuning	39.605	37.409	37.288	36.922	36.541	34.590
Onderwijs	12.576	14.328	14.506	14.429	14.382	14.382
Openbare orde en veiligheid	53.485	60.031	65.367	64.848	64.284	61.607
Overhead	291.915	294.526	305.371	301.648	302.808	298.049
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	89.632	106.435	112.110	111.933	111.933	111.688
Verkeer en Vervoer	16.620	19.420	20.017	19.105	18.316	18.316
Volksgesondheid en zorg	53.152	74.993	77.143	76.074	75.582	74.509
Werk en inkomen	72.294	77.624	85.344	84.205	84.526	84.138
Totaal	807.723	871.410	910.238	901.343	899.919	888.426

Externe inhuur per programma

Externe inhuur (x € 1.000)	Realisatie 2018	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
----------------------------	-----------------	-----------	-----------	--------	--------	--------

Programma		2019 (stand 2e herziening)	2020	2021	2022	2023
Algemene middelen	1.640	708	487	487	487	487
Beheer van de stad	5.589	6.789	6.817	6.817	6.817	6.817
Bestuur en dienstverlening	2.497	1.058	1.030	1.030	1.030	1.030
Cultuur, sport en recreatie	539	369	423	423	423	423
Economische Zaken	10	162	300	248	221	221
Maatschappelijke Ondersteuning	9.091	4.917	3.679	3.679	3.693	1.393
Onderwijs	421	930	109	109	109	109
Openbare orde en veiligheid	4.343	3.171	1.036	1.036	1.036	1.036
Overhead	36.353	31.851	27.703	27.255	27.716	26.988
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	20.500	19.643	16.719	16.012	15.248	20.841
Verkeer en Vervoer	1.164	1.245	622	1.404	2.121	2.421
Volksgesondheid en zorg	8.701	6.122	4.609	4.478	4.513	4.333
Werk en inkomen	32.385	38.252	29.779	24.273	24.204	16.378
Totaal	123.233	115.217	93.315	87.252	87.619	82.477

Informatievoorziening en automatisering

Pagina 100

Informatievoorziening en automatisering

[Ontwikkelingen](#) [Overige ICT-onderwerpen](#) [Monitor ICT-projecten](#) [ICT-kosten](#)

Ontwikkelingen

Digitaliseringsagenda

De ontwikkelingen op het vlak van digitalisering gaan snel en zijn van grote invloed op de primaire werkprocessen van de gemeente. De digitale transformatie vereist dan ook een andere kijk op de ontwikkeling, het beheer en het gebruik van de stad en daarmee ook op de manier waarop de processen en informatievoorziening binnen de gemeente georganiseerd zijn. Dit heeft geleid tot de Digitaliseringsagenda. Met de Digitaliseringsagenda intensiveren we onze aanpak op het gebied van digitalisering. We doen dit door onze huidige programma's te versnellen en te verstevigen en door nieuwe innovatieve projecten te starten. Deze intensivering vindt plaats op twee onderdelen:

- het werken aan een solide basis (denk daarbij aan een veilig en betrouwbaar netwerk en goede ICT-faciliteiten inclusief goede gebruikersondersteuning)
- differentiatie en innovatieve projecten die het mogelijk maken om op een moderne en efficiënte manier te werken

De solide basis is randvoorwaardelijk voor de innovatieve projecten. Naast in deze paragraaf nader toegelichte projecten zijn in de Digitaliseringsagenda een aantal programma- specifieke projecten opgenomen, zoals bijvoorbeeld het vervolg op het programma Innovatie bij Werk & Inkomen en de Omgevingswet bij Stedelijke Ontwikkeling. Voor meer achtergrondinformatie over de Digitaliseringsagenda zie de brochure [De digitale organisatie](#) of het filmpje [Digitaliseringsagenda gemeente Rotterdam](#).

Informatiegestuurd / Datagedreven werken

Het programma datagedreven werken (DGW) creëert de randvoorwaarden die de transitie van Rotterdam naar een datagedreven gemeente versnellen en vergemakkelijken. Daartoe is in 2019 de verbinding gelegd (of versterkt) met relevante actoren binnen de gemeentelijke organisatie en is het concept van de Datafabriek geïntroduceerd. De Datafabriek gaat ervoor zorgen dat data zonder belemmeringen, maar met respect voor privacy en beveiliging, door de gehele organisatie gaat stromen en dat medewerkers in hun dagelijkse werk snel kunnen beschikken over de juiste data van goede kwaliteit. Op die manier worden datagedreven inzichten in alle onderdelen van de organisatie gebruikt voor de uitvoering van de gemeentelijke activiteiten of het verbeteren daarvan. Ook wordt beleid geformuleerd op het gebied van ethiek en algoritmen en is de publieke toegevoegde waarde van datagedreven werken duidelijk gemaakt. Tenslotte is Data Diensten opgericht, een nieuwe organisatorische eenheid die datamanagement vormgeeft.

2020 staat in het teken van het starten van de Datafabriek. Bij de ingebruikname zullen telkens elementen van de opgeleverde producten worden geïmplementeerd en geborgd. Denk o.a. aan nieuwe (innovatieve) werkwijzen, methoden, technieken en opleidingen. Er ontstaat daardoor gaandeweg een steeds robuustere organisatie die steeds sneller en steeds meer informatie- en dataproducten kan leveren en succesvol in gebruik kan nemen. Overigens moet wel worden bedacht dat de algehele transitie nog wel een aantal jaar in beslag zal nemen. Maar 2020 is het jaar waarin we deze werkwijze grootschalig gaan toepassen. Veranderkundig vereist dit veel aandacht en begeleiding. Daarnaast zal het vastgestelde beleid worden geïmplementeerd en zullen we veel aandacht hebben voor samenwerking met andere gemeenten en landelijke organisaties. Bijzondere aandacht is er voor de samenwerking met de gemeente Den Haag. We gaan gestructureerd gezamenlijk projecten doen waarin we over en weer kennis delen en elkaars producten gaan gebruiken.

Rapid Application Development Platform (RAD)

De sterke behoefte binnen Rotterdam om op een snellere manier (vooral mobiele) applicaties te ontwikkelen wordt ingevuld met de generieke voorziening 'RAD platform'. Op deze laagdrempelige, flexibele en snelle manier zijn sinds januari 2018 al ruim dertig apps ontwikkeld, waarbij hergebruik van onderdelen van de software nagestreefd wordt. De grote betrokkenheid van de gebruikers bij het bouwen leidt tot snelle acceptatie en grote tevredenheid.

Digitale Stad

Het programma Digitale Stad richt zich op het creëren van een algemeen informatie- en communicatieplatform, gebaseerd op het 3D model van de stad, van en voor alle belanghebbenden in Rotterdam. Op termijn moet de Digitale Stad uitgroeien tot een volwaardige 'digital community', waarin iedereen kan deelnemen en met elkaar kan communiceren en participeren in voor hem of haar relevante zaken (bijv. stedelijke ontwikkeling). De ontwikkeling van de Digitale Stad is een co-creatie van de gemeente met een groot aantal externe partijen.

Digitaliseren werkprocessen

Transparant Rotterdam

Door nieuwe wetgeving op openbaarmaking middels de Wet Open Overheid (WOO) moeten (IT-) inrichtingen en werkprocessen aangepast worden. De WOO beslaat het hele terrein van openbaarmaking, verstrekking en publicatie(plicht) van informatie. De belangrijkste wijziging ten opzichte van de huidige publicatieplicht is de verplichting om de eindversies van documenten in een aantal limitatief opgesomde informatiecategorieën *actief* openbaar te maken. Met *actief* wordt bedoeld dat dit gebeurt uit eigen beweging, dus zonder dat hiervoor voorafgaand een verzoek is ingediend. Er lopen daarnaast in Rotterdam diverse veranderingsprocessen die beogen de digitale informatievoorziening van de gemeente te digitaliseren en te verbeteren, waaronder de implementatie van de nieuwe Omgevingswet, GERS, DWARSS en Generieke ICT. De WOO zal aanvullende eisen stellen aan al deze ontwikkelingen. Dit proces wordt zoveel als mogelijk geautomatiseerd ingericht.

DWARSS

Het programma DWARSS voert zaakgericht werken in om de Rotterdammer optimaal te bedienen bij onder andere aanvragen en verzoeken richting de gemeente. DWARSS staat voor Digitaal Werken Aan de Rotterdamse Samenwerking en Service. Het gaat om het verbeteren van de digitale dienstverlening en digitaal én integraal samenwerken binnen het concern met behulp van het concern zaakstelsel: de e-Suite. DWARSS stelt de zaak van de Rotterdammer centraal en niet de manier waarop wij onze taken hebben georganiseerd. Het gaat uit van werken als één gemeente en daarmee gaan zaken dwars door de organisatie. Zaakgewijs werken helpt burgers en ondernemers hun vragen om producten en diensten zo zelfstandig mogelijk af te handelen onafhankelijk van welke ingang tot de gemeente ze daarvoor kiezen. Zowel via de website, de balie, 14010 als de post kan een zaak gestart worden en de aanvrager heeft daarna 7x24 inzicht in de status van zijn zaak. Onze organisatie biedt

circa 400 uiteenlopende producten en diensten aan de Rotterdammers, doelstelling is deze eind 2022 te hebben verDWARSSSt. Hiermee draagt DWARSS bij aan het programma Dienstverlening 2019-2022 en aan de organisatiedoelstellingen van de gemeente Rotterdam.

GERS

Het Programma "Gedigitaliseerde en Rotterdamse Samenwerking" (GERS) is het programma van de gemeente Rotterdam dat als doel heeft om in de periode tot 2023 circa 90% van de werkprocessen die geen directe relatie hebben met de Rotterdammer om te zetten naar digitale dossiers. Met DIVA kan op een makkelijke manier digitaal en efficiënt worden samengewerkt aan één dossier. Documenten en e-mail kan beter worden beheerd. Op termijn wordt ook whatsapp en sms adequaat beheerd. De volledigheid en vindbaarheid van informatie over grote projecten en informatie ten behoeve van WOB-verzoeken wordt hierdoor vergroot. De (toekomstige) Wet Open Overheid vraagt zelfs meer informatie-uitwisseling. Ook wordt het (her-)gebruik en beheer van dossiers, waaronder de besluitvorming in het bestuurlijk proces en alle beleidsprocessen geoptimaliseerd. De digitaliseringsslag wordt ondersteund door een verandertraject gericht op samenwerking in dossier(vorming) door gebruik van het concern documentmanagementsysteem DIVA. In 2020 wordt ingezet op inzet van DIVA voor bestuurlijke besluitvorming en besluitvormende overleggen.

Overige ICT-onderwerpen

(Informatie)beveiliging en privacy

In 2019 is het programma Rekenkamer Informatiebeveiliging, mede gestart naar aanleiding van een onderzoek door de Rekenkamer, onderdeel geworden van de staande organisatie. Binnen dit programma zijn alle urgente kwetsbaarheden opgelost. De beveiliging van informatie is hierdoor de afgelopen jaren, zowel digitaal als fysiek, naar een hoger niveau getild. Het verder versterken en op peil houden van de informatiebeveiliging vraagt echter continu de aandacht. In 2020 wordt daarom verder ingezet op het verhogen van het beveiligingsbewustzijn, de doorontwikkeling van strategisch risicomanagement en versterken van detectie en actieve preventie van incidenten. Daarnaast ligt de focus op het blijven voldoen aan wet- en regelgeving door de verdere implementatie van het landelijke basishorizontale kader Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en (bestuurlijke) verantwoording over informatiebeveiliging.

Generieke ICT

Voor de verdere versterking van de samenwerking en de bevordering van de ontwikkeling bij de clusters worden generieke ICT-voorzieningen ontwikkeld. De behoefte aan deze voorzieningen wordt met behulp van de Business Informatie Plannen (BIP's) geïventariseerd. Een aantal voorbeelden:

- in 2020 wordt Artificial Intelligence ingezet voor het verder automatiseren van routinematige processen. Hiervoor is gebruik gemaakt van de Robotica Proces Automation (RPA) technologie.
- Voor de geautomatiseerde communicatie binnen en buiten de gemeente kan de chatbot worden ingezet. Deze technologie maakt de 24x7 dienstverlening mogelijk.

- Voor het digitaal ondertekenen van documenten wordt de generieke digitale handtekening gerealiseerd. Er hoeft dan geen handmatige handtekening meer op de papieren versie van een document gezet te worden.
- Voor het naleven van de privacy maatregelen gaat een censurtool worden ingezet. Hiermee kan gevoelige informatie (bv. namen bij het beantwoorden van WOB verzoeken) automatisch worden beschermd.
- Voor de ondersteuning van de medewerkers wordt een krachtige 'zoek & vind' functie en een voorziening voor video-vergaderen breed uitgerold.

Landelijke en Europese ontwikkelingen

Samen organiseren

Rotterdam neemt actief deel aan verschillende landelijke platforms en overleggen. In G4-verband, maar ook aan initiatieven die vanuit de VNG en het Rijk worden ingezet.

De Gemeenten hebben VNG-realisatie onder de noemer [Samen Organiseren](#) opdracht gegeven te werken aan meer collectiviteit op ICT-voorzieningen. Via het programma Gemeenschappelijke Gemeentelijke Infrastructuur (GGI) wordt een veilige, samenhangende digitale infrastructuur gecreëerd waardoor samenwerken tussen gemeenten en andere overheden beter, veiliger en gemakkelijker wordt. Rotterdam participeert actief in de ontwikkeling van Common Ground: het idee om naast de bestaande gemeentelijke ICT-infrastructuur een nieuwe, moderne ICT-infrastructuur te bouwen voor de uitwisseling van gegevens binnen en tussen gemeenten.

Europese ontwikkelingen: EU lobby

Voor het onderwerp Digitalisering leggen we actief de verbinding met andere innovatief vooruitstrevende Europese steden, bedrijven en kennisinstellingen. Door de Europese samenwerking versterken we de uitwisseling van kennis, middelen en best practices. En daarbij voorkomen we dat we op verschillende plekken opnieuw het wiel uitvinden of tot conflicterend beleid en regelgeving komen.

Monitor ICT-projecten

Over de status en voortgang van risicovolle ICT-projecten wordt gerapporteerd in lijn met de Monitor Grote Projecten. De Monitor ICT-projecten is als aparte rapportage beschikbaar.

ICT-kosten

De prognose van de concernbrede ICT-kosten bedraagt ca € 147 mln in 2019. Het verschil ten opzichte van de voorjaarsnota (€ 137 mln) wordt voornamelijk veroorzaakt door de toegekende middelen voor de Digitaliseringsagenda. De genoemde bedragen zijn inclusief te activeren arbeidskosten. De begrote ICT-kosten 2020 bedragen ca € 148 mln. Dit is inclusief te activeren arbeidskosten en de Digitaliseringsagenda. De stijging ten opzichte van de huidige prognose 2019 wordt voornamelijk veroorzaakt door stijgende arbeidskosten. In 2020 zullen aanpassingen in de ICT kosten op hoofdlijnen worden gemeld.

Organisatieontwikkeling

Om de opgaven van de wijk, de straat, de Rotterdammer of de ondernemer centraal te kunnen blijven stellen, moet de organisatie in staat zijn aan te sluiten bij de ontwikkelingen in de samenleving en de ambities die door het stadsbestuur zijn neergelegd in het coalitieakkoord “Nieuwe energie voor Rotterdam”.

Om dit voor elkaar te krijgen is de organisatie aan de slag om:

- ruimte en vertrouwen te creëren; een beweging naar een andere rol van de overheid
- de stad en medewerkers laten meebeslissen; samenwerken is samen doen in interactie met de stad en elkaar
- verandering in gedrag te bewerkstelligen; zoals Future Work Skills, Rotterdams leiderschap en DNA dienstverlening
- de veerkracht van de organisatie te vergroten; meebewegen en als organisatie klaar zijn voor de kansen en ontwikkelingen van de toekomst

We maken hierin verbinding met het dagelijks werk van medewerkers met als doel om blijvend passende dienstverlening te bieden waar de Rotterdammers op mogen rekenen.

Stand van zaken Organisatievisie Stadsontwikkeling

De gemeenteraad heeft in oktober 2018 de organisatievisie en de uitvoeringsagenda van Stadsontwikkeling (SO) vastgesteld. Wij hebben toegezegd de raad over de voortgang te informeren middels de reguliere P&C cyclus. In de 1e herziening 2019 heeft dat voor de eerste maal plaatsgevonden, met een overzicht van de voortgang van acties uit de uitvoeringsagenda. De uitvoeringsagenda bestaat uit ondergenoemde vier hoofdagenda's, met per punt de actuele stand van zaken ten opzichte van de vorige rapportage:

1. Aangescherpte missie, visie en inhoudelijke agenda

We willen een nog duidelijker relatie leggen tussen de collegetargets en de SO-doelstellingen en de te behalen resultaten van de verschillende afdelingen. Wij werken nu aan het Jaarplan SO 2020, waarbij we de ervaringen van het Jaarplan 2019 meenemen. Daarbij kijken we ook naar de gebiedsopgaven en de grote projecten in de stad. Het Jaarplan SO wordt richtinggevend voor het werkpakket 2020 van ons cluster.

2. Heldere processen en sturing

Door directie en afdelingshoofden is beschreven wat er nodig is voor het inrichten en toepassen van een helder sturings- en besluitvormingsmodel. Vanaf eind september gaan we daar uitvoering aan geven met ondersteuning van een externe adviseur. Voor het verbeteren van de bestuurlijke dienstverlening loopt momenteel een pilot om te komen tot betere en snellere intake van bestuurlijke vragen.

Veel acties uit de uitvoeringsagenda SO hebben een relatie hebben met de Rotterdamse Standaard Projectmatig Werken (RSPW). Hier loopt een uitgebreid programma op waardoor we eind Q4 een geactualiseerde RSPW voor de fysieke projecten voor de raad zullen agenderen. Het actualisatieproces wordt ontwikkeld met medewerkers vanuit Stadsbeheer (SB) en SO.

Voor de professionalise-ring van het ambtelijk opdrachtgeverschap is een voorstel ontwikkeld, wat zich in de fase van besluitvorming bevindt. Een apart team financiële projectbeheersing is in oprichting bij het projectmanagement bureau van SO. Op basis van de aanbevelingen van AT Osborne en gesprekken met eendeleгатie van de raad, wordt gewerkt aan een nieuw format voor de Monitor Grote Projecten (MGP), die met kortere doorlooptijden meer actuele informatie zal bieden.

3. Duidelijke financiële sturing en bedrijfsvoering

In samenwerking met Financial Reporting (FR), Business Control (BC) en de lijn houden we de financiële sturing tegen het licht. Waar het kan wordt de sturing en verantwoording vereenvoudigd.

4. Medewerkers centraal

We werken aan veiligheid voor medewerkers, onder andere met integriteitsgesprekken en met gesprekken binnen teams vanuit het zogenaamde Energiestromenprogramma. Hierin worden een teamleider en de medewerkers van dat team begeleid in hun onderlinge samenwerking. Daarbij is aandacht voor onder andere de sfeer, heldere werkafspraken en communicatie. We leren van de ervaringen die er al zijn met deze dergelijke aanpak (bijvoorbeeld binnen de afdeling Vastgoed) en kijken waar bredere toepassing mogelijk is.

De teamleiders worden intensiever ondersteund bij het versterken van hun rol, ook omdat zij als managers het dichtst bij de medewerkers staan. Wij stimuleren voor deze groep de onderlinge samenwerking, netwerkvorming en kennisuitwisseling, bijvoorbeeld met bijeenkomsten rondom thema's zoals bijvoorbeeld capaciteitsverdeling en leidinggeven.

Overige bedrijfsvoering

Mogelijkheden Europese samenwerking

Op het gebied van digitalisering verkent de gemeente reeds de samenwerking met andere innovatief vooruitstrevende Europese steden, bedrijven en kennisinstellingen (zie bij overige ICT-onderwerpen). Er zijn meer kansen en mogelijkheden in Europa voor bedrijfsvoering gerelateerde thema's. De komende periode wordt onderzocht voor welke thema's het relevant is om kennis, kunde en voorzieningen in Europees verband te delen. Ook wordt onderzocht waar het van belang is invloed te verkrijgen op Europees beleid en wet- en regelgeving, en aanspraak te maken op Europese middelen voor programma's en projecten. Uiteraard als onderdeel van de gezamenlijke Rotterdamse lobbystrategie.

Privacy en AVG

Pagina 103

Privacy en AVG

Met de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in 2018 heeft de gemeente Rotterdam een verplichting ten aanzien van het privacybeschermingsniveau van zowel burgers, ondernemers als medewerkers. Betrokkenen moeten er te allen tijde op kunnen vertrouwen dat de persoonsgegevens die de gemeente Rotterdam van hen verwerkt in veilige handen is. Daarnaast heeft de gemeente een verantwoordingsplicht. Dit houdt in dat de gemeente aan kan tonen dat zij aan de AVG voldoet.

Tevens blijkt dat de privacy bewustzijn in de samenleving groeit. Burgers zijn kritischer en veeleisender geworden ten aanzien van de wijze waarop met hun privacygevoelige gegevens wordt omgegaan. Met de komst van de AVG zijn tevens ook de privacyrechten versterkt en verbreed.

Het programma Rotterdam Privacy Proof heeft in 2018 gezorgd voor een basis en heeft de fundering gelegd voor de implementatie in de organisatie. Zo is er een privacybeleid, een register van verwerkingen en een datalekkenregister. Daarnaast is het proces rondom Rechten van Betrokkenen ingericht en wordt regelmatig aandacht besteed aan de privacybewustwording binnen de organisatie. Hoewel de gemeente Rotterdam formeel in control is, is het de komende jaren van belang materieel verder in control te raken op het gebied van de AVG. Dit houdt in dat de implementatie van de AVG naar een hoger niveau getild moet worden met als uiteindelijke doel privacy als vanzelfsprekend onderdeel van de gemeentelijke organisatie. De komende tijd zal de aandacht daarom steeds meer uitgaan naar Privacy by Design, het uitvoeren van Gegevensbeschermingseffectbeoordelingen (PIA) en het verder vergroten van het privacy bewustzijn.

Datalekken

Datalekken zijn incidenten waarbij persoonsgegevens (mogelijk) in handen zijn gekomen van onbevoegden. Organisaties zijn verplicht zo'n datalek binnen 72 uur te melden aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). Ook wordt de raad hierover geïnformeerd.

Vanaf januari 2019 zijn er 114 datalekken geweest waarvan er 79 bij de AP zijn gemeld. Over heel 2018 waren dat er 108. Het aantal datalekken neemt dus nog niet af, maar dit laat ook zien dat medewerkers zich in toenemende mate bewust zijn van de zorgvuldigheid die hoort bij het omgaan met persoonsgegevens. De aard van de datalekken blijft constant; zo ontstaan de meeste datalekken door verkeerd geadresseerde post of email. Ook voor 2020 en verder blijft de bewustwording een belangrijk onderdeel van de implementatie van de AVG. Alle datalekken worden geëvalueerd. Voor het komende jaar wordt gevolgd of de evaluatie ook daadwerkelijk tot het nemen van maatregelen heeft geleid.

Energietransitie

Pagina 104

Energietransitie

Rotterdam wil concreet invulling geven aan de doelstellingen uit het Akkoord van Parijs. Dat vraagt om gedurfde keuzes, maatregelen en investeringen. Die keuzes zijn tegelijk kansen; de energietransitie kan een vliegwiel zijn voor innovatie, nieuwe bedrijvigheid, extra werkgelegenheid en een haven van de toekomst. We zetten nu veranderingen in gang waar we later van profiteren.

Het college maakt in totaal € 150 mln vrij om een start te maken met de uitvoering van de energietransitie en de kansen daarvan te verzilveren. Bij de Begroting 2019-2022 is hiervan reeds 4x € 10 mln beschikbaar gesteld voor het voortzetten van het programma Duurzaamheid. Omdat de verkoop van Eneco nog even tijd vraagt en de urgentie groot is, hebben we besloten hiervoor nu al € 68,2 mln vrij te maken. Hiermee doen we investeringen in de stad die zich later uitbetalen. Innovatie, bedrijvigheid en betaalbaarheid zijn doelstellingen en randvoorwaarden die we niet halen door op onze handen te zitten. Door nu te leren en te stimuleren kunnen we de jaren erna snelheid maken in het opschalen van de energietransitie.

We hebben diverse plannen en projecten in beeld waarmee we nu aan de slag kunnen. Met het vrijmaken van budget laten we aan de stad zien dat we een serieuze gesprekspartner zijn, kunnen we nieuwe initiatieven versnellen en werken de gemeentelijke middelen als hefboom om investeringen van derden te verkrijgen.

Inzet middelen

Het college heeft de volgende verdeling voor ogen van de middelen over de verschillende thema's. Hier is een onderscheid gemaakt tussen middelen voor het Energietransitiefonds en voor de projecten. Na de verkoop van Eneco wordt het fonds verder aangevuld.

Thema's	Gemeentelijke bijdrage				Totaal Gemeente	Aanvullende financiering	
	2019	2020	2021	2022		Bijdrage Rijk	Totaal Beschikbaar
Haven en Industrie	0,4	4,5	-	-	4,9	4,4	9,3

Gebouwde omgeving	0,1	1,9	-	-	2,0	6,1	8,1
Emissieloze Mobiliteit	2,0	6,7	-	-	8,7	-	8,7
Schone Energie	0,5	4,0	1,2	1,7	7,4	-	7,4
Nieuwe Economie	3,1	5,3	-	-	8,4	-	8,4
Lokale duurzame Initiatieven	-	0,7	-	-	0,7	-	0,7
Proceskosten	0,3	0,8	-	-	1,1	-	1,1
Resterende ruimte	-	-	18,4	16,8	35,2	-	35,2
Totaal	6,4	23,9	19,6	18,4	68,2	10,5	78,7

De technologische vooruitgang gaat razendsnel als het gaat om nieuwe vormen van circulaire productieprocessen en opwekken van energie. Maar ook de digitalisering zorgt voor nieuwe kansen. Al doende zullen we ontdekken waar zich nieuwe kansen voordoen en zullen we hiervoor ruimte geven of erop inspringen door ingezet beleid bij te sturen. Niet alleen de technologie gaat snel, maar ook besluiten en middelen vanuit het Rijk en de EU hebben continu impact op de opgave en de kansen die zich voordoen. Ook het integreren van de diverse opgaves naast elkaar vraagt een wendbare en lerende aanpak. De bovenstaande verdeling is dus indicatief en kan in de loop van de tijd nog wijzigen.

Afwegingskader

Alle projecten en programma's worden beoordeeld aan de hand van een afwegingskader. Het afwegingskader is gebaseerd op de 12 leidende principes uit het Raadsakkoord Energietransitie; gericht op Rotterdam onafhankelijk maken van fossiele brandstoffen (19bb13342). Primair is de inzet op CO2 reductie en het bijdragen en het versnellen van de energietransitie (collegetarget 1 'De stijging van de CO2-uitstoot wordt in deze collegeperiode omgebogen naar een dalende trend, die leidt tot 49% CO2-reductie in 2030, gemeten t.o.v. het jaar 1990'). Secundair is het bijdragen aan verbeteren van de luchtkwaliteit en vermindering van primaire grondstoffen (circulariteit).

We toetsen de projecten op de bijdrage aan de bovenstaande targets. Daarnaast worden de projecten getoetst op de onderstaande afwegingscriteria. Het afwegingskader wordt tussentijds geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. De criteria van dit afwegingskader zijn:

- marktfalen aanwezig (noodzaak inzet gemeentelijke middelen)
- de middelen worden zoveel mogelijk ingezet als aanvulling op Rijksmiddelen of Europese middelen
- bij voorkeur revolverend ('geld met heimwee': lening, participatie of garantie)
- altijd een financiële, economische en/of maatschappelijke hefboom
- draagt bij aan nieuwe economie en banen
- draagt bij aan betaalbaarheid energietransitie en tegengaan energiearmoede
- draagt bij aan nieuwe innovatieve oplossingen
- de middelen kunnen in deze collegeperiode worden weggezet in concrete projecten in de stad

Programma's en projecten energietransitie

In het [Uitvoeringsplan Energietransitie 2019-2020](#) zijn projecten en programma's opgenomen die bijdragen aan het bereiken van bovenstaande doelstellingen. Dit geeft invulling aan de in de begroting opgenomen middelen. Voorbeelden zijn het opleiden van Energiecoaches, het Field Lab elektrificatie, Slimme bouwlogistiek, Programma Versnellen Innovatie Rotterdams MKB, het Duurzaamheidsloket en actieve informatievoorziening.

Daarnaast wordt een Energietransitiefonds ingericht. De middelen in dit fonds worden zoveel mogelijk revolverend ingezet. Er wordt in eerste instantie 9,5 miljoen euro voor beschikbaar gesteld. Na de verkoop van Eneco zal dit verder worden aangevuld. Het idee van een revolverend fonds is dat opbrengsten – zoals rente, afgeloste leningen, dividend en bijvoorbeeld geld uit de verkoop van aandelen – terugvloeien naar het fonds, waardoor het geld nog een keer ingezet kan worden voor het financieren van andere projecten (het geld 'revolveert'). Kortom, je kunt meer doen met hetzelfde geld.

Proces

Voor het totale energietransitiebudget geldt dat het college uw raad binnen de reguliere P&C cyclus (begroting en jaarrekening) via een aparte verantwoording informeert over de planning en besteding van het **totale energietransitiebudget**. Hierbij wordt ook inzichtelijk gemaakt wat de bijdragen zijn van derden, zoals Rijksmiddelen en (Europese) subsidies.

Flexibiliteit

De inzet van het energietransitiebudget is flexibel en adaptief in de looptijd. Invulling is onder meer afhankelijk van Rijksbeleid, de uitkomsten van het Rotterdamse Klimaatakkoord en nieuwe wet- en regelgeving. Jaarlijks wordt een bestedingsvoorstel opgesteld voor de inzet van de middelen. Op deze wijze kunnen we optimaal inspelen op grote externe ontwikkelingen en nieuwe (technologische en wettelijke) mogelijkheden.

Financiële en juridische consequenties/aspecten

Het college heeft besloten om het beslag van de Energietransitiemiddelen op het IFR in de Voorjaarsnota 2019 te stellen op € 68,2 mln. Daarvan is € 58,7 mln bestemd voor de uitvoering van projecten (uitvoeringskosten, proceskosten en subsidies) en wordt € 9,5 mln gestort in het Energietransitiefonds (ten behoeve van garanties, participaties en leningen) dat revolverend zal worden ingezet.

Financiering

Deze paragraaf gaat over de gemeentelijke treasuryfunctie. Treasury staat voor het beheer van het geld van de gemeente. Binnen de treasuryfunctie is de financiering van de gemeente een belangrijk werkveld. De gemeente moet altijd over voldoende geld beschikken om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen: het op tijd betalen van uitkeringen, subsidies, salarissen en facturen van derden. Hiervoor trekt de gemeente op dagelijkse basis korte geldleningen aan. Om investeringen in de stad mogelijk te maken, trekt de gemeente geldleningen aan met een langere looptijd. Het andere belangrijke aandachtsveld binnen de treasuryfunctie betreft het verstrekken van leningen en het verlenen van garanties door de gemeente op grond van de publieke taak.

[Beleid](#)[Ontwikkeling financiering](#)[Rente](#)[Wettelijke normen](#)[Renterisicobeheer](#)[Leningverstrekking](#)[Garantieverlening](#)
[Kredietrisicobeheer](#)

Beleid

De treasuryfunctie van de gemeente omvat alle activiteiten die voorzien in de vermogensbehoefte van de gemeente. Het gaat daarbij om het aantrekken van leningen en het uitzetten van tijdelijk overtollig geld. Verder gaat het om de beheersing van de financiële risico's die gepaard gaan met de geldstromen, de financiële posities en de vermogenswaarden. Het financieringsbeleid is erop gericht om de rente die de gemeente moet betalen op de aangetrokken leningen te beheersen en de daarmee samenhangende risico's te beperken. Binnen de wettelijke kaders ligt de invulling van het beleid bij het verstrekken van leningen en het verlenen van garanties uit hoofde van de publieke taak bij de gemeenteraad.

Financiering

De Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) geeft de wettelijke kaders voor de treasuryfunctie van decentrale overheden. Een belangrijk uitgangspunt van de wet is dat een gemeente prudent moet omgaan met publieke middelen. Dit uit zich onder andere in de beheersing van renterisico's door ongewenste renteschommelingen. Hierbij gelden als wettelijke normen de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Het kan voorkomen dat de gemeente in een bepaalde periode overtollig geld heeft. Als ze dat geld niet uitleent aan medeoverheden en de omvang is hoger dan een bepaald drempelbedrag, dan moet de gemeente dat geld aanhouden in 's Rijks schatkist. Dit wordt 'verplicht schatkistbankieren' genoemd. De Wet fido stelt strenge eisen aan de kredietwaardigheid van tegenpartijen en de te gebruiken instrumenten. Artikel 212 van de Gemeentewet verplicht de gemeente de gemeentelijke regelgeving voor de financieringsfunctie vast te leggen. Dit heeft de gemeente gedaan in de [Verordening financiën Rotterdam 2013](#), die verder is uitgewerkt in het [Treasurystatuut Rotterdam 2015](#).

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de toerekening van rente aan de diverse taakvelden een vereiste. Daarbij zijn bepalingen en richtlijnen opgesteld voor de berekening van de bespaarde rente, de omslagrente die wordt toegerekend aan de investeringen en de omslagrente die wordt toegerekend aan de bouwgronden in exploitatie (BIE).

Jaarlijks worden op basis van de BBV-richtlijnen de verschillende interne rentepercentages berekend. Door de

laagblijvende marktrente wordt de bespaarde rente (de rente die wordt berekend over de reserves en voorzieningen) met ingang van 2020 verlaagd van 2,25% naar 2%. De lagere rentelasten leiden ertoe dat de omslagrente investeringen met ingang van 2020 ook wordt bijgesteld van 2,25% naar 2%. De bestendige gedragslijn is om indien mogelijk beide rentepercentages aan elkaar gelijk te houden. Daarnaast bestaan er rijksregels voor het toerekenen van rente aan de pensioenvoorzieningen bestuurders en gebieden. Op grond van de bovenstaande bepalingen en richtlijnen worden in de begroting 2020 en verder de volgende interne rentepercentages onderscheiden:

- Omslagrente BIE: 1,4%
- Omslagrente investeringen: 2%
- Bespaarde rente: 2%
- Rentetoerekening pensioenvoorzieningen bestuurders en gebieden: 1,577%

In deze begroting is nog geen rekening gehouden met de eventuele financieringseffecten die samenhangen met de beoogde verkoop van de aandelen Eneco. Verkoop leidt ertoe dat er in een keer veel geld op de gemeentelijke bankrekening binnenkomt. Hierdoor hoeft er minder geleend te worden. Vooruitlopend op deze verkoop wordt wel de leningenportefeuille meer flexibel gemaakt. Binnen de wettelijke kaders met betrekking tot het renterisicobeheer wordt de huidige financieringsbehoefte daarbij ingevuld met leningen met kortere looptijden.

Leningverstrekking en garantieverlening

Gemeenten mogen volgens de [wet financiering decentrale overheden \(Wet fido\)](#) uitsluitend geldleningen verstrekken en garanties verlenen uit hoofde van de publieke taak. Er is sprake van een publieke taak wanneer overheidsingrijpen noodzakelijk is om een maatschappelijk belang te realiseren. De gemeenteraad bepaalt wat tot de publieke taak behoort binnen de kaders van de wet fido. Bij het verstrekken van geldleningen en garanties is een voldoende motivering van de overwegingen vereist, zodat de gemeenteraad en de Provincie Zuid-Holland als toezichthouder dit kunnen toetsen. Een belangrijke overweging voor de gemeenteraad hierbij is of de betreffende activiteiten direct of indirect van belang zijn voor alle of een groot deel van de eigen inwoners. Daarnaast moet worden overwogen of de gemeente de meest geëigende partij is om deze activiteiten te steunen.

De [Verordening leningverstrekking en garantieverlening Rotterdam 2014](#) biedt het kader voor het verstrekken van leningen en de verlening van garanties voor rechtspersonen. Bij leningverstrekking of garantieverlening stelt de gemeente zich terughoudend op volgens het "nee, tenzij" principe. Daarbij houdt de gemeente nadrukkelijk rekening met wettelijke kaders. De gemeente beheerst en verlaagt de risico's die samenhangen met de leningverstrekking en garantieverlening door toepassing van een actief kredietrisicobeheer.

Ontwikkeling financiering

De ontwikkeling van de investeringen en de ontwikkeling van de financieringsmiddelen zijn belangrijk om de ontwikkeling van het financieringstekort te kunnen bepalen. Het financieringstekort is het verschil tussen het bedrag van de verwachte boekwaarde van de investeringen en de beschikbare financieringsmiddelen. Door de ontwikkeling van de bestaande leningenportefeuille met die van het financieringstekort te combineren ontstaat inzicht in de ontwikkeling van de totale leningenpositie van de gemeente.

Investeringsen

De onderstaande tabel toont de verwachte ontwikkelingen van de boekwaarde van de gemeentelijke investeringen. Het gaat hierbij zowel om de lopende als de nieuwe investeringen in (im)materiële vaste activa, financiële vaste activa, de bouwgronden in exploitatie en het netto werkkapitaal in de komende jaren. Onder de immateriële activa worden de bijdragen aan activa van derden gerekend en de kosten van onderzoek van niet in exploitatie genomen bouwgronden. Tot de materiële vaste activa behoren onder andere de terreinen, gebouwen en vervoermiddelen van de gemeente. De financiële vaste activa bestaan voornamelijk uit gestort aandelenkapitaal en verstrekte geldleningen. De voorraden, die voornamelijk bestaan uit bouwgronden in exploitatie, worden in dit overzicht ook tot de investeringen gerekend. Het overige netto werkkapitaal bestaat uit het saldo van debiteuren, crediteuren en overlopende posten.

De (im)materiële vaste activa stijgen in de komende jaren door de diverse investeringen in bijvoorbeeld versnelde ombouw straatverlichting naar LED, Maastunnelcomplex, Coolsingel, mobiliteitsmaatregelen Feyenoord City en onderwijshuisvesting, zie de [paragraaf Investeringsen](#). De voorgenomen kapitaalstorting met betrekking tot het Warmtebedrijf van € 118 miljoen wordt vooralsnog verwacht in 2020. Hierdoor neemt de boekwaarde van de kapitaalverstrekkingen toe.

Investeringsen (standen ultimo jaar)	2019	2020	2021	2022	2023
Immateriële vaste activa	35.257	41.950	39.910	37.871	36.328
Materiele vaste activa	2.750.100	2.958.688	3.011.979	3.024.847	2.996.478
Kapitaalverstrekkingen	388.414	505.852	505.289	504.727	504.493
Leningen (woningcorporaties en verbonden partijen)	198.455	181.159	163.639	145.697	127.212
Overige financiële vaste activa	12.323	12.163	11.873	11.585	11.297
Financiële vaste activa	599.192	699.174	680.801	662.009	643.002
Voorraden	-202.924	-195.039	-188.409	-190.375	-188.918
Overig netto werkkapitaal	76.239	76.239	76.239	76.239	76.239
Totaal investeringen	3.257.864	3.581.012	3.620.520	3.610.591	3.563.129

Financieringsmiddelen

Tegenover de investeringen staan de interne en externe financieringsmiddelen. De lange interne financieringsmiddelen worden gevormd door de reserves en voorzieningen. De vaste schulden bestaan uit lange leningen en overige vaste schuld. De overige vaste schuld bestaat vooral uit de ontvangen afkoopsommen erfpacht. Deze afkoopsommen vallen gedurende de oorspronkelijke looptijd van het afgekochte erfpachtcontract jaarlijks vrij in het resultaat. De netto vlottende schulden worden hier berekend als de netto positie van korte leningen en banksaldi. De grens tussen kort en lang ligt voor de leningen op één jaar.

De komende jaren daalt de reservepositie. Dit komt vooral door bijdragen aan investeringsprojecten uit het [Investeringsfonds Rotterdam \(IFR\)](#) en de [bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling](#). De [voorzieningen](#) blijven redelijk stabiel. Met het oog op de beoogde verkoop van de aandelen Eneco wordt de flexibiliteit in de

financieringsportefeuille vergroot. Hierdoor vinden er tot 2021 relatief veel aflossingen plaats op de opgenomen lange leningen en dalen de lopende vaste schulden aanzienlijk.

Financieringsmiddelen (standen ultimo jaar)	2019	2020	2021	2022	2023
Eigen vermogen	1.036.885	918.822	868.617	824.438	911.991
Voorzieningen	58.649	58.795	58.895	59.016	59.029
Interne financieringsmiddelen	1.095.534	977.617	927.512	883.454	971.020
Obligatieleningen en onderhandse leningen	1.236.855	888.220	483.079	457.083	351.064
Overige leningen	36.100	35.053	34.006	32.959	31.912
Lopende vaste schulden	1.272.955	923.273	517.085	490.042	382.976
Kasgeldleningen en netto banksaldi	275.000	275.000	275.000	275.000	275.000
Netto vlottende schulden	275.000	275.000	275.000	275.000	275.000
Totaal lopende financieringsmiddelen	2.643.489	2.175.890	1.719.597	1.648.496	1.628.996

Financieringstekort

De interne financieringsmiddelen en de lopende vaste schulden nemen sterker af dan de investeringen. Dit leidt mede door het flexibel maken van de financieringsportefeuille tot een oplopend financieringstekort. Het financieringstekort geeft het bedrag weer van de nieuwe leningen die moeten worden aangetrokken als de overige balansposten zoals vaste activa (investeringen), eigen vermogen (reserves) en vreemd vermogen zich volgens de begroting ontwikkelen. De gemeente past totaalfinanciering toe. Daarbij worden op basis van de werkelijke totale liquiditeitsbehoefte (het saldo van uitgaven en ontvangsten) van de gemeente leningen aangetrokken of middelen bij de schatkist gestald. Ervaring leert dat de werkelijke liquiditeitsbehoefte in de praktijk lager uitvalt dan het begrote financieringstekort. Volgens de wet fido mag niet eerder worden geleend dan dat de middelen daadwerkelijk benodigd zijn. Ook moet de looptijd passen bij de verwachte duur van de liquiditeitsbehoefte. Pas bij een structurele liquiditeitsbehoefte worden langlopende leningen afgesloten. Als Eneco in 2020 wordt verkocht zal dit naar verwachting leiden tot een (tijdelijk) liquiditeitsoverschot. Vooruitlopend hierop worden daarom leningen met kortere looptijden aangetrokken.

Financieringstekort (standen ultimo jaar)	2019	2020	2021	2022	2023
Investeringen	3.257.864	3.581.012	3.620.520	3.610.591	3.563.129
Lopende financieringsmiddelen	-2.643.489	-2.175.890	-1.719.597	-1.648.496	-1.628.996
Financieringstekort	614.375	1.405.122	1.900.923	1.962.095	1.934.133

Ontwikkeling leningenpositie

Uitgaande van bovenstaande ontwikkeling van het financieringstekort neemt de totale schuld tot 2022 toe en daalt daarna. Dit patroon is ook zichtbaar in de ontwikkeling van de [netto schuldquote](#).

Ontwikkeling leningenpositie (standen ultimo jaar)	2019	2020	2021	2022	2023
Netto vlottende schulden	275.000	275.000	275.000	275.000	275.000
Lopende vaste schulden	1.236.855	888.220	483.079	457.083	351.064
Financieringstekort	614.375	1.405.122	1.900.923	1.962.095	1.934.133
Vaste schulden	1.851.230	2.293.342	2.384.002	2.419.178	2.285.197
Totaal schulden	2.126.230	2.568.342	2.659.002	2.694.178	2.560.197

Rente

De financiering van de gemeentelijke investeringen vindt plaats met reserves en voorzieningen – de lange interne financieringsmiddelen – en met extern aangetrokken geldleningen. De gemeente rekent rente over de reserves en voorzieningen (bespaarde rente). De totale gemeentelijke vermogenskosten bestaan daarmee uit de externe rentelasten over de korte en lange financiering en de berekende rentelasten over de interne financieringsmiddelen. De gemeente werkt met totaalfinanciering en een omslagrentemethodiek. Dat wil zeggen dat de gemeentelijke vermogenskosten via het taakveld treasury worden toegerekend aan de overige gemeentelijke taakvelden op basis van de boekwaarde van desbetreffende investeringen op de balans.

Gemiddelde rente externe financieringsmiddelen

Het gemiddeld rentepercentage dat wordt berekend over de netto korte schuld is afgeleid van het meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone. Daarbij wordt gerekend dat de korte rente gedurende de meerjarenperiode tot en met 2023 geleidelijk oploopt tot 2%. Voor het financieringstekort wordt gerekend met een lange rente die gedurende diezelfde periode oploopt tot 2,5%. Op grond van deze uitgangspunten komt de gemiddelde rente over de externe financieringsmiddelen in 2020 uit op 2%.

Bespaarde rente

De beschikbaarheid van reserves en voorzieningen vermindert de behoefte aan rentedragend vreemd vermogen. Daardoor worden de rentekosten verlaagd. Met deze interne financieringsmiddelen 'bespaart' de gemeente dus rente op vreemd vermogen. Daarom wordt de rentevergoeding die wordt toegerekend aan de reserves en voorzieningen ook wel de 'bespaarde rente' genoemd. De 'bespaarde rente' is geen uitgave zoals de werkelijke rente die de gemeente voor geldleningen moet betalen, maar blijft binnen de eigen begroting. De gemeente kan deze 'bespaarde rente' gebruiken voor andere doeleinden en voegt deze toe aan het IFR. Een deel wordt ingezet voor de dekking van de daarvoor aangewezen kapitaallasten van het investeringsprogramma en voor de dekking van out-of-pocket bijdragen aan fysieke projecten. Het resterende deel draagt bij aan het in stand houden van het investerend vermogen. Volgens BBV-regelgeving mag de bespaarde rente niet hoger worden vastgesteld dan de gemiddelde rente over de externe financieringsmiddelen. Met ingang van 2020 wordt de bespaarde rente daarom verlaagd naar van 2,25% naar 2%.

Voor de pensioenvoorzieningen bestuurders en gebieden geldt een bijzondere systematiek. Aan deze voorzieningen moet jaarlijks over de hoofdsom een toevoeging plaatsvinden met een bepaald percentage. Conform voorschriften van het Rijk is dit percentage vastgesteld op 1,577%.

Rentetoerekening

Op grond van de BBV-regelgeving maakt de gemeente onderscheid tussen de 'omslagrente bouwgronden in exploitatie' die wordt toegerekend aan de grondexploitaties en de 'omslagrente investeringen' die wordt toegerekend aan de overige investeringen. Voor de rentetoerekening aan de bouwgronden in exploitatie wordt een specifieke berekeningswijze voorgeschreven. Deze rente is vastgesteld op 1,4%. Bij de jaarrekening vindt nacalculatie plaats op basis van de werkelijke rentelasten.

De omslagrente voor de overige investeringen wordt met ingang van het begrotingsjaar 2020 verlaagd van 2,25% naar 2%. Het onderstaande schema toont de rentelasten van de externe financiering, de wijze van rentetoerekening en het renteresultaat op het taakveld treasury.

Renteschema	2019	2020	2021	2022	2023
Externe rentelasten korte en lange leningen	-38.228	-43.232	-60.017	-63.803	-67.281
Rentebaten verstrekte leningen	6.930	6.373	5.829	5.262	4.663
Saldo externe rentelasten en rentebaten	-31.298	-36.859	-54.188	-58.541	-62.618
Omslagrente bouwgronden in exploitatie (BIE)	-2.550	-2.870	-2.769	-2.737	-2.740
Toe te rekenen externe rente	-33.848	-39.729	-56.957	-61.278	-65.358
Rente over eigen vermogen (toevoeging IFR)	-24.363	-20.738	-18.376	-17.372	-16.489
Rente over voorzieningen (toevoeging IFR)	-338	-262	-266	-270	-275
Rente over voorzieningen (toevoeging pensioenvoorzieningen)	-724	-718	-717	-716	-714
Totaal toe te rekenen rente	-59.273	-61.447	-76.316	-79.636	-82.836
Toegerekende omslagrente	68.183	65.923	70.454	71.257	71.223
Renteresultaat	8.910	4.476	-5.862	-8.379	-11.613

Wettelijke normen

In de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) zijn drie wettelijke normen opgenomen waaraan de gemeente moet voldoen. Zo moeten tijdelijk overtollige middelen boven een vastgestelde drempel worden aangehouden in 's Rijks schatkist. Bij het aantrekken van korte leningen (met looptijd tot één jaar) mag het gemiddelde saldo de kasgeldlimiet niet langdurig overschrijden. Het saldo aan aflossingen en renteherzieningen op de bestaande portefeuille lange leningen (met looptijd van één jaar of langer) mag in enig jaar niet hoger zijn dan de renterisiconorm.

Drempel schatkistbankieren

Ter beperking van de staatsschuld moeten gemeenten liquide middelen aanhouden in de schatkist van het Rijk of uitzetten bij mede-overheden. Om het cashmanagement van de gemeenten niet te veel te verstoren mogen de gemeenten een beperkt positief saldo op de bankrekeningen aanhouden. Gemiddeld per kwartaal mag dit saldo niet meer zijn dan een vastgesteld drempelbedrag. Het drempelbedrag is gerelateerd aan de omvang van de begroting – 0,75% over de eerste schijf van € 500 mln en 0,2% over alles daarboven. Voor 2020 komt het drempelbedrag voor de gemeente Rotterdam uit op € 10,3 mln. Indien de gemiddelde banksaldi boven deze drempel komen, worden deze middelen in de schatkist van het Rijk aangehouden.

Kasgeldlimiet

De gemeente mag haar activiteiten niet onbeperkt met kort geld financieren. In de Wet fido is hiervoor de kasgeldlimiet opgenomen, waarmee een maximum wordt gesteld aan de netto kortlopende schuld. De kasgeldlimiet is gelijk aan 8,5% van het begrotingstotaal van de oorspronkelijke begroting. De in de tabel getoonde bedragen zijn jaargemiddelden. Er moet enerzijds rekening worden gehouden met beschikbare kredietlijnen en anderzijds met tijdelijke uitschieters in de behoefte aan kort geld. Daarom wordt voorzichtigheidshalve enige marge aangehouden onder de kasgeldlimiet en wordt er gestuurd op een gemiddelde netto korte schuld van € 275 mln. De kasgeldlimiet mag niet meer dan drie achtereenvolgende kwartalen overschreden worden. Bij een dreigende structurele overschrijding van de kasgeldlimiet zullen nieuwe lange leningen worden aangetrokken. Zijn er goede argumenten voor een langere overschrijding van de kasgeldlimiet dan kan de gemeente aan de provincie Zuid-Holland vooraf een tijdelijke ontheffing aanvragen. Met het oog op de beoogde verkoop van Eneco kan dit in 2020 van toepassing zijn. Dit wordt eind 2019 bezien.

Kasgeldlimiet	2019	2020	2021	2022	2023
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.473.998	3.767.271	3.767.271	3.767.271	3.767.271
Kasgeldlimiet o.g.v. wet Fido: 8,5% van grondslag	295.290	320.218	320.218	320.218	320.218
Gemiddelde vlottende schulden	275.000	275.000	275.000	275.000	275.000
Gemiddelde vlottende middelen	0	0	0	0	0
Gemiddelde netto vlottende schulden	275.000	275.000	275.000	275.000	275.000
In % begroting	7,9%	7,3%	7,3%	7,3%	7,3%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	20.290	45.218	45.218	45.218	45.218

Renterisiconorm

Bij toekomstige financiering loopt de gemeente een renterisico. Dit is het risico dat de marktrente waartegen wordt geleend hoger uitvalt dan eerder is geraamd. Tevens bestaat er een renterisico op het moment van renteherziening bij een lopende lening. Een stijging van de rentetarieven ten opzichte van de begroting leidt namelijk tot hogere rentelasten.

Bij de structurering van de lange schuld moet de gemeente rekening houden met de renterisiconorm. Deze norm heeft als doel het toekomstig renterisico te beperken door de aflossingen en renteherzieningen te spreiden. Voorkomen moet worden dat er in enig jaar een te grote concentratie plaatsvindt van aflossingen en renteherzieningen op lopende leningen. Het renterisicobedrag wordt volgens de Wet fido berekend als de som van de renteherzieningen en de aflossingen. Het totale renterisicobedrag mag niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal van de oorspronkelijke begroting. De omvang van de begroting 2020 geldt volgens de wet ook als grondslag voor de toetsing van de daaropvolgende jaren. Als gevolg van het flexibiliseren van de leningenportefeuille zijn de aflossingen in de komende jaren relatief hoog, maar het renterisicobedrag blijft onder de renterisiconorm. Nog nieuw af te sluiten leningen in 2019 zijn niet opgenomen in onderstaand overzicht. Vooruitlopend op de verkoop van Eneco zijn dit leningen met looptijden van 1 tot 2 jaar. Deze leningen worden zodanig gestructureerd dat de renterisiconorm ook in de komende jaren niet wordt overschreden.

Renterisiconorm	2019	2020	2021	2022	2023
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.473.998	3.767.271	3.767.271	3.767.271	3.767.271
Renterisiconorm o.g.v. wet Fido: 20% van grondslag	694.800	753.454	753.454	753.454	753.454
Renteherzieningen	8.096	2.695	61.040	0	0
Aflossingen	641.722	348.635	405.141	25.996	106.019
Risicobedrag	649.818	351.330	466.181	25.996	106.019
In % begroting	18,7%	9,3%	12,4%	0,7%	2,8%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	44.982	402.124	287.273	727.458	647.435

Renterisicobeheer

Als onderdeel van het renterisicobeheer maakt de gemeente op beperkte schaal gebruik van renteswaps.

Renteswaps

Renteswaps zijn instrumenten waarmee de lange rente kan worden vastgelegd. In 2009 en 2010 heeft de gemeente renteswaps afgesloten om toekomstige renterisico's te beperken. Daarbij zijn de renterisico's van € 185 mln aan onderliggende financieringsbehoefte ingedekt. Ter beperking van tegenpartijrisico's zijn deze swaps alleen afgesloten bij de Bank Nederlandse Gemeenten. Deze bank heeft met een AAA-rating de hoogste mogelijke kredietwaardigheid. Op deze renteswaps drukken geen onderpandverplichtingen. Bij een rentedaling heeft de gemeente dan ook geen verplichting om liquide middelen te storten.

Renterisico

Bij de berekening van het renterisico over de totale schuld worden zowel renterisico's die samenhangen met de korte als de lange schuld betrokken en wordt naast de herfinanciering ook eventuele uitbreiding van de financieringsbehoefte meegenomen. Dit resulteert in het bedrag dat blootstaat aan risico's van een rentestijging.

Bij het berekenen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt er vanuit gegaan dat een structurele rentestijging van 2% ten opzichte van de verwachtingen moet kunnen worden opgevangen. Voor meer informatie over het gemeentelijke beleid met betrekking tot risicobeheersing, zie de [paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Renterisico	2020	2021	2022	2023
Renteherzieningen	2.695	61.040	0	0
Financieringstekort (stand primo)	614.375	1.405.122	1.900.923	1.962.095
Renterisicobedrag vaste schulden	617.070	1.466.162	1.900.923	1.962.095
Renterisicobedrag netto vlottende schulden	275.000	275.000	275.000	275.000
Totaal renterisicobedrag	892.070	1.741.162	2.175.923	2.237.095
Renterisico (2%)	17.841	34.823	43.518	44.742

Leningverstrekking

De Verordening leningverstrekking en garantieverlening Rotterdam 2014 biedt het kader voor het verstrekken van leningen en de verlening van garanties voor rechtspersonen. Bij leningverstrekking of garantieverlening stelt de gemeente zich terughoudend op volgens het “nee, tenzij” principe. In afwijking hiervan kan specifieke regelgeving worden vastgesteld om bepaalde investeringen te stimuleren. Zo kan onder de Regeling investeringssubsidies breedtesport-, scouting- en speeltuinverenigingen naast een subsidie een aanvullende lening worden verstrekt. De gemeente houdt hierbij nadrukkelijk rekening met wettelijke kaders, zoals de staatssteunregelgeving.

De bestaande portefeuille verstrekte geldleningen heeft een aflopend karakter. De geldleningen zijn voornamelijk verstrekt aan woningbouwcorporaties en de RET Infrastructuur BV en RET Railgebonden voertuigen BV. Tot 1994 verstrekte de gemeente leningen aan woningbouwcorporaties. In 1994 is de gemeente een overeenkomst aangegaan met het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) waardoor de leningen van woningbouwcorporaties worden gewaarborgd door het WSW. Sinds dat moment trekken de woningbouwcorporaties zelfstandig hun leningen aan op de kapitaalmarkt en niet meer bij de gemeente. De leningen aan overige verbonden partijen betreffen voornamelijk het Nationaal Restauratiefonds (NRF) en Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN). De overige financiële activa zijn onder andere leningen aan sportverenigingen en welzijnsorganisaties. Daarnaast gaat het om leningen voor de economische ontwikkeling.

Verstrekte leningen (standen ultimo jaar)	2019	2020	2021	2022	2023
Woningcorporaties	128.263	119.688	110.893	101.681	91.930
Deelnemingen	59.500	51.000	42.500	34.000	25.500
Overige verbonden partijen	10.692	10.471	10.246	10.016	9.782
Totaal leningen	198.455	181.159	163.639	145.697	127.212

Sportverenigingen	4.249	4.134	3.889	3.646	3.404
Economische ontwikkeling	7.082	7.082	7.082	7.082	7.082
Overig	992	947	902	857	811
Totaal overige financiële vaste activa	12.323	12.163	11.873	11.585	11.297
Totaal verstrekte leningen	210.778	193.322	175.512	157.282	138.509

Garantieverlening

Bij de gemeentelijke garantieverlening wordt onderscheid gemaakt tussen de gemeentelijke achtervangpositie bij de waarborgfondsen, garanties voor particulieren en garanties voor rechtspersonen.

Achtervang waarborgfondsen

De gemeente fungeert als achtervanger bij twee verschillende waarborgfondsen, de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Als achtervanger is de gemeente verplicht om renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen als die in liquiditeitsproblemen komen door een te laag fondsvermogen.

Het WEW biedt via de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) aan de geldgevers zekerheid voor het geval de hypotheekgever niet aan zijn financiële verplichtingen voldoet. Geldgevers kunnen het WEW aanspreken voor de restschuld bij gedwongen verkoop. De achtervangfunctie van de gemeente geldt alleen voor hypotheekleningen die tot 1 januari 2011 zijn afgesloten, daarna is sprake van 100% achtervang van het Rijk. Hierdoor neemt de Rotterdamse achtervangpositie bij WEW jaarlijks verder af.

Het WSW heeft als doel om de toegang tot de kapitaalmarkt voor de deelnemende woningcorporaties te bevorderen. Daarvoor biedt zij zekerheid aan geldgevers van woningcorporaties voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de geborgde geldleningen. De woningcorporaties betalen hiervoor een borgstellingsvergoeding aan het WSW. Pas als de buffers van het WSW ontoereikend zijn, wordt de achtervang van het Rijk en de gemeenten aangesproken. In 2018 is het WSW een strategisch programma gestart om het borgstelsel te versterken. Het WSW werkt dit programma in 2019 verder uit samen met de verschillende belangenhouders, waaronder de achtervangers. Onderstaande tabel toont de achtervangpositie in beide waarborgfondsen.

Borgstellingen door waarborgfondsen (standen ultimo jaar)	2019	2020	2021	2022	2023
WEW	3.333.000	3.133.000	2.933.000	2.733.000	2.533.000
WSW	6.678.456	6.678.456	6.678.456	6.678.456	6.678.456
Totaal borgstellingen door waarborgfondsen	10.011.456	9.811.456	9.611.456	9.411.456	9.211.456

In lijn met de voorgaande jaren wordt het risicobedrag weergegeven als het totaal van de borgstellingen die de waarborgfondsen hebben afgegeven op Rotterdams grondgebied. Dit is niet het werkelijke risicobedrag voor de

gemeente Rotterdam. Bij aanspraak op alle achtereinders door het WSW voor renteloze leningen wordt het hier gepresenteerde bedrag als verdeelsleutel gehanteerd. In samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de G4-gemeenten ontwikkelt de VNG een methodiek voor de verslaglegging over de achtereinderpositie en de berekening van het risico waarmee de achtereinderpositie gepaard gaat.

Garanties voor particulieren

De garanties in de volkshuisvesting aan particulieren hebben voornamelijk betrekking op een regeling die gold tot 1995. Volgens deze regeling verstrekte de gemeente garanties voor hypothecaire geldleningen van particulieren. Bij verliezen op grond van deze regeling neemt het Rijk 50% voor zijn rekening. Met de komst van de NHG in 1995 is deze regeling gestopt. Daarnaast heeft de gemeente zich garant gesteld voor door het Nationaal Restauratiefonds (NRF) verstrekte leningen.

Garanties t.b.v. volkshuisvesting particulieren (standen ultimo jaar)	2019	2020	2021	2022	2023
Hypotheekgaranties	32.680	29.957	27.233	24.510	21.787
Garantie NRF-leningen	4.700	4.100	3.500	2.900	2.300
Totaal garanties t.b.v. volkshuisvesting particulieren	37.380	34.057	30.733	27.410	24.087

Garanties voor rechtspersonen

In het verleden zijn op verschillende beleidsgebieden garanties voor rechtspersonen verstrekt. Bij de risicobeoordeling van de garanties wordt onderscheid gemaakt in verschillende categorieën met hun eigen specifieke kenmerken.

Garanties t.b.v. rechtspersonen (standen ultimo jaar)	2019	2020	2021	2022	2023
Energie	104.000	104.000	104.000	104.000	104.000
Totaal garanties t.b.v. deelnemingen	104.000	104.000	104.000	104.000	104.000
Zorg	8.478	7.477	6.468	5.526	4.707
Sport en recreatie	3.574	2.509	1.694	1.236	770
Kunst en cultuur	1.214	904	730	556	426
Overig	787	727	665	601	575
Totaal garanties t.b.v. niet-deelnemingen	14.053	11.617	9.557	7.919	6.478
Totaal garanties t.b.v. rechtspersonen	118.053	115.617	113.557	111.919	110.478

De grootste garantie is die voor de deelneming Warmtebedrijf van € 104 mln. Deze garantie betreft de financiering van het aanleggen van een warmtetransportsysteem met het oog op CO2-reductie. Voor meer informatie over de ontwikkelingen met betrekking tot het Warmtebedrijf, zie de [paragraaf Weerstandsvormogen en risicobeheersing](#).

Kredietrisicobeheer

Bij het verstrekken van leningen en het verlenen van garanties loopt de gemeente het risico dat de betrokken partijen niet aan hun financiële verplichtingen aan de gemeente kunnen voldoen. Daarom neemt de gemeente risicobeperkende maatregelen en voert een actief kredietrisicobeheer. De gemeente berekent de risico's op wanbetaling van de betreffende geldnemers. Dit wordt het kredietrisico genoemd. In 2012 is de kredietrisicoreserve ingesteld om deze risico's te kunnen afdekken. Bij leningverstrekking of garantieverlening dient eenmalig een bijdrage te worden gestort voor de dekking van deze kredietrisico's. Daarnaast betaalt de geldnemer aan de gemeente een renteopslag of garantiopremie, die als voeding dient voor de kredietrisicoreserve. De onderstaande tabel toont per ultimo 2019 de bedragen waarover risico wordt gelopen en het kredietrisico.

Kredietrisicoberekening	Uitstaand bedrag	Kredietrisico
Borgstellingen door waarborgfondsen	10.011.456	PM
Garanties t.b.v. volkshuisvesting particulieren	37.380	1.047
Garanties t.b.v. rechtspersonen	118.053	53.724
Verstekte leningen	210.778	5.320
Totaal	10.377.667	60.091

Het kredietrisicobedrag voor de achtervangposities in het Waarborgfonds Eigen Woning en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw kan op dit moment nog niet berekend worden en wordt daarom op PM gesteld. Nadat er meer duidelijkheid bestaat over de verdere uitwerking van het strategisch programma door het WSW ontwikkelt de VNG een methodiek om het kredietrisicobedrag van de achtervangpositie voor gemeenten te kunnen berekenen. Dit gebeurt in overleg met onder andere het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de G4-gemeenten.

Voor garanties ten behoeve van volkshuisvesting particulieren baseert de gemeente zich bij het berekenen van het kredietrisicobedrag op bancaire richtlijnen. Met behulp van een kredietrisicomodel zijn de bedragen berekend die minimaal zouden moeten worden gereserveerd om de risico's van de leningverstrekking en de garantieverlening voor rechtspersonen te kunnen opvangen. Het kredietrisico is toegenomen als gevolg van hogere risico's met betrekking tot het Warmtebedrijf, zie de [paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing](#). De kredietrisicoreserve (€ 69,9 mln) is vooralsnog toereikend om het hier berekende totale kredietrisicobedrag te kunnen dekken. Pas als er ook een goede inschatting kan worden gemaakt van de risico's die samenhangen met de achtervang in de waarborgfondsen, kan worden vastgesteld of de kredietrisicoreserve toereikend is.

De paragraaf Grondbeleid geeft de kaders weer voor de ruimtelijke economische ontwikkelingen in de stad. Daarnaast wordt ingegaan op de verwachte marktontwikkelingen voor woningbouw en werklocaties, de financiële uitgangspunten van het grondbeleid en de risico's voor de grondexploitatieportefeuille.

[Beleid](#)[Externe ontwikkelingen](#)[Wijze van uitvoering grondbeleid](#)[Resultaten totale grondexploitatie](#)[Winstneming Reserves grondzaken](#)

Beleid

De gemeente werkt aan een aantrekkelijke woonstad met een sterke economie, zoals vastgelegd in de Stadsvisie 2030 (daterend uit 2007) en bekrachtigd in het kader 'Stedelijke Ontwikkeling, Prospectus van de Stad' (2013). De uitwerking van de aantrekkelijke woonstad richt zich op een betere 'quality of life' en, specifiek, op het behouden en aantrekken van hoger opgeleiden, mensen met midden- en hoge inkomens en gezinnen. Bouwen en ontwikkelen in Rotterdam moet voor nu en voor de lange termijn. Het college zet deze periode ambitieus in op de start van de bouw van 18.000 nieuwe woningen. Daarbij spelen duurzaamheid, energiezuinig en een betere luchtkwaliteit een grote rol. Dit te realiseren, vraagt om flinke keuzes, maatregelen en investeringen.

De gemeente zet zich in om nieuw investerend en organiserend vermogen voor Rotterdam aan te trekken. Zodoende wil de gemeente innovatieve initiatieven stimuleren en optimaal ruimte bieden.

Externe ontwikkelingen

BBV-aspecten

In 2016 is het Besluit begroting en verantwoording (BBV) vernieuwd vanwege de invoering van de Vennootschapsbelasting voor overheden. In 2017 is door een nieuwe uitleg van het BBV de gemeentelijke werkwijze voor tussentijdse winstnemingen herzien. De verwachting is dat het BBV ook de komende jaren verandert. De gemeente zorgt ervoor dat er continu voldaan wordt aan de regels van de – eventueel herziene - BBV.

Ontwikkelingen woningbouw

Het optimisme op de woningmarkt houdt vooralsnog aan, waardoor er een grote vraag naar nieuwbouwwoningen in Rotterdam is. Het aanbod is momenteel te klein om die vraag te voldoen. De start van 18.000 nieuwe woningen tot en met 2021 moet de druk op de woningmarkt verlichten.

De gemeente speelt in op de kansen die zich voordoen op de woningmarkt. Om aan te sluiten op de effectieve marktvrage en de groei van de stad, ligt de focus de komende periode op:

- versnelling van lopende woningbouwprojecten in een aantal gebieden in de stad (maatregelen om de realisatiegraad van de plannen te verhogen)
- zoektocht naar nieuwe woningbouwmogelijkheden voor de lange en middellange termijn: na 2022

Ontwikkelingen werklocaties

De behoefte aan nieuwbouw van commercieel vastgoed in Rotterdam blijft op basis van de huidige inzichten de komende jaren constant. Het gaat voornamelijk om vervanging van verouderd vastgoed. Het planaanbod bevindt zich de komende jaren onder de verwachte markt vraag. Een deel van de nieuwbouwvraag wordt opgelost in bestaand vastgoed, na kwaliteitsverbetering of transformatie. Op termijn leidt deze verschuiving tot een vermindering van het overaanbod in de bestaande voorraad en tot afname van leegstand. Om de concurrentiepositie van Rotterdam te behouden is het een voorwaarde dat de kwaliteit van de bestaande voorraad voldoende is, zodat deze goed verhuurbaar is. In Rotterdam wil het college tot en met 2021 180.000 m2 kantoren omzetten naar een andere functie.

Wijze van uitvoering grondbeleid

De gemeente Rotterdam hanteert sinds 2013 de 'normatief residuele methode' voor het tot stand komen van grondprijzen. Daarnaast zet de gemeente zich in voor de marktbenadering en aantrekking van investerend vermogen. Specifieke beleidsdoelstellingen vragen om een gerichte aanpak in programma's, zoals het platform 'Pak je ruimte' voor inspiratie en informatie over zelfbouw.

Om versnelling in de woningbouwopgave mogelijk te maken wordt het grondbeleid vernieuwd en verruimd.

Het ruimtelijk economisch perspectief en de gemeentelijke rolopvatting, hebben gevolgen voor de gebiedsontwikkelingen. Gebiedsontwikkelingen zijn steeds complexer. Dat komt onder andere door de betrokkenheid van meerdere partijen en het bouwen in de bestaande leefomgeving. De gemeente is er scherp op hoe zij de mensen en middelen inzet. De inzet van actief grondbeleid (grondexploitaties) biedt de meeste mogelijkheden om te sturen op de ontwikkeling. Een andere mogelijkheid is samenwerking met partners aan te gaan, maar er zijn ook veel situaties waarin de gemeente een ontwikkeling alleen faciliteert. Dat kan bijvoorbeeld door de inzet van medewerkers of een bijdrage uit een fonds.

Op basis van actuele marktanalyses van de markt vraag, prijzen, ontwikkelingen en zo meer, en van gemeentelijke ambities, bijvoorbeeld om een aantrekkelijke doelgroep in de gemeente te kunnen huisvesten, stelt de gemeente de eigen lopende grondexploitaties bij op project- en portefeuilleniveau: op programma, planning, of prijs. Minimaal één keer per jaar voert de gemeente voor individuele grondexploitaties een risicoanalyse uit. Zo kan de gemeente bepalen welke onzekerheidsreserve nodig is om projectspecifieke risico's op te vangen, zoals het slagen van een bestemmingsplanprocedure of de kans dat ergens bodemvervuiling wordt aangetroffen. Voor deze risico's neemt de gemeente in de individuele grondexploitaties een onzekerheidsreserve op.

Voor sturing op portefeuilleniveau stelt de gemeente jaarlijks het Meerjarenperspectief Grond en Vastgoed (MGV) op. Hiervoor onderzoekt de gemeente de trends en marktontwikkelingen bij woningbouw, werklocaties en maatschappelijke voorzieningen. De analyse van de resultaten leidt tot risico's en kansen in het planaanbod in Rotterdam. Deze komen terug in het MGV, aangevuld met aanbevelingen voor prioriteiten in de ontwikkeling van het planaanbod en bijsturing van de gemeentelijke portefeuille.

Resultaten totale grondexploitatie

Financieel resultaat

De projectadministratie van de grondexploitaties bevat enerzijds de gerealiseerde kosten en opbrengsten en anderzijds de begroting van nog te maken kosten en voorziene opbrengsten. De gemeente maakt alle posten contant. Gesaldeerd ontstaat daardoor de netto contante waarde (NCW) van het project.

Voor een betrouwbare inschatting van de waardeontwikkeling van de portefeuille zijn verschillende externe factoren van invloed. Door de economische ontwikkelingen kan er sprake zijn van prijsstijgingen. In de grondexploitatie rekent de gemeente daarom met langjarige gemiddelde parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en voor renteontwikkelingen. Een verandering van de langjarige parameters heeft grote invloed op de uitkomst van de netto contante waarde-berekening (NCW-berekening). Jaarlijks voert de gemeente een analyse uit om te bepalen of een aanpassing nodig is voor de langjarige parameters. Op het moment van samenstellen van deze begroting gelden de volgende gegevens:

- rentepercentage van 1,4% (naar rato vreemd vermogen/totaal vermogen, methodiek voorgeschreven in de BBV)
- disconteringsvoet 2% (sinds 2016 voorgeschreven in de BBV)
- kostenstijging 2,0%
- opbrengstenstijging 1,0-2,0% (voor de jaren 2019 t/m 2026) en 0% voor 2027 en verder

Als er aanleiding voor is, actualiseert de gemeente gedurende het jaar de begrote posten. Eens per jaar, tijdens het jaarrekeningproces, neemt de gemeente alle posten door en voorziet deze van actuele onderbouwingen. Op die manier verantwoordt het college het juiste financiële resultaat in de jaarrekening.

Verdienvermogen

Het verdienvermogen van de totale grondexploitatieportefeuille omvat het NCW-saldo van alle grondexploitaties met een positief saldo. Dit is dus het bedrag dat de gemeente, bij gelijkblijvende uitgangspunten, gedurende de looptijd van de huidige grondexploitaties als winst kan nemen.

Het feit dat er sprake is van winsten komt grotendeels doordat de gemeente verliesnemingen tot 2015 als afwaardering op de boekwaarde verwerkte. Het verdienvermogen bedraagt per eind 2018 (stand jaarrekening) € 184,2 mln.

Het totaal van het verdienvermogen wordt vooral bepaald door de resultaten van de uitbreidingslocatie Nesselande en Park Zestienhoven. De binnenstedelijke locaties dragen beperkt bij aan het verdienvermogen van de grondexploitatieportefeuille. Uitzonderingen hierop zijn de ontwikkelingen Katendrecht en Kop van Zuid. Binnenstedelijke (her)ontwikkeling is namelijk complexer en risicovoller dan de ontwikkeling van uitleggebieden. De kosten voor verwerving zijn bijvoorbeeld hoger en vaak is de grond vervuild. Hoewel dergelijke projecten voor de ruimtelijke ontwikkeling wenselijk zijn, zijn ze zonder de inzet van eigen middelen doorgaans niet haalbaar als ze traditioneel ontwikkeld worden. Daarom zoekt de gemeente naar andere manieren van ontwikkelen, met als kenmerk meer samenwerking met eindgebruikers en investeerders. Omdat er nauwelijks nog positieve projecten

aan de portefeuille worden toegevoegd en het aantal grondexploitaties afneemt, staat het verdienvermogen de komende jaren onder druk. De positieve ontwikkeling komt dus voort uit de momenteel gunstige markteffecten binnen de bestaande portefeuille.

Winstneming

De resultaatnemingen op de grondexploitatieportefeuille bestaan uit drie onderdelen, te weten:

1. Winstnemingen
  - Tussentijdse winstnemingen
  - Winstnemingen bij afsluiten van een grondexploitatie
2. Mutatie van voorzieningen
3. Verliesnemingen

Ad 1 Winstnemingen

De berekeningswijze voor tussentijdse winstnemingen wordt voorgeschreven door het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) en is gebaseerd op de financiële voortgang van het project in relatie tot het verwachte (positieve) resultaat. In overleg met de accountant is een berekeningswijze tot stand gekomen die voldoet aan de BBV-vereisten, maar die tevens recht doet aan het onzekere karakter van de grondexploitaties. Naar mate de resterende looptijd van een grondexploitatie langer is, worden de onzekerheden groter. De voorziene grondopbrengsten kunnen in de toekomst bijvoorbeeld fors tegenvallen.

In de systematiek wordt hier rekening mee gehouden. De commissie BBV heeft aangegeven dat het vereist is om reeds gerealiseerde winsten terug te nemen als de totale winst op basis van de huidige inzichten kleiner is dan de reeds gerealiseerde winst. De gemeente Rotterdam anticipeert op deze aangekondigde wijziging met de huidige berekeningswijze. De formele uiting van de commissie BBV wordt in 2019 verwacht. Deze aangepaste berekeningswijze heeft als mogelijk effect dat er een volatieler beeld zal ontstaan in de resultaten van de grondexploitaties. Bij het afsluiten van een grondexploitatie wordt het totale saldo als resultaat genomen.

Ad 2 Voorziening verliesgevende grondexploitaties

In geval van een negatief NCW-saldo gedurende de looptijd van een plan treft de gemeente bij de jaarafsluiting een voorziening ter grootte van het negatieve saldo. Aangezien het plansaldo gedurende de looptijd van het project kan muteren, wordt bij jaareinde bepaald of de benodigde voorziening groter of kleiner is dan de een jaar eerder getroffen voorziening.

Ad 3 Verliesnemingen

Verliesnemingen boekt de gemeente alleen bij het afsluiten van een negatieve grondexploitatie.

Reserves grondzaken

Rotterdam heeft een groot aantal plannen voor nieuwbouw van woningbouw en van werklocaties als bedrijven, kantoren en detailhandel. Het gaat hierbij zowel om initiatieven van de gemeente als van particulieren. De gemeente heeft ongeveer 75 grondexploitaties in uitvoering. Door marktontwikkelingen kunnen planning, programma en prijs van de grondexploitaties veranderen. Daardoor zijn geraamde saldi niet zeker.

Risico's op projectniveau

Om de financiële risico's voor de gemeente te beperken, investeert de gemeente niet voordat er een redelijke zekerheid bestaat over de realisatie van het project. Om te voorkomen dat een opeenhoping van financiële risico's voor de gemeente plaatsvindt, beoordeelt de gemeente elk jaar of ingrepen nodig zijn op eventueel ontstane verliezen op plannen. Waar nodig neemt de gemeente verlies of treft ze een voorziening. Jaarlijks voert de gemeente voor individuele grondexploitaties een risicoanalyse uit. Daarmee bepaalt de gemeente welke risicoreserve in het project nodig is om risico's op te vangen die specifiek zijn voor dat project. Voorbeelden van projectspecifieke risico's zijn het slagen van een bestemmingsplanprocedure of het risico op bodemvervuiling.

In de Projectenmonitor Grondexploitaties geeft het college twee keer per jaar inzicht in de belangrijkste ontwikkelingen per project.

Risico's van grondzaken worden meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit en daarmee in de berekening van het weerstandsvermogen.

Risico's op portefeuilleniveau

De gemeente beoordeelt twee keer per jaar het totale planaanbod in de stad in relatie tot actuele marktanalyses. De resultaten hiervan geven onder meer inzicht in wenselijke en noodzakelijke aanpassingen in de gemeentelijke grondexploitatieportefeuille en in de bijbehorende financiële effecten. Het doel van portefeuillesturing is financiële risico's te beperken en kansen tijdig te signaleren. De uitkomsten meldt het college jaarlijks in het Meerjarenperspectief Grond & Vastgoed.

In aansluiting op bovengenoemd beleid heeft de gemeente voor de grondexploitatieportefeuille het financiële effect bepaald van risico's die volgen uit de marktanalyse van woon- en werklocaties en van de algemene prijsontwikkelingen. Dit is gedaan aan de hand van een risicoanalyse. Hierbij zijn de omgevingsrisico's vertaald in verschillende scenario's. De benodigde weerstandscapaciteit is voor 2019 berekend en vastgesteld op € 83 mln.

Investerings

Investerings

In deze paragraaf wordt een overzicht van de gevoteerde investeringskredieten gepresenteerd. De raad geeft met het voteren van kredieten het college toestemming meerjarige investeringsuitgaven te doen en/of verplichtingen aan te gaan. Het college bewaakt de voortgang afsluiting van het gevoteerde krediet.

[Beleid](#)[Nieuwe investeringen](#)[Lopende investeringen](#)

Beleid

De gemeente doet nieuwe investeringen en uitbreidingsinvesteringen op basis van een [Stadsvisie](#) en de investeringsstrategie die hierop is geënt. Vervangingsinvesteringen worden gedaan nadat de levensduur van gemeentelijke bezittingen (de 'activa') voorbij is. Soms investeert de gemeente om de levensduur van activa te verlengen, de kwaliteit van bestaande activa te verhogen of te voldoen aan nieuwe wettelijke voorschriften.

Sommige investeringen zijn rendabel. Zij verdienen zichzelf in korte tijd terug. Zijn investeringen rendabel en beperkt qua financiële risico's, dan kunnen ze in beginsel door marktpartijen worden gedaan. De gemeente wil het investerend vermogen van deze marktpartijen zo goed mogelijk benutten. Daarnaast wil de gemeente borgen dat het zelf over voldoende investerend vermogen beschikt om maatschappelijk gewenste investeringen te doen die marktpartijen niet of niet zonder bijdrage van de overheid doen. De gemeente zoekt actief naar samenwerking met de andere overheden.

Nieuwe investeringen

In onderstaande tabel zijn per programma de nieuwe investeringskredieten opgenomen. Deze moet de gemeenteraad nog goedkeuren (voteren). In de kolom 'voorstel krediet' staat het totale investeringsbedrag, inclusief bijdragen van derden. De kolommen daarnaast tonen voor de jaren 2019-2023 het verwachte verloop van de uitgaven per krediet. Nieuwe investeringen zijn ingedeeld in de volgende vier categorieën:

N= Nieuwe investeringen

V= Vervangingsinvestering

U= Uitbreidingsinvestering

L= Levensduur verlengende investering

In onderstaande tabel is per krediet een omschrijving opgenomen van het doel waarvoor het krediet wordt aangevraagd en een overzicht met detailinformatie. Dit overzicht bevat eventueel te ontvangen bijdragen van derden, het netto investeringsbedrag, oftewel het eigen geld dat de gemeente aan de investering verwacht te gaan uitgeven en de jaarlijkse kapitaallasten die ten laste van de exploitatie komen vanaf het moment dat de investering in gebruik wordt genomen.

Programma	Cat	Voorstel	2019	2020	2021	2022	2023
		krediet					

Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447	
---------------------------	--	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	---------------	--

Parkeersysteem met camerabeveiliging voor P+R	N	682	0	682	0	0	0	0	Programma	Cat	Voorstel	2019	2020	2021	2022	2023	
																	krediet

Meijersplein en Melanchtonweg																			

Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447
---------------------------	--	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	---------------

Parkeersysteem met camerabeveiliging voor P+R	N	682	0	682	0	0	0
Meijersplein en Melanchtonweg							

Doel krediet: Het inrichten van de P&R-terreinen Meijersplein en Melanchtonweg met een vernieuwd parkeersysteem en camerabeveiliging.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	682	0	682	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	81	80	78
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Uitbreiding fietsparkeerders in pandig	N	408	40	121	37	44	165	Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023
--	---	-----	----	-----	----	----	-----	------------------	------------	-------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447
---------------------------	--	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	---------------

Uitbreiding fietsparkeerders in pandig	N	408	40	121	37	44	165
--	---	-----	----	-----	----	----	-----

Doel krediet: Het realiseren van fietsenstallingen in parkeergarages en deze voorzien van een toegangscontrolesysteem en camerabeveiliging.

Toelichting: Het College heeft zich het doel gesteld om fietsen in de stad te bevorderen. Hierdoor wordt ook de vraag naar (uitbreiding) van fietsenstallingen actueel. Bij het inrichten van deze voorzieningen dient vooral geïnvesteerd te worden in Toegangcontrolesystemen en camerasystemen.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	408	40	121	37	44	165
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	5	19	23	28
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Uitbreiding van beheer op afstand in stallingsgarages	N	305	0	305	0	0	0	Programma	Cat	Voorstel	2019	2020	2021	2022	2023
---	---	-----	---	-----	---	---	---	------------------	------------	-----------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447
---------------------------	--	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	---------------

Uitbreiding van beheer op afstand in stallingsgarages	N	305	0	305	0	0	0
---	---	-----	---	-----	---	---	---

Doel krediet: Investeren in parkeersystemen en camerasystemen waardoor de stallingsgarages op afstand beheerd kunnen worden.

Toelichting: Voor het optimaliseren van het gebruik van de stallingsgarages en vergroten van de veiligheid is het

van belang dat de stallingsgarages op afstand kunnen worden bediend.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	305	0	305	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	36	36	35
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Uitbreiding van laadinfra in	U	1.749	867	719	116	47	0	Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023	
Parkeergarages																
Verkeer en vervoer											66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447
Uitbreiding van laadinfra in Parkeergarages	U	1.749	867	719	116	47	0									

Doel krediet: Het inrichten van 10% van alle parkeerplaatsen in parkeergarages voor het opladen van elektrische voertuigen.

Toelichting: Om een bijdrage te leveren aan een schoner klimaat wordt 10% van de huidige parkeerplaatsen in garages ingericht voor het opladen van elektrische voertuigen. Voor het vervullen van dit doel is het van belang dat er voldoende netcapaciteit (i.c. het 'verzwaren' van de netaansluiting) beschikbaar is.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	1.749	867	719	116	47	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	103	187	198	200
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Brandmeldinstallatie/ CO-LPG	U	2.122	673	550	0	899	0	Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023	
detectie veiligheid in parkeergarages																
Verkeer en vervoer											66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447
Brandmeldinstallatie/ CO-LPG detectie veiligheid in parkeergarages	U	2.122	673	550	0	899	0									

Doel krediet: De parkeergarages Schouwburgplein 1, Kralingse Zoom, Meent, Museumpark, Boompjes en Veranda laten voldoen aan de eisen van de veiligheidsregio en NEN-normeringen van het bouwbesluit. List bekabeling wordt aangebracht, sprinklerinstallaties vervangen en ventilatiesystemen worden aangepast. Daarnaast moet ook de gas- en LPG detectiesysteem worden vervangen.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	2.122	673	550	0	899	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	80	144	142	246
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Telefoniedekking in	U	570	570	0	0	0	0	Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023

Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447
Telefoniedekking in Parkeergarages	U	570	570	0	0	0	0
Doel krediet: Parkeergarages aansluiten op het mobiele netwerk.							
Toelichting: Op het ogenblik is het in parkeergarages niet mogelijk contact te maken met het mobiele netwerk. Vanuit het oogpunt van veiligheid, maar ook voor het gebruik van de laadinfra is dit een absolute noodzaak.							
Details		Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden		0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)		570	570	0	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)		n.v.t.	0	68	67	66	64
Aanvullende beheerslasten		n.v.t.	0	0	0	0	0

Vervangen	V	5.995	0	633	1.711	0	1.689
parkeermanagementsystemen							
en toegangscontrolesystemen							
van parkeervoorzieningen							

Programma	Cat	Voorstel	2019	2020	2021	2022	2023
		krediet					
Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447
Vervangen parkeermanagementsystemen en toegangscontrolesystemen van parkeervoorzieningen	V	5.995	0	633	1.711	0	1.689
Doel krediet: Vervangen van de huidige parkeermanagementsystemen en toegangscontrolesystemen in garages en p+r terreinen.							
Toelichting: De huidige parkeermanagementsystemen en toegangscontrolesystemen hebben het einde van de gebruiksduur bereikt.							
Details		Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden		0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)		5.995	0	633	1.711	0	1.689
Kapitaallasten (rente en afschrijving)		n.v.t.	0	0	75	278	273
Aanvullende beheerslasten		n.v.t.	0	0	0	0	0

Bewegwijzering aanbrengen	N	418	0	126	292	0	0
in parkeergarages volgens							
Rotterdamse huisstijl							

Programma	Cat	Voorstel	2019	2020	2021	2022	2023
		krediet					
Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447
Bewegwijzering aanbrengen in parkeergarages volgens Rotterdamse huisstijl	N	418	0	126	292	0	0
Doel krediet: Aanbrengen van bewegwijzering in de parkeergarages zodat bezoekers de uitgang, betaalkruis en/of liften eenvoudig kunnen vinden.							
Toelichting: Door ondermaatse bewegwijzering kunnen bezoekers van parkeergarages de uitgang, betaalkruis en/of liften niet eenvoudig vinden. Inmiddels zijn er 3 garages aangepast volgens de nieuwe Rotterdamse huisstijl Parkeergarages.							

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	418	0	126	292	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	15	49	49
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Vervanging scantechnologie V 374 0 94 94 94 94

Programma Cat Voorstel krediet 2019 2020 2021 2022 2023

Verkeer en vervoer 66.573 11.224 12.729 11.749 9.960 10.447

Vervanging scantechnologie V 374 0 94 94 94 94

Doel krediet: Vervangen van scanauto's en scanboxen voor de controle op het betaald parkeren.

Toelichting: De scanauto's bestemd voor controle op betaald parkeren op straat zijn aan vervanging toe. Dit geldt ook voor de scanboxen. Nieuwe technieken en betere camera's leiden tot een accuratere en efficiëntere controle.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	374	0	94	94	94	94
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	33	65	96
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Toegangscontrolesystemen N 1.248 0 624 624 0 0

stallingsgarages moderniseren

Programma Cat Voorstel krediet 2019 2020 2021 2022 2023

Verkeer en vervoer 66.573 11.224 12.729 11.749 9.960 10.447

Toegangscontrolesystemen stallingsgarages N 1.248 0 624 624 0 0

moderniseren

Doel krediet: Moderniseren van het toegangscontrolesystemen (TCS) van stallingsgarages.

Toelichting: De huidige stallingsgarages zijn voorzien van een TCS welk op vergunninghouder is uitgegeven. Er is behoefte om over te gaan naar een TCS waarvan men gemakkelijker en flexibeler het toegangsbeleid kan gaan beheren. Als voorbeeld kan men flexibele abonnementen uitgeven die op meerdere garages toepasbaar zijn. Ook kan men overdag stallingsgarages voor de kortparkeerder toegankelijk maken i.c.m. de reserveringmodule.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	1.248	0	624	624	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	74	147	145
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Uitbreiding aantal fietstrommels N 1.504 376 376 376 376 0

Programma Cat Voorstel krediet 2019 2020 2021 2022 2023

Verkeer en vervoer 66.573 11.224 12.729 11.749 9.960 10.447

Uitbreiding aantal fietstrommels	N	1.504	376	376	376	376	0
----------------------------------	---	-------	-----	-----	-----	-----	---

Doel krediet: Het aantal fietstrommels dient deze collegeperiode jaarlijks uitgebreid te worden met 80 nieuwe fietstrommels.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	1.504	376	376	376	376	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	45	89	132	175
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Centralisatie	N	198	198	0	0	0	0
---------------	---	-----	-----	---	---	---	---

parkeermanagementsysteem

Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023
Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447

Centralisatie parkeermanagementsysteem	N	198	198	0	0	0	0
--	---	-----	-----	---	---	---	---

Doel krediet: Het centraliseren van het parkeermanagementsysteem voor 13 locaties van Gemeente Rotterdam.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	198	198	0	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	24	23	23	22
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

CO2 reductie door versnelde ombouw straatverlichting naar LED	V	51.000	8.500	8.500	8.500	8.500	8.500
---	---	--------	-------	-------	-------	-------	-------

ombouw straatverlichting naar LED

Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023
Verkeer en vervoer		66.573	11.224	12.729	11.749	9.960	10.447

CO2 reductie door versnelde ombouw straatverlichting naar LED	V	51.000	8.500	8.500	8.500	8.500	8.500
---	---	--------	-------	-------	-------	-------	-------

Doel krediet: In 6 jaar een versnelde ombouw van de armaturen (lampen) in led realiseren zodat een reductie van ca. 4,4 kton CO2 uitstoot per jaar wordt gerealiseerd en ca. 30% energie wordt bespaard ten opzichte van het huidige verbruik.

Toelichting: De openbare verlichting in Rotterdam bestaat uit 106.900 armaturen (lampen). Deze verlichting verbruikt op jaarbasis 22,7 mln kWh, wat overeen met 14,7 kton CO2. Het energieverbruik komt overeen met het gemiddelde verbruik van 7.500 huishoudens. Van de huidige verlichting is pas 15% in led uitgevoerd en alleen de hoofd- en verzamelwegen worden in de nachtelijke uren gedimd. Vanuit het huidige vervangingsprogramma kan 3% -4% van het areaal jaarlijks worden omgebouwd. Het duurt in dit tempo nog 25-30 jaar voor alle verlichting is vervangen door led. Als het gehele areaal is omgebouwd naar led, inclusief een dimregiem, dan wordt ten opzichte van het huidige verbruik ca. 30% energie bespaard en ca. 4,4 kton CO2/jaar. Dit draagt bij aan de in het coalitieakkoord opgenomen doelstellingen CO2 reductie. Een versnelde ombouw naar led is in circa 6 jaar te realiseren, rekening houdend met uitvoeringsmogelijkheden (stedelijke bereikbaarheid) en marktleveranties. Deze versnelling vraagt de eerste jaren wel extra middelen door de kapitaallasten, welke na 2024 vanuit de eigen begroting gedekt kunnen worden.

Zo is rekening gehouden met trapsgewijze besparing op energieverbruik, besparing op onderhoud en lampvervangingen en dat er komende periode geen vervangingen gedaan hoeven te worden.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	51.000	8.500	8.500	8.500	8.500	8.500
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	591	1.174	1.748	2.313
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Openbare orde en veiligheid	2.166	417	717	717	317	0
------------------------------------	--------------	------------	------------	------------	------------	----------

Modernisering Schiebruggen - Maatregelen t.b.v. de afstandsbediening	L	2.166	417	717	717	317	0	Programma	Cat	Voorstel	2019	2020	2021	2022	2023
											krediet				

Openbare orde en veiligheid	2.166	417	717	717	317	0
------------------------------------	--------------	------------	------------	------------	------------	----------

Modernisering Schiebruggen - Maatregelen t.b.v. de afstandsbediening	L	2.166	417	717	717	317	0
--	---	-------	-----	-----	-----	-----	---

Doel krediet: Modernisering en centralisering Schiebruggen, levensduurverlengend onderhoud aan de elektrotechnische installaties en ombouw naar afstandbediening van 17 bruggen en sluisen op en rond de Schie. Uitvoering verloopt in delen vanaf 2019 t/m 2023. Dit betreft investeringsdeel 2 van 2, de maatregelen t.b.v. de afstandsbediening.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	2.166	417	717	717	317	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	29	78	127
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Stedelijke Inrichting	26.903	16.403	7.500	3.000	0	0
------------------------------	---------------	---------------	--------------	--------------	----------	----------

Veiligheidsmaatregelen Willemspleingarage	U	1.500	0	1.500	0	0	0	Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023
---	---	-------	---	-------	---	---	---	------------------	------------	-------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Stedelijke Inrichting	26.903	16.403	7.500	3.000	0	0
------------------------------	---------------	---------------	--------------	--------------	----------	----------

Veiligheidsmaatregelen Willemspleingarage	U	1.500	0	1.500	0	0	0
---	---	-------	---	-------	---	---	---

Doel krediet: Het treffen van brandveiligheidsmaatregelen op last van de brandweer (m.n. sprinklerinstallatie).

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	1.500	0	1.500	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	142	142	142
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Vastgoed 2020	N	3.000	0	3.000	0	0	0	Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023
---------------	---	-------	---	-------	---	---	---	------------------	------------	-------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Stedelijke Inrichting	26.903	16.403	7.500	3.000	0	0
------------------------------	---------------	---------------	--------------	--------------	----------	----------

Vastgoed 2020	N	3.000	0	3.000	0	0	0
---------------	---	-------	---	-------	---	---	---

Doel krediet: Realiseren van kleine en onverwachte investeringen in gebouwen of voorzieningen in 2020.

Toelichting: Dit is een jaarlijks terugkerend krediet. De kapitaallasten worden gedekt uit de huur die de gemeente bij gebruikers in rekening brengt.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	3.000	0	3.000	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	110	110	110
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Realisatie nachtopvang	N	2.703	2.703	0	0	0	0
------------------------	---	-------	-------	---	---	---	---

Bredestraat tbv Dak-

&Thuislozen

Programma	Cat	Voorstel	2019	2020	2021	2022	2023
		krediet					

Stedelijke Inrichting	26.903	16.403	7.500	3.000	0	0
------------------------------	---------------	---------------	--------------	--------------	----------	----------

Realisatie nachtopvang Bredestraat tbv Dak-	N	2.703	2.703	0	0	0	0
---	---	-------	-------	---	---	---	---

&Thuislozen

Doel krediet: De kredietaanvraag is bedoeld voor de verbouwing van het pand Bredestraat 312 tot een nieuwe nachtopvangvoorziening voor de doelgroep Dak- & Thuislozen. De verbouwing in het pand is noodzakelijk omdat de huidige installaties verouderd zijn. Bovendien voldoet het pand niet aan de brandveiligheidsvereisten die gesteld worden vanwege de logie vereisten door de gemeente.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	2.703	2.703	0	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	131	131	131	131
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Vorbereidingskrediet	N	7.000	1.000	3.000	3.000	0	0
----------------------	---	-------	-------	-------	-------	---	---

Grondexploitaties (IVA)

Programma	Cat	Voorstel	krediet	2019	2020	2021	2022	2023

Stedelijke Inrichting	26.903	16.403	7.500	3.000	0	0
------------------------------	---------------	---------------	--------------	--------------	----------	----------

Vorbereidingskrediet Grondexploitaties (IVA)	N	7.000	1.000	3.000	3.000	0	0
--	---	-------	-------	-------	-------	---	---

Doel krediet: Tijdelijk activeren van voorbereidingskosten voor grondexploitatie als materiële vaste activa.

Toelichting: De gemeenteraad heeft in 2018 besloten om de voorbereidingskosten van toekomstige grondexploitaties te activeren. Jaarlijks worden de op dat moment bekende initiatieven voorgelegd aan de gemeenteraad. Dit gebeurt in de veegbrief grondexploitaties. Bij het besluit tot het openen van een grondexploitatie worden de voorbereidingskosten meegenomen. Dit krediet leidt dus niet tot kapitaalslasten. Indien een initiatief niet leidt tot een grondexploitatie worden de reeds gemaakte kosten hiervoor ten laste van het budget van dat betreffende jaar gebracht.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
---------	--------	------	------	------	------	------

Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	7.000	1.000	3.000	3.000	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	0	0	0
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Mijnkintbuurt blok 3* N 12.700 12.700 0 0 0 0 0 **Programma** Cat Voorstel krediet 2019 2020 2021 2022 2023

Stedelijke Inrichting	26.903	16.403	7.500	3.000	0	0
------------------------------	---------------	---------------	--------------	--------------	----------	----------

Mijnkintbuurt blok 3* N 12.700 12.700 0 0 0 0 0

Doel krediet: Ten behoeve van de verwerving van wooneenheden in het project Mijnkintbuurt blok 3 die niet onder een gemeentelijke grondexploitatie vallen.

*De investering is tussentijds al door de raad goedgekeurd.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	12.700	12.700	0	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	0	0	0
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Overhead 39.157 11.169 23.549 4.439 0 0

Digitaliseringsagenda 2019 & 2020 N 11.820 6.730 5.090 0 0 0 0 **Programma** Cat Voorstel krediet 2019 2020 2021 2022 2023

Overhead	39.157	11.169	23.549	4.439	0	0
-----------------	---------------	---------------	---------------	--------------	----------	----------

Digitaliseringsagenda 2019 & 2020 N 11.820 6.730 5.090 0 0 0 0

Doel krediet: Realiseren van de investeringscomponent uit de Digitaliseringsagenda. Dit betreft de programma's Netwerksegmentatie, DWARSS en GERS.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	11.820	6.730	5.090	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	1.416	2.353	2.309	2.265
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Vervaningsinvesteringen ICT V 14.020 0 14.020 0 0 0 0 **Programma** Cat Voorstel krediet 2019 2020 2021 2022 2023

2020

Overhead	39.157	11.169	23.549	4.439	0	0
-----------------	---------------	---------------	---------------	--------------	----------	----------

Vervaningsinvesteringen ICT 2020 V 14.020 0 14.020 0 0 0 0

Doel krediet: Jaarlijkse vervanging van een deel van de ICT-infrastructuur, werkplekapparatuur en concernbrede systemen. Dit gebeurt vanwege de technische levensduur en functionele eisen.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
---------	--------	------	------	------	------	------

Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	14.020	0	14.020	0	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	0	3.138	3.080	3.023
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	0	0	0	0	0

Doortwikkeling Huisvesting	N	13.317	4.439	4.439	4.439	0	0	Programma	Cat	Voorstel krediet	2019	2020	2021	2022	2023
Overhead															
39.157 11.169 23.549 4.439 0 0															
Doortwikkeling Huisvesting	N	13.317	4.439	4.439	4.439	0	0								

Doel krediet: Met het krediet worden diverse investeringen gedaan om ervaren aandachtspunten in de huisvesting te verbeteren. Ook worden investeringen gepleegd ten behoeve van de uitbreiding van de huisvestingscapaciteit. Dit naar aanleiding van de doorontwikkeling van het huisvestingsconcept.

Details	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen van derden	0	0	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	13.317	4.439	4.439	4.439	0	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t.	0	529	1.048	1.559	1.533
Aanvullende beheerslasten	n.v.t.	533	533	533	533	533

Totaal	134.799	39.213	44.494	19.905	10.276	10.447
---------------	----------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Lopende investeringen

Dit overzicht bevat per programma de lopende investeringen. De lopende investeringskredieten zijn al door de gemeenteraad goedgekeurd (gevoteerd), maar nog niet afgesloten. In sommige gevallen is een bijstelling van het krediet nodig. Dit is te herkennen aan het bedrag dat is opgenomen in de kolom 'Bijstelling krediet'. Dit kan gaan om zowel een verhoging als een verlaging. Voor de jaren 2019-2023 zijn de investeringsramingen weergegeven. Dit is het verwachte verloop van de uitgaven.

In onderstaande tabel is per krediet een beschrijving en een overzicht met detailinformatie opgenomen. Dit overzicht bevat eventueel te ontvangen bijdragen van derden, het netto investeringsbedrag - oftewel het eigen geld dat de gemeente aan de investering verwacht te gaan uitgeven - en de jaarlijkse kapitaallasten die ten laste van de exploitatie komen vanaf het moment van ingebruikname van de investering. Soms wordt een investering in delen in gebruik genomen. Als hier sprake van is dan hebben de getoonde kapitaallasten alleen betrekking op het nog niet in gebruik genomen deel.

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	2019	2020	2021	2022	2023
	krediet	gevoteerd	t/m 2018						

Bestuur en dienstverlening	3.050	0	3.050	64	600	0	0	0	0
-----------------------------------	--------------	----------	--------------	-----------	------------	----------	----------	----------	----------

Vervanging Gemeentelijke Basis Administratie (GBA)	1.700	0	1.700	0	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realis
--	-------	---	-------	---	---	---	---	---	---	------------------	------------------	--------------------	--------------	---------------

krediet gevoteerd t/m

Bestuur en dienstverlening	3.050	0	3.050
-----------------------------------	--------------	----------	--------------

Vervanging Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) 1.700 0 1.700

Administratie (GBA)

Doel krediet: De vervanging van de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) vindt plaats (Basisregistratie Personen). Gemeenten kunnen op termijn aansluiten op deze voorziening.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	1.700	0	1.700	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Digitalisering 1.000 0 1.000 64 250 0 0 0 0

Persoonskaarten

Programma **Gevoteerd** **Bijstelling** **Nieuw** **Realis**
krediet gevoteerd t/m

Bestuur en dienstverlening	3.050	0	3.050
-----------------------------------	--------------	----------	--------------

Digitalisering 1.000 0 1.000

Persoonskaarten

Doel krediet: Het krediet wordt ingezet voor digitalisering van persoonskaarten en akten nalatenschapsonderzoeken en informatieverzoeken. Digitalisering is noodzakelijk voor het Stadsarchief.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	1.000	0	1.000	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Website Stadsarchief 350 0 350 0 350 0 0 0 0

Programma **Gevoteerd** **Bijstelling** **Nieuw** **Realis**
krediet gevoteerd t/m

Bestuur en dienstverlening	3.050	0	3.050
-----------------------------------	--------------	----------	--------------

Website Stadsarchief 350 0 350

Doel krediet: Het krediet wordt ingezet voor de vernieuwing van de website van het Stadsarchief Management Systeem (CMS).

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	350	0	350	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Openbare orde en veiligheid	2.030	0	2.030	152	1.878	0	0	0	0
------------------------------------	--------------	----------	--------------	------------	--------------	----------	----------	----------	----------

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m
Inrijbeperkende maatregelen	2.030	0	2.030	

Openbare orde en veiligheid	2.030	0	2.030
------------------------------------	--------------	----------	--------------

Inrijbeperkende maatregelen	2.030	0	2.030
-----------------------------	-------	---	-------

Doel krediet: Rotterdam is een aantrekkelijke en toegankelijke stad met verschillende u waar veel publiek op af komt. Rotterdam moet echter door de aanslagen in recente jaren alert zijn op locaties waar veel mensen bijeen komen. Het college wil deze locaties de n weerbaarheid te vergroten. Uitgangspunt daarbij is dat Rotterdam een aantrekkelijke en bescherming biedt voor grote groepen mensen die in de stad uitgaan en recreëren.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	2.030	0	2.030	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.884	21.120	16.969	3.058	100	0
---------------------------	---------------	--------------	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	------------	----------

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 20
Stelpost straatparkeren 2011	2.000	0	2.000	

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Stelpost straatparkeren 2011	2.000	0	2.000	8
------------------------------	-------	---	-------	---

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor de invoering van betaald parkeren in nieuwe g parkeerautomaten op straat.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20

Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering	2.000	0	2.000	8
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

H6-weg Hoek van Holland fase 2*	17.592	399	17.991	4.207	6.233	7.551	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisat t/m 20
---------------------------------	--------	-----	--------	-------	-------	-------	---	---	---	------------------	------------------	----------------------------	------------------------	------------------------

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

H6-weg Hoek van Holland fase 2*	17.592	399	17.991	4.2
---------------------------------	--------	-----	--------	-----

Doel krediet: Het krediet betreft de aanleg van de H6-weg, aansluitend op de Hoekse L (calamiteiten-) ontsluiting krijgt en het dorp wordt ontlast van verkeersdruk.

*De krediet H6-weg Hoek van Holland fase 2 vervolg is in de begroting 2020 samengevoegd

Toelichting: In de Voorjaarsnota 2019 is ter dekking van het onvermijdelijke knelpunt van H6-weg in 2019 een toevoeging van € 399 aan de bestemmingsreserve Investeringsfonds wordt veroorzaakt door noodzakelijke intensieve inzet van verkeerskundigen, ruimtelijke toekenning van middelen leidt tot een evenredige verhoging van het krediet.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	692	0	10.592	6
Netto investering	16.900	399	7.399	3.5
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Aanpassing verkeerslichten ivm Maastunnel renovatie	1.700	0	1.700	1.407	294	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisat t/m 20
---	-------	---	-------	-------	-----	---	---	---	---	------------------	------------------	----------------------------	------------------------	------------------------

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Aanpassing verkeerslichten ivm Maastunnel renovatie	1.700	0	1.700	1.4
---	-------	---	-------	-----

Doel krediet: Een van de werkzaamheden tijdens de renovatie van de Maastunnel is de verkeersregelingsinstallaties (VLI).

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams)	1.700	0	1.700	1.4

geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving) n.v.t n.v.t n.v.t

Beter Benutten - Bereikbaarheid	2.040	0	2.040	715	324	476	525	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisat t/m 20
---------------------------------	-------	---	-------	-----	-----	-----	-----	---	---	------------------	------------------	----------------------------	------------------------	------------------------

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Beter Benutten - Bereikbaarheid	2.040	0	2.040	7
---------------------------------	-------	---	-------	---

Doel krediet: In het coalitieakkoord 2014-2018 waren diverse intensiveringen opgenomen Vervoer. Een deel van deze middelen wordt ingezet voor investeringen.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
----------------	------------------------	--------------------	---------------------	---------------

Bijdragen van derden	0	0	0	
----------------------	---	---	---	--

Netto investering (Rotterdams geld)	2.040	0	2.040	7
-------------------------------------	-------	---	-------	---

Kapitaallasten (rente en afschrijving) n.v.t n.v.t n.v.t

Beter Benutten - Fietsbeleid	1.532	0	1.532	400	1.132	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisat t/m 20
------------------------------	-------	---	-------	-----	-------	---	---	---	---	------------------	------------------	----------------------------	------------------------	------------------------

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Beter Benutten - Fietsbeleid	1.532	0	1.532	4
------------------------------	-------	---	-------	---

Doel krediet: In het coalitieakkoord 2014-2018 zijn diverse intensiveringen opgenomen Een deel van deze middelen wordt ingezet voor investeringen.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
----------------	------------------------	--------------------	---------------------	---------------

Bijdragen van derden	0	0	0	
----------------------	---	---	---	--

Netto investering (Rotterdams geld)	1.532	0	1.532	4
-------------------------------------	-------	---	-------	---

Kapitaallasten (rente en afschrijving) n.v.t n.v.t n.v.t

Beter Benutten Fietsen	1.500	0	1.500	1.382	65	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisat t/m 20
------------------------	-------	---	-------	-------	----	---	---	---	---	------------------	------------------	----------------------------	------------------------	------------------------

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Beter Benutten Fietsen	1.500	0	1.500	1.3
------------------------	-------	---	-------	-----

Doel krediet: Het krediet gaat om een eigen bijdrage voor de Fietsveerverbinding Feijer

fietschakels in de regio, zoals beschreven in het programma Beter Benutten. Daarnaast Rotterdam, naastgelegen gemeenten en het subsidieprogramma RAL (luchtkwaliteit) op

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	1.500	0	1.500	1.3
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Bushalতোগankelijkheid	5.000	0	5.000	2.484	750	500	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat
2015													krediet	gevoteerd	t/m 20

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
Bushalতোগankelijkheid	5.000	0	5.000	2.4
2015				

Doel krediet: Toegankelijk maken van zoveel mogelijk bushaltes, minimaal 62% conform Metropoolregio Rotterdam Den Haag.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	39	0	39	
Netto investering (Rotterdams geld)	4.961	0	4.961	2.4
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Fysieke Maatregelen	1.800	0	1.800	1.800	0	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat	
Verkeersveiligheid 2013														krediet	gevoteerd	t/m 20

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
Fysieke Maatregelen	1.800	0	1.800	1.8
Verkeersveiligheid 2013				

Doel krediet: Met dit krediet worden investeringen gedaan om fysieke maatregelen te tr of –doorstroming te verbeteren, waaronder de aanpak van tien black spots per jaar.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	1.800	0	1.800	1.8

										Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t				
Fysieke Maatregelen	2.697	0	2.697	2.649	48	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat		
Verkeersveiligheid 2015													krediet	gevoteerd	t/m 20		
											Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8		
Fysieke Maatregelen	2.697	0	2.697											2.697	0	2.697	2.6
Verkeersveiligheid 2015											<p>Doel krediet: Met dit krediet worden investeringen gedaan om fysieke maatregelen te tr of –doorstroming te verbeteren, waaronder de aanpak van tien black spots per jaar.</p>						
											Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 20		
												bedrag		bedrag			
											Bijdragen van derden	596	0	596	5		
											Netto investering (Rotterdams geld)	2.102	0	2.102	2.0		
											Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t			
Fysieke Maatregelen	3.395	0	3.395	1.274	1.435	350	336	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat		
Verkeersveiligheid 2016													krediet	gevoteerd	t/m 20		
											Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8		
Fysieke Maatregelen	3.395	0	3.395											3.395	0	3.395	1.2
Verkeersveiligheid 2016											<p>Doel krediet: Met dit krediet worden investeringen gedaan om fysieke maatregelen te tr of –doorstroming te verbeteren, waaronder de aanpak van tien black spots per jaar.</p>						
											Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 20		
												bedrag		bedrag			
											Bijdragen van derden	542	0	542			
											Netto investering (Rotterdams geld)	2.853	0	2.853	1.2		
											Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t			
Fysieke Maatregelen	3.200	0	3.200	0	500	1.500	1.200	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat		
Verkeersveiligheid 2019													krediet	gevoteerd	t/m 20		
											Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8		
Fysieke Maatregelen	3.200	0	3.200											3.200	0	3.200	
Verkeersveiligheid 2019																	

Doel krediet: Met dit krediet worden investeringen gedaan om fysieke maatregelen te tr of –doorstroming te verbeteren, waaronder de aanpak van tien black spots per jaar.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	1.400	0	1.400	
Netto investering (Rotterdams geld)	1.800	0	1.800	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Vervanging	5.697	0	5.697	5.691	6	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat	
verkeersregelinstallaties														krediet	gevoteerd	t/m 20
2016																

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
Vervanging	5.697	0	5.697	5.6
verkeersregelinstallaties 2016				

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor het verwijderen of vervangen van diverse ve kruispunten na einde levensduur.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	5.697	0	5.697	5.6
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Vervanging	4.812	0	4.812	2.915	700	500	697	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat	
Verkeersregelinstallaties														krediet	gevoteerd	t/m 20
2018																

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
Vervanging	4.812	0	4.812	2.9
Verkeersregelinstallaties 2018				

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor het verwijderen of vervangen van diverse ve kruispunten na einde levensduur.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	4.812	0	4.812	2.9
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

afschrijving)

Vervanging	3.900	0	3.900	0	1.875	1.625	300	100	0
verkeersregelinstallaties									
2019									

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat
		krediet	gevoteerd	t/m 20

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Vervanging	3.900	0	3.900
------------	-------	---	-------

verkeersregelinstallaties 2019

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor het verwijderen of vervangen van diverse verkeerskruispunten na einde levensduur.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 20
	bedrag		bedrag	

Bijdragen van derden	800	0	800
----------------------	-----	---	-----

Netto investering (Rotterdams geld)	3.100	0	3.100
-------------------------------------	-------	---	-------

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t
--	-------	-------	-------

Centrum Fiets As	3.532	0	3.532	2.251	500	0	0	0	0
------------------	-------	---	-------	-------	-----	---	---	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat
		krediet	gevoteerd	t/m 20

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Centrum Fiets As	3.532	0	3.532	2.2
------------------	-------	---	-------	-----

Doel krediet: Het project Centrum Fiets As heeft als doel verbetering van de bestaande

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 20
	bedrag		bedrag	

Bijdragen van derden	2.625	0	2.625	1.0
----------------------	-------	---	-------	-----

Netto investering (Rotterdams geld)	907	0	907	1.2
-------------------------------------	-----	---	-----	-----

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t
--	-------	-------	-------

Fietspaden	2.926	0	2.926	0	1.453	1.472	0	0	0
------------	-------	---	-------	---	-------	-------	---	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat
		krediet	gevoteerd	t/m 20

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Fietspaden	2.926	0	2.926
------------	-------	---	-------

Doel krediet: Het krediet wordt ingezet voor het aanleggen van circa 20 fietspaden, het verbeteren in het recreatieve knooppunten netwerk.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 20
	bedrag		bedrag	

Bijdragen van derden	1.200	0	1.200
Netto investering	1.726	0	1.726
(Rotterdams geld)			
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t

Fietspaden 2018 1.030 0 1.030 582 448 0 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisat t/m 20
-----------	-----------	---------------------	-----------------	-----------------

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Fietspaden 2018	1.030	0	1.030	5
-----------------	-------	---	-------	---

Doel krediet: Het krediet is bedoeld voor het verlengen of verbeteren van vier fietspade Airport), de Argonautenweg/Jasonweg, de Krabbendijkestraat en de Hoge Boezem.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
---------	-----------------	-------------	--------------	--------

Bijdragen van derden	200	0	200	
----------------------	-----	---	-----	--

Netto investering	830	0	830	5
(Rotterdams geld)				

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
--	-------	-------	-------	--

Fietsroutes (restant) 1.337 0 1.337 429 704 204 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisat t/m 20
-----------	-----------	---------------------	-----------------	-----------------

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Fietsroutes (restant)	1.337	0	1.337	4
-----------------------	-------	---	-------	---

Doel krediet: Het krediet is bedoeld voor de gefaseerde aanleg van een klein deel van recreatie en woon- en werkverkeer vanaf de A20 tot aan het centrum (volgens de door c aangenomen motie Rotte fietspad).

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
---------	-----------------	-------------	--------------	--------

Bijdragen van derden	374	0	374	
----------------------	-----	---	-----	--

Netto investering	963	0	963	4
(Rotterdams geld)				

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
--	-------	-------	-------	--

Fietsvoorziening OV haltes 469 0 469 497 0 0 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisat t/m 20
-----------	-----------	---------------------	-----------------	-----------------

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
---------------------------	---------------	--------------	---------------	-------------

Fietsvoorziening OV haltes	469	0	469	4
----------------------------	-----	---	-----	---

Doel krediet: In samenwerking met de RET en Metropoolregio Rotterdam Den Haag wordt gerealiseerd ter hoogte van OV haltes. Deze ontwikkeling past binnen het vastgestelde

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	469	0	469	4
Netto investering (Rotterdams geld)	-1	0	-1	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Oprit verlengde	168	0	168	14	153	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat
Willemsbrug													krediet	gevoteerd	t/m 20

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
Oprit verlengde	168	0	168	
Willemsbrug				

Doel krediet: Het project Willemsbrug heeft als doel het verbeteren van de bestaande f

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
Bijdragen van derden	75	0	75	
Netto investering (Rotterdams geld)	93	0	93	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Buitenruimte Hoek van	7.280	739	8.018	1.318	4.204	2.496	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisat
Holland Haven													krediet	gevoteerd	t/m 20

Verkeer en vervoer	73.605	1.138	74.743	30.8
Buitenruimte Hoek van	7.280	739	8.018	1.3
Holland Haven				

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor het project buitenruimte en infrastructuur tei Haven. Voor de kapitaalsaten die ontstaan ontvangt de gemeente jaarlijkse bijdragen va

Toelichting: In de voorjaarsnota 2019 is ter dekking van het onvermijdelijke knelpunt vc Stationsomgeving Hoek van Holland Haven in 2019 een toevoeging van € 797 aan de b Rotterdam opgenomen. Het knelpunt wordt veroorzaakt door noodzakelijke intensieve ir ontwerpers en projectmanagement. Deze toekenning van middelen leidt tot een evenrec

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 20
---------	--------------------	-------------	-----------------	--------

Bijdragen van derden	3.673	0	3.673
Netto investering (Rotterdams geld)	3.606	739	4.345
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t

Cultuur, sport en recreatie	6.900	0	6.900	5.937	350	0	0	0	0
------------------------------------	--------------	----------	--------------	--------------	------------	----------	----------	----------	----------

Gymlokalen Lekker Fit	5.900	0	5.900	5.441	200	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realis
												krediet	gevoteerd	t/m

Cultuur, sport en recreatie	6.900	0	6.900
Gymlokalen Lekker Fit	5.900	0	5.900

Doel krediet: Dit krediet is beschikbaar gesteld om de doelen van het programma Lekker Fit te financieren en de uitbreiding van het aantal gymlokalen.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m
	bedrag			
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	5.900	0	5.900	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Inrichting zwembad Hart van Zuid	1.000	0	1.000	497	150	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realis
												krediet	gevoteerd	t/m

Cultuur, sport en recreatie	6.900	0	6.900
Inrichting zwembad Hart van Zuid	1.000	0	1.000

Doel krediet: Vóór het in exploitatie nemen van het nieuwe zwembad Hart van Zuid is het programma van eisen te doen. Deze aanpassingen zullen ervoor zorgen dat het programma aansluit op de behoefte van zijn gebruikers en de doelstelling van de gemeente Rotterdam.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m
	bedrag			
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	1.000	0	1.000	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Volksgesondheid en zorg									
	6.170	0	6.170	2.496	1.294	0	0	0	0
Doorontwikkeling	6.170	0	6.170	2.496	1.294	0	0	0	0
Informatiemanagement voor Zorg, Welzijn en Jeugdhulp									
Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realis					
		krediet	gevoteerd	t/m					
Volksgesondheid en zorg									
	6.170	0	6.170						
Doorontwikkeling	6.170	0	6.170						
Informatiemanagement voor Zorg, Welzijn en Jeugdhulp									
Doel krediet: Komende jaren realiseert het programma Doorontwikkeling Informatiemaar doeltreffende informatievoorziening voor de drie doelgroepen; Rotterdammer, profession directies MOW, PGW&Z en J&O. Hiermee lost het programma actuele problemen op en verbetering van de informatievoorziening in dit domein. Het programma DIM bestaat op projecten zorgen binnen Zorg, welzijn en jeugdhulp voor verbetering van de dienstverlter backoffice en voor verbetering kennis-instrumentarium voor de professional.									
Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m					
	bedrag		bedrag						
Bijdragen van derden	0	0	0						
Netto investering (Rotterdams geld)	6.170	0	6.170						
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t						
Werk en inkomen									
	13.640	0	13.640	10.318	1.300	0	0	0	0
Programma Innovatie 2 - G1 Deel	8.540	-350	8.190	5.232	1.000	0	0	0	0
Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realis					
		krediet	gevoteerd	t/m					
Werk en inkomen									
	13.640	0	13.640						
Programma Innovatie 2 - G1 Deel	8.540	-350	8.190						
Doel krediet: Dit krediet is voor het programma Innovatie (voorheen Professional Portal aangevraagd voor het G1 investeringsprogramma voor activiteiten die de gemeente Rot									
Toelichting: Programma Innovatie 2 - G1 Deel en G4 programma innovatie 2017 hangt Programma Innovatie 2 - G1 Deel te verlagen met € 350 en G4 programma innovatie 20 heeft geen effect op de kapitaallasten.									
Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	bedrag	t/m				
	bedrag		bedrag						
Bijdragen van derden	0	0	0						
Netto investering (Rotterdams geld)	8.540	-350	8.190						
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t						

G4 programma innovatie	5.100	350	5.450	5.087	300	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realis
2017													krediet	gevoteerd	t/m

Werk en inkomen	13.640	0	13.640	1
------------------------	---------------	----------	---------------	----------

G4 programma innovatie	5.100	350	5.450	!
2017				

Doel krediet: Met dit krediet wordt het programma Innovatie (voorheen Professional Po

Toelichting: Programma Innovatie 2 - G1 Deel en G4 programma innovatie 2017 hangt
Programma Innovatie 2 - G1 Deel te verlagen met € 350 en G4 programma innovatie 2017
heeft geen effect op de kapitaallasten.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m
	bedrag			

Bijdragen van derden	0	0	0	
----------------------	---	---	---	--

Netto investering	5.100	350	5.450	!
(Rotterdams geld)				

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
--	-------	-------	-------	--

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196.085	179.849	107.680	106.459	42.623
---------------------------	----------------	---------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	---------------

Lease voertuigen/ Werktuigen 2017 - 2022*	155.000	0	155.000	55.049	26.000	29.000	29.000	29.000	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	!
												krediet	gevoteerd	t/m 2018	

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
---------------------------	----------------	---------------	----------------	----------------	------------

Lease voertuigen/ Werktuigen 2017 - 2022*	155.000	0	155.000	55.049	26
---	---------	---	---------	--------	----

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor de jaarlijkse aanschaf van voertuigen en middelen
bedrijfsonderdeel Lease. De kapitaallasten die voortvloeien uit de jaarlijks terugkerende
exploitatie van Lease.

*In voorgaande jaren zijn diverse kredieten beschikbaar gesteld voor lease. Deze zijn nu

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	!
	bedrag				

Bijdragen van derden	0	0	0	0	
----------------------	---	---	---	---	--

Netto investering	155.000	0	155.000	55.049	26
(Rotterdams geld)					

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	
--	-------	-------	-------	---	--

Inzamelmiddelen GFT	5.524	0	5.524	1.291	1.460	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	!
---------------------	-------	---	-------	-------	-------	---	---	---	---	------------------	------------------	--------------------	--------------	-------------------	----------

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
Inzamelmiddelen GFT	5.524	0	5.524	1.291	1
2017, 2018					

Doel krediet: Dit betreft het krediet voor de aanschaf van GFT-bakken (groente, fruit en gescheiden GFT-inzameling in laagbouw wijken).

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018	
Bijdragen van derden	0	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	5.524	0	5.524	1.291	1
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Inzamelmiddelen 19.000 0 19.000 3.726 3.800 3.800 3.800 3.800 0
Containers 2018 t/m 2022

Programma **Gevoteerd** **Bijstelling** **Nieuw** **Realisatie**
krediet gevoteerd t/m 2018

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
Inzamelmiddelen	19.000	0	19.000	3.726	3
Containers 2018 t/m 2022					

Doel krediet: Krediet wordt ingezet voor het vervangen van bestaande ondergrondse containers, Rotterdambakken, containers milieuparken en containers voor containerservice.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018	
Bijdragen van derden	0	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	19.000	0	19.000	3.726	3
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Vervanging Prullenbakken 4.000 0 4.000 456 800 800 800 800 0

Programma **Gevoteerd** **Bijstelling** **Nieuw** **Realisatie**
krediet gevoteerd t/m 2018

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
Vervanging	4.000	0	4.000	456	
Prullenbakken					

Doel krediet: Krediet heeft als doel het aantal prullenbakken uit te breiden en waar nodig

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018	
---------	--------------------	-------------	-----------------	----------	--

Bijdragen van derden			0	0
Netto investering	4.000	0	4.000	456
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Vervanging vrijval riolen	196.700	0	196.700	24.751	40.328	38.902	39.792	39.792	39.792	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:
Beheer van de stad															
											923.247	15.169	938.416	333.544	196
Vervanging vrijval riolen											196.700	0	196.700	24.751	40

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor het in stand houden van een robuust rioolstelsel te vervangen volgens het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2016-2020. Het doelstellingen en langetermijnvisie van Rotterdam om de stad duurzaam en klimaatbest scheidend en de sponswerking van de buitenruimte te benutten.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	:
Bijdragen van derden	60.876	0	60.876	0	29
Netto investering	135.824	0	135.824	24.751	10
(Rotterdams geld)					
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Gemeentelijk rioleringsplan 2016-2020	61.073	0	61.073	28.802	12.555	15.640	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:
Beheer van de stad															
											61.073	0	61.073	28.802	12
Gemeentelijk rioleringsplan 2016-2020															

Doel krediet: Dit krediet betreft de vervanging van oude (bestaande) kapitaalgoederen gevolg van economische veroudering of slijtage.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	:
Bijdragen van derden	0	0	0	0	
Netto investering	61.073	0	61.073	28.802	12
(Rotterdams geld)					
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Zuidpolder in Barendrecht. Deze bijzondere verbinding zorgt ook voor schoon water, fur ecologische verbinding tussen de verschillende groengebieden in en rond de stad.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	3.822	0	3.822	3.822
Netto investering (Rotterdams geld)	3.204	0	3.204	532
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Begraafplaatsen en Crematorium 2016-2019	941	47	988	528	213	247	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
--	-----	----	-----	-----	-----	-----	---	---	---	---	-----------	-----------	---------------------	-----------------	---------------------

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
---------------------------	----------------	---------------	----------------	----------------	------------

Begraafplaatsen en Crematorium 2016-2019	941	47	988	528
--	-----	----	-----	-----

Doel krediet: Volgens het beleidsplan Begraven en Cremeren 2016-2019 pleegt de gemeente voorzieningen op actieve begraafplaatsen en het crematorium. Dit krediet is bedoeld voor monumentale begraafplaats in Crooswijk (de kapel is een rijksmonument). Verder bleek renovatie in aanmerking moet komen. Dit betekent dat een gedeelte van de investering het geheel te restaureren.

Toelichting: De Rijksdienst voor het cultureel erfgoed heeft op 30 augustus 2016 een subsidie van het monument begraafplaatsaula Kerkhoflaan Crooswijk.

In verband met de bruto verantwoording wordt de investeringsuitgaaft verhoogd met € 4.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	47	0	47	47
Netto investering (Rotterdams geld)	893	47	941	481
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Bruggen en tunnels	34.525	0	34.525	30.816	3.412	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
--------------------	--------	---	--------	--------	-------	---	---	---	---	---	-----------	-----------	---------------------	-----------------	---------------------

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
---------------------------	----------------	---------------	----------------	----------------	------------

Bruggen en tunnels	34.525	0	34.525	30.816	3
--------------------	--------	---	--------	--------	---

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet om reeds bestaande kapitaalgoeden bij einde levens

Toelichting:

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018	:
Bijdragen van derden	0	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	34.525	0	34.525	30.816	3
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Thema vak natuur 1.384 0 1.384 1.247 137 0 0 0 0 0
 begraven op begraafplaats
 Hofwijk

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw krediet	Realisatie gevoteerd	t/m 2018	:
Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196	
Thema vak natuur	1.384	0	1.384	1.247		
begraven op begraafplaats Hofwijk						

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor de aanleg van een themavak natuurbegraven, begraafplaats Hofwijk te realiseren.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018	:
Bijdragen van derden	0	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	1.384	0	1.384	1.247	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Wastemanagementsysteem 2.038 0 2.038 338 1.200 500 0 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw krediet	Realisatie gevoteerd	t/m 2018	:
Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196	
Wastemanagementsysteem	2.038	0	2.038	338	1	

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de aanschaf en invoering van een ICT-systeem efficiënter en minder arbeidsintensief werken in het primaire proces en bij de administratieve Hergebruik.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018	:
Bijdragen van derden	0	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	2.038	0	2.038	338	1
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Verkeersdynamisch systeem Hoek van Holland	810	0	810	0	778	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	;	
												krediet	gevoteerd	t/m 2018			
												Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
												Verkeersdynamisch systeem Hoek van Holland	810	0	810	0	
Doel krediet: Krediet dient ter voorbereiding van een dynamisch verkeersmanagements in Hoek van Holland tijdens drukke stranddagen beter te kunnen sturen en te reguleren.																	
											Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	;	
												bedrag		bedrag			
												Bijdragen van derden	0	0	0	0	
												Netto investering (Rotterdams geld)	810	0	810	0	
												Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Investeringskrediet Wegen 2019 - 2022	95.218	-1.792	93.426	16.146	22.710	18.303	18.495	17.772	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	;	
												krediet	gevoteerd	t/m 2018			
												Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
												Investeringskrediet Wegen 2019 - 2022	95.218	-1.792	93.426	16.146	22
Doel krediet: Het investeringskrediet Wegen 2019 - 2022 is bedoeld voor alle te activeren 2019 - 2022 voor de asset 'Wegen' worden gedaan.																	
Toelichting: Tot 2018 werden vrijwel alle uitgaven aan kapitaalgoederen uit de lopende obv aangescherpte BBV-regelgeving een deel van de uitgaven aangemerkt als investering. Het gevolg is dat deze kosten daarmee niet meer voldaan worden uit de exploitatie maar de gebruiksduur afgeschreven te worden.																	
In de begroting 2019 is hiervoor reeds een bedrag gekort van € 20 mln. De kapitaallasten op basis van de in de nota kapitaalgoederen 2019-2022 gepresenteerde cijfers kan dit bedrag in 2019 tot 2022 verlaagd worden met € 640 ten gunste van Groen, Water en Groen.																	
											Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	;	
												bedrag		bedrag			
												Bijdragen van derden	0	879	879	0	
												Netto investering (Rotterdams geld)	95.218	-2.671	92.547	16.146	21
												Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Investeringskrediet Groen	12.370	4.797	17.167	1.834	4.425	3.636	3.636	3.636	0
---------------------------	--------	-------	--------	-------	-------	-------	-------	-------	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:
			krediet	gevoteerd	
Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
Investeringskrediet	12.370	4.797	17.167	1.834	4
Groen 2019 - 2022					

Doel krediet: Het investeringskrediet is bedoeld voor alle te activeren investeringsuitgaven aan vastgoed 'Groen' worden gedaan.

Toelichting: Tot 2018 werden vrijwel alle uitgaven aan kapitaalgoederen uit de lopende obv aangescherpte BBV-regelgeving een deel van de uitgaven aangemerkt als investering. Het gevolg is dat deze kosten daarmee niet meer voldaan worden uit de exploitatie maar de gebruiksduur afgeschreven te worden.

In de begroting 2019 is hiervoor reeds een bedrag gekort van € 20 mln. De kapitaallasten op basis van de in de nota kapitaalgoederen 2019-2022 gepresenteerde cijfers kan dit bedrag lager zijn. Voor het kapitaalgoed Groen betreft het € 1.190 per jaar (excl. bouwrente).

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	:
	bedrag		bedrag		
Bijdragen van derden	0	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	12.370	4.797	17.167	1.834	4
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Investeringskrediet Water	1.011	11.113	12.124	0	3.034	3.030	3.030	3.030	0
2019 - 2022									

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:
			krediet	gevoteerd	
Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
Investeringskrediet	1.011	11.113	12.124	0	3
Water 2019 - 2022					

Doel krediet: Het investeringskrediet is bedoeld voor alle te activeren investeringsuitgaven aan vastgoed 2019-2022 worden gedaan.

Toelichting: Tot 2018 werden vrijwel alle uitgaven aan kapitaalgoederen uit de lopende obv aangescherpte BBV-regelgeving een deel van de uitgaven aangemerkt als investering. Het gevolg is dat deze kosten daarmee niet meer voldaan worden uit de exploitatie maar de gebruiksduur afgeschreven te worden.

In de begroting 2019 is hiervoor reeds een bedrag gekort van € 20 mln. De kapitaallasten op basis van de in de nota kapitaalgoederen 2019-2022 gepresenteerde cijfers kan dit bedrag lager zijn. Het budget voor wegen is daarbij verlaagd met € 640 ten gunste van Groen, Water

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	:
	bedrag		bedrag		
Bijdragen van derden	0	0	0	0	

Netto investering	1.011	11.113	12.124	0	3
(Rotterdams geld)					
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	

Investeringskrediet Spelen	6.068	1.005	7.072	0	1.770	1.768	1.768	1.768	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:
2019 - 2022												krediet	gevoteerd	t/m 2018	

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
---------------------------	----------------	---------------	----------------	----------------	------------

Investeringskrediet	6.068	1.005	7.072	0	1
Spelen 2019 - 2022					

Doel krediet: Het investeringskrediet is bedoeld voor alle te activeren investeringsuitgaven aan asset "Spelen" worden gedaan.

Toelichting: Tot 2018 werden vrijwel alle uitgaven aan kapitaalgoederen uit de lopende obv aangescherpte BBV-regelgeving een deel van de uitgaven aangemerkt als investering. Het gevolg is dat deze kosten daarmee niet meer voldaan wordt uit de exploitatie maar tussentijdse levensduur afgeschreven te worden.

In de begroting 2019 is hiervoor reeds een bedrag gekort van € 20 mln. Op basis van de gepresenteerde cijfers kan dit bedrag aangevuld worden met € 3,6 mln per jaar. Voor het komende jaar (excl. bouwrente).

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018	:
----------------	------------------------	--------------------	---------------------	-----------------	----------

Bijdragen van derden	0	0	0	0	
----------------------	---	---	---	---	--

Netto investering	6.068	1.005	7.072	0	1
(Rotterdams geld)					

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0	
--	-------	-------	-------	---	--

Eiland van Brienoord, brug Zuiddiepje	5.231	0	5.231	0	506	4.116	610	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:
												krediet	gevoteerd	t/m 2018	

Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196
---------------------------	----------------	---------------	----------------	----------------	------------

Eiland van Brienoord, brug Zuiddiepje	5.231	0	5.231	0	
---------------------------------------	-------	---	-------	---	--

Doel krediet: Met dit krediet wordt de brug Zuiddiepje vervangen. Dit maakt onderdeel uit van het Getijdenpark Eiland van Brienoord.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018	:
----------------	------------------------	--------------------	---------------------	-----------------	----------

Bijdragen van derden	0	0	0	0	
----------------------	---	---	---	---	--

Netto investering	5.231	0	5.231	0
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Inzamelmiddelen	535	0	535	0	535	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:	
Papiercontainers 2019																	

			krediet	gevoteerd	t/m 2018	:
Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196	

Inzamelmiddelen	535	0	535	0
Papiercontainers 2019				

Doel krediet: Krediet wordt ingezet voor het plaatsen van containers voor het inzamelen

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	:
	bedrag		bedrag		

Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering	535	0	535	0
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Smeerput Kleinpolderplein	559	0	559	0	559	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:	

			krediet	gevoteerd	t/m 2018	:
Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196	

Smeerput	559	0	559	0
Kleinpolderplein				

Doel krediet: Aanleg van smeerput op de werkplaats Noord. De smeerput is wettelijk vastgesteld en wordt onderhouden aan zware voertuigen.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018	:
	bedrag		bedrag		

Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering	559	0	559	0
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Modernisering	16.271	0	16.271	0	1.214	2.252	4.932	5.043	2.831	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	:	
Schiebruggen																

			krediet	gevoteerd	t/m 2018	:
Beheer van de stad	923.247	15.169	938.416	333.544	196	

Modernisering	16.271	0	16.271	0
---------------	--------	---	--------	---

Schiebruggen

Doel krediet: Modernisering en centralisering Schiebruggen, levensduurverlengend onder installaties en ombouw naar afstandbediening van 17 bruggen en sluizen op en rond de 2019 t/m 2023.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	16.271	0	16.271	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Stedelijke Inrichting	579.314	0	579.314	123.789	13.620	72.956	67.447	72.197	80.500
------------------------------	----------------	----------	----------------	----------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw krediet	Realisatie
Rotterdam Climate Proof (RCP) Groene Daken	7.600	0	7.600	6.721

Stedelijke Inrichting	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw gevoteerd	Realisatie
Stedelijke Inrichting	579.314	0	579.314	123.789
Rotterdam Climate Proof (RCP) Groene Daken	7.600	0	7.600	6.721

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de aanleg van groene daken om extra waterberging te dragen aan een aantrekkelijkere stad.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	7.600	0	7.600	6.721
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw krediet	Realisatie
Rotterdam Climate Proof (RCP) Waterpleinen	10.500	0	10.500	5.295

Stedelijke Inrichting	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw gevoteerd	Realisatie
Stedelijke Inrichting	579.314	0	579.314	123.789
Rotterdam Climate Proof (RCP) Waterpleinen	10.500	0	10.500	5.295

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor slimme ontwerpen van de buitenruimte. De slimme waterberging, in combinatie met extra kwaliteit van de buitenruimte.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0

Netto investering	10.500	0	10.500	5.295
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Onderwijshuisvesting 516.214 0 516.214 111.774 12.420 69.797 66.197 71.122 80.500

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Stedelijke Inrichting	579.314	0	579.314	123.789

Onderwijshuisvesting 516.214 0 516.214 111.774

Doel krediet: Dit gaat om een krediet om te investeren in onderwijshuisvesting in Rotterdam. Onderwijshuisvesting 2015-2019 staat de ambitie om de achterstanden in de onderwijs

Toelichting:

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	-----------------	-------------	--------------	----------

Bijdragen van derden 0 0 0 0

Netto investering 516.214 0 516.214 111.774

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving) n.v.t n.v.t n.v.t 0

Onderwijshuisvesting - regiodeal 44.400 0 44.400 0 0 0 0 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
-----------	-----------	---------------------	-----------------	---------------------

Stedelijke Inrichting 579.314 0 579.314 123.789

Onderwijshuisvesting - regiodeal 44.400 0 44.400 0

Doel krediet: Krediet is bedoeld voor onderwijshuisvesting waarmee uitvoering wordt gegeven aan het Programma Rotterdam Zuid (NRPZ). Het Rijk draagt hier 14 mln aan bij.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	-----------------	-------------	--------------	----------

Bijdragen van derden 14.000 0 0 0

Netto investering 30.400 0 44.400 0

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving) n.v.t n.v.t n.v.t 0

Uitbreiding en bouwkundige kwaliteitsimpuls Petristraat 600 0 600 0 600 0 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
-----------	-----------	---------------------	-----------------	---------------------

Stedelijke Inrichting 579.314 0 579.314 123.789

Uitbreiding en bouwkundige	600	0	600	0
----------------------------	-----	---	-----	---

kwaliteitsimpuls Petristraat

245

Doel krediet: Ten behoeve van de gemeentelijk zorgplicht dient dit object (gemeentelijk wordt er met dit bedrag een benodigde extra kwaliteitsimpuls gegeven.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden		0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	600	0	600	0
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985	129.366	134.536	61.743	14.330	1.538
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	---------------	---------------	--------------

Hart van Zuid	155.300	0	155.300	55.421	42.000	49.467	7.674	738	0
---------------	---------	---	---------	--------	--------	--------	-------	-----	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
-----------	-----------	------------------------	--------------------	------------------------

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
-------------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Hart van Zuid	155.300	0	155.300	55.421
---------------	---------	---	---------	--------

Doel krediet: Het project Hart van Zuid, het gebied rond Ahoy, Zuidplein en Vaanweg-F oorsprong in de gemeentelijke Stadsvisie 2030 en in het Pact op Zuid. Met het Hart van externe partijen en andere overheden in voor een kwaliteitsimpuls om zo de sociale, cul gebied binnen wijk, stad en regio te versterken.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	12.000	0	12.000	0
Netto investering (Rotterdams geld)	143.300	0	143.300	55.421
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Sportcampus en Park De Twee Heuvels	61.800	0	61.800	24.843	10.843	5.290	1.664	1.664	860
--	--------	---	--------	--------	--------	-------	-------	-------	-----

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
-----------	-----------	------------------------	--------------------	------------------------

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
-------------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Sportcampus en Park De	61.800	0	61.800	24.843
------------------------	--------	---	--------	--------

Twee Heuvels

Doel krediet: Het sportcomplex Varkenoord wordt omgevormd naar een sportcampus. I

sporten en het ongeorganiseerd sporten. Dit is bedoeld om de bewoners van Zuid meer omzetting naar sportcampus ontstaat ook ruimte voor een aanvullend vastgoedprogramma sportvoorzieningen. Rotterdammers maken nog te weinig gebruik van het Park de Twee belangrijkste plek innemen in de recreatie van vooral de bewoners van IJsselmonde. De nieuwe inrichting, en een betere programmering.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	2.154	0	2.354	0
Netto investering (Rotterdams geld)	59.646	0	59.446	24.843
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Coolsingel 45.900 0 45.900 12.558 9.959 12.927 10.456 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Coolsingel	45.900	0	45.900	12.558

Doel krediet: De Coolsingel verandert van een drukke verkeersweg in een fraai vormge ruimte voor voetganger en fietser.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	45.900	0	45.900	12.558
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Mobiliteitsmaatregelen 42.397 -13.754 28.643 115 1.402 7.677 13.565 5.506 378
Feyenoord City

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Mobiliteitsmaatregelen Feyenoord City	42.397	-13.754	28.643	115

Doel krediet: Bij de raadsbesluitvorming Feyenoord City is het mobiliteitsplan Feyenoord vastgesteld. Met dit krediet worden de te activeren investeringen gerealiseerd. In het opdracht van derden worden uitgevoerd en geen gemeentelijke investering zijn. Het kre gemeentelijke projecten.

Toelichting: De prognose van de uitgaven per jaarschijf is geactualiseerd, en de uitgav regelgeving die het Rijk aan de gemeenten oplegt (het Besluit Begroten en Verantwoorc

uitgaven niet als een investering gezien kunnen worden. Het gevolg daarvan is dat deze komen en niet meer via het investeringskrediet tot rente- en afschrijvingslasten zullen leiden. De fasering van de onttrekkingen vanuit de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam naar exploitatie vloeit voort uit een administratieve wijziging en betekent niet dat het project administratieve wijziging dient het vastgestelde investeringskrediet naar beneden te worden

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	4.163	0	4.163	0
Netto investering (Rotterdams geld)	38.234	-13.754	24.480	115
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Strategische verwervingen 40.000 0 40.000 6.202 27.100 2.000 2.000 2.698 0

NPRZ

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Strategische verwervingen NPRZ	40.000	0	40.000	6.202

Doel krediet: Vanuit het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) verwerft de gemeente een grondige aanpak. Deze aankopen worden als bezit opgenomen op de balans. Dit krediet *In aanvulling op het raadsbesluit: De gemeente verwerft vastgoedeenheden conform het raadsbesluit. De gemeente verwerft vastgoedeenheden conform het raadsbesluit. De gemeente verwerft vastgoed ook deels een andere bestemming hebben, zoals winkels.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	40.000	0	40.000	6.202
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Verwervingen Mijntbuurt (NPRZ) 13.000 0 13.000 3.965 5.100 3.935 0 0 0

(NPRZ)

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Verwervingen Mijntbuurt (NPRZ)	13.000	0	13.000	3.965

Doel krediet: Vanuit het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) verwerft de gemeente een grondige aanpak. Dit krediet is bedoeld voor wooneenheden die de gemeente projectmatig

aan een samenwerkingspartner die de woningen in beheer neemt.

*In aanvulling op het raadsbesluit: De gemeente verwerft vastgoedeenheden conform hi
verwerven vastgoed ook deels een andere bestemming hebben, zoals winkels.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	13.000	0	13.000	3.965
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Multifunctioneel Centrum 17.100 0 17.100 16.519 0 0 0 0 0
(MFC) Rozenburg

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Multifunctioneel Centrum (MFC) Rozenburg	17.100	0	17.100	16.519

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld om in Rozenburg een multifunctioneel centrum te re

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	17.100	0	17.100	16.519
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Nieuwbouw Hazelaarweg 11.628 0 11.628 336 730 2.692 4.731 2.397 0
50 - Rijndam oplevering
2020

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Nieuwbouw Hazelaarweg 50 - Rijndam oplevering 2020	11.628	0	11.628	336

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld om in Rozenburg een multifunctioneel centrum te re
aangewezen als vestigingslocatie voor scholen voor mytyl- en tytylonderwijs in Rotterde
gehandicapte kinderen. De volledige investering wordt gedekt door de inkomsten uit de

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering	11.628	0	11.628	336

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Nieuwbouw	465	0	465	0	23	140	140	140	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
Argonautenweg - Sport en Zorg												krediet	gevoteerd	t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Nieuwbouw	465	0	465	0
-----------	-----	---	-----	---

Argonautenweg - Sport en

Zorg

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld als investeringskrediet om in Rozenburg een multifu Integraal Huisvestings Plan (IHP) is een nieuwbouwproject voor onderwijs in combinatie is budget beschikbaar voor het onderwijsdeel. Dit krediet betreft het deel van sport en zi huur die de gebruikers betalen.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018
	bedrag		bedrag	

Bijdragen van derden	0	0	0	0
----------------------	---	---	---	---

Netto investering	465	0	465	0
-------------------	-----	---	-----	---

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Multifunctioneel Centrum (MFC) Pernis	9.887	0	9.887	7.598	1.623	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
												krediet	gevoteerd	t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Multifunctioneel Centrum	9.887	0	9.887	7.598
--------------------------	-------	---	-------	-------

(MFC) Pernis

Doel krediet: Met dit krediet wordt het Multifunctioneel Centrum (MFC) Pernis gerealise schoolgebouw en een sporthal.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2018
	bedrag		bedrag	

Bijdragen van derden	406	0	406	366
----------------------	-----	---	-----	-----

Netto investering	9.481	0	9.481	7.232
-------------------	-------	---	-------	-------

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Schieveen	9.700	0	9.700	851	1.200	3.800	3.200	349	300	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
-----------	-------	---	-------	-----	-------	-------	-------	-----	-----	------------------	------------------	--------------------	--------------	-------------------

krediet gevoteerd t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Schieveen	9.700	0	9.700	851
-----------	-------	---	-------	-----

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor investeringen die worden gedaan in de polder recreatiegebied. De goedkeuring door de raad van investeringen voor het project Project tot en met 2017 via het jaarlijkse krediet voor de grondexploitatieportefeuille. Vanaf 2018 via de begroting. Dit project is door de aanpassing van de projectscope geen grondexploitatie 2018 tot einde looptijd krediet nodig.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	-----------------	-------------	--------------	----------

Bijdragen van derden	9.700	0	9.700	851
----------------------	-------	---	-------	-----

Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0	0
-------------------------------------	---	---	---	---

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Project Mainport Rotterdam (PMR) 150 ha (Vlinderstrik)	19.700	0	19.700	4.078	2.750	7.250	5.622	0	0
--	--------	---	--------	-------	-------	-------	-------	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
		krediet	gevoteerd	t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Project Mainport Rotterdam (PMR) 150 ha (Vlinderstrik)	19.700	0	19.700	4.078
--	--------	---	--------	-------

Doel krediet: Dit krediet wordt aangevraagd voor investeringen die worden gedaan in de (Vlinderstrik) en de Schiezone, beide voor de inrichting als natuur- en recreatiegebied. Dit project is een investering voor het Project Mainport Rotterdam (PMR) 150ha verliep tot en met 2017 grondexploitatieportefeuille. Vanaf 2018 vindt dit voor de grondexploitatie plaats via de aanpassing van de projectscope geen grondexploitatie meer. Daarom wordt voor deze investeringen

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	-----------------	-------------	--------------	----------

Bijdragen van derden	19.700		19.700	4.078
----------------------	--------	--	--------	-------

Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0	0
-------------------------------------	---	---	---	---

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Top 6 parkeergarages	16.600	0	16.600	419	4.038	11.181	1.382	0	0
----------------------	--------	---	--------	-----	-------	--------	-------	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
		krediet	gevoteerd	t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Top 6 parkeergarages	16.600	0	16.600	419
----------------------	--------	---	--------	-----

Doel krediet: Op 21 juni 2016 heeft het college van B&W het Parkeerplan 2016-2018 'F' aangeboden aan de gemeenteraad. Tegelijkertijd heeft het college een aantal besluiten college akkoord gegaan met de uitwerking van de bestuursopdracht parkeren. Er is geo (Veranda, Schouwburgplein, Museumpark, Sint Jacobsplaats, Beverwaard en Markthal) veroorzaakt door verkeerde detailleringbeslissingen tijdens de ontwerp- en uitvoeringsf gebreken te verhelpen.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	16.600	0	16.600	419
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Vastgoed 2017 3.000 0 3.000 1.498 100 0 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Vastgoed 2017	3.000	0	3.000	1.498

Doel krediet: Om kleine en onverwachte investeringen in gebouwen of voorzieningen te investeringskrediet aangevraagd. Deze investeringen kunnen worden gedekt uit de huur brengt.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	3.000	0	3.000	1.498
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Functionele verbetering 1.544 0 1.544 0 1.500 0 0 0 0

Wereldmuseum

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Functionele verbetering Wereldmuseum	1.544	0	1.544	0

Doel krediet: Het gebouw waarin het Wereldmuseum is gevestigd aan de Willemskade

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	1.740	0	1.740	47
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Herinrichting ATV	2.424	0	2.424	1.914	510	0	0	0	0	0
Terbregge										

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Herinrichting ATV	2.424	0	2.424	1.914
Terbregge				

Doel krediet: Het huidige volkstuinencomplex van ATV Terbregge en Nutstuinders De I inpassing van de A16 Rotterdam. Belangrijke aanleiding hiervoor is de nieuw aan te leg Ohriaan en de ontsluiting van het bedrijventerrein Schiebroek. Dit is volgens het besluit van de A16 Rotterdam. Deze aanpassingen zijn onderdeel van het Tracébesluit A16 en onteigeningsgrond. RWS heeft een deel van het terrein van ATV Terbregge nodig. Het c worden. De gemeente ontvangt voor deze herinrichting een schadevergoeding van RWI volledig te dekken.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	2.424	0	2.424	2.424
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0	-510
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Erasmus University College	20.300	0	20.300	11.871	0	0	0	0	0	0
----------------------------	--------	---	--------	--------	---	---	---	---	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Erasmus University College	20.300	0	20.300	11.871

Doel krediet: Dit gaat om het krediet voor het verbouwen en geschikt maken van het pe van het Erasmus University College.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	--------------------	-------------	-----------------	----------

Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering	20.300	0	20.300	11.871
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Landgoederen Nieuw Rhodenijs en De Tempel	6.851	0	6.851	4.218	41	2.592	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling 556.287 -12.054 544.233 166.985

Landgoederen Nieuw Rhodenijs en De Tempel	6.851	0	6.851	4.218
---	-------	---	-------	-------

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de herbouw en renovatie van de Villa Nieuw Ri achterstallig onderhoud aan het omliggende natuurgebied, het Koetshuis, Villa De Temp voormalige logiesgebouw.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
----------------	------------------------	--------------------	---------------------	-----------------

Bijdragen van derden	2.501	0	2.501	2.501
----------------------	-------	---	-------	-------

Netto investering	4.350	0	4.350	1.717
-------------------	-------	---	-------	-------

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Vastgoed 2018	3.000	0	3.000	599	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling 556.287 -12.054 544.233 166.985

Vastgoed 2018	3.000	0	3.000	599
---------------	-------	---	-------	-----

Doel krediet: Om kleine en onverwachte investeringen in gebouwen of voorzieningen te investeringskrediet aangevraagd. Deze investeringen kunnen worden gedekt uit de huu brengt.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
----------------	------------------------	--------------------	---------------------	-----------------

Bijdragen van derden	0	0	0	0
----------------------	---	---	---	---

Netto investering	3.000	0	3.000	599
-------------------	-------	---	-------	-----

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Vastgoed 2019	3.000	0	3.000	0	1.000	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
---------------	-------	---	-------	---	-------	---	---	---	---	------------------	------------------	--------------------	--------------	-------------------

krediet gevoteerd t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Vastgoed 2019	3.000	0	3.000	0
---------------	-------	---	-------	---

Doel krediet: Om kleine en onverwachte investeringen in gebouwen of voorzieningen te investeringskrediet aangevraagd. Deze investeringen kunnen worden gedekt uit de huur brengt.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	-----------------	-------------	--------------	----------

Bijdragen van derden	0	0	0	0
----------------------	---	---	---	---

Netto investering	3.000	0	3.000	0
-------------------	-------	---	-------	---

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Vastgoedbeheersysteem	4.356	0	4.356	582	2.710	1.065	0	0	0
-----------------------	-------	---	-------	-----	-------	-------	---	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw krediet	Realisatie gevoteerd t/m 2018
-----------	-----------	-------------	---------------	-------------------------------

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Vastgoedbeheersysteem	4.356	0	4.356	582
-----------------------	-------	---	-------	-----

Doel krediet: Dit project gaat om de aanbesteding en invoering van een nieuw vastgoer maatschappelijk vastgoed van de gemeente Rotterdam, inclusief bijbehorende koppelin boekhoudsysteem Oracle. Het doel is om een professioneel beheer uit te voeren van al

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	-----------------	-------------	--------------	----------

Bijdragen van derden	0	0	0	0
----------------------	---	---	---	---

Netto investering	4.356	0	4.356	582
-------------------	-------	---	-------	-----

(Rotterdams geld)

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Herbestemming	1.800	0	1.800	1.806	0	0	0	0	0
---------------	-------	---	-------	-------	---	---	---	---	---

Schielandshuis

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw krediet	Realisatie gevoteerd t/m 2018
-----------	-----------	-------------	---------------	-------------------------------

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Herbestemming	1.800	0	1.800	1.806
---------------	-------	---	-------	-------

Schielandshuis

Doel krediet: Het rijksmonument Schielandshuis staat na het vertrek van Museum Rott leeg. Rotterdam Partners heeft nu de mogelijkheid om de huur van de huisvesting aan c

Rotterdam Partners een plan ontwikkeld voor herbestemming van het Schielandshuis al organisatie, inclusief de Rotterdam Info Balie. Voor een beperkte verbouwing voor de he noodzakelijk van € 1,8 mln.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	1.800	0	1.800	1.806
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Hybridevelden 2018 7.910 0 7.910 4.638 33 1.600 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Hybridevelden 2018	7.910	0	7.910	4.638

Doel krediet: In november 2016 is de gemeenteraad akkoord gegaan met een intensive sportvoorzieningen (motie Sven de Langen 'Verzelfstandiging in goede staat'). Met dit ki maatregelen in de motie uitvoeren, namelijk de vervanging van de zogenoemde hybride

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	7.910	0	7.910	4.638
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Verbouwing Spinozaweg 500 0 500 47 100 353 0 0 0

300

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Verbouwing Spinozaweg 300	500	0	500	47

Doel krediet: Het pand aan de Spinozaweg 300 (Jsselmonde), waarin poppodium Barc eisen van deze tijd. Op basis van een gezamenlijke verkenning tussen stichting poppod gekozen voor een renovatie. De dekking van de bijbehorende kapitaallasten is geborg

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	--------------------	-------------	-----------------	----------

Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering	500	0	500	47
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Realisatie crisisopvang	2.500	0	2.500	72	2.428	0	0	0	0
Snelfilterweg 270									

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Realisatie crisisopvang	2.500	0	2.500	72
Snelfilterweg 270				

Doel krediet: Door de toenemende vraag naar crisisopvang vanwege huiselijk geweld geschikt gemaakt voor de opvang van vrouwen en kinderen. In totaal gaat het om de realisatie van 25 plaatsen voor volwassen vrouwen, en van 25 plekken voor kinderen van 0 tot 18 jaar. De dekking van de kosten wordt gedeckt door de huur van de kostprijs dekkende huur.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering	2.500	0	2.500	72
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Zonnepanelen vastgoed	3.750	0	3.750	111	1.600	500	700	839	0
-----------------------	-------	---	-------	-----	-------	-----	-----	-----	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
Zonnepanelen vastgoed	3.750	0	3.750	111

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor het aanbrengen van circa 12.000 zonnepanelen. De kapitaallasten worden gedeckt uit de besparing op energiekosten en een toegekende subsidie.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering	3.750	0	3.750	111
(Rotterdams geld)				
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Huis op Zuid	2.000	0	2.000	1.189	700	111	0	0	0
--------------	-------	---	-------	-------	-----	-----	---	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
-----------	-----------	-------------	-------	------------

krediet gevoteerd t/m 2018

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Huis op Zuid	2.000	0	2.000	1.189
--------------	-------	---	-------	-------

Doel krediet: Het Huis op Zuid bestaat uit ongeveer 24 appartementen in de vrije sector instructiebad, een sporthal met drie zaaldelen en sportgerelateerde horeca, en de basisgebouwd om het zwembad Afrikaanderwijk, de Afrikaanderhal en de huidige basisschoc sleutelfunctie in het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). Het verbindt de Afrik

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	-----------------	-------------	--------------	----------

Bijdragen van derden	0	0	0	0
----------------------	---	---	---	---

Netto investering (Rotterdams geld)	2.000	0	2.000	1.189
-------------------------------------	-------	---	-------	-------

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Sportvoorzieningen (kunstgrasvelden /sportaccommodaties)	17.134	0	17.134	2.336	6.200	7.000	0	0	0
--	--------	---	--------	-------	-------	-------	---	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
-----------	-----------	---------------------	-----------------	---------------------

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Sportvoorzieningen (kunstgrasvelden /sportaccommodaties)	17.134	0	17.134	2.336
--	--------	---	--------	-------

Doel krediet: In februari 2018 is de gemeenteraad akkoord gegaan met een investering intensivering van budgetten voor sportvoorzieningen. In het besluit wordt gerefereerd na in goede staat. Een maatregel die in deze motie is genoemd, is de kwaliteitsslag van sp gemeentelijke sportvoorzieningen in een goede staat van onderhoud over te dragen aar

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
---------	-----------------	-------------	--------------	----------

Bijdragen van derden	0	0	0	0
----------------------	---	---	---	---

Netto investering (Rotterdams geld)	17.134	0	17.134	2.336
-------------------------------------	--------	---	--------	-------

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0
--	-------	-------	-------	---

Museum Boijmans Van Beuningen	26.800	0	26.800	2.413	4.877	9.755	9.755	0	0
-------------------------------	--------	---	--------	-------	-------	-------	-------	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realisatie t/m 2018
-----------	-----------	---------------------	-----------------	---------------------

Ruimtelijke ontwikkeling	556.287	-12.054	544.233	166.985
---------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Museum Boijmans Van	26.800	0	26.800	2.413
---------------------	--------	---	--------	-------

Beuningen

Doel krediet: In december 2017 heeft de gemeenteraad een voorbereidingskrediet vast museum Boijmans van Beuningen. De kosten die gepaard gaan met de planvoorbereidi renovatiemaatregelen, betaalt de gemeente uit het voorbereidingskrediet. Het gaat dan verkennend onderzoek, een vervolgonderzoek, inschakeling van extra adviseurs en aml december 2018 heeft de gemeenteraad een aanvullend voorbereidingskrediet vastgeste investeringsbudget) om te starten met de definitiefase waarin een Programma van Eiser een Bestek worden opgesteld.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2018
Bijdragen van derden	0	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	26.800	0	26.800	2.413
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	0

Overhead	61.039	0	61.039	30.066	24.131	2.708	0	0	0
-----------------	---------------	----------	---------------	---------------	---------------	--------------	----------	----------	----------

Vervangingsinvesteringen	8.323	0	8.323	7.063	200	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realis
ICT 2017												krediet	gevoteerd	t/m 2

Overhead	61.039	0	61.039	30
-----------------	---------------	----------	---------------	-----------

Vervangingsinvesteringen	8.323	0	8.323	7
ICT 2017				

Doel krediet: Jaarlijks vervangt de gemeente een deel van de ICT-infrastructuur, werk vanwege beëindiging van de technische levensduur en verandering van functionele eise

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	8.323	0	8.323	7
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Vervangingsinvesteringen	9.237	0	9.237	4.965	4.272	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realis
ICT 2018												krediet	gevoteerd	t/m 2

Overhead	61.039	0	61.039	30
-----------------	---------------	----------	---------------	-----------

Vervangingsinvesteringen	9.237	0	9.237	4
ICT 2018				

Doel krediet: Jaarlijks vervangt de gemeente een deel van de ICT-infrastructuur, werk
vanwege beëindiging van de technische levensduur en verandering van functionele eise

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	9.237	0	9.237	4.
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Vervangingsinvesteringen	11.528	0	11.528	-2	9.920	1.608	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	
													krediet	gevoteerd	t/m 2	

Overhead	61.039	0	61.039	30.
-----------------	---------------	----------	---------------	------------

Vervangingsinvesteringen	11.528	0	11.528	
ICT 2019				

Doel krediet: Jaarlijks vervangt de gemeente een deel van de ICT-infrastructuur, werk
vanwege beëindiging van de technische levensduur en verandering van functionele eise

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	11.528	0	11.528	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Projectplan Realisatie	12.575	0	12.575	6.697	1.900	1.100	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie	
													krediet	gevoteerd	t/m 2	

Overhead	61.039	0	61.039	30.
-----------------	---------------	----------	---------------	------------

Projectplan Realisatie	12.575	0	12.575	6.
Businesscase Gebieden				

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld om de Businesscase Gebieden uit te kunnen voeren
vastgesteld door de gemeenteraad in november 2015, beoogt een zo efficiënt mogelijke
gebiedscommissies, voor de dienstverlening in de servicecentra en voor de medewerke
werk doen. De locaties krijgen volgens het Stedelijke kader Doorontwikkeling Rotterdam
Dit geldt niet voor het Ondernemersplein.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2
Bijdragen van derden	0	0	0	

Netto investering (Rotterdams geld)	12.575	0	12.575	6.
-------------------------------------	--------	---	--------	----

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
--	-------	-------	-------	--

Stadhuis Rotterdam realisatie Servicecentrum XL+	8.000	0	8.000	7.321	679	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
													krediet	gevoteerd	t/m 2

Overhead	61.039	0	61.039	30.
-----------------	---------------	----------	---------------	------------

Stadhuis Rotterdam realisatie Servicecentrum XL+	8.000	0	8.000	7.
--	-------	---	-------	----

Doel krediet: Een onderdeel van de Businesscase Gebieden is de verbouwing van de Servicecentrum XL.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2
	bedrag		bedrag	

Bijdragen van derden	0	0	0	
----------------------	---	---	---	--

Netto investering (Rotterdams geld)	8.000	0	8.000	7.
-------------------------------------	-------	---	-------	----

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
--	-------	-------	-------	--

Toegangscontrole gebouwen	2.167	0	2.167	1.064	1.103	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
													krediet	gevoteerd	t/m 2

Overhead	61.039	0	61.039	30.
-----------------	---------------	----------	---------------	------------

Toegangscontrole gebouwen	2.167	0	2.167	1.
---------------------------	-------	---	-------	----

Doel krediet: Met de aanvraag van dit krediet treft de gemeente diverse maatregelen van de concernpas. Dit doet de gemeente op basis van het rapport van de Rekenkamer Rotterdam van de maatregelen is om nog beter te voorkomen dat mensen ongeautoriseerd toegang verkrijgen.

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2
	bedrag		bedrag	

Bijdragen van derden	0	0	0	
----------------------	---	---	---	--

Netto investering (Rotterdams geld)	2.167	0	2.167	1.
-------------------------------------	-------	---	-------	----

Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
--	-------	-------	-------	--

Herinrichting Looijershof	3.260	0	3.260	2.816	250	0	0	0	0	0	Programma	Gevoteerd	Bijstelling	Nieuw	Realisatie
													krediet	gevoteerd	t/m 2

Overhead	61.039	0	61.039	30
-----------------	---------------	----------	---------------	-----------

Herinrichting Looijershof	3.260	0	3.260	2.
---------------------------	-------	---	-------	----

Doel krediet: Binnen het concern is een aantal clusters belast met het geven van trainin activiteiten. Het gaat om activiteiten voor zowel inwoners als medewerkers van de geme Dullaertplein zijn momenteel de meeste groepsruimten van het concern te vinden. De ne de gemeente de locatie Heiman Dulleartplein moet verlaten. Met het project wil de geme aanpassen en inrichten tot een gebouw dat is geschikt om trainingen en groepsgerichte

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	3.260	0	3.260	2.
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Project Datalijnen (CNI)	4.182	0	4.182	0	4.182	0	0	0	0	0
--------------------------	-------	---	-------	---	-------	---	---	---	---	---

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realis t/m 2
------------------	------------------	--------------------------------	----------------------------	-------------------------

Overhead	61.039	0	61.039	30
-----------------	---------------	----------	---------------	-----------

Project Datalijnen (CNI)	4.182	0	4.182	
--------------------------	-------	---	-------	--

Doel krediet: De doelstelling van dit project is de realisatie van een nieuw netwerk van toegankelijk te maken. De aanpak bestaat per locatie enerzijds uit de aanleg van een ni anderzijds uit migratie, ontkoppeling en opheffing van de huidige verbinding. In totaal ga locaties.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	4.182	0	4.182	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Doorontwikkeling DIVA	608	0	608	36	571	0	0	0	0	0
-----------------------	-----	---	-----	----	-----	---	---	---	---	---

(Digitaliseren Informatie

Voorziening Alfresco)

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realis t/m 2
------------------	------------------	--------------------------------	----------------------------	-------------------------

Overhead	61.039	0	61.039	30
-----------------	---------------	----------	---------------	-----------

Doorontwikkeling DIVA	608	0	608	
-----------------------	-----	---	-----	--

(Digitaliseren Informatie

Voorziening Alfresco)

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor de doorontwikkeling van het concernsstee

Alfresco (DIVA). In de huidige situatie van informatievoorziening worden dossiers bewas en eenduidige opslag en beheer van dossiers dringt de huidige versnippering van inform onvolledigheid van informatie, voldoet aan archief- en privacywetgeving en leidt tot een medewerkers. Grootschalige en concernbrede invoering van deze manier van samenwe zoektijden en vermindering van het aantal applicaties.

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	608	0	608	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Laadpalen 600 0 600 105 495 0 0 0 0

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realis t/m 2
Overhead	61.039	0	61.039	30
Laadpalen	600	0	600	

Doel: Met het krediet worden de aanschaf, het plaatsen en alle kosten die nodig zijn om maken bekostigd. Het doel is om de laadvoorzieningen te realiseren, zodat het te elektr Rotterdam (het zwaardere segment en evt. lichtere segment) voorzien kan worden van r De kapitaallasten worden gedekt d.m.v. een opslag op de verbruikskosten per gebruiker

Toelichting:

Details	Initieel bedrag	Bijstelling	Nieuw bedrag	t/m 2
Bijdragen van derden	0	0	0	
Netto investering (Rotterdams geld)	600	0	600	
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t	

Bouwkundige aanpassing 560 0 560 0 560 0 0 0 0
Adriaan Volkerhuis

Programma	Gevoteerd	Bijstelling krediet	Nieuw gevoteerd	Realis t/m 2
Overhead	61.039	0	61.039	30
Bouwkundige aanpassing Adriaan Volkerhuis	560	0	560	

Doel: Met het krediet worden diverse investeringen gedaan om de locatie gereed te mal Handhaving Stadsbeheer. Het betreft een tijdelijke locatie voordat verhuisd wordt naar c dit Team nu gehuisvest is dient verlaten te worden omdat deze getransformeerd wordt r

Details	Initieel	Bijstelling	Nieuw	t/m 2
---------	----------	-------------	-------	-------

	bedrag	bedrag	bedrag
Bijdragen van derden	0	0	0
Netto investering (Rotterdams geld)	560	0	560
Kapitaallasten (rente en afschrijving)	n.v.t	n.v.t	n.v.t

Totaal	2.225.282	4.253	2.229.535	704.237	389.743	407.018	239.928	193.086	124.661
--------	-----------	-------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

Lokale heffingen

Pagina 108

Lokale heffingen

De paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in de samenstelling van het voorgestelde pakket aan gemeentelijke belastingen en heffingen in 2020; de relatieve druk van de lokale belastingen en heffingen; en de stand van zaken en de voornemens voor het begrotingsjaar rondom een aantal beleidsitems. Tot slot wordt ingegaan op het kwijtscheldingsbeleid.

[BeleidInkomstenKostendekkendheid tarievenLokale lastendrukKwijtscheldingsbeleid](#)

Beleid

Op grond van artikel 10 van het [Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten](#) (BBV), is het college van burgemeester en wethouders verplicht de gemeenteraad inzicht te geven in ten minste:

- de geraamde inkomsten
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen
- een aanduiding van de lokale lastendruk
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid
- de mate waarin de legestarieven kostendekkend zijn

Op grond van artikel 212 van de Gemeentewet is de raad verplicht om bij verordening de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie vast te stellen. Deze verordening waarborgt dat aan de eisen van rechtmatigheid, verantwoording en controle wordt voldaan.

In Rotterdam geldt de Verordening financiën Rotterdam 2013 en de regeling Financiën Rotterdam.

De verordening bepaalt in artikel 4, lid 6 dat de wettelijke paragrafen van de beleidsbegroting, waaronder de paragraaf Lokale Heffingen, zijn gebaseerd op afzonderlijke beleidsdocumenten. De raad stelt deze beleidsdocumenten kort na aanvang van iedere raadsperiode vast.

Met de [Kadernota Lokale Lasten 2018-2022](#) is hiermee invulling gegeven op het gebied van lokale heffingen. Dit beleidskader geeft antwoord op vragen als: welke lokale lasten worden in Rotterdam geheven, op grond waarvan, wie betalen deze lasten, wat zijn de opbrengsten; en welke beleidsuitgangspunten gelden hierbij?

Daarmee heeft de raad de kaders voor het door het college te voeren lokale lastenbeleid voor de komende jaren vastgesteld. En daarover legt het college periodiek verantwoording af richting raad.

Uitgangspunten van de belastingheffing

Belastingheffing is een ingrijpende bevoegdheid van overheden in relatie tot de belastingbetalers. Dat vraagt om helderheid over de besteding van het belastinggeld, maar evenzeer om een correcte benadering van de belastingbetaler. Voor de relatie overheid - belastingbetaler gelden de volgende uitgangspunten:

- Rechtmatigheid
- Rechtszekerheid
- Rechtsgelijkheid
- Doelmatigheid
- Doeltreffendheid

Daarnaast gelden de volgende uitgangspunten uit het coalitieakkoord 'Nieuwe energie voor Rotterdam:

- We voeren de tariefdifferentiatie van de afvalstoffenheffing verder door. Naast een tarief voor gezinnen en alleenstaanden, komt er ook een tarief voor tweepersoonshuishoudens.
- De kwijtschelding van de afvalstoffenheffing wordt voor AOW-minima 100% en voor overige minima 75%.
- Het tarief voor de logiesbelasting wordt 6,5% van de overnachtingsprijs.
- Er worden geen nieuwe beleidsmaatregelen genomen die tot hogere woonlasten leiden (afvalstoffenheffing, rioolbelasting en ozb), exclusief mogelijk private financiële consequenties van de energietransitie.
- De opbrengst van de onroerendezaakbelasting (ozb) wordt alleen geïndexeerd en niet verhoogd. Areaaluitbreiding zorgt voor extra ozb-inkomsten.
- Het parkeertarief voor bezoekers en voor bewoners gaat omhoog.

Inkomsten

In onderstaande tabel staat een specificatie van de opbrengsten van de belangrijkste belasting- en heffingssoorten:

	Jaarrekening 2018	Begroting 2019*	Begroting 2020	Programma 2020
Onroerend zaakbelasting**	247.123	244.426	254.027	Algemene middelen
Hondenbelasting	-20			Algemene middelen
Logiesbelasting	6.602	10.855	11.988	Algemene middelen
Reclame- en precariobelasting	29.248	24.821	26.111	Algemene middelen

Leges Omgevingsvergunning	15.854	18.104	21.974	Ruimtelijke ordening
Rioolheffing	70.328	73.570	76.736	Beheer van de stad
Bedrijfsreinigingsrecht	4.756	4.026	4.086	Beheer van de stad
Afvalstoffenheffing	91.023	91.388	97.725	Beheer van de stad

* Primaire begroting 2019

** Bij de tariefsbepaling wordt rekening gehouden met de verdisconteerde verwachte oninbare ozb-opbrengsten. De gemeente brengt ongeveer € 9,9 mln van de hierboven geraamde belastingopbrengsten zelf op.

Kostendekkendheid tarieven

Op grond van het [Besluit Begroten en Verantwoorden provincies en gemeenten](#) (BBV) stelt de raad de programma's vast exclusief de overhead. Daarnaast stelt de raad het bedrag aan overhead vast en de wijze van doorbelasting van deze overhead in die gevallen waarin een integrale kostprijs een rol blijft spelen ten aanzien van taken/activiteiten en samenhangende diensten waarvoor de gemeente maximaal kostendekkende tarieven mag hanteren. Het niet toerekenen van deze overheadkosten zou – ongewenst – een begrotingstekort veroorzaken. Het BBV schrijft geen methode van kostentoekening voor; wel dat deze methode toegelicht, consistent toegepast en door de raad vastgesteld moet worden. Met het vaststellen van de [Kadernota Lokale Lasten 2018 – 2022](#) door de raad is deze methode vastgesteld. Daarmee is voor deze collegeperiode vastgesteld welke kostencomponenten aan welke tarieven toegerekend worden en welke niet.

In het BBV wordt bepaald dat uit de begroting moet blijken hoe de tarieven worden berekend en welke (beleids-) keuzes bij de berekening ervan worden gemaakt (artikel I, onderdeel G). Daarom wordt in de paragraaf Lokale Heffingen opgenomen hoe bij de berekening van tarieven voor leges en heffingen bewerkstelligd wordt dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten (inclusief overheadkosten) niet overschrijden en welke uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd. Deze BBV-bepaling geldt overigens alleen voor tarieven waarvoor uitsluitend maximaal kostendekkende tarieven mogen worden geheven (zoals riool- en afvalstoffenheffing, leges publiekszaken, lijkbezorgings-rechten en omgevingsvergunningen) en niet voor algemene belastingen (waaronder OZB, precario- en reclamebelasting, precario standplaatsen, liggeld woonschepen en parkeerregulering en -belastingen).

In onderstaande wordt hieraan invulling gegeven.

De transparantie omtrent de berekeningswijze voor de kostendekkende tarieven omvat in de eerste plaats een 'macroniveau' (verordening in zijn geheel) en in de tweede plaats een 'microniveau' (onderdeel van de verordening). Ten eerste moet de berekening van de kostendekkendheid van de tarieven inzichtelijk maken dat de totale geraamde baten van de verordening niet uitgaan boven de totale geraamde lasten (inclusief overhead) van de verordening (artikel 229b GW). Ten tweede dient de mate van kostendekkendheid inzichtelijk te zijn binnen een onderdeel van de verordening. Waar het hierbij om gaat is dat inzichtelijk wordt gemaakt hoe met de vaststelling van de tarieven in de verschillende onderdelen van de verordening wordt bewerkstelligd dat voor alle tarieven gezamenlijk in die verordening de geraamde baten niet boven de geraamde lasten (inclusief overhead) uitkomen. Dit geldt voor de Algemene Legesverordening die bestaat uit een tiental verschillende hoofdstukken voor uiteenlopende dienstverlening.

Tegenover de aan tarieven toegerekende kosten staan de geraamde opbrengsten uit heffing van deze tarieven. Deze bedragen zijn gebaseerd op de raming van het aantal te leveren producten / diensten 2020 vermenigvuldigd met het voorgestelde tarief. De totaal geraamde opbrengsten uitgedrukt in het totaal van toerekenbare kosten bepalen het kostendekkendheidspercentage 2020.

In onderstaande tabel staat per concept- belastingverordening 2020 aangegeven de toegerekende lasten, de geraamde baten uit tariefheffing en het kostendekkendheidspercentage. De algemene belastingverordeningen en de verordening Kwijtschelding gemeentelijke belastingen zijn allemaal verordeningen waarbij de kostendekkendheid niet inzichtelijk behoeft te worden gemaakt. Zij worden in onderstaande derhalve buiten beschouwing gelaten.

Tabel: verordening, toegerekende lasten, geraamde baten en kostendekkenheidspercentage

Naam verordening	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
2020			
Algemene legesverordening	8.462	6.699	79%
Naam verordening 2020	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
Algemene legesverordening	8.462	6.699	79%
Berekening kostendekkendheid Algemene legesverordening			
Personeelskosten		4.725	
Specifieke automatiseringskosten		162	
Materiële kosten		578	
Overhead (eigen cluster)		860	
Overhead (concern)		2.138	
Totale kosten	8.462		
Opbrengst heffingen		6.699	
Dekkingspercentage		79%	
<i>(bedragen x € 1.000)</i>			

Toelichting

De leges worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel b van de Gemeentewet. De Algemene legesverordening bestaat uit twee delen: de verordening zelf met de formele en materiële bepalingen en de tarieventabel met een omschrijving van de belastbare feiten, de heffingsmaatstaven en de tarieven.

Artikel 229, eerste lid, onderdeel b van de Gemeentewet bepaalt dat gemeenten onder andere rechten kunnen heffen voor het genot van de diensten die door of vanwege het gemeentebestuur worden verstrekt. Leges kunnen dus uitsluitend geheven worden voor diensten die door of vanwege het gemeentebestuur worden verstrekt.

Is het algemene belang groter dan het individuele belang van de aanvrager of dat van degene voor wie de dienst wordt verleend, dan

rechtvaardigt die dienst geen legesheffing.

Ten slotte gaat het bij het 'verlenen' van een dienst, zoals geformuleerd in de verordening, uitsluitend om het in gang zetten van de dienstverlening. Er is dus een inspanningsverplichting.

Afvalstoffenheffing	114.783	97.725	85%	Naam verordening 2020	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
				Afvalstoffenheffing	114.783	97.725	85%
Berekening kostendekkendheid Afvalstoffenheffing							
				Personeelskosten		20.114	
				Materiële kosten		89.502	
				Overhead (eigen cluster)		724	
				Overhead (concern)		4.443	
				Totale kosten		114.783	
				Opbrengst heffingen		97.725	
				Dekkingspercentage		85%	
<i>(bedragen x € 1.000)</i>							

Toelichting

De gemeenteraad en het college van burgemeesters en wethouders zijn wettelijk verantwoordelijk voor de inzameling van het afval van huishoudens. Met de afvalstoffenheffing kunnen gemeenten de inzameling van het huishoudelijk afval bekostigen.

De basis voor de heffing ligt in artikel 15.33 van de Wet milieubeheer. De heffing is een bestemmingsheffing en mag niet meer dan kostendekkend zijn.

De afvalstoffenheffing wordt door de gemeente gebruikt voor het inzamelen van afval en mag niet voor andere doeleinden worden gebruikt. De gemeente hoeft niet zelf het afval op te halen, maar kan ook een particulier bedrijf inschakelen of samen met andere gemeenten een gemeenschappelijk afvalbedrijf het afval laten ophalen. In Rotterdam is de inzameling van afval belegd bij de gemeente.

Bij de bepaling van de tarieven afvalstoffenheffing wordt, naast de wettelijke uitgangspunten en de uitgangspunten uit het coalitieakkoord, deze tarieven verder gedifferentieerd. Sinds 2019 is sprake van tariefdifferentiatie van een-, twee- en drie of meerpersoonshuishoudens.

Uitgangspunt bij de tariefbepaling is dat een gemiddeld tweepersoonshuishouden 1,5 keer en een gemiddeld meerpersoonshuishouden 1,75 keer meer huishoudelijk afval aanbiedt dan een gemiddeld eenpersoonshuishouden. Deze aanname wordt ook elders in Nederland gehanteerd.

Daarmee betaalt een meerpersoonshuishouden ook een navenant hoger tarief dan kleinere huishoudens. In lijn met bovenstaand uitgangspunt zijn ook de tarieven voor de onzelfstandige wooneenheden geactualiseerd. De tariefontwikkeling voor de onzelfstandige wooneenheden is gelijk aan de percentuele stijging van de tarieven voor zelfstandige wooneenheden. Aan de tarieven afvalstoffenheffing 2020 worden, naast de kosten voor afvalinzameling en –verwerking, ook 25% van de totale kosten van straatreiniging, de kosten van toezicht en handhaving (milieupolitie), afvalstoffenbelasting en de toerekenbare omzetbelasting aan het BTW-Compensatiefonds toegerekend.

De kwijtscheldingslasten afvalstoffenheffing worden, hoewel zij toerekenbaar zijn, niet aan de tarieven afvalstoffenheffing toegerekend. Dit geldt ook voor de stortbelasting.

Van de totaal toegerekende kosten voor afvalinzameling en –verwerking wordt 93% toegerekend aan de tarieven afvalstoffenheffing en 7% aan de tarieven bedrijfsreinigingsrecht. Deze wijze van kostentoekening is gelijk aan voorgaande jaren. Van alle, aan de tarieven

afvalstoffenheffing 2020, toerekenbare kosten wordt 85% gedekt door inkomsten uit heffing en 15% door algemene middelen.

De opbrengst van de afvalstoffenheffing hoeft niet toereikend te zijn: eventuele extra kosten voor de inzameling kunnen vanuit andere geldstromen (zoals de algemene middelen) worden gedekt.

De toegerekende kosten aan de tarieven worden volledig gedekt uit de opbrengsten van de heffing.

Bedrijfsreinigingsrecht	4.392	4.086	93%	Naam verordening 2020	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
				Bedrijfsreinigingsrecht	4.392	4.086	93%
Berekening kostendekkendheid Bedrijfsreinigingsrecht							
				Personeelskosten		1.047	
				Materiële kosten		3.048	
				Overhead (eigen cluster)		33	
				Overhead (concern)		264	
				Totale kosten		4.392	
				Opbrengst heffingen		4.086	
				Dekkingspercentage		93%	
<i>(bedragen x € 1.000)</i>							
Toelichting							
Iedere onderneming produceert in meer of mindere mate afval. Om het ophalen en verwerken van dit bedrijfsafval te bekostigen krijgt ieder bedrijf of instelling jaarlijks een aanslag bedrijfsreinigingsrecht. Als het bedrijf of de instelling een contract met een erkende afvalinzamelaar voor het ophalen en verwerken van het bedrijfsafval heeft afgesloten, behoeft niet ook nog bedrijfsreinigingsrecht te worden voldaan. Het tarief van het bedrijfsreinigingsrecht is afhankelijk van de branche en de grootte van de onderneming.							

Rioolheffing	79.780	76.737	96%	Naam verordening 2020	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
				Rioolheffing	79.780	76.737	96%
Berekening kostendekkendheid Rioolheffing							
				Personeelskosten		19.046	
				Specifieke automatiseringskosten		1.129	
				Materiële kosten		46.322	
				Overhead (eigen cluster)		4.753	
				Overhead (concern)		8.530	
				Totale kosten		79.780	
				Opbrengst heffingen		76.737	

Dekkingspercentage**96%**

(bedragen x € 1.000)

Toelichting

De basis van de rioolheffing is artikel 228a van de gemeentewet. De rioolheffing is een bestemmingsbelasting waaruit de gemeentelijke watertaken gefinancierd worden.

De gemeente heeft bij wet een zorgplicht voor drie beleidsvelden op het gebied van water:

- zorgplicht voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater;
- zorgplicht voor de inzameling en verwerking van overtollig hemelwater;
- zorgplicht voor het grondwater.

De inkomsten uit rioolheffing zijn alleen beschikbaar voor uitgaven gerelateerd aan de hierboven zorgplichten.

Voor het uitvoeren van deze zorgplichten zijn middelen nodig, personele en financiële. De benodigde financiën worden gegeneerd door o.m. de inkomsten vanuit de rioolheffing.

Op grond van artikel 4.22 Wet milieubeheer stelt de gemeenteraad, telkens voor een daarbij vast te stellen periode, een gemeentelijk rioleringsplan (GRP) vast. In het GRP wordt aangegeven waar welke voorzieningen (gescheiden rioolstelsel, gemengd rioolstelsel, rioolgemaal of anderszins) zijn gerealiseerd of in de planperiode en daarna worden gerealiseerd en hoe deze worden beheerd om aan de wettelijke zorgplichten te kunnen voldoen. De uitgangspunten voor de berekening van de hoogte van de rioolheffing zijn beschreven in het GRP.

De tarieven rioolheffing mogen- evenals de tarieven afvalstoffenheffing- maximaal kostendekkend zijn. Indien het tarief niet maximaal kostendekkend is dienen de inkomsten uit de rioolheffing aangevuld te worden met inkomsten uit de algemene middelen.

Vanaf 2015 werkt de gemeente met het GRP (GRP4). Het GRP beschrijft de ontwikkeling van het tarief en de kostendekking voor de korte en de langere termijn. Op korte termijn stijgt het tarief van de rioolheffing jaarlijks met € 5,00 (plus CPI-trend). Vanaf 2021 gaat het tarief jaarlijks met 6% omhoog tot en met 2026, waarna het tarief stabiel blijft tot en met 2034. Na 2035 kan het tarief weer dalen.

In de verordening is een gedifferentieerd tarief opgenomen voor objecten met een WOZ waarde onder de € 40.000,00 zoals bijvoorbeeld garageboxen of bergingen. Op grond van wet- en regelgeving kan de rioolheffing worden voldaan door zakelijk gerechtigden (doorgaans eigenaren) of feitelijk gebruikers van de riolering. Dit is afhankelijk van wat de gemeente in haar verordening op de rioolheffing vastlegt.

Gemeenten kunnen er voor kiezen beide partijen te laten betalen in een gecombineerde heffing of alleen gebruikers of eigenaren aan te slaan voor de rioolheffing. Daarnaast kan onderscheid gemaakt worden tussen woningen en niet-woningen.

In de gemeente Rotterdam geldt alleen een eigenarenheffing.

De woningeigenaren worden vanaf 2009 belast met een basistarief. Dit basistarief is het laagste bedrag dat jaarlijks voor het hebben van een rioolaansluiting en het uitvoeren van de zorgplichten in rekening wordt gebracht. Voor de niet-woningen is een tariefdifferentiatie op basis van de WOZ-waarde ingevoerd, tenzij de WOZ-waarde lager is dan € 200. In dat geval geldt eveneens het basistarief voor woningen.

Dat deze groep niet-woningen met het basistarief worden belast heeft als achtergrond dat met name de kleinere ondernemers niet onevenredig in de kostentoedeling mogen worden betrokken. In 2013 heeft de gemeenteraad besloten tot een verlaagd basistarief voor woningen en niet-woningen met een WOZ-waarde minder dan € 40 in te voeren.

Rechten markten	3.549	2.522	71%	Naam verordening 2020	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
				Rechten markten	3.549	2.522	71%
Berekening kostendekkendheid Rechten Markten							

Personeelskosten	1.367.
Specifieke automatiseringskosten	20
Materiële kosten	1.447
Overhead (eigen cluster)	264
Overhead (concern)	451
Totale kosten	3.549
Opbrengst heffingen	2.522
Dekkingspercentage	71%

(bedragen x € 1.000)

Toelichting

Marktgeden kunnen worden geheven voor het innemen van standplaatsen of het plaatsen van kramen op gemeentegrond die voor de openbare dienst bestemd is. De rechten markten zijn gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. Deze rechten heten ook wel respectievelijk 'gebruiksretributies' en 'genotsretributies'. Bij de rechten is sprake van een individueel aanwijsbare prestatie van de gemeente. Als standplaatsen geen onderdeel van een markt zijn, vallen zij niet onder het marktgeld, maar wordt standplaats precariobelasting geheven.

Retributieverordening	220	98	45%	Naam verordening 2020	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
openbare werken				Retributieverordening openbare werken	220	98	45%
				Berekening kostendekkendheid Retributies			
				Personeelskosten		90	
				Materiële kosten		68	
				Overhead (eigen cluster)		22	
				Overhead (concern)		40	
				Totale kosten		220	
				Opbrengst heffingen		98	
				Dekkingspercentage		45%	

(bedragen x € 1.000)

Toelichting

De rechten openbare werken worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef, en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. Gebruiksretributies worden geheven voor het aanleggen van o.m. een gehandicapten-parkeerplaats of het plaatsen van (nieuw) kenteken bij deze parkeerplaats.

Lijkbezorgingsrechten 6.841 6.517

95% Naam verordening 2020 Totale kosten Totale baten % kostendekkendheid

Lijkbezorgingsrechten 6.841 6.517 95%

Berekening kostendekkendheid Lijkbezorgingsrechten

Personeelskosten	2.126
Materiële kosten	3.024
Omslagrente	197
Overhead (eigen cluster)	542
Overhead (concern)	952
Totale kosten	6.841

Opbrengst heffingen 6.517

Dekkingspercentage 95%

(bedragen x € 1.000)

Toelichting

De Wet op de lijkbezorging verplicht gemeenten zorg te dragen voor de aanwezigheid van algemene begraafplaatsen. Ter zake van door de gemeente verrichtte diensten, zoals begraven en onderhoud van graven kan de gemeente rechten heffen. De lijkbezorgingsrechten worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. Op basis van de Verordening lijkbezorgingrechten wordt een recht geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor het door of vanwege de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats.

Leges publiekszaken 12.318 8.760

71% Naam verordening 2020 Totale kosten Totale baten % kostendekkendheid

Leges publiekszaken 12.318 8.760 71%

Berekening kostendekkendheid Leges publiekszaken

Personeelskosten	4.361
Materiële kosten	4.262
Overhead (eigen cluster)	1.275
Overhead (concern)	2.420
Totale kosten	12.318

Opbrengst heffingen 8.760

Dekkingspercentage 71%

(bedragen x € 1.000)

Toelichting

Leges publiekszaken worden geheven voor o.m. het verstrekken van reisdocumenten (paspoorten en ID-kaarten) rijbewijzen, uittreksels uit de Basisregistratie Personen en voor het voltrekken van huwelijken en geregistreerde partnerschappen.

Leges	23.142	21.974	95%	Naam verordening 2020	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
omgevingsvergunning				Leges omgevingsvergunning	23.142	21.974	95%
Berekening kostendekkendheid Omgevingsvergunning							
				Personeelskosten		12.290	
				Specifieke automatiseringskosten		877	
				Materiële kosten		4.854	
				Overhead (eigen cluster)		139	
				Overhead (concern)		4.982	
				Totale kosten		23.142	
				Opbrengst heffingen		21.974	
				Dekkingspercentage		95%	
<i>(bedragen x € 1.000)</i>							

Toelichting

De gemeente Rotterdam gaat uit van kostendekkendheid van de leges volgens de normen van de wet (artikel 229b, eerste lid van de Gemeentewet). Die kostendekkendheid wordt conform regelgeving en jurisprudentie bepaald per verordening. Vanaf 2012 kent Rotterdam een aparte legesverordening Omgevingsvergunning. De kosten en opbrengsten worden over de gehele verordening beoordeeld. Opbrengsten uit de ene vergunning of activiteit kunnen worden gebruikt voor de dekking van kosten die voor andere vergunningen of activiteiten worden gemaakt (kruissubsidiëring).

Om de leges voor aanvraag van vergunningen voor plannen met een relatief lage bouwsom haalbaar en betaalbaar te houden, is in Rotterdam met name sprake van kruissubsidiëring tussen de grote en de kleine bouwplannen. Dit is een bestuurlijke keuze. Het loslaten van deze kruissubsidiëring zou tot onaanvaardbaar hoge tarieven voor de kleine bouwplannen leiden.

Binnen het legesstelsel voor aanvragen om omgevingsvergunning werd tot en met 2015 gewerkt met een systeem van tariefklassen. Met ingang van de verordening 2016 is deze systematiek losgelaten en is overgestapt op een systeem met schijven.

Kostendekkendheid per hoofdstuk

De Algemene legesverordening bestaat uit hoofdstukken die de tarieven van een veelheid van uiteenlopende dienstverlening regelt. Per hoofdstuk bedragen de geraamde kosten, baten en daarmee het kostendekkendheidspercentage als volgt:

Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
2 Diverse gebruiksvergunningen	159	151	95%
Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
2 Diverse gebruiksvergunningen	159	151	95%
Berekening kostendekkendheid Diverse gebruiksvergunningen			
Personeelskosten		112	
Materiële kosten		-	
Overhead (eigen cluster)		1	
Overhead (concern)		46	
Totale kosten		159	
Opbrengst heffingen		151	
Dekkingspercentage		95%	
<i>(bedragen x € 1.000)</i>			
Toelichting: Dit betreft een raming van de kosten en de opbrengsten verbonden aan het in behandeling nemen van onder meer de aanvragen van splitsingsvergunningen als bedoeld in artikel 22 van de Huisvestingswet 2014.			

Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
3 Horeca en evenementen	1.927	839	44%
Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
3 Horeca en evenementen	1.927	839	44%
Berekening kostendekkendheid Horeca en evenementen			
Personeelskosten		1.000	
Specifieke automatiseringskosten		65	
Materiële kosten		224	
Overhead (eigen cluster)		110	
Overhead (concern)		528	
Totale kosten		1.927	
Opbrengst heffingen		839	
Dekkingspercentage		44%	
<i>(bedragen x € 1.000)</i>			

Toelichting

Dit betreft een raming van de kosten en de opbrengsten verbonden aan het in behandeling nemen van onder meer de aanvragen van vergunningen op grond van de Nota prostitutie en seksbranche Rotterdam 2015. In deze Nota wordt een nieuw vergunningstelsel voor de vergunde seksbranche geïntroduceerd. De in 2016 vastgestelde kadernota Horecabeleid ligt aan de basis heeft invloed op bepaalde tarieven uit

dit hoofdstuk. De hieraan verbonden geraamde kosten en opbrengsten voor 2020 zijn in bovenstaande reeds verwerkt. Op grond van de besluitvorming rond de Voorjaarsnota 2019 wordt de kostendekkendheid van de tarieven evenementen / horeca verhoogd. Daartoe worden enerzijds de lasten verlaagd en anderzijds de tarieven boventrendmatig verhoogd. De kostendekkendheid van de tarieven onder dit hoofdstuk stijgt daarmee in 2020 van 24% naar 44%.

4 Drank en horeca	514	232	45%	Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
				4 Drank en horeca	514	232	45%
Berekening kostendekkendheid Drank en horeca							
				Personeelskosten		267	
				Specifieke automatiseringskosten		17	
				Materiële kosten		60	
				Overhead (eigen cluster)		29	
				Overhead (concern)		141	
				Totale kosten		514	
				Opbrengst heffingen		232	45%
<i>(bedragen x € 1.000)</i>							

Toelichting

Dit betreft een raming van de kosten en de opbrengsten verbonden aan het in behandeling nemen van onder meer de aanvragen van vergunningen tot ontheffing verstrekken van alcoholhoudende dranken. De in 2016 vastgestelde kadernota Horecabeleid ligt aan de basis heeft invloed op bepaalde tarieven uit dit hoofdstuk. De hieraan verbonden geraamde kosten en opbrengsten voor 2020 zijn in bovenstaande reeds verwerkt. Op grond van de besluitvorming rond de Voorjaarsnota 2019 wordt de kostendekkendheid van de tarieven evenementen / horeca verhoogd. Daartoe worden enerzijds de lasten verlaagd en anderzijds de tarieven boventrendmatig verhoogd. De kostendekkendheid van de tarieven onder dit hoofdstuk stijgt daarmee in 2020 van 24% naar 44%.

5 Wet op de kansspelen	128	67	52%	Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
				5 Wet op de kansspelen	128	67	52%
Berekening kostendekkendheid Wet op de kansspelen							
				Personeelskosten		67	
				Specifieke automatiseringskosten		4	
				Materiële kosten		15	
				Overhead (eigen cluster)		7	
				Overhead (concern)		35	
				Totale kosten		128	
				Opbrengst heffingen		67	

Dekkingspercentage	52%
<i>(bedragen x € 1.000)</i>	

Dit betreft een raming van de kosten en de opbrengsten verbonden aan het in behandeling nemen van aanvragen dan wel verlenging van een vergunning voor een of meerdere kansspelautomaten. De tarieven zijn rijkstarieven.

7 Verkeer en vervoer	299	280	94%	Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
(milieuzonering)				7 Verkeer en vervoer (milieuzonering)	299	280	94%
Berekening kostendekkendheid Verkeer en vervoer (milieuzonering)							
				Personeelskosten		126	
				Specifieke automatiseringskosten		76	
				Materiële kosten		27	
				Overhead (eigen cluster)		2	
				Overhead (concern)		67	
				Totale kosten		299	
				Opbrengst heffingen		280	
				Dekkingspercentage		94%	

(bedragen x € 1.000)

Toelichting

Dit betreft een raming van de kosten en de opbrengsten verbonden aan het in behandeling nemen van aanvragen tot een (dag- dan wel langdurige-)ontheffing milieuzones.

8 Dienstverlening	302	302	100%	Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
stadsarchief				8 Dienstverlening stadsarchief	302	302	100%
Berekening kostendekkendheid Dienstverlening stadsarchief							
				Personeelskosten		195	
				Materiële kosten		107	
				Totale kosten		302	
				Opbrengst heffingen		302	
				Dekkingspercentage		100%	

(bedragen x € 1.000)

Toelichting

Op grond van de Wet hergebruik van overheidsinformatie kunnen in bepaalde gevallen kosten in rekening worden gebracht voor de verstrekking van informatie. Voor de tarieven Stadsarchief is aangesloten bij het basisprincipe dat maximaal de marginale kosten van verstrekking in rekening mogen worden gebracht. Marginale kosten van verstrekking zijn volgens de memorie van toelichting kosten voor de vermenigvuldiging, de verspreiding en de kosten van informatiedragers. Deze kosten zijn direct te koppelen aan de distributie van de documenten. De kosten voor de bestaande infrastructuur mogen niet worden doorberekend evenmin als de kosten voor archivering, verkoop en marketing en een al bestaande helpdesk, tenzij extra kosten worden gemaakt om te voldoen aan het verzoek om hergebruik.

9 Leidingen	4.970	4.674	94%	Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
				9 Leidingen	4.970	4.674	94%
Berekening kostendekkendheid Leidingen							
				Personeelskosten		2.845	
				Materiële kosten		141	
				Overhead (eigen cluster)		710	
				Overhead (concern)		1.274	
				Totale kosten		4.970	
				Opbrengst heffingen		4.674	
				Dekkingspercentage		94%	

(bedragen x € 1.000)

Toelichting

Dit betreft een raming van de kosten en de opbrengsten verbonden aan het in behandeling nemen van aanvragen tot een vergunning, toestemming c.q. instemming voor onder meer het (ver-)leggen, rijzen, vervangen, verwijderen van kabels en leidingen. Tevens omvat bovenstaande een raming van de kosten en de opbrengsten verbonden aan het verbinden van een spuitrool op het gemeentenet.

10 Overige	163	154	94%	Hoofdstuk	Totale kosten	Totale baten	% kostendekkendheid
commerciële activiteiten buitenruimte				10 Overige commerciële activiteiten buitenruimte	163	154	94%
Berekening kostendekkendheid Overige commerciële activiteiten buitenruimte							
				Personeelskosten		111	
				Materiële kosten		4	
				Overhead (eigen cluster)		1	
				Overhead (concern)		47	
				Totale kosten		163	

Opbrengst heffingen	154
<hr/>	
Dekkingspercentage	94%
<hr/>	
<i>(bedragen x € 1.000)</i>	
<hr/>	
Toelichting	
Dit betreft een raming van de kosten en de opbrengsten verbonden aan het in behandeling nemen van aanvragen tot onder meer het verlenen van een Toegelaten Taxiorganisatie (TTO-vergunning), straatverkoopplaats of promotieplaats en een marktvergunning op Koningsdag.	

Lokale lastendruk

Voor een beeld van de lokale lastendruk 2020, volgt hierna een schets van de recente tarievenontwikkeling in de gemeente. Bedragen zijn in hele euro's tenzij anders vermeld. Na een beschrijving van de ontwikkeling van de woonlasten 2018-2019 volgt een doorkijk naar de ontwikkeling van de woonlasten in 2019-2020. De beschrijving van de ontwikkeling in 2018-2019 is gebaseerd op cijfers van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO).

Ontwikkeling woonlasten 2018 - 2019

De gemeenteraad heeft op 13 november 2018 de belastingverordeningen en –tarieven 2019 vastgesteld. Deze verordeningen en tarieven hebben gevolgen voor de ontwikkeling van de woonlasten in 2019 ten opzichte van 2018. Het COELO heeft begin 2019 het overzicht 'Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2019' gepresenteerd. Deze jaarlijkse publicatie vergelijkt de woonlasten van de 38 grootste gemeenten met elkaar. De woonlasten omvatten het totaal van de gemiddelde aanslag onroerende zaakbelasting eigenaar woningen (OZB), het rioolrecht en de afvalstoffenheffing voor meerpersoonshuishoudens.

Onderstaande tabel bevat een vergelijking door de COELO van de ontwikkeling in woonlasten meerpersoonshuishoudens van Rotterdam 2019 en 2018, afgerond in hele euro's.

	Tarief 2019 (in €)	Mutatie 2019 t.o.v. 2018 (in %)
OZB-eigenaar woning	188	-1,8
Afvalstoffenheffing	349	6,3
Rioolheffing	208	4,8
Totale gem. woonlasten	745	3,7

Bron: COELO – Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2019

De gemiddelde woonlasten voor woningeigenaren in de grote gemeenten stijgen in 2019 met 4,4% tot € 702, dit is € 28,62 meer dan in 2018. Deze hoge lastenontwikkeling wordt in de eerste plaats veroorzaakt doordat de afvalstoffenheffing stijgt met 6,1% (€ 16,67). Ten tweede betalen Eigenaar-bewoners gemiddeld 2,0% meer voor de rioolheffing (€ 3,35) en de gemiddelde OZB-aanslag stijgt met 3,7% (€ 8,60).

De woonlasten zijn voor woningeigenaren het laagst in 's-Gravenhage (€ 563,00) en het hoogst in Enschede (€ 854,00). De woonlasten dalen het meest in Arnhem (2,2%) en stijgen het meest in Amsterdam (11,3%).

	Woonlasten meerpersoonshuishouden 2019	Mutatie t.o.v. 2018 (in %)	Rangorde woonlasten 2019 G-38
's-Gravenhage	563	3,3	38
Amsterdam	645	11,3	34
Utrecht	731	3,5	23
Rotterdam	745	3,7	19
Gemiddelde G-38	702	4,3	

De totale woonlasten in Rotterdam stijgen in 2019 matig ten opzichte van 2018. Dat komt door de trendmatige verhoging van de rioolheffing, de stijging van de tarieven afvalstoffenheffing en de lichte daling van de gemiddelde OZB-aanslag voor bewoners/eigenaren. Rotterdam staat in de rangorde van gemeenten met de hoogste woonlasten inmiddels op een 19e plaats (in 2018 de 23e plaats). Binnen G4-verband staat Rotterdam op de 1e plaats, net als in 2018.

De volgende tabel laat zien in welke mate de belangrijkste tarieven in 2019 in Rotterdam zijn gestegen of gedaald, afgezet tegen veranderingen van diezelfde tarieven in de G-38 (de 38 grootste gemeenten in Nederland).

Percentage 2019 t.o.v. 2018	Rotterdam	G-38
OZB-eigenaar	-1,8%	3,7%
Afvalstofheffing	6,3%	6,1%
Rioolheffing	4,8%	2,0%
Totale woonlasten	3,7%	4,3%

Bron: COELO – Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2019

In 2019 stijgen de woonlasten van de G-38 gemeenten gemiddeld met 4,3%. In Rotterdam is de stijging 3,7%. Hiermee zit Rotterdam 0,6% onder het gemiddelde. De stijging van de tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing in 2019 is groter dan de gemiddelde stijging van deze tarieven van de G-38. Daarentegen is de gemiddelde OZB-aanslag gedaald in Rotterdam ten opzichte van de gestegen gemiddelde aanslag van de G-38.

Ontwikkeling woonlasten 2019 – 2020

Bij de Voorjaarsnota 2019 is besloten de tarieven van leges en rechten in principe met maximaal de CPI-trend (1,5%) ten opzichte van 2019 te laten stijgen. Een uitzondering hierop zijn de tarieven afvalstoffenheffing. Met ingang van 2019 kent Rotterdam naast het tarief afvalstoffenheffing voor een eenpersoonshuishouden ook een tarief voor een tweepersoons- en een tarief voor een drie- of meerpersoonshuishouden. Bij de Voorjaarsnota 2019 is besloten om vanaf 2020 de, door het Rijk opgelegde, belasting op het verwerken van restafval (de afvalstoffenbelasting) op te nemen in de tarieven afvalstoffenheffing. Een andere uitzondering is het basistarief rioolheffing.

Bij de vaststelling van het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP4) in 2015 is besloten dat het tarief jaarlijks met € 5,00 en de CPI-trend stijgt. Ondanks de gemiddelde waardeverhoging van woningen met 16%, wordt verder voorgesteld de gemiddelde OZB-aanslag voor een eigenaar/bewoner ten opzichte van 2019 gelijk te houden. De gemeentelijke woonlasten (dat wil zeggen de som van afvalstoffenheffing, rioolheffing en gemiddelde OZB-aanslag eigenaar/bewoner) stijgen hierdoor in 2020 voor een eenpersoonshuishouden met € 19,30 (2,88%), voor een tweepersoonshuishouden met € 26,50 (3,68%) en voor een drie- of meerpersoonshouden met € 30,10 (4,04%) ten opzichte van 2019.

	Tarief 2019 (in €)	Stijging 2019 t.o.v. 2018 (in %)	Tarief 2020 (in €)	Stijging 2020 t.o.v. 2019 (in %)
OZB-eigenaar woning	188,20	-1,8%	188,20	0,0%
Afvalstoffenheffing 1-pers	274,70	-3,2%	285,90	4,1%
Rioolheffing (basistarief)	207,80	4,8%	215,90	3,9%
Totale woonlasten	670,70	-0,3%	690,00	2,9%

Bron: COELO – Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2019

	Tarief 2019 (in €)	Stijging 2019 t.o.v. 2018 (in %)	Tarief 2020 (in €)	Stijging 2020 t.o.v. 2019 (in %)
OZB-eigenaar woning	188,20	-1,8%	188,20	0,0%
Afvalstoffenheffing 2-pers.	324,10	-1,3%	342,50	5,7%
Rioolheffing (basistarief)	207,80	4,8%	215,90	3,9%
Totale woonlasten	720,10	0,4%	746,60	3,7%

Bron: COELO – Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2019

	Tarief 2019 (in €)	Stijging 2019 t.o.v. 2018 (in %)	Tarief 2020 (in €)	Stijging 2020 t.o.v. 2019 (in %)
ozb-eigenaar woning	188,20	-1,8%	188,20	0,0%
Afvalstoffenheffing meerpers.	348,80	6,3%	370,80	6,3%
Rioolheffing (basistarief)	207,80	4,8%	215,90	3,9%

Totale woonlasten	744,80	3,9%	774,90	4,0%
-------------------	--------	------	--------	------

Bron: COELO – Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2019

De gemiddelde OZB-aanslag voor een woningeigenaar blijft ongewijzigd ondanks de forse stijging van de gemiddelde waarde van een woning ten opzichte van 2019. Het basisrecht rioolheffing stijgt, op grond van het in 2015 vastgestelde [Gemeentelijk rioleringsplan \(GRP 4\)](#) ten opzichte van 2019 met 3,9 % (€ 8,10). De tarieven voor de OZB en rioolheffing zijn niet afhankelijk van de huishoudsamenstelling, zoals de tarieven voor de afvalstoffenheffing. Het tarief afvalstoffenheffing voor een meerpersoonshuishouden stijgt met 6,3% (€ 22,00). Per saldo stijgen daarmee de gemeentelijke woonlasten in 2020 met 4,0% (€ 30,10). De gemeenteraad stelt de tarieven voor 2020 overigens apart van de Begroting 2020 vast.

Een van deze vijf financiële kengetallen is de zogeheten belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit geeft inzicht in hoe de lokale lastendruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Ze wordt berekend door de totale woonlasten voor een meerpersoonshuishouden van de gemeente in het komend begrotingsjaar te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het lopend begrotingsjaar en het voorgaand rekeningjaar. De uitkomst van deze vergelijking wordt uitgedrukt in een percentage. Het COELO zorgt voor de berekening van de landelijke gemiddelden. Die gaan over het voorafgaande jaar.

	Rekening 2017	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
A: OZB-eigenaar woning	190	192	188	188
B: Afvalstoffenheffing	333	328	349	371
C: Rioolheffing	190	198	208	216
D: Eventuele heffingskorting	0	00	0	0
E: Totale woonlasten (A+B+C+D)	714	718	744	775
F: Landelijk gemiddelde woonlasten (t-1)	721	723	721	740
Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde voorafgaand jaar (E/F) x 100%	0,98	0,99	1,03	1,05

Bronnen: COELO – Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2018 en 2019 en COELO- Atlas van de lokale lasten 2017, 2018 en 2019

De gemeentelijke woonlasten voor een meerpersoonshuishouden zullen op grond van de voorgestelde tarieven 2020 licht stijgen t.o.v. de landelijk gemiddelde woonlasten.

De onderlinge vergelijking van de hoogte van gemeentelijke tarieven verdient een aantal nuanceringen. Gemeenten kunnen namelijk binnen dezelfde kaders van wet- en regelgeving onderling verschillende keuzen en afwegingen maken, bijvoorbeeld rond het voorzieningenniveau voor de inwoners en rond de opgaven voor gemeenten vanwege de eigen fysieke en sociaaleconomische situatie en de kosten die zij daarvoor willen maken. Het gaat bij dat laatste bijvoorbeeld om welke kosten gemeenten toerekenen aan een tarief, een keuze voor een alternatieve dekking van kosten en om de bepaling welk percentage van kostendekkendheid de tarieven moeten hebben.

Kwijtscheldingsbeleid

Voor 2020 wordt het kwijtscheldingspercentage verhoogd van 75% naar 76,5%. Hiermee leidt de stijging van de tarieven afvalstoffenheffing niet tot een lastenverzwaring voor Rotterdammers die voor kwijtschelding in aanmerking komen.

Voor 2020 is de verwachting dat de gemeente in ongeveer 45.000 gevallen kwijtschelding zal verlenen. Overigens is er sinds 2016 een neerwaartse trend in het aantal gevallen van kwijtschelding. Dat komt door aanpassingen (extra beheersmaatregelen) in de functionele kwijtscheldingsprocedure.

Nationaal Programma Rotterdam Zuid

Pagina 109

Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

In deze paragraaf treft u meer informatie aan over de activiteiten binnen het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ).

Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

In het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) werken we samen met het Rijk, corporaties, zorginstellingen, schoolbesturen, bedrijfsleven, politie en Openbaar Ministerie aan een gezonde toekomst voor Rotterdam Zuid. Samen met deze partners zorgen we ervoor dat het niveau van opleiding, arbeidsparticipatie en woonkwaliteit in 20 jaar stijgt naar het gemiddelde van de vier grote steden in Nederland.

Daarnaast wordt er krachtig ingezet op (vaak verborgen) criminaliteit, die het vertrouwen van bewoners en ondernemers in de overheid en de samenleving ondermijnt. Door hier goed op in te zetten, vergroten we de kans dat de inzet op thema's school, werk en wonen succesvol is. Ook is het van belang om in te zetten op positieve ontwikkelingen die de leefomgeving en sociale cohesie op Rotterdam Zuid versterken. Cultuurvoorzieningen kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Beide thema's (criminaliteit/ondermijning en cultuur) zijn daarom onderdeel van de integrale aanpak die nodig is om bovengenoemde ambitie voor Rotterdam Zuid te realiseren.

Inmiddels is de stijgende lijn ingezet, zo blijkt uit de twee meest recente Voortgangsrapportages van het NPRZ. Maar dit begin van herstel is nog broos. Er is nog een weg te gaan om te zorgen dat de lijn omhoog doorzet. In de huidige periode (2018 -2021) zijn er daarom aanvullende middelen ter beschikking gesteld.

Regiodeal Rotterdam Zuid

In de periode 2018 tot en met 2021 vindt een versnelling plaats op vijf thema's, waarvoor een integrale aanpak wordt nagestreefd om tot het grootste maatschappelijk effect te komen. De thema's zijn:

- School: het aanpakken van onderwijsachterstanden, het vergroten van de ontwikkelkansen van kinderen en het toerusten van jongeren voor de arbeidsmarkt met name richting Techniek en Zorg. Hiertoe wordt onder meer de verlengde schooltijd in Rotterdam Zuid uitgebreid naar andere wijken buiten de Children's Zone en investeren we in onderwijshuisvesting van het voortgezet onderwijs.
- Werk: het vergroten van de arbeidsparticipatie van bewoners van Rotterdam Zuid, waardoor het aantal mensen dat structureel afhankelijk is van de bijstand wordt verminderd.
- Wonen: ingrepen in de verouderde woningvoorraad van Rotterdam Zuid moeten ervoor zorgen dat gemengde woonmilieus gerealiseerd worden, zodat woonruimte beschikbaar komt voor sociale stijgers uit Zuid. Bij dit alles is verduurzaming een belangrijk uitgangspunt.
- Veiligheid: het effectiever signaleren, voorkomen en aanpakken van ondermijnende activiteiten.
- Cultuur: het verhogen van het voorzieningenniveau en het gebruik ervan, ter bevordering van de cultuurparticipatie, de aantrekkelijkheid van de leefomgeving en van de economische activiteit in Rotterdam Zuid.

De te behalen resultaten zijn als volgt gedefinieerd:

- School: de huidige achterstand in onderwijsresultaten (PO/VO) op Zuid ten opzichte van het gemiddelde van de G4 is in 2022 relatief kleiner geworden. Verschil in cito-eindtoets groep 8 t.o.v. G4 wordt verder ingelopen tot de helft van het verschil in 2011, dus 531,9 in 2022 (2015/16: 530,8)
- Werk:
  - absolute daling van het aantal mensen in de bijstand op Zuid (c.q. van 15.200, stand maart 2018 naar 11.200 (streefwaarde eind 2031)
  - trendbreuk in de bijstandsontwikkeling op Zuid: van disproportioneel (nu 40%) naar evenredig (31%) in 2031 (tussenwaarde 37,4% eind 2022).
- Wonen: ingrepen in de verouderde woningvoorraad die vooral bestaat uit kleine woningen moeten ervoor zorgen dat gemengde woonmilieus gerealiseerd worden, zodat woonruimte beschikbaar komt voor sociale stijgers uit Zuid en nieuwe bewoners met midden- en hoge inkomens. Bij dit alles is verduurzaming een belangrijk uitgangspunt.
- Veiligheid: de veiligheid in Rotterdam Zuid is in 2022 verbeterd door het versterken van een integrale aanpak van de problematiek. Belangrijke elementen daarin zijn het creëren van nieuwe/uitbreiden van bestaande (bestuurlijke) mogelijkheden, innovatie van de aanpak in de vorm van concrete pilots en het adresseren/wegnemen van knelpunten die daarbij naar voren komen.
- Cultuur: verhoging van de cultuurparticipatie en verbetering van het aanbod van culturele voorzieningen op Rotterdam Zuid, o.a. door het toewerken naar een nieuw beeldbepalend cultuur(wetenschappelijk) instituut.

Het Rijk stelt in de periode 2018-2021 jaar in totaal € 130 mln uit de regiodeal-gelden ter beschikking, de gemeente Rotterdam dient tenminste hetzelfde bedrag te cofinancieren. In de begroting van de gemeente Rotterdam zijn in de programma's Onderwijs, Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling, Werk en Inkomen, en Cultuur, Sport en Recreatie de baten en lasten terug te vinden die te maken hebben met de regiodeal. Hieronder is een toelichting per thema opgenomen.

De begroting- en realisatiecijfers in de tabellen hebben – conform definitie-afspraken met het Rijk - betrekking op aangegane verplichtingen, niet op daadwerkelijke bestedingen. De kolom 'Cumulatief' is de optelling van de begroting per jaar, exclusief realisatie. Hieronder volgt de toelichting op de realisatie van de 2e herziening:

Thema 1: School	Begroting	Realisatie	Begroting	Realisatie 1e	Realisatie 2e	Begroting	Raming	Cumulatief
	2018	2018	2019	herziening 2019	herziening 2019	2020	2021	
1 Children's Zone	0	0	11	0	0,4	11	16	38
2. Dagprogrammering buiten Children's Zone	0	0	2	0	0	2	4	8
3. Herstructurering VO	32	0	0	0	14,4	0	0	32
4. Leraren	0	0	3,5	0	0	3,5	7	14
Totaal	32	0	16,5	0	14,8	16,5	27	92

De activiteiten binnen de pijler onderwijs maken onderdeel uit van het nieuwe onderwijsbeleid “gelijke kansen voor elk talent”. Het nieuwe onderwijsbeleid gaat in per schooljaar 2019-2020. Vanaf 1 mei 2019 konden de scholen subsidieaanvragen indienen: ook voor de Regiodeal onderdelen dagprogrammering en leraren. De subsidieaanvragen worden op dit moment beoordeeld. De verwachting is dat rond oktober alle subsidies zijn verleend. Op het moment dat de verleningsbeschikking wordt ondertekend en verstuurd, wordt de subsidie als verplichting opgenomen. Op dit moment zijn de verplichtingen voor 2019 dus laag, omdat de meeste subsidiebeschikkingen nog niet verleend zijn; dat geldt ook voor de investeringskosten bij het onderdeel “Herstructurering VO”. Bij dat onderdeel is nu 1 beschikking afgegeven. Voor de totstandkoming van en de ontwikkeling en realisatie van het Zuidergymnasium in het Poortgebouw (school en gymzaal) is een beschikking afgegeven van € 14,4 mln totale investeringskosten.

De totale begrote kosten voor het Herontwerp VO op Zuid bedragen ca. € 80 mln. Naast de dekking van de regiodeal is ook de co-financiering (schoolbesturen) geregeld. Voor deze middelen wordt een bestemmingsreserve gevormd. De middelen worden pas aan het einde van de regio deal looptijd gerealiseerd bij oplevering van de nieuwe objecten door het afboeken van boekwaarde.

Thema 2: Werk	Begroting	Realisatie	Begroting	Realisatie 1e	Realisatie 2e	Begroting	Raming	Cumulatief
	2018	2018	2019	herziening 2019	herziening 2019	2020	2021	
				2019	2019			

1 Inzet op de vraagkant; matching op werk	0	0	2	1	1,3	3,4	2,6	8
2. Aanpak Versterking Aanbodkant; tegenprestatie	0	0	4	1	2	6,6	5,4	16
3. Aanpak Versterking Aanbodkant; prematching en tegenprestatie	0	0	3	1,125	2,9	5	4	12
4. LeerWerkAkkoord	0	0	2	0,2	0,2	3,4	2,6	8
5. Onderzoek, monitoring, evaluatie, methodiekontwikkeling, professionalisering communicatie	0	0	1	0	0,1	1,6	1,4	4
Totaal	0	0	12	3,325	6,5	20	16	48

De activiteiten binnen thema werk beginnen inmiddels op stoom te raken. Waar het voornamelijk de inzet van menskracht betreft voor de begeleiding van werkzoekenden, zoals bij de versterking van de aanbodkant en de inzet op de vraagkant loopt dit goed. De bezetting voor de begeleiding begint op orde te raken en daar waar nodig worden ingekochte trajecten ter ondersteuning ingezet.

Voor het LeerWerkakkoord geldt dat de start is gemaakt en dat nu de plannen uitgewerkt worden. De aanpak betekent dat nu wordt geïnvesteerd in het sluiten van Leerwerk-deelakkoorden. Veel kosten zullen dan ook pas volgend jaar gemaakt worden.

Voor het Onderzoek geldt dat er een opdracht is geformuleerd die wordt uitgevoerd in samenwerking met de Hogeschool en de Erasmus universiteit. De opdracht beslaat de gehele periode.

Het resultaat tot nu toe bestaat voornamelijk uit de aanpak Prestatie 010, het inzetten van extra reïntegratievoorzieningen en de verlaging van de caseload bij de casemanagers. Dat geldt voor de inzet op de vraagkant en de aanbodkant, de eerste 3 onderdelen van de pijler Werk. Daarnaast worden binnen de onderdelen ook trajecten ingezet.

De kosten voor het LeerWerkakkoord hebben betrekking op de voorbereiding op de afspraken met werkgevers. Voor onderzoek geldt dat het doorlopende onderzoek aan de hand van de inzet van uren wordt afgerekend.

Thema 3: Wonen	Begroting	Realisatie	Begroting	Realisatie 1e	Realisatie 2e	Begroting	Raming	Cumulatief
	2018	2018	2019	herziening 2019	herziening 2019	2020	2021	
1 Grondige aanpak particuliere voorraad: sloop /nieuwbouw + transformatie bestaande voorraad	20	10	30	19,6	15,95	27	13	90
2 Woonmilieus: buitenruimte + winkelstraten	0	0	6,5	0	6	16	6,5	29
3. Regionale Spreiding	0	0	0,5	0	0	0	0,5	1
Totaal	20	10	37	19,6	21,95	43	20	120

1. Binnen de grondige aanpak via sloop-nieuwbouw is er voor het jaar 2019 voor € 15,95 mln verplicht en deels besteed:

- Uitvoeringsproject Groningerstraat; raadsbesluit 6 juni 2019, starten van een grondexploitatie voor de sloop-nieuwbouw van 16 woningen en 5 bedrijfsruimtes aan de Beijerlandse laan-Groningerstraat in Hillesluis-Feijenoord, NPRZ bijdrage € 3,3 mln
- Uitvoeringsproject Carnisse Poort; het startbesluit is op 2 april 2019 bestuurlijk (door college BenW) bekrachtigd. Raadsbesluit 27 juni 2019, starten van grondexploitatie inclusief de doorbraak tussen de wijk Carnisse en het Hart van Zuid, aanpak ca. 150 woningen, NPRZ bijdrage € 10,3 mln
- Uitvoeringsproject Bonaventurastraat; voor de grondige aanpak van de woningen in de bouwblokken rondom de Bonaventurastraat is – na een tender – op 26 juni 2019 een samenwerkingsovereenkomst getekend tussen gemeente Rotterdam en vastgoedontwikkelaar Trotz Vastgoed. Doel is dat binnen 5 jaar 51 woningen worden samengevoegd, gerenoveerd en verbeterd tot 33 woningen. NPRZ bijdrage is maximaal € 2,1 mln
- Uitvoeringsproject Verhuren in Carnisse; doel van dit project is het ontwikkelen van een intensievere beheeraanpak in Carnisse, gericht op het minimaliseren van de disfunctionele aspecten van de vastgoedmarkt voor huur en verhuur. De aanpak moet reproduceerbaar zijn in andere wijken met soortgelijke problematiek. NPRZ bijdrage € 0,25 mln (1e van 4 jaar)

Het streven is om in de loop van 2019 nog één of meerdere overeenkomsten te sluiten in het kader van de samenvoegaanpak en om een projectbesluit voor de Vogelbuurt voor te leggen voor bestuurlijke besluitvorming. Zodoende verwachten we de begrote € 30 mln aan verplichtingen voor de grondige aanpak particuliere woningvoorraad te kunnen benaderen.

2. Binnen de meerjarige en integrale aanpak woonmilieus: winkelstraten en buitenruimte is voor het project Beijerlandse laan – Groene Hilledijk het startbesluit voor het programma “Hand in Hand” op 2 maart 2019 bestuurlijk (college BenW) bekrachtigd. Met een NPRZ budget van € 6 mln voor dit programma kunnen in de periode 2019 -2022 ca. 40 winkelpanden worden aangepakt. Uitvoering kan dus snel ter hand genomen worden.

Nota bene: in de financiële tabel t.b.v. Voorjaarsnota 2019 stond deze verplichting ten onrechte opgenomen in de rubriek 1. Grondige aanpak PV.

3. Binnen de regionale Spreiding werkt de provincie Zuid-Holland aan een wortel/stok beleid om met name de ontwikkeling van de goedkope voorraad in de regio te borgen. Onderdeel hiervan is een financiële incentive in het kader van de opgave in Rotterdam Zuid voor die regiogemeenten waar extra DAEB-woningen worden gerealiseerd. De financiering van deze stimuleringsmaatregel bestaat naast de provinciale inbreng (€ 4 mln) uit een bijdrage vanuit de regiodeal Rotterdam Zuid van € 1 mln. De beoogde ingangsdatum van de regeling (1 januari 2019) is vertraagd vanwege vorming nieuw college Gedeputeerde Staten (GS), maar zal naar verwachting later in 2019 zijn. Zodra de regeling van kracht wordt zal Rotterdam zijn bijdrage van € 1 mln formeel per wethoudersbrief aan de provincie bevestigen en de eerste € 500 (50%) naar de provincie overboeken.

	2018	2018	2019	herziening 2019	herziening 2019	2020	2021	
1 Culturele Programmering	0	0	0,6	0,1	0,3	1,6	0,6	2,8
2 Talentontwikkeling	0	0	0,4	0,1	0,4	0,4	0,4	1,2
3 Planvorming NCWI en onderzoek	0	0	0	0,1	0	0	0	0
Totaal	0	0	1	0,3	0,7	2	1	4

1. De verplichtingen die zijn aangegaan bij het subonderdeel Culturele programmering komen voort uit subsidies binnen de subsidieregeling Pitcher Perfect 010 en een subsidie aan Theater Zuidplein. Deze subsidies zijn gericht op verbetering van de culturele infrastructuur op Zuid, op verbreding van het aanbod en verhoging van het publieksbereik.

2. De verplichtingen die zijn aangegaan bij het subonderdeel Talentontwikkeling bestaan o.a. uit subsidie aan het tweejarig pilotprogramma IMPACT waarmee een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van een toekomstbestendige cultuursector en aan Rotterdam Zuid als de plek voor creatieve makers wordt geleverd.

3. Bij de 1e herziening was opgenomen dat er € 0,1 mln aan verplichtingen was aangegeven voor het subonderdeel planvorming NCWI. Het bleek echter dat er deze verplichting betrekking had op de andere onderdelen uit dit thema. Dat is in deze 2e herziening gecorrigeerd.

Onderhoud kapitaalgoederen

Pagina 110

Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente geeft jaarlijks circa € 147,7 mln uit aan het onderhouden van de kapitaalgoederen (exclusief vastgoed), zoals wegen, groen en bomen, oppervlaktewater, civiele kunstwerken, openbare verlichting, spelen en beeldende kunst en monumenten, parkeervoorzieningen en containers. Kapitaalgoederen moeten zo lang mogelijk gebruikt kunnen worden voor het doel waarvoor zij zijn aanschaf of vervaardigd. Het beleid hiervoor staat in de Nota Kapitaalgoederen 2019 – 2022 en de Kadernota Vastgoed (2018). De paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' geeft een overzicht van de financiële gevolgen en van de vertaling daarvan in de Begroting 2020.

[Beleid Financiële consequenties](#)

Beleid

Beleidsmatig en financieel kader

De gemeente heeft veel onderhoudsgevoelige kapitaalgoederen: wegen, groen en bomen, oppervlaktewater, civiele kunstwerken, openbare verlichting, spelen en beeldende kunst en monumenten, parkeervoorzieningen, containers en vastgoed. Het beleid hiervoor is opgenomen in 2 nota's; de Kadernota Vastgoed (2018) en de Nota

Onderhoud Kapitaalgoederen 2019-2022. De nieuwe nota onderhoud kapitaalgoederen is in oktober 2019 vastgesteld door de gemeenteraad. Financieel vallen deze kapitaalgoederen onder de taakvelden 'Verkeer en vervoer - Beheer' en 'Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer'. De nota geeft een beeld van de technische staat van de kapitaalgoederen in de Rotterdamse buitenruimte. De conclusie is tweeledig. Enerzijds zijn de Rotterdamse kapitaalgoederen in de openbare ruimte veilig voor de gebruikers. Anderzijds zijn er achterstanden. Hiervoor heeft het college extra middelen beschikbaar gesteld, vanuit het Coalitieakkoord 2018-2022 – Nieuwe energie voor Rotterdam.

Riolering heeft een eigen financiering en beleidskader. Deze staan weergegeven in het op 17 december 2015 door de gemeenteraad vastgestelde [Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020](#).

Financiële consequenties

Onderdeel (* €1 mln)	Periodiek-/ storingsonderhoud	Grootonderhoud	Inhaalslag achterstand kapitaalgoederen	Energiekosten	Vervangings investeringen	Totaal budget nota 2019-2022
wegen	26,4	11,0	6,4	0,0	15,2	59,0
groen en bomen	29,8	0,0	2,5	0,0	3,3	35,6
oppervlaktewater	4,2	0,0	0,0	0,0	2,4	6,6
civiele kunstwerken	9,0	10,4	1,0	0,0	0,0	20,4
openbare verlichting	5,2	1,8	0,0	2,4	1,8	11,2
spelen	3,9	0,0	0,0	0,0	1,8	5,6
beeldende kunst en monumenten	1,1	0,5	0,2	0,2	0,0	1,9
parkeervoorzieningen	0,4	0,7	0,0	0,0	0,0	1,1
containers	1,7	0,0	0,0	0,0	4,6	6,3
Totaal	81,7	24,4	10,1	2,6	29,1	147,7

Subsidies

Pagina 111

Subsidies

Subsidies zijn financiële bijdragen aan burgers of organisaties voor activiteiten die bijdragen aan de realisatie van een door de gemeenteraad vastgesteld beleidsdoel.

[BeleidSubsidielijst](#)

Beleid

De gemeentelijke [Subsidieverordening Rotterdam 2014 \(SVR 2014\)](#) bevat de spelregels voor subsidieverlening. De verordening bepaalt dat er twee subsidievormen zijn: eenmalige subsidies en jaarlijkse subsidies. Een eenmalige subsidie verstrekt de gemeente voor één of meer prestaties of activiteiten die in beginsel van bepaalde duur zijn. Een jaarlijkse subsidie verstrekt de gemeente per kalender- of boekjaar.

Hieronder zijn de relevante [subsidiebeleidsvelden](#) nader toegelicht.

Cultuur, Sport en Recreatie

Rotterdam wil een zo breed en divers mogelijk publiek bereiken met een [cultuurbeleid](#) dat inclusief en innovatief is en dat interconnectiviteit bevordert. Rotterdam heeft daarvoor onder andere diverse subsidieregelingen die kunst- en cultuurprojecten mogelijk maken en de artistieke ontwikkeling van makers bevorderen.

Rotterdam draagt graag bij aan het versterken van het imago van Rotterdam als [sportstad](#). Denk hierbij aan het mogelijk maken van grote (top)sportevenementen en het ondersteunen van sportverenigingen.

Onderwijs

De gemeente heeft de ambitie dat de kansengelijkheid in het [onderwijs](#) toeneemt. Samen met de onderwijsinstellingen, leraren en ouders zorgen we ervoor dat alle Rotterdamse scholieren het beste onderwijs krijgen. Daartoe worden subsidies verstrekt aan het verkleinen van kwaliteitsverschillen tussenscholen, burgerschap, leraren en extra onderwijs in de vorm van Dagprogrammering. Kansengelijkheid begint bij de financiële toegankelijkheid in de voorschool; ook hier wordt op ingezet met behulp van subsidies. Verder wordt er door middel van subsidies geïnvesteerd in onderwijshuisvesting.

Economische zaken

Met deze subsidie stimuleert de gemeente initiatieven die het Rotterdamse [vestigingsklimaat en/of de werkgelegenheid vergroten](#).

Maatschappelijke Ondersteuning

De subsidies zijn bedoeld voor onder meer de gebieden [integratie](#), [samenleven](#), [jeugd](#) en [taal](#).

Volksgezondheid en zorg

De gemeente vindt het belangrijk om met subsidies de gezondheid van Rotterdamse bewoners te stimuleren. Ondersteuning van de [gezondheid](#) is belangrijk voor de huidige en toekomstige Rotterdamse samenleving.

Subsidielijst

In het onderstaande overzicht is per programma aangegeven hoeveel subsidie begroot is voor welke instelling. Als de instelling niet bekend is, zijn de begrote bedragen als subsidie in het overzicht opgenomen. De werkelijke realisatie op basis van de subsidiebeschikkingen kan dus afwijken en aan de subsidiestaat in de begroting kunnen geen rechten worden ontleend.

Subsidielijst

Gesubsidieerde instelling	Begroting 2019	Begroting 2020
Beheer van de stad	620	0
Citylab 010	620	0
Bestuur en dienstverlening	4.625	7.920
Bewonersinitiatieven	4.573	4.654
Burgerpanel	52	52
Citylab 010	0	3.114
Stichting GoBoTu	0	100
Cultuur, Sport en Recreatie	145.469	157.146
Actieprogramma Verenigingen & Lokaal Sportakkoord	0	500
Amateur jaarsubsidies	143	145
Atlas van Stolk	521	0
Binnenstad/Levendige stad	180	0
Brede regeling combinatiefuncties Rotterdam	0	1.125
Buurtsportcoaches	632	0
Chabotmuseum	96	98
Citylab 010	517	0
Combinatiefuncties	604	1.045
Creatieve Industrie	602	318
Culturele feesten	52	0
Cultuureducatie Meerjarig	2.268	2.309

Diverse accommodaties Gebied	11	0
Diversen - coalitie-akkoord	400	0
Evenementenfonds	3.480	1.255
Gehandicaptensport	68	68
HipHopHuis Holland	505	512
Historische Verenigingen	31	31
Internationaal beleid	65	66
Investeringsubsidies	419	419
Investeringsubsidies Kwaliteitsslag, duurzaamheid sportclubs	75	75
Investeringsubsidies kwaliteitsslag verenigingen	1.397	300
Stichting Jeugdportfonds Rotterdam	843	0
Kunst en Cultuur in de gebieden	732	743
Letteren & Erfgoed	181	184
Locale Culturele Programmering	153	155
MAMA	0	189
Mediabeleid Meerjarig	730	335
Motel Mozaique	372	377
Multidisciplinair	253	105
Mundo Kinderopvang B.V.	49	49
Nationaal Programma Rotterdam Zuid Cultuur	0	950
NME Gebieden	416	416
Optisport Rotterdam B.V.	575	575
Ouderensport	104	104
Podiumkunsten	1.187	1.059
Prinses Christina Concours	16	16
Recreatie, Witte bedjes	13	13
Rotterdam Topsport	0	2.007
Rotterdamse Kunststichting	656	666
Rotterdamse poppenspelers	21	22
Scapino Ballet Rotterdam	1.186	1.204

Scoutinggroepen	51	101
Snelloket	204	207
Speeltuinen	3.594	3.594
Sportfonds Rotterdam	3.003	3.003
Sportprogrammering, Sportinitiatieven - Couleur Locale	236	236
Stadscultuur	0	502
Stichting "Conny Janssen Danst"	521	529
Stichting A Tale of a Tub	67	68
Stichting Architectuur Instituut Rotterdam AIR	432	439
Stichting Arminius	181	183
Stichting Art Studio	208	211
Stichting Bibliotheek Rotterdam	19.622	19.916
Stichting Caesar	27	27
Stichting Centrum Beeldende Kunst	3.172	3.220
Stichting Circus Rotjeknor	133	135
Stichting Concert- en congresgebouw De Doelen	4.549	4.617
Stichting Cultuur Concreet	1.231	1.250
Stichting CultuurRijk Overschie	26	30
Stichting Cultuurwerkplaats IJsselmonde	741	751
Stichting Dansateliers	326	331
Stichting de Bende / Hotel Modern	208	211
Stichting De Nieuwe Lichting	138	140
Stichting Deliberante Senatu Perit Saguntum	52	53
Stichting Designplatform	89	91
Stichting Digital Playground	254	258
Stichting DOCK Rotterdam	15	16
Stichting Doelenensemble	80	81
Stichting Epitome Entertainment	78	79
Stichting Future in Dance Urban Theatre Companies	53	54
Stichting Garage Rotterdam	40	41

Stichting Grote of Sint-Laurenskerk te Rotterdam	161	163
Stichting het Rotterdams Centrum voor Theater	368	373
Stichting Hijs	53	54
Stichting Hofplein Rotterdam	1.343	1.363
Stichting International Film Festival Rotterdam	1.217	1.235
Stichting Internationale Architectuur Biënnale Nederland	425	432
Stichting Jazz International Rotterdam	213	216
Stichting Jazzpodium Rotterdam	199	203
Stichting Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam	886	899
Stichting Koninklijke Rotterdamse Diergaarde	851	851
Stichting Kunstaccommodatie Rotterdam	400	406
Stichting Kunsthal Rotterdam	2.919	2.963
Stichting Kunstweekend Charlois	26	27
Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam	7.788	7.905
Stichting Laurenscontorij	70	71
Stichting Live at Rotown	284	289
Stichting Luxor Theater Rotterdam	2.603	2.642
Stichting Maas theater en dans	1.755	1.781
Stichting Maritiem Museum Rotterdam	5.145	5.223
Stichting Museum Rotterdam	3.492	4.074
Stichting Music Matters	273	277
Stichting Natuurhistorisch Museum Rotterdam	781	793
Stichting Natuurstad Rotterdam	0	9.240
Stichting Nederlands Fotomuseum	862	876
Stichting Open Rotterdam	0	406
Stichting Passionate Bulkboek	208	211
Stichting Poetry International	265	269
Stichting Poppodium Baroeg	300	305
Stichting Popunie	314	319
Stichting Public Art Squad-Environmental Art for Public Spaces	186	189

Stichting Punt 5	42	43
Stichting RoMeO	42	43
Stichting Roodkapje	148	150
Stichting Roots en Routes	36	37
Stichting Rotown Magic	125	127
Stichting Rotterdams Philharmonisch Orkest	7.019	7.125
Stichting Rotterdam Festivals	5.314	7.402
Stichting Rotterdam Marathon	401	401
Stichting Rotterdam Sportsupport	5.518	4.050
Stichting Rotterdams Volkstheater	105	106
Stichting Rotterdams Wijktheater	455	462
Stichting Rozenburg Bloeit	130	130
Stichting Sinfonia Rotterdam	224	227
Stichting Taal en Theater Studio de Bakkerij	125	127
Stichting Theater Lantaren Venster	1.543	1.565
Stichting Theater Rotterdam	9.096	9.232
Stichting theater 't Kapelletje	63	64
Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam	10.171	10.316
Stichting Urland	78	79
Stichting V2_Instituut voor de instabiele media	255	259
Stichting Verhalenhuis Belvedere	125	127
Stichting Vogelklas Karel Schot	143	143
Stichting Watch That Sound	52	53
Stichting Wereldmuseum Rotterdam	4.962	5.038
Stichting Worm	717	727
Stichting Xclusiv	57	58
Subsidies nader in te delen	943	674
Subsidies Urban Sports	194	194
Theater Walhalla	313	317
Theater Netwerk Rotterdam	80	81

Theater Zuidplein	2.447	3.658
Topsportcentrum B.V	298	298
Vereniging Rotterdams Jeugd Symfonie Orkest	32	33
Villa Zebra	422	428
Visuele Kunsten	464	432
VIVID vormgeving	74	75
Witte de With	702	713
World music & Dance Centre	283	288
Economische zaken	10.148	8.841
Citylab 010	188	0
Divers Clean Teach	115	200
Divers Food	500	0
Divers Haven/ Maritiem	102	280
Divers Innovatie	615	525
Diverse gesubsidieerden Medisch en Zorg	585	250
Evenementenfonds	340	900
Rotterdam Partners	7.265	6.686
Voormalig Deelgemeentes	312	0
Winkelgebied/werklocaties	126	0
Maatschappelijke Ondersteuning	30.646	36.717
Avant sanare B.V.	438	0
Beleidskader Taal 2015 - 2019	313	500
Centrum voor Dienstverlening, Eigen Kracht Centrale	146	0
Challenge Sports Holding B.V. (Opboxen)	27	0
Citade B.V. (De transformatieve school)	137	0
Couleur Locale (structureel, volwassenen)	971	1.015
Couleur Locale Bewonersorganisaties Gebieden	593	371
Couleur Locale Huizen van de Wijk	901	732
Couleur Locale vrije ruimte (volwassenen en jeugd)	1.347	1.218
Couleur Locale wijkbussen	740	578

CVO Accent Avondschool	247	247
CVO: Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving	264	278
Incidentele subsidies "Volwaardig Meedoen"	271	500
Indigo Zorgservice B.V.	786	0
Jeugdsportfonds	75	75
LMC: Stichting voor Interconfessioneel en Algemeen Bijzonder Voortgezet Onderwijs te Rotterdam e.o.	0	27
Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden	0	900
Maatschappelijke Ondersteuning Stichting School Maatschappelijk Werk Rijnmond (SMWR)	791	801
Maatschappelijke opvang - LVV	0	1.037
Sensor ZHZM	406	0
St. Jeugdvakantieland	150	150
St. Nederland cares	0	21
St. Ontmoeting	0	50
St. Spior	0	15
STC-Group/Scheepvaart en Transport College (SMW MBO)	59	57
Stg Humanitas	42	42
Stg v Chr VO op Reform Grondslag De Wartburg	50	42
Stg. KEH Rotterdam	22	22
Stichting Adelaida (nieuw)	0	25
Stichting Alexander (Amsterdam)	20	20
Stichting Antes (Bouman Geestelijke Gezondheidszorg)	980	0
Stichting B for you (nieuw)	0	11
Stichting Big Brothers Big Sisters of Rotterdam (Mentoring)	274	283
Stichting BOOR	67	65
Stichting Brede Raad	615	694
Stichting Buurtwerk Alexander	138	0
Stichting CED-Groep	139	0
Stichting Centrum voor Vrijwillige en Professionele Maatschappelijke Dienstverlening	504	489
Stichting Chris (voorheen stichting De Hoop)	25	0
Stichting CJG Rijnmond	344	323

Stichting Cosmicus Onderwijs	14	14
Stichting De Nieuwe Kans	1.881	1.681
Stichting De Verbinding	133	0
Stichting Deelgemeentelijke Ondersteuningsorganisatie Crooswijk en Kralingen	461	362
Stichting Dress for Success Rotterdam	69	69
Stichting Enver	1.736	1.101
Stichting Hout- en Meubileringscollege	24	23
Stichting Humanitas	1.187	543
Stichting Inloophuis Rotterdam, De Boei	116	116
Stichting Jeugdcultuurfonds Rotterdam	1.104	1.104
Stichting JIJ	15	0
Stichting Jong Rotterdam	188	188
Stichting Joods Maatschappelijk Werk	34	41
Stichting Kids en Emotionele Competenties	35	0
Stichting Kinder- en Jongeren Rechtswinkel Rotterdam	5	5
Stichting Kwadraad	58	57
Stichting Lokaal Rotterdam	102	104
Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Rijnmond Plus	464	448
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	536	635
Stichting Meedoen	1.072	1.072
Stichting Minters	51	50
Stichting Opzoomer Mee Rotterdam	1.904	2.217
Stichting Peuter&Co	193	0
Stichting Pluspunt	112	113
Stichting Present	31	31
Stichting Radar WMO diensten	0	86
Stichting Regionale Omroep Rotterdam-Rijnmond en Omgeving	26	0
Stichting Rotterdam Sportsupport	0	90
Stichting Samen 010	31	31
Stichting Samen Ondernemend Leren	481	465

Stichting Samenwerking Christelijke Maatschappelijke Activering te Rotterdam	709	709
Stichting Slachtofferhulp Nederland	139	0
Stichting Thuis op Straat	102	100
Stichting Unie van Vrijwilligers	537	537
Stichting voor Educatie en Beroepsonderwijs Zadkine	800	798
Stichting voor Interconf Beroepen Onderwijs en AVO en Ve R-Dam eo	931	921
Stichting voor Protestant Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs	34	0
Stichting voor Protestant Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid	358	371
Stichting Welzijn Doven Rotterdam e.o.	29	28
Subsidies couleur locale jeugd (Nieuw Rotterdams Welzijn)	1.413	1.413
Subsidies t.b.v. mentoring	35	0
Subsidies t.b.v. Subsidiekader Jeugdpreventie	0	9.850
Subsidies tbv (voorschools) schoolmaatschappelijk werk	87	53
Subsidies tbv jeugdwerk voor gebieden en gebiedsgerichte jeugdactiviteiten	399	277
Subsidies tbv opvoedingsondersteuning	4	0
Subsidies tbv programma Elke Jongere Telt (risicjongeren)	436	0
Subsidies tbv programma Stevige Start (excl. C.JG; staat apart)	422	426
Subsidies voor preventie jeugd-GGZ	7	0
Van Veldhuizen Stichting	259	0
Onderwijs	95.846	93.032
Aanloopkosten voorschoolse educatie t.b.v. doorvoeren wettelijke beleidswijzigingen	2.000	200
Beregoed Kinderdagverblijf	134	160
Citylab 010	500	0
Cosmicus Onderwijs, St.	0	69
CZ Dagprogrammering: uitwerking coalitieakkoord	11.000	0
De Droomplaats Holding B.V.	232	350
De Kralingsche School	49	58
de Passie, stichting voor Evangelisch Bijbelgetrouw Onderwijs	89	110
De Vereniging De van Oldenbarneveltschool voor Neutraal Bijzonder Onderwijs	114	61
Digi-deal en programmeerlessen: uitwerking coalitieakkoord	250	250

Faciliteren IT campus: uitwerking coalitieakkoord	300	300
Fokor (voorgaande jaren op andere wijze bekostigd)	1.310	1.081
Gebruik begrotingsjaren 2018 en 2019 als referentiepunt	185	0
Gereformeerd Primair Onderwijs West-Nederland	49	85
JINC	218	282
KDV De Maan Beheer B.V.	93	120
Kiddoozz B.V.	443	450
Kiddoozz Rotterdam B.V.	244	300
Kinderdagverblijf in de Wolken	54	77
Kinderdagverblijf Kind van Zuid B.V.	68	70
KindeRdam Groep Holding B.V.	3.121	3.474
Kindernet Holding	55	57
Kinderopvang BijDeHand B.V.	2.275	3.155
Kinderopvang Bimbola B.V.	231	235
Kinderopvang Het Steigertje B.V.	390	410
Kinderopvang Smurfenland B.V.	25	28
Komkids Kinderopvang B.V.	289	392
Martinusstichting voor speciaal en voortgezet onderwijs	0	61
Mimiko Kinderopvang	105	140
Montessorischool, Vereniging De Rotterdamse	67	75
Mundo Kinderopvang B.V.	200	250
Onderwijshuisvesting diverse subsidies	6.100	5.034
Overige diverse subsidies onderwijsbeleid, beroepsopleiding, onderwijs-arbeidsmarkt , VOS	2.600	2.328
RMC Subregio's	1.155	1.155
Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs	9.947	11.015
Schoolbesturen MBO, RMC Subregio's (Convenant VSV)	1.000	1.000
SCO	0	24
Seva Kinderopvang Rotterdam B.V.	83	90
SIPOR / Islamitische Basisschool Noen	888	1.625
Small Kidz Bredestraat B.V.	107	110

Smallsteps B.V.	58	0
Stichting v Chr VO op Reform Grondslag De Wartburg	288	277
Stichting Bibliotheek Rotterdam	153	0
Stichting BOOR	10.782	11.701
Stichting CED-Groep	415	242
Stichting CJG Rijnmond	156	157
Stichting Educatief Informatie Centrum	126	0
Stichting Expertisecentrum Ziek en Onderwijs Rotterdam	100	0
Stichting Grafisch Lyceum Rotterdam	144	157
Stichting Groeibriljant	3.940	5.010
Stichting Het Talentencollege	148	397
Stichting Hindoe Onderwijs	90	76
Stichting Hoedje van Papier	130	0
Stichting Horizon Jeugdzorg en Speciaal Onderwijs	72	401
Stichting Katholiek Voortgezet Onderwijs Rotterdam	50	66
Stichting Katholieke Peuteropvang Rotterdam en omstreken	1.007	1.416
Stichting Kind en Onderwijs Rotterdam	3.066	2.563
Stichting Kindercentrum Het Kompas	188	167
Stichting Kindercentrum Prinses Amalia	181	154
Stichting Kinderopvang Frida Dida	43	47
Stichting Kinderopvang Humanitas	304	414
Stichting Kinderopvang Pernis	155	200
Stichting Koninklijke Visio, expertisecentrum voor slechtziende en blinde mensen	0	49
Stichting Max Peuterspeelzalen	590	718
Stichting Onderwijs Koninklijke Auris Groep	2	264
Stichting Peuter&Co	12.873	16.650
Stichting Peuterspeelzalen Hillegersberg-Schiebroek	502	660
Stichting Peuterspeelzalen Hindoe Onderwijs	142	90
Stichting Prokino Kinderopvang	181	200
Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Hillegersberg - Schiebroek	349	336

Stichting Rotterdamse Schoolvereniging	114	114
Stichting Scholengemeenschap Montessori Lyceum Rotterdam	126	141
Stichting STC-Group	306	305
Stichting van Brienoordschool, samenwerkingsschool voor protestants-christelijk en openbaar onderwijs	80	100
Stichting voor Interconfessioneel Basisonderwijs te Rotterdam en omstreken (De Wissel)	154	183
Stichting voor Interconfessioneel en Algemeen Bijzonder Voortgezet Onderwijs te Rotterdam e.o.	2.634	2.562
Stichting voor Islamitisch Voortgezet Onderwijs in Rotterdam e.o.	239	258
Stichting voor Protestants Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs	6.900	9.126
Stichting voor Rooms-Katholiek Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs voor Noordelijk Rotterdam	55	56
Stichting Vrije Scholen Zuid-west Nederland	145	135
Stichting Vrije School Rotterdam	139	153
Stichting Wellant	16	0
Stichting Yulius Onderwijs	10	161
Van Veldhuizen Stichting	78	80
VCO de Kring	86	0
Vereniging Montessorischool Kralingen (MSK)	46	60
Vereniging tot het Verstrekken van Onderwijs op Gereformeerde Grondslag	26	45
Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving	2.402	2.199
Vereniging voor Gereformeerd Voortgezet Onderwijs West Nederland te Rotterdam	85	88
VPCPO Voorne Putten/Rozenburg	0	108
Zeebaboe	0	65
Openbare orde en veiligheid	7.614	7.103
Alleen Jij Bepaalt	0	100
Citylab 010	265	0
R.E.T.	4.395	3.720
Stedelijk team jongerenwerk	2.336	2.335
Stichting Centrum Ondernemers Rotterdam Rijnmond	3	0
Stichting Meion	399	398
Stichting Nieuwe Kans	0	100
Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond	63	0

Stimulering Woningcorporaties	153	450
Overhead	271	283
Comitee Nationale Belangen	36	38
Stichting herdenking 14 mei 1940	37	39
Stichting Lokaal	170	177
Stichting Stadsmuziek	20	21
Diakonaal Pauluskerk	8	8
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	5.467	4.798
BC010 Vastgoed BV	65	0
Citylab 010	178	0
Deltalinqs	0	300
Div personen (kwal.verb. best. voorraad woningen pwwb)	500	0
Div. particulieren (verbetering woningen pwe/vve)	901	760
Diverse aannemingsbedrijfven (realisatie bouwwerk)	0	449
Diverse particulieren monumenten	0	33
Diverse partikulieren	0	46
Groene schoolpleinen	39	0
Havenbedrijf Rotterdam	0	400
Joodse begraafplaats	85	85
Recreatieschap Rottemeren	3.485	0
RIF010	0	2.253
Stichting VvE010	282	240
Stichting Woonstad Rotterdam	155	0
terugbetaling subsidie OCNC	-553	0
Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten	330	232
Werk en Inkomen	648	0
Citylab 010	648	0
Verkeer en vervoer	632	484
Buzz010	150	150
Citylab 010	148	0

Stichting Veerpont Zuid	167	167
Watertaxi Rotterdam B.V.	167	167
Volksgezondheid en zorg	71.691	70.628
Avant sanare B.V.	216	195
Bavo Europoort B.V.	478	256
Centrum voor Dienstverlening	7.448	7.055
Eerste Lijnszorg	126	0
Impegno Nederland B.V.	23	14
Indigo Zorgservice B.V.	79	77
Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond	74	0
Justitiabelen	45	45
KindeRdam Rotterdam en Omstreken Centraal Bureau B.V.	265	259
Kinderopvang BijDeHand B.V.	124	246
Maatschappelijke opvang - Coulanceregeling winteropvang	264	0
Maatschappelijke opvang - Exploitatie opvang voorzieningen	416	0
Maatschappelijke opvang - Nachtopvang locatie	0	1.746
Maatschappelijke Opvang - Pottumstraat	1.065	0
Maatschappelijke opvang - Programma Verwarde personen	279	188
Maatschappelijke opvang - Schoon Schip Rotterdam	35	0
Maatschappelijke opvang- Time Out	0	200
Mentaal gezond	98	106
Nico Adriaans Stichting (NAS)	1.730	1.686
Reakt Rijnmond	981	981
Samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs Rotterdam	70	70
SMI: Diverse personen	2.870	2.870
Stichting Antes (Bouman GGZ)	5.724	5.002
Stichting Arosa	1.706	2.659
Stichting CJK Rijnmond	23.735	23.540
Stichting Corridor Dienstverlening	698	690
Stichting de RotterdamseZorg.nl	0	500

Stichting Enver	179	0
Stichting Fier Fryslan	1.718	1.673
Stichting FlexusJeugdplein	513	462
Stichting Horizon Jeugdzorg en Speciaal Onderwijs	1.000	0
Stichting Humanitas	2.034	2.308
Stichting Jong Rotterdam	313	247
Stichting Kindercentrum Prinses Amalia	289	283
Stichting Leger des Heils Welzijns- en Gezondheidszorg	9.055	9.210
Stichting Mara	21	21
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	1.008	258
Stichting Middin	105	85
Stichting Ontmoeting	1.081	1.127
Stichting Pameijer	3.431	4.081
Stichting Pension Maaszicht	104	29
Stichting Prokino	35	7
Stichting Rotterdam Sportsupport	64	76
Stichting Slachtofferhulp Nederland	0	169
Stichting Timon	67	38
Stichting TriviumLindenhof	682	682
Stichting Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond	20	259
Stichting Yulius	17	0
Stichting Zorgbelang Zuid-Holland, patiënten en consumenten platform	467	775
Subsidies t.b.v. kinderopvang plus	0	45
Subsidies Zorginfrastructuur	500	0
Van Veldhuizen Stichting	439	408
Totaal	373.677	386.952

Verbonden partijen

De paragraaf Verbonden Partijen geeft inzicht in de belangrijkste beleidsvoornemens en ontwikkelingen van rechtspersonen waarin de gemeente Rotterdam een financieel én bestuurlijk belang heeft. Deze rechtspersonen worden ook wel de 'verbonden partijen' genoemd. De beleidsvoornemens gaan over gemeentelijke deelname in nieuwe verbonden partijen, over het beheer en over de beëindiging van gemeentelijke deelname in bestaande verbonden partijen door liquidatie, afstoting of verkoop van een verbonden partij. Daarnaast biedt de paragraaf inzicht in de belangrijkste beleidsmatige ontwikkelingen, vooral de ontwikkelingen die te maken hebben met de borging van het Rotterdamse publieke belang en de belangrijkste risico's. Tot slot geeft de paragraaf de ontwikkelingen weer van de vermogensposities en de nettoresultaten van alle verbonden partijen.

[Beleidsuitgangspunten en kaders](#)[Lijst van verbonden partijen](#)

Beleid

Wettelijk kader - BBV

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is het college van burgemeester en wethouders verplicht om de gemeenteraad inzicht te geven in de relaties met rechtspersonen. Dit biedt de gemeenteraad de mogelijkheid om haar toezichthoudende rol te vervullen. Gemeentelijke deelname aan rechtspersonen is een manier om het publiek belang te dienen of een bepaalde publieke taak uit te voeren.

Als de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft bij een bepaalde privaatrechtelijke of publiekrechtelijke rechtspersoon, dan is sprake van een 'verbonden partij'. Daarnaast kan ook het college besluiten een publiek of privaatrechtelijke organisatie als verbonden partij aan te merken.

Bij privaatrechtelijke personen gaat het om deelnemingen, zoals een vennootschap, en bij publiekrechtelijke personen gaat het bijvoorbeeld om gemeenschappelijke regelingen.

Het BBV (in artikel 1, lid 1c en 1d) specificeert de begrippen bestuurlijk en financieel belang als volgt:

- bestuurlijk belang: zeggenschap door vertegenwoordiging van de gemeente in het bestuur van een organisatie, bijvoorbeeld in directie, Algemeen Bestuur, Dagelijks Bestuur of Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Het kan ook gaan om zeggenschap in de vorm van stemrecht.
- financieel belang: bij het financiële belang van de gemeente gaat het meestal om een gestort aandelenkapitaal, bijdragen aan bijvoorbeeld een fonds, verstrekte leningen of verleende garanties. De gemeente loopt financieel risico als ze zo'n beschikbaar gesteld bedrag niet terugkrijgt, bijvoorbeeld als de verbonden partij failliet gaat en daardoor niet aan haar verplichtingen kan voldoen. Als het financieel belang uitsluitend bestaat uit een subsidierelatie, dan is die rechtspersoon geen verbonden partij, maar een gesubsidieerde instelling.

De gemeente Rotterdam kent in totaal 39 verbonden partijen. Het gaat hierbij om 28 deelnemingen, 2 stichtingen, 1 vereniging (allemaal privaatrechtelijke rechtspersonen) en 9 gemeenschappelijke regelingen (publiekrechtelijke rechtspersonen). In 8 deelnemingen wil de gemeente haar aandeelhouderschap beëindigen (zie Te beëindigen vennootschappen).

Voor de Begroting 2020 is de paragraaf Verbonden Partijen opgebouwd naar type verbonden partij of rechtspersoon:

1. kaders en beleid: geeft inzicht in de definiëring van verbonden partijen, de kaders vanuit het BBV en de beleidsuitgangspunten ten aanzien van verbonden partijen
2. vennootschappen: overzicht van de nieuwe, te continueren en te beëindigen vennootschappen
3. stichtingen: overzicht van de nieuwe, te continueren en te beëindigen stichtingen
4. verenigingen: overzicht van de nieuwe, te continueren en te beëindigen vennootschappen
5. gemeenschappelijke regelingen: overzicht van de nieuwe, te continueren en te beëindigen vennootschappen

Het BBV als kader voor de paragraaf

Voor het opstellen van de paragraaf hanteert de gemeente het BBV als kader voor de te presenteren informatie over de verbonden partijen. Conform artikel 15 van het BBV is de gemeente verplicht inzage te bieden in:

1. de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen
2. de lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
  - gemeenschappelijke regelingen
  - vennootschappen en coöperaties
  - stichtingen en verenigingen
  - overige verbonden partijen
3. de lijst van verbonden partijen

In de lijst van verbonden partijen wordt tenminste de volgende informatie opgenomen:

1. de wijze waarop de gemeente een belang heeft in de verbonden partij en het publiek belang dat ermee gediend wordt
2. het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar
3. de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar
4. de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar
5. de eventuele risico's, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie onderscheidenlijk gemeente

Beleidsuitgangspunten en kaders

Beleidsuitgangspunten

De algemene beleidsdoelstelling van verbonden partijen is de behartiging van het publiek belang door een organisatie met een private of publieke rechtsvorm. De gemeente verbindt zich daaraan door bijvoorbeeld kapitaal te storten of zeggenschap te krijgen. Bij verbonden partijen gelden de volgende voorwaarden:

- de financiële en beleidsmatige risico's die de gemeente loopt, staan in redelijke verhouding tot het publiek belang
- de deelneming is het efficiëntste en effectiefste instrument om het beoogde beleidsdoel te bereiken
- het publiek belang en het toezicht daarop is niet al op een andere manier volledig geborgd

Kaders

Deze voorwaarden zijn afgeleid van bepalingen in het gemeentelijke Beleidskader Verbonden Partijen.

Overigens zal het beleidskader dit jaar worden herijkt als gevolg van de gemeenteraadsverkiezingen en de aanvang van een nieuw raadsperiode. Dit nieuwe beleidskader zal aan de gemeenteraad ter vaststelling worden aangeboden.

Samen met het Burgerlijk Wetboek Boek 2 en de Code Corporate Governance vormen voornoemde bepalingen de belangrijkste richtlijnen voor het beleid ten aanzien van verbonden partijen. De uitvoering van de algemene beleidsdoelstelling is onder te verdelen in:

- de gemeentelijke deelname in nieuwe verbonden partijen
- het beheer en de evaluatie van gemeentelijke deelname in bestaande verbonden partijen
- de wijziging en beëindiging van gemeentelijke deelname in bestaande verbonden partijen

Concreet betekent dit dat de gemeente Rotterdam door vertegenwoordiging als aandeelhouder of bestuurder bij een verbonden partij het risicobeheer uitvoert door toetsing, of door control en advisering.

Daarnaast informeert en adviseert de gemeentelijke organisatie het college en de gemeenteraad bij een voornemen een privaatrechtelijke verbonden partij te verzelfstandigen of een verbintenis met een nieuwe privaatrechtelijke verbonden partij aan te gaan. Eenzelfde rol vervult de gemeentelijke organisatie bij uittrekking en beëindiging van de gemeentelijke deelname of het liquideren van bestaande verbonden partijen.

Koppeling met Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022: Nieuwe energie voor Rotterdam

In het coalitieakkoord staan de plannen van het college van B en W om de uitdagingen die Rotterdam kent het hoofd te bieden en van Rotterdam een nog betere stad te maken. Ook de gemeentelijke verbonden partijen spelen hierbij een rol. Zo is het Havenbedrijf een belangrijke partner voor de gemeente in de energietransitie. Daaronder valt een schonere lucht, onder meer door CO₂-reductie en het benutten van de economische kansen die de energietransitie biedt. Ook ziet het college een rol voor het Havenbedrijf weggelegd bij het Rotterdams Leer-Werkakkoord om zorg te dragen dat meer burgers naar werk worden begeleid.

Verder is in het coalitieakkoord ook de verkoop van de gemeentelijke deelneming in Eneco vermeld. De gemeente bereidt thans in gezamenlijkheid met medeaandeelhouders en Eneco de aandelenverkoop van laatstgenoemde verbonden partij voor. In deze fase werkt de gemeente een voorstel uit op welke manier in de wegvallende dividendbaten kan worden voorzien en op welke wijze(n) de opbrengst verder kan worden ingezet.

Belangrijkste beleidsvoornemens

De beleidsvoornemens voor de verbonden partijen (vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen) worden opgenomen in de paragraaf Verbonden Partijen van de begroting. Aan het einde van het boekjaar legt het college verantwoording af over het gevoerde beleid in de gelijknamige paragraaf van de jaarstukken.

Daarnaast wordt jaarlijks door het college het Beheerverslag Deelnemingen aan de gemeenteraad aangeboden. Doel van het Beheerverslag is om de gemeenteraad van Rotterdam grondiger te informeren over de ontwikkelingen binnen deelnemingenportefeuille en de individuele deelnemingen, gelet op de grote publieke en financiële belangen die zijn gemoeid met deze deelnemingen.

Met betrekking tot de verbonden partijen voor 2020 zijn de volgende beleidsvoornemens en ontwikkelingen te benoemen (bij de betreffende verbonden partij is het onderwerp nader toegelicht)

Havenbedrijf Rotterdam

Havenbedrijf Rotterdam (HbR) werkt continu aan het ontwikkelen van de haven om de efficiëntie en betrouwbaarheid van de Rotterdamse haven te vergroten. HbR zet onder meer in op vergaande digitalisering. Daarnaast zal de onderneming zich de komende jaren inspannen om bij te dragen aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot. HbR participeert daarom ook in initiatieven, zoals Waste2Chemicals en Porthos (CO₂-afvang en -opslag). Bovenstaande ambities zullen ook in de herijkte ondernemingsstrategie terug te vinden zijn die begin 2020 zal worden vastgesteld.

Eneco

Een meerderheid van circa 96% van het aandelenkapitaal (waaronder de gemeente Rotterdam) heeft het principebesluit genomen hun aandelen in Eneco te verkopen.

Thans wordt door Eneco, de adviseurs en de aandeelhouders hard gewerkt aan de uitvoering van de transactie die zich middels een gecontroleerde veiling voltrekt. Bij het opstellen van deze begroting bevindt de transactie zich in de fase waarin een geselecteerd aantal partijen een bindend bod kunnen indienen. De huidige verwachting is dat in 2020 de keuze voor de koper aan de 44 aandeelhoudende gemeenten kan worden aangeboden en de transactie kan worden afgerond. Echter, in een transactie van deze omvang kunnen vooraf geen zekerheden worden geboden en zal uit het verdere proces blijken of een geschikte koper kan worden geselecteerd.

RET

In 2020 zal de RET de eerste tranche van de zero-emissie bussen en de bijhorende laadinfrastructuur in gebruik nemen voor het stadsverkeer. Met een fasegewijze invoering van zero-emissie bussen zal tegen het einde van de lopende busconcessie in 2034 het busvervoer van RET volledig emissievrij zijn.

Evides

In de afgelopen jaren is door de droge zomers en verontreiniging van oppervlaktewater duidelijk geworden dat de beschikbaarheid van respectievelijk toegankelijkheid tot kwalitatief goed drinkwater niet zonder meer

vanzelfsprekend is. Daarom zal in 2020 e.v. blijvend geïnvesteerd worden in productielocaties en productiewatercapaciteit.

Warmtebedrijf

Voor het zomerreces van 2019 is door de raad besloten om verschillende scenario's met betrekking tot de toekomst van het Warmtebedrijf te overwegen. De uiteindelijk gekozen koers zal het effect op de deelneming bepalen, waarbij het zo kan zijn dat de waarde van de deelneming op de gemeentelijke balans afgewaardeerd moet worden.

Eind 2019 zal naar verwachting meer duidelijkheid komen over de koers van het Warmtebedrijf. ontwikkelingen en beleidsdoelen in 2020 zullen hier sterk afhankelijk van zijn.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

[Burgerlijk Wetboek Boek 2 \(rechtspersonen\)](#)

[Besluit begroting en verantwoording \(BBV\)](#)

[Code Corporate Governance](#)

[Beleidskader Verbonden Partijen 2014-2018](#)

Beleidskader Verbonden Partijen 2018-2022 (nog te publiceren)

Beheerverslag Deelnemingen 2018-2019 (nog te publiceren)

[Beheerverslag Deelnemingen 2017-2018](#)

[Beheerverslag Deelnemingen 2016-2017](#)

[Beheerverslag Deelnemingen 2015-2016](#)

[Beheerverslag Deelnemingen 2014](#)

Lijst van verbonden partijen

Vennootschappen

Vennootschappen kennen verschillende vormen: een besloten, naamloze of commanditaire vennootschap. Als de gemeente aandelen in een vennootschap heeft, neemt de gemeente op die manier deel in het aandelenkapitaal. Een dergelijk financieel belang met een derde rechtspersoon is pas een verbonden partij als de gemeente tevens een bestuurlijk belang heeft. Dit kan door een vertegenwoordiging in het bestuur of de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, het hebben van stemrecht en zo meer.

In de paragraaf zijn tabellen opgenomen die inzicht bieden in de:

- Te continueren gemeentelijke deelname in vennootschappen

- Gemeentelijke deelname in nieuw op te richten vennootschappen of nieuwe deelname in bestaande vennootschappen
- Te beëindigen gemeentelijke deelname in vennootschappen

Elke tabel biedt per vennootschap inzicht in de naam, vestigingsplaats, en in de publieke, bestuurlijke en financiële belangen. Conform artikel 15 van het BBV biedt de tabel daarnaast inzicht in de ontwikkeling van de boekwaarden, het eigen en vreemd vermogen en het netto resultaat.

Te continueren gemeentelijke deelname in vennootschappen

De gemeente is aandeelhouder in 28 vennootschappen en wenst haar deelname in 20 vennootschappen te continueren en in acht vennootschappen te beëindigen.

De vennootschappen Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG Bank), Eneco Groep NV, Gemeenschappelijk Bezit Evides BV, Havenbedrijf Rotterdam NV, Stedin Groep NV en de Royal Schiphol Group keren als verbonden partijen bij een positief nettoresultaat een deel van de winst als dividend uit aan de gemeente als aandeelhouder. Dat deel hangt af van de pay-outratio: de procentueel aan aandeelhouders uitgekeerde winst. De geraamde dividendopbrengst voor 2020 is ongeveer € 108,8 mln.

Gemeentelijke deelname in nieuw op te richten vennootschappen of een nieuwe gemeentelijke deelname in bestaande vennootschappen

Er zijn geen plannen om vanuit de gemeente deel te nemen in een reeds bestaande vennootschap. De gemeente heeft zich wel gecommitteerd aan de deelname in het kapitaal van de nieuw op te richten commanditaire vennootschap ICOS Capital Fund III. ICOS III is onderdeel van ICOS Capital. Dit derde fonds richt zich in samenwerking met de bedrijven Nouryon, Buhler en Cosun op sterke innovatieve proposities in de begin- en opschalingsfase van nieuwe ondernemingen in de sectoren Agro- Food en Chemical. De twee hoofdthema's van het fonds zijn duurzaamheid en digitalisering.

Verder is door de gemeente een position paper opgesteld inzake Feyenoord City (gebiedsontwikkeling en bouw van een nieuw stadion). Hierin is vermeld dat indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan de gemeente Rotterdam ook aandelenkapitaal stort (equity oftewel eigen vermogen) in een daartoe nog op te richten vennootschap die de doelstelling heeft een nieuw stadion te realiseren.

Te beëindigen gemeentelijke deelname in vennootschappen

De gemeente heeft besloten om de deelname in acht vennootschappen te beëindigen door als aandeelhouder uit te treden of de verbonden partij te verkopen of te liquideren. Dat zijn: Beurs Rotterdam N.V., Commandiet Rotterdam B.V., Eneco Groep N.V., Gemeentewerken N.V., ROM-D Beheer N.V., ROM-D Kil III C.V., Tower-Hotel Rotterdam B.V. en tot slot de WOM Vastgoed B.V.

Tower Hotel B.V. geldt als een te continueren verbonden partij. Omdat er geen publiek belang meer aanwezig is onderzoekt de gemeente de mogelijkheden om deze deelneming af te stoten.

Gemeentelijke deelname in nieuw op te richten vennootschappen of een nieuwe gemeentelijke deelname in bestaande vennootschappen

Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren
Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Den Haag		
Publiek belang:	De BNG is opgericht (1914) om de kredietwaardigheid van gemeenten te versterken. De BNG kan gezien worden als een inkoopcombinatie van geld namens de gemeenten.		
Bestuurlijk belang:	Door vertegenwoordiging van het college van B en W in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	321.555 aandelen met een nominale waarde van €2,50.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen die het maatschappelijk belang dienen. De bank heeft toegang tot financieringsmiddelen tegen relatief scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Hier kleven weinig risico's aan.. BNG Bank is afhankelijk van de marktomstandigheden, gezien de aanhoudende volatiliteit in de markt acht de bank het daarom niet verantwoord een uitspraak te doen over de een resultaatsprognose voor 2019 en verder.		
Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020:	Beleidsdoelen voor 2020 blijven het behoud van de AAA-rating en het voorzien in de financieringsbehoefte van de publieke sector waarbij m.n. duurzaamheidsinvesteringen een belangrijke rol zullen spelen.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020**
**de BNG Bank N.V. geeft geen prospectieve informatie vrij. De ramingen zijn derhalve schattingen van de gemeente Rotterdam.			

Boekwaarde	97	97	97
Netto resultaat:	337.000	381.000	365.000
Eigen vermogen	4.991.000	5.370.000	5.545.000
per 31/12:			
Vreemd vermogen	132.518.000	135.000.000	135.000.000
per 31/12:			

Beurs Rotterdam N.V.	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden	Taakveld	Soort	Status
			beëindigen	partij			
				Beurs	Treasury	Vennootschap	Te beëindigen
				Rotterdam N.V.			
Algemene gegevens							
				Vestigingsplaats:			Rotterdam
				Publiek belang:	Met het aandeelhouderschap van de gemeente Rotterdam werd de 'kraamkamerfunctie' voor (startende) ondernemers van Beurs WTC geborgd. Bovendien wilde de gemeente als tweede doelstelling de beursactiviteiten in het centrum van de stad faciliteren.		
					Inmiddels heeft het college van B en W besloten dat ter borging van dit publieke belang, gemeentelijke betrokkenheid via het aandeelhouderschap niet langer noodzakelijk is.		
				Bestuurlijk	Het college van B en W wordt vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
				belang:			
				Financieel	De gemeente Rotterdam houdt 3.496 aandelen "A" met een nominale waarde €250,-, alsmede één		
				belang:	prioriteitsaandeel. Tevens heeft de gemeente 8.974 certificaten.		
				Risico- inschatting	In een liquidatieproces zoals bij Beurs worden de resterende vorderingen op derden en schulden aan derden afgewikkeld. Als Beurs na afwikkeling geen schulden meer heeft en er een positief eigen		
				(BBV, art. 11	vermogen resteert wordt in de regel een slotdividend aan aandeelhouders uitgekeerd. De		
				eerste lid, sub b)	aandeelhouders lopen afhankelijk van de verdere afwikkeling van vorderingen en schulden het risico dat het slotdividend lager is dan eerder is geprognosticeerd.		
					Op basis van de huidige financiële positie wordt door de aandeelhouders van Beurs uitgegaan van een		
					nog te ontvangen slotdividend. Echter, de hoogte van dit slotdividend zal afhankelijk zijn van de verdere		
					afwikkeling en de daarmee gemoeide (eventuele additionele) baten en lasten. Bij het opstellen van d		
					egemeentelijke begroting waren er vanuit de vennootschap nog geen gegevens bekend of dit slotdividend		
					afwijkt van de gemeentelijke prognose.		
				Ontwikkelingen	De prognose is dat de vennootschap in 2020 zal zijn geliquideerd. Er vinden geen bedrijfsactiviteiten meer		
				en	plaats. Er is door de aandeelhouders een vereffenaar aangesteld die tezamen met de juridisch adviseurs		
				beleidsdoelen	werkzaamheden uitvoert om de vennootschap te ontbinden, o.a. door het opheffen van		
				voor 2020:	dochtervennootschappen van Beurs, gereedmaken van de benodigde financiële en juridische		
					documentatie en akten alsmede de afwikkeling van vorderingen en schulden ten aanzien van derden.		
Financiële	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020				

gegevens

Boekwaarde	0*	0	0
Netto resultaat:	-169*	In liquidatie	Geliquideerd
Eigen vermogen	4.822*	In liquidatie	Geliquideerd
per 31/12:			
Vreemd	641*	In liquidatie	Geliquideerd
vermogen per			
31/12:			

Commandiet Rotterdam B.V.	Wonen en bouwen	Vennootschap	Te beëindigen	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Commandiet Rotterdam B.V.	Wonen en bouwen	Vennootschap	Te beëindigen

Algemene gegevens

Vestigingsplaats:	Rotterdam
Publiek belang:	Commandiet Rotterdam B.V. is uitsluitend opgericht om deel te kunnen nemen in de Wijkontwikkelingsmaatschappij Tanwewijk C.V.
Bestuurlijk belang:	College van B en W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €18.000.
Risico- inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Er zijn op dit moment geen risico's voorzien die directe impact op de gemeente hebben.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: In Commandiet vinden geen bedrijfsactiviteiten meer plaats. Voor de beëindiging van de vennootschap worden de laatste liquidatiewerkzaamheden uitgevoerd en afgerond, waaronder de fiscale afwikkeling (aangifte omzetbelasting) en de uitschrijving uit het handelsregister (Kamer van Koophandel). De vennootschap zal in 2020 zijn geliquideerd o.b.v. de huidige inzichten.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	0	0	0
Netto resultaat:	Voornemen beëindiging verbonden partij	In liquidatie	Geliquideerd
Eigen vermogen	Voornemen beëindiging verbonden partij	In liquidatie	Geliquideerd
per 31/12:			
Vreemd	Voornemen beëindiging verbonden partij	In liquidatie	Geliquideerd
vermogen per			
31/12:			

Eneco Groep N.V.	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
			beëindigen	Eneco Groep N.V.	Treasury	Vennootschap	Te beëindigen
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Rotterdam
Publiek belang:							Geen.
Bestuurlijk	Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en voorzitterschap van de belang:						Aandeelhouderscommissie van Eneco.
Financieel	De gemeente Rotterdam heeft 1.575.145 aandelen met elk een nominale waarde van €0,01 hetgeen belang:						resulteert in een aandeelhoudersbelang van 31,69%.
Risico- inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De boekwaarde van Eneco op de financiële balans van de gemeente is € 1, waardoor er geen risico is op een afboeking van de gemeentelijke boekwaarde.						
Een risico voor de gemeente treedt op wanneer Eneco gegeven haar vermogenspositie of tegenvallende resultaten een lager dividend uitkeert dan in de begroting van de gemeente is opgenomen. O.b.v. de huidige dividendafpraak met Eneco over het te ontvangen dividend in 2020 is de verwachting dat de totale gemeentelijke dividendraming niet behoeft te worden bijgesteld.							
Bij het opstellen van de begroting bevindt de gemeente zich in een transactieproces om haar aandelen in Eneco te verkopen. In dat kader hebben de aandeelhouders afgesproken om in de eindfase van de transactie een externe opinie uit te laten voeren op de geboden prijs. De reden hiervan is om inzicht te hebben in het risico of de gemeenten niet tegen een te lage prijs verkopen.							
Ontwikkelingen							<i>Eneco</i>
en beleidsdoelen voor 2020:	In lijn met de vastgestelde strategie zal Eneco zich de komende periode blijven richten op uitbreiding van de duurzame productiecapaciteit, o.a. door investeringen in ontwikkeling van wind, zon en biomassa projecten alsmede door mogelijke acquisities en biedingen te doen op diverse nationale of internationale tenders. Hetzelfde geldt voor het vergroten van het aantal klanten en het ontwikkelen van nieuwe energieservice producten. Enkele concrete voorbeelden zijn de projectvoorbereidingen voor het wind-op-zee project Borssele III en IV en de voorbereidingen voor de aanleg van een warmtenet tussen Rotterdam en Den Haag ("Leiding door het Midden").						
							<i>Transactie</i>
Een meerderheid van ca. 96% van het aandeelhouderskapitaal (waaronder de gemeente Rotterdam) heeft het principebesluit genomen hun aandelen in Eneco te verkopen.							
Thans wordt door Eneco, de adviseurs en de aandeelhouders hard gewerkt aan de uitvoering van de transactie, die zich middels een gecontroleerde veiling voltrekt. Bij het opstellen van deze begroting bevindt de transactie zich in de fase waarin een geselecteerd aantal partijen een bindend bod kunnen indienen. De huidige verwachting is dat in 2020 de keuze voor de koper aan de 44 aandeelhoudende							

gemeenten kan worden aangeboden en de transactie kan worden afgerond.

Echter, in een transactie van deze omvang kunnen vooraf geen zekerheden worden geboden en zal uit

het verdere proces blijken of een geschikte koper kan worden geselecteerd.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019**	Begroting 2020**
<i>**Eneco Groep</i>			
<i>geeft geen</i>			
<i>prospectieve</i>			
<i>informatie vrij. De</i>			
<i>ramingen zijn</i>			
<i>derhalve</i>			
<i>schattingen van</i>			
<i>de gemeente</i>			
<i>Rotterdam.</i>			
Boekwaarde	0,001	0,001	0,001
Netto resultaat:	136.000	120.000	120.000
Eigen vermogen	2.939.000	2.940.000	3.120.000
per 31/12:			
Vreemd	2.804.000	2.800.000	3.000.000
vermogen per 31			
/12:			

Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE)	Treasury	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Gemeenschappelijk	Treasury	Vennootschap	Te continueren
				Bezit Evides (GBE)			
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Rotterdam
Publiek belang:	De deelneming is voortgekomen uit het Drinkwaterleidingbedrijf Rotterdam (1874). Evides wint, zuivert en levert veilig en schoon drink- en industriewater aan 2,5 miljoen consumenten en bedrijven in Zuid-Holland- Zuid, Zeeland en op de Brabantse Wal. Daarnaast maakt Evides zich sterk voor het hergebruik van afvalwater, als dat kan.						
Bestuurlijk belang:	Het college van B en W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De waterkwaliteit is landelijk geregeld.						
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam bezit 936.398 aandelen tegen een nominale waarde van €0,05.						
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	GBE BV is houder van 50% aandelen in Evides NV. Onze gemeente heeft een belang van 50,6% in GBE. De hoogte van de solvabiliteit (40%) en de hoogte van het eigen vermogen is ruimschoots voldoende (ten opzichte van de gemeentelijke boekwaarde) om het financieel risico af te dekken. Het financieel risico voor de gemeente is zeer beperkt.						
Ontwikkelingen en	In de afgelopen jaren is door de droge zomers en verontreiniging van oppervlaktewater duidelijk						

beleidsdoelen voor 2020: geworden dat de beschikbaarheid van respectievelijk toegankelijkheid tot kwalitatief goed drinkwater niet zonder meer vanzelfsprekend is en dat voor de borging daarvan voor de toekomst ook in 2020 e. v. geïnvesteerd zal moeten in productielocaties en drinkwatercapaciteit.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	848	848	848
Netto resultaat:	42.400	40.700	39.900
Eigen vermogen per 31/12:	516.100	513.000	524.400
Vreemd vermogen per 31/12:	653.500	707.300	654.600

Gemeentewerken N.V.	Wonen en bouwen	Vennootschap	Te beëindigen	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Gemeentewerken N.V.	Wonen en bouwen	Vennootschap	Te beëindigen

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: In het kader van het project Marktwerking, Deregulering en Wetgevings-kwaliteit is door de commissie Cohen een aantal aanbevelingen gedaan die een eind moeten maken aan de ongelijke positie van overheidsinstanties en particuliere bedrijven die elkaar op de markt tegenkomen. Dit heeft geleid tot "Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten door organisaties binnen de rijksdienst". Hierdoor stellen externe opdrachtgevers (waaronder Rijkswaterstaat, Nederlandse Spoorwegen en Waterschappen) waarmede in het verleden nauw werd samengewerkt nu de eis dat met hen samenwerkende partijen een privaatrechtelijk stempel moeten dragen. Hiernaast is de technische uitvoering van de C2-deponie Maasvlakte ondergebracht in de C2 Rotterdam B.V.

Bestuurlijk belang: De statutaire directie bestaat uit ambtelijke vertegenwoordigers van het cluster Stadsontwikkeling. Het college van B en W vertegenwoordigt de gemeente Rotterdam in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Financieel belang: Kapitaalstorting van €45.378,-.

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b): De verwachting is dat NV Gemeentewerken in 2020 zal zijn geliquideerd, er bestaat echter een risico dat de liquidatie langer duurt dan verwacht. Hiermee blijft het financieel belang voor de Gemeente Rotterdam bestaan. Het is nog niet inzichtelijk hoe de uitkering eruit gaat zien bij liquidatie van Gemeentewerken NV. Wel is de verwachting dat er een positief saldo zal ontstaan. Vooralsnog is de inschatting dat er voor de gemeente in ieder geval geen extra kosten verbonden zijn met de liquidatie.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: De prognose is dat de vennootschap in 2020 zal zijn geliquideerd. Dit kan echter pas nadat de dochterondernemingen zijn geliquideerd. De verwachting is dat dit stapsgewijs zal plaatsvinden, gestreefd wordt om eind 2019 de dochterondernemingen te hebben geliquideerd.

Financiële	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
------------	-------------------	----------------	----------------

gegevens

Boekwaarde	45*	45	0
Netto resultaat:	-16*	0	Geliquideerd
Eigen vermogen	280*	330	Geliquideerd
per 31/12:			
Vreemd	106*	0	Geliquideerd
vermogen per 31			
/12:			

Glazen Maas Exploitatie B.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Glazen Maas Exploitatie B.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: Verdere stimulering van de open breedband markt in en daaraan gerelateerde bedrijvigheid in Rotterdam.

Bestuurlijk belang: Omdat de gemeente aandelen heeft, vertegenwoordigt het college van B en W de gemeente in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Ambtelijke vertegenwoordigers vormen de statutaire directie.

Financieel belang: Kapitaalstorting van €25.000 bij oprichting van de vennootschap.

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b): Laag. Het zijn overeenkomsten die aangegaan zijn voor een langere termijn met solvabele klanten. Aandachtspunt is wel dat de tarieven steeds meer onder druk staan en dit verkleint het prijsvoordeel.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: Het onderzoek naar de herpositionering van Glazen Maas zal zijn afgerond en hier zal uitvoering aan gegeven worden.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019**	Begroting 2020**
----------------------------	--------------------------	-------------------------	-------------------------

gegevens

** Dit is niet de definitieve begroting voor 2019 en 2020, het gaat om een globale indicatie aangeleverd door Glazen

Maas Exploitatie			
B.V.			
Boekwaarde	25	25	25
Netto resultaat:	-7,6	12	15
Eigen vermogen	51	65	40
per 31/12:			
Vreemd	61	80	75
vermogen per 31			
/12:			

Glazen Maas Infrastructuur B.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Glazen Maas Infrastructuur B.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: Verdere stimulering van de open breedband markt in en daaraan gerelateerde bedrijvigheid in Rotterdam.

Bestuurlijk belang: Omdat de gemeente aandelen heeft, vertegenwoordigt het college van B en W de gemeente in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Ambtelijke vertegenwoordigers vormen de statutaire directie.

Financieel belang: Omvang van de gedane kapitaalstorting van €395.000,- bij oprichting van de vennootschap.

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) Laag. De boekwaarde is besperkt en vanwege de markt waarin geopereerd wordt.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: Het onderzoek naar de herpositionering van Glazen Maas zal zijn afgerond en hier zal uitvoering aan gegeven worden.

Financiële gegevens

** Dit is niet de definitieve begroting voor 2019 en 2020, het gaat om een globale indicatie aangeleverd door Glazen

Maas Exploitatie B.V.

Boekwaarde	125	125	125
Netto resultaat:	-13,9	0	5
Eigen vermogen per 31/12:	436	400	405
Vreemd vermogen per 31/12:	2	5	2

Guide Plus Sustainable	Treasury	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Investment Fund B.V.				Guide Plus	Treasury	Vennootschap	Te continueren

Sustainable

Investment Fund B.

V.

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Oegstgeest

Publiek belang: Het doen van investeringen in innovaties t.b.v. verduurzaming van steden, meer specifiek in de sectoren water en energie.

Bestuurlijk belang: De gemeente is vertegenwoordigd in de aandeelhoudersvergadering en heeft het recht om één commissaris in de raad van commissarissen te benoemen.

Financieel belang: De gemeente doet een bijdrage van €2mln in het fonds dat een totaal beoogd investeringsvolume heeft van €23mln.

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) Het terugtrekken van de één of meer investeerders of het niet realiseren van voldoende investeringen in innovaties.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: Er zal naar verwachting gezocht worden naar één of meer investeerders die kunnen participeren in het fonds. Er wordt uitgegaan van het doen van minimaal één investering in een participatie op het gebied van de circulaire economie.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	Opgericht in 2019	Bij opstellen nog niet opgericht	2.000
Netto resultaat:	Opgericht in 2019	Bij opstellen nog niet opgericht	Nog niet beschikbaar
Eigen vermogen per 31/12:	Opgericht in 2019	Bij opstellen nog niet opgericht	Nog niet beschikbaar
Vreemd vermogen per 31/12:	Opgericht in 2019	Bij opstellen nog niet opgericht	Nog niet beschikbaar

---

Havenbedrijf Rotterdam N.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Havenbedrijf Rotterdam N.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren

---

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: Borgen van de continuïteit en kwaliteit van de havenvoorzieningen en invloed op de ontwikkeling van het havenindustriële complex.

Bestuurlijk belang: Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en benoeming van de leden van de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen.

Financieel De boekwaarde van de uitgezette middelen (gestort agio en aandelenkapitaal) ter waarde van €

---

belang: 327.144.000,-.

Risico- inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) HbR beschikt over een uitgebreid risicobeheersings- en controlesysteem, dat start op de werkvloer en waarvoor de algemene directie eindverantwoordelijk is. De auditcommissie van de RvC houdt toezicht op de werking ervan. De belangrijkste risico's zijn risico's die betrekking hebben op het (niet) kunnen bereiken van de ondernemingsdoelstellingen en op ontwikkelingen met belangrijke gevolgen. Eind 2018 waren 14 top risico's geïdentificeerd, onderverdeeld in strategische risico's (7), operationele risico's (5), compliance risico's (1) en financiële risico's (1). Blijvend hoog op de aandachtslijst staan het slagen van de energietransitie, cybercrime, de ontwikkeling van de ketenkosten en het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen. Op macro-economisch terrein blijven de relaties tussen grote handelsblokken in de wereld gespannen. Ook heerst er aanhoudende onzekerheid over de invoering van handelstarieven na Brexit. Beide ontwikkelingen dragen ertoe bij dat de vooruitzichten voor verdere groei van de wereldhandel onzeker zijn.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2019: HbR verwacht een gestage ontwikkeling van de overslag in de haven. Om de groei in het containersegment te accommoderen zal HbR investeren in uitbreiding van de capaciteit op de Tweede Maasvlakte. In 2020 zal HbR zich verder inzetten voor het behalen van doelen op het gebied van energietransitie (o.a. met een project voor CO2-afvang en opslag en een installatie voor waste to chemicals). Verder wil HbR de haven aantrekkelijk houden, o.a. door in te zetten op verdere digitalisering.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	327.144	327.144	327.144
Netto resultaat:	1.215.323	175.000	200.000
Eigen vermogen per 31/12:	3.810.430	4.000.000	4.000.000
Vreemd vermogen per 31/12:	1.612.429	1.000.000	1.600.000

ICOS Capital Fund 3 C.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				ICOS Capital Fund 3 C.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Hoofddorp
Publiek belang: Voorzien in de regionale behoefte aan een innovatiefonds met ruime investeringscapaciteit voor bestaande bedrijven met groeipotentie om zo bij te dragen aan de doorontwikkeling van kansrijke cleantech ontwikkelingen in Rotterdam.							
Bestuurlijk belang: Bij het opstellen van de gemeentelijke Begroting 2019 was de gemeente nog stille vennoot. De gemeente is voornemens in het laatste kwartaal 2018 / eerste kwartaal van 2019 als stille vennoot (limited partner) toe te treden tot de commanditaire vennootschap en zal daarmee vertegenwoordigd zijn in de algemene							

Financieel Doordat de gemeente Rotterdam nog niet deelneemt is haar financieel commitment nog niet belang: geëffectueerd. De private partners participeren al wel in het fonds. Wanneer het fonds een minimale omvang van € 40 mln heeft en nog een publieke partij instapt, zal de gemeente haar aandeel effectueren. Hiervoor heeft de gemeente €4 mln gereserveerd.

Risico- Indien de gemeente participeert loopt de gemeente het risico dat de investering c.q. kapitaalstorting van inschatting €4 mln. die op de gemeentelijke balans staat door de tegenvallende resultaten geheel of gedeeltelijk (BBV, art. 11 moeten worden afgeboekt. eerste lid, sub b)

Ontwikkelingen Bij het opstellen van de begroting doet de gemeente onderzoek of ICOS III aan alle gemeentelijke en voorwaarden voldoet en op welke wijze de gemeente kan participeren. In het laatste kwartaal van 2019 is beleidsdoelen een besluit voorzien over het definitief participatie in ICOS. Voor 2020 zijn de eerste investeringen in voor 2020: Rotterdamse bedrijven voorzien.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	N.v.t.	N.v.t.	4.000
Netto resultaat:	N.v.t.	N.v.t.	Nog niet beschikbaar, onder voorbehoud van deelname
Eigen vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	Nog niet beschikbaar, onder voorbehoud van deelname
Vreemd vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	Nog niet beschikbaar, onder voorbehoud van deelname

ICOS Cleantech Earlystage fund	Economische Vennootschap	Te	Verbonden	Taakveld	Soort	Status
II B.V.	ontwikkeling	continueren	partij			
			ICOS Cleantech	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren
			Earlystage fund			
			II B.V.			
Algemene gegevens						
			Vestigingsplaats:			Badhoevedorp
			Publiek belang:	Ontwikkeling en stimulering van cleantechbedrijven (aanbieden van technologische oplossingen die gericht zijn op een schonere en veilige leefomgeving en daarmee een transitie faciliteren naar een duurzame economiesector) in het Clean Tech Delta-gebied (Rijnmond en Drechtsteden).		
			Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging van het college van B en W in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
			Financieel belang:			Kapitaalstorting van € 2 mln.

Risico- inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) Het portfolio ontwikkelt zich conform de verwachtingen van afgelopen jaar (2019). Voor 2020 zijn derhalve geen grote afwijkingen voorzien, waardoor het risico op een afboeking van de gemeentelijke boekwaarde van het gestorte aandelenkapitaal van €2 mln. nihil is.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: In de periode eind 2020 / begin 2021 zijn de eerste exits van de verschillende fondsparticipaties voorzien en zodat een deel van het ingelegde vermogen wordt terugbetaald.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	2.011	2.000	2.000
Netto resultaat:	55	30	2.000
Eigen vermogen per 31/12:	2.417	2.850	2.200
Vreemd vermogen per 31/12:	3.792	4.000	4.000

Innovation Quarter B.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Innovation Quarter B.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Den Haag
Publiek belang:				De gemeente Rotterdam wil op deze wijze de regionale economie stimuleren, in het bijzonder op het gebied van innovatie.			
Bestuurlijk belang:				De gemeente heeft aandelen en zodoende vertegenwoordigt het college van B en W de gemeente Rotterdam in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.			
Financieel belang:				Kapitaalstorting van €3 mln en een jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 0,5 mln.			
Risico- inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)				De gemeente loopt het risico dat de investering c.q. kapitaalstorting van ca. €2,6 mln. die nu nog op de gemeentelijke balans staat door de tegenvallende resultaten geheel of gedeeltelijk moeten worden afgeboekt.			
Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020:				De inzet van IQ die gericht is op acquisitie, business development en investeringen in startende bedrijven draagt bij m.b.t. de doelstellingen van Roadmap Next Economy en daarmee de versterking van de Rotterdamse economie zoals deze in de stadsvisie 2030 en het kader Stedelijke Ontwikkeling zijn verwoord.			

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	2.694	2.634	2.586
Netto resultaat:	-1.055	-1.233	-1.000
Eigen vermogen per 31/12:	55.883	54.650	58.116
Vreemd vermogen per 31/12:	4.260	3.500	2.500

MultiDiensten Rotterdam B.V.	Burgerzaken	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				MultiDiensten Rotterdam B.V.	Burgerzaken	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Rotterdam
Publiek belang: Via dochtermaatschappij Ro!Entree mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt activeren en ontwikkelen om hun kansen en mogelijkheden op de arbeidsmarkt te vergroten. Die activering wordt ondermeer gefaciliteert, bijvoorbeeld door activiteiten in het call center van Ro!Entree.							
Bestuurlijk belang: Vertegenwoordiging van het college van Ben W in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.							
Financieel belang:							Kapitaalstorting van €18.151.
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) Er zijn geen risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.							
Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: De afgelopen jaren heeft de vennootschap aanzienlijke netto resultaten geboekt. De komende jaren wordt een meer budgettair neutraal resultaat verwacht. Doordat Ro!Entree gericht is op de doorstroom van medewerkers, is er veel personeelsverloop. Zodoende moet Ro!Entree op tijd op vervanging van medewerkers in spelen. Een kwalitatief goede uitvoering is belangrijk om ook op langere termijn opdrachten te krijgen van de gemeente. Onvoldoende kwaliteit kan leiden tot langere gespreksduur of herhaalverkeer, waardoor de gemeente onnodig hogere kosten krijgt gefactureerd (belminuten). Daarnaast meet Ro!Entree continue de kwaliteit, volgens de Customer Operations Performance Center (COPC)-methodiek. Die kwaliteitsmeting is de basis voor coaching en begeleiding van de call-agents. Ro!Entree meet dagelijks de klanttevredenheid en registreert dit dagelijks. In zowel 2018 als in 2019 is							

gestart met het verbeteren van de processen rond kwaliteit en klanttevredenheid, en deze activiteiten

zullen in 2020 worden voortgezet.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	18	18	18
Netto resultaat:	596	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	2.277	1.277	1.277
Vreemd vermogen per 31/12:	1.114	706	1.000

Ontwikkelingsmaatschappij	Arbeidsparticipatie	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Rijnmond B.V.			continueren	Ontwikkelingsmaatschappij	Arbeidsparticipatie	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Rotterdam
Publiek belang: Het werkgelegenheidsbeleid van de gemeente Rotterdam uitvoeren en, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden naar regulier werk, buiten of binnen de vennootschap. Daarbij houdt de vennootschap rekening met de belangen van haar aandeelhouder, binnen het kader van een evenwichtig beleid.							
Bestuurlijk belang: Omdat de gemeente aandelen heeft, vertegenwoordigt het college van B en W de gemeente Rotterdam in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.							
Financieel belang: De gemeente Rotterdam heeft de aandelen verkregen voor een waarde van €1,00. De gemeente houdt 4.000 gewone aandelen tegen een nominale waarde van €4,54 per aandeel. Daarnaast zijn door de gemeente Rotterdam aanloopkosten gemaakt als gevolg van de aandelenoverdracht ter hoogte van ongeveer € 750.000.							
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) De vennootschap draait met een jaarlijks verlies. Dit verlies wordt gedekt uit het regulier budget begeleide participatie van het cluster W&I. Daarmee en gegeven de hoogte van de boekwaarde is het financieel risico beperkt tot het cluster W&I.							
Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: De vennootschap is betrokken bij de vorming en beleidsinzet van Rotterdam Inclusief. De positie van de vennootschap en die van de bij de vennootschap werkzame personeelsleden worden mogelijk gewijzigd in 2020.							

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	18	0	18
Netto resultaat:	-1.144	-1.000	-1.500
Eigen vermogen per 31/12:	18	18	18

Vreemd vermogen per 31	338	1.000	2.800
------------------------	-----	-------	-------

/12:

Regionale	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Ontwikkelingsmaatschappij			beëindigen	Regionale	Treasury	Vennootschap	Te beëindigen
Drechtsteden Beheer N.V.				Ontwikkelingsmaatschappij			
				Drechtsteden Beheer N.V.			
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Dordrecht
Publiek belang:				De ROM-D Beheer N.V. is uitsluitend opgericht voor het beheer van andere vennootschappen, waaronder Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden C.V. Kil III.			
Bestuurlijk belang:				Het college van B en W vertegenwoordigt de gemeente Rotterdam in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.			
Financieel belang:						Kapitaalstorting van €5.681,-.	
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)				Geen risico's. ROM-D Beheer verricht beheertaken waarvoor het een vergoeding ontvangt van de beheerde vennootschappen, waaronder ROM-D Dordtse Kil III waar de gemeente ook aandeelhouder van is. .			
Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020:				Niet van toepassing. ROM-D Beheer heeft slechts een beheertaak.			
Financiële gegevens							
					Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde					6	6	6
Netto resultaat:					3	1	3
Eigen vermogen per 31/12:					43	43	46
Vreemd vermogen per 31					151	150	400
/12:							

Regionale	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Ontwikkelingsmaatschappij			beëindigen	Regionale	Treasury	Vennootschap	Te beëindigen
Drechtsteden Dordtse Kil III C.V.				Ontwikkelingsmaatschappij			
				Drechtsteden Dordtse Kil III C.V.			
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Dordrecht
Publiek belang:				Ontwikkeling van de bedrijfsterreinen optimaal op elkaar af te stemmen en de betrokkenheid van de aanpalende regio bij de plannen te vergroten.			
Bestuurlijk belang:				De directie van ROM-D C.V. wordt gevormd door ROM-D Beheer N.V. College van B en W wordt vertegenwoordigd bij de vergadering van vennoten.			

Financieel belang: Kapitaalstorting van €561.155,-

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) Geen risico's van betekenis. De boekwaarde van ROM-D op de financiële balans van de gemeente is € 561.000. Het risico op waardevermindering (afboeking) van de gemeentelijke boekwaarde is nihil. Na de crisis in 2013 laat de ROM-D een gunstige ontwikkeling zien die vergelijkbaar is met de sector. Daarnaast laten de financiële prognoses een verbetering zien van o.a. de vermogenpositie en een positief resultaat. Dit maakt een afboeking van de gemeentelijke boekwaarde derhalve niet waarschijnlijk. Verder is de huidige kredietruimte voldoende voor de financiering van het project in de komende jaren.

De ROM-D keert geen dividend uit en wordt er op dat aspect geen risico door de gemeente gelopen.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: ROM-D heeft nog ca. 20 ha. aan grond die kan worden uitgegeven aan bedrijven. De ROM-D verwacht deze grond in een periode van 10 jaar (tot 2030) gefaseerd te kunnen verkopen. Verder zijn er geen directe Rotterdamse publieke belangen gemoeid met de ontwikkeling van Dordtse Kil III.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	561	561	561
Netto resultaat:	820	1.402	960
Eigen vermogen per 31/12:	10.389	10.000	12.750
Vreemd vermogen per 31/12:	9.014	9.000	9.000

RET Infrastructuur B.V.	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
			continueren	RET	Treasury	Vennootschap	Te continueren
				Infrastructuur B.V.			
Algemene gegevens							
				Vestigingsplaats:			Rotterdam
				Publiek belang:	Verzelfstandiging van de RET werd bij wet gevorderd (Wp2000 in relatie tot openbare aanbesteding vervoersconcessies). Daarbij is het economisch eigendom in een aparte vennootschap ondergebracht, vanwege het publieke belang van de OV-infrastructuur.		
				Bestuurlijk belang:	Het college van B en W heeft aandeelhoudersbevoegdheden, waaronder benoeming en ontslag van de directeur van RET Infrastructuur B.V.		
				Financieel belang:	Inbrengwaarde (boekwaarde) railinfrastructuur en strategische activa (metrostations).		
				Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De kosten van beheer en onderhoud worden gedekt door de vervoersautoriteit MRDH met een jaarlijks nulresultaat. De gemeentelijke boekwaarde is nul en derhalve is het financieel risico voor de gemeente zeer beperkt.		
				Ontwikkelingen en beleidsdoelen	Het beheer en onderhoud van de railinfrastructuur en railmaterieel is vastgelegd in een gebruiksovereenkomst met concessiehouder RET NV en wordt bekostigd door MRDH. Die		

voor 2020: overeenkomst wordt in 2020 voortgezet voor de duur van de concessieperiode.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	0	0	0
Netto resultaat:	0	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	14	14	14
Vreemd vermogen per 31/12:	824.197	900.000	755.000

RET N.V.	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
			continueren				
				RET N.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Rotterdam
Publiek belang:				Verzelfstandiging van de RET werd bij wet gevorderd (Wp2000 in relatie tot openbare aanbesteding vervoersconcessies). Het publieke belang betreft een betrouwbaar, veilig en optimaal uitgevoerd (bereikbaar, tijdig) openbaar vervoer met een hoge kwaliteitsbeoordeling door de reiziger.			
Bestuurlijk belang:				De gemeente Rotterdam is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.			
Financieel belang:				De gemeente heeft 100% van het geplaatste aandelenkapitaal tegen een totale waarde van € 18.150.			
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)				De balans van de gemeente vermeldt geen boekwaarde voor de deelneming RET. In de biedingen op de concessies Rail- en Busvervoer heeft RET een risicobuffer opgenomen. Voor majeure ontwikkelingen is een regeling afgesproken met MRDH en periodiek wordt de bieding herijkt. Daarmee is het financieel risico voor de gemeente als aandeelhouder zeer beperkt.			
Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020:				In 2020 zal de RET de eerste tranche van de zero-emissie bussen de bijbehorende laadinfrastructuur in gebruik nemen in het stadsverkeer, zodat daar de grootste milieuwinst kan worden gerealiseerd voor Rotterdam.			
Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020				
Boekwaarde	0	0	0				
Netto resultaat:	5.600	5.000	4.500				
Eigen vermogen per 31/12:	174.000	152.000	163.000				

Vreemd	187.000	320.000	280.000
vermogen per			
31/12:			

Royal Schiphol Group NV	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden	Taakveld	Soort	Status
			continueren	partij			

Royal Schiphol Group NV	Treasury	Vennootschap	Te continueren
-------------------------	----------	--------------	----------------

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Schiphol, Haarlemmermeer

Publiek belang: Als nationale (Schiphol) en regionale (Rotterdam The Hague Airport) luchthaven Nederlandse en Rotterdamse burgers optimaal en duurzaam blijven verbinden met de rest van de wereld en op een verantwoorde wijze (rekening houdend met stakeholders, omwonenden en natuur) een bijdrage te leveren aan de welvaart en welzijn van Nederland en Rotterdam.

Bestuurlijk belang: Het college van B&W is vertegenwoordigd in de jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Financieel belang: 4.099 aandelen A tegen een nominale waarde van €454,-

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b): De boekwaarde van Royal Schiphol Group (RSG) op de financiële balans van de gemeente is € 1,16 mln. Het risico op waardevermindering (afboeking) van de gemeentelijke boekwaarde is nihil. Reden hiertoe is dat de reële marktwaarde van RSG hoger is dan de gemeentelijke boekwaarde. Daarnaast kent RSG een gezonde kredietwaardigheid (credit rating van A+) met een degelijke financiële- en vermogenspositie, hetgeen een afboeking niet waarschijnlijk maakt.

Een punt van aandacht is dat RSG fors investeert op Amsterdam Airport Schiphol, o.a. in een nieuwe pier, parkeerfaciliteiten en een nieuwe terminal. De voortgang en ontwikkeling van de kosten van dit investeringsproject ("Capital Program" A-gebied) zijn gegeven haar omvang een belangrijke variabele voor een eventueel financieel risico voor de gemeente. Echter, afgaande op de huidige prognoses zijn er echter geen directe financiële risico's (afwaardering of lager dividend dan initieel geraamd) voor de gemeente voorzien.

Ontwikkelingen *Schiphol Group*

en beleidsdoelen voor 2020: Royal Schiphol Group (hierna: RSG) heeft als ambitie om in de toekomst Europe's Preferred Airport te zijn en blijven door de connectiviteit en haar concurrentievermogen te behouden en waar mogelijk te versterken. Het besluit van het kabinet in juli 2019, waarbij Schiphol vanaf 2021 gematigd mag groeien naar maximaal 540.000 vliegtuigbewegingen onder strikte voorwaarden ten aanzien van hinderbeperking en veiligheid, is van groot belang om deze ambitie te verwezenlijken. Samen met de bredere luchtvaartsector zal RSG dit groeiperspectief nader gaan invullen, waarbij veiligheid en vermindering van geluidbelasting centraal staan. RSG heeft tot doel de geluidsbelasting voor de omgeving te laten afnemen, o.a. door vlootvernieuwing en daarmee de toename van het aantal stillere vliegtuigen.

Om ook in de toekomst optimale services aan passagiers en luchtvaartmaatschappijen te kunnen blijven

leveren wordt er fors geïnvesteerd in capaciteit, kwaliteit en bereikbaarheid (Capital Program). Het investeringsniveau blijft hierdoor in de komende jaren toenemen. Onderdeel van deze investeringen is het zogenaamde A-gebied, waarbij er onder andere een nieuwe pier en nieuwe terminal worden gerealiseerd om de grote passagiers- en vliegtuigstromen te kunnen verwerken. De voortgang van dit tien jaar durende project, alsmede de andere grootschalige investeringen, heeft de volledige attentie van de RvC en de aandeelhouders. Ten aanzien van de huidige werkzaamheden zijn de bouw van de nieuwe pier en de herontwikkeling van de vertrekhal en Lounge 1 in volle gang. RSG verwacht in 2020 ca. €800 mln te investeren. .

Rotterdam The Hague Airport (RTHA)

RSG's dochteronderneming RTHA werkt verder aan de benodigde kwaliteitssprong met de aanpassing van het terminalcomplex en de investeringen in het security proces (veiligheidscontrole van aankomende en vertrekkende passagiers). Andere aandachtspunten zijn de communicatie en het verbeteren van de verbinding met de regionale stakeholders. De monitoring van de mate van geluidshinder zal ook in 2020 geschieden via de 6 handhavingspunten die in de Rotterdamse regio ingebruik zijn. Mede vanwege die verbinding met de regio werkt RTHA in samenwerking met de gemeente Rotterdam aan de uitwerking en uitvoering van het programma Rotterdam The Hague Innovation Airport (RHIA). Met RHIA beogen luchthaven en gemeenten een cluster van innovatieve bedrijven te ontwikkelen verbonden aan de luchthaven en hieraan verbonden processen.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020**
**Royal Schiphol Groep geeft geen prospectieve informatie vrij. De ramingen zijn derhalve schattingen van de gemeente Rotterdam.			
Boekwaarde	1.164	1.164	1.164
Netto resultaat:	285.374	230.000	290.000
Eigen vermogen per 31/12:	4.117.357	4.200.000	4.300.000
Vreemd vermogen per 31/12:	3.236.600	2.800.000	3.700.000

Sportbedrijf Rotterdam B.V.	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
			continueren				

Sportbedrijf Treasury Vennootschap Te continueren

Rotterdam B.V.

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: Uitvoering van de taken op het gebied van sportvoorzieningen en van sport- en recreatieve programmering (hoofdlijnenbesluit College).

Bestuurlijk belang: De gemeente Rotterdam is enig (100%) aandeelhouder. College van B&W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Financieel belang: Kapitaalstorting van de gemeente Rotterdam ter waarde van €4.700.000,-.

Risico-inschatting: In het eerste jaar van exploitatie heeft het Sportbedrijf een positief resultaat bereikt en houdt ook in de meerjarenbegroting rekening met een batig saldo. De gemeente Rotterdam is tevens voor circa 80% van (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) de omzet de grootste opdrachtgever. Daarmee is het risico voor de gemeente beperkt.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen: In 2020 zal het Sportbedrijf volgens het eind 2019 vast te stellen meerjarig bedrijfsplan de organisatie verder ontwikkelen en de strategie verder uiteenzetten voor de komende jaren. Met de gemeente Rotterdam als opdrachtgever zijn de prestatieafspraken vastgesteld. Deze worden in de opvolgende jaren voor 2020: verder uitgewerkt.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
---------------------	-------------------	----------------	----------------

---

Boekwaarde	6.551	6.551	6.551
------------	-------	-------	-------

Netto resultaat:	1.300	200	200
------------------	-------	-----	-----

Eigen vermogen per 31/12:	7.866	6.600	6.800
---------------------------	-------	-------	-------

Vreemd vermogen per 31/12:	15.463	3.246	8.445
----------------------------	--------	-------	-------

SSC FLEX B.V.	Overhead	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
---------------	----------	--------------	----------------	------------------	----------	-------	--------

---

SSC FLEX B.V.	Overhead	Vennootschap	Te continueren				
---------------	----------	--------------	----------------	--	--	--	--

---

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: SSC Flex wordt door de gemeente ingezet voor het realiseren van haar doelstellingen richting een meer flexibele personele inrichting van haar organisatie. SSC Flex verzorgt via payrolling en inhuur de inzet van flexibele arbeidskrachten voor (tijdelijke) piekwerkzaamheden en projecten.

Bestuurlijk belang: Statutaire directie (het bestuur) wordt gevormd door directeur Financien & Inkoop (algemeen directeur) en de clustercontroller (financieel directeur) van BCO. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders

Financieel Kapitaalstorting van de gemeente Rotterdam ter waarde van €36.302,-
belang:

Risico- Afgaande op de huidige prognoses zijn er geen risico's die direct het (financiële) belang van de gemeente
inschatting raken. Dit wordt mede veroorzaakt doordat de dividend- ontvangsten incidenteel zijn en niet structureel
(BBV, art. 11 zijn opgenomen in de gemeentelijke begroting. Tevens staat de boekwaarde tegen historische
eerste lid, sub b) verkrijgingsprijs op de balans en is gegeven de financiële positie geen sprake van duurzame
waardeverminderingen (afboeking).

Ontwikkelingen Na afronding van de fusie tussen SSC Flex BV en MER BV (1-12-2018), is gestart met het actualiseren
en van het personeelsinformatiesysteem en het financiële- en salarisadministratie pakket. Gedurende de
beleidsdoelen tweede helft van 2019 wordt deze software (Afas) ingericht om zo per 1-1-2020 live te kunnen gaan. Een
voor 2020: groot aantal handelingen worden hierdoor geautomatiseerd en SSC Flex wordt een paperless office. In
2020 zal hier invulling aan worden gegeven.

Op 28 mei jl. heeft de Eerste Kamer ingestemd met de Wet Arbeidsmarkt in Balans ("WAB"), welke per 1
januari 2020 in werking zal treden. Deze wet dient te zorgen voor meer evenwicht tussen flexibele en
vaste contracten op de arbeidsmarkt. De impact en mogelijke scenario's voor SSC Flex BV zijn in kaart
gebracht en worden in de tweede helft 2019 besproken met de opdrachtgevers.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	36	36	36
Netto resultaat:	464	39	0
Eigen vermogen per 31/12:	6.813	0	0
Vreemd vermogen per 31/12:	4.541	6.000	6.000

StadshavensOntwikkelingsFonds voor Innovatie & Economie C.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continuëren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				StadshavensOntwikkelingsFonds voor Innovatie & Economie C.V.	Economische ontwikkeling	Vennootschap	Te continuëren

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: Bijdragen aan een duurzame gebiedsontwikkeling van het Stadshavensgebied, met de
structuurvisie als grondslag. Gezien het karakter van het fonds en in het licht van de
Europese betrokkenheid zullen de projecten aantoonbaar maatschappelijke effecten
genereren.

Bestuurlijk belang: De gemeente heeft zeggenschap binnen de Commanditaire Vennootschap uit hoofde van
de gesloten samenwerkingsovereenkomst en heeft zeggenschap door zittingname in het

Financieel belang: De gemeente heeft een bijdrage (inbrengverplichting) verstrekt van €2.250.000,- ten behoeve van de fondsactiviteiten. Dit is gerealiseerd door de rijkssubsidie van Nota Ruimte - gelabeld voor Stadshavens - in te zetten als cofinanciering voor de Europese middelen.

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) Zoals ieder jaar kan gesteld dat de financiële risico's voor de gemeente nihil zijn. De risico's die het fonds loopt, slaan niet terug op de gemeente. Verder zijn er intrinsiek risico's bij de leningen die het fonds verstrekt daar deze alleen mogelijk zijn wanneer er sprake is van marktfalen. Dit betekent dat er risico's zijn die de reguliere financiers niet (volledige) willen dragen. Dit speelt echter al sinds de oprichting van het fonds en de praktijk leert dat er goed en degelijk op wordt gestuurd.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: Zoals ieder jaar kan gesteld dat de financiële risico's voor de gemeente nihil zijn. De risico's die het fonds loopt, slaan niet terug op de gemeente. Verder zijn er intrinsiek risico's bij de leningen die het fonds verstrekt daar deze alleen mogelijk zijn wanneer er sprake is van marktfalen.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	0	0	0
Netto resultaat:	-558*	-110	-50
Eigen vermogen per 31/12:	8.990*	12.691	9.812
Vreemd vermogen per 31/12:	289*	1.917	1.917

Stadsherstel Historisch Rotterdam N.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Stadsherstel	Treasury	Vennootschap	Te continueren
				Historisch Rotterdam N.V.			
Algemene gegevens							
				Vestigingsplaats:			Rotterdam
				Publiek belang:	Stadsherstel Historisch Rotterdam NV heeft tot doel het op een maatschappelijk en economisch verantwoorde wijze aankopen, renoveren, en exploiteren van monumentale en beeldbepalende gebouwen in Rotterdam.		
				Bestuurlijk belang:	Het college van B en W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en heeft het benoemingsrecht voor een van de zes commissarissen.		
				Financieel belang:	11.770 aandelen van elk nominaal € 100,- .		
				Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Nihil; er is sprake van en solide financiële huishouding bij de vennootschap.		
				Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor	Er zullen door de aankoop van twee historische panden in 2019 uitgaven gedaan worden t.b.v. d monumentale restauratie van deze twee panden.		

2020:

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	1.177	1.177	1.547
Netto resultaat:	433*	400	400
Eigen vermogen per 31/12:	17.067**	15.500	18.000
Vreemd vermogen per 31/12:	10.020*	12.000	12.000

Stedin Groep N.V.	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
			continueren	Stedin Groep N.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Rotterdam
Publiek belang:				Het bezit is voortgekomen uit de fusie van het voormalig Rotterdamse Gemeentelijk Energie Bedrijf (GEB, opgericht 1879), met energie- en netwerkbedrijven van andere (omliggende) gemeenten. Het publiek belang is dat Stedin zorg draagt voor het aanleggen, beheren en onderhouden van de gas- en elektriciteitsnetten. Ook minimaliseert Stedin de uitval of onderbreking van de gas- en elektriciteitstoevoer.			
Bestuurlijk belang:				Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en voorzitterschap van de Aandeelhouderscommissie van Eneco.			
Financieel belang:				De gemeente Rotterdam bezit 1.575.145 aandelen met elk een nominale waarde van €100, hetgeen resulteert in een aandeelhoudersbelang van €31,69%.			
Risiko-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)				De boekwaarde van Stedin op de financiële balans van de gemeente is € 535.000. Het risico op waardevermindering (afboeking) van de gemeentelijke boekwaarde is nihil. Reden hier toe is dat de reële marktwaarde van Stedin hoger is dan de gemeentelijke boekwaarde. Daarnaast kent Stedin een degelijke financiële- en vermogenspositie, hetgeen een afboeking niet waarschijnlijk maakt. Een risico voor de gemeente treedt op wanneer Stedin gegeven haar vermogenspositie of tegenvallende resultaten een lager dividend uitkeert dan in de begroting van de gemeente is opgenomen. O.b.v. de huidige prognoses t.a.v. het netto resultaat van Stedin en de behoedzame raming van de gemeente is de verwachting dat de totale gemeentelijke dividendraming niet behoeft te worden bijgesteld.			
Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor				De activiteiten van Stedin worden voor een belangrijk deel bepaald en begrensd door de regulering van de wettelijke taken zoals vastgelegd in de Elektriciteits- en Gaswet.			
2020:				Dit betekent dat Stedin ook in 2019 haar kerntaken zal blijven uitvoeren zoals de aanleg, het			

onderhoud en beheer van gas- en elektriciteitsnetten. Verder zal Stedin blijven inzetten op het beperken van de uitvalduur van gas en elektriciteit. Daarnaast continueert Stedin in 2020 ook de verdere uitrol van Slimme Meters.

Wel zal de energietransitie Stedin voor grote uitdagingen plaatsen. Het beleid van de Rijksoverheid is er namelijk op gericht om deze transitie uiterlijk in 2050 voltooid te hebben. Dit betekent dat het gebruik van aardgas zal afnemen en woningen en gebouwen op een andere manier verwarmd zullen moeten worden, bijvoorbeeld door duurzame collectieve warmtelevering, elektrische verwarming of duurzaam gas. Ook Stedin zal hierin een belangrijke rol vervullen. Naast de warmtetransitie krijgt Stedin te maken met een toename in zonnepanelen en elektrisch vervoer. In het Stedin netgebied zullen steeds meer ontwikkelaars zonne- en windparken bouwen, biogasinstallaties realiseren of snelladers voor auto's plaatsen. Die moeten allemaal op het net worden aangesloten en stellen ook nieuwe eisen aan dit net. Slimme digitalisering van elektriciteitsnetten waarmee Stedin productie en verbruik kan voorspellen, wordt daarom nog belangrijker. Voornoemde zaken vergen grote investeringen van Stedin. In 2019 is derhalve een onderzoek gestart om instrumenten in kaart te brengen die de energietransitie voor Stedin financierbaar houden. Na afronding van dit onderzoek verwachten Stedin en de aandeelhouders dat in 2020 bepaalde keuzes kunnen worden gemaakt voor een instrument of combinatie van instrumenten teneinde de investeringsplanning van Stedin zo optimaal mogelijk te kunnen realiseren. .

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019**	Begroting 2020**
<i>**Stedin Groep geeft geen prospectieve informatie vrij. De ramingen zijn derhalve schattingen van de gemeente Rotterdam.</i>			
<i>***Resultaat is eenmalig hoger door verkoop van de bedrijfsactiviteiten van dochteronderneming Joulz Diensten</i>			
Boekwaarde	535	535	535
Netto resultaat:	118.000	290000***	60.000
Eigen vermogen per	2.699.000	2.900.000	3.000.000

31/12:

Vreemd vermogen	4.292.000	4.200.000	4.300.000
-----------------	-----------	-----------	-----------

per 31/12:

Swanbridge Capital B.V.	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden	Taakveld	Soort	Status
-------------------------	----------	--------------	----	------------------	-----------------	--------------	---------------

continueren

partij

Swanbridge Capital B.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren
----------------------------	----------	--------------	----------------

Algemene gegevens

Vestigingsplaats:	Rotterdam
-------------------	-----------

Publiek belang: De gemeente hecht aan het innovatieklimaat in de stad, in het bijzonder rond de medische zorg. De gemeente ondersteunt de Life Science- sector door voldoende investeringskapitaal beschikbaar te stellen voor start-ups in een vroege fase van productontwikkeling, via Swanbridge Capital levert de gemeente hier zijn bijdrage aan.

Bestuurlijk belang: Vertegenwoordiging van het college van B en W in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en het benoemingsrecht van één lid van de Investor Board.

Financieel belang: Het totale gemeentelijke commitment bedraagt € 1 mln; met dit bedrag bezit de gemeente 24,69% van de aandelen. De gemeente is aandeelhouder van 100 aandelen met een nominale waarde van € 1,- per aandeel.

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) Onvoldoende aanvragen van potentiële ondernemingen bij het fonds en geen of slechts gedeeltelijke terugbetaling van de investering na aftrek van de kosten van het fondsmanagement.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: Er worden op basis van de nu bekende informatie twee investeringen in 2020 verwacht.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Boekwaarde	475	173	475
Netto resultaat:	-554*	-200	-200
Eigen vermogen	59*	700	320
per 31/12:			
Vreemd vermogen per 31/12:	415*	700	1000

Tower Hotel Rotterdam B.V.	Treasury	Vennootschap	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
----------------------------	----------	--------------	----	-------------------------	-----------------	--------------	---------------

continueren

Tower Hotel Rotterdam	Treasury	Vennootschap	Te continueren
-----------------------	----------	--------------	----------------

B.V.

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: De gemeente hecht belang aan een 5*-hotel in de Rotterdamse binnenstad in verband met het vestigingsklimaat voor (internationale) bedrijven en toerisme.

Bestuurlijk belang: Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Financieel belang: Kapitaalstorting van €2.100.000 in het geplaatst kapitaal van de vennootschap Tower Hotel Rotterdam B.V. In 2016 is een vordering van €544.667 omgezet in cumulatief preferent kapitaal. De gemeente Rotterdam heeft daarmee een relatief belang van 14,3% in het geplaatste kapitaal van de vennootschap. De gemeente Rotterdam heeft in 2009 een lening verstrekt met een hoofdsom van €1.300.000. De restanthoofdsom bedraagt per 31 december 2018 € 950.000

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) De terugbetaling van de lening, welke in 2009 is verstrekt, door de gemeente blijft een belangrijk aandachtspunt. Een eventuele toename op de middellange termijn van het aanbod van kamers in het hogere segment kan de gemiddelde prijs van hotelkamers ook nog op langere termijn drukken. Om de concurrentie voor te blijven, dient het hotel zich te blijven onderscheiden waarvoor naar verwachting investeringen nodig zijn.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: Zoals omschreven in het beleidskader 2010-2014 is er niet langer een publiek belang aanwezig om een 5* hotel in Rotterdam te faciliteren. Er is gebleken dat er voldoende investeringen vanuit de markt zijn gedaan om deze initiatieven mogelijk te maken. Er bestaat echter wel nog een financieel belang, gezien de omstandigheden is om dit belang zo goed mogelijk te behartigen de deelname in THR (tijdelijk) voortgezet.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018*	Begroting 2019	Begroting 2020**
---------------------	--------------------	----------------	------------------

---

* het gaat om geraamde cijfers aangeleverd door Tower Hotel Rotterdam

B.V.

** dit is niet de definitieve begroting voor 2020, het gaat om een globale indicatie aangeleverd door Tower Hotel Rotterdam B.V.

Boekwaarde	480	480	480
------------	-----	-----	-----

Netto resultaat:	-298	218	4.950
------------------	------	-----	-------

Eigen vermogen per 31	-5.803	-5.885	-1.235
-----------------------	--------	--------	--------

/12:

Vreemd vermogen per	13.024	12.925	8.575
---------------------	--------	--------	-------

31/12:

---

continueren

partij

Warmtebedrijf Holding B.V.	Treasury	Vennootschap	Te continueren
----------------------------	----------	--------------	----------------

Algemene gegevens

Vestigingsplaats:	Rotterdam
-------------------	-----------

Publiek belang: De gemeente heeft het Warmtebedrijf opgericht om industriële restwarmte te kunnen benutten voor de verwarming van woningen en bedrijfspanden in de gemeente Rotterdam. De restwarmte wordt afgenomen van de afvalverbrandingsinstallatie (AVI) Rozenburg. In het verleden werd deze restwarmte niet benut.

Het publieke belang betreft een meer duurzame energiebenutting door levering van restwarmte aan eindgebruikers in de stad. De warmtelevering komt in de plaats van verbruik van fossiele brandstoffen voor verwarming en warm water. Daarmee verbetert bijvoorbeeld ook de luchtkwaliteit, omdat de uitstoot van schadelijke stoffen navenant daalt. Dit zijn allemaal stappen richting een schone stad.

Bestuurlijk belang:	College van B en W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.
---------------------	---

Financieel belang:	In de gemeentelijke jaarrekening 2018 is reeds €25,6 mln. afgeboekt op het aandelenkapitaal, de resterende boekwaarde bedraagt €26,9 mln. Tot slot heeft de gemeente een borgstelling verleend aan BNG Bank voor de bancaire financiering van het Warmtebedrijf Infra NV voor maximaal € 104.000.000
--------------------	--

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Voor de zomer van 2019 is besloten om verschillende scenario's m.b.t. de toekomst van WBR te overwegen. De uiteindelijk gekozen koers zal het effect op de deelneming bepalen, waarbij het zo kan zijn dat de waarde van de deelneming op de gemeentelijke balans afgewaardeerd moet worden.
---	--

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020:	Eind 2019 zal naar verwachting meer duidelijkheid komen over de koers van WBR, ontwikkelingen en beleidsdoelen in 2020 zullen hier sterk afhankelijk van zijn.
--	--

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019*	Begroting 2020*
---------------------	-------------------	-----------------	-----------------

* Gebaseerd op

'going concern'

Boekwaarde	26.925	26.925	26.925
------------	--------	--------	--------

Netto resultaat:	-3.971	-6.000	-4.000
------------------	--------	--------	--------

Eigen vermogen per 31/12:	44.928	41.000	33.000
---------------------------	--------	--------	--------

Vreemd vermogen per 31/12:	101.216	110.000	120.000
----------------------------	---------	---------	---------

gebouwen en gronden	beëindigen	partij			
		WOM Vastgoed BV	Beheer overige gebouwen en gronden	Vennootschap Te beëindigen	
Algemene gegevens					
		Vestigingsplaats:		Rotterdam	
		Publiek belang:		Geen.	
		Bestuurlijk belang:	Het college van B en W vertegenwoordigt de gemeente in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De statutaire directie wordt gevormd door een ambtelijke vertegenwoordiger.		
		Financieel belang:	De gemeente Rotterdam is volledig eigenaar en 100% aandeelhouder van de WOM Vastgoed B.V. Het gestorte aandelenkapitaal bedraagt € 227.162,-		
		Risico- inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	In een liquidatieproces zoals bij WOM Vastgoed worden de resterende vorderingen op derden en schulden aan derden afgewikkeld. Als er na afwikkeling geen schulden meer zijn en als er een positief eigen vermogen resteert, wordt in de regel een slotdividend aan aandeelhouders uitgekeerd. De aandeelhouders lopen afhankelijk van de verdere afwikkeling het risico dat het slotdividend lager is dan eerder is gepronosticeerd doordat er meer schulden c.q. of schuldeisers blijken te zijn en dit niet gecompenseerd wordt door de openstaande vorderingen (debiteuren die aan WOM nog een schuld moeten betalen) of dat de omvang van de schulden dusdanig is dat dit leidt tot een negatief eigen vermogen. Vooralsnog is de inschatting dat er voor de gemeente geen extra kosten verbonden zijn met de verdere liquidatie en afwikkeling van vordering en schulden.		
		Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020:	Sinds 2018 is WOM Vastgoed formeel in liquidatie. In de periode heeft een bestuurswissel plaatsgevonden, waarbij de bestuurder tevens vereffenaar is en de liquidatie uitvoert. De prognose is dat de vennootschap in 2020 zal zijn geliquideerd. Er vinden geen bedrijfsactiviteiten meer plaats, het vastgoed is immers in 2015 reeds overgedragen aan de gemeente. Er is door de aandeelhouders een vereffenaar aangesteld die tezamen met de juridisch adviseurs werkzaamheden uitvoert om de vennootschap te ontbinden, o.a. door het opheffen van de dochtervennootschap van WOM, het gereedmaken van de benodigde financiële en juridische documentatie en akten alsmede de afwikkeling van vorderingen en schulden ten aanzien van derden.		
		Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
		Boekwaarde	0	0	0
		Netto resultaat:	Nog niet beschikbaar	In liquidatie	Geliquideerd
		Eigen vermogen per 31/12:	Nog niet beschikbaar	In liquidatie	Geliquideerd
		Vreemd vermogen per 31/12:	Nog niet beschikbaar	In liquidatie	Geliquideerd

Een verbonden partij kan een stichting zijn. Stichtingen waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft, of waartoe het college expliciet besloten vallen onder de term verbonden partij. Dit geldt alleen als er geen sprake is van een subsidierelatie. Als de gemeente een stichting in overwegende mate subsidie geeft, valt die stichting onder 'gesubsidieerde instellingen' en is het geen verbonden partij.

De Bibliotheek Rotterdam en de in 2019 opgerichte stichting Natuur- en Milieueducatie zijn de enige twee stichtingen die door het college als een verbonden partij zijn aangemerkt.

Gemeentelijke deelname in nieuw op te richten stichtingen of nieuwe gemeentelijke deelname in bestaande stichtingen

Geen.

Te beëindigen gemeentelijke deelname in stichtingen

Geen.

Gemeentelijke deelname in stichtingen

Verbonden Taakveld Soort Status

partij

Bibliotheek	Media	Stichting	Te continuëren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Rotterdam
Publiek belang: Gezien de verantwoordelijkheid van de gemeente voor de openbare bibliotheek, en de nauwe verwevenheid tussen bibliotheekwerk en democratie, is gekozen voor een constructie als verbonden partij.							
Bestuurlijk belang:						Statutaire bevoegdheden als aangesloten instelling.	
Financieel belang:						De inbrengwaarde van de activa (collectie, inventaris).	
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b) Bibliotheek Rotterdam kampt niet met actuele risico's. Ten aanzien van de Centrale Bibliotheek wordt een scenario-onderzoek uitgevoerd naar de verbouwingmogelijkheden van het pand aan de Hoogstraat. Hierbij worden scenario's met verschillende ambitieniveau's onderzocht. Dit biedt zowel risico's als kansen voor de toekomstige invulling van de Centrale Bibliotheek, afhankelijk van het scenario waarvoor uiteindelijk gekozen wordt.							
Ontwikkelingen en De focus voor 2020 ligt op de verdere ontwikkeling van een programmering die invulling geeft aan de kernfuncties (WSOB) van de openbare bibliotheek en zo maximale waarde biedt aan Rotterdam. Daarnaast kijkt de bibliotheek ook vooruit naar de nieuwe beleidsperiode. Inclusie							

beleidsdoelen is een thema dat in het volgende MJBP naast Innovatie en Interconnectiviteit in de Rotterdamse cultuursector een belangrijke rol zal gaan spelen. Een rode draad die door alle plannen voor 2020 heen loopt, is de ambitie om een zo divers en gemêleerd mogelijk publiek te bereiken met een aantrekkelijk en impactvol aanbod. Hiermee streeft Bibliotheek Rotterdam naar een inclusieve aanpak. Daarbij is er aandacht voor de nog niet zelfredzame en de zelfredzame doelgroepen. Om dit te bereiken, wordt zoveel mogelijk met partners samengewerkt. Bibliotheek Rotterdam richt zich op een brede doelgroep, met de nadruk op de drie focusgroepen: jeugd, jongeren en ouderen.

Het in 2017 ingezette beleid om het aantal fysieke vestigingen uit te breiden en waar nodig aan te passen, krijgt veel aandacht. In overleg met externe partijen (waaronder potentiële partners, verhuurders en stadsdeelcommissies) wordt bezien waar verdere ontwikkeling het meest wenselijk en efficiënt is. In 2020 zal het aantal bibliotheken verder stijgen, met de opening van locatie Zuidplein als hoogtepunt.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	282	-158	10
Eigen vermogen per 31/12:	6.707	6.549	6.559
Vreemd vermogen per 31/12:	5.102	5.057	5.172

Stichting	Openbaar	Stichting	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Natuurstad (Natuur en Milieu-educatie)	groen en (openlucht) recreatie - NME		continueren	Stichting Natuurstad (Natuur en Milieu-educatie)	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME	Stichting	Te continueren
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:				Rotterdam			
Publiek belang:				Het bevorderen van kennis en waardering voor natuur en milieu in Rotterdam onder meer door de exploitatie van kinderboerderijen en educatieve tuinen en het aanbieden van lesprogramma's over natuur, milieu en duurzaamheid.			
Bestuurlijk belang:				Benoeming van alle leden van de raad van toezicht, benoemingsrecht voor de directeur, informatierecht voor alle benodigde informatie			
Financieel belang:				Kapitaalstorting van €340.000 en en jaarlijkse subsidie van €875.000.			
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)				Onvoldoende toezicht door de raad van toezicht of onvoldoende bestuur door de directeur-bestuurder op de uitvoering van de in de subsidie genoemde prestaties t.b.v. het realiseren van de gestelde beleidsdoelen.			
Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2019:				Exploitatie van de Rotterdamse kinderboerderijen en het aanbieden van programmering en expertise over natuur- en milieu-educatie en dierenwelzijn op kinderboerderijen en educatieve tuinen.			
Financiële gegevens				Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	
Netto resultaat:				Nog niet opgericht	Bij opstellen nog niet opgericht	0	
Eigen vermogen per 31/12:				Nog niet opgericht	Bij opstellen nog niet opgericht	561	

Verenigingen

Ook een coöperatieve vereniging kan een verbonden partij zijn. Een coöperatieve vereniging heeft als doel in bepaalde materiële behoeften van de leden te voorzien. In tegenstelling tot een gewone vereniging kan een coöperatieve vereniging de aansprakelijkheid van de leden beperken of helemaal uitsluiten. Bij de volgende commanditaire vereniging zijn de leden uitgesloten van aansprakelijkheid (UA). Bij een gewone vereniging zijn de leden wel hoofdelijk aansprakelijk.

Te continueren gemeentelijke deelname in verenigingen

De gemeente continueert haar deelname in de vereniging Wigo4it. Wigo4it is een coöperatie die in dienst van en samen met de vier grootste gemeenten integrale ICT-oplossingen ontwikkelt voor de aanvragen en verstrekken van uitkeringen, het begeleiden van mensen naar werk en het aanvragen en verstrekken van zorg.

Gemeentelijke deelname in nieuw op te richten verenigingen of nieuwe gemeentelijke deelname in bestaande verenigingen

Geen.

Te beëindigen gemeentelijke deelname in verenigingen

Geen.

Te continueren gemeentelijke deelname in verenigingen

Verbonden	Taakveld	Soort	Status
partij			
Wigo4it C.V.	Inkomensregelingen	Vereniging	Te continueren
V.			partij
Wigo4it C.V.	Inkomensregelingen	Vereniging	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:			Den Haag
Publiek belang:	Zonder winstoogmerk de ICT-functie voor de sociale diensten van de G4 verzorgen. De afgelopen jaren hebben de diensten de overstap gemaakt naar dezelfde ICT-systemen voor de gemeentelijke taken rond 'werk' en 'inkomen'. Wigo4it beheert deze systemen en ontwikkelt ze door.		

Bestuurlijk Vertegenwoordiging door het college van B en W (vakwethouder) in de algemene deelnemersvergadering.
belang: Het bestuur heeft een externe adviesraad ingesteld om de visie en aanpak van Wigo4it te kunnen spiegelen aan de kennis en ervaring van deskundigen en managers van binnen en buiten de overheid.

Financieel In het deelnemersconvenant staat dat elke deelnemer € 25.000 in het eigen vermogen van de Coöperatie Wigo4it U.A. stort.
belang: Daarnaast is er een jaarlijkse bijdrage. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam is in 2020 € 13,5 mln.

Risico- Indien van toepassing worden risico's afgedekt door het vormen van een voorziening binnen de corporatie.
inschatting
(BBV, art. 11
eerste lid, sub b)

Ontwikkelingen De vervanging van de software applicatie Socrates evenals het doorvoeren van life cycle management als continu proces zijn en belangrijke speerpunten. In 2019 en 2020 wordt bezien op welke wijze de G4 haar ICT innovatie gaat realiseren, waarbij ook beleidsdoelen wordt gekeken naar de markt. De te maken keuzes hebben effect op de opgave en de organisatie van Wigo4it.
voor 2020:

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	2.234	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	5.456	2.800	2.800
Vreemd vermogen per 31/12:	24.674	15.000	15.000

Gemeenschappelijke regelingen

De Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR) biedt overheden de mogelijkheid een deel van hun bestuurstaken te verplaatsen naar een openbaar lichaam. Dit wordt 'verlengd lokaal bestuur' genoemd. Gemeenten kunnen dan een openbaar lichaam instellen. Zo'n openbaar lichaam is een rechtspersoon en kent drie organen: een algemeen bestuur, een dagelijks bestuur en een voorzitter. Dit hoofdstuk gaat alleen in op de gemeenschappelijke regelingen die een 'verbonden partij' zijn. Daaronder vallen niet de zogeheten lichte regelingen, omdat in deze regelingen geen sprake is van een bestuurlijk onderdeel. Het zijn samenwerkingsverbanden zonder bestuursorganen.

Te continueren gemeentelijke deelname in gemeenschappelijke regelingen

De gemeente continueert in 2020 haar deelname in de volgende negen gemeenschappelijke regelingen: Metropoolregio Rotterdam - Den Haag, GGD Rotterdam- Rijnmond, Grondbank RZG Zuidplas, DCMR, Jeugdhulp Rijnmond, Nieuw Reijerwaard, Openbaar Lichaam Gezamenlijke Brandweer, Openbaar Lichaam Veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond en het Recreatieschap Rottemeren.

Gemeentelijke deelname in nieuw op te richten gemeenschappelijke regelingen of nieuwe gemeentelijk deelname in bestaande gemeenschappelijke regelingen

Volgens huidige inzichten is de gemeente niet van plan om in 2020 deel te nemen in nieuw op te richten of al bestaande gemeenschappelijke regelingen.

Te beëindigen deelname in gemeenschappelijke regelingen

De gemeente is niet van plan om haar deelname in een van de 10 gemeenschappelijke regelingen te beëindigen.

In Begroting 2019 is gemeld dat de gemeente uittreedt als lid van de gemeenschappelijke regelingen (recreatieschappen): Midden Delfland, Koepelschap Buitenstedelijk Groen, Voorne Putten Rozenburg en IJsselmonde. Inmiddels zijn het recreatieschap Midden Delfland en het Koepelschap Buitenstedelijk Groen opgeheven.

Voor het recreatieschap Voorne-Putten Rozenburg geldt dat de gemeente Rotterdam tot en met 2022 een uittreedvergoeding van € 150 per jaar betaalt. De gemeente Rotterdam heeft het beheer van de Landtong Rozenburg overgenomen van het recreatieschap. De naam van het recreatieschap is omgezet naar Voorne-Putten, mede als gevolg van uittreding door de gemeente Rotterdam en de overname van het beheer van eerdergenoemde landtong.

Het recreatieschap IJsselmonde blijft bestaan als gemeenschappelijke regeling met 5 deelnemers, zijnde de gemeenten Barendrecht, Albrandswaard, Hendrik Ido Ambacht, Ridderkerk en Zwijndrecht. De gemeente Rotterdam betaalt tot en met 2025 een jaarlijkse uittreedvergoeding van circa € 854.

Verbonden	Taakveld	Soort	Status
partij			
GGD Rotterdam-Rijnmond	Volksgezondheid	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
partij			
GGD Rotterdam-Rijnmond	Volksgezondheid	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:			Rotterdam
Publiek belang:	De lichamelijke gezondheid van de bevolking of van specifieke groepen beschermen en bevorderen, en daarnaast ziekten onder de bevolking voorkomen of vroegtijdig opsporen.		
Bestuurlijk belang:	De gemeente Rotterdam heeft één lid en één plaatsvervangend lid in het Algemeen Bestuur.		
Financieel belang:	Rotterdam voert deze regeling uit. Uitgaven voor de uitvoering van deze wettelijke taken en inkomsten vanuit regiogemeenten (inwonerbijdragen) zijn onderdeel van de gemeentebegroting. Voor het complete verzorgingsgebied Rotterdam-Rijnmond is het budget in 2020 € 9,5 mln. De regiogemeenten dragen daarvan		

€ 4,6 mln bij. De resterende € 4,8 mln komt voor rekening van de gemeente Rotterdam.

Aangezien Rotterdam deze regeling uitvoert, is onderstaande voor deze regeling niet van toepassing.

Risico- inschatting
(BBV, art. 11 eerste lid, sub b)

Er zijn op dit moment geen risico's voorzien die directe impact op de gemeente hebben.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020:

Bij de opstelling van de begroting 2019 zijn nieuwe afspraken gemaakt omtrent de omvang van het pakket basisproducten dat de GGD Rotterdam-Rijnmond voor alle gemeenten uitvoert. De omvang van het basispakket wordt steeds voor vier jaar vastgesteld en geldt ook nu weer voor een periode van vier jaar, van 2019-2022. Aanpassingen in het basispakket vinden in principe alleen plaats aan het begin van een nieuwe vierjaarsperiode. Zoals afgesproken en gebruikelijk is wordt in de begroting 2020 ook het indexpercentage zoals afgegeven door de Kring van Gemeentesecretarissen van de gehele regio Rotterdam-Rijnmond gehanteerd. Dit leidt tot een stijging van de uurtarieven met 3,4 % ten opzichte van 2019.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Eigen vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Vreemd vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Grondbank	Wonen en bouwen	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
RZG Zuidplas					Wonen en bouwen	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Den Haag

Publiek belang: Het behartigen van het belang van de gemeente Rotterdam in het ontwikkelingsgebied van de Zuidplas voor wat betreft de ontwikkeling van de woningbouw, bedrijventerreinen en het waarborgen van voldoende hoogwaardige plankwaliteit.

Bestuurlijk belang: De gemeente Rotterdam heeft één lid in het Dagelijks Bestuur lid, die tevens tweede vice-voorzitter is en een vervanger. Daarnaast heeft de gemeente Rotterdam twee leden in het Algemeen Bestuur.

Financieel belang: De gemeente Rotterdam draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling en is voor 40% deelnemer. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedraagt in 2020 € 0,9 mln.

Risico- inschatting
(BBV, art. 11 eerste lid, sub b)

Voor het negatieve eigen vermogen heeft de gemeente een voorziening getroffen en derhalve is het risico afgedekt.

In juni 2019 is door de gemeenteraad van Zuidplas een concept ontwikkelingsvisie vastgesteld en vrijgegeven voor verdieping, verrijking en versterking (inspraak). In deze visie staat op hoofdlijnen het

ontwikkelingsgebied van de 1e fase (ca. 4.000 woningen) en wordt een doorkijk gegeven voor een mogelijke tweede fase met woningbouw. Deze visie kan worden beschouwd als planologisch richtinggevend en zou daarmee effect kunnen hebben op de waardering van de gronden van de Grondbank. Vanuit Rotterdam en de Grondbank wordt er in het proces naar de definitieve ontwikkelingsvisie in goed overleg met Zuidplas (bij) gestuurd om tot een plan te komen waarbij zoveel als mogelijk recht wordt gedaan aan de belangen van de Grondbank.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: De kwalitatieve doelstellingen vanuit Rotterdam voor de ontwikkeling van de Zuidplaspolder zijn realisering van 30% sociale woningbouw, een goede HOV-verbinding en de realisatie van een dorps en landelijk woonmilieu met voornamelijk grondgebonden eengezinswoningen zodanig dat het complementair is aan het woonprogramma van Rotterdam. Een voortvarende aanpak om op zo kort mogelijke termijn te komen tot de daadwerkelijke start van de ontwikkeling is van groot belang. Voor 2020 staat onder andere het opstellen van de ontwikkelingsstrategie op de planning.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	3.274	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	-18.875	0	0
Vreemd vermogen per 31/12:	93.137	95.500	95.500

Instandhouding en Beheer DCMR	Milieubeheer	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Instandhouding en Beheer DCMR	Milieubeheer	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren					
Algemene gegevens								
Vestigingsplaats:								Schiedam
Publiek belang: De milieuproblemen in de regio Rijnmond worden aangepakt door intensieve samenwerking tussen betrokken overheden. Rotterdam heeft een groot deel van de uitvoering van de milieutaken neergelegd bij de DCMR Milieudienst Rijnmond. Die geeft bijvoorbeeld milieuvergunningen af, voert controles uit, begeleidt bodemsaneringen of laat milieumetingen uitvoeren. De dienst stelt ook milieupertise beschikbaar en adviseert rond het beleid van de gemeente Rotterdam.								
Bestuurlijk belang: De wethouder Milieu zit in Dagelijks Bestuur, de wethouders Milieu en Financiën zitten in het Algemeen Bestuur								
Financieel belang: De gemeente Rotterdam draagt jaarlijkse naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedraagt in 2020 € 17,7 mln.								
Risico-inschatting: DCMR kent een systeem van risicomanagement. Voor in beeld zijnde risico's zijn bestemmingsreserves gevormd. Daarnaast wordt een weerstandsvermogen aangehouden van 3% van de gemiddelde opbrengst								

(BBV, art. 11 van drie voorgaande jaren. Mochten er zich risico's voordoen waar niet in voorzien is, en waarvoor ook het eerste lid, sub b) weerstandsvermogen ontoereikend is, dan kan Rotterdam uit hoofde van deelname in de gemeenschappelijke regeling voor ca 1/3 worden aangesproken.

Ontwikkelingen Ook in 2020 ligt de aandacht binnen de organisatie en het werkpakket van de GR DCMR op de en vergunningverlenings-, toezichts- en handhavingstaken. Daarnaast ligt de nadruk op de voorbereidingen voor beleidsdoelen de implementatie van de toekomstige Omgevingswet. voor 2020:

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	-1	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	5.680	3.453	2.551
Vreemd vermogen per 31/12:	9.669	11.100	10.000

Jeugdhulp Rijnmond	Maatwerkdienstverlening Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
			Jeugdhulp Rijnmond	Maatwerkdienstverlening	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens						
Vestigingsplaats:						Rotterdam
Publiek belang:						Een kwalitatief goede en efficiënte uitvoering van jeugdhulp in het Rijnmondgebied van de gemeenschappelijke regeling.
Bestuurlijk belang:						Elke deelnemende gemeente wijst vanuit haar College van B en W een vertegenwoordiger in het Algemeen Bestuur aan, alsmede een plaatsvervanger.
Financieel belang:						De gemeente draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling en is voor ongeveer 53% deelnemer. De deelnemersbijdrage van de gemeente is in 2020 € 119,5 mln, waarvan € 8,5 mln voor VTRR en € 1,4 mln uit het transformatiefonds afkomstig (hetgeen binnen de GRJR wordt uitgegeven). De gemeenschappelijke regeling Jeugdhulp Rijnmond is een inkoopcombinatie van vijftien gemeenten voor de inzet van jeugdhulp en kent slechts een klein eigen vermogen (ongeveer 1,0%) en geen vreemd vermogen. Ze sluit geen financieringen af (schulden/vreemd vermogen). Bij een eventueel tekort dragen de gemeenten naar rato bij en bij een overschot (nettoresultaat) ontvangen zij naar rato.
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)						Er is een risico op verhoging van de bijdragen van gemeenten, dit betekent dat Rotterdam de bijdrage moet verhogen, als er een naheffing komt.
Ontwikkelingen en						Samen met zorgaanbieders wil het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp Rijnmond (GRJR) ervoor zorgen dat alle jeugdigen zich veilig en gezond kunnen ontwikkelen: thuis, op school

beleidsdoelen en in de wijk. Dit betekent dat gemeenten en zorgaanbieders gezamenlijk erop toezien dat alle jeugdigen de hulp krijgen die zij nodig hebben. De GRJR voorziet met dat doel in inkoop van specialistische jeugdhulp, inclusief de subsidiëring van VTRR en de Gecertificeerde Instellingen.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	-19.926	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	-	249	249
Vreemd vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Metropoolregio	Overhead	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Rotterdam - Den Haag				Metropoolregio	Overhead	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rotterdam

Publiek belang: De samenwerking tussen de gemeenten bevorderen met het oog op een voorspoedige ontwikkeling in het gebied en het beheer van de voorzieningen rond verkeer en vervoer en het economisch vestigingsklimaat die aan de regio toevertrouwd zijn.

Bestuurlijk belang: Burgemeester en portefeuillehouders Verkeer & Vervoer en Economie & Werkgelegenheid nemen zitting in Algemeen Bestuur.

Financieel belang: De gemeente Rotterdam draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling voor het onderdeel Economisch Vestigingsklimaat. De overige bijdrage is afkomstig uit Rijksmiddelen (BDU Verkeer en Vervoer). De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedraagt in 2020 € 1,73 mln,- (€2,68 per inwoner).

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b): In 2016 besloot het Algemeen Bestuur van de MRDH om zowel de bestaande als de toekomstige financiering van RET en HTM over te nemen van de gemeenten Rotterdam resp. Den Haag. Behalve de gemeente Albrandswaard hebben alle gemeenten een instemmende zienswijze ingediend voorafgaande aan voorgenemd besluit. (hiermee is de balanspositie ultimo 2017 fors uitgebreid met 891 miljoen euro). De voornaamste reden voor deze overname was, dat hiermee per jaar tenminste € 6 miljoen meer voor de bekostiging van de door de MRDH uit te voeren wettelijke taak t.a.v. verkeer en vervoer beschikbaar is. De hieraan verbonden risico's zijn beperkt, o.a. omdat de MRDH zelf zorg draagt voor de integrale bekostiging van rente en afschrijving van alle door haar goedgekeurde railinvesteringen in het OV. Voor de afdekking van het resterende risico heeft de MRDH een risicoreserve ingesteld.

Ook heeft het algemeen bestuur van de MRDH na zienswijze door de regiogemeenten op 21 december 2017 de Verordening bussenleningen vastgesteld. De belangrijkste overweging voor het instellen van deze

verordering is het faciliteren van adequate en goedkopere financieringsmogelijkheden voor vervoerbedrijven ten behoeve van de gewenste transitie naar zero emissie busvervoer. Voor elke verstrekte lening wordt een toereikende risicoreservering opgebouwd als onderdeel van het eigen vermogen van de MRDH.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: Het algemeen bestuur van de MRDH heeft op 12 juli 2019 de Strategische agenda 2020: Samen aan het werk! vastgesteld. De Strategische Agenda omvat naast de twee kerntaken, verkeer en vervoer en economisch vestigingsklimaat, vanuit de twee kerntaken ook een aantal terreinen die met deze twee kerntaken onlosmakelijk verbonden zijn. De verstedelijkingsopgave kan niet los worden gezien van de infrastructuur. Woningen bouwen kan alleen als openbaar vervoer, wegen en fietspaden daar goed op afgestemd zijn. En de economie vereist dat de energietransitie goed verloopt.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	7.936	7.245	6.150
Eigen vermogen per 31/12:	15.361	21.899	28.427
Vreemd vermogen per 31/12:	1.543.298	921.818	1.059.650

Nieuw-Reijerwaard	Wonen en bouwen	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
				Nieuw-Reijerwaard	Wonen en bouwen	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Gemeente Ridderkerk

Publiek belang: De GR Nieuw Reijerwaard heeft tot doel en als belang het binnen diens rechtsgebied ontwikkelen en realiseren van minimaal 90 hectare bedrijventerrein op de locatie Nieuw Reijerwaard met de daarbij horende ontsluiting en het daarbij horende groen.

Bestuurlijk belang: Benoeming twee leden en twee plaatsvervangende leden van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur.

Financieel belang: De gemeente Rotterdam draagt naar rato risico in deze gemeenschappelijke regeling.

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b): Ondanks dat de vraag naar vrije kavels fors is toegenomen, blijft het uitgifte tempo en de hoogte van de grondprijzen een aandachtspunt. Er is voldoende belangstelling vanuit de markt, maar dit heeft nog niet geleid tot concrete uitgiftes.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: Het jaar 2020 zal worden gekenmerkt door een grote aandacht voor Marketing, Sales & Acquisitie. Daarnaast vergen voorbereiding en uitwerking de nodige aandacht waarbij de grondaankopen onverminderd doorgaan. De jaren erna zullen steeds meer in het teken staan van uitvoering.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	0	0	0

Eigen vermogen	0	0	0
per 31/12:			
Vreemd vermogen	145.409	137.671	146.490
per 31/12:			

Openbaar Lichaam	Crisisbeheersing en brandweer	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Gezamenlijke Brandweer				Openbaar Lichaam	Crisisbeheersing en brandweer	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren

Algemene gegevens

Vestigingsplaats: Rozenburg

Publiek belang: De Gezamenlijke Brandweer is een samenwerkingsverband tussen bedrijven in het haven- en industriegebied van Rotterdam en de Gemeente Rotterdam. De organisatie verzorgt in dit gebied de brandbestrijding en hulpverlening en heeft daarbij de verplichting tot het instand houden van een bedrijfsbrandweer (Wet veiligheidsregio's) overgenomen van de bedrijven die aangesloten zijn.

Bestuurlijk belang: Het bestuur bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeente Rotterdam en de bedrijven en wordt voorgezeten door de burgemeester van Rotterdam.

Financieel belang: De gemeente Rotterdam draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedraagt in 2020 € 8,9 mln.

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b): De kosten voor de deelnemende bedrijven worden steeds hoger door in het huidige bekostigingsmodel. Er wordt geïnvesteerd in een lange termijn oplossing voor de toekomstige financierbaarheid van deze Publiek-Private Samenwerking. Dit wordt in de loop van 2020 afgerond.

Ontwikkelingen en beleidsdoelen voor 2020: *Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA)*

Uitgaande van een tijdelijk uitstel in 2019, zal in 2020 de organisatie worden voorbereid op de implementatie van de WNRA. Aan de ene kant is dat een juridisch inhoudelijke voorbereiding (scholing, uitwerking, planning, etc.) en aan de andere kant is dat veelal communicatie met de organisatie over de inhoud en het proces.

Management Development

In 2020 zal nadrukkelijker worden geïnvesteerd in management-development. Het gaat daarbij om het werken aan meer persoonlijke effectiviteit, om de samenwerking en positieve dynamiek tussen het leidinggevende kader te bevorderen.

Voertuigen

In navolging van de gekozen lijn staat in 2020 de (kleine) CE, die gebruikt wordt door de vrijwilligers van Rozenburg, op de nominatie om vervangen te worden. In 2020 zal naast de opgegeven investeringen ook nader worden gekeken naar een verdere optimalisering van de onderhoudscyclus en bijbehorende administratie en registratie. Tevens zal worden onderzocht of

implementatie van een vorm van MOC (Management of Change) in dit kader wenselijk is.

Strategisch huisvestingsplan

Het jaar 2020 zal in het teken staan van het verder tot uitvoering brengen van het strategisch huisvestingsplan. De noodzakelijke stappen zullen worden gezet om de huisvesting verder te voltooien van het hoofdkantoor, het IBP-materiaal (Incidentenbestrijdingsplan, IBP) en het vrijwillig gedeelte van Rozenburg.

De stappen zijn het gevolg en conform het huisvestingsplan zoals dit is goedgekeurd in 2019.

Opleiden & oefenen – Vakbekwaam Blijven

Meer nog dan in de voorgaande jaren het geval is geweest, zal in 2020 geïnvesteerd moeten worden in realistisch industrieel oefenen. Om kwalitatief goed te kunnen oefenen dient rekening gehouden te worden met een drietal aspecten, oefenen met schuimvormend middel, Wijze van uitvoering artikel 31-oefeningen, realistisch oefenen. In 2019 is gestart met overleg en planvorming hierover, in 2020 zullen concrete vervolgstappen worden genomen.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	-48	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	2.752	1.972	2.842
Vreemd vermogen per 31/12:	15.929	15.521	16.554

Openbaar lichaam	Crisisbeheersing en brandweer	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond				Openbaar lichaam	Crisisbeheersing en brandweer	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens							
Vestigingsplaats:							Rotterdam
Publiek belang: Gemeenten zijn op basis van art. 9 van de Wet Veiligheidsregio's verplicht gemeenschappelijke regelingen te treffen om de taken die in deze artikelen staan uit te voeren.							
In de VRR werken de Regionale Brandweer, Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen, Ambulancezorg en de Gemeenschappelijke Meldkamer van politie, brandweer en ambulance intensief samen. Zij bieden professionele hulp en bescherming bij mogelijke risico's en bedreigingen.							
Bestuurlijk belang:							De burgemeester van Rotterdam is voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur van de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond.
Financieel							De inwonerbijdrage van de gemeente Rotterdam aan de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond is 57,6% van

belang: de totale inwonersbijdragen van de regiogemeenten voor crisisbeheersing en rampenbestrijding. De deelnemersbijdrage van de gemeente is in 2020 € 50,55 mln.

Risico- de grootste risico's zijn de aanbesteding van de ambulancezorg in 2021 en met name de invoering van de inschatting WNRA en de gevolgen daarvan voor bezoldiging vrijwilligers. (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)

Ontwikkelingen *Beleidsdoelen*
 en Ook voor 2020 zal de VRR zich inzetten voor het creëren van een zo veilig mogelijke leefomgeving. Hierbij beleidsdoelen focust de VRR zich op: innovatie en hulpverlening op maat en het zijn van een expertisecentrum voor een voor 2020: gezonde leefomgeving en veiligheid, die middenin de samenleving staat en qua organisatie de verbinding tussen medewerkers van afdelingen wil versterken.

Ontwikkelingen
 Belangrijke ontwikkelingen voor 2020 zijn de extra inzet op het werven van voldoende kwalitatief ambulancepersoneel en is er extra aandacht voor tweede loopbaanbeleid brandweerlieden. Verder worden er voorbereidingen getroffen voor de invoering van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) en kijkt de VRR ook hoe zij in de toekomst wenst om te gaan met de status van brandweervrijwilligers. Tot slot wordt het beheer van de meldkamer overgedragen naar de landelijke meldkamer.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	/ 1.421	0	647
Eigen vermogen per 31/12:	12.781	7.391	7.456
Vreemd vermogen per 31/12:	64.800	67.504	50.813

Recreatieschap	Ruimte en wonen	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren	Te	Verbonden partij	Taakveld	Soort	Status
Rottemeren					Recreatieschap	Ruimte en wonen	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
					Rottemeren			

Algemene gegevens
 Vestigingsplaats: Schiedam

Publiek belang: Het behartigen van het gemeenschappelijk belang van de deelnemers voor wat betreft de ontsluiting, de ontwikkeling, aanleg en het beheer in het kader van de openlucht recreatie en waar mogelijk het toerisme en van natuur en landschap in het gebied waarvoor de regeling geldt.

Bestuurlijk belang: De gemeente Rotterdam heeft één zetel in het Dagelijks Bestuur en drie zetels in het Algemeen Bestuur.

Financieel De gemeente Rotterdam draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling. De deelnemersbijdrage

Risico- Recreatieschap Rottemeren kent een systeem van risicomanagement. Voor in beeld zijnde risico's zijn inschatting (BBV, bestemmingsreserves gevormd. Daarnaast wordt een weerstandsvermogen aangehouden. art. 11 eerste lid, sub b)

Ontwikkelingen Er is een kader en koers voor het recreatief landschapspark Rottemeren opgesteld en vastgesteld door de en beleidsdoelen resp. deelnemers. Het komende jaar wordt vanuit dit kader gewerkt aan een ontwikkelingsplan, een voor 2020: masterplan voor dit gebied. Daarnaast wordt in deelgebied Lage Bergse Bos gestart met nieuwe ontwikkeling vanwege de herinrichting als gevolg van aanleg verlengde A16.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto resultaat:	48	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	16.301	11.050	10.046
Vreemd vermogen per 31/12:	6.990	4.073	6.416

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Pagina 113

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft inzage in de ontwikkeling van het weerstandsvermogen, waarbij de financiële risico's worden afgezet tegen de weerstandscapaciteit die beschikbaar is om ze op te vangen.

[Beleid](#)[Risico's](#)[Benodigde weerstandscapaciteit](#)[Beschikbare weerstandscapaciteit](#)[Weerstandsvermogen](#)[Ontwikkeling](#)[Wettelijk voorgeschreven kengetallen](#)

Beleid

De gemeente Rotterdam wil voorkomen dat elke niet begrote, financiële tegenvaller direct dwingt tot bezuinigen, zonder dat hiertoe een onnodig hoge, financiële buffer wordt aangehouden. Hiertoe wordt periodiek geïnventariseerd welke majeure financiële risico's (groter dan € 1,0 mln) de gemeente loopt, waarvoor geen beheersmaatregelen of voorzieningen zijn getroffen en geen verzekering is afgesloten. Op basis hiervan wordt door middel van risico-simulatie de benodigde weerstandscapaciteit bepaald en afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Het beleid is erop gericht om de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit (i.c. het weerstandsvermogen) ten minste 1,00 te laten zijn.

Risico's

In onderstaande tabel worden de voornaamste financiële risico's ($\geq \text{€ } 1,0 \text{ mln}$) weergegeven en toegelicht. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen kwantificeerbare en niet-quantificeerbare risico's. Per risico is een inschatting gemaakt van de kans dat het risico optreedt, de financiële gevolgen en het jaar waarin de gemeente het risico loopt.

Kwantificeerbare risico's

Kwantificeerbare risico's	Kans op risico	Ingeschat minimumbedrag (x € 1.000,-)	Ingeschat maximumbedrag (x € 1.000,-)	Kans op optreden in jaar
Grondexploitatie	buiten model		83.000	2019 e.v.

Op basis van het meest actuele Meerjarenperspectief Grond & Vastgoed is door middel van een risicoanalyse het financiële effect bepaald van de risico's die volgen uit de marktanalyse van wonen en werklocaties, en van de algemene prijsontwikkelingen. Hiervoor zijn de omgevingsrisico's vertaald in verschillende scenario's en is de benodigde weerstandscapaciteit berekend.

Leningen en garanties	buiten model		60.091	2019
			14.952	2020 e.v.

Bij het verstrekken van leningen en het verlenen van garanties loopt de gemeente het risico dat de betrokken partijen niet aan hun financiële verplichtingen kunnen voldoen en de gemeente financiële schade oploopt. De gemeente berekent de risico's op wanbetaling van de betreffende geldnemers aan de hand van een methodiek die ook wel door banken wordt gehanteerd.

Inkomensregeling (BUIG)	50%	0	50.000	2020 e.v.
-------------------------	-----	---	--------	-----------

Het risico bestaat dat de uitkering die de gemeente van het Rijk ontvangt voor het verstrekken van uitkeringen aan bijstandsgerechtigden tekortschiet om de hiermee samenhangende lasten te dekken. Het Rijk verdeelt het landelijk beschikbare budget voor het verstrekken van deze uitkeringen (het zogeheten macrobudget BUIG) tussen de gemeenten. De ophoging van het macrobudget vanwege verhoogde instroom statushouders is incidenteel voor 2018 en 2019 (voor Rotterdam respectievelijk circa € 10 mln en € 6 mln). Vanaf 2020 is juist sprake van een korting van het macrobudget, nl. - € 2 mln in 2020, - € 6 mln in 2021 en - € 9 mln in 2022. In combinatie met de relatief gunstige ontwikkeling van het bijstandsvolume (positief) en de nog altijd ongunstige positie van Rotterdam in het objectief verdeelmodel voor de BUIG (negatief) schatten we de kans op het optreden van een tekort op de BUIG in 2020 op 50%. Het maximale tekort op de BUIG bedraagt 10% van het budget (van circa € 500 mln); voor een eventueel extra tekort kan een beroep worden gedaan op de vangnetregeling, voor zover dat extra tekort door de accountant als rechtmatig is beoordeeld.

Warmtebedrijf	15%	0	134.400	2020 e.v.
---------------	-----	---	---------	-----------

Het investeringsbesluit voor de Leiding over Oost was gepland voor medio 2019, maar is vertraagd. Op dit moment worden meerdere opties voor het vervolg in beeld gebracht. Het toegenomen risico in dit dossier vindt zijn neerslag in een verhoogd beslag op de Kredietrisicoreserve in het kader van de verstrekte borgstelling. Voor de beoordeling van het restrisico in het kader van het weerstandsvermogen wordt rekening gehouden met een investeringsbesluit in 2020. Op het moment van dit

investeringsbesluit zal de gemeente extra aandelenkapitaal storten en zal het Warmtebedrijf de lening bij de BNG volledig aflossen. De boekwaarde zal dan oplopen naar € 134,4 mln. Wij zien een risico van 15% dat deze boekwaarde zal moeten worden afgewaardeerd. Op grond van de scenariokeuze door uw raad zal deze risicobeoordeling herzien worden.

Renterisico	50%	0	2.974	2019
	50%	0	17.841	2020
	50%	0	34.823	2021
	50%	0	43.518	2022
	50%	0	44.742	2023

Bij toekomstige financiering loopt de gemeente een renterisico. Dit is het risico dat de marktrente waartegen wordt geleend hoger uitvalt dan eerder is geraamd. Tevens bestaat er een renterisico op het moment van renteherziening bij een lopende lening. Een stijging van de rentetarieven ten opzichte van de begroting leidt namelijk tot hogere rentelasten. Bij het berekenen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt er vanuit gegaan dat een structurele rentestijging van 2% ten opzichte van de verwachtingen moet kunnen worden opgevangen.

Gemeentefonds (omvang)	50%	0	10.000	2019 e.v.
------------------------	-----	---	--------	-----------

Er zijn drie risico's met betrekking tot het Gemeentefonds: het risico dat het Rijk bezuinigt op het Gemeentefonds, het risico dat de verdeling door het Rijk wordt herzien en het risico dat de bestaande verdelingsmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd.

Gemeentefonds (ontwikkeling verdeelmaatstaven)	50%	0	10.000	2019 e.v.
--	-----	---	--------	-----------

Er zijn drie risico's met betrekking tot het Gemeentefonds: het risico dat het Rijk bezuinigt op het Gemeentefonds, het risico dat de verdeling door het Rijk wordt herzien en het risico dat de bestaande verdelingsmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd.

Gemeentefonds (herijking)	50%	0	10.000	2021
	40%	0	20.000	2022
	30%	0	30.000	2023

Er zijn drie risico's met betrekking tot het Gemeentefonds: het risico dat het Rijk bezuinigt op het Gemeentefonds, het risico dat de verdeling door het Rijk wordt herzien en het risico dat de bestaande verdelingsmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd. Afgelopen periode heeft het Rijk een aantal onderzoeken gestart die te maken hebben met de herziening van de financiële verhoudingen tussen het Rijk en de gemeenten. Deze herziening is gepland per 2021. Vanaf 2021 kan een gemeente er jaarlijks cumulatief € 15 per inwoner op voor- of achteruit gaan. Indien deze overgangsregeling wordt aangepast, verandert het maximale bedrag.

OZB-opbrengsten	50%	0	10.000	2019 e.v.
-----------------	-----	---	--------	-----------

De begrote en gerealiseerde OZB-opbrengsten kunnen van elkaar afwijken. Oorzaken zijn onder meer het continu in beweging zijn van de stad en het daardoor niet vaststaan van de grondslag, onzekere uitkomsten van beroeps- en bezwaarprocedures en effecten van de conjunctuur op de waardeontwikkeling en oninbaarheid.

Tweedelijns Wmo	50%	0	30.000	2020 e.v.
-----------------	-----	---	--------	-----------

In 2015 is de uitvoering van de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) overgedragen aan gemeenten. Deze decentralisaties in het Sociaal Domein gingen gepaard met forse bezuinigingen én een geheel nieuwe werkwijze. De zorg is veel dichterbij georganiseerd, wat heeft geresulteerd in een (gewenst) toegenomen bereik van Rotterdammers. Daarmee zijn de kosten van vooral de Wmo gestegen. De toegekende extra budgetten (bij de Voorjaarsnota 2017 en het Coalitieakkoord 2018) en het daaraan gekoppelde maatregelenpakket om de zorguitgaven te laten dalen, lopen de komende jaren af. Ondanks positieve effecten van het maatregelenpakket duiden recente prognoses op een verdere stijging van de zorgkosten bij ongewijzigd beleid. Vooral vanwege een doorgaande groei in cliëntaantallen en vooralsnog beperkte daling van de uitgaven per cliënt, blijven de uitgaven stijgen. Daarmee blijft de opgave om bij te sturen onverminderd groot.

Bovendien heeft de lobby bij het Rijk (start Interbestuurlijk Programma (IBP)) nog weinig opgeleverd. De uitwerking van de Bestuursopdracht Zorg o.b.v. het nieuwe integrale beleidsplan Zorg, Welzijn en Jeugd moet voor de langere termijn aanknopingspunten bieden om de bandbreedte van het risico te verminderen.

Tweedelijns Wmo (maximalisatie eigen bijdrage)	50%	0	12.600	2019 e.v.
--	-----	---	--------	-----------

Er gaat een aanzuigende werking uit van het inkomens- en vermogensafhankelijk maken van de eigen bijdrage voor de Wmo. Vanaf 2019 is deze eigen bijdrage gemaximeerd op € 17,50 per 4 weken. Onduidelijk is hoe groot de aanzuigende werking van deze maatregelen uit het regeerakkoord zal zijn. In opdracht van het ministerie van VWS heeft het CPB berekend dat de extra kosten als gevolg van de aanzuigende werking landelijk € 140 mln bedragen. Eerdere onderzoeken door o.a. SEO wijzen in de richting van een aanzuigende werking die substantieel hoger uitkomt dan € 140 mln (tussen de € 300 en € 500 mln). In het coalitieakkoord is rekening gehouden met de CPB-raming. Het restant wordt als risico opgenomen. Het Rotterdamse aandeel van 3,5% (gebaseerd op het aandeel van Rotterdam in de Integratie-uitkering Sociaal Domein, Wmo ambulante) van dit restant vormt het extra risico ter grootte van € 12,6 mln per jaar.

Een eerste eigen meting over de periode november 2018 – maart 2019 laat een significante stijging van het aantal Wmo-aanvragen zien. Landelijk zijn er afspraken gemaakt tussen VWS en VNG om middels een monitor de effecten van de maatregel in de praktijk goed te kunnen volgen. Uitvoering is belegd bij een externe partij (Significant). De monitor verschijnt 1x per jaar in september (2019 t/m 2022). Er wordt onder meer gekeken naar de aanzuigende werking. De uitkomsten van de monitor op dit punt bieden op termijn mogelijk aanknopingspunten om de bandbreedte van de meerkosten (het risicobedrag) omlaag te brengen.

Tweedelijns Jeugdhulp (woonplaatsbeginsel)	50%	0	11.500	2021 e.v.
--	-----	---	--------	-----------

Door een wijziging in de grondslagen van het woonplaatsbeginsel voor jeugdzorg per 1 januari 2019 zullen de budgetten voor pleegzorg en voogdij opnieuw worden verdeeld over gemeenten. Een eerste doorrekening resulteerde in een structureel financieel nadeel voor Rotterdam. In dat geval zal Rotterdam het groeiend aantal jeugdigen in jeugdhulp niet binnen de beschikbare budgetten kunnen opvangen. Gesprekken met het Rijk lopen over de berekeningsgrondslagen. De invoerdatum is 1 januari 2021.

Ruimen bommen	25%	0	9.000	2019 e.v.
---------------	-----	---	-------	-----------

Voorheen ontving de gemeente Rotterdam een vast jaarlijks bedrag van het Rijk voor het ruimen van bommen. Met ingang van 2015 geldt een nieuwe regeling. Op grond daarvan subsidieert het Rijk 70% van de ruimingskosten. Dit betekent dat de gemeente Rotterdam voor de overige 30% zelf dekking moet vinden. Het uitgangspunt is dat er niet meer actief geruimd wordt en dat er zoveel mogelijk kosten ten laste van gemeentelijke projecten worden gebracht. Uiteindelijk bestaat een risico dat geraamd wordt op € 9,0 mln.

Mogelijke compensatieregeling Joodse oorlogsslachtoffers	50%	0	2.600	2022
--	-----	---	-------	------

Het vorige college heeft besloten om, in navolging van Amsterdam en Den Haag, onderzoek te laten uitvoeren naar de omgang met joodse eigendommen in Rotterdam tijdens en na de oorlog, en naar de behandeling van joodse oorlogsslachtoffers na de oorlog door de gemeente Rotterdam. Uit onderzoek kan blijken dat rekening moet worden gehouden met een compensatieregeling. De hoogte en omvang van een eventuele compensatie is afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek.

Risico-opslag niet-kwantificeerbare risico's	50%	0	50.000	2019 e.v.
--	-----	---	--------	-----------

Voor de niet-kwantificeerbare risico's wordt een opslag in het risicosimulatiemodel opgenomen. Deze risico's worden hierna afzonderlijk toegelicht.

Risico-opslag grote projecten	50%	0	25.000	2019 e.v.
-------------------------------	-----	---	--------	-----------

Op projectniveau wordt een post onvoorzien gehanteerd. Voor de grote investeringsprojecten wordt daarnaast een opslag in het risicosimulatiemodel opgenomen.

Uitbreiding wettelijke taken VVE (Voor- en Vroegschoolse Educatie)	50%	0	500	2020
--	-----	---	-----	------

	50%	0	7.300	2021
--	-----	---	-------	------

	50%	0	8.200	2022
--	-----	---	-------	------

	50%	0	8.200	2023
--	-----	---	-------	------

Het wordt met ingang van 2020 wettelijk verplicht om aan doelgroeppeuters 16 uur voorschoolse educatie per week te bieden. Om de uitvoerbaarheid van het stelsel én het doel van voorkomen van segregatie overeind te houden is gelijktijdige uitbreiding van het voorschoolse aanbod voor niet-doelgroeppeuters naar 8 uur onvermijdelijk. Op dit moment echter onduidelijk in hoeverre ouders ook daadwerkelijk gebruik gaan maken van het extra aanbod.

Wijziging werkgeverspremies 2020	50%	0	18.000	2020 e.v.
----------------------------------	-----	---	--------	-----------

Nog niet gepubliceerde werkgeverspremies (met name pensioenpremies) voor het jaar 2020 kunnen leiden tot financiële consequenties. Dit wordt meegenomen bij de VJN 2020. E.e.a. heeft een doorwerking naar het indexeringspercentage van subsidies.

Financieel risico i.r.t. enkele deelnemingen in investeringsfondsen	50%	0	5.000	2019
---	-----	---	-------	------

Een investeringsfonds is een verbonden partij, waarin de gemeente, vaak met andere partijen, participeert ter realisering van maatschappelijk rendement. Via een investeringsfonds, investeert de gemeente in projecten met een hoog risicoprofiel, die op de reguliere kapitaalmarkt geen financiering kunnen aantrekken. Investeringsfondsen zijn daarmee risicovoller dan andere verbonden partijen (deelnemingen). Vanwege dit hoge risicoprofiel is tijdige en volledige terugbetaling aan het fonds niet gegarandeerd.

In het beleidskader Verbonden Partijen & Governance Samenwerkingsrelaties 2019 - 2022 is voorgesteld de risico's verbonden aan participatie in investeringsfondsen inzichtelijk te maken in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van begroting en rekening. Deze risico's dekt de gemeente af in de Algemene reserve.

De risico's verbonden aan deelname in investeringsfondsen worden geraamd op 50% van de actuele boekwaarden fondsen.. Dit percentage is een marktconform percentage (zo hanteert de provincie Zuid-Holland ter zake eenzelfde beleid). Deze bekleemde reserve dient dekking bij afboekingen van fondsen te bieden.

Boekwaarde bestaande investeringsfondsen (IQ, ICOS, Swanbridge en Guide Plus) bedraagt per 1 september 2019 € 5 mln. Het voornemen van dit college is om meerdere investeringsfondsen te vormen t.b.v. thema's als burger en maatschappij, groei van de stad en energietransitie.

*Risico btw Sportbesluit 2019 (gemeente en Sportbedrijf)	30%	2.593	2.593	2019 e.v.
*Risico btw Sportbesluit 2019 (Sportfondsen en Topsportcentrum)	50%	465	465	2019 e.v.

Op 30 oktober 2018 heeft het college besloten tot een tweesporen aanpak op de naderende wijziging van het btw-sportbesluit waarmee een verruiming wordt voorzien van de btw-vrijstelling voor de sportsector. Het tweesporenbeleid geldt voor het Sportbedrijf, waarbij enerzijds wordt uitgegaan van winstbeoging van het Sportbedrijf en daarmee behoud van de btw-positie richting fiscus en anderzijds een aanvraag voor subsidie om het eventueel verlies van die btw-positie te kunnen compenseren. Belang van de gemeente en het Sportbedrijf is om de aftrekbaarheid van btw op investeringen en activiteiten te behouden of te doen compenseren door subsidie. Uit een recente kamerbrief blijkt dat de gemeente naar verwachting circa 68% van de btw aanvraag vergoed krijgt. Het risico is derhalve berekend op de 32% die niet voor compensatie in aanmerking komt. Het totaalbedrag aan te compenseren btw (in de SPUK aanvraag aan VWS) bedraagt € 8.103, waarvan € 3.592 m.b.t. de gemeente en € 4.511 m.b.t. het sportbedrijf. Uit een recente kamerbrief met de stand van zaken betreffende het beroep op de SPUK en BOSA-subsidie in het kader van de verruiming van de sportvrijstelling blijkt dat circa 68% van de aanvraag vooralsnog voor compensatie in aanmerking komt. Het risico is berekend op de 32% van de aanvraag die niet voor compensatie in aanmerking komt.

*Risico btw Onderwijs activiteiten (Sportbedrijf en natuurstad)	50%	1.250	1.250	2019 e.v.
---	-----	-------	-------	-----------

Het Sportbedrijf heeft in juli 2018 op advies van Bureau Rijksheffingen een brief aan de Belastingdienst Rijnmond gestuurd met daarin de standpuntbepaling dat de activiteiten van het Sportbedrijf, waarvoor de gemeente een inkoopbedrag betaalt, te kwalificeren als één met btw belaste prestatie. De Belastingdienst heeft in dezen nog geen uitspraak gedaan. Indien de Belastingdienst het standpunt van het Sportbedrijf onderschrijft, dan kan de gemeente de door het Sportbedrijf in rekening gebrachte btw op de inkoopfactuur volledig voor compensatie in aanmerking laten komen. Hetzelfde kan dan gelden voor de btw die de stichting Natuurstad de gemeente te zijner tijd in rekening gaat brengen over de subsidie.

*Nieuwe afspraak overgangsregeling functioneel leeftijdsontslag (FLO) brandweerpersoneel bij de Veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond	50%	500	1.000	2021 e.v.
---	-----	-----	-------	-----------

Door een wijziging in de regeling FLO is er voor de Veiligheidsregio Rotterdam een financiële onzekerheid ontstaan. De hoogte van het risico is onzeker omdat er nog vragen bestaan wanneer aan de regeling betaald moet worden en omdat nog niet bekend is wat het rendement is op levensloopstortingen die de afgelopen jaren door de VRR zijn gedaan en hoe deze verrekend gaan worden. Daarnaast kent het proces voor de individuele medewerker vele keuzemogelijkheden waardoor schattingen van de kosten onzeker blijven.

Niet-kwantificeerbare risico's

Niet kwantificeerbare risico's

Risico achtervang Waarborgfonds Sociale Woningbouw

De Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) heeft als doel om de toegang tot de kapitaalmarkt voor de deelnemende woningcorporaties te bevorderen. Tegen betaling van een borgstellingsvergoeding door de betreffende woningcorporaties biedt het WSW zekerheid aan geldgevers voor het geval die woningcorporaties niet aan hun financiële verplichtingen voldoen. Er zijn verschillende vangnetten en buffers voor het WSW. Als deze ontoereikend zijn, dan worden Rijk en gemeenten aangesproken op hun achtervang.

Risico achtervang Waarborgfonds Eigen Woningen

De Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) biedt via de Nationale Hypotheekgarantie aan geldgevers zekerheid voor het geval de hypotheekgever niet aan zijn financiële verplichtingen voldoet. Indien het fondsvermogen ontoereikend is, wordt aanspraak gemaakt op de achtervang van Rijk en gemeenten. Voor hypotheekafsluiting na 1 januari 2011 is sprake van 100% achtervang van het Rijk.

Enecogroep N.V. - aandeelhouderschap

De gemeente Rotterdam heeft in het najaar van 2017 het principebesluit genomen om het aandelenbezit in Eneco Groep N.V. (hierna: Eneco te verkopen). Na de voorbereidende werkzaamheden in 2018 is het transactieproces begin 2019 definitief gestart. Bij publicatie van deze begroting bevindt de transactie zich in de fase waarin een geselecteerd aantal partijen een bindend bod voorbereiden en kunnen indienen. De huidige verwachting is dat in 2020 de keuze voor de koper aan de 44 aandeelhoudende gemeenten kan worden aangeboden en de transactie kan worden afgerond (zie voor een verdere toelichting de paragraaf Verbonden Partijen). Het risico bestaat dat de aandelenverkoop niet doorgaat. Bijvoorbeeld omdat er überhaupt geen geschikte koper kan worden gevonden omdat marktomstandigheden verslechteren of er geen serieuze interesse van potentiële kopers (meer) is dan wel dat een (ruime) meerderheid van de aandeelhouders bij het nog te nemen definitieve besluit niet instemmen met de voorgestelde koper. Als er geen afbouw van de aandelen plaatsvindt, blijft de gemeente aandeelhouder van Eneco. Dit betekent dat de gemeente geen verkoopopbrengst zal ontvangen waarmee een potentiële dekkingsbron van de ambities uit het Coalitieakkoord wegvalt.

Omgevingswet

De implementatie van de omgevingswet kent nog veel onzekerheid op het gebied van procesaanpassingen, ICT/automatisering en derving van leges. Deze kosten zijn op dit moment niet met zekerheid te ramen.

Risico op schade aan gemeentelijke kunstcollectie

De gemeentelijke kunstcollectie is niet verzekerd. De gemeente is risicodragend voor eventuele schade aan de collectie.

Uitvoeringsprogramma Lood in de bodem

De verantwoordelijkheid voor de aanpak van 'bodempluim' heeft het rijk bij provincies en (grote) gemeenten neergelegd. De marktwaarde van gemeentelijke objecten en gronden kan theoretisch dalen door de aanwezigheid van bodemverontreiniging. In de eerste helft van 2020 wordt het huidige concept van het Uitvoeringsprogramma Bodempluim voorzien van een financiële paragraaf, aan de hand waarvan de risico's duidelijk worden.

Risico op schade a.g.v. natuurrampen en terrorisme

Het is niet ondenkbaar dat Rotterdam te maken krijgt met een ramp of een daad van terrorisme, die leidt tot forse financiële schade voor de gemeente Rotterdam.

Vennootschapsbelasting

Door de Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen zijn onder meer gemeenten met ingang van 2016 voor ondernemingsactiviteiten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb).

Op het taakveld Vennootschapsbelasting (Vpb) boekt de gemeente de raming van het te betalen bedrag vennootschapsbelasting als last. Het gaat om het geraamde bedrag van de aanslag vennootschapsbelasting voor het betreffende begrotingsjaar of verantwoordingsjaar. Dit bedrag is de gemeente verschuldigd vanwege de fiscale winst die de gemeente per saldo realiseert op ondernemingsactiviteiten in het begrotingsjaar, na eventuele verrekening van fiscale verliezen uit eerdere begrotingsjaren.

De gemeente Rotterdam gaat ervan uit dat de activiteiten lease, bedrijfsreiniging, containerservice en verkoop restafval (deels) onder deze belastingplicht vallen. De totale lasten raamt de gemeente voor 2019 en volgende jaren op structureel € 800. De Vpb-belastingplicht wordt op de betreffende taakvelden waar deze ontstaat, nader toegelicht.

De Rijksbelastingdienst heeft de gemeente Rotterdam vragen gesteld over een aantal gemeentelijke activiteiten waarvoor nu geen Vpb-plicht bestaat. Dit zijn vastgoedbeheer, het beschikbaar stellen van ruimte voor reclameuitingen en over de verhuur van brandstofverkooppunten. De gemeente neemt hierbij het standpunt in dat geen sprake is van Vpb-plichtige ondernemersactiviteiten, maar van vermogensbeheer. De Rijksbelastingdienst heeft op dit moment hierover nog geen definitief standpunt ingenomen. In de loop van dit jaar wordt dat standpunt verwacht. In afwachting hiervan wordt dit risico voorlopig als een niet kwantificeerbaar risico opgenomen.

---

* Nieuwe risico's.

Op basis van dit overzicht is de benodigde weerstandscapaciteit berekend. Deze berekening is voor het gros van de risico's gemaakt met behulp van een risicosimulatiemodel, waarbij is uitgegaan van een zekerheidspercentage van 95%. Dit wil zeggen dat de benodigde weerstandscapaciteit in 95% van de gevallen toereikend is om de risico's te dekken.

De benodigde weerstandscapaciteit in verband met de risico's inzake grondexploitaties en borgstellingen en garanties wordt afzonderlijk berekend, met behulp van een model dat op deze specifieke risico's is toegesneden.

Als we de risico's vergelijken met de risico's die we in de Voorjaarsnota 2019 voorzagen dan is het risico Aanleg parkeervoorzieningen in Hoek van Holland i.v.m. de Brexit niet meer opgenomen omdat de parkeervoorzieningen inmiddels zijn aangelegd en bekend is welk deel voor rekening van de gemeente Rotterdam komt.

Ook zijn er een aantal risico's waar in de Voorjaarsnota 2019 nog geen rekening mee werd gehouden, maar die nu wel zijn opgenomen. Dit is het geval bij het btw risico sportbesluit, het btw risico voor onderwijsactiviteiten en de overgangsregeling Functioneel LeeftijdOntslag bij de Veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond.

Voor de overige risico's geldt dat de verwachte omvang van het risico en de kans geactualiseerd zijn. De grootste wijzigingen hebben zich voorgedaan bij de volgende risico's:

- Leningen en Garanties: het toegenomen risico voor het Warmtebedrijf vindt zijn neerslag op het risico Leningen en Garanties aangezien er in 2019 een hoger beslag gelegd wordt op de Financieringsreserve in het kader van de verstrekte borgstelling
- Renterisico: dit risico is per saldo over de jaren iets afgenomen t.g.v. een lager begroot financieringstekort

- Gemeentefonds (herijking): de kans dat het risico zich in de jaren 2022 en verder voordoet is licht verhoogd ten opzichte van de Voorjaarsnota 2019 aangezien het er op lijkt dat de herziening van het gemeentefonds grondiger wordt aangepakt dan eerder voorzien
- Tweedelijns WMO: de cliëntaantallen vooralsnog blijven stijgen en de eerder verwachte daling van de uitgaven per cliënt vooralsnog beperkt is waardoor het maximum risicobedrag verhoogd is t.o.v. de Voorjaarsnota 2019

Benodigde weerstandscapaciteit

Onderstaande tabel laat de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit zien. In vergelijking met de voorgaande jaren valt de benodigde weerstandscapaciteit lager uit. Dit wordt met name verklaard door een andere berekeningswijze van de benodigde weerstandscapaciteit inzake het renterisico. Tot 2018 stelde de gemeente zich ten doel om de omslagrente, waarmee de gemeentelijke rentelasten aan de gemeentelijke activiteiten worden toegerekend, over een periode van vier jaren gelijk te houden. Hiertoe werd het renterisico over de periode van vier jaren cumulatief berekend. De Financieringsreserve had als doel om dit renterisico af te dekken en was onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit. Met ingang van 2018 is het wettelijk voorgeschreven dat de omslagrente de werkelijke rentelasten volgt. Als gevolg hiervan is de Financieringsreserve opgeheven en wordt de benodigde weerstandscapaciteit inzake het renterisico niet meer cumulatief berekend over een periode van vier jaren, maar telkens over het betreffende jaar. Dit is consistent met de wijze waarop de benodigde weerstandscapaciteit van de andere risico's wordt berekend.

Benodigde weerstandscapaciteit (bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Benodigde weerstandscapaciteit	305	205	219	250	260	265	267

In 2017 was de benodigde weerstandscapaciteit hoog in vergelijking met de jaren erop, onder meer vanwege het cumulatief renterisico. Na 2018 neemt de benodigde weerstandscapaciteit toe, o.a. vanwege een hoger meerjarig risico voor grondexploitaties, een verhoogd risico voor het Warmtebedrijf en risico wijziging werkgeverspremies 2020.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode (vanaf 2018) voorzichtiger berekend dan voorheen. Waar voorheen ook het vrij aanwendbare deel van alle bestemmingsreserves en een deel van de stille reserves bij de berekening werden betrokken, wordt vanaf heden - voorzichtigheidshalve - nog slechts gerekend met de volgende bestanddelen:

- de Algemene reserve
- de bestemmingsreserves die zijn gevormd om een specifiek financieel risico af te dekken (kortweg aangeduid als: de risicoreserves)
- de wettelijk verplichte stelpost voor onvoorziene lasten (kortweg aangeduid als: stelpost onvoorzien).

Met deze wijziging wordt beter aangesloten bij het primaire doel van het weerstandsvermogen: het opvangen van plotselinge, niet begrote financiële tegenvallers, zonder dat er direct moet worden bezuinigd. Stille reserves lenen

zich in de praktijk niet of nauwelijks voor het opvangen van plotselinge financiële tegenvallers, omdat ze niet per direct gerealiseerd kunnen worden. En het aanwenden van bestemmingsreserves, die voor een specifiek doel worden aangehouden, moet de facto worden opgevat als een bezuiniging.

Met de wijziging wordt bovendien beter aangesloten bij de wijze waarop de andere G4-gemeenten de beschikbare weerstandscapaciteit berekenen.

Dit geeft het volgende beeld:

Beschikbare weerstandscapaciteit (bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Financieringsreserve	82	0	0	0	0	0	0
Kredietrisicoreserve	68	71	70	70	70	70	70
Bestemmingsreserve BUIG meerjarig	69	29	20	13	13	13	13
Bestemmingsreserve Decentralisatie AWBZ	7	4	2	1	1	1	1
Bestemmingsreserve Tweedelijns Wmo en Jeugdhulp	0	5	27	13	13	13	13
Risicoreserves	226	109	119	97	97	97	97
Algemene reserve	77	180	163	168	179	172	235
Stelpost onvoorzien	1	0	1	1	1	1	1
Vrij aanwendbaar deel bestemmingsreserves	484	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Stille reserves	50	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Beschikbare weerstandscapaciteit	838	289	283	266	277	270	333

Weerstandvermogen

Conform coalitieakkoord wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode gestuurd op een weerstandsvermogen van minimaal 1,00, passend bij de financiële risico's die de gemeente loopt. Dit houdt in dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de financiële risico's op te vangen. Met andere woorden: de beschikbare weerstandscapaciteit is tenminste gelijk aan de benodigde weerstandscapaciteit.

Onderstaande tabel laat zien hoe het weerstandsvermogen zich in de periode 2019-2023 naar verwachting ontwikkelt. Het weerstandsvermogen laat vanaf 2017 een dalende lijn zien. In 2023 wordt de beschikbare weerstandscapaciteit aangevuld door de intensivering uit het coalitieakkoord in jaarschijf 2023 terug te draaien en toe te voegen aan de Algemene reserve.

De vergelijking met voorgaande jaren gaat mank. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode conservatiever berekend dan voorheen. Hiermee wordt beter aangesloten bij het primaire doel van het weerstandsvermogen: het opvangen van niet begrote financiële tegenvallers, zonder dat er direct moet worden bezuinigd. En er wordt beter aangesloten bij de wijze waarop de andere G4-gemeenten de

berekening maken. Ook de benodigde weerstandscapaciteit wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode anders berekend.

Weerstandsvermogen (bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Beschikbare weerstandscapaciteit	838	289	283	266	277	270	333
Benodigde weerstandscapaciteit	305	205	219	250	260	265	267
Weerstandsvermogen	2,75	1,41	1,29	1,06	1,07	1,02	1,25

Norm gemeente Rotterdam o.g.v. Coalitieakkoord 2018-2022: minimaal 1,00

Ontwikkeling

In onderstaande tabel is te zien dat het weerstandsvermogen t.o.v. de Voorjaarsnota 2019 voor alle jaren gestegen is.

Vanaf 2020 neemt de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit per jaar toe door de risico's die we voorzien.

De beschikbare weerstandscapaciteit is toegenomen door mutaties op de risicoreserves BUIG, WMO en Jeugdhulp en de Algemene reserve. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt in 2023 aangevuld door de intensiveringen uit het coalitieakkoord terug te draaien en toe te voegen aan de Algemene reserve.

Weerstandsvermogen (bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Beschikbare weerstandscapaciteit (Begroting 2019)	838	272	230	223	223	221	
Benodigde weerstandscapaciteit (Begroting 2019)	305	205	197	203	212	213	
Weerstandsvermogen (Begroting 2019)	2,75	1,33	1,17	1,10	1,05	1,04	
Beschikbare weerstandscapaciteit (Voorjaarsnota 2019)		289	257	242	255	253	253
Benodigde weerstandscapaciteit (Voorjaarsnota 2019)		205	227	241	254	253	253
Weerstandsvermogen (Voorjaarsnota 2019)		1,41	1,13	1,00	1,00	1,00	1,00
Beschikbare weerstandscapaciteit (Begroting 2020)			283	266	277	270	333
Benodigde weerstandscapaciteit (Begroting 2020)			219	250	260	265	267
Weerstandsvermogen (Begroting 2020)			1,29	1,06	1,07	1,02	1,25

Wettelijk voorgeschreven kengetallen

Onderstaand worden uitsluitend de financiële kengetallen weergegeven die op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording moeten worden vermeld in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Het complete overzicht van alle door de gemeente Rotterdam gehanteerde financiële kengetallen, inclusief toelichting, is terug te vinden in het onderdeel [Financiële kengetallen](#).

Verplichte financiële kengetallen o.g.v. BBV	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Netto schuldquote	56,3%	54,1%	59,0%	71,9%	76,7%	79,1%	74,8%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	44,9%	47,3%	53,0%	66,4%	71,6%	74,4%	70,7%
Solvabiliteitsratio	31,1%	30,8%	28,3%	23,0%	21,6%	20,5%	23,0%
Structurele exploitatieruimte	3,6%	5,5%	1,1%	4,2%	4,2%	0,8%	2,1%
Grondexploitatie	-4,5%	-4,5%	-5,9%	-5,8%	-5,7%	-5,9%	-5,8%
Belastingcapaciteit	99%	99%	103%	105%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Financiën

Pagina 114

Financiën

Balans

Financiële kengetallen

Grondslagen

Overzicht van baten en lasten

Samenvatting bijstellingen

Balans

Pagina 115

Balans

Dit onderdeel bevat de geprognosticeerde balans en het kasstroomoverzicht. Daarnaast wordt nog verwezen naar overige onderdelen zoals Reserves, Investeringsvoorstel en Voorzieningen.

[Balans](#)[Kasstroomoverzicht](#)[Reserves](#)[Voorzieningen](#)

Balans

Hieronder wordt de geprognosticeerde balans gepresenteerd. In deze balans wordt per categorie een prognose gegeven voor de periode tot en met 2023.

VASTE ACTIVA	1-1-2019	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Immateriële vaste activa	22.959	35.257	41.950	39.910	37.871	36.328
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	22.959	35.257	41.950	39.910	37.871	36.328
Materiële vaste activa	2.536.333	2.750.100	2.958.688	3.011.979	3.024.847	2.996.478
Investerings met een economisch nut	1.965.952	2.048.833	2.156.507	2.174.123	2.173.784	2.175.172
Investering met een economisch nut waarvoor te bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	141.233	154.403	170.279	163.497	156.976	146.855
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	429.148	546.864	631.902	674.359	694.087	674.451
Financiële vaste activa	618.441	599.192	699.174	680.801	662.009	643.002
Kapitaalverstrekingen	381.036	388.414	505.852	505.289	504.727	504.493
Leningen	215.998	198.455	181.159	163.639	145.697	127.212
Overige Langlopende leningen	20.657	12.323	12.163	11.873	11.585	11.297
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	750	0	0	0	0	0
Totaal vaste activa	3.177.733	3.384.549	3.699.812	3.732.690	3.724.727	3.675.808
VLOTTENDE ACTIVA						
Voorraden	-148.986	-202.924	-195.039	-188.409	-190.375	-188.918
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	335.014	335.014	335.014	335.014	335.014	335.014
Liquide middelen	2.716	0	0	0	0	0
Overlopende activa	147.659	147.659	147.659	147.659	147.659	147.659
Totaal vlottende activa	336.403	279.749	287.634	294.264	292.298	293.755
TOTAAL ACTIVA	3.514.136	3.664.298	3.987.446	4.026.954	4.017.025	3.969.563
VASTE PASSIVA						
Eigen Vermogen	1.082.798	1.036.885	918.822	868.617	824.438	911.991
Algemene reserve	184.288	162.842	167.637	179.162	172.022	234.825
Bestemmingsreserves	898.510	874.043	751.185	689.455	652.416	677.166
Resultaat na reserveringen	0	0	0	0	0	0
Vreemd Vermogen	1.691.338	1.945.979	2.387.190	2.476.903	2.511.153	2.376.138

Voorzieningen	60.957	58.649	58.795	58.895	59.016	59.029
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1.630.381	1.887.330	2.328.395	2.418.008	2.452.137	2.317.109
Totaal vaste passiva	2.774.136	2.982.864	3.306.012	3.345.520	3.335.591	3.288.129
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	446.075	387.509	387.509	387.509	387.509	387.509
Overlopende passiva	293.925	293.925	293.925	293.925	293.925	293.925
Totaal vlottende passiva	740.000	681.434	681.434	681.434	681.434	681.434
TOTAAL PASSIVA	3.514.136	3.664.298	3.987.446	4.026.954	4.017.025	3.969.563

Kasstroomoverzicht

Het geprognosticeerde kasstroomoverzicht geeft een overzicht van de banksaldi en liquide middelen die beschikbaar zullen zijn en van het gebruik van deze geldmiddelen in de komende jaren. Het kasstroomoverzicht is opgesteld met behulp van de geprognosticeerde balans op basis van de indirecte methode en bestaat uit de volgende drie onderdelen:

1. Kasstromen uit operationele activiteiten
2. Kasstromen uit investeringsactiviteiten
3. Kasstromen uit financieringsactiviteiten

KASSTROMEN UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN	2019	2020	2021	2022	2023
Exploitatieresultaat	-45.913	-118.063	-50.205	-44.179	87.553
<i>Aanpassing voor:</i>					
Afschrijvingen MVA en waardeverminderingen	120.767	129.175	139.610	142.838	142.530
Afschrijvingen bijdragen aan activa in eigendom van derden	852	857	2.040	2.039	1.543
Mutatie voorzieningen	-2.308	146	100	121	13
Mutatie vaste schulden (excl. Leningen og)	-704	-1.047	-1.047	-1.047	-1.047
<i>Subtotaal</i>	118.607	129.131	140.703	143.951	143.039
Vorraden en onderhanden werk	53.938	-7.885	-6.630	1.966	-1.457

Mutatie in werkkapitaal

Kortlopende uitzettingen (excl. Liquide middelen)	0	0	0	0	0
Kortlopende schulden (excl. Rek.-couranten en kortlopende leningen)	0	0	0	0	0
Overlopende activa	0	0	0	0	0
Overlopende passiva	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0
Kasroom uit operationele activiteiten	126.632	3.183	83.868	101.738	229.135
KASSTROMEN UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN	2019	2020	2021	2022	2023
Investerings	-389.221	-411.247	-211.326	-162.515	-124.254
Desinvesterings en bijdragen derden	41.537	65.934	18.425	6.809	10.093
<i>Subtotaal</i>	-347.684	-345.313	-192.901	-155.706	-114.161
Verstrekkings leningen ug (woningcorporaties en verbonden partijen)	0	0	0	0	0
Aflossingen leningen ug (woningcorporaties en verbonden partijen)	17.543	17.296	17.520	17.942	18.485
<i>Subtotaal</i>	17.543	17.296	17.520	17.942	18.485
Verstrekkings overige leningen ug en uitzettingen > 1 jaar	-4	-325	0	0	0
Aflossingen overige leningen ug en uitzettingen > 1 jaar	9.088	485	290	288	288
<i>Subtotaal</i>	9.084	160	290	288	288
Mutatie kapitaalverstrekkings	-7.378	-117.438	563	562	234
Kasroom uit investeringsactiviteiten	-328.435	-445.295	-174.528	-136.914	-95.154
KASSTROMEN UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN	2019	2020	2021	2022	2023
Mutatie kortlopende geldleningen	-58.566	0	0	0	0
Aangetrokken leningen og	899.375	875.747	495.801	61.172	0
Aflossingen leningen og	-641.722	-433.635	-405.141	-25.996	-133.981
Kasroom uit financieringsactiviteiten	199.087	442.112	90.660	35.176	-133.981
Mutatie geldmiddelen	-2.716	0	0	0	0

Reserves

Zie voor dit onderdeel de balanspagina [Reserves](#).

Voorzieningen

Zie voor dit onderdeel de balanspagina [Voorzieningen](#).

Reserves

Pagina 116

Reserves

Reserves zijn middelen die in het verleden opzij zijn gezet om in de toekomst te kunnen besteden. De meeste reserves hebben een specifiek bestedingsdoel. De Algemene Reserve is vrij aanwendbaar.

[Vermogensspecificatie Reserves Investeringsvoorstel & Langetermijn investeringsplan \(LTIP\) Investeringsvoorstel Financieel kader - dekking IFR - GO - NPRZ](#)

Vermogensspecificatie Reserves

Hieronder staat de verloopstaat van de bestemmingsreserves van de gemeente Rotterdam. Door op het informatie-icoontje te klikken is het meerjarig verloop te zien en een algemene toelichting per reserve.

Begroting	31-12- 2019	31-12- 2020	31-12- 2021	31-12- 2022	31-12- 2023
-----------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	341	341	293	245	197
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Citylab 010

Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
-------------------------------	------------	------------	------------	------------	------------

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve Citylab 010	341	341	293	245	197
--------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd als dekking voor juridische verplichtingen projecten Citylab.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2015 (van 1-1-2016 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
----------------------	------------	------------	-------------	---------	-----------

Begroting 2019	1.383	0	1.023	19	341
----------------	-------	---	-------	----	-----

Begroting 2020	341	0	0	0	341
----------------	-----	---	---	---	-----

Raming 2021	341	0	48	0	293
-------------	-----	---	----	---	-----

Raming 2022	293	0	48	0	245
-------------	-----	---	----	---	-----

Raming 2023	245	0	48	0	197
-------------	-----	---	----	---	-----

Bestemmingsreserve	0	1.329	2.658	3.987	5.316	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	-------	-------	-------	-------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Verkiezingen

Bestemmingsreserves

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	0	1.329	2.658	3.987	5.316
--------------------	---	-------	-------	-------	-------

Verkiezingen

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor het opvangen van fluctuaties in de jaarrekening door kosten voor verkiezingen.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2013 (vanaf 1-1-2013)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	1.529	1.329	2.858	0	0
Begroting 2020	0	1.329	0	0	1.329
Raming 2021	1.329	1.329	0	0	2.658
Raming 2022	2.658	1.329	0	0	3.987
Raming 2023	3.987	1.329	0	0	5.316

Bestemmingsreserve	202	202	202	202	202	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Masterplan

Dienstverlening

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve Masterplan	202	202	202	202	202
-------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Dienstverlening

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor dekking van éénmalige uitgaven kadernotitie dienstverlening.

Raadsbesluit: 2008 (van 15-04-2008 t/m nog nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	302	0	100	0	202
Begroting 2020	202	0	0	0	202
Raming 2021	202	0	0	0	202
Raming 2022	202	0	0	0	202
Raming 2023	202	0	0	0	202

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Gebiedscommissies

gebieden

Bestemmingsreserves

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
--------------------	---	---	---	---	---

Gebiedscommissies gebieden

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd uit de invlechting van deelgemeentelijke reserves en bestemd voor bijzondere uitgaven van de gebiedscommissies.

Raadsbesluit: Inzake invlechting Deelgemeenten (van diverse t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	47	0	47	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	3	3	3	3	3	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Friciekosten BMR 14+

Bestemmingsreserves

Griffie

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
Bestemmingsreserve	3	3	3	3	3

Friciekosten BMR 14+

Griffie

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Friciekosten BMR 14+ Griffie is ingesteld om een impuls te geven aan de versnelde uitstroom van (deelgemeentelijke) Griffiemedewerkers die na de ontwikkeling en implementatie van het gewijzigde bestuurlijke model (BMR14+) niet meer binnen de formatie passen. De frictiekosten zijn zowel bedoeld om de loonkosten van deze Griffiemedewerkers te dekken, die niet gedekt kunnen worden binnen het toegekende loonkostenbudget, als ook voor kosten die voortkomen uit arrangementen om deze medewerkers te stimuleren een andere betrekking te vinden.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2012 (vanaf 1-1-2013)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	64	0	61	0	3
Begroting 2020	3	0	0	0	3
Raming 2021	3	0	0	0	3
Raming 2022	3	0	0	0	3
Raming 2023	3	0	0	0	3

Bestemmingsreserve	34	34	34	34	34	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	----	----	----	----	----	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Gemeentelijke

klokkenluidersregeling

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
Bestemmingsreserve Gemeentelijke klokkenluidersregeling	34	34	34	34	34

Doel Reserve: Deze bestemmingsreserve dient voor het dekken van eventuele juridische kosten benodigd om de klokkenluider te ondersteunen.

Raadsbesluit:

Besluit van College van B&W d.d. 2-10-2007 (vanaf 2007)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	34	0	0	0	34
Begroting 2020	34	0	0	0	34
Raming 2021	34	0	0	0	34
Raming 2022	34	0	0	0	34
Raming 2023	34	0	0	0	34

Egalisatiereserve 114 114 114 114 114

Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
-----------	------------	------------	------------	------------	------------

Ombudsman

Bestemmingsreserves

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
Egalisatiereserve Ombudsman	114	114	114	114	114

Doel Reserve: Dit betreft een egalisatiereserve met als doel de werkzaamheden van de Ombudsman Rotterdam te waarborgen.

Raadsbesluit:

Jaarrekening 2014 (vanaf 1-1-2015)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	114	0	0	0	114
Begroting 2020	114	0	0	0	114
Raming 2021	114	0	0	0	114
Raming 2022	114	0	0	0	114
Raming 2023	114	0	0	0	114

Egalisatiereserve 20 20 20 20 20

Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
-------------------------------	------------	------------	------------	------------	------------

Ombudsman

Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

derdengelden

Egalisatiereserve Ombudsman	20	20	20	20	20
-----------------------------	----	----	----	----	----

derdengelden

Doel Reserve: Dit betreft een egalisatiereserve met als doel te waarborgen dat de derdengelden gewaarborgd zijn.

Raadsbesluit:

Afspraak d.d. 23 maart 2005 tussen Ombudsman en gemeenteraad (vanaf 31-12-2006)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	20	0	0	0	20
Begroting 2020	20	0	0	0	20
Raming 2021	20	0	0	0	20
Raming 2022	20	0	0	0	20
Raming 2023	20	0	0	0	20

Egalisatiereserve	205	205	205	205	205	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Rekenkamer						Bestemmingsreserves					
						Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
						Egalisatiereserve Rekenkamer	205	205	205	205	205
						Doel Reserve:	Dit is een egalisatiereserve met als doel de onderzoeken van de Rekenkamer Rotterdam te waarborgen.				
						Raadsbesluit:	Jaarrekening 1999 (vanaf 1-1-2000)				
						Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
						Begroting 2019	205	0	0	0	205
						Begroting 2020	205	0	0	0	205
						Raming 2021	205	0	0	0	205
						Raming 2022	205	0	0	0	205
						Raming 2023	205	0	0	0	205

Bestemmingsreserve	373	353	333	313	293	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
B&W Fonds						Bestemmingsreserves					
						Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
						Bestemmingsreserve	373	353	333	313	293
						B&W Fonds					
						Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd voor het doen van relatief kleine uitgaven voor doeleinden met een ideëel of charitatief karakter.				
						Raadsbesluit:	Begroting 2019 (vanaf 13-11-2019)				
						Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
						Begroting 2019	393	0	20	0	373
						Begroting 2020	373	0	20	0	353
						Raming 2021	353	0	20	0	333
						Raming 2022	333	0	20	0	313
						Raming 2023	313	0	20	0	293

Bestemmingsreserve	80	135	190	245	300	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Commissiereizen						Bestemmingsreserves					
						Bestuur en dienstverlening	1.537	2.976	4.367	5.758	7.149
						Bestemmingsreserve	80	135	190	245	300
						Commissiereizen					
						Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van de kosten inzake commissiereizen over de gehele raadsperiode.				

Raadsbesluit: 10m bestuursrapportage 2018 (van 20-12-2018 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	55	55	30	0	80
Begroting 2020	80	55	0	0	135
Raming 2021	135	55	0	0	190
Raming 2022	190	55	0	0	245
Raming 2023	245	55	0	0	300

Bestemmingsreserve 165 240 315 390 465

Begroting Bestemmingsreserves 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Voorlichting /
communicatie
verkiezingen

Bestuur en dienstverlening 1.537 2.976 4.367 5.758 7.149

Bestemmingsreserve Voorlichting / 165 240 315 390 465

communicatie verkiezingen

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van de kosten voor voorlichting, communicatie en promotie t.b.v. de gemeenteraadsverkiezingen.

Raadsbesluit: 10m bestuursrapportage 2018 (van 20-12-2018 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	142	75	52	0	165
Begroting 2020	165	75	0	0	240
Raming 2021	240	75	0	0	315
Raming 2022	315	75	0	0	390
Raming 2023	390	75	0	0	465

Verkeer en Vervoer 816 661 444 255 130

Bestemmingsreserve 186 156 64 0 0

Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Vervoer over Water

Bestemmingsreserves

Verkeer en Vervoer 816 661 444 255 130

Bestemmingsreserve 186 156 64 0 0

Vervoer over Water

Doel Reserve: In het kader van het project Vervoer over Water zijn afspraken gemaakt met de Verkeersonderneming en diverse participanten. Deze afspraken lopen door tot en met 2020. Om in de toekomst aan de verplichtingen te kunnen voldoen is deze bestemmingsreserve gevormd.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	319	0	133	0	186
Begroting 2020	186	0	30	0	156

Raming 2021	156	0	92	0	64
Raming 2022	64	0	64	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Parkeren gebieden

Bestemmingsreserves

Verkeer en Vervoer	816	661	444	255	130
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
--------------------	---	---	---	---	---

Parkeren gebieden

Doel Reserve: Voor € 110 (stand 01-01-2015) betreft dit middelen ter dekking van de jaarlijkse bijdrage (2013 tot en met 2017) aan de exploitatie van Parkeergarage Centrum Hoogvliet. Voor € 150 (stand 01-01-2015) betreft dit aanleg Parkeerplaatsen Rozenburg. De parkeerdruk in de Rozenburgse wijken is de afgelopen jaren fors toegenomen en veel Rozenburgers uiten hierover klachten. Tot slot is € 50 (stand 1-1-2015) afkomstig uit resultaatverdeling 2013 en is eveneens bestemd voor het uitvoeringsprogramma Parkeren Rozenburg.

Raadsbesluit: Inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	30	0	30	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	630	505	380	255	130	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Verkeer en Vervoer

2011

Bestemmingsreserves

Verkeer en Vervoer	816	661	444	255	130
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	630	505	380	255	130
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Verkeer en Vervoer

2011

Doel Reserve: De reserve Verkeer & Vervoer vormt de dekking van de gemeentelijke kosten voor verkeerseducatie, die niet op andere wijze begroot zijn. Op deze wijze is er vooralsnog dekking beschikbaar voor deze noodzakelijke activiteit.

Raadsbesluit: Tweede bestuursrapportage 2011 (van 2011 t/m niet van toepassing)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	755	0	125	0	630
Begroting 2020	630	0	125	0	505
Raming 2021	505	0	125	0	380
Raming 2022	380	0	125	0	255

Raming 2023	255	0	125	0	130
-------------	-----	---	-----	---	-----

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Nachtmetro

Bestemmingsreserves

Verkeer en Vervoer	816	661	444	255	130
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
--------------------	---	---	---	---	---

Nachtmetro

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Nachtmetro heeft als doel om de pilot nachtmetro in 2019 en de verlenging ervan te financieren. Voor de verlenging van de pilot nachtmetro is in 2019 het lastenbudget en de financiering uit de bestemmingsreserve Nachtmetro met een bedrag van € 248 verhoogd. De verlenging houdt in dat de nachtmetro ook in 2019 circa 1 uur langer zal doorrijden in de nacht van vrijdag op zaterdag en in de nacht van zaterdag op zondag.

Raadsbesluit: Resultaatbestemming 2018

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	248	0	248	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Economische zaken	2.021	2.021	2.021	2.021	2.021
-------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	1.227	1.227	1.227	1.227	1.227	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	-------	-------	-------	-------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Cofinanciering

Bestemmingsreserves

Europese subsidies

Economische zaken	2.021	2.021	2.021	2.021	2.021
-------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	1.227	1.227	1.227	1.227	1.227
--------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Cofinanciering

Europese subsidies

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Cofinanciering Europese subsidies is gevormd voor de cofinanciering van projecten in samenwerking met andere internationale partijen voor economische projecten in de gemeente Rotterdam. Een project wat hiervoor in aanmerking komt is het project "BRIDGE".

Raadsbesluit: 10m bestuursrapportage 2016 (van 15-12-2016 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	1.527	0	300	0	1.227
Begroting 2020	1.227	0	0	0	1.227
Raming 2021	1.227	0	0	0	1.227
Raming 2022	1.227	0	0	0	1.227

Raming 2023	1.227	0	0	0	1.227
-------------	-------	---	---	---	-------

Bestemmingsreserve	424	424	424	424	424	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Economie gebieden

Bestemmingsreserves

Economische zaken	2.021	2.021	2.021	2.021	2.021
-------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	424	424	424	424	424
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Economie gebieden

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Economie gebieden is gevormd in verband met de opheffing van de Deelgemeenten in 2014. Deze reserve is overgekomen naar Economie en is bestemd voor gebiedsontwikkeling, ondernemersondersteuning en economische visie in de voormalig Deelgemeenten Feijenoord (€ 881), Charlois (€ 20),Kralingen-Crooswijk (€ 10) en Hoek van Holland (€ 55).

Raadsbesluit: Inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	424	0	0	0	424
Begroting 2020	424	0	0	0	424
Raming 2021	424	0	0	0	424
Raming 2022	424	0	0	0	424
Raming 2023	424	0	0	0	424

Bestemmingsreserve	370	370	370	370	370	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

WerkLocaties

Bestemmingsreserves

Economische zaken	2.021	2.021	2.021	2.021	2.021
-------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	370	370	370	370	370
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

WerkLocaties

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Werklocaties is gevormd omdat in het collegeprogramma "kendoe 2014-2018" is opgenomen, dat drie winkelgebieden samen met de partijen in die gebieden, vitaler gemaakt dienen te worden. De winkelgebieden Boulevard Zuid, Noorderboulevard en Plein 1953 zijn geselecteerd. In 2015 is samen met de partijen in de winkelgebieden voor elk van de drie gebieden een plan van aanpak voor de periode 2016-2018 opgesteld. Die plannen worden samen met de partijen in de drie winkelgebieden uitgevoerd.

Raadsbesluit: Tweede bestuursrapportage 2014 (van 1-1-2015 t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	496	0	126	0	370
Begroting 2020	370	0	0	0	370
Raming 2021	370	0	0	0	370
Raming 2022	370	0	0	0	370
Raming 2023	370	0	0	0	370

Onderwijs	19.232	17.662	22.843	14.800	14.000
-----------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve	1.500	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Harmonisatie VvE

Bestemmingsreserves

Onderwijs	19.232	17.662	22.843	14.800	14.000
-----------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve	1.500	0	0	0	0
--------------------	-------	---	---	---	---

Harmonisatie VvE

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van financiële risico's omtrent implementatie harmonisatie voorschoolse en vroegschoolse educatie (VvE).

Raadsbesluit: Eerste bestuursrapportage 2016 (van 7-7-2016 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	1.500	0	0	0	1.500
Begroting 2020	1.500	0	1.500	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	65	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	----	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Leertijduitbreiding

Bestemmingsreserves

Onderwijs	19.232	17.662	22.843	14.800	14.000
-----------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve	65	0	0	0	0
--------------------	----	---	---	---	---

Leertijduitbreiding

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ten behoeve van het ontwikkelen van de Children's Zone, een onderwijsconcept voor het bestrijden van onderwijsachterstanden in het Nationaal Programma Rotterdam Zuid.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2012 (van 1-1-2013 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	342	0	277	0	65
Begroting 2020	65	0	65	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	488	276	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Vakmanschap in zorg,

haven en techniek

Bestemmingsreserves

Onderwijs	19.232	17.662	22.843	14.800	14.000
-----------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve	488	276	0	0	0
--------------------	-----	-----	---	---	---

Vakmanschap in zorg,

haven en techniek

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter financiering van het project Opleiden en Kiezen voor Vakmanschap in de Zorg, Haven en Techniek, als onderdeel van het uitvoeringsplan Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) 2012-2014.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2012 (van 1-1-2013 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	488	0	0	0	488
Begroting 2020	488	0	212	0	276
Raming 2021	276	0	276	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve 17.179 17.386 22.843 14.800 14.000

Regio deal onderwijs

Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Bestemmingsreserves

Onderwijs	19.232	17.662	22.843	14.800	14.000
Bestemmingsreserve	17.179	17.386	22.843	14.800	14.000
Regio deal onderwijs					

Doel Reserve: De Regio Deal bevat een samenhangende aanpak van Rijk en regio om de verschillende opgaven in Rotterdam Zuid aan te pakken. Met de Regio Deal Rotterdam Zuid vindt continuering en versnelling op diverse thema's in het kader van het NPRZ plaats. De reserve is nodig om de specifieke middelen voor de thema 'School' inzichtelijk te houden.

De inzet van de reserve is tweeledig:

- De reserve is enerzijds bestemd voor de herstructurering van het onderwijsaanbod (onderwijshuisvesting) voor huidige en toekomstige leerlingen op Rotterdam Zuid. (Eindresultaat reserve voor 14mln)
- Anderzijds is de reserve bestemd voor de onderdelen dagprogramming binnen en buiten de Children's Zone en aanpak lerarentekort. (Periodieke reserve voor het restant bedrag)

Raadsbesluit: Jaarrekening 2018 (1-1-2019 t/m 31-12-2023)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	14.000	8.250	5.071	0	17.179
Begroting 2020	17.179	8.250	8.043	0	17.386
Raming 2021	17.386	13.500	8.043	0	22.843
Raming 2022	22.843	0	8.043	0	14.800
Raming 2023	14.800	0	800	0	14.000

Cultuur, sport en 15.143 17.343 17.143 17.143 17.143

recreatie

Bestemmingsreserve	4.894	4.894	4.894	4.894	4.894	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Evenementenfonds						Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
						Bestemmingsreserve	4.894	4.894	4.894	4.894	4.894
						Evenementenfonds					
						Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Evenementenfonds is gevormd voor het financieren van toekomstige evenementen.				
						Raadsbesluit:	Jaarrekening 2012 (1-1-2013 t/m niet van toepassing)				
						Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
						Begroting 2019	4.247	900	253	0	4.894
						Begroting 2020	4.894	0	0	0	4.894
						Raming 2021	4.894	0	0	0	4.894
						Raming 2022	4.894	0	0	0	4.894
						Raming 2023	4.894	0	0	0	4.894

Bestemmingsreserve	6.276	8.276	8.276	8.276	8.276	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Tijdelijke maatregelen						Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
museum Boijmans van						Bestemmingsreserve Tijdelijke maatregelen	6.276	8.276	8.276	8.276	8.276
Beuningen						museum Boijmans van Beuningen					
						Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van de aanloopkosten van het collectiegebouw bij het museum Boijmans van Beuningen.				
						Raadsbesluit:	Jaarrekening 2015 (van 1-1-2016 t/m 31-12-2021)				
						Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
						Begroting 2019	3.876	2.400	0	0	6.276
						Begroting 2020	6.276	2.000	0	0	8.276
						Raming 2021	8.276	0	0	0	8.276
						Raming 2022	8.276	0	0	0	8.276
						Raming 2023	8.276	0	0	0	8.276

Bestemmingsreserve	947	947	947	947	947	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Friciekosten op						Bestemmingsreserves					
afstand zetten LCC's						Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
						Bestemmingsreserve	947	947	947	947	947
						Friciekosten op					
						afstand zetten LCC's					
						Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van personele lasten als gevolg van het afstoten van				

locaties Sport en Cultuur. Conform de vastgestelde regelingen moet voor 2 jaar kosten worden betaald

voor medewerkers die werkzaam zijn in de FSK 1-3 en die de HPK status krijgen.

Raadsbesluit: Begroting 2018 (van 14-11-2017 t/m 31-12-2021)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	1.222	0	275	0	947
Begroting 2020	947	0	0	0	947
Raming 2021	947	0	0	0	947
Raming 2022	947	0	0	0	947
Raming 2023	947	0	0	0	947

Bestemmingsreserve	1.946	1.946	1.946	1.946	1.946	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	-------	-------	-------	-------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Sport gebieden

Bestemmingsreserves

Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
Bestemmingsreserve	1.946	1.946	1.946	1.946	1.946

Sport gebieden

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor de realisatie van de beoogde doelen waarvoor deelraden van voormalige deelgemeenten bestemmingsreserves hadden gevormd op onderwerpen die te maken hebben met sport.

Raadsbesluit: Inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	1.946	0	0	0	1.946
Begroting 2020	1.946	0	0	0	1.946
Raming 2021	1.946	0	0	0	1.946
Raming 2022	1.946	0	0	0	1.946
Raming 2023	1.946	0	0	0	1.946

Bestemmingsreserve	245	245	245	245	245	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Verbouwing

Wereldmuseum

Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
Bestemmingsreserve Verbouwing	245	245	245	245	245

Wereldmuseum

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor een bijdrage in de bekostiging van de verbouwing van het Wereldmuseum.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2017 (1-1-2018 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	495	0	250	0	245

Begroting 2020	245	0	0	0	245
Raming 2021	245	0	0	0	245
Raming 2022	245	0	0	0	245
Raming 2023	245	0	0	0	245

Bestemmingsreserve	575	575	575	575	575	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Dierenasiel						Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
-------------	--	--	--	--	--	-----------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve Dierenasiel	575	575	575	575	575
--------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor het bouwen van een nieuw dierenasiel.

Raadsbesluit: Voorjaarsnota 2019 (1-1-2019 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
-----------------------------	-------------------	-------------------	--------------------	----------------	------------------

Begroting 2019	0	575	0	0	575
----------------	---	-----	---	---	-----

Begroting 2020	575	0	0	0	575
----------------	-----	---	---	---	-----

Raming 2021	575	0	0	0	575
-------------	-----	---	---	---	-----

Raming 2022	575	0	0	0	575
-------------	-----	---	---	---	-----

Raming 2023	575	0	0	0	575
-------------	-----	---	---	---	-----

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

kwaliteitsslag						Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
----------------	--	--	--	--	--	-----------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

sportaccommodaties						Bestemmingsreserve kwaliteitsslag	0	0	0	0	0
--------------------	--	--	--	--	--	-----------------------------------	---	---	---	---	---

sportaccommodaties

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor de verplichtingen tbv achterstallig onderhoud verenigingen.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2018 (01-01-2019 t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
-----------------------------	-------------------	-------------------	--------------------	----------------	------------------

Begroting 2019	950	0	950	0	0
----------------	-----	---	-----	---	---

Begroting 2020	0	0	0	0	0
----------------	---	---	---	---	---

Raming 2021	0	0	0	0	0
-------------	---	---	---	---	---

Raming 2022	0	0	0	0	0
-------------	---	---	---	---	---

Raming 2023	0	0	0	0	0
-------------	---	---	---	---	---

Bestemmingsreserve	260	260	260	260	260	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Scoren met Energie						Bestemmingsreserves					
--------------------	--	--	--	--	--	----------------------------	--	--	--	--	--

Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
-----------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve	260	260	260	260	260
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Scoren met Energie

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor de verplichting aan Sportsupport tbv een garantie die gegeven is voor Scoren met Energie . De garantstelling bedraagt maximaal 260 en loopt tot en met 2028.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2018 (1-1-2019 t/m 31-12-2028)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	260	0	0	0	260
Begroting 2020	260	0	0	0	260
Raming 2021	260	0	0	0	260
Raming 2022	260	0	0	0	260
Raming 2023	260	0	0	0	260

Bestemmingsreserve 0 200 0 0 0 **Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023**

Regiodeal cultuur

Bestemmingsreserves

Cultuur, sport en recreatie	15.143	17.343	17.143	17.143	17.143
-----------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve 0 200 0 0 0

Regiodeal cultuur

Doel Reserve: De Regio Deal bevat een samenhangende aanpak van Rijk en regio om de verschillende opgaven in Rotterdam Zuid aan te pakken. Met de Regio Deal Rotterdam Zuid vindt continuering en versnelling op diverse thema's in het kader van het NPRZ plaats. De reserve is nodig om de specifieke middelen voor het thema 'Cultuur' inzichtelijk te houden.

Raadsbesluit: 2e herziening 2019 (1-1-2019 t/m 31-12-2021)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	0	500	500	0	0
Begroting 2020	0	1.000	800	0	200
Raming 2021	200	500	700	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Volksgesondheid en Zorg 29.357 14.539 14.539 14.539 14.539

Zorg

Bestemmingsreserve 351 351 351 351 351 **Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023**

Maatschappelijke

Bestemmingsreserves

Participatie gebieden

Volksgesondheid en Zorg	29.357	14.539	14.539	14.539	14.539
-------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve 351 351 351 351 351

Maatschappelijke

Participatie gebieden

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor de realisatie van de beoogde doelen waarvoor deelraden van voormalige deelgemeenten bestemmingsreserves hadden gevormd op onderwerpen die te maken hebben met Maatschappelijke Participatie.

Raadsbesluit: Inzake invechting Deelgemeenten (diverse t/m 31-12-2021)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	651	0	300	0	351
Begroting 2020	351	0	0	0	351
Raming 2021	351	0	0	0	351
Raming 2022	351	0	0	0	351
Raming 2023	351	0	0	0	351

Bestemmingsreserve	1.955	855	855	855	855	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	-----	-----	-----	-----	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Decentralisatie AWBZ

Bestemmingsreserves

Volksgezondheid en Zorg	29.357	14.539	14.539	14.539	14.539
-------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve	1.955	855	855	855	855
--------------------	-------	-----	-----	-----	-----

Decentralisatie AWBZ

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is ter dekking van investeringskosten om het nieuwe stelsel zorg & welzijn (na de decentralisaties AWBZ en Jeugdwet per 1-1-2015) stevig neer te zetten en om de grootste onzekerheden in de kosten en rijksbudgetten voor tweedelijns ondersteuning Wmo en specialistische jeugdhulp te kunnen opvangen. De onzekerheden in de kosten hebben te maken met het open-eindekarakter van de tweedelijns ondersteuning Wmo en met de toeleiding tot specialistische jeugdhulp die we voor een belangrijk deel niet zelf in de hand hebben (verloopt via de huisartsen). Om de risico's op de inkoop van tweedelijnszorg hanteren we een reserve van 5% van het inkoopbudget van € 340 mln.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2012 (van 1-1-2013 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	4.285	0	2.330	0	1.955
Begroting 2020	1.955	0	1.100	0	855
Raming 2021	855	0	0	0	855
Raming 2022	855	0	0	0	855
Raming 2023	855	0	0	0	855

Bestemmingsreserve	27.051	13.333	13.333	13.333	13.333	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

tweedelijns WMO en

Volksgezondheid en Zorg	29.357	14.539	14.539	14.539	14.539
-------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

Jeugdhulp

Bestemmingsreserve tweedelijns WMO	27.051	13.333	13.333	13.333	13.333
------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

en Jeugdhulp

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd om schommelingen in de zorguitgaven op te vangen bij de Wmo en Jeugdhulp.

Raadsbesluit: Voorjaarsnota 2017 (van 1-1-2018 t/m 31-12-2021)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	8.499	42.933	24.381	0	27.051
Begroting 2020	27.051	4.384	18.102	0	13.333
Raming 2021	13.333	0	0	0	13.333
Raming 2022	13.333	0	0	0	13.333
Raming 2023	13.333	0	0	0	13.333

Werk en inkomen	19.739	16.850	18.850	12.850	12.850
-----------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve 19.739 12.850 12.850 12.850 12.850 **Begroting Bestemmingsreserves 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023**

BUIG (uitkeringen

Participatiewet e.d.)

Werk en inkomen	19.739	16.850	18.850	12.850	12.850
-----------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve BUIG 19.739 12.850 12.850 12.850 12.850

(uitkeringen Participatiewet e.d.)

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd om een eventueel toekomstig tekort te dekken op de WWB-inkomensdeel en de (verlaagde) rijksuitkering.

Raadsbesluit: Eerste bestuursrapportage 2015 (van 1-1-2015 t/m 31-12-2022)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	28.565	0	350	8.476	19.739
Begroting 2020	19.739	0	6.889	0	12.850
Raming 2021	12.850	0	0	0	12.850
Raming 2022	12.850	0	0	0	12.850
Raming 2023	12.850	0	0	0	12.850

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0 **Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023**

Spaarsaldo

Participatiebudget

Bestemmingsreserves

Werk en inkomen	19.739	16.850	18.850	12.850	12.850
-----------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0

Spaarsaldo

Participatiebudget

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Spaarsaldo Participatiebudget is ontstaan, doordat de BBV regels voor het meenemen van het participatiebudget in 2014, zijn gewijzigd. Voorheen nam de gemeente niet-bestede participatiemiddelen (spaarsaldo) op de balans mee om die in volgende jaren te kunnen inzetten. Vanaf eind 2014 mag de gemeente dit niet meer op deze wijze presenteren op de overlopende passiva. Het zijn dus rijksmiddelen Participatiebudget van voorgaande jaren die de gemeente inzet voor de uitvoering van de taken in het sociaal domein.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2014 (van 1-1-2015 t/m nader te bepalen)					
Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	372	0	372	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Taaleis

Bestemmingsreserves

Werk en inkomen	19.739	16.850	18.850	12.850	12.850
-----------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve Taaleis	0	0	0	0	0
----------------------------	---	---	---	---	---

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake de uitvoering van de Wet taaleis.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	997	0	997	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	0	4.000	6.000	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	-------	-------	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Regio deal werk

Bestemmingsreserves

Werk en inkomen	19.739	16.850	18.850	12.850	12.850
-----------------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve	0	4.000	6.000	0	0
--------------------	---	-------	-------	---	---

Regio deal werk

Doel Reserve: De Regio Deal bevat een samenhangende aanpak van Rijk en regio om de verschillende opgaven in Rotterdam Zuid aan te pakken. Deze reserve is gevormd om de specifieke middelen voor het thema 'Werk' inzichtelijk te houden.

Het rijk heeft deze middelen beschikbaar gesteld via het gemeentefonds.

Raadsbesluit: 2e herziening 2019 (1-1-2019 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	0	6.000	6.000	0	0
Begroting 2020	0	10.000	6.000	0	4.000

Raming 2021	4.000	8.000	6.000	0	6.000
Raming 2022	6.000	0	6.000	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Maatschappelijke Ondersteuning	2.748	495	495	495	495
--------------------------------	-------	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Taaleis Tegenprestatie

Maatschappelijke Ondersteuning	2.748	495	495	495	495
--------------------------------	-------	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve Taaleis	0	0	0	0	0
----------------------------	---	---	---	---	---

Tegenprestatie

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake de uitvoering van de Wet taaleis.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	200	0	200	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	2.253	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Stadsinitiatief

Bestemmingsreserves

Maatschappelijke Ondersteuning	2.748	495	495	495	495
--------------------------------	-------	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	2.253	0	0	0	0
--------------------	-------	---	---	---	---

Stadsinitiatief

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten voorvloeiend uit projecten vanuit het Stadsinitiatief. Op dit moment is dat alleen nog Project RIF010

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	2.253	0	0	0	2.253
Begroting 2020	2.253	0	2.253	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	495	495	495	495	495	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Zomerakkoord

Bestemmingsreserves

Maatschappelijke	2.748	495	495	495	495
Ondersteuning					

Bestemmingsreserve	495	495	495	495	495
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Zomerakkoord

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd naar aanleiding van het van het zomerakkoord. De middelen worden in latere jaren ingezet voor armoedebestrijding.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2017 (1-1-2018 t/m 31-12-2020)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	495	0	0	0	495
Begroting 2020	495	0	0	0	495
Raming 2021	495	0	0	0	495
Raming 2022	495	0	0	0	495
Raming 2023	495	0	0	0	495

Beheer van de stad	12.255	6.604	4.470	4.085	3.700
--------------------	--------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	2.400	2.060	1.720	1.380	1.040	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	-------	-------	-------	-------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Onderhoud Lease

(voorheen ROB Intern)

Bestemmingsreserves

Beheer van de stad	12.255	6.604	4.470	4.085	3.700
--------------------	--------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	2.400	2.060	1.720	1.380	1.040
--------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Onderhoud Lease

(voorheen ROB Intern)

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Onderhoud Lease ondersteunt een efficiënte bedrijfsvoering met betrekking tot het materieel van Lease, waarbij jaarlijkse schommelingen in kosten van onderhoud en reparatie worden opgevangen.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2015 (van 1-1-2016 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	2.740	0	340	0	2.400
Begroting 2020	2.400	0	340	0	2.060
Raming 2021	2.060	0	340	0	1.720
Raming 2022	1.720	0	340	0	1.380
Raming 2023	1.380	0	340	0	1.040

Bestemmingsreserve	101	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Oranjebonnepolder

Bestemmingsreserves

--	--	--	--	--	--

Beheer van de stad	12.255	6.604	4.470	4.085	3.700
Bestemmingsreserve	101	0	0	0	0
Oranjebonnepolder					
Doel Reserve:	Bestemmingsreserve Oranjebonnepolder is gevormd ter dekking van de beheerskosten voor de uitgevoerde werkzaamheden in de Oranjebonnepolder.				
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2020)				
Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	202	0	101	0	101
Begroting 2020	101	0	101	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	536	491	447	402	357	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Luchtsingel						Bestemmingsreserves					
Beheer van de stad	12.255	6.604	4.470	4.085	3.700						
Bestemmingsreserve	536	491	447	402	357						
Luchtsingel											
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake de onderhoudsplicht van de Luchtsingel, die in 2016 is afgekocht.										
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2031)										
Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand						
Begroting 2019	581	0	45	0	536						
Begroting 2020	536	0	45	0	491						
Raming 2021	491	0	44	0	447						
Raming 2022	447	0	45	0	402						
Raming 2023	402	0	45	0	357						

Bestemmingsreserve	7.468	2.303	2.303	2.303	2.303	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
stedelijke						Beheer van de stad	12.255	6.604	4.470	4.085	3.700
bereikbaarheid						Bestemmingsreserve stedelijke bereikbaarheid	7.468	2.303	2.303	2.303	2.303
(waaronder						(waaronder Maastunnel)					
Maastunnel)						Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van niet activeerbare kosten van de renovatie van de Maastunnel.				
						Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2020)				
						Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand

Begroting 2019	11.168	7.265	10.965	0	7.468
Begroting 2020	7.468	5.738	10.903	0	2.303
Raming 2021	2.303	0	0	0	2.303
Raming 2022	2.303	0	0	0	2.303
Raming 2023	2.303	0	0	0	2.303

Bestemmingsreserve	1.750	1.750	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	-------	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Blauwalg Kralingse

Plas

Bestemmingsreserves

Beheer van de stad	12.255	6.604	4.470	4.085	3.700
--------------------	--------	-------	-------	-------	-------

Bestemmingsreserve	1.750	1.750	0	0	0
--------------------	-------	-------	---	---	---

Blauwalg Kralingse

Plas

Doel Reserve: In de motie 'structurele oplossing blauwalg Kralingse plas' wordt verzocht voor de jaarlijks terugkerende blauwalgoverlast in de Kralingse Plas een structurele oplossing te vinden die leidt tot een plas die structureel zomer- en zwemklaar is.

Raadsbesluit: Voorjaarsnota 2019

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
-----------------------------	-------------------	-------------------	--------------------	----------------	------------------

Begroting 2019	0	2.450	700	0	1.750
----------------	---	-------	-----	---	-------

Begroting 2020	1.750	0	0	0	1.750
----------------	-------	---	---	---	-------

Raming 2021	1.750	0	1.750	0	0
-------------	-------	---	-------	---	---

Raming 2022	0	0	0	0	0
-------------	---	---	---	---	---

Raming 2023	0	0	0	0	0
-------------	---	---	---	---	---

Stedelijke inrichting en ontwikkeling 194.027 190.030 197.189 195.638 202.925

Bestemmingsreserve	1.059	499	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	-----	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Duurzaam

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	1.059	499	0	0	0
--------------------	-------	-----	---	---	---

Duurzaam

Doel Reserve: De vorming van reserve Duurzaam heeft plaatsgevonden ter dekking van de lasten voor de uitvoering van activiteiten ten behoeve van het programma Duurzaam.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2008 (van 1-1-2011 t/m 31-12-2021)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
-----------------------------	-------------------	-------------------	--------------------	----------------	------------------

Begroting 2019	1.213	0	154	0	1.059
----------------	-------	---	-----	---	-------

Begroting 2020	1.059	0	560	0	499
Raming 2021	499	0	499	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	212	192	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
RCP Groene Daken						Bestemmingsreserves					

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve RCP Groene Daken	212	192	0	0	0
-------------------------------------	-----	-----	---	---	---

Doel Reserve: De reserve impuls RCP Groene Daken heeft plaatsgevonden, ter dekking van het onderzoek en monitoring met betrekking tot de aanleg van groene daken.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2008 (van 1-1-2009 t/m 31-12-2021)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	232	0	20	0	212
Begroting 2020	212	0	20	0	192
Raming 2021	192	0	192	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	1.852	852	852	852	852	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Actieplan Luchtkwaliteit						Bestemmingsreserves					

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit	1.852	852	852	852	852
---	-------	-----	-----	-----	-----

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake het verbeteren van de luchtkwaliteit voor de Rotterdammers. Hiervoor is de Koersnota Lucht in 2015 vastgesteld door de raad. De belangrijkste prioriteiten zijn het versneld laten afnemen van de uitstoot van elementair koolstof met 40% in deze collegeperiode (t.o.v. 2014) en het gemeentelijke wagenpark is in 2018 25% 'schoner'.

Raadsbesluit: Tweede bestuursrapportage 2016 (van 7-7-2016 t/m 31-12-2021)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	3.594	0	1.742	0	1.852
Begroting 2020	1.852	0	1.000	0	852
Raming 2021	852	0	0	0	852

Raming 2022	852	0	0	0	852
-------------	-----	---	---	---	-----

Raming 2023	852	0	0	0	852
-------------	-----	---	---	---	-----

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Kansrijke wijken

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
--------------------	---	---	---	---	---

Kansrijke wijken

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd om toekomstige schommelingen in de uitvoering van het programma Kansrijke Wijken op te vangen. Het programma bevat een aantal grote bijdragen aan andere projecten. De buitenruimteprojecten hebben een langere voorbereidingstijd om te komen tot uitvoering.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2021)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	244	0	244	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Duurzaamheid

gebieden

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
--------------------	---	---	---	---	---

Duurzaamheid

gebieden

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Duurzaamheid gebieden is gevormd ter dekking van de lasten van specifieke activiteiten/projecten op het gebied van duurzaamheid in de voormalige deelgemeentegebieden.

Raadsbesluit: Inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	73	0	73	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	725	725	725	725	725	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Inrichting Buitenruimte gebieden						Bestemmingsreserves					
						Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
						Bestemmingsreserve	725	725	725	725	725
						Inrichting Buitenruimte gebieden					
						Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Inrichting buitenruimte gebieden is gevormd ter dekking van de lasten van activiteiten en werkzaamheden met betrekking tot buitenruimte waartoe deelgemeenten hebben besloten en reserves hebben gevormd.				
						Raadsbesluit:	Inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m 31-12-2019)				
						Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
						Begroting 2019	1.133	0	177	231	725
						Begroting 2020	725	0	0	0	725
						Raming 2021	725	0	0	0	725
						Raming 2022	725	0	0	0	725
						Raming 2023	725	0	0	0	725

Bestemmingsreserve	81.546	104.965	125.266	130.937	143.277	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Nationaal Programma Rotterdam Zuid						Bestemmingsreserves					
						Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
						Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid	81.546	104.965	125.266	130.937	143.277
						Doel Reserve:	De vorming van de bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid heeft plaatsgevonden ter dekking van de lasten Nationaal Programma Rotterdam Zuid.				
						Raadsbesluit:	Jaarrekening 2012 (van 1-1-2013 t/m niet van toepassing)				
						Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
						Begroting 2019	73.512	38.500	30.466	0	81.546
						Begroting 2020	81.546	37.762	14.343	0	104.965
						Raming 2021	104.965	30.000	9.699	0	125.266
						Raming 2022	125.266	20.000	14.329	0	130.937
						Raming 2023	130.937	16.500	4.160	0	143.277

Bestemmingsreserve	74.544	59.843	49.714	42.602	41.556	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Gebiedsontwikkeling						Bestemmingsreserves					
						Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925

ontwikkeling

Bestemmingsreserve 74.544 59.843 49.714 42.602 41.556

Gebiedsontwikkeling

Doel Reserve: De middelen in deze bestemmingsreserve dienen ter dekking van de materiële lasten van buitenruimteprojecten. Het betreft zowel projecten gekoppeld aan de gebiedsontwikkeling als projecten gekoppeld aan vergroening.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	74.813	16.866	17.135	0	74.544
Begroting 2020	74.544	2.000	16.701	0	59.843
Raming 2021	59.843	2.000	12.129	0	49.714
Raming 2022	49.714	0	7.112	0	42.602
Raming 2023	42.602	0	1.046	0	41.556

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0 **Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023**

Infrastructuur

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling 194.027 190.030 197.189 195.638 202.925

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0

Infrastructuur

Doel Reserve: De vorming van reserve Infrastructuur heeft plaatsgevonden in boekjaar 2002 en wordt aangewend ten behoeve van grootschalige infrastructurele projecten. De reserve is specifiek bestemd voor de dekking van de ontwikkeling van Rotterdam CS.

Raadsbesluit: 2002 (van 1-1-2002 t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	5.259	0	259	5.000	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0 **Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023**

groot onderhoud MBVB

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling 194.027 190.030 197.189 195.638 202.925

Bestemmingsreserve groot 0 0 0 0 0

onderhoud MBVB

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van planvorming- en onderzoekskosten inzake de renovatie van het museum Boymans van Beuningen.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2021)

Verlooptstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	858	0	858	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	2.520	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

groot onderhoud

(MJOP)

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	2.520	0	0	0	0
--------------------	-------	---	---	---	---

groot onderhoud

(MJOP)

Doel Reserve: Met het vormen van deze reserve wordt getracht om toekomstige pieken in onderhoud op te vangen. De afdeling Vastgoed gaat in de kostendekkende huur per object uit van een gemiddelde onderhoudsbehoefte over een periode van vijftig jaar. Op dit moment lukt het nog om de pieken per object op te vangen in de totale onderhoudsbegroting van de afdeling Vastgoed, omdat er ook objecten zijn waarbij binnen de onderhoudsbegroting minder dan het gemiddelde uitgevoerd hoeft te worden.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2047)

Verlooptstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	3.130	90	700	0	2.520
Begroting 2020	2.520	0	2.520	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	271	2	2	2	2	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Vastgoed gebieden

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	271	2	2	2	2
--------------------	-----	---	---	---	---

Vastgoed gebieden

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Vastgoed gebieden is gevormd ter dekking van de lasten van specifieke

activiteiten/projecten op het gebied van vastgoed in de voormalige deelgemeentegebieden.

Raadsbesluit: Inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m 31-12-2021)					
Verlooptstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	690	0	419	0	271
Begroting 2020	271	0	269	0	2
Raming 2021	2	0	0	0	2
Raming 2022	2	0	0	0	2
Raming 2023	2	0	0	0	2

Bestemmingsreserve	1.385	1.185	685	201	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-------	-------	-----	-----	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Funderingen

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	1.385	1.185	685	201	0
--------------------	-------	-------	-----	-----	---

Funderingen

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd om de continuïteit van de funderingsaanpak in Rotterdam te waarborgen. Het betreft meerjarige wijkgerichte participatieprojecten in het kader van gesubsidieerd funderingsonderzoek en urgent bloksgewijs funderingsherstel.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2017 (1-1-2018 t/m nader te bepalen)

Verlooptstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	1.485	0	100	0	1.385
Begroting 2020	1.385	0	200	0	1.185
Raming 2021	1.185	0	500	0	685
Raming 2022	685	0	484	0	201
Raming 2023	201	0	201	0	0

Bestemmingsreserve	29.913	21.767	19.945	18.129	16.513	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	--------	--------	--------	--------	--------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Bodem

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve Bodem	29.913	21.767	19.945	18.129	16.513
--------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Bodem betreft rijksmiddelen voor Gasfabrieken, Spoed en Gebiedsgericht Beheer.

Raadsbesluit: 2e Herziening 2019

Verlooptstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	0	38.840	8.927	0	29.913

Begroting 2020	29.913	8.986	17.132	0	21.767
Raming 2021	21.767	0	1.822	0	19.945
Raming 2022	19.945	0	1.816	0	18.129
Raming 2023	18.129	0	1.616	0	16.513

Bestemmingsreserve	0	0	0	2.190	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	-------	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Energietransitie

Bestemmingsreserves

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	194.027	190.030	197.189	195.638	202.925
---------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	0	0	0	2.190	0
--------------------	---	---	---	-------	---

Energietransitie

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd om de continuïteit van de Energietransitie te waarborgen. Jaarlijks wordt een bestedingsvoorstel voorgelegd aan de Raad. Een deel van de bestemmingsreserve wordt in eerste instantie gevuld vanuit een lening uit het IFR vooruitlopend op de verkoop van ENECO. Voor 2021 en 2022 staan de toevoeging en onttrekking nog begroot op het IFR. Deze zijn geraamd op € 17,3 mln voor 2021 en € 16,8 mln voor 2022.

Raadsbesluit: 2e herziening 2019 (1-1-2019 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	0	6.345	6.345	0	0
Begroting 2020	0	23.983	23.983	0	0
Raming 2021	0	1.160	1.160	0	0
Raming 2022	0	3.870	1.680	0	2.190
Raming 2023	2.190	0	2.190	0	0

Algemene middelen 739.354 648.985 585.600 556.198 636.383

Algemene reserve	162.842	167.637	179.162	172.022	234.825	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
------------------	---------	---------	---------	---------	---------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Bestemmingsreserves

Algemene middelen	739.354	648.985	585.600	556.198	636.383
Algemene reserve	162.842	167.637	179.162	172.022	234.825

Doel Reserve: De algemene reserve behoort tot het weerstandsvermogen, hetgeen vrij aanwendbare middelen zijn, die worden ingezet om het begrotingsbeeld sluitend te houden en voor onvoorziene financiële risico's.

Raadsbesluit: Doorlopend

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	184.288	0	21.446	0	162.842
Begroting 2020	162.842	4.795	0	0	167.637
Raming 2021	167.637	11.525	0	0	179.162

Raming 2022	179.162	0	7.140	0	172.022
-------------	---------	---	-------	---	---------

Raming 2023	172.022	62.803	0	0	234.825
-------------	---------	--------	---	---	---------

Bestemmingsreserve	780	780	780	780	780	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Investeringen							Algemene middelen	739.354	648.985	585.600	556.198	636.383
---------------	--	--	--	--	--	--	--------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Rozenburg							Bestemmingsreserve Investeringen	780	780	780	780	780
-----------	--	--	--	--	--	--	----------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Rozenburg

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd voor investeringen in Rozenburg.

Raadsbesluit: Raadsbesluit 'financiële afwikkeling herindeling Rozenburg' (van 2011 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
-----------------------------	-------------------	-------------------	--------------------	----------------	------------------

Begroting 2019	825	0	45	0	780
----------------	-----	---	----	---	-----

Begroting 2020	780	0	0	0	780
----------------	-----	---	---	---	-----

Raming 2021	780	0	0	0	780
-------------	-----	---	---	---	-----

Raming 2022	780	0	0	0	780
-------------	-----	---	---	---	-----

Raming 2023	780	0	0	0	780
-------------	-----	---	---	---	-----

Bestemmingsreserve	489.894	401.481	331.375	309.220	326.681	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---------	---------	---------	---------	---------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Investeringsfonds							Bestemmingsreserves					
-------------------	--	--	--	--	--	--	----------------------------	--	--	--	--	--

Rotterdam (IFR)							Algemene middelen	739.354	648.985	585.600	556.198	636.383
-----------------	--	--	--	--	--	--	--------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Bestemmingsreserve	489.894	401.481	331.375	309.220	326.681
--------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Investeringsfonds

Rotterdam (IFR)

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is ter dekking van gemeentebrede investeringsprojecten in het kader van de meerjarige investeringsplanning. Het fonds wordt onder meer gevoed uit een structurele intensiveringsreeks, verkoopopbrengsten van deelnemingen en bespaarde omslagrente. De rentebaten over de hoofdsom wordt gebruikt voor de financiering van kapitaallasten (rente- en afschrijvingen) van aangewezen, lopende investeringen.

Raadsbesluit: 1999 (van 1999 t/m niet van toepassing)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
-----------------------------	-------------------	-------------------	--------------------	----------------	------------------

Begroting 2019	498.571	56.163	33.329	31.511	489.894
----------------	---------	--------	--------	--------	---------

Begroting 2020	489.894	23.074	72.316	39.171	401.481
----------------	---------	--------	--------	--------	---------

Raming 2021	401.481	40.748	92.641	18.213	331.375
-------------	---------	--------	--------	--------	---------

Raming 2022	331.375	52.110	53.096	21.169	309.220
-------------	---------	--------	--------	--------	---------

Raming 2023	309.220	63.365	28.604	17.300	326.681
-------------	---------	--------	--------	--------	---------

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting Bestemmingsreserves	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	--------------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Stelselwijziging

Afschrijving Vastgoed

Algemene middelen	739.354	648.985	585.600	556.198	636.383
Bestemmingsreserve Stelselwijziging	0	0	0	0	0
Afschrijving Vastgoed					
Doel Reserve: Het doel van de reserve is het dekken van knelpunten die zich kunnen voordoen in het kader van de invoering van de kostprijsdekkende huur.					
Raadsbesluit: Eerste bestuursrapportage 2011 (van 2011 t/m 31-12-2019)					
Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	215	0	215	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve 11.423 6.428 2.484 2.405 2.326

Taakmutaties

Gemeentefonds

Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Bestemmingsreserves					
Algemene middelen	739.354	648.985	585.600	556.198	636.383
Bestemmingsreserve	11.423	6.428	2.484	2.405	2.326
Taakmutaties					
Gemeentefonds					
Doel Reserve: De bestemmingsreserve betreft nog niet door de uitvoerende clusters geclaimde of ingedaalde rijksmiddelen met een specifieke doelstelling / taakstelling die bij Beheer Algemene Middelen gereserveerd zijn voor latere jaren.					
Raadsbesluit: Jaarrekening 2006 (van 2006 t/m niet van toepassing)					
Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	46.329	0	4.672	30.234	11.423
Begroting 2020	11.423	0	4.995	0	6.428
Raming 2021	6.428	0	3.944	0	2.484
Raming 2022	2.484	0	79	0	2.405
Raming 2023	2.405	0	79	0	2.326

Kredietrisicoreserve 69.934 69.934 69.934 69.934 69.934

Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Bestemmingsreserves					
Algemene middelen	739.354	648.985	585.600	556.198	636.383
Kredietrisicoreserve	69.934	69.934	69.934	69.934	69.934
Doel Reserve: De bestemmingsreserve dient ten behoeve van de risico's met betrekking tot de leningen- en garantieportefeuille.					

Raadsbesluit: Begroting 2012 (van 2012 t/m niet van toepassing)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	69.208	726	0	0	69.934
Begroting 2020	69.934	0	0	0	69.934
Raming 2021	69.934	0	0	0	69.934
Raming 2022	69.934	0	0	0	69.934
Raming 2023	69.934	0	0	0	69.934

Bestemmingsreserve 4.481 2.725 1.865 1.837 1.837

Doorontwikkeling

Organisatie

Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Bestemmingsreserves

Algemene middelen	739.354	648.985	585.600	556.198	636.383
-------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	4.481	2.725	1.865	1.837	1.837
--------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Doorontwikkeling

Organisatie

Doel Reserve: Deze bestemmingsreserve is bedoeld voor de frictiekosten, gemoeid met de doorontwikkeling van de organisatie in de periode 2016 / 2022. De frictiekosten zijn zowel bedoeld voor de loonkosten (en personeelsgerelateerde kosten) van boventallige medewerkers (hpk'ers) die niet betaald kunnen worden uit de begroting van de clusters, als voor kosten die voortkomen uit arrangementen om medewerkers te stimuleren vrijwillig uit dienst te gaan.

Raadsbesluit: Eerste bestuursrapportage 2015 (van 2015 t/m nader te bepalen)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	16.142	1.423	5.084	8.000	4.481
Begroting 2020	4.481	0	1.756	0	2.725
Raming 2021	2.725	0	860	0	1.865
Raming 2022	1.865	0	28	0	1.837
Raming 2023	1.837	0	0	0	1.837

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0

Krimp (motie 31)

Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Bestemmingsreserves

Algemene middelen	739.354	648.985	585.600	556.198	636.383
-------------------	---------	---------	---------	---------	---------

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
--------------------	---	---	---	---	---

Krimp (motie 31)

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Krimp is ingericht om een impuls te geven aan de versnelde uitstroom van herplaatsers. De frictiekosten zijn zowel bedoeld voor de loonkosten (en personeelsgerelateerde kosten) van boventallige medewerkers (hpk'ers) die niet betaald kunnen worden uit de begroting van de clusters als voor kosten die voortkomen uit arrangementen om medewerkers te stimuleren vrijwillig uit dienst te gaan.

Raadsbesluit: Begroting 2013 (van 2013 t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	194	0	0	194	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Overhead	390	390	390	390	390
----------	-----	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	390	390	390	390	390	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Informatiebeveiliging

Bestemmingsreserves

Overhead	390	390	390	390	390
----------	-----	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	390	390	390	390	390
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Informatiebeveiliging

Doel Reserve: De samenleving en het concern Rotterdam digitaliseren in snel tempo. Informatiebeveiliging en privacy worden steeds belangrijker en krijgen daarbij ook steeds meer aandacht. Om te voldoen aan wetgeving en de verwachting van burgers zijn extra middelen en inzet nodig. Een deel van de acties (waaronder bijvoorbeeld de Awareness Campagne) is incidenteel van aard, hiervoor is de bestemmingsreserve gevormd.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	941	0	551	0	390
Begroting 2020	390	0	0	0	390
Raming 2021	390	0	0	0	390
Raming 2022	390	0	0	0	390
Raming 2023	390	0	0	0	390

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	---	---	---	---	---	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Innovatie &

Digitalisering

Bestemmingsreserves

Overhead	390	390	390	390	390
----------	-----	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
--------------------	---	---	---	---	---

Innovatie &

Digitalisering

Doel Reserve: De middelen van deze bestemmingsreserve worden aangewend voor de digitalisering van werkprocessen bij clusters, het doorzetten van zaakgewijs werken en het verder ontwikkelen van informatiegestuurd werken binnen het concern (uitvoeren pilots en beschikbaar stellen noodzakelijke techniek).

Raadsbesluit: Eerste bestuursrapportage 2016 (van 7-7-2014 t/m 31-12-2019)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
----------------------	------------	------------	-------------	---------	-----------

Begroting 2019	112	0	0	112	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0

Friciekosten CNI

Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Bestemmingsreserves

Overhead 390 390 390 390 390

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0

Friciekosten CNI

Doel Reserve: Het doel van de bestemmingsreserve is om de friciekosten te financieren die gemoeid zijn met de aanleg van datalijnen naar alle concernlocaties het CNI (concern netwerk infrastructuur) project.

Raadsbesluit: Resultaatbestemming 2018

Verloopstaat Reserve **Beginstand** **Toevoeging** **Onttrekking** **Vrijval** **Eindstand**

Begroting 2019 600 0 600 0 0

Begroting 2020 0 0 0 0 0

Raming 2021 0 0 0 0 0

Raming 2022 0 0 0 0 0

Raming 2023 0 0 0 0 0

Openbare orde en 266 266 266 266 266

veiligheid

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0

Kunstwerk Bospolder

Bestemmingsreserves

Openbare orde en 266 266 266 266 266

veiligheid

Bestemmingsreserve 0 0 0 0 0

Kunstwerk Bospolder

Doel Reserve: De afgelopen jaren heeft de stadsmarinier extra geld geïnvesteerd in de leefbaarheid van de wijk Bospolder Tussendijken. Onderdeel van het programma in de wijk was een kunstwerk. Dit kunstwerk, de bospoldervos, zou in 2018 worden geplaatst, maar door diverse oorzaken is dit vertraagd. Ten laste van het resultaat 2018 is daarom deze reserve gevormd, zodat het kunstwerk in najaar 2019 alsnog gebouwd en geplaatst kan worden.

Raadsbesluit: Resultaatbestemming 2018

Verloopstaat Reserve **Beginstand** **Toevoeging** **Onttrekking** **Vrijval** **Eindstand**

Begroting 2019	350	0	350	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserve	266	266	266	266	266	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Saneringskosten Van

der Gaag dossier

Bestemmingsreserves

Openbare orde en veiligheid	266	266	266	266	266
-----------------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Bestemmingsreserve	266	266	266	266	266
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

Saneringskosten Van

der Gaag dossier

Doel Reserve: Deze bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van saneringskosten van Overschie Kleiweg e.d. met betrekking tot Van der Gaag dossier. De sanering start in 2018, en ook in 2019 vinden activiteiten plaats, maar de datum van afronding is nog onduidelijk, maar vermoedelijk voor 31-12-2022.

Raadsbesluit: Jaarrekening 2017 (1-1-2018 t/m 31-12-2022)

Verloopstaat Reserve	Beginstand	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	366	0	100	0	266
Begroting 2020	266	0	0	0	266
Raming 2021	266	0	0	0	266
Raming 2022	266	0	0	0	266
Raming 2023	266	0	0	0	266

Totaal 1.036.885 918.822 868.617 824.438 911.991

Investeringsvoorstel & Langetermijninvesteringsplan (LTIP)

Op deze pagina wordt het investeringsvoorstel besproken. Dit voorstel bestaat uit twee onderdelen, namelijk het financieel kader (dekking) en de investeringsuitgaven. Tot slot wordt er op deze pagina ingegaan op het langetermijninvesteringsplan (LTIP).

Investeringsvoorstel

Inleiding

Het investeringsvoorstel bestaat enerzijds uit het financieel kader en anderzijds uit de toekenning aan investeringsprojecten. Door vaststelling van het investeringsvoorstel besluit de raad jaarlijks over de daadwerkelijke voeding van het Investeringsfonds Rotterdam (IFR). Daarnaast vindt de toekenning van middelen

aan projecten plaats. Een deel van de middelen wordt toegekend aan projecten die worden gedekt uit de bestemmingsreserves Gebiedsontwikkeling en NPRZ-Wonen. In de Begroting 2020 wordt de toekenning aan projecten verder verwerkt.

Voor jaarschijf 2020 wordt een sluitend investeringsvoorstel voorgelegd. In 2021 laat het voorstel op dit moment nog een negatief saldo zien van € 5,8 mln. Dit wordt verantwoord geacht omdat de bespaarde rente vaak hoger uitvalt en vrijval niet wordt geraamd. Deze componenten leiden jaarlijks tot incidentele dekking. Ook worden jaarlijks de ramingen van de projecten herijkt. In de jaren 2022 en 2023 laat het voorstel positieve saldi zien. Het is de bedoeling om aan de hand van de aankomende omgevingsvisie een geactualiseerde Langetermijninvesteringsplanning (LTIP) op te stellen. Daarmee kan toekomstige financiële ruimte op een verantwoorde en afgewogen manier ingevuld worden. Hier hoort ook een geactualiseerd afwegingskader bij.

Nu ligt ter besluitvorming voor het investeringsvoorstel 2020: voor het meerjarige verloop wordt gevraagd de raming vast te stellen. Uitwerking en het dekkingsvoorstel daarvan wordt te zijner tijd ter besluitvorming voorgelegd.

In onderstaande paragrafen zijn de dekking en de investeringsuitgaven voor 2020 en verder uitgewerkt en toegelicht.

Financieel kader - dekking

1. Vaste dekking

Vanuit de algemene middelen worden middelen toegevoegd aan het IFR. De toevoeging bestaat uit de volgende componenten:

- Vaste toevoeging uit algemene middelen (€ 19,5 mln).
- Bespaarde rente overige reserves en voorzieningen (€ 11,9 mln). Bestemmingsreserves leiden ertoe dat de gemeente op concernniveau minder extern hoeft te financieren, waardoor er rentelasten worden bespaard. Spelregel is dat deze bespaarde rente wordt toegevoegd aan het IFR.
- Bespaarde rente IFR (€ 10,4 mln). Van de bespaarde rente over de hoofdsom van het IFR moeten de reeds lopende kapitaallasten van de projecten in het IFR betaald worden. In het jaar 2020 is hiervoor € 11,1 mln nodig. Dit is de eerste keer sinds het bestaan van het IFR dat de bespaarde rente over de hoofdsom van het IFR niet voldoende is om de al lopende kapitaallasten te dekken.
- Een reservering ter verkleining van het knelpunt voor de lopende lasten (€ 5,8 mln). Binnen de huidige hoofdsom van het IFR bestaat voor het eerst sinds het bestaan van het IFR een tekort (€ 0,7 mln) voor het dekken van de lopende lasten die door de bespaarde rente over het IFR gedekt moeten worden. Deze reservering verzacht dit knelpunt met € 0,1 mln per jaar.

2. Incidentele dekking

2a. Vrijval binnen IFR

De investeringsmonitor is een jaarlijkse voortgangsrapportage van lopende projecten uit het IFR, waarbij afwijkingen (als gevolg van vertraging of andere omstandigheden) aan het college gepresenteerd worden. De

monitor geeft een beeld van verschuivingen van planning en daarmee verschuiving van uitgaven. De uitkomsten van de monitor kunnen leiden tot vrijval van middelen. De vrijvallende middelen blijven beschikbaar in het IFR. Deze middelen worden opnieuw ingezet als dekking van het investeringsvoorstel. Vanuit de investeringsmonitor 2019 wordt een voorstel voor vrijval gedaan van € 4,0 mln.

Out-of-Pocket Project	Vrijval
Pact op Zuid	277
Spoor- en Provenierssingel	200
Bestaande Voorraad (oud)	202
Particuliere Voorraad (nieuw)	772
Smartgrid*	1.605
Spaanse Polder GLS*	19
ZOHO*	27
Goudse Rijweg/Vlietlaan	150
Noorderboulevard	450
Resilient Peperklip	300
	4.002

2b. Vrijval bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

In 2018 is de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling (GO) gevormd door de gemeentelijke middelen voor buitenruimte projecten in één bestemmingsreserve onder te brengen (raadsbesluit 14 november 2017). De bestemmingsreserve van rijksgelden voor stedelijke vernieuwing (ISV) en de bestemmingsreserve Investeringsprojecten zonder gronduitgifte (IPzG) en Gebiedsontwikkelingsfonds zijn hier per 1 januari 2018 aan toegevoegd.

Vrijval op de reguliere ISV en IPzG projecten (€ 5,9 mln.)

Deze vrijval heeft voor € 4,6 mln betrekking op het lager vaststellen van bijdragen aan diverse projecten en is afkomstig van vrijgevallen verplichtingen; omdat bij een aantal projecten het saldo van de grondexploitatie niet langer een negatief resultaat kent, is het recht op de toegekende bijdrage komen te vervallen. Tevens zijn een aantal investeringsprojecten zonder gronduitgifte (IPzG) goedkoper gerealiseerd en lager vastgesteld. Hier is een bedrag van € 1,3 mln vrijgevallen.

Herlabeling gelden voor bodemsanering

Binnen de bestemmingsreserve GO is een budget opgenomen voor bodemsanering gerelateerd aan woningbouw. Dit budget – oorspronkelijk binnen het kader van ISV aan Rotterdam beschikbaar gesteld - is bedoeld voor

bodemsaneringskosten in gemeentelijke grondexploitaties met woningbouw waar dit een knelpunt is. Met de wijziging van de BBV-regels in 2015 kunnen deze gelden niet meer verwerkt worden in de grondexploitaties. Van de oorspronkelijke € 6,7 mln resteert per 1 januari 2019 € 4,5 mln. Binnen de bestemmingsreserve GO was tevens een budget opgenomen voor bodemsanering gerelateerd aan KPSV-locaties (Kostenplaats Stadsvernieuwing). Conform de afspraken in erfpachtcontracten kunnen woningcorporaties bodemsaneringskosten op KPSV-locaties declareren bij de gemeente. Het hiervoor beschikbare bedrag (€ 1,3 mln) is in 2018 volledig besteed. Omdat er vanaf 2015 door corporaties in toenemende mate aanspraak wordt gemaakt op verrekening van de bodemsaneringskosten én ook de hoogte van de verrekening per locatie toeneemt, is er ook voor aanspraken in de komende jaren budget nodig.

Het resterende budget van € 4,5 mln voor bodemsanering (woningbouw gerelateerd) wordt overgeheveld naar het budget bodemsanering KPSV-gerelateerd. Omdat het bestedingsdoel (dekking voor bodemsaneringskosten in het kader van woningbouw) gelijk blijft betreft dit een administratieve, budgetneutrale verschuiving binnen de bestemmingsreserve GO.

In totaal is er binnen de bestemmingsreserve GO een bedrag van € 5,9 mln beschikbaar voor herbesteding.

Projecten	Vrijval
Aanpak particuliere Voorraad	2.064
Kleinpolder Zuidwest	50
West Kruiskade publiekstrekker (Oude westen)	23
Aanpak Spangesekeade (bij Schiezicht)	46
IP Beijerkop (Hillesluis)	229
Woonomgeving Lombardijen: havenspoorzone	420
Woonomgeving Lombardijen: buurttuin	100
IP Hoodrift (Nieuwe Westen)	270
Winkelcentrum Oude Watering (Beverwaard)	34
Smeetsland – Rietveld (Ijsselmonde)	1.403
Dop-locaties Alg./ Verlengde Zuiderparkweg	1.269
	5.908

2c. Vrijval binnen NPRZ-wonen

In 2017 zijn de financiële middelen voor fysieke projecten in Rotterdam Zuid gebundeld in één bestemmingsreserve NPRZ-pijler Wonen (raadsbesluit 29 juni 2017). Eén van de onderscheiden deelbudgetten binnen NPRZ-Wonen betreft het deelbudget “erfenis stedelijke vernieuwing” (ISV3 /IFR): hierin zitten projecten voor stedelijke vernieuwing die oorspronkelijk waren ondergebracht in ISV3/ IFR.

Binnen NPRZ-Wonen is een aantal oude projecten afgerond en goedkoper afgerekend. De vrijval is geheel gerealiseerd binnen het deelbudget “erfenis stedelijke vernieuwing”. Dat betekent dat als jaartranche 2020 van de NPRZ 2e tranche vanuit IFR per saldo € 6,3 mln. wordt toegevoegd aan NPRZ-Wonen. Het vrijgevallen bedrag is onderdeel van het dekkingsvoorstel en blijft binnen de bestemmingsreserve NPRZ.

Project	Vrijval
Carnissetuin	100
De Velden	3.000
Mallegatpark	305
Beijerlandselaan F2 buitenruimte	151
Kruispunt 2 ^e Rosestraat/Beijerlandselaan	138
Putsebocht	44
	3.738

3. Lening uit hoofdsom IFR voor energietransitie

In het coalitieakkoord is afgesproken een bedrag van € 150 mln aan financiële middelen vrij te maken voor de energietransitie. Hiervan is € 10 mln per jaar structureel meerjarig vastgelegd (€ 40 mln deze collegeperiode). Voor de dekking van de overige uitgaven voor de energietransitie van € 110 mln deze collegeperiode is het voorstel om een interne lening aan te gaan bij het IFR. Wanneer het voorgestelde uitgavenpatroon omgezet wordt in een lastenreeks, resulteert dit in een budgettair beslag van € 68,2 mln. Dit bedrag wordt geleend uit de hoofdsom van het IFR. Deze lening moet in 2021 weer worden afgelost. De derving van de rentebaten voor het IFR wordt gecompenseerd vanuit de algemene middelen.

Investeringsuitgaven

Op basis van de Lange Termijn Investeringsplanning 2030 is bij begroting 2019 de meerjareninvesteringsplanning 2019-2022 MIP vastgesteld. De meeste projecten van het investeringsvoorstel 2020 komen voort uit deze vastgestelde MIP. Daarnaast is er door onder andere vrijval op lopende projecten extra dekking beschikbaar voor 2020. Hierdoor zijn nieuwe investeringen mogelijk.

1. Verplichte projecten

Onderstaande tabel is een geactualiseerd overzicht van verplichte projecten in het IFR. De verplichte projecten zijn investeringen welke in eerdere jaren zijn vastgesteld door de Raad. Er zijn bestuurlijke en juridische verplichtingen aangegaan. Voor sommige ramingen heeft een actualisatie plaatsgevonden. Daarnaast wordt een aantal wijzigingen voorgesteld als gevolg van eerdere besluiten of actuele ontwikkelingen in de projecten.

Investeringsuitgaven	2020	2021	2022	2023
1. Hart van Zuid	6.615	6.715	6.915	7.115
2. Sportcampus (Stadionpark)	1.259	1.060	461	462
3. A16 Rotterdam	350	1.042	677	4.544
4. Blankenburg kwaliteitsprogramma	37	209	336	272
5. NPRZ 1e tranche	5.000	5.000	5.000	5.000
6. NPRZ 2e tranche	10.000	10.000	10.000	10.000
7. Stadion Infrastructuur	1.052	4.761	271	2.540
8. Noorderboulevard	450	0	0	0
Totaal verplichte projecten	24.763	28.787	23.660	29.933

Hieronder wordt per investering een toelichting gegeven en waar van toepassing ook een toelichting op de wijzigingen.

1. Hart van Zuid

Voor Hart van Zuid is in 2020 een reservering gepland van € 6,6 mln. Ook de bedragen opgenomen bij de jaren 2021 t/m 2023 zijn conform de MIP en de LTIP.

2. Sportcampus (Stadionpark)

Het Masterplan Sportcampus is in uitvoering. Het project bestaat uit diverse deelprojecten, waarvan een deel reeds is afgerond.

3. A16 Rotterdam

De gemeente Rotterdam draagt samen met de Metropoolregio Rotterdam – Den Haag bij aan de inpassingsmaatregelen voor de A16 Rotterdam. Voor 2020 bestaan de in het investeringsvoorstel opgenomen lasten uit gemeentelijke kosten voor planbegeleiding. Vanaf 2021 komen hier materiele kosten voor de inpassingsmaatregelen bij.

4. Blankenburg kwaliteitsprogramma

Dit betreft een toegezegde bijdrage van de gemeente Rotterdam aan het kwaliteitsprogramma verbonden aan de Blankenburgverbinding. De reeks is geactualiseerd om beter aan te sluiten bij de begrote uitgaven.

5. NPRZ 1e tranche

Het NPRZ is gericht op het aanpakken van de sociaaleconomische problemen in Rotterdam Zuid. Binnen de pijler Wonen is een belangrijk onderdeel de grondige aanpak van 10.000 woningen uit de particuliere voorraad: sloop /nieuwbouw, renovatie, samenvoeging of transformatie in de vorm van kluspanden (t/m 2030). De gemeente heeft zich verplicht om € 50 mln ter beschikking te stellen voor de grondige aanpak, als cofinanciering bij de korting verhuurdersheffing voor corporaties (convenant Financiële impuls NPRZ 2016-2022). Van de genoemde € 50 mln is in 2016 t/m 2019 tezamen reeds € 30 mln daadwerkelijk via de betreffende begrotingen geregeld. Nodig is dat de aanvullende € 20 mln beschikbaar komt. In het beeld t/m 2023 gaat het om 4 x € 5 mln.

6. NPRZ 2e tranche

Als uitvloeisel van de Regiodeal Rotterdam Zuid (3 december 2018) komt voor de pijler Wonen voor de periode 2018 t/m 2022 € 160 mln extra beschikbaar. Hiervan is € 60 mln afkomstig van het Rijk, terwijl de gemeente zich heeft gecommitteerd om € 100 mln als cofinanciering beschikbaar te stellen. In de toelichting bij de begroting 2019 is vastgelegd dat hiervan € 80 mln wordt geregeld (vanaf 2019 in acht jaartranches van € 10 mln). De jaartranche 2020 is opgenomen in het investeringsvoorstel. De resterende € 20 mln bestaat uit eerder toegekende middelen voor het taakveld Bouwen en wonen (in 2019 t/m 2022: 4 x € 3,5 mln) en voor algemene apparaatskosten van het programma NPRZ-wonen (binnen IFR in 2019 t/m 2022: 4 x € 1,5 mln.). De jaartranche 2020 voor apparaatskosten NPRZ is opgenomen in het investeringsvoorstel.

7. Stadion Infrastructuur

De raming van de investering in Stadion Infrastructuur is vorig jaar op grond van het BBV aangepast. Daarmee mag een deel van de kosten niet geactiveerd worden maar moet als out of pocket uitgaven

8. Noorderboulevard

Dit project omvat de realisatie van een supermarkt op de locatie van een tweetal in onbruik geraakte schoolgebouwen. Boven de supermarkt worden woningen in het middenhuursegment gerealiseerd. De gevel van het schoolgebouw wordt behouden vanwege het beeldbepalend karakter.

2. Energietransitie

Energietransitie	2020	2021	2022	2023
Reservering voor energietransitie	68.200	0	0	0
Totaal	68.200	0	0	0

In het coalitieakkoord is afgesproken een bedrag van € 150 mln aan financiële middelen vrij te maken voor de start van de uitvoering van de energietransitie en de kansen daarvan te verzilveren. Hiervan is € 10 mln per jaar structureel meerjarig vastgelegd (€ 40 mln deze collegeperiode). Voor de overige € 110 mln is een uitgavenplan

gemaakt. Wanneer dit uitgavenplan omgezet wordt in een lastenreeks, resulteert dit in een budgettair beslag van € 68,2 mln. In dit investeringsvoorstel wordt de reservering van dit bedrag voor de energietransitie geregeld. De begrote onttrekkingen voor 2019 en 2020 zijn ondergebracht in de bestemmingsreserve Energietransitie.

3. Voorbereidingsbudget en capaciteit grote projecten

Vorbereidingsbudget / Capaciteit grote projecten	2020	2021	2022	2023
1. IFR Vorbereidingsbudget	1.000	1.000	1.000	1.000
2. Capaciteit Feyenoord City	1.750	1.750	1.750	1.750
3. Capaciteit NPRZ	1.500	1.500	1.500	1.500
4. Plankosten gebiedsontwikkeling M4H	1.500	1.500	0	0
Totaal	5.750	5.750	4.250	4.250

1. IFR Vorbereidingsbudget

Er is een budget opgenomen voor voorbereidingskosten voor projecten waarover nog geen investeringsbesluit is genomen, maar die wel zijn opgenomen in de LTIP/MIP en daarom voorbereid mogen worden. In de planning is voor 2020 een bedrag van € 1 mln opgenomen.

2. Capaciteit Feyenoord City

Er is circa € 1,75 mln per jaar nodig om de apparaatslasten te dekken voor de gebiedsontwikkeling Feyenoord City. Het betreft lasten die zo omvangrijk zijn, dat deze niet binnen de reguliere apparaatslastenbudgetten kunnen worden opgevangen.

3. Capaciteit NPRZ

Er is € 1,5 mln per jaar nodig om de apparaatslasten te dekken voor het programma NPRZ. Het betreft de inzet die nodig is om afspraken met de corporaties over de grondige aanpak van de particuliere voorraad te maken. Het betreft lasten die zo omvangrijk zijn, dat deze niet binnen de reguliere apparaatslastenbudgetten kunnen worden opgevangen.

4. Plankosten gebiedsontwikkeling M4H

Merwe-Vierhavens (M4H) vormt samen met RDM Rotterdam het Makers District. Gemeente en Havenbedrijf willen M4H ontwikkelen tot innovatief woonwerkmilieu, optimaal ingericht voor de innovatieve maakindustrie en met een mix van werken, wonen, cultuur, horeca, sport en onderwijs. Een energiek district met impact, op zowel stad als haven. Er is recent een ruimtelijk raamwerk opgesteld om deze ambities te vertalen naar een ruimtelijk en

programmatisch beeld. Daarmee vormt het ruimtelijk raamwerk het kader voor alle ruimtelijke en programmatische relevante aspecten van deze gebiedsontwikkeling tot 2035 met een doorkijk naar 2050. In het investeringsvoorstel is budget gereserveerd om de plankosten en wat kleine materiële kosten te dekken.

4. Middelen IFR koppelen aan projecten uit coalitieakkoord

Projecten uit coalitieakkoord	2020	2021	2022	2023
1. Invulling stelpost: Granulaat voetbalvelden	822	553	800	800
2. Sportaccommodaties verduurzaming d.m.v. leningen	100	100	100	0
3. Extra investeren in sportaccommodaties	400	400	400	0
Totaal	1.322	1.053	1.300	800

In het coalitieakkoord 2018 – 2022 is € 25 mln in het IFR en de bestemmingsreserve GO gereserveerd voor het koppelen aan projecten uit het coalitieakkoord. Voor invulling van deze opdracht is een selectie gemaakt van projecten die aansluiten bij de doelstelling van het IFR (ruimtelijke projecten gericht op het behalen van economische en sociale ambities in de stad) en passen bij het karakter van een bestemmingsreserve (incidentele uitgaven).

Toelichting per project:

1. Invulling stelpost: Granulaat voetbalvelden

Naar aanleiding van een uitzending van Zembla is er maatschappelijke onrust ontstaan rondom het gebruik van rubbergranulaat in kunstgrasvelden. Ook in Rotterdam wordt dit infillmateriaal toegepast. Sindsdien zijn er via het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en milieu (RIVM) en het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA) twee onderzoeken beschikbaar gekomen over de mogelijke gezondheidsrisico's van met rubbergranulaat ingestrooide kunstgrasvelden. Beide onderzoeken leiden tot dezelfde conclusie: er zijn schadelijke stoffen aanwezig in het rubbergranulaat, maar de hoeveelheid ervan en de mate waarin zij vrijkomen, leiden tot zeer kleine, (praktisch) verwaarloosbare risico's. Sporten op deze velden is daarom op zichzelf veilig. Niettemin blijven er met name bij ouders van (jonge) voetballende kinderen zorgen bestaan. Er is maatschappelijke druk om bij de aanleg van nieuwe velden of bij de vervanging van bestaande een veiliger infillmateriaal te gebruiken. Bovendien betreft het een raadsbrede wens om deze problematiek op te lossen. De oplossing is om een alternatieve infill te gebruiken, die minder schadelijke stoffen bevat. Dit geeft echter - op basis van de huidige marktomstandigheden - een forse structurele verhoging van de lasten waarvoor een beroep op het IFR wordt gedaan.

2. Sportaccommodaties verduurzamen (d.m.v. leningen)

In de periode 2017-2020 kunnen breedtesportverenigingen met een eigen gebouw een beroep doen op een subsidiebudget voor energiebesparende maatregelen. Met een bijdrage uit het IFR van € 100 jaarlijks kunnen

extra verenigingen ondersteund worden. De gemeentelijke bijdrage is een aanvulling op subsidie van het rijk. Uit het budget kunnen ook leningen worden verstrekt voor resterende kosten van verenigingen. Bij onderbenutting door de verenigingen worden uit het budget ook gemeentelijke accommodaties verduurzaamd.

3. Extra investeren in sportaccommodaties

Het bestaande budget voor kwaliteitsverbetering van sportvoorzieningen (€ 4 mln structureel) wordt gedurende deze collegeperiode met € 400 per jaar verhoogd. Met dit extra budget worden aanvullende maatregelen bekostigd die gericht zijn op het verhogen van de kwaliteit van sportvoorzieningen en/of het uitbreiden van de gebruikscapaciteit.

5. Middelen reserve Gebiedsontwikkeling (GO) koppelen aan coalitieakkoord en projecten uit vrijval reserve GO

Voor een deel van de projecten uit het coalitieakkoord is vorig jaar besloten om deze te koppelen aan de bestemmingsreserve GO omdat deze naar hun aard daar beter bij aansluiten (middelgrote projecten in de buitenruimte). Dit gaat om € 1,6 mln in 2020. Het voorstel is om deze te dekken uit de vrijval van de bestemmingsreserve GO die in totaal € 5,9 mln is. De rest van de vrijval (€ 4,3 mln) wordt ingezet voor voorbereidingskosten toekomstige buitenruimte projecten beheerkosten reserve GO en Extra investeren in sportaccommodaties

Projecten uit coalitieakkoord - via reserve GO	2020	2021	2022	2023
1. Koppelen lokale groene plekken en initiatieven	1.000	1.000	1.000	0
2. Plan Boompjes + Rotte	600	1.000	1.000	0
Totaal	1.600	2.000	2.000	0

1. Koppelen lokale groene plekken en initiatieven

Voor het verbeteren van de ecologische structuur, gericht op het verbinden van groene plekken voor meer biodiversiteit en aantrekkelijk groen, worden slimme, ecologische verbindingen gelegd tussen bijvoorbeeld het park Twee Heuvels naar het Eiland van Brienenoord, de Steilrand van Schie naar Rottemeren en via de Heemraadsingel naar het Vroesenpark. Daarnaast zetten we in op het versterken van het regionale landschap, de bereikbaarheid en de toegankelijkheid via deelname aan Recreatieschap Rottemeren en regionale Landschapstafels als Hof van Delfland en IJsselmonde.

2. Plan Boompjes + Rotte

Op basis van onderzoek wordt een plan gemaakt om in de toekomst meer op de rivieroever van de Maas te kunnen recreëren. De oevers van de Rotte worden meer toegankelijk door groene plekken in te richten met bankjes en ligweiden en meer mogelijkheden voor recreatie.

Projecten uit vrijval reserve GO	2020	2021	2022	2023
----------------------------------	------	------	------	------

1. Voorbereidingskosten toekomstige buitenruimte projecten	3.708	0	0	0
2. Beheerkosten reserve GO	200	0	0	0
Totaal	3.908	0	0	0

1. Voorbereidingskosten toekomstige buitenruimte projecten

De vrijval binnen de bestemmingsreserve GO van € 3,7 mln wordt ingezet om voorbereidingen te treffen voor toekomstige buitenruimte projecten. Hiermee kunnen de plannen voor projecten zoals Getijdenpark Maashaven, Vergroening dak Hofbogen, Innovatieve beheerconstructie Het Park, Vergroening buitenruimte Alexanderknoop, Schouwburgplein en de ontwikkeling van de Groene Long een stap verder worden gebracht. Dit moet leiden tot planvorming ter voorbereiding op de besluitvorming bij Voorjaarsnota 2020.

2. Beheerkosten reserve GO

Binnen de bestemmingsreserve ISV werden de fondsbeheertaken gedekt vanuit een daartoe beschikbaar gesteld budget. Voorgesteld wordt om een deel van de gerealiseerde vrijval te gebruiken om de activiteiten voor het beheer van de reserve voor 2020 te dekken.

6. Reservering voor de Hoekse Lijn, de renovatie van Museum Boijmans van Beuningen en de nieuwe Oeververbinding

Hoekse Lijn, MBvB en Oeververbinding	2020	2021	2022	2023
Reservering ten behoeve van Hoekse Lijn, MBvB en Oeververbinding	0	0	10.000	10.000
Totaal	0	0	10.000	10.000

basis van het coalitieakkoord wordt per 2022 jaarlijks € 10 mln extra aan het IFR toegevoegd voor dekking van kapitaallasten verbonden aan de projecten: Hoekse Lijn (HL), renovatie van Museum Boijmans van Beuningen (MBvB) en de nieuwe Oeververbinding. De reservering voor deze projecten is opgenomen in de meerjareninvesteringsplanning.

7. Reeds lopende kapitaallasten, te dekken door bespaarde rente IFR

Lopende lasten IFR	2020	2021	2022	2023
Lopende lasten te dekken uit bespaarde rente IFR	11.131	10.630	9.195	9.195
Totaal	11.131	10.630	9.195	9.195

In het investeringsvoorstel zijn de overige reeds lopende kapitaallasten opgenomen die gedekt moeten worden uit de bespaarde rente over het IFR.

Langetermijninvesteringsplanning (LTIP) 2030

De investeringen vanuit het IFR zijn gepland in de Lange Termijn Investeringsplanning (LTIP). Hierin zijn de gewenste investeringen integraal afgewogen en vastgesteld door het college. De LTIP is ingedeeld in periodes. In de periode 2019-2025 is het budget nagenoeg belegd in door de raad verplichte projecten (zoals Hart van Zuid, A16 Rotterdam, Sportcampus, NPRZ).

Alleen wanneer er extra ruimte is door toevoeging van een grote som middelen (incidenteel of structureel) is het mogelijk om nieuwe investeringen toe te voegen. In de afgelopen jaren is dit verschillende keren gebeurd.

In 2019 wordt de Omgevingsvisie uitgewerkt en wordt het systeem van investeringen herzien. Beiden dienen als basis voor een op te stellen LTIP 2040.

IFR - GO - NPRZ

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)

Het Investeringsfonds Rotterdam (IFR) dekt de investeringsprojecten in het kader van de Stadsvisie 2030. Het fonds wordt onder meer gevoed uit een structurele intensiveringsreeks, verkoopopbrengsten van deelnemingen en bespaarde rente. Het IFR dekt de kapitaallasten van toegewezen geactiveerde investeringen. In de toekomst wordt de scope van het IFR verbreed en maakt daarmee aanvullend ruimte voor investeringen ten behoeve van de (energie)transitie. Het uitgangspunt van het IFR blijft "bezit voor bezit". Bij de begroting 2020 wordt hier invulling aan gegeven.

In onderstaande tabel is de opbouw en het verloop van het IFR 2019-2023 weergegeven. Voor 2020 en verdere jaren gaat het om ramingen op basis van de verwachte toevoegingen en onttrekkingen aan de reserve, bestemd voor de investeringsprojecten die een bijdrage uit het IFR ontvangen.

Meerjarig verloop IFR

Meerjarig verloop IFR	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo begin (stand 1-1)	498.571	489.894	401.481	331.375	309.220
Toevoeging	56.163	23.074	40.748	52.110	63.365
Onttrekking	33.329	72.316	92.641	53.096	28.604
Vrijval	31.511	39.171	18.213	21.169	17.300
Saldo eind (stand 31-12)	489.894	401.481	331.375	309.220	326.681

Onttrekking

Hieronder wordt per project een factsheet getoond waarin de projectomschrijving, het voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020 zijn opgenomen. In de tabel zijn alleen projecten opgenomen waarvoor in 2020 een begrote onttrekking aan de bestemmingsreserve IFR is opgenomen. Het totale bedrag van onderstaande projecten wijkt af van de totale onttrekking, omdat alleen out-of-pocket projecten getoond worden.

Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	IFR	budget	2019	2020	2021	2022	2023
	per 1-1-						
	2019						

Verkeer en vervoer	64.645	2.648	850	13.093	32.729	13.776	4.700
--------------------	--------	-------	-----	--------	--------	--------	-------

Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
	IFR	budget per	2019	2020	2021	2022	2
	1-1-2019						

Verkeer en vervoer	64.645	2.648	850	13.093	32.729	13.776	4
--------------------	--------	-------	-----	--------	--------	--------	---

Hoekse Lijn	1.795	798	500	298	0	0	
-------------	-------	-----	-----	-----	---	---	--

Algemene informatie

Project omschrijving Inrichting stationsomgeving Hoek van Holland Stra

Gebied Hoek van Hol

Planning 2017 tot 2022 Fase Uitvoe

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
	(overig)			
	1.795	543	0	2.338

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020

In 2020 wordt na de sloop van de bestaande bebouwing tbv station Hoekse Lijn (eind 2019) gestart met de herinrichting van het aangrenzende plein. De gelden zijn onderdeel van het budget dat wordt aangewend voor het verhogen van het plein, aanbrengen van een nieuwe bestrating, verlichting en de realisatie van de aansluit op het station en de verderop liggende parkeerplaats.

Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
	IFR	budget per	2019	2020	2021	2022	2
	1-1-2019						

Buitenruimte station	0	550	0	550	0	0	0
Hoek van Holland							
Strand							

Gebied Hoek van Hol

Planning 2020 tot 2023 Fase Op

Dekking IFR Gemeente Derden Totaal
(overig)

62.500 0 0 62.500

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

Deze middelen worden ingezet voor de vertraging en verlenging van de Hoekse Lijn.

A16 350 1.300 350 350 200 200 200

Reserves Budget Restant Begroting Begroting Begroting Begroting Begroting
IFR budget per 1- 2019 2020 2021 2022 2
1-2019

Verkeer en 64.645 2.648 850 13.093 32.729 13.776 4
vervoer

A16 350 1.300 350 350 200 200

Algemene

informatie

Project De gemeente Rotterdam draagt samen met de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag bij
omschrijving de inpassingsmaatregelen voor de A16 Rotterdam. Deze bijdrage uit
voorbereidingsbudget IFR betreft gemeentelijke kosten voor voorbereiding
planbegeleid

Gebied Sted

Planning 2018 tot 2024 Fase Uitvoe

Dekking IFR Gemeente Derden Totaal
(overig)

350 0 0 350

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

Begeleiden van Rijkswaterstaat en bouwconsortium De Groene Boog bij haar werkzaamheden. Het organiseren van de processen en werkzaamheden voor de gemeente Rotterdam die dit met zich meebrengt. Het behartigen van de belangen van de gemeente en haar inwoners en bedrijven, het toezien op nakomen van de afspraken en eisen die overeengekomen zijn met Rijkswaterstaat. Uitvoeren van programmamanagement voor het Ruimtelijk Uitvoeringsprogramma.

Economische zaken	750	500	400	100	0	0	0
-------------------	-----	-----	-----	-----	---	---	---

Center of expertise	750	500	400	100	0	0	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
									IFR	budget per 1-	2019	2020	2021	2022	2
										1-2019					

Economische zaken	750	500	400	100	0	0
-------------------	-----	-----	-----	-----	---	---

Center of expertise	750	500	400	100	0	0
---------------------	-----	-----	-----	-----	---	---

Algemene informatie

Project omschrijving Bijdrage in de onrendabele top van een te bouwen gemeenschappelijke voorziening internationale showcase voor vernieuwing en innovaties in de Food Sector met de werkt Experience Center op het industrieterrein van Nieuw Reijerwa

Gebied Ove

Planning 2017 tot 2020 Fase Afron

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
		(overig)		
	750		5.885	6.635

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020

In oktober 2019 vindt de vooroplevering van het Experience Center plaats. Dit betreft de bouwkundige oplevering. Voor wat betreft de inrichting zullen dan nog een aantal zaken moeten worden afgewerkt. Zomer 2019 wordt de gebruikersovereenkomst geformaliseerd op basis van de rechten die we kunnen ontlenen aan Experience Center in het kader van onze bijdrage. Eerste kwartaal 2020 zal de definitieve oplevering plaatsvinden.

Cultuur, sport en recreatie	0	2.000	0	750	750	500	0
-----------------------------	---	-------	---	-----	-----	-----	---

Sportaccommodaties verduurzaming	0	400	0	150	150	100	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
									IFR	budget per 1-1-	2019	2020	2021	2022	2
										2019					

Cultuur, sport en recreatie	0	2.000	0	750	750	500
-----------------------------	---	-------	---	-----	-----	-----

Sportaccommodaties verduurzaming	0	400	0	150	150	100
----------------------------------	---	-----	---	-----	-----	-----

Algemene**informatie**

Project omschrijving Coalitieakkoord: "Sportaccommodaties worden verduurzaamd om energiezuiniger kunnen opereren, het verstrekken van leningen kan hierbij helpen." Met een bijdrage het IFR worden sportaccommodaties verduurzaamd. Onder andere door verhoging het subsidiebudget ten behoeve van energiebesparende maatregelen v breedtesportverenigingen met een eigen gebouw en duurzame initiatieven sportverenigingen. Bij onderbenutting door de verenigingen worden uit het budget gemeentelijke accommodaties verduurzaamd.

Gebied Sted

Planning 2017 tot 2022 Fase Op

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
	(overig)			
	400	0	0	400

Voorgenomen**resultaat en****bijbehorende****activiteiten 2020**

In 2020 wordt onderzocht om de verlichting te vervangen door led-verlichting.

Sportaccommodaties	0	1.600	0	600	600	400	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
intensivering									IFR	budget	2019	2020	2021	2022	2022

per 1-1-

2019

Cultuur, sport en recreatie	0	2.000	0	750	750	500
Sportaccommodaties	0	1.600	0	600	600	400
intensivering						

Algemene**informatie**

Project omschrijving Coalitieakkoord: De kwaliteitsimpuls voor sportcomplexen krijgt een financiële aanvull Vanuit het IFR wordt het al bestaande budget voor kwaliteitsverbetering sportvoorzieningen (uitvoering 2017-2020) gedurende deze collegeperiode met € mln. verhoogd. Met dit extra budget worden aanvullende maatregelen bekostigd gericht zijn op het verhogen van de kwaliteit van sportvoorzieningen en/of het uitbrei van de gebruikscapac

Gebied

Planning 2020 tot 2022 Fase Uitvoe

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
---------	-----	----------	--------	--------

(overig)

2.412 0 0 2.412

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

Het extra budget voor de kwaliteitsverbetering is gealloceerd voor aanleg van twee kunstgrasvelden, waarvoor 2020 (en mogelijk ook verder) voorbereidende en uitvoerende activiteiten plaatsvinden.

Beheer van de stad	69.800	68.907	555	4.017	16.140	12.930	0
--------------------	--------	--------	-----	-------	--------	--------	---

Openbare toiletvoorzieningen	1.600	707	400	400	0	0	0
------------------------------	-------	-----	-----	-----	---	---	---

Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
	IFR	budget per	2019	2020	2021	2022	2

1-1-2019

Beheer van de stad	69.800	68.907	555	4.017	16.140	12.930
--------------------	--------	--------	-----	-------	--------	--------

Openbare toiletvoorzieningen	1.600	707	400	400	0	0
------------------------------	-------	-----	-----	-----	---	---

Algemene

informatie

Project omschrijving Intensivering van de realisatie van openbare toiletvoorzieningen op druk bezochte park evenementenlocaties, toeristische locaties en uitgaansgebied

Gebied Sted

Planning 2017 tot 2020 Fase Uitvoe

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
---------	-----	----------	--------	--------

(overig)

1.600 0 0 1.600

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

In 2020 worden 400 toiletvoorzieningen aangelegd op de locaties Blaak, Oude Wetering, Afrikaanderpark, Par 1943, Dakpark, HvHolland, Museumpark en pilot Propere Plee

IFR - Energietransitie	68.200	68.200	155	3.617	16.140	12.930	0
------------------------	--------	--------	-----	-------	--------	--------	---

Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
	IFR	budget per 1-1-	2019	2020	2021	2022	2

2019

Beheer van de stad	69.800	68.907	555	4.017	16.140	12.930
--------------------	--------	--------	-----	-------	--------	--------

IFR -	68.200	68.200	155	3.617	16.140	12.930
-------	--------	--------	-----	-------	--------	--------

Energietransitie

Algemene informatie

Project omschrijving De CO2-uitstoot van Rotterdam ombuigen in een neergegaande lijn naar nul uitstoot in 2030 conform de afspraken van Parijs en het Nederlands Klimaatakkoord door het realiseren van een betaalbaar, schoon, betrouwbaar, veilig en op innovatie ingesteld energiesysteem (= totaal van opwek, opslag, grid en geb

Gebied Rotten

Planning 2019 tot 2022 Fase Op

Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	68.200			68.200

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten

2020

Vanuit het budget worden verschillende type maatregelen gefinancierd in de: gebouwde omgeving, mobiliteit, schone energie, haven en industrie, initiatieven uit de stad, circulair en circulaire economie.

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8.121
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	-------

Bestaande Voorraad (oud)	34.108	2.929	2.017	846	0	0	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
								IFR	budget per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2	

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8.121
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	-------

Bestaande Voorraad (oud)	34.108	2.929	2.017	846	0	0
--------------------------	--------	-------	-------	-----	---	---

Algemene informatie

Project omschrijving Het programma Bestaande Voorraad is in de collegeperiode 2006-2010 in gang gezet. Het doel van het programma is het in aanpak nemen van 5000 woningen. De daadwerkelijke verbetering van woningen strekt zich over meerdere jaren

Gebied Ni

Planning 2006 tot 2020 Fase Afron

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
---------	-----	----------	--------	--------

(overig)

34.108 0 0 34.108

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

Het doel van 5.000 bouwkundig verbeterde woningen is behaald. In 2020 worden nog afrondende werkzaamheden verricht voor het project Boergoensehof.

Kansrijke wijken 3.000 1.986 518 1.163 0 0 0

Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2023

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	---

Kansrijke wijken	3.000	1.986	518	1.163	0	0	
------------------	-------	-------	-----	-------	---	---	--

Algemene

informatie

Project omschrijving In het programma "kansrijke wijken" zijn negen wijken benoemd waar te weinig grote woningen zijn en te weinig kansrijke gezinnen wonen. Doel van het programma is om de gehele wijk op dit punt meer in balans te krijgen. Na gesprekken met woningcorporaties, marktpartijen en anderen, zijn er projecten geïdentificeerd die als katalysator voor de drie wijken Oude Noordoost, Nieuwe Westen en Middelland het verschil kunnen maken; die kunnen zorgen voor de juiste investeringen door marktpartijen en woningcorporaties, maar te groot zijn om binnen de huidige budgettaire kader te kunnen financieren.

Gebied Stedelijk

Planning	2016	tot	2020	Fase	Uitvoering
----------	------	-----	------	------	------------

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
---------	-----	----------	--------	--------

(overig)

3.000 0 0 3.000

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

De bijdrage vanuit Kansrijke Wijken is bestemd voor een aantal projecten. De transitie van de oude gevangenis PI Noordsingel naar woningen en appartementen is na een aantal tegenslagen op dit moment in volle gang. Na afronding van de bouwwerkzaamheden zal gestart worden met de aanleg van de unieke buurt rondom de nieuwe woningen, de Tuin van Noord. Hiervoor is een inrichtingsplan in procedure. De buurttuin ko

na aanleg in eigendom en beheer bij de gemeente. Daarnaast is in 2019 bij zwembad Oostervant gestart met herinrichting van het Oostervantplein. In 2020 worden hier nog de laatste werkzaamheden voor worden verricht. Ook wordt in 2020 een aantal verbeteringen in de buitenruimte op en rond het Henegouwerplein uitgevoerd. V de Pupillenbuurt is in 2019 gestart met het maken van en ophalen van wensen en ideeën voor verbeteringen v het Jaap Valkhoffplein. Inzet is om in 2020 tot uitvoering over te gaan. In het buurtverbeterplan zijn een aantal acties geformuleerd op het gebied van buitenruimte en wonen, zoals: - het maken van een scan van de buurt c panden die mogelijkheden bieden voor quick wins, transformatie en kleinschalige herontwikkeling, - de mogelijkheden onderzoeken voor het terugbrengen van het oorspronkelijke gevelbeeld (op toonaangevende plekken). Samen met bewoners worden de mogelijkheden voor en wenselijkheid van het creëren van meer voetgangersgebied in de buurt verkend. Er is nog niet besloten welke van deze acties in 2020 opgepakt gaan worden.

Leuvenkolk	570	471	150	300	21	0	0	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot		
										IFR	budget per 1-	2019	2020	2021	2022	2		
											1-2019							
									Stedelijke	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8		
									inrichting en									
									ontwikkeling									
Leuvenkolk	570	471	150	300	21	0	0											
Algemene informatie																		
Project omschrijving	Aanpak van de slechte waterkwaliteit in de binnenstedelijke Rotte door de aanleg van schoonerwaterinlaat en vistrap in de Leuvenkolk. Dit betreft een integraal project waarbij vistrap, waterinlaat en een herinrichting van de Kade langs de leuvenkolk wordt gerealiseerd.																	
Gebied	Cent																	
Planning	2017	tot	2021														Fase	Uitvoe
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal														
	(overig)																	
	570	0	0	570														
Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020																		
In 2020 zal de herinrichting van de kade en de vispassage gerealiseerd worden.																		

Rivieroevers en ecologie	1.350	744	382	342	0	0	0	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
										IFR	budget per	2019	2020	2021	2022	2
											1-1-2019					
									Stedelijke inrichting	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
									en ontwikkeling							

Rivieroevers en	1.350	744	382	342	0	0
-----------------	-------	-----	-----	-----	---	---

ecologie

Algemene

informatie

Project Verbetering van de verblijfskwaliteit en de ecologische waarde van de oevers van

omschrijving Maas, de Rotte en de Schiedamsche dijk

Gebied Sted

Planning 2016 tot 2020 Fase Uitvoering

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
		(overig)		
	1.350	0	0	1.350

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

De volgende projecten worden nog vanuit Rivieroevers en ecologie gefinancierd: Leuvekolk en herinrichting buitenruimte Blue City. De vispassage en de kade van het Leuvekolk project worden in 2020 gerealiseerd. Ook zal in 2020 een gedeelte van de voorbereiding en de volledige uitvoering van het ontwerp dat nu gemaakt wordt voor de herinrichting buitenruimte Blue City plaatsvinden.

Buitenruimte	79.540	1.908	900	428	233	0	0
Binnenstad							

Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2023

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8.000
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	-------

Buitenruimte	79.540	1.908	900	428	233	0
Binnenstad						

Algemene

informatie

Project Doel van het programma "Visie openbare ruimte binnenstad" is het tot stand brengen van

omschrijving kwalitatief hoogwaardige buitenruimte waar het voor bezoekers en bewoners aangename toeven is (zgn. City Lounge gedachte). Dit wordt tot stand gebracht door pleinen, straten, stoepen en het openbaar groen beter in te richten en aangename (loop-)routes tussen plekken te maken. Vastgestelde kaders zoals de Rotterdamse stijl, de centrum stijl, het verkeersplan, het groenplan, en het lichtplan bieden de richtlijnen daarvoor.

Gebied Binnen

Planning 2008 tot 2021 Fase Afronding

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
---------	-----	----------	--------	--------

(overig)

79.540 4.520 108 84.169

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

In 2019 is het laatste project Jacobus/Mauritsstraat/Boomgaardhof in uitvoering gegaan. De uitvoering wordt
volgend op renovatie en rioolvervanging gefaseerd uitgevoerd. De verwachte oplevering is medio 2021.

Buitenruimte EMC 2.000 822 450 372 0 0 0 Reserves Budget Restant Begroting Begroting Begroting Begroting Begroting

(Binnenstad) IFR budget per 1- 2019 2020 2021 2022 2

1-2019

Stedelijke 296.159 153.014 16.084 33.872 25.241 9.596 8
inrichting en
ontwikkeling

Buitenruimte 2.000 822 450 372 0 0

EMC

(Binnenstad)

Algemene

informatie

Project omschrijving Het Erasmus MC wordt vernieuwd. Aansluitend daaraan wordt de buitenruimte heringeri
Gemeente en Erasmus MC werken hierin samen in opdrachtverstrekking en financier
Mijlpaal was de opening van de nieuwe hoofdingang van het Erasmus MC medio 2

Gebied Cent

Planning 2017 tot 2020 Fase Afron

Dekking IFR Gemeente Derden Totaal
(overig)

2.000 0 0 2.000

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

De herinrichting van het Burgemeester S'Jacobplein zal uitgevoerd worden en zorgt daarmee voor een sterk
verbeterde buitenruimte. Dit is het laatste nog uit te voeren onderdeel van het project.

Buitenruimte 18.876 2.812 705 428 500 500 679 Reserves Budget Restant Begroting Begroting Begroting Begroting Begroting

Laurenskwartier IFR budget per 1- 2019 2020 2021 2022 2

(Binnenrotte,

1-2019

Markthal, Blaak 31)

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	---

Buitenruimte Laurenskwartier (Binnenrotte, Markthal, Blaak 31)	18.876	2.812	705	428	500	500	
--	--------	-------	-----	-----	-----	-----	--

Algemene informatie

Project omschrijving Het realiseren van een hoogwaardige buitenruimte in de omgeving van Blaak 31 Markthal en de Binnenrotte. Hiermee wordt aangesloten bij grote bouwprojecten en w invulling gegeven aan de ambities op het gebied van de City Lou

Gebied Cent

Planning 2010 tot 2021 Fase Uitvoe

Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	18.876	0	0	18.876

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020

Begin 2020 zal het kunstwerk op de Binnenrotte geplaatst worden. Dit kunstwerk komt voort uit een toezegging aan de raad in 1993 om op de Binnenrotte een verwijzing naar de ontstaansgeschiedenis van Rotterdam te realiseren, en was onderdeel van het inrichtingsplan Binnenrotte. Afhankelijk van de ontwikkeling van nieuwbou RottaNova, zal er in 2020 ook een begin worden gemaakt met de planvorming om de buitenruimte rondom RottaNova aan te passen.

Buitenruimte	5.000	1.955	100	1.555	301	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
Timmerhuis										IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	---

Buitenruimte Timmerhuis	5.000	1.955	100	1.555	301	0	
-------------------------	-------	-------	-----	-------	-----	---	--

Algemene informatie

Project omschrijving De binnenstad rondom het Stadhuis, Timmerhuis en voormalig Postkantoor fungeert visitekaartje van Rotterdam. In 2015 is het Timmerhuis opgeleverd, het Stadhuis is gef

gerenoveerd en de Meent is opnieuw ingericht. Daarop aansluitend vindt herinrichting plaats van de buitenruimte: Stadhuisstraat, het Doelwater, Raamplein, Rode Zand en Haagseveer. Met een loop/fietsbrug wordt het Haagseveer verbonden met de Lombardkade. Tevens zal een onderdoorgang van het Timmerhuis met de omgeving verbonden worden.

Gebied					Cent
Planning	2015	tot	2021	Fase	Uitvoe
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal	
		(overig)			
	5.000	2.040	0	7.040	

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

De gemeente heeft het voornemen om een brug aan te leggen ter hoogte van de horeca gelegenheid Haagse Bluf richting Lombardkade. Hierdoor ontstaat een betere voet/fietsverbinding tussen de verschillende gebieden de binnenstad langs de binnenstedelijke wateren.

Coolsingel 9.140 10.859 0 1.484 2.021 0 0

Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
	IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
Coolsingel	9.140	10.859	0	1.484	2.021	0	

Algemene

informatie

Project omschrijving Reconstructie van de Coolsingel naar een boulevard met allure. De Coolsingel krijgt een nieuw profiel van gevel tot gevel, van het Hofplein tot aan de Schilderstraat/Witte de Withstraat. Het nieuwe profiel zorgt voor goede verbindingen tussen het Lijnbaankwartier en het Laurenskwartier. Het profiel wordt opnieuw ingedeeld met meer ruimte en comfort voor voetgangers en fietsers. Er komen meer bomen en groen en een hoogwaardige bestrating aansluitend op de monumentale gevels. Door de inrichting met bijzondere verlichting en nieuwe ornamenten zal het verblijf op de Coolsingel veraangenaamder worden.

Gebied					Cent
Planning	2015	tot	2021	Fase	Uitvoe
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal	
		(overig)			
	9.140	3.094	0	12.234	

Voorgenomen**resultaat en****bijbehorende****activiteiten****2020**

Het project Coolsingel gaat, als de werkzaamheden aan de oostzijde grotendeels gereed zijn én de Maastunn is opgesteld én de werkzaamheden van de RET zijn afgerond, verder aan de westzijde van de Coolsingel. Vanaf het moment dat aan de westzijde gestart wordt, gepland voor oktober 2019, gaat het autoverkeer aan de oostzijde rijden. In de uitvoering, die in deelfasen is opgesplitst, wordt onder andere het fietspad verlegd en verbreed, het wandelgebied vergroot en bestraat met hoogwaardig natuursteen. Bomen en boomroosters worden geplaatst, pocketparks aangelegd, de Coolsingellantaarn en zitelementen, masten, verkeersinstallaties en weerbaarheidsmaatregelen geplaatst. Daarnaast worden de benodigde tijdelijke verkeersmaatregelen getroffen en gaat de publieks- en omgevingscommunicatie door.

Hart van Zuid	99.688	101.564	5.686	16.036	11.067	4.364	3.007	Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
									IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2
								Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
Hart van Zuid	99.688	101.564	5.686	16.036	11.067	4.364	3								

Algemene**informatie**

Project omschrijving Het project Hart van Zuid vindt zijn oorsprong in de gemeentelijke Stadsvisie 2030. In Stadsvisie 2030 (door de gemeenteraad vastgesteld in november 2007) is het gebied n Ahoy, Zuidplein en Vaanweg-Pleinweg opgenomen als VIP-gebied. Dit gebied kan sleutelrol vervullen in de zogenaamde "dubbelslag op Zuid": het wegwerken van achterstanden en het benutten van kansen. Hart van Zuid focust vooral op de kans De direct te nemen lasten van het IFR zijn ter (a) dekking van het contractbudget (onder periodieke prestatie vergoeding) van het project Hart van Zuid, waarvoor door ontwikkelende partij deze gebiedsontwikkeling wordt uitgevoerd; (b) de gemeentel risicoreservering; (c) de interne apparaatskosten

Gebied	Cha				
Planning	2016	tot	2033	Fase	Uitvoe
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal	
		(overig)			
	99.688	20.308	12.870	132.866	

Voorgenomen**resultaat en**

bijbehorende**activiteiten****2020**

Inmiddels zijn zowel de bouw van het nieuwe Kunstenpand als het Internationaal Congrescentrum (ICC) van s
gegaan. De oplevering van het Kunstenpand en de sloop van het huidige theater zullen naar verwachting
halverwege 2020 plaatsvinden. Het ICC heeft twee oplevermomenten, namelijk de oplevering van de nieuwo
eind 2020 en de aanpassing van het bestaande bouwdeel begin 2021. Tevens is de verwachting dat met de
verkoop van de woningen van het Zuiderparkhof eind 2019 gestart zal zijn. Het project is te volgen op de webs
www.hartvanzuidrotterdam.nl

Sportcampus	15.083	3.795	783	792	750	750	720	Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
Rotterdam									IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2
Stedelijke	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8								
inrichting en															
ontwikkeling															
Sportcampus	15.083	3.795	783	792	750	750									
Rotterdam															

Algemene**informatie**

Project Uitvoering van het geactualiseerde Masterplan Sportcampus (raadsbesluit 15 decem
omschrijving 2016). De sportparticipatie in Rotterdam loopt achter bij die in Nederland. De sportparticip
in Rotterdam Zuid loopt nog eens achter bij het gemiddelde van Rotterdam. Doel van
project is om in combinatie met sportstimuleringsprogramma's de sportparticipatie te verhog
Daarnaast zullen er 530 woningen in het midden en hoge segment in een bijzondere omgev
worden toegevoegd; passend in de Woonvisie en een belangrijke toevoeging voor z
De huidige voorzieningen op het complex Varkenoord zijn sterk verouderd en moe
vervangen worden. Deze vervanging wordt aangegrepen om het ruimtegebruik te intensive
en met name in de tweede fase functies toe te voegen zodat een Sportcampus ontst

Gebied	IJsselmc				
Planning	2015	tot	2021	Fase	Uitvoe
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal	
		(overig)			
	15.083	0	0	15.083	

Voorgenomen**resultaat en****bijbehorende****activiteiten****2020**

Sportcomplex Olympia met voorzieningen voor meerdere sporten is in 2019 volledig gereed gekomen. Voor he
nieuwe complex Feijenoord Academy and Soccer Club is het gebouw en drie velden gereed. De laatste twee

velden zullen in 2020 aangelegd worden, waarmee ook dit complex voltooid is. Met het gereed komen van deze sportcomplexen is de vervanging van de oude voorzieningen gereed en zijn er naast de voorzieningen voor voetbal voorzieningen voor hockey, american football, beachvolleybal en cricket toegevoegd.

Op de Sportcampus zal de uitvoering van het zuidelijk deel van het nieuwe park van ca 5 ha starten. In 2019 is gewerkt voor de woningbouw aan een verdichtingsopgave. Deze heeft tot gevolg dat de grondexploitatie herzi wordt en begin 2020 voorgelegd zal worden ter besluitvorming aan de raad. Daarna start de marktbenadering voor de selectie van de ontwikkelaar voor deze locatie.

Aan de noordzijde van Park de Twee Heuvels zal gestart worden met het bouwrijp maken van de gronden voor de daar geplande woningbouw.

Katoenveem	1.400	1.297	196	196	301	302	302	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
leegstandsbeheer									IFR	budget per 1-	2019	2020	2021	2022	2
										1-2019					
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8								
Katoenveem leegstandsbeheer	1.400	1.297	196	196	301	302									

Algemene informatie

Project omschrijving Rijksmonument Katoenveem is sinds juni 2016 gemeentelijk eigendom. De gemeente wil Katoenveem een nieuwe gebruiksfunctie geven om de ontwikkeling van Merwe-Vierhavensgebied (M4H) te stimuleren. Het gebouw is echter in zeer slechte staat, onvoldoende bruikbaar. Actief leegstandsbeheer tot het moment van oplevering is noodzakelijk om de afval, diefstal en vandalisme te voorkomen. De intentie is om renovatie en ingebruikname van het gebouw aan de markt over te laten. Daarvoor moet een marktkuitvraag ten behoeve van herontwikkeling worden voorbereid. Leegstandsbeheer is tot het moment van oplevering van het gebouw herontwikkeling onontbeerlijk. Gestreefd wordt naar succesvolle opname door de markt.

Gebied	Merwe-Vierhavensgebied				
Planning	2017	tot	2023	Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal	
		(overig)			
	1.400	0	0	1.400	

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020

Activiteiten ten behoeve van leegstandsbeheer en onderzoek naar- en begeleiding van een mogelijke verkoop aan een filantropische instelling.

Buitenruimte	3.830	3.728	181	1.774	1.774	0	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
Leuvehaven									IFR	budget per	2019	2020	2021	2022	2
/Schiedamsedijk									1-1-2019						

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	---

Buitenruimte	3.830	3.728	181	1.774	1.774	0
Leuvehaven						
/Schiedamsedijk						

Algemene informatie

Project omschrijving Herinrichting van de buitenruimte rondom het nieuw te bouwen Leuvehavenpaviljoen : de Leuvehaven. De herinrichting sluit aan op nieuwe functies en ontwikkelingen langs Leuvehaven/op de Schiedamse

Gebied Centi

Planning 2017 tot 2021 Fase Uitvoe

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
		(overig)		
	3.830	0	0	3.830

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020

In 2020 wordt het Definitief Ontwerp (DO) gemaakt, de uitvoering voorbereid en mogelijk al een start gemaakt met de uitvoering. Oplevering van de buitenruimte Leuvehaven staat gepland in het voorjaar van 2021

Capaciteit	1.550	8.750	1.750	1.750	1.750	1.750	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
Feijenoord City									IFR	budget per 1-1-	2019	2020	2021	2022	2

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	---

Capaciteit	1.550	8.750	1.750	1.750	1.750	1.750
Feijenoord City						

Algemene informatie

Project omschrijving Dekking van de gemeentelijke apparaatskosten, voor zover zij niet gedekt zijn door investeringskrediet, voor het programma Stadionpark en onderdeel Feijenoord City. Voor jaren 2019-2023 gaat het om € 1,75 mln. jaarlijks ten behoeve van de bekostiging van

					IJsselmc	
Gebied					Fase	Op:
Planning	2019	tot	2023			
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal		
(overig)						
	1.550	0	0	1.550		

Voorgenomen**resultaat en****bijbehorende****activiteiten****2020**

De IFR bijdrage is voor de dekking van de gemeentelijke apparaatskosten, voor zover zij niet gedekt zijn door een investeringskrediet, voor het programma Stadionpark en onderdeel Feijenoord City. Voor het jaar 2020 gaat het om € 1,75 mln. ten behoeve van de bekostiging van de gemeentelijke inzet in de gebiedsontwikkeling. Meer informatie over het project, de voorwaarden voor gemeentelijke deelname (position paper - vastgesteld door gemeenteraad 2017) en de voortgangsrapportage is te vinden op www.feijenoord-city.nl

Mathenesserweg	870	754	95	659	0	0	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
									IFR	budget per 1-	2019	2020	2021	2022	2
									1-2019						
								Stedelijke	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
									inrichting en						
									ontwikkeling						
Mathenesserweg	870	754	95	659	0	0	0								

Algemene**informatie****Project****omschrijving**

De openbare ruimte van de Mathenesserweg wordt verbeterd om verloederende te gaan. Het gaat om drie ingrepen: nieuw verlichtingsplan; oversteek- en pleininrichting kruising met Rösener Manzstraat; vergroening van de koppen nabij Mathenesserbrug
Marconip

Gebied

Binnen

Planning	2018	tot	2020	Fase	Uitvoer	
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal		
(overig)						
	870	0	0	870		

Voorgenomen**resultaat en****bijbehorende**

activiteiten 2020

In 2019 is het project voorbereid tot en met Definitief Ontwerp (DO)-fase. De bewoners zijn in het gehele proces van Programma van Eisen (PvE) tot en met DO meegenomen. I.v.m. afstemming afsluiting andere doorgaand wegen in de stad, wordt het werk in 2020 buiten uitgevoerd.

Essenburgpark	473	473	0	473	0	0	0	0
Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
	IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596		8
Essenburgpark	473	473	0	473	0	0		

Algemene informatie

Project omschrijving Afdekken van het eenmalig tekort van € 150.000 op de inrichting van het Essenburgpark, daardoor tot een groen en natuurvriendelijk park wordt uitgebouwd. Met deze ontwikkeling wordt aangesloten bij de wensen van bewoners en bij initiatieven voor zelfbeheer. Een motie van de gemeenteraad van 12 november 2015 ligt aan deze ontwikkeling ten grondslag. Aar eenmalig tekort / budget zijn twee gemeentelijke subsidies (€ 123.000 uit Kansrijke wijken € 200.000 uit het BW budget vanuit Landschap) toegevoegd tot het budget IFR Essenburgpark.

Gebied								Binnen
Planning	2017	tot	2020					Fase Uitvoe
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal				
		(overig)						
	473	31	481	985				

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020

Het park zelf is in 2019 feestelijk geopend. In 2020 wordt nog gewerkt aan de toegangen tot het park. Dat betekent dat er een IP voor RFC-weg wordt ontworpen en aangelegd. Ook wordt de ingang West gerealiseerd

Blankenburgtunnel (inpassing)	0	168	0	131	0	0	0	0
Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
	IFR	budget per	2019	2020	2021	2022	2023	2024
		1-1-2019						
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596		8
Blankenburgtunnel	0	168	0	131	0	0		

(inpassing)

Algemene informatie

Project omschrijving De doelstelling van het project 'Blankenburgverbinding' is het realiseren van een robuuste ontsluiting van het Haven en Industrieel Complex (HIC) en de Greenport/Westland. Rotterdamse inzet is gericht op de realisatie van de Blankenburgverbinding en bijbehorend kwaliteitsprogramma. Doelstelling van de gemeentelijke inzet is dat in het planproces realisatie van de Blankenburgverbinding de Rotterdamse belangen worden geborgd. De realisatie van het kwaliteitsprogramma zal de ruimtelijke kwaliteit de oostrand en de Gordel van Rozenburg, in vergelijking met de huidige situatie, versterkt worden.

Gebied

Planning	2019	tot	2024	Fase	Op
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal	
		(overig)			
	131	0	0	131	

Voorgenomen resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

Begeleiden van Rijkswaterstaat en bouwconsortium BAAK bij haar werkzaamheden. Het organiseren van de processen en werkzaamheden voor de gemeente Rotterdam die dit met zich meebrengt. Het behartigen van de belangen van de gemeente en haar inwoners en bedrijven, het toezien op nakomen van de afspraken en eisen die overeengekomen zijn met Rijkswaterstaat. Begeleiden en ondersteunen van het Platform Lokale Economie en Maatschappij.

Investeringsstrategie 500 74 325 300 0 0 0

Reserves	Budget	Restant budget	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
	IFR						
		per 1-1-	2019				

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8
---------------------------------------	---------	---------	--------	--------	--------	-------	---

Investeringsstrategie	500	74	325	300	0	0	
-----------------------	-----	----	-----	-----	---	---	--

Algemene informatie

Project omschrijving Binnen het voorbereidingsbudget (IFR-V) is budget opgenomen om kosten voor jaarlijkse investeringsstrategie te dekken: komen tot een afgewogen advies over ruimtelijke economische investeringen.

Gebied

Planning	1-1-	tot	1-1-2020	Fase	Uitvoe
----------	------	-----	----------	------	--------

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
		(overig)		
	500	0	0	500

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

Dit budget wordt aangewend voor het opstellen van het investeringsvoorstel, de jaarlijkse investeringsmonitor, lange termijn investeringsplanning (LTIP) en het investerend vermogen van de stad.

	16.681	5.522	1.286	3.000	6.523	1.930	3.413	Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot	
									IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2	
Stadionpark																
Infrastructuur (OOP)																
Stedelijke inrichting en ontwikkeling		296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8								
Stadionpark	16.681	5.522	1.286	3.000	6.523	1.930	3									
Infrastructuur (OOP)																

Algemene

informatie

Project omschrijving De mobiliteitsopgave is een belangrijk onderdeel voor de ontwikkeling van de bereikbaarheid van het nieuwe stadion. Om de bereikbaarheid goed te kunnen borgen zijn er in en om nieuwe stadion diverse aanpassingen nodig. Zoals de realisatie van voldoende parkeerplaatsen nabij het stadion en op afstand, voldoende busparkeerplaatsen nabij het stadion en op afstand, voldoende fietsparkeerplekken. Daarnaast dient de Olympiaweg en Colosseumweg opnieuw worden geprofileerd en dienen diverse tramlijnen/bogen te worden aangepast in combinatie met het realiseren van nieuwe haltes. De out-of-pocket bijdrage zijn voor de afdekking van de programmakosten tijdens de voorbereiding en realisatiefase van de mobiliteitsopgave.

Gebied IJsselme

Planning 2018 tot 2024 Fase Op

Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal
		(overig)		
	16.681	0	0	16.681

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

In 2020 zullen de werkzaamheden aan de keertlus van de tram bij de Kop van Zuid worden uitgevoerd. Vanuit mobiliteitsopgave vinden er aanpassingen plaats aan de Olympiaweg en de waterterminal bij de Piet Smitkade. Daarnaast zullen er afspraken gemaakt worden met interne en externe stakeholders omtrent de verdere uitvoering van de mobiliteitsopgave.

Buitenruimte Burg.	2.500	403	0	403	0	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot	
Jacobsplein										IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2	
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8										
Buitenruimte Burg. Jacobsplein	2.500	403	0	403	0	0											
Algemene informatie																	
Project omschrijving	Om de veilige bereikbaarheid van de nieuwe hoofdingang van het Erasmus MC per 1 jan 2018 te kunnen garanderen, is het noodzakelijk om de buitenruimte rondom de nieuwe hoofdingang en de kruising aan de Rochussenstraat aan te pakken. Verder wordt reizigersverkeer nabij de onderwijs- en werklocaties ter plaatse geïntensiveerd, als gevolg waarvan aanpassing van het metrostation Dijkzigt door de RET wordt uitgevoerd. De middelen worden aangewend voor aanpak van de kruising aan de Rochussenstraat, het Molenwaterplein (samen met het EMC) en het Burgemeester St. Jacobp																
Gebied	Cent																
Planning	2016	tot	2020													Fase	Afron
Dekking	IFR	Gemeente	Derden	Totaal													
		(overig)															
	2.500	0	0	2.500													
Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020																	
De uitvoering van het Burgemeester S'Jacobplein zorgt voor een sterk verbeterde buitenruimte behorend bij de nieuwe hoofdingang van het Erasmus MC en is tevens de afronding van dit project.																	

Stadshavens: M4H	0	2.000	560	1.440	0	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begrot
										IFR	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	296.159	153.014	16.084	33.872	25.241	9.596	8									

Stadshavens:	0	2.000	560	1.440	0	0
--------------	---	-------	-----	-------	---	---

M4H

Algemene informatie

Project omschrijving Het Rotterdam Makers District is de plek in de regio voor de innovatieve maakindustrie. Makers District, bestaand uit de gebieden Rotterdam en Merwe-Vierhavens (M4H Rotterdam) leent zich er perfect voor; jonge bedrijven kunnen hier opstarten en doorgroeien in kleine en gevestigde ondernemingen. Grote bedrijven kunnen hier experimenteren met nieuwe producten of processen. Er worden nieuwe technologieën uitgedacht, getest en toegepast. Deze nieuwe technologieën zijn gebaseerd op digitalisering, robotisering en additieve manufacturing, en op het toepassen van nieuwe, duurzame energie en materialen. Het Makers District: een innovatiemilieu, optimaal geëquipeerd voor de innovatieve maakindustrie en een proeftuin en etalage voor de stad en haven van de toekomst. Met een mix van werkwijzen, wonen en volop ruimte voor uitwisseling en ontmoeting. Deze ontwikkeling zal langjarige investeringen vergen van zowel de gemeente (eerste raming tenminste € 20 mln.) als de provincie en de regio.

Planning	Gebied			Fase	Afron
	2019	tot 2020			
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	0	0	0	0	

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020

Dit bedrag is bestemd als eerste aanzet voor fysieke ontwikkelingen in het M4H gebied. Voor de voorbereiding van het programma gebiedsontwikkeling M4H is een ruimtelijk raamwerk opgesteld en zijn nieuwe ramingen gemaakt. Goede verbindingen zijn essentieel voor de ontwikkeling van het gebied. Ook wordt dit budget gebruikt als transformatiebudget om verouderd vastgoed te herontwikkelen naar nieuwe bestemmingen passend bij de ambitie van het Makersdistrict.

Totaal	431.354	227.069	17.889	51.832	74.860	36.802	12.821
---------------	---------	---------	--------	--------	--------	--------	--------

Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling (GO)

In 2018 is de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling (GO) gevormd door de gemeentelijke middelen voor buitenruimte projecten in één bestemmingsreserve onder te brengen (raadsbesluit 14 november 2017). De bestemmingsreserve van rijks gelden voor stedelijke vernieuwing (ISV) en de bestemmingsreserve Investeringsprojecten zonder gronduitgifte (IPzG) en Gebiedsontwikkelingsfonds zijn hier per 1 januari 2018 aan toegevoegd.

toegevoegd. Vanuit deze bestemmingsreserve wordt de uitvoering van gemeentelijke buitenruimte projecten met een omvang tot € 5 mln gedekt.

In onderstaande tabel is de opbouw en het verloop weergegeven. Voor 2020 en verdere jaren gaat het om ramingen op basis van de verwachte toevoegingen en onttrekkingen aan de reserve, bestemd voor de investeringsprojecten die een bijdrage uit het GO ontvangen.

Meerjarig verloop GO

Meerjarig verloop GO	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo begin (stand 1-1)	74.813	74.544	59.843	49.714	42.602
Toevoeging	16.866	2.000	2.000	0	0
Onttrekking	17.135	16.701	12.129	7.112	1.046
Vrijval	0	0	0	0	0
Saldo eind (stand 31-12)	74.544	59.843	49.714	42.602	41.556

Onttrekking

Hieronder wordt per project een factsheet getoond waarin de projectomschrijving, het voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020 zijn opgenomen. In de tabel zijn alleen projecten opgenomen waarvoor in 2020 een begrote onttrekking aan de bestemmingsreserve GO is opgenomen.

Reserves	Budget	Restant budget	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
GO							
per 1-1-2019							
Beheer van de stad	1.162	845	0	844	0	0	0
Bajonet buitenruimte	1.162	845	0	844	0	0	0
Fase 2							
	GO	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022	2023
Beheer van de stad	1.162	845	0	844	0	0	0
Bajonet buitenruimte	1.162	845	0	844	0	0	0
Fase 2							
Algemene informatie							
Project omschrijving	Het opnieuw inrichten van de buitenruimte van de hieronder genoemde projecten: De Bajonetstraat, Adrianaplein, Kogelvangerstraat, Korte Bajonetstraat en Adri						

Gebied				
Planning	2014	tot	2020	Fase
Dekking	GO	Gemeente	Derden	Totaal
		(overig)		
	1.162	0	0	1.162

Voorgenomen resultaat en

bijbehorende activiteiten 2020

Er moeten nog bestratingswerkzaamheden worden uitgevoerd alvorens het project definitief kan worden opgevestigd.

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111	1.046
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------	-------

Aanpak Particuliere Voorraad	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

Aanpak Particuliere Voorraad	6.185	2.402	1.796	604	0	0
------------------------------	-------	-------	-------	-----	---	---

Algemene informatie

Project omschrijving De aanpak Particuliere Woningvoorraad is bedoeld voor verbetering van in ieder geval de kwaliteit van 3.000 woningen. De opgave richt zich voornamelijk op de oude stadswijken van Rotterdam. De oude stadswijken concentreert zich een voorraad die zowel qua type woning als qua kwaliteit kwetsbaar aan te merken is. Veel woningen voldoen niet aan de huidige kwaliteitseisen, hebben een lage WOZ-waarde en taxatiewaarde, met te hoge hypotheeklasten. Bovendien investeren veel eigenaren verschillende redenen niet in hun woning, waardoor er sprake is van slecht tot zeer slecht onderhoud. Het huidige programma past in een lange termijn aanpak van particuliere woningvoorraad met het voorkomen van ernstig achterstallig onderhoud (basiskwaliteit). Het programma bestaat uit het programma Bestaan

Gebied				
Planning	2011	tot	2020	Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	6.185	0	0	6.185

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

Doel van 3000 bouwkundig verbeterde woningen is in 2019 behaald. Middels het besluit van 21 februari 2019 directie Stadsontwikkeling wordt het budget van 2020 ingezet voor fysieke handhaving capaciteit van Bouw e Toezicht (BWT) voor de aanpak Particuliere Voorraad.

Nassaukade	0	0	50	800	800	104	104
Stieltjesstraat							

Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

Nassaukade	0	0	50	800	800	104
Stieltjesstraat						

Algemene informatie

Project omschrijving Met het gereedkomen van de nieuwbouw van het Hefkwartier, de recreatieve aanpak van en groei van het kantoorpersoneel bij Unilever is een overzichtelijker en verkeersveilig wenselijk. Om de verkeersveiligheid en de leefomgeving rondom het Hefkwartier te verbeteren straten en het kruispunten bij de Oranjeboom- Nassaukade en Oranjeboom- Roentgenstraat

Gebied

Planning	2019	tot	2024	Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	0	0	0	0

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

Is het herinrichten van de navolgende straten en een kruispunt: Oranjeboomstraat (noordelijke zijde), Roentgenaan de Nassaubrug en het kruispunt Oranjeboomstraat- Nassaukade.

Hoogvliet Loempia	0	0	0	20	30	240	0
-------------------	---	---	---	----	----	-----	---

Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

Hoogvliet	0	0	0	20	30	240
Loempia						

Algemene informatie

Project De kosten voor het bouwrijp maken van de bouwgrond zijn vaak hoog, omdat voor het sar

omschrijving vervuilde bodem met havenslib extra kosten worden gemaakt. Om de kosten lager te houden ontwikkelen van de woningen is de Loempia ofwel de Groeiberg opgericht. Het effect hiervan zijn de ontwikkellocaties lager zijn, omdat de sanering gebruik kan maken van deze Groeiberg staat ten dienste van de Gebiedsgrondexploitatie in Hoogvliet om de kosten van sanering van verontreinigde grond

Gebied

Planning 2015 tot 2022 Fase

Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	290	0	0	290

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

Het voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteit in 2020 is om een eventueel tekort uit de opbrengsten te dekken.

Wilhelm Tell 0 0 685 625 0 0 0

Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

Wilhelm Tell	0	0	685	625	0	0
--------------	---	---	-----	-----	---	---

Algemene

informatie

Project Het project Wilhelm Tell is een locatie waar in het verleden bebouwing was gesitueerd. In **omschrijving** deze bebouwing waren winkels gevestigd, met daarboven vanaf de eerste verdieping woning Tell is onderdeel van de wijk Oudeland, dat in Hoogvliet is gelegen. Oudeland kenmerkt zich door de herstructureringsopgave, waarbinnen de Wilhelm Tell centraal is gelegen en onderdeel van de winkelzone. Binnen het project Wilhelm Tell is sloop van de bebouwing uitgevoerd, waarmee de bebouwing van het Hart van Oudeland wordt

Gebied

Planning 2011 tot 2021 Fase

Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	0	0	0	0

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

Het verwerven van de panden binnen de Wilhelm Tell, het slopen van de bebouwing, waarna het bebouwing heringericht.

Gebied

Planning	2020	tot	2022	Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	0	0	0	0

Voorgenomen resultaat**en bijbehorende****activiteiten 2020**

Het realiseren van de onderdoorgang (de poort) naar de Zwart Janstraat.

Hart van Zuid (PPS deel) Realisatiefase	2.500	2.500	200	1.000	1.000	300	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
								GO		1-1-2019	2019	2020	2021	2022
								Stedelijke	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
								inrichting en ontwikkeling						
								Hart van Zuid (PPS deel) Realisatiefase	2.500	2.500	200	1.000	1.000	300

Algemene**informatie**

Project omschrijving Het project Hart van Zuid vindt zijn oorsprong in de gemeentelijke Stadsvisie 2030. In de Stadsvisie (door de gemeenteraad vastgesteld in november 2007) is het gebied rond Ahoy, Zuidplein en Pleinweg opgenomen als VIP-gebied. Dit gebied kan een sleutelrol vervullen in de realisatie van de "dubbelslag op Zuid": het wegwerken van achterstanden en het benutten van kansen. Het project focust vooral op de kansen. De bijdrage uit het Gebiedsontwikkelingsfonds (GFO) is gekoppeld aan de aanleg van de nieuwe buitenruimte in het gebied.

Gebied

Planning	2016	tot	2021	Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	2.500	0	0	2.500

Voorgenomen resultaat**en bijbehorende****activiteiten 2020**

De verwachting is dat in 2020 het Plein op Zuid zal worden opgeleverd. Daarnaast zal de aanleg van de van Swietenlaan worden opgeleverd en gaat er worden begonnen aan de aanleg van de verlengde Goereeseestraat (ten behoeven van de ontwikkeling van het Zuiderparkhof). Daarnaast zal in 2020 worden gestart met de vergroting van de waterparkeerplaatsverbinding van het Zuiderparkweg naar het Manifestatieterrein Zuiderpark worden opgepakt. Het project is te vinden op de website www.hartvanzuidrotterdam.nl

Voorgenomen resultaat en

bijbehorende activiteiten

2020

Afronding van buitenruimte activiteiten.

	3.094	3.094	1.963	1.131	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
									GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022
Herinrichting														
Coolsingel														

Algemene

informatie

Project omschrijving Reconstructie van de Coolsingel naar een boulevard met allure. De Coolsingel krijgt een van gevel tot gevel, van het Hofplein tot aan de Schilderstraat/Witte de Withstraat. Het ni zorgt voor goede verbindingen tussen het Lijnbaankwartier en het Laurenskwartier. Het opnieuw ingedeeld met meer ruimte en comfort voor voetgangers en fietsers. Er komen me groen en een hoogwaardige bestrating die aansluit op de monumentale gevels. Door de ir bijzondere verlichting en nieuwe ornamenten zal het verblijf op de Coolsingel vers

Gebied

Planning	2015	tot	2021	Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	3.094	14.528	0	17.622

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

Het project Coolsingel gaat, als de werkzaamheden aan de oostzijde grotendeels gereed zijn én de Maastunn opengesteld én de werkzaamheden van de RET zijn afgerond, verder aan de westzijde van de Coolsingel. Va moment dat aan de westzijde gestart wordt, gepland voor oktober 2019, gaat het autoverkeer aan de oostzijd de uitvoering, die in deelfasen is opgesplitst, wordt onder andere het fietspad verlegd en verbreed, het wande vergroot en bestraat met hoogwaardig natuursteen. Bomen en boomroosters worden geplaatst, pocketparks e de Coolsingellantaarn en zitelementen, masten, verkeersinstallaties en weerbaarheidsmaatregelen geplaatst. worden de benodigde tijdelijke verkeersmaatregelen getroffen en gaat de publieks- en omgevingscommunicat

	567	464	444	20	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
									GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022
Buitenruimte														
Grondherenstraat														

Buitenruimte	567	464	444	20	0	0
--------------	-----	-----	-----	----	---	---

Grondherenstraat

Algemene informatie

Project omschrijving De ISV3 bijdrage wordt ingezet voor het ophogen van het terrein en de herinrichting van de buitenruimte in de Grondherenstraat. De werkzaamheden hebben betrekking op groenvoorziening, aanbrengen van parkeerplaatsen en het plaatsen van speeltoestellen. Het project omvat de herinrichting van de openbare buitenruimte waarbij sprake is van een kwaliteitsimpuls.

Gebied

Planning	2016	tot	2020	Fase
-----------------	------	-----	------	------

Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	567	0	0	567

Voorgenomen resultaat en

bijbehorende activiteiten

2020

Buitenruimte wordt opnieuw ingericht, waarbij vegroening zal plaatsvinden en speeltoestellen worden opgewaardeerd. In de Grondherenstraat worden schuine parkeerplaatsen toegevoegd.

KPSV	5.829	4.549	761	942	942	942	942
Bodemsanering							

Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

KPSV	5.829	4.549	761	942	942	942
Bodemsanering						

Algemene informatie

Project omschrijving Het project KPSV (Kostenplaats Stadsvernieuwing) heeft betrekking op de in 1995 gemaakte afspraken tussen de gemeente en de corporaties (die op dat moment verzelfstandigd werden), inzake de bodemsanering. Conform de gemaakte afspraken komen de bodemsaneringskosten voor op de locatie van de corporatie.

Gebied

Planning	2010	tot	2024	Fase
-----------------	------	-----	------	------

Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	5.829	0	0	5.829

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

De werkzaamheden in 2020 betreffen het door de Woningcorporatie ingediende bodemsaneringskosten beo-
toetsen aan de voorwaarden van de KPSV-locaties en zorg dragen voor uitbetaling.

Paradijslaan e.o. buitenruimte	2.700	1.467	100	800	567	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
									GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022
									63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
									2.700	1.467	100	800	567	0
Algemene informatie														
Project omschrijving	Bijdrage aan de kosten van herinrichting van de buitenruimte voor het Schutterskwatier, de R de Kerkhoflaan. Totale opgave: 2,24 ha kwaliteitsimpuls buitenruimte. Er is 1,65 ha in uitvoe ha in voorbereiding; de uiteindelijke realisatie is bekend bij oplevering wanneer proces v opgemaakt en de buitenruimte in beheer gaat bij §													
Gebied														
Planning	2014		tot	2021										Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal										
	2.700	0	0	2.700										
Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020														
De Kerkhoflaan (13.700 m2) wordt in 2020 en 2021 vergroend en heringericht in de Rotterdamse Stijl. Deze h wordt gecombineerd met de opgave van Stadsbeheer om de riolering te vernieuwen.														

IP Britsenburg- Schuilenburg	499	420	150	221	48	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
									GO	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022
									63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
									499	420	150	221	48	0

Delftsestraat fase 2	200	193	96	96	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
									GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022
									63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111

ontwikkeling

Delftsestraat	200	193	96	96	0	0
---------------	-----	-----	----	----	---	---

fase 2

Algemene**informatie****Project**

Doel van I

omschrijving - Verbetering van de vloer van de onderdoorgang naar het Delftsplein (looproute naar de
- Plaatsen van extra afvalbakken en fietsrekken in de Schiestraat, het plaatsen van
betreding van het dak tegen te gaan) nabij de Luchtsingel en het aanbrengen van extra
en vergroening in de vorm van plan

Gebied

Planning	2018	tot	2020	Fase
-----------------	------	-----	------	------

Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
----------------	-----------	--------------------------	---------------	---------------

200	0	0	200
-----	---	---	-----

Voorgenomen resultaat en**bijbehorende activiteiten****2020**

De uitvoeringswerkzaamheden hebben betrekking op vergroening en verbeteren van verblijfskwaliteit Delftse

Herinrichting	3.575	3.522	345	1.606	1.571	0	0
---------------	-------	-------	-----	-------	-------	---	---

Buitenruimte Hofplein

19 en 20 e.o.

Reserves	Budget	Restant budget	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
-----------------	---------------	-----------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

GO	per 1-1-2019	2019	2020	2021	2022
-----------	---------------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

Herinrichting	3.575	3.522	345	1.606	1.571	0
---------------	-------	-------	-----	-------	-------	---

Buitenruimte Hofplein

19 en 20 e.o.

Algemene informatie**Project omschrijving**

Fase 1: vergroening voormalige parkeerterrein tussen het spoor en
(De Luchtsingel wordt aangepast, door het aanbrengen van een hekwerk en ver-
beklimming en bekladding van het gerenoveerde kantoorgebouw te
Fase 2: herinrichting trottoirs en straten rondom Hofplein
Fase 3: herinrichting aan de zijde van het Hofplein, in aansluiting op overige wer-
aan het Hofplein (verplaatsen trammasten, weghalen rijstroken en v

Gebied

Planning	2018	tot	2021	Fase
-----------------	------	-----	------	------

Dekking	GO	Gemeente	Derden	Totaal
----------------	-----------	-----------------	---------------	---------------

(overig)

3.575	0	0	3.575
-------	---	---	-------

Voorgenomen resultaat en

bijbehorende activiteiten 2020

Een groot deel van de buitenruimte Hofplein 19/20 zal worden heringericht (fase 2 en deels fase 3).

Programma Extra	12.550	12.550	1.975	3.525	3.525	3.525	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	
Vergroening									GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022	
									Stedelijke	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
									inrichting en						
									ontwikkeling						
Programma Extra	12.550			12.550	1.975	3.525	3.525								
Vergroening															

Algemene

informatie

Project omschrijving In het kader van de collegetarget vergroening in 2019-2022 zal 20 hectare extra groen worden in de openbare ruimte, op (groene) daken en op privégebied. Hiervoor wordt sa met vele partij

Gebied

Planning 43831 tot 45657 Fase

Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	12.550	0	0	12.550

Voorgenomen resultaat en

bijbehorende activiteiten

2020

Koppelen lokale groene plekken en initiatieven	3.500	3.500	0	1.500	1.000	1.000	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	
									GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022	
									Stedelijke	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
									inrichting en						
									ontwikkeling						
Koppelen lokale groene plekken en initiatieven	3.500			3.500	0	1.500	1.000								

Algemene

informatie

Project omschrijving Daar waar mogelijk koppelen we lokale groene plekken en initiatieven, zodat een doorgaai aangesloten ecologische groen-blaue structuur ontstaat, zowel binnen de stad als buitengebied. Dat levert een positieve bijdrage aan de biodiversiteit. Het maakt Rotter

duurzamer, zorgt tegelijk voor wateropvang en biedt de Rotterdammer meer mogelijk

natuurbeleving, ontmoeten

Het college van B&W heeft een budget beschikbaar gesteld voor het koppelen van

• Rondje Stadionpark van Zuiddiepje naar Park De T

• De Steilrand van Schie naar Rotte langs Park z

• Van Heemraadssingel naar

Gebied

Planning 2020 tot 2024 Fase

Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	3.500	0	0	3.500

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

Plan Boompjes +	2.600	2.600	0	600	1.000	1.000	0
Rotte							

Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

Plan Boompjes +	2.600	2.600	0	600	1.000	1.000
-----------------	-------	-------	---	-----	-------	-------

Algemene

informatie

Project omschrijving Rivieroevers Rotterdam uitvoeringsprogramma 2019 - 2022 is vastgesteld door het college 2019. Het uitvoeringsprogramma bestaat uit 3 onderdelen, namelijk: 1: afronden Rivieroeversprojecten, 2: voorbereiding en/of start van de uitvoering van nieuwe projecten 2019-2022 en 3: onderzoek voor nieuwe projecten Rivieroevers met een (mogelijke) start t 2022.

Gebied

Planning 2020 tot 2024 Fase

Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	2.600	0	0	2.600

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

Buitenruimte RCD	8.134	6.421	2.250	750	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	
									GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022	
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111									
Buitenruimte RCD	8.134	6.421	2.250	750	0	0									
Algemene informatie															
Project omschrijving	Het project Buitenruimte Rotterdam Central District betreft het realiseren van de buitenruimte het Centraal Station, verdeeld in een aantal deelprojecten, te weten Weena, C Stationsplein / Kruisplein, Calypso, Delftseplein en Pr...														
Gebied															
Planning	2018	tot	2020												Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal											
	8.134	0	0	8.134											
Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020															

Boomgaardhof	625	625	120	505	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	
									GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022	
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111									
Boomgaardhof	625	625	120	505	0	0									
Algemene informatie															
Project omschrijving	Een kwaliteitsimpuls geven aan het Boomgaardhof, waarbij de verblijfskwaliteit wordt verbeterd en vergroening wordt aangebracht. De werkzaamheden zijn gekoppeld aan rioolvervangings- en diverse woningbouwontwikkelingen aan het hof (Boomgaardhof) /Kareldor...														
Gebied															
Planning	2019	tot	2020												Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal											
	625	0	0	625											

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

Dekking	0	0	120	80	0	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Fondsbeheer SIF										GO	1-1-2019	2019	2020	2021	2022

2019

Stedelijke	63.800	45.287	11.135	15.555	10.933	7.111
inrichting en						
ontwikkeling						

Dekking	0	0	120	80	0	0
---------	---	---	-----	----	---	---

Fondsbeheer

SIF 2019

Algemene

informatie

Project omschrijving De afdeling SIF, onderdeel van het cluster Stadsontwikkeling beheert een aantal bestemmingsreserves, waaronder het Gebiedsontwikkelingsfonds. Een kleine opsomming van de fondsbeheertaken bij het GO-fonds: het beoordelen van projecten en het toekennen van de bijdrage, monitoren, goedkeuren van onttrekkingsverzoeken en het toekennen van de bijdrage, monitoren, goedkeuren van onttrekkingsverzoeken. In de afdeling Financial Report (FR) worden ingediend, het bewaken van de bestemmingen van het Gebiedsontwikkelingsfonds, controleren en akkoord geven op de in Lias begrote onttrekkingen, vaststellen/wijzigen en afrekenen van de toegekende bijdrage/subsidies, het jaarlijks bepalen van de totale vrijval in het GO-fonds, uitbetalen van subsidies, het inzichtelijk maken van de herbestedingsvoorstellen van vrijvallende middelen binnen het kader van de gereserveerde investeringsmiddelen.

Gebied

Planning	2020	tot	2020	Fase
Dekking	GO	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	0	0	0	0

Voorgenomen resultaat

en bijbehorende

activiteiten 2020

Verkeer en vervoer	0	0	200	300	0	0	0
--------------------	---	---	-----	-----	---	---	---

Aanpak	0	0	200	300	0	0	0	Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
parkeerproblematiek									GO	budget per	2019	2020	2021	2022
Noord & vergroening										1-1-2019				

Verkeer en vervoer	0	0	200	300	0	0
--------------------	---	---	-----	-----	---	---

Aanpak	0	0	200	300	0	0
--------	---	---	-----	-----	---	---

parkeerproblematiek

Noord & vergroening

Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

In 2017 is door de gemeenteraad een bestemmingsreserve gevormd voor het Nationaal Programma Rotterdam Zuid pijler wonen (NPRZ-wonen). Hieruit worden investeringsprojecten gedekt in de focuswijken, tuinsteden en tuindorpen in Rotterdam Zuid, zoals benoemd zijn in het Uitvoeringsprogramma NPRZ 2015-2018 en het Werkprogramma Rotterdam Zuid pijler Wonen.

Bij de vorming van de bestemmingsreserve is deze gevoed door bundeling van middelen voor projecten in Rotterdam Zuid die tot nu toe waren ondergebracht in het Investeringsfonds Rotterdam, het Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV3) en de financiële impuls NPRZ-2012-2015. De komende jaren worden aan de bestemmingsreserve aanvullend bedragen toegevoegd die het Rijk beschikbaar stelt in het kader van de Regiodeal Rotterdam Zuid. In samenhang hiermee worden bedragen toegevoegd om de met het Rijk afgesproken cofinanciering na te komen. Dit is jaarlijks onderdeel van het investeringsvoorstel.

In onderstaande tabel is de opbouw en het verloop van het NPRZ 2019-2023 weergegeven. Voor 2020 en verdere jaren gaat het om ramingen op basis van de verwachte toevoegingen en onttrekkingen aan de reserve, bestemd voor de investeringsprojecten die een bijdrage uit het NPRZ ontvangen.

Meerjarig verloop NPRZ

Meerjarig verloop NPRZ	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo begin (stand 1-1)	73.512	81.546	104.965	125.266	130.937
Toevoeging	38.500	37.762	30.000	20.000	16.500
Onttrekking	30.466	14.343	9.699	14.329	4.160
Vrijval	0	0	0	0	0
Saldo eind (stand 31-12)	81.546	104.965	125.266	130.937	143.277

Onttrekking

Hieronder wordt per project een factsheet getoond waarin de projectomschrijving, het voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020 zijn opgenomen. In de tabel zijn alleen projecten opgenomen waarvoor in 2020 een begrote onttrekking aan de bestemmingsreserve NPRZ is opgenomen.

Reserves	Budget	Restant	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	NPRZ	budget	2019	2020	2021	2022	2023
		per 1-1-					
		2019					

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698	14.329	4.160
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	-------	--------	-------

UP Particuliere Woningvoorraad	13.800	6.609	2.785	960	2.214	650	0
"Steigers op Zuid" (oud IFR)							

Reserves	Budget NPRZ	Restant budget per 1-1-2019	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
UP Particuliere Woningvoorraad	13.800	6.609	2.785	960	2.214

Algemene informatie

Project omschrijving In overeenstemming met de afspraken uit het Nationaal Programma Rotterdam Zuid met (tussen 2010 en 2030) van 13.000 woningen de onderhoud- en beheerstructuur aanme ambitie waar te maken zullen in deze collegeperiode minstens 3.000 woningen moeten worde het college het Uitvoeringsprogramma Steigers op Zuid vastgesteld. Hierin wordt beschreven h

Gebied

Planning	2015	tot	2022	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	13.800	0	0	13.800

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten

2020

De verwachting is dat in 2020 3000 meerjaren onderhoudsplannen (MJOP) zullen worden opgesteld. Tevens word en opdracht offertes die door VVE's in vergadering worden vastgesteld. Daarnaast wordt ingezet op het wegwerke 1500 woningen. Tenslotte zal binnen het programma "Steigers op Zuid" een deel van het restbudget (€ 1,7 mln. vc worden voor "uitbreiding handhavingcapaciteit" .

Buitenruimte Vreewijk: Linker halve vlieger	410	410	102	308	0	0	0
---	-----	-----	-----	-----	---	---	---

Reserves	Budget NPRZ	Restant budget per 1-1-2019	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
Buitenruimte	410	410	102	308	0

Vreewijk:

Linker halve

vlieger

Algemene

informatie

Project omschrijving De fysieke opgave in Tuindorp Vreewijk betreft de aanpak van ca. 1.300 woningen in drie Vlieger, Valkeniersbuurt en Gebied 9) evenals de herinrichting van ca. 76.000 m² buitenruimte. De aanpak van de woningen aan de Korte Dreef (onderhoud in één van 35 woningen), Reigerp Weimansweg (renovatie van Weimansweg) en de aanpak van de woningen aan de Korte Dreef (onderhoud in één van 35 woningen). De gemeente volgt bij de inrichting van het openbaar gebied de planning van de verbetering wordt door Havensteder. Havensteder is inmiddels gestart met de Verbeteraanpak woningen gefaseerd zal worden uitgevoerd. De bijdrage wordt ingezet voor de voorbereiding van de fase 2 Linker Halve Vlieger. De straten in het gebied tussen Groene Hilledijk, Groene Zor

---

Gebied

Planning	2019	tot	2023	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	410	0	0	410

Vorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

In 2019 is gestart met de voorbereiding van het Programma van Eisen. In 2020 wordt het inrichtingsplan ontwikkeld. In 2021 worden de uitvoeringswerkzaamheden gestart. In verband met de gefaseerde uitvoering van Havensteder bin Vlieger zullen hierover nog exacte afspraken gemaakt moeten worden.

Buitenruimte	273	273	0	273	0	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
Vreewijk:										NPRZ	2019	2019	2020	2021

Deelgebied 9

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	-------

---

Buitenruimte	273	273	0	273	0
--------------	-----	-----	---	-----	---

Vreewijk:

Deelgebied 9

Algemene

informatie

Project omschrijving De fysieke opgave in Tuindorp Vreewijk betreft de aanpak van ca. 1.300 woningen in drie Vlieger, Valkeniersbuurt en Gebied 9) evenals de herinrichting van ca. 76.000m² buitenruimte. |

de aanpak van de woningen aan de Korte Dreef (onderhoud in één van 35 woningen), Reigerp Weimansweg (renovatie van 66 woningen en bedrijfsruimtes). De gemeente volgt bij de inri planning van de verbetering van het vastgoed, dat uitgevoerd wordt door Havensteder. Haven Verbeteraanpak woningen in de Linker halve Vlieger, die gefaseerd zal worden uitgevoerd. uitvoering van de herinrichting van de buitenruimte, deze volgt op de uitvoering van de gemeente volgt bij de inrichting van het openbaar gebied de planning van de verbetering van door Havensteder. Deze bijdrage wordt ingezet voor de voorbereiding van de herinrichti Deelgebied 9. De straten in het gebied tussen Enk, Korte Dreef, Groenezoom en Ma

Gebied				
Planning	2019	tot	2024	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	273	0	0	273

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

In 2019 is gestart met de voorbereiding van het Programma van Eisen. In 2020 wordt het inrichtingsplan ontwikkeld. In 2021 worden de uitvoeringswerkzaamheden gestart. In 2022 worden de uitvoeringswerkzaamheden gestart. In verband met de gefaseerde uitvoering van Havensteder bin zullen hierover nog exacte afspraken gemaakt moeten worden.

Basisaanpak	14.000	14.000	1.004	2.961	4.483	5.553	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting	
particuliere									NPRZ	2019	2019	2020	2021	
voorraad 2019-2022									Stedelijke	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
									inrichting en					
									ontwikkeling					
Basisaanpak	14.000								14.000	14.000	1.004	2.961	4.483	
particuliere														
voorraad 2019-2022														

Algemene

informatie

Project omschrijving In overeenstemming met de afspraken uit het Nationaal Programma Rotterdam Zuid moet in ee 2010 en 2030) van 13.000 woningen de onderhoud- en beheerstructuur aanmerkelijk worden ve op het technisch onderhoud van de woning, verbetering van verhuurderschap en het l Eigenaren (VVE's). Met eerdere programma's particuliere woningverbetering zijn slechte delen v De opgave in de komende periode (2019-2022) is voortzetting van de aanpak. Naar aanleidi van de aanpak zijn de ven - Verduurzaming: Onderhoud en verduurzaming worden gecombineerd waar mogelijk. De eiger weinig middelen en niet alle investeringen kunnen worden terugverdiend door de energiebespa

- Koepel-VVE: mogelijkheden om VVE's op blokniveau te bundelen tot

- Initiatieven uit de wijk: Er wordt aansluiting gezocht bij eigenaren die

Gebied				
Planning	2019	tot	2022	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	14.000	0	0	14.000

Vorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

De verwachting is dat in 2020 in totaal 750 meerjaren onderhoudsplannen (MJOP) zijn opgesteld. Tevens wordt ge opdracht offertes door VVE's die in vergaderingen worden vastgesteld. Tenslotte wordt ingezet om het achterstallig hebben weggewerkt.

Buca 1 Katwol en Pleinweg (Hefboom zuid)	200	150	21	29	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
									NPRZ	2019	2019	2020	2021
								Stedelijke	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
								Inrichting en ontwikkeling					
Buca 1 Katwol en Pleinweg (Hefboom zuid)	200	150	21	29	0	0	0						

Algemene

informatie

Project omschrijving Een inventarisatie samen met bewonersorganisatie en ondernemersvereniging heeft in 2014 gel kansrijke plekken voor verbetering op korte termijn. Een ontwikkelende partij zal een pand kop slopen en nieuw bouwen. De gemeente faciliteert deze partij. Daarnaast zorgt de gemeente ruimte bij een nieuw horecapaviljoen aan de Dorpsweg dat de huidige drie kio

Gebied

Planning	2015	tot	2022	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	200	0	800	1.000

Vorgenomen

resultaat en

(gemeente

grex)

Algemene

informatie

Project omschrijving Als uitwerking van gemaakte afspraken tussen gemeente met woningcorporaties in het conve van juli 2016 is de samenwerkingsovereenkomst "Aanpak Particuliere Woningvoorraad Carnisse door woningcorporatie Woonbron en gemeente Rotterdam op 4 juli 2017. Het projectdoel betreft grondige aanpak aan de Urkersingel, Walchersestraat en Carnissensingel. Het betreft de (conform .

- de monitoring van het project, beoordeling van halfjaarlijkse rapportage van Woonbron en ag

- het organiseren van de onteigening van de woningen die door Woonbron niet minnelijk (1 voorbereiding van de benodigde onteigening start uiterlijk per 1 januari 2024

- in een latere fase het ontwikkelen van een bestemmingsplan, het voorbereiden en opzett organiseren van de gebiedsontwikkeling (incl. gronduitgifte) ten behoeve van woningbouw pe

Vanaf 2019 wordt de voortgang van het project gemonitord, wordt de halfjaarlijkse rapportage v besloten over eventueel hieruit voortvloeiende noodzakelijke actie

---

Gebied

Planning	2018	tot	2023	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	4.363	0	0	4.363

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

In 2020 wordt de voortgang van het project gemonitord. De halfjaarlijkse rapportage van woonbron wordt beoordee over eventueel hieruit voortvloeiende noodzakelijke acties door Woonbron en de gemeente. Tevens wordt er een s bestemmingsplan.

Mijnkintbuurt	6.586	4.429	2.030	2.399	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
blok 1+ 2									NPRZ	2019	2019	2020	2021
									68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
Mijnkintbuurt	6.586	4.429	2.030	2.399	0	0	0						
blok 1+ 2													

Algemene

informatie

Project Als uitwerking van gemaakte afspraken in september 2016 door gemeente met woningcorpo

omschrijving impuls 2016-2022" van juli 2016 is in september 2016 de samenwerkingsovereenkomst "A: Tarwewijk, locatie Mijntbuurt" ondertekend door woningcorporatie Woonstad en gemeente middelen zet de gemeente in voor de verwerving van 172 woningen en bedrijfsruimten (eveneens). Vervolgens worden deze panden tegen marktwaarde verkocht aan woningcorporatie Woonstad en bouwrijp maken en het realiseren van 72 grondgebonden sociale huur

Gebied

Planning	2016	tot	2022	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	6.586			6.586

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten

2020

In oktober 2018 heeft de gemeenteraad besloten tot onteigening van deze woningen. Het ontwerp Kroonbesluit op 2019 ter visie gelegd en de verwachting is dat in het vierde kwartaal 2019 het Kroonbesluit op de onteigening wordt laatste aanbidding gedaan en volgt (bij geen akkoord) dagvaarding. Medio 2020 is al het vastgoed dan door onteigening. Daarna volgt herhuisvesting van de huidige bewoners en overdracht naar Woonstad Rotterdam.

Herstel	2.391	2.094	1.217	877	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting	
/renovatie									NPRZ	2019	2019	2020	2021	
buitenruimte									Stedelijke	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
(Vreewijk):									inrichting en					
Valkeniersbuurt									ontwikkeling					
Herstel	2.391	2.094	1.217	877	0	0	0							
/renovatie														
buitenruimte														
(Vreewijk):														
Valkeniersbuurt														

Algemene

informatie

Project De fysieke opgave in Tuindorp Vreewijk betreft de aanpak van ca. 1.300 woningen in drie

omschrijving Vlieger, Valkeniersbuurt en Gebied 9) evenals de herinrichting van ca. 76.000m² buitenruimte. De aanpak van de woningen aan de Korte Dreef (onderhoud in één van 35 woningen), Reigerpad Weimansweg (renovatie van 66 woningen en bedrijfsruimtes). De gemeente volgt bij de inrichting planning van de verbetering van het vastgoed, dat t De bijdrage wordt ingezet voor de herinrichting van de openbare ruimte van in totaal 15.500 m² 1, de Valkeniersbuurt. De volgende straten worden aangepakt: Weimansweg, Reigerpad, Eibe

Gebied

Planning	2015	tot	2025	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	2.391		350	2.741

Vorgenomen**resultaat en****bijbehorende****activiteiten****2020**

Medio 2020 worden de volgende straten: Weimansweg, Reigerpad, Eiberpad, Wolvepad, Vossepad, 't Slag en Val inrichtingsplan gereed voor overdracht aan Stadsbeheer.

Plein 1953	1.200	359	121	239	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
revitalisering F1									NPRZ	2019	2019	2020	2020
(Pendrecht)													
Stedelijke inrichting en ontwikkeling									68.725	54.622	12.792	14.045	9.600
Plein 1953 revitalisering	1.200	359	121	239									
F1 (Pendrecht)													

Algemene informatie**Project omschrijving**

Doel van deze bijdrage is het winkelcentrum weer aantrekkelijk te maken v

De herinrichting van de buitenruimte betreft de vergroening van circa 900 m2, het s
groenvlak op Plein 1953, verharding vervangen door gras, aanleggen va
parkeer

De aanpak van de Tiengemetenbuurt (aansluitend op Plein 1953) betreft aanle

Valckesteijn en het herinrichten van de openbare ruimte rondom sloop/nie

Gebied

Planning	2017	tot	2021	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	1.200	0	0	1.200

Vorgenomen resultaat**en bijbehorende****activiteiten 2020**

In 2020 wordt er een nieuwe langzaam verkeerroute aangelegd tussen en naast het nieuwbouw project Valckesteijn fietsverbinding tussen Pendrecht en het Havenspoorpad gerealiseerd.

Polderlaan	1.010	934	456	478	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
------------	-------	-----	-----	-----	---	---	---	----------	--------	-------------------------	-----------	-----------	-----------

	NPRZ	2019	2019	2020	2021
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	68.725	54.622	12.792	14.045	9.696

Polderlaan buitenruimte	1.010	934	456	478	0
-------------------------	-------	-----	-----	-----	---

Algemene informatie

Project omschrijving Doelstelling van het project is het creëren van een uitstraling voor de Polderlaan van een wardeze te vergroenen en door het toepassen van klinkers in de rijbaan. De middenberm van de oversteeksituatie voor voetgangers aan de zijde van de Hilledijk wordt verbeterd. Hierdoor wordt gebruiksvriendelijker en veiliger gemaakt. Daarnaast zal Stadsbeheer het riool vervangen tegelijkertijd de r

Gebied

Planning	2018	tot	2020		
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	1.010	576		1.586	

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten

2020

In 2020 wordt de riolering in de Polderlaan vervangen. Vervolgens wordt vernieuwde bestrating aangebracht in de middenberm vergroend. Tevens wordt de oversteekplaats voor voetgangers aan de zijde van de Hilledijk verbeterd

Zegenstraat	1.144	1.021	650	371	0	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-	Begroting	Begroting	Begroting
										NPRZ	1-2019	2019	2020	2021
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	68.725		54.622	12.792	14.045		9.696							
Zegenstraat	1.144		1.021	650	371									

Algemene informatie

Project omschrijving In het kader van NPRZ pijler Wonen zijn op 12 juli 2017 de erfpachtrechten aangekocht en op 26 augustus 2017 in gemeentelijke handen gekomen om de volgende activiteiten te ondernemen:

- 1) op korte termijn een maatregel treffen om een einde te maken aan de acute situatie op Zegenstraat mee te kampen hebben, door de huurcontracten van de panden te beëindigen;
- 2) een aanvullend middel (eigenaarschap) ter beschikking krijgen om hulpbehoevende panden te kunnen behouden;
- 3) uiteindelijke transformatie van de panden tot woningen waaraan de huurders een vast bedrag van het bovengemiddeld inkomen zullen betalen.

Gebied

Planning	2017	tot	2020
-----------------	------	-----	------

Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	1.144			1.144

Voorgenomen resultaat en**bijbehorende activiteiten****2020**

In 2020 is de fundering van de panden hersteld en worden de panden als samengevoegde kluswoningen aangekoewoners. De afschrijving van de aankoopkosten vindt in 2020 plaats.

Mijnkintbuurt 3	7.536	7.509	478	921	1.011	939	4.160
-----------------	-------	-------	-----	-----	-------	-----	-------

Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
	NPRZ	2019	2019	2020	2021

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	-------

Mijnkintbuurt 3	7.536	7.509	478	921	1.011
-----------------	-------	-------	-----	-----	-------

Algemene**informatie**

Project omschrijving De aanpak van de Mijnkintbuurt is onderdeel van de pijler Wonen van het Nationaal Programma een meer gedifferentieerde samenstelling van woonmilieus verkregen en zal – conform de NPRZ - de leefbaarheid van de buurt een oppepper krijgen en krijgen ook gezinnen met een gebied een woning te vinden. De besluitvorming over sloop en vestiging Wvg (Wet voorkeursre plaatsgevonden. Op 6 juni 2019 is het raadsbesluit genomen over financiën, vestigi

Gebied

Planning	2018	tot	2027
-----------------	------	-----	------

Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	7.536			7.536

Voorgenomen**resultaat en****bijbehorende****activiteiten****2020**

Het minnelijk verwervingstraject is in 2019 gestart en loopt tot 2022 door. Daarna wordt onteigend, zodat alle eiger 2020 wordt het bestemmingsplan opgesteld en in procedure gebracht.

Strategische verwervingen	3.000	3.000	2.000	370	315	315	0
---------------------------	-------	-------	-------	-----	-----	-----	---

Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
	NPRZ	2019	2019	2020	2021

Stedelijke	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
------------	--------	--------	--------	--------	-------

Inrichting en ontwikkeling

Strategische verwervingen	3.000	3.000	2.000	370	311
---------------------------	-------	-------	-------	-----	-----

Algemene informatie

Project omschrijving Het project "Niet-projectmatige verwerving" dient om in de focuswijken van het NPRZ aankoop waar nog geen samenwerkingsovereenkomst (SOK) of bestuurlijk geaccordeerde projectmat middelen worden ingezet om in te kunnen spelen op kansen die de markt biedt voor toek

Gebied

Planning	2019	tot	2022		
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	3.000			3.000	

Vorgenomen resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

In 2020 zal het budget voor strategisch verwerven ingezet worden om kansen die zich voordoen om vastgoed te verwerven vastgoed zal worden opgenomen in toekomstige uitvoeringsprojecten (sloop-nieuwbouw of samenvoegingen binne

Capaciteit NPRZ 6.000 6.000 1.500 1.500 1.500 1.500 0

Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
	NPRZ	2019	2019	2020	2021

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	68.725	54.622	12.792	14.045	9.694
---------------------------------------	--------	--------	--------	--------	-------

Capaciteit NPRZ	6.000	6.000	1.500	1.500	1.500
-----------------	-------	-------	-------	-------	-------

Algemene informatie

Project omschrijving Dekking van gemeentelijke apparaatslasten voor de pijler Wonen van het Nationaal Programma niet gedekt zijn door een investeringskrediet én voor zover zij zó omvangrijk zijn dat zij niet bij van de gemeente kunnen worden opgevangen. Voor de jaren 2019-2022 gaat het om € 1, gebiedsontwikkeling Nat

Gebied

Planning	2019	tot	2022		
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	6.000			6.000	

Placemaking	100	100	10	90	0	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
programma										NPRZ	2019	2019	2020	2021
NPRZ														

Stedelijke	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
inrichting en					
ontwikkeling					

Placemaking	100	100	10	90	0
programma					
NPRZ					

Algemene informatie

Project omschrijving Binnen het programma NPRZ wordt via placemaking gestimuleerd dat (tijdelijke) ideeën tot le zuid. Deze ideeën hebben veelal een tijdelijk karakter, hebben een raakvlak met de gebied positieve verandering gaande is in de focuswijken van Zuid. De werkzaamheden betreffen faciliteren en monitoren van alsmede het rapporteren over de gerealiseerde

Gebied

Planning	2019	tot	2022	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	100	0	0	100

Voorgenomen resultaat en bijbehorende activiteiten 2020

In 2020 wordt op diverse creatieve manieren aangetoond dat er een positieve verandering op Zuid gaande is. Een middel van een (tijdelijke) aanpassing van de fysieke omgeving en evenementen. Deze initiatieven vinden plaats in het NPRZ gebied.

Apparaatskosten	500	0	200	300	0	0	0	0	Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
transformatie										NPRZ	2019	2019	2020	2021
overige sporen (PV)														

Stedelijke	68.725	54.622	12.792	14.045	9.698
inrichting en					
ontwikkeling					

Apparaatskosten	500	0	200	300	0
transformatie					
overige sporen (PV)					

Algemene informatie

Project Binnen het programma NPRZ is grondige aanpak van de particuliere woningvoorraad een be

omschrijving

initiatieven en i

benaderd:

subsidieregeling "Samenvoegen en vergroten" wordt door subsidie verstrekt aan eigena

vergroten van bestaande

b. door afspraken over de aanpak van bl

c. door een aantal blokken met appartementen als gemeente zelf als project same

d. eventuele kansen rond samenvoegen die zich aan

ondersteunen. Voor het inventariser

in de verschillende transformatiesporen wo

-

- initia

- initiatieven uitw

overeenkomsten

is beschikbaar gesteld voor zowel de benodigde gemeentelijke apparaatskosten als voor

(onderzoeksbureaus) ten behoeve

Gebied

Planning	1-1-2018	tot	31-12-2020	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	500	0	0	500

Voorgenomen

resultaat en

bijbehorende

activiteiten 2020

In 2020 worden voor de genoemde transformatiesporen diverse verkenningen en haalbaarheidsonderzoeken uitge

Economische Zaken	300	300	0	300	0	0	0
-------------------	-----	-----	---	-----	---	---	---

Reserves	Budget	Restant budget per 1-1-	Begroting	Begroting	Begroting
	NPRZ	2019	2019	2020	2021

Luifelaaanpak
Boulevard Zuid
(branchering)

Economische Zaken	300	300	0	300	0
-------------------	-----	-----	---	-----	---

Luifelaaanpak	300	300	0	300	0
Boulevard Zuid (branchering)					

Algemene

informatie

Project Doel van het project "Luifelaaanpak Boulevard Zuid" is om een vitale lokale economie en een as

omschrijving in het winkelgebied en de omliggende wijken. Vanuit de gemeente wordt ingezet op

winkelstraten Beijerlandse laan en Groene Hilledijk. Onderdeel hiervan is het opwaarderen
 luifels. Daarnaast wordt gestreefd naar een open en gastvrije uitstraling van het winkelgebied
 rolluiken en reclame-uitingen die niet voldoen aan het Rotterdams reclame beleid. Aanpak v
 overlast en problematische ve

Gebied				
Planning	2019	tot	2022	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal
	300			300
Vorgenomen				
resultaat en				
bijbehorende				
activiteiten				
2020				
In 2020 wordt een start gemaakt met de verwerving, transformeren en beheren van ongeveer 40 winkelpanden. Dit van een goede invulling qua branchering voorzien, of tot woning getransformeerd.				

Totaal	69.025	54.922	12.792	14.343	9.699	14.329	4.160
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	---------------	--------------

Voorzieningen

Pagina 117

Voorzieningen

Voorzieningen zijn middelen die in het verleden opzij zijn gezet om een onafwendbaar financieel risico af te dekken waarvan de omvang onzeker is, doch redelijkerwijs in te schatten. Voorzieningen hebben altijd een specifiek bestedingsdoel.

De voorzieningen van de gemeente Rotterdam zijn in het onderstaande overzicht opgenomen. Door op het informatie-icoontje te klikken krijg je een algemene toelichting en het meerjarig verloop per voorziening.

Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	
Voorzieningen	2019	2020	2021	2022	2023	
Algemene middelen	0	0	0	0	0	
Voorziening	0	0	0	0	0	
Belastinggeschillen						
	Begroting	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
	Voorzieningen					

Algemene middelen	0	0	0	0	0
-------------------	---	---	---	---	---

Voorziening	0	0	0	0	0
-------------	---	---	---	---	---

Belastinggeschillen

Doel Voorziening: Het volledig afdekken van risico's in de toepassing van de werktuigenvrijstelling van enkele industriële complexen en risico's als gevolg van de lopende procedure omtrent de precario-en reclamebelasting.

Ingesteld per: 1-1-2001

Eindigt per: Geen einddatum bepaald

Verloopstaat	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
Voorziening					
Belastinggeschillen					
Begroting 2019	319	0	319	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Bestuur en 46.231 46.210 46.167 46.066 45.881

Dienstverlening

Voorziening Pensioenen 45.542 45.479 45.394 45.251 45.024

Bestuurders

Begroting Voorzieningen 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Bestuur en Dienstverlening 46.231 46.210 46.167 46.066 45.881

Voorziening Pensioenen Bestuurders 45.542 45.479 45.394 45.251 45.024

Doel Voorziening: Het beschikken over voldoende vermogen om aan de (toekomstige) pensioenverplichtingen van (oud)politiek ambtsdragers van het college van B&W, Gebied en ex deelgemeenten te kunnen voldoen.

Ingesteld per: 1-1-2014

Eindigt per: Geen einddatum bepaald

Verloopstaat Voorziening Pensioenen	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
Bestuurders					
(samenvoeging van de voorziening Pensioenen bestuurders en voorziening pensioenen gebieden)					
Begroting 2019	45.923	1.306	1.687	0	45.542
Begroting 2020	45.542	1.300	1.363	0	45.479
Raming 2021	45.479	1.299	1.384	0	45.394
Raming 2022	45.394	1.298	1.441	0	45.251
Raming 2023	45.251	1.296	1.523	0	45.024

Voorziening	689	731	773	815	857	Begroting Voorzieningen	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Pensioenvoorziening ex raadsleden						Bestuur en Dienstverlening	46.231	46.210	46.167	46.066	45.881
						Voorziening Pensioenvoorziening ex raadsleden	689	731	773	815	857
						Doel Voorziening:	Het dekken van de verplichtingen voortkomend uit pensioenrechten voor de nieuwe raadsleden (vanaf eind maart 2014).				
						Ingesteld per:	1-1-2015				
						Eindigt per:	Geen einddatum bepaald				
						Verloopstaat Voorziening	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
						Pensioenvoorziening ex raadsleden					
						Begroting 2019	259	430	0	0	689
						Begroting 2020	689	42	0	0	731
						Raming 2021	731	42	0	0	773
						Raming 2022	773	42	0	0	815
						Raming 2023	815	42	0	0	857

Overhead	3.713	3.713	3.713	3.713	3.713
-----------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Voorziening	3.413	3.413	3.413	3.413	3.413	Begroting Voorzieningen	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Verzekeringen						Overhead	3.713	3.713	3.713	3.713	3.713
						Voorziening Verzekeringen	3.413	3.413	3.413	3.413	3.413
						Doel Voorziening:	Het stellen van zekerheden bij de afdoening van schadegevallen.				
						Ingesteld per:	1-1-2005				
						Eindigt per:	Geen einddatum bepaald				
						Verloopstaat Voorziening Verzekeringen	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
						Begroting 2019	3.413	1.623	1.043	580	3.413
						Begroting 2020	3.413	0	0	0	3.413
						Raming 2021	3.413	0	0	0	3.413
						Raming 2022	3.413	0	0	0	3.413
						Raming 2023	3.413	0	0	0	3.413

Voorziening	300	300	300	300	300	Begroting Voorzieningen	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Concernhuisvesting						Overhead	3.713	3.713	3.713	3.713	3.713
						Voorziening Concernhuisvesting	300	300	300	300	300
						Doel Voorziening:	Het dekken van toekomstige risico's in relatie tot Concernhuisvesting.				
						Ingesteld per:	31-12-2017				

Eindigt per:

31-12-2020

Verloopstaat Voorziening Concernhuisvesting	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	300	0	0	0	300
Begroting 2020	300	0	0	0	300
Raming 2021	300	0	0	0	300
Raming 2022	300	0	0	0	300
Raming 2023	300	0	0	0	300

Cultuur, sport en recreatie 206 103 0 0 0

Voorziening 206 103 0 0 0

Huursuppletie
cultuurwerkplaats

Begroting Voorzieningen 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Cultuur, sport en recreatie 206 103 0 0 0

Voorziening Huursuppletie cultuurwerkplaats 206 103 0 0 0

Doel Voorziening: Het dekken van een deel van de jaarlijkse huurkosten van de cultuurwerkplaats.

Ingesteld per: 31-12-2014

Eindigt per: 31-12-2021

Verloopstaat Voorziening huursuppletie Beginstand Toevoeging Aanwending Vrijval Eindstand

cultuurwerkplaats

Begroting 2019 309 0 103 0 206

Begroting 2020 206 0 103 0 103

Raming 2021 103 0 103 0 0

Raming 2022 0 0 0 0 0

Raming 2023 0 0 0 0 0

Beheer van de stad 1.349 1.619 1.865 2.087 2.285

Voorziening 0 0 0 0 0

Vervangingsinvesteringen

riolering

Begroting Voorzieningen 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Beheer van de stad 1.349 1.619 1.865 2.087 2.285

Voorziening Vervangingsinvesteringen riolering 0 0 0 0 0

Doel Voorziening: Het dekken van vervangingskosten van de riolen.

Ingesteld per: 1-1-2007

Eindigt per: Geen einddatum bepaald

Verloopstaat Voorziening Vervangingsinvesteringen riolering Beginstand Toevoeging Aanwending Vrijval Eindstand

Begroting 2019 0 29.184 29.184 0 0

Begroting 2020 0 29.891 29.891 0 0

Raming 2021	0	32.721	32.721	0	0
Raming 2022	0	36.937	36.937	0	0
Raming 2023	0	41.773	41.773	0	0

Voorziening Afkoop	649	603	557	511	465	Begroting Voorzieningen	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
beheer en onderhoud						Beheer van de stad	1.349	1.619	1.865	2.087	2.285
N209						Voorziening Afkoop beheer en	649	603	557	511	465
						onderhoud N209					

Doel Voorziening: Rotterdam neemt een deel van de N209 over van de Provincie Zuid Holland. Voor het beheer en onderhoud voor de komende 15 jaar heeft Rotterdam een bijdrage gekregen.

Ingesteld per: 1-7-2019

Eindigt per: 31-12-2033

Verloopstaat Voorziening Afkoop	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
beheer en onderhoud N209					
Begroting 2019	0	695	0	46	649
Begroting 2020	649	0	0	46	603
Raming 2021	603	0	0	46	557
Raming 2022	557	0	0	46	511
Raming 2023	511	0	0	46	465

Voorziening Leges	0	0	0	0	0	Begroting Voorzieningen	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Leidingen						Beheer van de stad	1.349	1.619	1.865	2.087	2.285
						Voorziening Leges Leidingen	0	0	0	0	0

Doel Voorziening: De vooruitontvangen opbrengsten van derden waarbij de kosten met een specifiek doel in een volgend jaar worden gemaakt.

Ingesteld per: 31-12-2013

Eindigt per: Geen einddatum bepaald

Verloopstaat Voorziening Leges	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
Leidingen					
Begroting 2019	1.075	0	0	1.075	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Voorziening Bomenfonds	33	33	33	33	33	Begroting Voorzieningen	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
------------------------	----	----	----	----	----	--------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Beheer van de stad	1.349	1.619	1.865	2.087	2.285
Voorziening Bomenfonds	33	33	33	33	33
Doel Voorziening:	De voorziening is bedoeld voor het herplanten van bomen en is gevormd door éénmalige afkoop van herplantplicht door derden.				
Ingesteld per:	31-12-2016				
Eindigt per:	Geen einddatum bepaald				
Verloopstaat Voorziening	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
Bomenfonds					
Begroting 2019	9	24	0	0	33
Begroting 2020	33	0	0	0	33
Raming 2021	33	0	0	0	33
Raming 2022	33	0	0	0	33
Raming 2023	33	0	0	0	33

Voorziening Afkoop 667 983 1.275 1.543 1.787
 onderhoudsplicht
 begraafplaatsen

Begroting Voorzieningen	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Beheer van de stad	1.349	1.619	1.865	2.087	2.285
Voorziening Afkoop	667	983	1.275	1.543	1.787
onderhoudsplicht					
begraafplaatsen					
Doel Voorziening:	De voorziening bevat de opbrengsten van afkoopsummen begraafrechten waar een schoonmaak of onderhoudsverplichting tegen over staat. De betaalde afkoopsummen zijn onder meer voor een periode van 5, 10, 20 en 30 jaar.				
Ingesteld per:	1-1-2018				
Eindigt per:	31-12-2033				
Verloopstaat Voorziening	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
afkoop onderhoudsplicht					
begraafplaatsen					
Begroting 2019	327	362	0	22	667
Begroting 2020	667	362	0	46	983
Raming 2021	983	362	0	70	1.275
Raming 2022	1.275	362	0	94	1.543
Raming 2023	1.543	362	0	118	1.787

Stedelijke inrichting en ontwikkeling 7.150 7.150 7.150 7.150 7.150

Voorziening 7.150 7.150 7.150 7.150 7.150

Begroting Voorzieningen	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
--------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Garantstelling Grondbank

Zuidplaspolder

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	7.150	7.150	7.150	7.150	7.150
---------------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Voorziening Garantstelling Grondbank	7.150	7.150	7.150	7.150	7.150
--------------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Zuidplaspolder

Doel Voorziening:

De gemeente Rotterdam neemt deel voor 40% in de rechten en verplichtingen van de
gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas.

Ingesteld per: 31-12-2010

Eindigt per: Geen einddatum bepaald

Verloopstaat Voorziening afkoop onderhoudsplicht begraafplaatsen	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	7.150	0	0	0	7.150
Begroting 2020	7.150	0	0	0	7.150
Raming 2021	7.150	0	0	0	7.150
Raming 2022	7.150	0	0	0	7.150
Raming 2023	7.150	0	0	0	7.150

Verloopstaat Voorziening 0 0 0 0 0

Begroting Voorzieningen 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Garantstelling C2 Deponie

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	7.150	7.150	7.150	7.150	7.150
---------------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Verloopstaat Voorziening Garantstelling C2	0	0	0	0	0
--	---	---	---	---	---

Deponie

Doel Voorziening:

Het kunnen afdekken van een verwachte tekort op de exploitatie van C2 Rotterdam
BV.

Ingesteld per:

1-1-2011

Eindigt per:

31-12-2019

Verloopstaat Voorziening Belastinggeschillen	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
Begroting 2019	100	0	100	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Verloopstaat Voorziening 0 0 0 0 0

Begroting 31-12-2019 31-12-2020 31-12-2021 31-12-2022 31-12-2023

Tussenvonnis Nesselande

Voorzieningen

Stedelijke inrichting en ontwikkeling	7.150	7.150	7.150	7.150	7.150
---------------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Verloopstaat	0	0	0	0	0
Voorziening					
Tussenvonnissen					
Nesseland					

Doel Voorziening: In het kader van een juridisch geschil voortkomend uit het contract voor zandwinning in de Zevenhuizerplas lopen er sinds 2011 twee rechtszaken. De voorziening is gevormd om de financiële risico's te kunnen dekken ten gevolge van een tussenvonnissen in de uitspraak van de rechtbank.

Ingesteld per:

31-12-2018

Eindigt per:

31-12-2019

Verloopstaat	Beginstand	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand
Voorziening					
Belastinggeschillen					
Begroting 2019	1.773	0	1.773	0	0
Begroting 2020	0	0	0	0	0
Raming 2021	0	0	0	0	0
Raming 2022	0	0	0	0	0
Raming 2023	0	0	0	0	0

Eindtotaal 58.649 58.795 58.895 59.016 59.029

Financiële kengetallen

Pagina 118

Financiële kengetallen

Voor de sturing op en de verantwoording over de financiële positie van de gemeente wordt gebruikt gemaakt van verschillende financiële kengetallen.

[Beleid](#)[Regulier exploitatiesaldo](#)[Structureel exploitatiesaldo](#)[Weerstandsvermogen](#)[Solvabiliteitsratio](#)
[Belastingcapaciteit](#)[Netto schuldquote](#)[Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen](#)[Kasgeldlimiet](#)
[Renterisiconorm](#)[EMU-saldo](#)[Kapitaallastenratio](#)[Kengetal grondexploitatie](#)[Ontwikkeling](#)

Beleid

De basis voor houdbare gemeentefinanciën is gelegen in een meerjarenbegroting die structureel en reëel in evenwicht is. Houdbare gemeentefinanciën vergen echter meer dan dat. Zo wil de gemeente in geval van financiële tegenslag voldoende mogelijkheden hebben om de eerste klappen op te vangen.

De houdbaarheid van de gemeentefinanciën kent twee aspecten:

- Voldoende weerbaarheid. Het betreft de mogelijkheden om op korte termijn financiële klappen te kunnen incasseren zonder direct in de begroting en daarmee in de beleidsambities te hoeven ingrijpen.
- Voldoende flexibiliteit van de begroting. Het betreft de snelheid waarmee de lasten kunnen worden verlaagd en de baten kunnen worden verhoogd. De flexibiliteit van de begroting (ook wel wendbaarheid genoemd) wordt beperkt door verplichtingen die voor meerdere jaren zijn of worden aangegaan. Het gaat dan om bijvoorbeeld verplichtingen als gevolg van schulden (rente en aflossing van opgenomen geldleningen), kapitaallasten van investeringen, apparaatslasten, beheer- en onderhoudslasten.

Voor de houdbaarheid van de gemeentefinanciën zijn weerbaarheid en flexibiliteit dus belangrijke termen. Wenselijk is dat de gemeenteraad een integraal beeld krijgt van de consequenties van beslissingen voor de houdbaarheid van de begroting. Kengetallen kunnen de gemeenteraad ondersteunen bij het maken van afwegingen. Onderstaande tabel geeft weer welke kengetallen hiervoor worden gebruikt. Met uitzondering van de kapitaallastenratio zijn alle kengetallen wettelijk voorgeschreven. Behoudens de kasgeldlimiet en de renterisiconorm zijn de wettelijk voorgeschreven kengetallen niet van een wettelijke norm voorzien. Wel heeft de provincie Zuid-Holland, in zijn rol van financieel toezichthouder, zogeheten 'signaalwaarden' geïntroduceerd.

Kengetallen houdbare Rotterdamse gemeentefinanciën

Weerbaarheid

- Weerstandsvermogen
  - Weerstandsratio*
  - Solvabiliteitsratio*
-

Flexibiliteit: Saldo begroting

- Reguliere exploitatieruimte*
  - Structurele exploitatieruimte*
  - Belastingcapaciteit*
-

Flexibiliteit: Schuld

- Netto schuldquote*
  - Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen*
  - Kasgeldlimiet*
  - Renterisiconorm*
-

Flexibiliteit: Investerings

- EMU-saldo*
  - Kapitaallastenratio
  - Kengetal grondexploitaties*
-

*Deze kengetallen zijn wettelijk voorgeschreven.

De uitkomst van één individueel kengetal zegt niet zo veel over de financiële positie van de gemeente Rotterdam. Daarom is het raadzaam de kengetallen in samenhang te bezien. Op grond van het totale beeld is het mogelijk uitspraken te doen over de financiële positie van Rotterdam.

De financiële positie van de gemeente Rotterdam is solide te noemen. Het weerstandsvermogen komt in alle jaren boven de 1,00 uit.

De baten en lasten zijn met elkaar in evenwicht, waarbij de structurele lasten werden gedekt door structurele baten. De schuldpositie valt in de categorie 'minst risicovol'. De lokale lastendruk ligt rond het landelijk gemiddelde. Er is sprake van een aanzienlijk, maar niet onevenredig groot EMU-tekort. De druk van de kapitaallasten op de begroting laat geen verontrustende ontwikkeling zien.

De afhankelijkheid van de ontwikkeling van de boekwaarde van de portefeuille grondexploitaties is beperkt. Voor de komende jaren zal dit college er met een financieel solide beleid voor zorgen dat Rotterdam financieel gezond blijft.

Regulier exploitatiesaldo

Het regulier exploitatiesaldo betreft het verschil tussen de lasten en de baten. Het regulier exploitatiesaldo voor de jaren 2019-2023 is begroot op 0. De exploitatiebegroting is daarmee meerjarig in evenwicht.

Regulier exploitatiesaldo	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
(bedragen x € 1 mln)							
Baten exclusief onttrekkingen en vrijval aan reserves	3.473*	3.481*	3.538	3.516	3.410	3.353	3.362
Lasten exclusief toevoegingen aan reserves	3.563*	3.516*	3.584	3.634	3.460	3.398	3.274
Onttrekkingen en vrijval reserves	356	365	278	251	159	122	57
Toevoegingen aan reserves	236	273	232	133	109	77	144
Reguliere exploitatiesaldo	30	57	0	0	0	0	0

Norm o.g.v. BBV: evenwicht

*De baten en de lasten zijn aangepast t.o.v. eerder gepresenteerde cijfers in de Voorjaarsnota 2019 en Jaarstukken 2018. In die bedragen waren abusievelijk ook de baten en lasten opgenomen van projecten (investeringen) die op de balans verantwoord worden. Deze lasten zijn geen onderdeel van de baten en lasten in het exploitatiesaldo

Structureel exploitatiesaldo

De Gemeentewet schrijft voor dat de begroting structureel in evenwicht is. Hiervan kan worden afgeweken indien aannemelijk kan worden gemaakt dat het structurele evenwicht in de komende jaren tot stand zal worden gebracht. Om te kunnen vaststellen of aan dit wettelijke voorschrift wordt voldaan, wordt het structureel exploitatiesaldo gepresenteerd. Het structureel exploitatiesaldo betreft het verschil tussen de structurele lasten en de structurele baten. Indien de begroting niet structureel in evenwicht is, kan de Provincie Zuid-Holland de gemeente onder verscherpt toezicht plaatsen.

Verwacht wordt dat in de jaren 2019-2023 sprake zal zijn van een positief structureel exploitatiesaldo. Hiermee wordt dus voldaan aan het wettelijke voorschrift.

In onderstaande tabel is het saldo van structurele baten en lasten nominaal weergegeven en als percentage van de totale baten. De cijfers voor 2019 zijn ontleend aan de Begroting 2019, voor de overige jaren zijn geactualiseerde cijfers opgenomen.

Structureel exploitatiesaldo (bedragen x € 1 mln)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Structurele baten exclusief onttrekkingen aan reserves	3.035	3.121	3.056	3.219	3.184	3.162	3.225
Structurele lasten exclusief toevoegingen aan reserves	2.905	2.913	3.032	3.121	3.094	3.137	3.121
Structurele onttrekkingen aan reserves	5	11	49	72	93	53	29
Structurele toevoegingen aan reserves	11	29	35	23	41	52	63
Structureel exploitatiesaldo	124	190	38	148	142	26	70
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.473	3.481	3.538	3.516	3.410	3.353	3.362
Structureel exploitatiesaldo (%)	3,6%	5,5%	1,1%	4%	4%	1%	2%

Norm o.g.v. BBV: evenwicht

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft een indicatie van de mate waarin de gemeente in staat is om niet begrote financiële tegenvallers op te vangen, zonder de noodzaak om direct te bezuinigen. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald op basis van een inventarisatie en analyse van de risico's die de gemeente loopt. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt met ingang van deze bestuursperiode conservatiever berekend dan voorheen. Hiermee wordt beter aangesloten bij het primaire doel van het weerstandsvermogen: het opvangen van niet begrote financiële tegenvallers, zonder dat er direct moet worden bezuinigd. En er wordt beter aangesloten bij de wijze waarop de andere G4-gemeenten de berekening maken. Ook de benodigde weerstandscapaciteit wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode anders berekend. Voor een meer uitgebreide toelichting op dit kengetal wordt verwezen naar de paragraaf '[Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#)'.

In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat het weerstandsvermogen minimaal 1,00 bedraagt. Met de voorliggende begroting wordt aan deze afspraak voldaan.

Weerstandsvermogen (bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Beschikbare weerstandscapaciteit	838	289	283	266	277	270	333
Benodigde weerstandscapaciteit	305	205	219	250	260	265	267
Weerstandsvermogen	2,75	1,41	1,29	1,06	1,07	1,02	1,25

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Het wordt berekend door het eigen vermogen af te zetten tegen het totale vermogen (i.c. het balanstotaal). Het eigen vermogen is opgebouwd uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het (regulier) exploitatiesaldo.

Onderstaande tabel geeft een beeld van de ontwikkeling van de solvabiliteit. De solvabiliteitsratio laat de komende jaren een dalende lijn zien, enerzijds als gevolg van een dalende omvang van het eigen vermogen (de reserves), anderzijds als gevolg van een stijgend balanstotaal. In 2023 neemt het eigen vermogen toe door een stijgende omvang van de reserves (met name de Algemene reserve). De verwachting is dat de ratio de gehele periode zal vallen in de categorie die door de Provincie Zuid-Holland als 'neutraal' wordt beoordeeld. De ervaring leert dat de solvabiliteit zich vaak beter ontwikkelt dan voorzien. Het is niettemin zaak de vinger aan de pols te houden.

Solvabiliteitsratio (in %, bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Eigen vermogen	1.117	1.083	1.037	919	869	824	912
Balanstotaal	3.594	3.514	3.664	3.987	4.027	4.017	3.970
Solvabiliteitsratio	31,1%	30,8%	28,3%	23,0%	21,6%	20,5%	23,0%

Signaleringsswaarde opgesteld door Provincie Zuid-Holland: > 50% is minst risicovol, 20 - 50% is neutraal, < 20% is meest risicovol

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft weer hoe de lokale lastendruk in de gemeente Rotterdam zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde. Het geeft hiermee een indicatie van de ruimte om extra inkomsten uit belastingen te genereren.

De belastingcapaciteit wordt berekend door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden van de gemeente in enig jaar te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het voorafgaande jaar en uit te drukken in een percentage.

Onderstaande tabel geeft een beeld van de ontwikkeling van de belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit stijgt licht in 2020, maar behoudt een waarde die door de Provincie Zuid-Holland als 'neutraal' wordt beoordeeld. De belastingcapaciteit wordt alleen bij begroting en bij jaarstukken berekend. De cijfers in onderstaande tabel zijn voor het jaar 2019 dan ook gelijk aan de cijfers die in de Begroting 2019 zijn gepresenteerd. Voor een toelichting op de ontwikkeling van de belastingcapaciteit wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen, onderdeel [Lokale lastendruk](#).

De onderlinge vergelijking van gemeentelijke tarieven verdient een aantal nuanceringen. Gemeenten kunnen binnen de geldende wet- en regelgeving verschillende bestuurlijke keuzes en afwegingen maken, bijvoorbeeld rond het voorzieningenniveau voor inwoners en de uitgaven die ze doen, gegeven de fysieke en de

sociaaleconomische situatie van hun gemeente. Hierbij valt te denken aan welke kosten gemeenten precies toerekenen aan een tarief, of er mogelijkheden zijn voor een alternatieve dekking van kosten en welk percentage van kostendekkendheid de tarieven moeten hebben.

Belastingcapaciteit (bedragen x € 1)	2017	2018	2019	2020
OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	190	192	188	188
Afvalstoffenheffing voor een gezin	333	328	349	371
Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	190	198	208	216
Eventuele heffingskorting	0	0	0	0
Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	713	718	745	775
Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in t-1	723	723	721	740
Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde in t-1	99%	99%	103%	105%

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft daarmee een indicatie van de mate waarin de rente en de aflossingen op de exploitatie drukken.

Onderstaande tabel geeft een beeld van de ontwikkeling van de netto schuldquote. De netto schuldquote laat vanaf 2018 een stijgende lijn zien. Enerzijds als gevolg van een toename van de vaste schulden, anderzijds als gevolg van een licht dalende omvang van de totale baten in de begroting. In 2023 daalt de netto schuldquote t.o.v. 2022 doordat het aandeel vaste schulden afneemt.

De verwachting is dat dat de ratio gedurende de gehele lopende bestuursperiode zal vallen in de categorie die door de Provincie Zuid-Holland als 'minst risicovol' wordt beoordeeld.

Netto schuldquote (in %, bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vaste schulden	1.532	1.630	1.887	2.328	2.418	2.452	2.317
Netto vlottende schuld	532	446	388	388	388	388	388
Overlopende passiva	324	294	294	294	294	294	294
Financiële activa excl. verstrekte leningen en kapitaalverstrekking	-2	-1	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-281	-335	-335	-335	-335	-335	-335
Liquide middelen	-1	-3	0	0	0	0	0
Overlopende activa	-149	-148	-148	-148	-148	-148	-148
Saldo	1.956	1.884	2.086	2.527	2.617	2.651	2.516

Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.473	3.481	3.538	3.516	3.410	3.353	3.362
---	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen (saldo / totale baten)	56,3%	54,1%	59,0%	71,9%	76,7%	79,1%	74,8%
--	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Signaleringswaarden Provincie Zuid-Holland: < 90% is minst risicovol, 90-130% is neutraal, > 130% is meest risicovol

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

De netto schuldquote wordt zowel in- als exclusief doorgeleende gelden gepresenteerd. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de door de gemeente verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldpositie.

Het kengetal wordt op dezelfde wijze berekend als de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden betrokken. Een aanzienlijk deel van de opgenomen gelden is doorgeleend aan woningcorporaties en deelnemingen. Dit bedrag neemt de komende jaren wel gestaag af.

De ontwikkeling van de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen laat een vergelijkbaar beeld zien als de ontwikkeling van de netto schuldquote. De verwachting is dat de ratio gedurende de gehele lopende bestuursperiode zal vallen in de categorie die door de Provincie Zuid-Holland als 'minst risicovol' wordt beoordeeld.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen (in %, bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vaste schulden	1.532	1.630	1.887	2.328	2.418	2.452	2.317
Netto vlottende schuld	532	446	388	388	388	388	388
Overlopende passiva	324	294	294	294	294	294	294
Financiële activa incl. verstrekte leningen en excl. kapitaalverstrekking	-399	-237	-211	-193	-176	-157	-139
Uitzettingen < 1 jaar	-281	-335	-335	-335	-335	-335	-335
Liquide middelen	-1	-3	0	0	0	0	0
Overlopende activa	-149	-148	-148	-148	-148	-148	-148
Saldo	1.558	1.648	1.875	2.334	2.441	2.494	2.377
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.473	3.481	3.538	3.516	3.410	3.353	3.362
Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen (saldo / totale baten)	44,9%	47,3%	53,0%	66,4%	71,6%	74,4%	70,7%

Signaleringswaarden Provincie Zuid-Holland: < 90% is minst risicovol, 90-130% is neutraal, > 130% is meest risicovol

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet betreft een plafond voor de kortlopende schuld van de gemeente, met als doel een te grote gevoeligheid voor rentefluctuaties op de kortlopende schuld te voorkomen. De kasgeldlimiet is wettelijk bepaald op 8,5% van het begrotingstotaal. Indien de kortlopende schuld van een gemeente voor het derde achtereenvolgende kwartaal de kasgeldlimiet overschrijdt, dient de gemeente haar toezichthouder hiervan op de

hoogte te stellen en een plan voor te leggen om het daaropvolgende kwartaal weer aan de kasgeldlimiet te voldoen.

Met de voorliggende begroting wordt aan de kasgeldlimiet voldaan.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1 mln)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.620	3.487	3.474	3.767	3.767	3.767	3.767
Kasgeldlimiet o.g.v. wet Fido: 8,5% van grondslag	308	296	295	320	320	320	320
Gemiddelde korte schuld	295	295	275	275	275	275	275
Gemiddelde korte middelen	-4	-4	0	0	0	0	0
Gemiddelde netto korte schuld	290	291	275	275	275	275	275
In % begroting	8,0%	8,3%	7,9%	7,3%	7,3%	7,3%	7,3%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	18	6	20	45	45	45	45

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om toekomstige renterisico's op de kortlopende schuld te beperken. De renterisico's worden berekend als de som van de aflossingen en de renteherzieningen op de bestaande langlopende schuld. Er geldt een wettelijke norm. Het totale jaarlijkse renterisicobedrag mag niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm dwingt daarmee tot spreiding van de aflossingen en renteherzieningen.

Met de voorliggende begroting wordt aan de renterisiconorm voldaan.

Renterisiconorm (bedragen x € 1 mln)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.620	3.487	3.474	3.767	3.767	3.767	3.767
Renterisiconorm o.g.v. wet Fido: 20% van grondslag	724	697	695	753	753	753	753
Renteherzieningen	57	50	8	3	61	0	0
Aflossingen	280	272	642	349	405	26	106
Risicobedrag	337	322	650	351	466	26	106
In % begroting	9%	9%	19%	9%	12%	1%	3%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	387	375	45	402	287	727	647

EMU-saldo

EU-lidstaten mogen een EMU-tekort realiseren van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (bbp). In dit maximale tekort mogen, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel hebben. Voor de jaren

2019-2022 is afgesproken dat de gezamenlijke ruimte voor de decentrale overheden 0,4% van het bbp bedraagt. De gezamenlijke ruimte voor de gemeenten bedraagt 0,27% van het bbp. In de Septembercirculaire Gemeentefonds 2018 zijn de individuele referentiewaarden gepubliceerd, die de afzonderlijke gemeenten in 2019 als richtsnoer kunnen hanteren. De referentiewaarde voor Rotterdam bedraagt € -133 mln.

De begroting van gemeenten wordt opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten. Het EMU-saldo wordt echter niet berekend op basis van baten en lasten, maar op basis van ontvangsten en uitgaven. Anders dan in het stelsel van baten en lasten drukken investeringsuitgaven en aan- en verkopen in het jaar waarin de transactie wordt gedaan volledig op het EMU-saldo. Er wordt geen rekening gehouden met afschrijvingen, noch met toevoegingen aan reserves en voorzieningen. De afwijkende berekening van het EMU-saldo kan ertoe leiden dat een gemeente bij een sluitende begroting een EMU-tekort realiseert.

In de periode 2019-2020 lijkt onze gemeente een fors EMU-tekort te gaan realiseren. De ervaring leert echter dat het EMU-saldo, als gevolg van planningsoptimisme bij investeringen, bij jaarrekening altijd positiever uitvalt dan in de begroting werd aangenomen. Mocht het EMU-tekort in 2019 toch hoger uitvallen dan € -133 mln, dan zal dit slechts consequenties kunnen hebben, indien de Europese Unie Nederland een sanctie oplegt wegens overschrijding van de EMU-normen én indien het collectieve aandeel van de gemeenten in het EMU-tekort hoger is dan 0,27% van het bbp. Dit risico wordt verwaarloosbaar klein geacht. Het is niettemin zaak om de vinger aan de pols te houden.

EMU-saldo (bedragen x € 1 mln)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-90	-35	-46	-118	-50	-44	88
2. Mutaties (im)materiele vaste activa	21	-46	-226	-215	-51	-11	30
3. Mutatie voorzieningen	-16	-28	-2	0	0	0	0
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	13	-1	54	-8	-7	2	-1
5. Boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiele vaste activa							
Berekend EMU-saldo	-73	-110	-220	-341	-108	-53	116

Kapitaallastenratio

De kapitaallastenratio wordt berekend door het totaal van rente- en afschrijvingslasten met betrekking tot schulden en investeringen af te zetten tegen de totale baten (excl. onttrekkingen aan reserves). De kapitaallastenratio zegt iets over de mate van flexibiliteit van de begroting. Zowel schulden als investeringen drukken als last op de begroting, waardoor de flexibiliteit van de begroting afneemt. Er geldt geen wettelijke of andere norm voor deze ratio. Er is op dit moment geen zinvolle signaleringswaarde voor dit kengetal te bepalen op basis van literatuur of de praktijk van andere gemeenten. Voor de beoordeling moet vooral naar de ontwikkeling in de tijd worden gekeken.

Het verloop van deze ratio laat vanaf 2019 een stijging zien. Dat wil zeggen dat de flexibiliteit van de begroting de komende jaren iets afneemt doordat de rentelasten en afschrijvingen stijgen en de totale baten (excl. onttrekkingen aan reserves) licht dalen.

Kapitaallastenratio	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Rentelasten	50	41	38	43	60	64	67
Afschrijvingen	119	120	122	130	142	145	144
Saldo	169	161	160	173	202	209	211
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.473	3.481	3.538	3.516	3.410	3.353	3.362
Kapitaallastenratio	4,9%	4,6%	4,5%	4,9%	5,9%	6,2%	6,3%

Kengetal grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft een indicatie van het financiële risico dat de gemeente loopt in verband met zijn grondportefeuille. Het kengetal wordt berekend door de boekwaarde van de grondexploitatie af te zetten tegen de totale baten van de gemeente (excl. onttrekkingen aan reserves).

De boekwaarde van de grondexploitatie is negatief doordat de gemeente in het verleden verliezen heeft genomen op de grondexploitatie en door de voorziening die in plannen wordt getroffen voor de negatieve grondexploitatie. Een negatief kengetal betekent dat er geen boekwaarde is die moet worden terugverdiend door verkoop van grond. De gemeente loopt dus geen risico op zijn voorraden grond. Bij gelijkblijvende of verbeterende economische omstandigheden zal dit beeld de komende jaren vergelijkbaar zijn. De waarde van het kengetal grondexploitatie valt hiermee in de categorie die door de Provincie Zuid-Holland als 'minst risicovol' wordt beoordeeld.

Grondexploitatie (in %, bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bouwgronden in exploitatie	-155	-156	-210	-202	-196	-198	-196
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.473	3.481	3.538	3.516	3.410	3.353	3.362
Ratio grondexploitatie	-4,5%	-4,5%	-5,9%	-5,8%	-5,7%	-5,9%	-5,8%

Signaleringswaarden Provincie Zuid-Holland: < 20% is minst risicovol, 20-35% is neutraal, > 35% is meest risicovol

Ontwikkeling

In onderstaande tabel is aangegeven hoe de financiële kengetallen zich ontwikkelen ten opzichte van de oorspronkelijke Begroting 2019.

Ontwikkeling financiële kengetallen	Oorspronkelijke begroting 2019	Voorjaarsnota 2019	2e herziening 2019
Regulier exploitatiesaldo (x € 1 mln)	0	0	0
Structureel exploitatiesaldo (%)	1,2%	1,2%*	1,1%*
Weerstandvermogen	1,17	1,13	1,29

Solvabiliteitsratio (%)	23,5%	26,6%	23,0%
Belastingcapaciteit (%)	103%	103%	103%*
Netto schuldquote (%)	68,9%	63,6%	59,0%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor verstrekte leningen (%)	62,2%	57,3%	53,0%
Ruimte t.o.v. kasgeldlimiet (x € 1 mln)	20	20	20
Ruimte t.o.v. renterisiconorm (x € 1 mln)	120	45	45
EMU-saldo (x € 1 mln)	-244	-223	-220
Kapitaallastenratio (%)	5,4%	4,6%	4,5%
Ratio grondexploitaties (%)	-7,1%	-5,3%	-5,9%
* Niet herberekend			

Grondslagen

Pagina 119

Grondslagen

Als basis voor het opstellen van de begroting zijn diverse algemene grondslagen van toepassing, waaronder verschillende bepalingen vanuit de Gemeentewet, het Besluit begroting en verantwoording (BBV), de begrotingscirculaire vanuit de provincie Zuid-Holland, de Verordening financiën Rotterdam en Regeling financiën Rotterdam. Daarnaast zijn er verschillende specifieke kaders en uitgangspunten. Deze uitgangspunten zijn terug te vinden in de paragrafen. In dit onderdeel worden enkele algemene principes toegelicht die voor alle programma's en taakvelden gelden.

Overhead

Alle overheadkosten worden apart in het programmaoverzicht Overhead weergegeven. Overhead omvat zowel de algemene (concernbrede) bedrijfsvoeringsondersteuning als het management en -ondersteuning van alle organisatieonderdelen binnen het concern.

Indexatie

De gemeentebegroting wordt in principe jaarlijks bijgesteld voor de verwachte prijsontwikkelingen, voor zover mogelijk gebaseerd op inflatiepercentages van het Centraal Planbureau (CPB) van maart 2019. Voor de twee voorafgaande begrotingsjaren vindt een nacalculatie plaats. Voor materiële budgetten wordt bijvoorbeeld de 'prijs overheidsconsumptie, netto materieel' (imoc) gebruikt. Voor belastingen, leges, prijzen en tarieven wordt in

principe de de consumentenprijsindex (cpi) gehanteerd (1,5%). Voor de loongevoelige budgetten is vooralsnog uitgegaan van een stijging van 3,5% voor de nieuwe cao-gemeentebtenaren 2019 - 2020 en wijzigingen van werkgeverspremies.

Materiële en subsidiebudgetten zijn, met uitzondering van cultuur en onderwijs, niet geïndexeerd. In het coalitieakkoord 2018-2022 is reeds besloten de indexering voor materieel en subsidies voor het jaar 2020 voor de helft uit te keren.

Trendcategorie	Percentage 2020 (inclusief bijstellingen)
Personeel (inclusief inhuur)	3,5
Tarieven belastingen, leges en retributies	1,5
Subsidies (m.u.v. cultuur en onderwijs)	0
Subsidies cultuur en onderwijs	1,5
Materieel	0

Omslagrente

Het renteomslagstelsel is geregeld in de gemeentelijke regelgeving. Dit stelsel houdt in dat de vermogenskosten aan de gemeentelijke producten worden doorberekend op basis van de boekwaarde van de onderliggende investeringen. De rente die hiervoor wordt gehanteerd is de omslagrente investeringen. Deze rente wordt jaarlijks vastgesteld op basis van richtlijnen van de commissie BBV. De lagere rentelasten leiden ertoe dat de omslagrente investeringen met ingang van 2020 wordt bijgesteld van 2,25% naar 2,0%. Ook de bespaarde rente die wordt berekend over de reserves en voorzieningen, wordt verlaagd van 2,25% naar 2,0%. Het interne omslagpercentage dat wordt toegerekend aan de bouwgronden in exploitatie (BIE) wordt bijgesteld van 1,7% naar 1,4%. Verder bestaan er specifieke regels voor het toerekenen van rente aan de pensioenvoorzieningen bestuurders en gebieden.

In de begroting 2020 en verder worden de volgende interne rentepercentages onderscheiden:

- Omslagrente bouwgronden in exploitatie: 1,4%
- Omslagrente investeringen: 2,0%
- Bespaarde rente: 2,0%
- Rentetoerekening pensioenvoorzieningen bestuurders en gebieden: 1,577%

Raming gemeentefonds

De raming van het Gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire Gemeentefonds 2019. De bestendige gedragslijn is dat de septembercirculaire 2019 in de Voorjaarsnota 2020 wordt verwerkt.

Overzicht van baten en lasten

[Baten en lasten op concernniveau](#)[Baten en lasten per programma en taakveld](#)[Incidentele baten en lasten](#)

Baten en lasten op concernniveau

In de tabel hieronder worden meerjarig de baten en lasten gepresenteerd naar verantwoordingscategorieën.

Overzicht van baten en lasten Concern	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten exclusief reserves	3.481.466	3.538.371	3.515.778	3.409.842	3.353.327	3.361.967
Bijdragen rijk en medeoverheden	2.322.755	2.429.710	2.422.266	2.343.920	2.310.547	2.325.959
Belastingen	321.689	329.053	342.874	348.845	354.133	358.969
Dividenden	112.000	145.816	108.785	111.387	110.901	110.739
Financieringsbaten	9.690	8.821	6.938	6.394	5.827	5.228
Overige opbrengsten derden	697.309	672.301	629.916	594.162	575.568	561.033
Overige baten	18.023	-47.330	5.000	5.135	-3.648	40
Lasten exclusief reserves	3.515.336	3.583.485	3.633.040	3.459.250	3.396.705	3.273.614
<i>Apparaatlasten</i>	<i>959.724</i>	<i>1.015.148</i>	<i>1.022.650</i>	<i>1.007.490</i>	<i>1.005.612</i>	<i>991.229</i>
Inhuur	123.233	115.217	93.315	87.252	87.619	82.477
Overige apparaatlasten	28.767	28.522	19.096	18.895	18.075	20.325
Personeel	807.723	871.410	910.238	901.343	899.919	888.426
<i>Interne resultaat</i>	<i>-46.669</i>	<i>-58.926</i>	<i>-56.043</i>	<i>-57.214</i>	<i>-55.466</i>	<i>-57.183</i>
Interne resultaat	-46.669	-58.926	-56.043	-57.214	-55.466	-57.183
<i>Programmalasten</i>	<i>2.602.282</i>	<i>2.627.262</i>	<i>2.666.433</i>	<i>2.508.974</i>	<i>2.446.559</i>	<i>2.339.568</i>
Financieringslasten	41.000	38.728	43.232	60.017	63.803	67.281
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	801.328	784.771	859.354	737.896	688.605	591.511
Kapitaallasten	182.117	130.450	138.708	142.080	146.503	151.379
Overige programmalasten	78.613	68.522	69.531	71.918	75.934	80.582

Salariskosten WSW en WIW	57.793	56.812	55.601	58.758	59.414	60.078
Sociale uitkeringen	881.277	868.528	832.582	789.961	768.895	760.381
Subsidies en inkomstenoverdrachten	560.154	679.451	667.425	648.345	643.406	628.357
Saldo voor vpb en reserveringen	-33.870	-45.113	-117.262	-49.408	-43.378	88.353
Vennootschapsbelasting	728	800	800	800	800	800
Saldo voor reserveringen	-34.597	-45.913	-118.062	-50.208	-44.178	87.553
Reserves	91.918	45.913	118.062	50.208	44.178	-87.553
Onttrekking reserves	123.534	193.821	212.322	140.886	100.447	39.274
Toevoeging reserves	273.265	231.685	133.431	108.891	77.439	144.127
Vrijval Reserves	241.648	83.777	39.171	18.213	21.170	17.300
Saldo	57.320	0	0	0	0	0

Baten en lasten per programma en taakveld

In de tabel hieronder worden de baten, lasten en reservemutaties per programma/taakveld gepresenteerd voor het begrotingsjaar 2020.

Programma / Taakveld	Baten	Lasten	Onttrekking reserves	Toevoeging reserves	Vrijval reserves	Saldo
Bestuur en dienstverlening	10.068	72.342	285	1.459	0	- 63.449
Bestuur - College	718	5.263	20	0	0	- 4.524
Bestuur - Gebieden en bewonersparticipatie	0	23.244	265	0	0	- 22.979
Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman	373	12.132	0	130	0	- 11.888
Burgerzaken	8.669	26.333	0	1.329	0	- 18.993
Musea - Stadsarchief	307	5.371	0	0	0	- 5.064
Beheer van de stad	240.237	366.664	12.015	6.582	0	- 120.994
Afval - Grondstoffen	105.884	83.934	2.650	0	0	24.600
Begraafplaatsen en crematoria	6.572	4.781	0	0	0	1.791
Cultureel erfgoed - Archeologie	206	1.347	0	0	0	- 1.141
Milieubeheer - Nazorg bodemsanering en Beheer	492	1.886	0	0	0	- 1.394
Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer	13	43.445	574	0	0	- 42.858
Openbare orde en veiligheid - Niet gesprongen explosieven	876	704	0	0	0	172

WOII

Overige baten en lasten - Vervoer & Materieel	40.193	31.098	1.860	0	0	10.955
Riolering	77.389	60.944	0	0	0	16.445
Ruimtelijke Ordening - Beheer	198	6.314	0	0	0	- 6.116
Verkeer en vervoer - Beheer	8.414	132.210	6.930	6.582	0	- 123.448
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	259.402	405.177	110.260	60.169	23.983	- 71.701
Beheer overige gebouwen en gronden	142.697	118.403	4.712	200	0	28.805
Cultureel erfgoed - Monumenten	0	654	0	0	0	- 654
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	77.290	77.618	1.695	0	0	1.367
Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving	0	66.126	37.742	34.969	23.983	- 39.370
Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap	22	12.260	6.267	0	0	- 5.971
Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling	4.000	11.113	0	0	0	- 7.113
Wonen en bouwen	35.394	119.003	59.845	25.000	0	- 48.765
Algemene middelen	2.196.880	13.762	9.863	39.188	15.188	2.168.982
Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	1.782.611	7	0	0	0	1.782.604
Belastingen overig	33.790	- 2.439	0	0	0	36.229
Economische promotie - Opbrengsten Logiesbelasting	11.988	311	0	0	0	11.677
Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen	0	7.154	9.863	18.188	15.188	- 290
OZB niet-woningen	190.515	9.765	0	0	0	180.750
OZB woningen	63.512	4.449	0	0	0	59.063
Treasury	114.462	- 6.286	0	21.000	0	99.749
Vennootschapsbelasting (VpB)	0	800	0	0	0	- 800
Overhead	13.696	453.521	2.000	0	0	- 437.825
Overhead - Activering Overhead	0	- 19.281	0	0	0	19.281
Overhead - Audit & Control	204	18.312	0	0	0	- 18.108
Overhead - Clusterondersteuning	0	85.231	0	0	0	- 85.231
Overhead - Concernondersteuning	9.912	357.593	618	0	0	- 347.063
Overige baten en lasten - Van Werk Naar Werk / VOIL	335	6.648	1.382	0	0	- 4.931
Overige baten en lasten - Verzekering	3.245	5.018	0	0	0	- 1.772
Openbare orde en veiligheid	7.790	149.733	0	0	0	- 141.943

Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten	3.992	64.457	0	0	0	- 60.465
Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht	1.424	41.904	0	0	0	- 40.481
Openbare orde en veiligheid - Veiligheid	2.375	36.570	0	0	0	- 34.195
Verkeer en vervoer - Bereikbaarheid	0	6.802	0	0	0	- 6.802
Verkeer en Vervoer	163.906	153.623	27.488	399	0	37.372
Openbaar vervoer	41.067	60.998	12.773	0	0	- 7.157
Parkeerbelasting	105.733	23.031	0	0	0	82.702
Parkeren	14.237	36.844	0	0	0	- 22.607
Verkeer en vervoer - Ontwikkeling	2.870	32.751	14.715	399	0	- 15.565
Economische Zaken	2.727	34.173	6.910	0	0	- 24.536
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen- Economie	0	3.325	0	0	0	- 3.325
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen- Markten	2.728	2.426	0	0	0	302
Economische ontwikkeling	0	15.796	6.910	0	0	- 8.886
Economische promotie	0	12.627	0	0	0	- 12.627
Onderwijs	59.200	198.714	9.820	8.250	0	- 137.944
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	58.894	134.703	9.820	8.250	0	- 74.238
Onderwijshuisvesting	306	64.011	0	0	0	- 63.705
Cultuur, sport en recreatie	4.600	231.801	1.589	3.000	0	- 228.612
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	139	91.111	800	1.000	0	- 91.171
Media	0	21.191	0	0	0	- 21.191
Musea - Cultuur	0	31.914	0	2.000	0	- 33.914
Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME	2.204	18.766	0	0	0	- 16.562
Sportaccommodaties	443	52.977	789	0	0	- 51.745
Sportbeleid en activering	1.814	15.842	0	0	0	- 14.028
Volksgezondheid en zorg	29.733	655.391	19.201	4.384	0	- 610.840
Geëscaleerde zorg 18-	1.567	120.824	11.135	0	0	- 108.122
Geëscaleerde zorg 18+	5.902	144.197	0	0	0	- 138.295
Maatwerkdienstverlening 18-	201	49.298	6.966	4.384	0	- 46.515
Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo	6.227	180.609	0	0	0	- 174.382
Maatwerkvoorziening (Wmo)	0	7.683	0	0	0	- 7.683

Volksgezondheid	13.394	45.690	0	0	0	- 32.295
Wijkteams en Wmo-loketten	2.441	107.089	1.100	0	0	- 103.548
Werk en inkomen	518.322	702.578	10.890	6.700	0	- 180.066
Arbeidsparticipatie - Werk	2.050	51.089	4.000	6.700	0	- 51.739
Begeleide participatie	13.894	82.697	0	0	0	- 68.803
Inkomensregelingen - Inkomen	502.379	568.792	6.890	0	0	- 59.524
Maatschappelijke Ondersteuning	9.216	196.361	2.000	3.300	0	- 188.445
Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk	1.586	20.586	2.000	3.300	0	- 20.300
Inkomensregelingen - Participatie en armoedebestrijding	6.001	62.445	0	0	0	- 56.444
Maatwerkdienstverlening 18+ - Schuldienstverlening	968	18.846	0	0	0	- 17.878
Onderwijsbeleid en leerlingzaken - Taal volwassenen	18	4.162	0	0	0	- 4.144
Samenkracht en burgerparticipatie	643	90.322	0	0	0	- 89.679
Totaal	3.515.778	3.633.840	212.322	133.431	39.171	0

Incidentele baten en lasten

In dit overzicht worden de incidentele baten en lasten weergegeven waaruit het structurele begrotingsaldo wordt afgeleid. Dit geeft inzicht in de mate waarin de structurele lasten inclusief de structurele toevoegingen aan reserves gedekt zijn door structurele baten inclusief structurele onttrekkingen aan reserves. Volgens de Gemeentewet en Provinciewet dient in het belang van de horizontale verantwoording en het verticale toezicht er sprake te zijn van een structureel en reëel evenwicht. Met het begrip "structureel evenwicht" wordt nadrukkelijker bedoeld dat in de begroting structurele lasten gedekt worden door structurele baten. De term "reëel" heeft betrekking op de mate van realiteit van de (meerjaren)ramingen.

Overzicht incidentele baten en lasten per programma

Incidentele baten en lasten	Begroting	Raming	Raming	Raming	Programma
	2020	2021	2022	2023	
Totaal baten	3.515.778	3.409.842	3.353.327	3.361.967	
Incidentele baten	296.355	225.660	190.908	136.525	
Baten uit grondexploitaties	70.800	55.368	51.889	39.945	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
Gemeentefonds	94.500	81.228	77.049	77.049	Algemene middelen
Hoekse Lijn	52.850	39.500	13.576	0	Verkeer en Vervoer
Regiodeal NPRZ	33.250	33.250	33.250	0	Algemene middelen

Verkoopopbrengsten vastgoedobjecten	34.572	14.590	13.275	17.282	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
Resultaattnemingen grondexploitaties	460	300	300	1.700	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
Baten Van werk naar werk	335	335	335	335	Overhead
Overige incidentele baten:					
<i>Actualisatie dividenden deelnemingen</i>	4.411	0	0	0	Algemene middelen
<i>Eenmalig baten uit het Mediabeleid</i>	1.230	0	0	0	Cultuur, sport en recreatie
<i>Vergroening Buitenruimte Museumpark</i>	1.160	0	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Veilingopbrengsten Brandstofverkooppunten</i>	928	0	1.000	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Bijdragen van externe partijen voor Eiland van Brieneoord</i>	550	0	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Project BAG-WOZ</i>	403	0	0	0	Algemene middelen
<i>Baten Ruggedised</i>	352	352	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Opbrengst regiogemeenten WMO-toezicht 2019</i>	204	204	204	204	Overhead
<i>Grondbank LMO Sportcampus</i>	200	30	30	10	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Bijdrage Blankenburgverbinding</i>	150	88	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Herinrichten Spinozapark</i>	0	415	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
Totaal lasten, inclusief VPB	3.633.840	3.460.050	3.397.505	3.274.414	
Incidentele lasten	512.756	365.915	260.047	153.705	
Investerings in maatschappelijk nut	192.034	127.275	78.038	23.491	Diverse programma's
Gemeentefonds	94.500	81.228	77.049	77.049	Diverse programma's
Lasten uit grondexploitaties	58.290	42.003	29.894	21.377	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
Hoekse Lijn	52.850	39.500	13.576	0	Verkeer en Vervoer
Regiodeal NPRZ	33.250	33.250	33.250	0	Algemene middelen
Boekwaarde verkoop vastgoedobjecten	17.219	4.336	3.744	7.689	Stedelijke Inrichting en

Eurovisie Songfestival	10.200	0	0	0	Cultuur, sport en recreatie
Toevoeging voorziening	8.662	8.686	8.687	8.687	Diverse programma's
Lasten Van werk naar werk	6.648	5.284	4.442	4.942	Overhead
Overige incidentele lasten:					
<i>Hart van Zuid</i>	14.104	9.904	3.402	2.363	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Renovatie Museum Boijmans van Beuningen</i>	6.653	3.583	514	514	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Verkoopkosten vastgoedobjecten</i>	3.500	3.500	3.500	3.500	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Bijdrage VRR in cao verhoging</i>	1.953	502	0	0	Openbare Orde en Veiligheid
<i>Buitenruimte Hofplein en omstreken</i>	1.601	1.571	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Europese subsidie UIA Bridge</i>	1.230	0	0	0	Onderwijs
<i>Kosten die verband houden met de vestiging van theater Zuidplein in het nieuwe kunstenpand.</i>	1.175	0	0	0	Cultuur, sport en recreatie
<i>Vergroening Buitenruimte Museumpark</i>	1.160	0	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Project Beschermingsbewindvoering</i>	528	0	0	0	Maatschappelijke ondersteuning
<i>Bijdrage gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas</i>	914	904	904	904	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Bodemsanering KPSV</i>	900	900	900	900	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Niet activeerbare kosten als gevolg van verbouwing van museum Boijmans van Beuningen</i>	800	800	254	254	Cultuur, sport en recreatie
<i>Herinrichting Kerkhoflaan</i>	800	567	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Projectbudget Rotterdam Inclusief (R.I.)</i>	600	300	0	0	Werk en Inkomen
<i>Eiland van Brienoord</i>	550	0	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Verhoging advieskosten deelnemingen</i>	400	0	0	0	Algemene middelen
<i>Ruggedised</i>	352	352	0	0	Stedelijke Inrichting en

<i>Impuls voor de wijken</i>	300	300	300	0	Bestuur en Dienstverlening
<i>Pilot perspectieffonds (100 jongeren)</i>	300	300	0	0	Maatschappelijke ondersteuning
<i>Project BoTu</i>	265	0	0	0	Bestuur en Dienstverlening
<i>Verstreckte subsidies</i>	232	330	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Grondbank LMO Sportcampus</i>	204	37	37	36	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Plan Oud Crooswijk onderdeel functionele wijzigingen</i>	165	0	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Blankenburgverbinding</i>	150	88	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Inhuur Jaarrekeningproces</i>	150	0	0	0	Overhead
<i>Rechtsherstel Joodse slachtoffers</i>	117	0	56	0	Bestuur en dienstverlening
<i>Herinrichten Spinozapark</i>	0	415	0	0	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
<i>Plan Oud Crooswijk onderdeel herinrichten van Meekerenplein</i>	0	0	1.500	2.000	Stedelijke Inrichting en Ontwikkeling
Onttrekking en vrijval reserves	251.493	159.099	121.617	56.574	
Structureel	72.316	92.642	53.095	28.604	
Incidenteel	179.177	66.457	68.522	27.970	
Toevoeging aan reserves	133.431	108.891	77.439	144.127	
Structureel	22.906	40.577	51.934	63.185	
Incidenteel	110.525	68.314	25.505	80.942	
Saldo na reserveringen	0	0	0	0	
Totale incidentele baten	475.532	292.117	259.429	164.495	
Totale incidentele lasten	623.281	434.230	285.552	234.648	
Structurele begrotingssaldo	147.749	142.113	26.123	70.153	
Structurele begrotingssaldo in % van baten excl. onttrekkingen reserves	4%	4%	1%	2%	

Uit bovenstaande tabel blijkt dat meerjarig de structurele lasten volledig gedekt worden door de structurele baten. Hieronder worden de grootste, meest terugkerende incidentele posten toegelicht.

Incidentele baten

Baten uit grondexploitaties

De baten uit grondexploitaties bestaande uit baten uit gronduitgiften, subsidies en bijdragen van derden. Hier staan incidentele lasten in de grondexploitaties tegenover.

Gemeentefonds

De Decentralisatie-uitkeringen vanuit het gemeentefonds worden per definitie als tijdelijk en dus incidenteel aangemerkt. Tegenover de baat bij het programma Algemene middelen staan lasten bij de overige programma's.

Hoekse lijn

De ontvangen bijdrage voor de aanleg van metroverbinding Hoekse Lijn.

Regiodeal NPRZ

Het ontvangen van de decentralisatie uitkeringen voor de Regiodeal NPRZ. Hier staan incidentele lasten tegenover.

Verkoopopbrengsten vastgoedobjecten

Incidentele opbrengsten door verkoop (dispositie) van vastgoedobjecten die de gemeente niet meer nodig heeft voor haar kerntaken.

Resultaatsnemingen grondexploitaties

Dit betreft de resultaatnemingen op de grondexploitaties die samenhangen met de woningbouwproductie.

Baten Van werk naar werk

Dit betreft alle baten onder het taakveld 0.8b Overige baten en lasten – Van Werk Naar Werk.

Overige incidentele baten

Dit betreft de optelsom van overige incidentele baten, de actualisatie dividenden van deelnemingen, baten uit mediabeleid, baten uit het vergroenen van de buitenruimte en de veilingopbrengsten van brandstofverkooppunten.

Incidentele lasten

Investeringen in maatschappelijk nut

Het betreft de lasten die gemaakt worden voor investeringen met maatschappelijk nut die gedekt worden door een onttrekking aan bestemmingsreserves.

Gemeentefonds

De Decentralisatie-uitkeringen vanuit het gemeentefonds worden per definitie als tijdelijk en dus incidenteel aangemerkt. Tegenover de lasten bij diverse programma's staat een baat bij het programma Algemene middelen.

Lasten uit grondexploitaties

De lasten in de grondexploitaties bestaande uit kosten voor verwerving, bouwrijp maken, woonrijp maken en overige kosten. Hier staan incidentele baten uit de grondexploitaties tegenover..

Hoekse lijn

De lasten voor de aanleg van metroverbinding Hoekse Lijn.

Regiodeal NPRZ

De lasten die worden gemaakt vanuit de decentralisatie uitkeringen voor de Regiodeal NPRZ. Hier staan incidentele baten tegenover.

Boekwaarde verkoop vastgoedobjecten

Incidentele afschrijvingslasten (boekwaarde verkopen) die voortvloeien uit de verkoop van vastgoedobjecten.

Toevoeging voorziening

In beginsel worden toevoegingen aan voorzieningen beschouwd als een incidentele last en wordt een vrijval beschouwd als een incidentele baat. Onttrekkingen lopen rechtstreeks via de balans, niet via de exploitatie en vormen dus nooit een incidentele baat. Alleen toevoegingen aan de voorziening 'Vervangingsinvesteringen riolering' en de voorzieningen met een pensioenkaraker worden als structureel aangemerkt.

Lasten Van werk naar werk

Dit betreft alle lasten onder het taakveld 0.8 Overige baten en lasten – Van Werk Naar Werk.

Diverse incidentele lasten

Dit betreft de optelsom van overige incidentele lasten, waaronder de lasten voor Hart van Zuid, de renovatie van het museum Boijmans van Beuningen, de verkoopkosten van brandstofpunten, COA verhoging en de lasten ter vergroening van de buitenruimte bij Hofplein en het Museumpark.

Mede op aangeven van de toezichthouder is vanuit het oogpunt van behoedzaamheid de post 'inhuur' niet als incidentele last in dit overzicht meegenomen.

Samenvatting bijstellingen

Pagina 121

Samenvatting bijstellingen

In dit onderdeel zijn verschillende samenvattende overzichten van de financiële bijstellingen opgenomen. Voor meer informatie over de afzonderlijke bijstellingen wordt verwezen naar de taakvelden.

[Financieel kaderBijstellingen Begroting 2020 t.o.v. de Voorjaarsnota 2019Totaaloverzicht bijstellingen](#)

Financieel kader

Financieel kader	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	24.368	-2.132	-779	-6.039	65.646

Reserves	-27.507	1.696	685	6.146	-62.086
Taakmutaties	0	0	0	0	0
Kasschuiven	3.139	436	93	-107	-3.561
Technische wijzigingen	0	0	0	0	0
Totaal	0	0	0	0	0

Bijstellingen Begroting 2020 t.o.v. de Voorjaarsnota 2019

In onderstaande tabel is per programma en taakveld het saldo van de bijstellingen van deze Begroting 2020 inzichtelijk gemaakt ten opzichte van de Voorjaarsnota 2019.

Saldo bijstellingen

Programma/Taakveld	Mutatie 2019 (€)	Mutatie 2019 (%)	Mutatie 2020 (€)	Mutatie 2020 (%)	Mutatie 2021 (€)	Mutatie 2021 (%)	Mutatie 2022 (€)	Mutatie 2022 (%)	Mutatie 2023 (€)	Mutatie 2023 (%)
Algemene middelen	35.577	2%	66.312	3%	43.593	2%	-2.252	0%	-69.519	3%
Treasury	4.174	4%	-3.924	4%	-1.639	2%	-3.046	3%	-6.263	7%
OZB woningen	-7	0%	-13	0%	15	0%	27	0%	27	0%
OZB niet-woningen	-4.700	3%	-15	0%	13	0%	25	0%	25	0%
Belastingen overig	-802	2%	1.201	3%	800	2%	1.030	5%	708	3%
Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	45.394	3%	57.878	3%	42.989	2%	-6.678	0%	5.468	0%
Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen	-8.481	0%	11.937	98%	1.414	6%	6.388	32%	-69.487	261%
Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Economische promotie - Opbrengsten Logiesbelasting	-0	0%	-751	6%	1	0%	2	0%	2	0%
Beheer van de stad	-13	0%	1.941	2%	2.514	2%	1.836	1%	8.662	7%
Overige baten en lasten - Vervoer & Materieel	433	4%	13	0%	13	0%	13	0%	13	0%
Openbare orde en veiligheid - Niet gesprongen explosieven WOII	-2.160	107929%	182	1808%	182	1808%	182	1808%	182	1808%
Verkeer en vervoer - Beheer	-6.910	6%	-4.825	4%	-4.284	3%	-4.951	4%	87	0%
Cultureel erfgoed - Archeologie	-25	2%	-87	8%	-87	8%	-87	8%	-87	8%
Openbaar groen en (openlucht)	4.620	10%	3.409	7%	966	2%	972	2%	978	2%

recreatie - Beheer

Riolering	4.535	39%	3.676	29%	6.153	47%	6.141	47%	6.128	46%
Afval - Grondstoffen	419	2%	181	1%	178	1%	174	1%	1.971	9%
Milieubeheer - Nazorg bodemsanering en Beheer	187	12%	199	12%	199	12%	199	12%	199	12%
Begraafplaatsen en crematoria	-556	28%	-430	19%	-429	19%	-430	19%	-432	19%
Ruimtelijke Ordening - Beheer	-556	9%	-376	7%	-376	7%	-376	7%	-376	7%
Bestuur en dienstverlening	-3.637	6%	-445	1%	-37	0%	-50	0%	333	1%
Bestuur - Raad, Griffie, Rekenkamer en Ombudsman	46	0%	30	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Bestuur - College	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Burgerzaken	-924	5%	-169	1%	-39	0%	-14	0%	0	0%
Musea - Stadsarchief	158	3%	-57	1%	69	1%	26	1%	81	2%
Bestuur - Gebieden en bewonersparticipatie	-2.917	14%	-250	1%	-67	0%	-62	0%	252	1%
Cultuur, sport en recreatie	-512	0%	-11.211	5%	-343	0%	-93	0%	907	0%
Sportbeleid en activering	-406	3%	313	2%	386	3%	341	2%	941	7%
Sportaccommodaties	72	0%	-430	1%	-372	1%	-602	1%	-1.204	2%
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-1.052	1%	-10.318	13%	413	1%	934	1%	1.815	2%
Musea - Cultuur	870	3%	-430	1%	-426	1%	-424	1%	-352	1%
Media	5	0%	-298	1%	-296	1%	-294	1%	-246	1%
Openbaar groen en (openlucht) recreatie - NME	-0	0%	-48	0%	-48	0%	-48	0%	-48	0%
Economische zaken	1.459	6%	427	2%	444	2%	453	2%	3.253	13%
Economische ontwikkeling	-1.396	22%	-1.241	16%	-1.249	16%	-1.253	15%	1.547	19%
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen - Economie	953	25%	995	23%	1.011	23%	1.019	24%	1.019	24%
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen - Markten	-24	2%	1	0%	1	0%	1	0%	1	0%
Economische promotie	1.926	14%	672	5%	682	5%	687	5%	687	5%
Maatschappelijke ondersteuning	-1.377	1%	-7.835	4%	-4.441	2%	70	0%	22.006	12%

Onderwijsbeleid en leerlingzaken - Taal volwassenen	464	15%	-40	1%	-28	0%	-28	0%	4.250	72%
Samenkracht en burgerparticipatie	-510	1%	-2.651	3%	-1.463	2%	326	0%	5.522	6%
Inkomensregelingen - Participatie en armoedebestrijding	124	0%	-1.257	2%	-1.230	2%	-1.251	2%	10.841	20%
Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk	-2.059	14%	-4.560	29%	-2.413	15%	323	2%	563	4%
Maatwerkdienstverlening 18+ - Schulddienstverlening	605	4%	673	4%	694	4%	700	4%	830	5%
Onderwijs	-8.094	6%	-7.530	6%	-12.717	10%	870	1%	1.288	1%
Onderwijshuisvesting	-290	0%	694	1%	756	1%	844	1%	1.011	1%
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-7.803	12%	-8.225	12%	-13.472	22%	27	0%	277	0%
Openbare orde en veiligheid	1.429	1%	-937	1%	-939	1%	-545	0%	7.285	5%
Crisisbeheersing en Brandweer - Regionale veiligheidsactiviteiten	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Openbare orde en veiligheid - Handhaving en toezicht	-193	0%	-331	1%	-332	1%	-332	1%	468	1%
Openbare orde en veiligheid - Veiligheid	1.695	5%	106	0%	105	0%	104	0%	7.134	20%
Verkeer en vervoer - Bereikbaarheid	-73	1%	-712	12%	-712	12%	-317	5%	-317	5%
Overhead	16.834	4%	15.034	3%	13.877	3%	13.543	3%	19.958	4%
Overhead - Concernondersteuning	-330	0%	-2.889	1%	-3.944	1%	-4.252	1%	2.011	1%
Overhead - Audit & Control	500	3%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Overhead - Clusterondersteuning	-1.150	1%	-1.405	2%	-1.553	2%	-1.573	2%	-1.718	2%
Overhead - Activering Overhead	17.877	n.v.t.	19.281	n.v.t.	19.224	n.v.t.	19.207	n.v.t.	19.504	n.v.t.
Overige baten en lasten - Van Werk Naar Werk / VOIL	-63	6%	48	1%	151	4%	160	4%	160	3%
Overige baten en lasten - Verzekeringen	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Stedelijke inrichting en ontwikkeling	-29.539	151%	-44.102	160%	-24.422	98%	-15.666	77%	-3.034	15%
Beheer overige gebouwen en gronden	10.236	0%	1.499	5%	1.328	4%	1.322	4%	-3.522	10%
Cultureel erfgoed - Monumenten	57	7%	429	40%	431	40%	432	40%	432	40%
Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Landschap	1.044	15%	997	14%	1.013	15%	1.021	15%	1.021	14%
Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving	-4.051	13%	-4.785	14%	4.264	12%	4.294	13%	14.296	42%

Ruimtelijke Ordening - Ontwikkeling	-5.739	799%	-6.291	766%	-6.307	1024%	-6.210	1206%	-9.215	8632%
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-3.836	19%	-3.446	72%	-3.303	76%	-3.244	74%	-5.244	82%
Wonen en bouwen	-27.250	65%	-32.505	200%	-21.849	136%	-13.281	75%	-802	4%
Verkeer en vervoer	927	3%	1.365	4%	1.522	5%	1.810	6%	6.366	20%
Parkeerbelasting	347	0%	-123	0%	-123	0%	-123	0%	-124	0%
Verkeer en vervoer - Ontwikkeling	-987	7%	-557	4%	-520	3%	-239	1%	4.321	23%
Parkeren	362	2%	752	3%	851	4%	848	4%	845	4%
Openbaar vervoer	1.205	15%	1.293	15%	1.315	15%	1.325	15%	1.323	15%
Volksgezondheid en zorg	-9.533	2%	-4.117	1%	-5.638	1%	-4.102	1%	1.963	0%
Wijkteams en Wmo-loketten	880	1%	-657	1%	-543	1%	-557	1%	-528	1%
Maatwerkvoorziening (Wmo)	-517	7%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Maatwerkdienstverlening 18+ - Wmo	-1.476	1%	119	0%	76	0%	75	0%	47	0%
Maatwerkdienstverlening 18-	-8.747	19%	-3.427	8%	-3.735	9%	-3.807	9%	-1.302	3%
Geëscaleerde zorg 18+	574	0%	-996	1%	-2.339	2%	-724	1%	2.537	2%
Geëscaleerde zorg 18-	147	0%	-373	0%	-365	0%	-360	0%	-34	0%
Volksgezondheid	-393	1%	1.218	4%	1.267	4%	1.271	4%	1.243	4%
Werk en inkomen	-3.522	2%	-8.902	5%	-13.414	8%	4.126	2%	534	0%
Inkomensregelingen - Inkomen	1.513	4%	-90	0%	-27	0%	-72	0%	-77	0%
Begeleide participatie	-2.316	4%	-2.127	3%	-1.394	2%	-1.042	2%	-1.166	2%
Arbeidsparticipatie - Werk	-2.720	5%	-6.685	15%	-11.993	32%	5.240	11%	1.777	4%

Totaaloverzicht bijstellingen

In onderstaande tabellen zijn de bijstellingen per soort (onvermijdelijke ramingsbijstellingen en kasschuiven) uitgesplitst naar taakvelden.

Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	Taakveld	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Aanpassing meerjarig dividend deelnemingen	Treasury	517	137	137	137	137
Aanpassing prestatievergoeding sportbedrijf	Sportaccommodaties	-175	-175	-175	-175	-175
Actualisatie Begroting	Burgerzaken	0	0	0	0	0
Actualisatie Gemeentefonds	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen	3.037	8.393	3.236	-12.017	-208

gemeentefonds

Actualisatie kapitaallasten	Treasury	-1.202	-1.522	400	453	875
Actualisatie investeringen en desinvesteringen grondexploitaties	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0
Actualisatie kapitaallasten	Diverse taakvelden	0	0	0	0	0
Actualisatie omslagrente	Treasury	1.227	1.540	2.408	308	-3.894
Actualisatie onderhoud	Beheer overige gebouwen en gronden	-2.200	0	0	0	0
Actualisatie raming BUIG 2019 en verder	Begeleide participatie	0	0	0	0	0
Actualisatie raming BUIG 2019 en verder	Inkomensregelingen - Inkomen	0	101	140	179	179
Actualisatie rente	Bestuur - College	0	0	0	0	0
Actualisatie rente grondexploitaties	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0
Actualisatie rentelasten erfpacht	Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0
Actualisatie veilingopbrengst brandstofverkooppunten	Beheer overige gebouwen en gronden	8.398	0	0	0	0
Actualisatie verkoopopbrengsten	Beheer overige gebouwen en gronden	3.600	0	0	0	0
Blauwalg Kralingse Plas	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer	1.050	0	0	0	0
Bijstelling invorderingsrente	Belastingen overig	-874	0	0	0	0
Bijstelling Onroerend Zaak Belasting	OZB niet-woningen	-4.700	0	0	0	0
C2 Deponie	Milieubeheer - Duurzaam, bodem, geluid en handhaving	900	0	0	0	0
Correctie Regiodeal 2021/2022	Arbeidsparticipatie - Werk	0	0	-6.000	6.000	0
Dekking rubberinfill kunstgras	Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen	0	425	553	800	800
Dekking rubberinfill kunstgras	Sportaccommodaties	0	-425	-553	-800	-800
Dividend uitkering 2018 SSC Flex	Overhead - Concernondersteuning	675	0	0	0	0
Eurovisie Songfestival 2020	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-1.220	-10.200	0	0	0
Extra opbrengsten grondverkoop A13/A16	Beheer overige gebouwen en gronden	2.089	0	0	0	0
Financieringsbaten	Treasury	792	0	0	0	0
Herallocatie budget programmalasten	Riolering	0	0	0	0	0
Integrale Digitaliseringsaanpak	Economische promotie	500	0	0	0	0
Kansen Pakken van de Groei	Economische promotie	500	0	0	0	0

Kapitaallasten	Overige baten en lasten - Vervoer & Materieel	0	0	0	0	0
Onderbesteding concernhuisvesting	Overhead - Concernondersteuning	1.325	0	0	0	0
Afwaardering voormalige deelneming WTC-Beurs	Treasury	3.000	0	0	0	0
Kasschuif kosten verbeteren informatiesystemen	Overhead - Audit & Control	500	0	0	0	0
Onderbesteding digitaliseringsagenda	Overhead - Concernondersteuning	500	0	0	0	0
Knelpunt bommenregeling 2019	Openbare orde en veiligheid - Niet- gesprongen explosieven WOII	-245	0	0	0	0
Lagere bijdrage Wigo4it	Arbeidsparticipatie - Werk	170	0	0	0	0
Lagere bijdrage Wigo4it	Begeleide participatie	47	0	0	0	0
Lagere bijdrage Wigo4it	Inkomensregelingen - Inkomen	1.193	0	0	0	0
Lagere opbrengsten reclame informatiepanelen	Beheer overige gebouwen en gronden	-750	0	0	0	0
Lagere vaststelling subsidies	Museum - Cultuur	942	0	0	0	0
Leges leidingen	Verkeer en vervoer - Beheer	0	0	0	0	0
Meeropbrengsten precariobelasting	Belastingen overig	0	750	0	0	0
Middensegment huurwoningen	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	50	0	0	0	0
Onderbesteding innovatiebudget	Inkomensregelingen - Inkomen	365	0	0	0	0
Onderbesteding Plan van aanpak Oud Crooswijk	Wonen en bouwen	1.595	0	0	0	0
Opbrengstraming lijkbezorgingsrechten	Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0
Pilot triage en passend vervoer zorg verwarde personen	Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0
Ramingsbijstelling onvermijdelijk Hoekselijin	Openbaar vervoer	0	0	0	0	0
Renovatie Museum Boijmans van Beuningen	Beheer overige gebouwen en gronden	500	0	0	0	0
Retributies	Verkeer en vervoer - Beheer	0	0	0	0	0
Rioolheffing	Riolering	0	0	0	0	0
Rotterdamwet	Wonen en bouwen	1.007	0	0	0	0
Stelpost extra middelen Rijk voor jeugdzorg (vanaf 2022)	Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0
Terugdraaien meeropbrengsten logiesbelasting 2020	Economische promotie - Opbrengsten- Logiesbelasting	0	-750	0	0	0
Vergoeding bijdrage aan Bank Nederlandse Gemeenten inzake deelneming	Treasury	-1.400	-1.400	0	0	0
Vergoeding inzet medewerkers (programma innovatie)	Inkomensregelingen - Inkomen	133	0	0	0	0

Verlenging borgstelling Warmtebedrijf Rotterdam	Treasury	1.328	1.770	0	0	0
Verschuiven intensiveringen	Openbare orde en veiligheid - Veiligheid	1.195	0	0	0	0
Vervlechting Magis-Rotterdam Inclusief vanaf 2020	Begeleide participatie	0	-671	-722	-722	-722
Vrijval intensiveringen coalitie-akkoord	Overige baten en lasten - Beheer algemene middelen	0	0	0	0	69.657
Mutaties overhead als gevolg van groei/krimp van het concern	Overhead - Concernondersteuning	0	-105	-204	-204	-204
Voorziening bomenfonds	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0
Voorziening bomenfonds	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Beheer	0	0	0	0	0

Kasschuiven	Taakveld	Begroting	Begroting	Raming	Raming	Raming
		2019	2020	2021	2022	2023
Budgetoverheveling baankansen	Arbeidsparticipatie - Maatschappelijk	0	-1.491	0	0	0
Budgetoverheveling baankansen	Samenkracht en burgerparticipatie	1.491	0	0	0	0
Kasschuiven Concernhuisvesting	Overhead - Concernondersteuning	0	1.264	220	-87	-1.397
Kasschuif Plan van aanpak Oud Crooswijk	Wonen en bouwen	0	1.905	0	0	-1.905
Kasschuif Programma Doorontwikkeling Informatiemanagement	Wijkteams en Wmo-loketten	1.034	-259	-259	-259	-259
Kasschuif taakstelling 2019 en 2020	Belastingen overig	-224	-202	132	294	0
Kasschuif uitvoeringsplan Ouder en Wijzer	Samenkracht en burgerparticipatie	284	-284	0	0	0
Onderhoud sportaccommodaties	Sportaccommodaties	300	-300	0	0	0
Verschuiving budget BoTu	Bestuur - Gebieden en bewonersparticipatie	100	-100	0	0	0
Verschuiving budget Joods Rechtsherstel e.a.	Musea - Stadsarchief	153	-98	0	-55	0

Technische bijstellingen

De volgende technische bijstellingen komen in meerdere taakvelden terug.

Terugdraaien intensiveringen coalitieakkoord

In de Voorjaarsnota 2019 is financiële ruimte voor een nieuw college gecreëerd door alle intensiveringen vanuit het coalitieakkoord vanaf het jaar 2023, ad € 83,7 mln, terug te draaien. Dit is in de Voorjaarsnota als centrale

telpost bij het taakveld [Beheer Algemene Middelen](#) verwerkt. Hiervan is op voorhand € 6 mln ingezet om de reeks concernbrede stelposten (oplopend van € 2 mln naar € 6 mln) uit het Coalitieakkoord van het structurele karakter te ontdoen. In deze begroting wordt deze stelpost weer verdeeld naar de verschillende taakvelden. Hierbij wordt uitgegaan van de oorspronkelijke intensiveringen zoals die in de begroting 2019 zijn verwerkt.

Doorbelasting overhead van projecten

Bij investeringsprojecten wordt de overheadcomponent geactiveerd (opgenomen op de balans). Door deze kosten te activeren ontstaat dekking in de exploitatie. Voorheen kwam deze dekking terecht op de taakvelden waar de investeringsprojecten onder vielen. Deze dekking wordt (met terugwerkende kracht) vanaf begrotingsjaar 2019 gepresenteerd op het nieuwe taakveld [Activering overhead](#) binnen het programma Overhead. Deze wijziging heeft geen effect op het saldo van baten en lasten, het betreft een verschuiving tussen taakvelden. Daarnaast heeft deze wijziging in de systematiek effect op projecten waarbij meerdere taakvelden betrokken zijn. De opslag voor overhead in het uurtarief wordt in vervolg niet meer tussen taakvelden over en weer in rekening gebracht.

Overheveling budgetten Citylab010 aanvullend

Bij Voorjaarsnota 2019 zijn de deelbudgetten voor de subsidieregeling CityLab010 met ingang van 2020 gebundeld tot één centraal budget. De bundeling maakt het mogelijk om voortaan subsidie-aanvragen integraal te beoordelen, zonder dat rekening hoeft te worden gehouden met de omvang van de deelbudgetten. Met deze begroting worden ook de deelbudgetten voor 2019 gebundeld.

Wijken

Pagina 122

Gebruiksaanwijzing vinden wijkagenda's

Optie 1 via de kaart:

Zoom in om (steeds meer) wijknamen zichtbaar te krijgen op onderstaande kaart. De kaart is ook verschuifbaar. Klik op een wijknaam om doorgestuurd te worden naar de wijkagenda van deze wijk. De kaart bevat roze en groene vlakken. De groene vlakken zijn havengebieden. Zij zijn niet klikbaar en wijzen niet door naar een wijkagenda.

Optie 2 via een lijst:

Een lijst met wijkagenda's is te vinden via de groene menuknop rechtsboven aan uw scherm: klik op de menuknop. En klik vervolgens op "wijken". U ziet nu de wijkagenda's op alfabetische volgorde staan. Als u op de door u gewenste wijkagenda klikt, wordt u doorgeleid naar deze wijkagenda.

Wijkagenda Afrikaanderwijk

Pagina 123

[Wijkagenda Afrikaanderwijk 2019-2022 - PDF\(1.4M\)](#)

Wijkagenda Agniesebuurt

Pagina 124

[Wijkagenda Agniesebuurt 2019-2022 - PDF\(2.5M\)](#)

Wijkagenda Bergpolder

Pagina 125

[Wijkagenda Bergpolder 2019-2022 - PDF\(2.3M\)](#)

Wijkagenda Blijdorp

Pagina 126

[Wijkagenda-Blijdorp-\(template\)+aanbiedingsbrief.pdf - PDF\(1.9M\)](#)

Wijkagenda Bloemhof

Pagina 127

[25-Wijkagenda-2019-2022-Bloemhof-wijkraad-Bloemhof.pdf - PDF\(1.8M\)](#)

Wijkagenda Bospolder-Tussendijken

Pagina 128

[Wijkagenda-Bospolder-en-Tussendijken-template.pdf - PDF\(1.7M\)](#)

Wijkagenda Carnisse

Pagina 129

[40-Wijkagenda-2019-2022-Carnisse-Zuidplein-en-Zuiderpark.pdf - PDF\(11.3M\)](#)

Wijkagenda Centrum

Pagina 130

[Wijkagenda Centrum 2019-2022 - PDF\(10.6M\)](#)

Wijkagenda Crooswijk

Pagina 131

[Wijkagenda Crooswijk 2019-2022 - PDF\(4.7M\)](#)

Wijkagenda Schiemond

[Wijkagenda-Delfshaven-Schiemond-template.pdf - PDF\(1.6M\)](#) Pagina 132

Wijkagenda Feijenoord Pagina 133

[29-Wijkagenda-2019-2022-Wijk-Feijenoord-wijkraad-Wijk-Feijenoord.pdf - PDF\(1.5M\)](#)

Wijkagenda Groot IJsselmonde Noord Pagina 134

[33-Wijkagenda-Groot-IJsselmonde-Noord-2019-2022.pdf - PDF\(8.6M\)](#)

Wijkagenda Groot IJsselmonde Zuid Pagina 135

[34-Wijkagenda-Groot IJsselmonde-Zuid-2019-2022.pdf - PDF\(7.3M\)](#)

Wijkagenda Heijplaat Pagina 136

[37-Wijkagenda-2019-2022-Heijplaat.pdf - PDF\(8.1M\)](#)

Wijkagenda Hillegersberg Pagina 137

[14-Wijkagenda-Hillegersberg-2019-2022.pdf - PDF\(1.3M\)](#)

Wijkagenda Hillesluis Pagina 138

[26-Wijkagenda-2019-2022-Hillesluis-wijkraad Hillesluis .pdf - PDF\(1.3M\)](#)

Wijkagenda Hoek van Holland Pagina 139

[43-Wijkagenda-2019-2022-Hoek-van-Holland.pdf - PDF\(969.0K\)](#)

Wijkagenda Hoogvliet Noord Pagina 140

[42-Wijkagenda-Hoogvliet-Noord-en-Zuid.pdf - PDF\(3.2M\)](#)

Wijkagenda Hoogvliet Zuid Pagina 141

[42-Wijkagenda-Hoogvliet-Noord-en-Zuid.pdf - PDF\(3.2M\)](#)

Wijkagenda Katendrecht- Wilhelminapier

Pagina 142

[27-Wijkagenda-2019-2022-Katendrecht-Wilhelminapier-wijkraad-Katendrecht.pdf - PDF\(1.4M\)](#)

Wijkagenda Kop van Zuid- Entrepot

Pagina 143

[23-Wijkagenda-2019-2022-Kop-van-Zuid-Entrepot-wijkraad-Kop-van-Zuid-Entrepot.pdf - PDF\(1.4M\)](#)

Wijkagenda Kralingen

Pagina 144

[Wijkagenda-Kralingen.pdf - PDF\(2.0M\)](#)

Wijkagenda Lage Land

Pagina 145

[18-Wijkagenda-Lage-Land-2019-2022.pdf - PDF\(5.6M\)](#)

Wijkagenda Liskwartier

Pagina 146

[9-Wijkagenda-2019-2022-wijkraad-Liskwartier.pdf - PDF\(2.5M\)](#)

Wijkagenda Lombardijen

Pagina 147

[32-Wijkagenda-Lombardijen-2019-2022.pdf - PDF\(9.6M\)](#)

Wijkagenda Mathenesse

Pagina 148

[4-Wijkagenda-Oud-Math-Witte-Dorp-2019-2022-Oud_Math.pdf - PDF\(343.8K\)](#)

[Wijkagenda-OMWD-in-FORMAT-CONCEPT.pdf - PDF\(2.0M\)](#)

Wijkagenda Middelland

Pagina 149

[wijkagenda-Middelland-CONCEPT-met-fotos.pdf - PDF\(1.5M\)](#)

Wijkagenda Nesselande

Pagina 150

[22-Wijkagenda-2019-2022-wijkcomite-Nesselande.pdf - PDF\(6.7M\)](#)

Wijkagenda Nieuwe Westen

Pagina 151

[wijkagenda-Het-nieuwe-Westen-CONCEPT-met-fotos.pdf - PDF\(1.7M\)](#)

Wijkagenda Noordereiland

Pagina 152

[30-Wijkagenda-2019-2022 Noordereiland-wijkraad Noordereiland.pdf - PDF\(1.4M\)](#)

Wijkagenda Ommoord

Pagina 153

[19-Wijkagenda-Ommoord-2019-2022.pdf - PDF\(4.2M\)](#)

Wijkagenda Oosterflank

Pagina 154

[20-Wijkagenda-Oosterflank-2019-2022.pdf - PDF\(3.5M\)](#)

Wijkagenda Oud Charlois

Pagina 155

[38-Wijkagenda-2019-2022-Oud-Charlois-en-Wielewaal.pdf - PDF\(8.2M\)](#)

Wijkagenda Oud-IJsselmonde- Beverwaard

Pagina 156

[31-Wijkagenda-Beverwaard-Oud-IJsselmonde-en-Veranda-2019-2022.pdf - PDF\(9.0M\)](#)

Wijkagenda Oude Noorden

Pagina 157

[Wijkagenda-Oude-Noorden-\(template\)+aanbiedingsbrief.pdf - PDF\(949.7K\)](#)

Wijkagenda Overschie

Pagina 158

[15-Wijkagenda-2019-2022-Overschie.pdf - PDF\(1.0M\)](#)

Wijkagenda Pendrecht

Pagina 159

[36-Wijkagenda-2019-2022-Pendrecht-wijkcomite-Pendrecht.pdf - PDF\(967.9K\)](#)

Wijkagenda Pernis

Pagina 160

[41-Wijkagenda-Pernis-2019-2022.pdf](#) - PDF(46.6M)

Wijkagenda Provenierswijk

Pagina 161

[Wijkagenda-Provenierswijk-\(template\)-+aanbiedingsbrief.pdf](#) - PDF(1.2M)

Wijkagenda Rozenburg

Pagina 162

[44-Wijkagenda-2019-2022-Rozenburg.pdf](#) - PDF(2.0M)

Wijkagenda 's Gravenland- Prinsenland- Kralingseveer

Pagina 163

[16-Wijkagenda-s-Gravenland-2019-2022.pdf](#) - PDF(4.5M)

[17-Wijkagenda-Kralingseveer-2019-2022.pdf](#) - PDF(4.4M)

Wijkagenda Schiebroek

Pagina 164

[13-Wijkagenda-Schiebroek-2019-2022.pdf](#) - PDF(2.2M)

Wijkagenda Spangen

Pagina 165

[Wijkagenda-Spangen-in-sjabloon-CONCEPT-met-fotos.pdf](#) - PDF(2.3M)

Wijkagenda Tarwewijk

Pagina 166

[35-Wijkagenda-2019-2022-Tarwewijk-wijkcomite-Tarwewijk.pdf](#) - PDF(1.5M)

Wijkagenda Vreewijk

Pagina 167

[24-Wijkagenda-2019-2022-Vreewijk-wijkraad-Vreewijk.pdf](#) - PDF(1.8M)

Wijkagenda Zevenkamp

Pagina 168

[21-Wijkagenda-Zevenkamp-2019-2022-wijkcomite-Zevenkamp.pdf](#) - PDF(3.2M)

[39-Wijkagenda-2019-2022-Zuidwijk-en-Zuidrand.pdf - PDF\(7.8M\)](#)